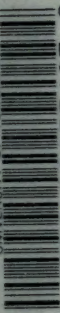

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 00357137 9

UNIVERSITY OF TORONTO

TO
RY

CORPUS
SCRIPTORUM HISTORIAE
BYZANTINAE.

EDITIO EMENDATIORE ET COPIOSIOR,

CONSILIO

B. G. NIEBUHRII C. F.

INSTITUTA,

AUCTORITATE

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE
BORUSSICAE

CONTINUATA.

CODINUS CUROPALATES.

Vol 16.

BONNAE

IMPENSIS ED. WEBERI

MDCCCXXXIX.

31849
20/12/93

SCIENTIFIC PUBLICATIONS
BY N. A. J. L. A. E.

PRINTED AND PUBLISHED BY THE
UNIVERSITY OF TORONTO

R. C. WILSON, B.A., M.A., F.R.S.E.

DF
503
C6

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
TORONTO

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

1916

1916

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

1916

CODINI CUROPALATAE

DE OFFICIALIBUS PALATII CPOLITANI

ET DE OFFICIIS MAGNAE ECCLESIAE LIBER.

EX RECOGNITIONE

IMMANUELIS BEKKERI.

BONNAE

IMPENSIS ED. WEBERI

MDCCCXXXIX.

EMINENTISSIMO S. R. E. PRINCIPI

MICHAELI MAZARINO,
AQUENSIUM ARCHIEPISCOPO.

Quanto magis aemula Graecarum Gallia literarum, Eminentissime Cardinalis, primaeva non inferior pietate, imperii dignitate nunc potior, tanto sibi Graecia pristinae eruditionis religionis maiestatis memor quaerit ardentius Galliae praesidium; et quo vehementius Galli proceres sapientiae Athenaeum ambiunt, eo maiori gestit ubertate gaudiorum Codinus σοφωτάτων nomen adeptus suum hoc de Officiis ecclesiasticis et palatinis opus a Gallis aeterna consecratione dedicari. extra patriam, licet non ignotus, errare videretur, ni patrios suos ecclesiasticos proceres in sacrarium Tuum reciperet, aulicos in palatium induceret, in quo avitae religioni, simul ac regiae maiestati sedem pararet. albicantis sub Tua purpura vestis candore perspecto, intimum animi Tui candorem coniecit nec imparem eminentiae nobilitatem; patriarchamque suum cum ecclesiae magnae optimatibus modo, cum nec luget nec ieiunat illa, candido colore fulgentem, modo, si luctum vel ieiunium indixerit, purpureo coruscum, in sacris Tuis aedibus Te colere; imperatorem vero curiali suo comitatu stipatum, aureum quamvis et purpureum undequaque, si maiestatem nullo maerore obnubilatam proferat, candidis contra vestibibus amictum, si luctum testetur, Te venerari et in musei Tui secretiore penetro Tuis pedibus advolvi exoptat, et nunc amisso imperio, ad felicitatis reparandae omen, priusquam iterato se proferat, in Tuo nomine apparere postulat. id sane Codini opus est, quod non crediderit merito quispiam tot dicandum hominibus quot Officia percensuit,

sed ei soli vovendum quem plurima respiciunt Officia, et cuius in fronte praefixum nomen pars libri sit potissima. sic est profecto, Cardinalis Eminentissime: per Te Codinus mirum in modum augetur, nempe qui non Officia solum enumerat magnae ecclesiae et aulae Cpolitanae, sed etiam ampliores, quas in Te colligis, utriusque palatii Regii et Vaticani dignitates videtur expressius repraesentare. quapropter auctorem hunc Tuo nomine consignasse sincere et sine furo profiteor praecipuam ex meis ad eum notis. ita non foret iste meus, nisi Tuus. utinam olim Codino datum Tuo frui conspectu: unus ei fuisses satis ad novam Officiorum bene longam seriem contextendam. quam luculentas in illum nunc commentationes ederem! quam ingens implerent volumen, ubi circa singula, quibus perfunctus es, munera, quanta Te gessisses in unoquoque prudentia integritate laude, curiosius annotassem! at quid vana mentis oblectatione deludor? quasi vero notis indigeat quod omnibus notum? neminem hoc fugere potuit. Te quotusquisque facile suspiciendum habuit, quem decora virtutum ante purpuram ubique statuerunt Eminentissimum. Te talem purpurae fulgor invenit, non fecit. nihil ad veritatem addo: sic apud me supremum aeterni numinis in Te consilium, non desultoria cogitatione sed accurato mentis examine, soleo pensitare. Te, fausto prorsus omine, decrevit adlectum in praedicatorum familiam, in qua meritorum suffragio vere fores purpurae candidatus. Te natum in salutem huius imperii voluit ad doctoratus gradum promoveri, quae laurea non obscure lauros alias adumbraret; et quod antiquitas fabulosum cecinit, veritatis praenuntium ac praeconium posteritas comprobaret, Palladem e Iovis cerebro natam, laureatis armis instructam, Athenarum ac scientiarum omnium sibi comparasse praesidium, ac subinde ad oleam pacis argumentum Athenis plantandam atque pacem ipsam in orbem universum propagandam animum convertisse. quem caelum designabat proregem, Ordo provincialem renuntiavit: sacri palatii magistrum prius instituit pontifex quam regum supremus Gallici ministrum. virtuti proclive per descensum gradatim ascendere. quod deinde bonum contigit Aquensibus, ardebant toti Praedicatorum ordini in comitiis Genuensibus Galli et Itali, quorum iudicium vel ex eo sapiens comprobatum est, quod unum e multis Te Gallia censuerit universa dignum qui principem referres, cui nescit orbis aequalem. prudenter haud dubie tibi tum Roma purpuram obtulit, cum regem

esses exhibiturus; sed quam probe Te novit, tam verecunde in hoc ipso purpurae dono novum ac ampliorem fatetur accepisse splendorem. illum velut admirantis turbae unus (cuius enim animum tantus fulgor non alliceret aut exhilararet), deposito non amisso pudore, vicinior intueri sum ausus, quo meo labori et operi lucis plurimum affulgeat. levidense offero Tibi munus, sed affectu grande; meritis impar, verum in quo cunctis ceu congestis in acervum dignitatibus, quantum illa sibi iure deposcerent, bono in lumine pono. hoc igitur observantiae in Te meae monumentum velim excipias, et oculis quibus meum rapuisti pridem animum, benigne inspice. vale et vive ecclesiae ad utilitatem, Galliae ad omne genus felicitatis, Ordini nostro ad ornamentum, Tibi ad beatam gloriam. ita vovet summissi animi

Eminentiae Tuae

E conventu tuo Parisiensi

S. Mariae annuntiatae.

deditissimus servus

F. IACOBUS GOAR ord. Praedic.

P. IACOBI GRETSERI

PROOEMIUM.

Ante viginti, et quod excurrit, annos libenter et diligenter legebam libellum Georgii Codini de *Officiis et Officialibus magnae ecclesiae et aulae Cpolitanae*. testimonio esse possunt notae ad secundum tomum de S. Cruce, et notae ad Codinum cum Ethicis Mureti publicatae, et Facula Codino accensa, evulgata cum eiusdem Mureti in Tacitum Commentariis, consultis et cum editione Iuniana collatis tribus calamo exaratis exemplaribus, duobus nimirum Boicae bibliothecae, tertio Lautherianae.

Saepe a me petierunt viri docti ut Codinum de integro interpretarer. paruissem iam dudum, si per alias occupationes, qua publicas in scholis qua privatas domi, licuisset. nunc cum perpetuus capitis totiusque corporis languor sat luculentum otium mihi pepererit, Codinum, ne plane otiosus essem, in manus sumpsi, verti, commentaria adieci, errores gravissimos Iunii detexi, utique id aut non facturus aut parce facturus, quamvis innumeros eius errores dissimulaverim, nisi Iunius homo arrogantissimi supercilii et catholicae fidei immanissimus hostis fuisset; qui cum a suis haberetur et vendicaretur omniscius, perspicue ostendit edito Codino sibi hac opinione et fama fieri iniuriam, si tamen volenti fieri potest iniuria, quia Iunius hanc de se opinionem et famam volebat et fovebat, qui Curopalatam primo edidit anno redemptoris 1588 ex bibliotheca Iulii Pacii, suppresso suo nomine, vel potius in Iudaicum commutato: *Nadabus* enim *Agmonius* senatui Francofortensi Codinum dedicabat; et ne non satis dedicatus esset, eundem Pacius dedicavit Hippolyto a Collibus, suo in praetorio Heidelbergensi collegae. postea

nactus Iunius a Marquardo Frehero integriora exemplaria, adiectis priori editioni aliquot pagellis, quibus lacunas nonnullas explevit, nomen suum professus est, Codinumque Frehero inscripsit, ita ut Curopalata iam tribus patronis stipatus in publicum venerit. merito tamen culpandus est Iunius, quod novam editionem non adornavit et a se pleno sacco sparsos errores non correxerit adiutus codicibus bibliothecae Palatinae et Raphaëlis Seileri exemplari, quod erat apographum optimi codicis Augustani: nam Codinum olim fuisse in bibliotheca inclytæ rei publicae Augustanae testis est Wolfius praefatione ad Nicetam et ipse Seilerus, qui inde Graece descripsit et Latine vertit, tametsi versionem suam in vulgus exire nunquam permisit. dico olim fuisse: iam enim non est, sed amissus est, ut ante aliquot annos ex amplissimo domino Marco Welsero II viro Augustano intellexi: nescitur cuius negligentia vel fraude perierit. tot ergo subsidiis instructus Iunius, praesertim translatione Seileriana, debebat Codinum a capite ad calcem recognoscere, plurima et gravissima menda emendare, librumque ab erroribus liberum lectori proponere. verum nihil horum praestitit, nisi quod, ut antea dictum, pauculas pagellas primæ ac mendosissimæ suæ editioni assuit, mutato titulo, addito novo patrono apppositoque suo nomine. quo ipso fucum lectoribus fecit, quasi novam editionem promeret, anno 1596, cum non fuerit nova sed prima, illa nimirum ipsa quæ anno 1588 prodierat.

De mea editione et commentariis non habeo quod dicam. aequos lectores laboris mei arbitros esse volo. aequos inquam: nam iniquos non moror. si quid mutatum sit, cuius ratio in commentariis non redditur, noveris id aut ex duobus Boicis et Lautheriano codicibus aut ex perspicua ratione petitum. vale feliciter, mi lector. Ingolstadii anno salutis 1620.

P. IACOBUS GOAR

LECTORI.

Quod usu solet evenire illis qui inter expurganda dirutorum aedificiorum rudera veteres offendunt et effodiunt nummos, illud idem hactenus Codiniani operis interpretibus contigisse neminem, qui legerit, infitias iturum puto, illi siquidem ubi praeter omnem spem in aliquod numisma incidere, se locupletes existimant; unde facto impetu irruunt, et quasi foret reconditi thesauri argumentum, maiori conamine terram hinc inde eruunt, gaudent, mirantur, sperant, et quodnam sit metalli genus aut monetae species unusquisque, prout menti occurrit, interpretatur. me Hercule, si non felices omnino, si non divites illi, beata numismata quae in illorum devenere manus, quarum opera contractam amittunt rubiginem, et quicquid squalidum adhaeserat deponunt, ita ut si non pristinum valorem, restitutum saltem ex aliqua parte recipiunt splendorem. fossores vero nec ditiores nec feliciores appello, si pretium nullum sit, si cuius principis inscriptionem numisma ferat aut imaginem repraesentet ignorent. exesos rubigine characteres perlustrant; ac nisi vaticinari noverint aut aliunde acceperint quid literae vel figurae significant, non explanabunt. verumtamen quod ad Codini opus attinet, etiamsi prae vetustate non sit rancidum, prae novitate tamen, quae maiorem lucem ut plurimum deberet promittere, invenitur obscurum. de nupera namque solum Graecia Codinus agit, non vocibus tantum novis, sed, quod mirum est, iam obsoletis. usus quippe, qui recentiores ritus mores officia vestes, integrum denique Graeciae statum invexit, Orientis everso imperio funditus interiit; et sub ipsius Cpolis ruinis, quae ante ducentos tantum annos in ea vigeabant consuetudines, quia ferme, novo et ignoto loquendi genere expressae, iacent misere consepultae. paucos ea de causa reperire est qui aspectu primo non demirentur, quamvis rari sint qui propius inspicientes literas auctoris ac eius scribendi characterem vel evolverint vel penetrarint. quam infeliciter Iunius in elucidanda verborum, quibus usus est Codinus, obscuritate de-

sudaverit, Meursii pluribus in locis demonstrat emendatio et instituta per Gretserum versio ac in amplis disertisque commentariis eiusdem Codini illustratio; sed cum ea qua Gretserus aetate vertebat, voces illae neotericae Graeciae nondum in Occiduas partes essent allatae, propterea venia dignus est vir sane de re literaria bene meritus, cuius scripta multam doctrinam continent, doctrina pietatem sapit et ad sanctitatem accedit pietas, si aliorum mentem secutus in eorum menda prolapsus impegerit. non enim ille solus est qui ad scopulos quos Meursii Glossarium ex potiori parte *ὀλοβάσβαρον* exponit allidat: is enim cum germanam Graecarum ac vulgarium vocum mentem non sit assecutus, sequacibus foveam fecit, in quam ipse prior lapsus, nisi a recentioris Graecanae linguae bene perito corrigatur illustretur ac infinitis propemodum, quae possunt addi, dictionibus augeatur, facilem adhuc secuturis praebebit lapsus occasionem. fateor Gretserum eruta metalla examinasse, a plerisque situm et squalorem deterxisse, in exponendis cublematibus Oedipi gessisse personam, et characterum, qui vix dignoscebantur, reconditam significationem investigasse: sed cum omnino sit impossibile vel nihil ignorare vel omnium votis satisfacere, complures et egregii quidem viri aliquid praeter eius laborem, quo labor ipsemet amplificatus excresceret, expectabant. illa me desideria moverunt ut multa illustrarem, explanarem alia, de meo nonnulla conferrem: utinam homine Gallo monstrante viam, nemo in posterum etiam aliunde natus in Graecia peregrinus aberret. in alienam messem non adeo falcem quam uberiores segetes immitto. Gretsero sua sarta tecta reliqui, et velut data ex tripode responsa sum veneratus. superest ut quae mea sunt et iuris publici facienda paucis proponam, accuratam scilicet Codiniani textus cum alterutro vel simul cum duobus Regiae bibliothecae exemplaribus collationem. textum ipsum non ad abundantioris doctrinae ostentationem sed ad utilitatem respiciens emendavi: emendationem vel lectionum varietatem in marginem reieci. ubi cum utroque Regio minus convenire comperi, locos hoc indice *utr. Reg. **) designavi: ubi vero unum illorum a textus lectione discrepat, primum numeralis character Arabicus 1 indigitat, ac 2 alterum ****).

*) nunc AB.

**) nunc A et B.

et si quando defectu alicuius notae laboraveris, lector, ad praecedentem, quae vices eius supplebit, recurre.

Et ne quis putet me data opera Gretseri censorem agere, ipsum inter et me quemlibet statuamus arbitrum, qui de feliciori textus expositione diiudicet. et quamvis in Gretseri favorem feratur sententia, non debui perceptum a me novum sensum praetermittere, quem qui Codinianum textum legerit emendatum, non longius requiret, cum oculis subsit in versionis margine.

Parum sane, licet nonnihil, splendoris Codino contulissem, si in solo textu vel eius versione restituenda tempus impendissem: debui, quod operae pretium erat et operis erit utilitas et oblectamentum, ut ignotos recentiorum Graecorum mores, ita Codinianae dictionis abstrusos et reconditos sensus elucidare, catalogos de ecclesiae vel palatii Officialibus ex Regiae vel illustris Mazarinae bibliothecae codicibus mss alios ac omnino diversos proferre, ritus istos velut regulas factis et exemplis confirmare, de meo referre pauca vel ferme nihil, a me relata cuncta vel Graecis scriptoribus vel iis qui viva voce docuerunt ascribere. quodsi mihi fidem non faciat quae fide laborare Graecia praesumitur, si meum testimonium in suspicionem veniat, qui fieri potest ut tam multi auctores in notis ad singula capita adiectis catervatim prolati fide vacent, aut quis eorum suffragia voluerit in dubium vocare?

Unum restat quod moneam, primum caput de Officialibus magnae ecclesiae non mihi videri Codini. cuius sententiae rationem subiungo, nimirum catalogum in quo Officialium nomina recensentur, a reliquis Codini capitibus saepius in Regiis mss distinctum reperiri. et integrum opus absque catalogo in sua recto ordine capita videre est distributum; quod et ipsi quibus usus est Gretserus comprobant codices. cum tamen in Codinum scriptorem plerique referant, quin Codinum agnoscat parentem non invideo *). alios ipso ampliores inter notas adiungo. ipsas etiam notas utrisque ac toti Codini operi volui connexas, ut auctoris arridente textu eius expositio nullam tibi relinquat animo dubietatem. Codinum igitur plenius ac integre magis explanatum suspice, et integerrime vale.

*) cf. Gretser. commentar. 1 1 extr.

Ὁ ΚΟΥΡΟΠΑΛΑΤΗΣ.

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΟΥΡΟΠΑΛΑΤΟΥ Ρ 1

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΦΦΙΚΙΑΛΙΩΝ

ΤΟΥ ΠΑΛΑΤΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΟΦΦΙΚΙΩΝ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.
ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΝ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΦΦΙΚΙΩΝ ΤΗΣ
ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

SAPIENTISSIMI CUROPALATAE
DE OFFICIALIBUS
PALATII CONSTANTINOPOLITANI
ET DE OFFICIIS MAGNAE ECCLESIAE,
ET PRIMUM DE OFFICIIS MAGNAE ECCLESIAE,
IACOBO GRETSERO INTERPRETE.

INDEX CAPITUM HUIUS LIBRI.

Caput 1. catalogus officiorum et officialium magnae ecclesiae.
2. nomina officialium palatii. 3. de tegumentis capitis seu pileis et
indumentis officialium, ac primum de pileo despotae. 4. de gestami-
nibus magni domestici et reliquorum principum. 5. ministeria unius-
cuiusque officialium. 6. feriae quae in palatio feriari solent; et pri-
mum de festo nativitatibus domini. 7. de mensa imperatoris. 8. festum
epiphaniae. 9. festum adorationis S. crucis. 10. festum palmarum.
11. de modo agendi si imperator versetur in luctu. 12. officium
magnae hebdomadae. 13. horae magnae parasceves et officium magni
sabbati. 14. matutinum magnae dominicae paschalis. 15. de aliis
diversis festis, quibus imperator procedere solet, si Cpoli moretur.
16. de magni domestici, magni drungarii vigiliarum, praefecti exerci-
tus et magni adnuistiatae officiis in fossato. 17. de coronatione im-
peratoris. 18. de creatione despotae. 19. de creatione Sebastocrato-
ris et Caesaris. 20. de electione et inauguratione patriarchae.
21. de lugubribus imperatoris gestaminibus. 22. de futura sponsa et
imperialice.

Κ ε φ ά λ α ι ο ν ά.

Τὰ ἐκκλησιαστικὰ ὀφφικία ἔχουσιν οὕτως.

P 2

Ἡ πρώτη πεντάς. ὁ μέγας οἰκονόμος, κρατῶν πάντα τὰ C
κτήματα τῆς ἐκκλησίας καὶ πᾶν τὸ ἐσοδιαζόμενον ἐξ αὐτῶν. καὶ

4 ἐσοδιαζόμενον καὶ ἐξοδιαζόμενον L (i. e. codex Leonis Allatii)

Caput 1.

Ecclesiastica officia sic habent.

Primus quinarius, magnus oeconomus, qui sua in potestate omnes
ecclesiae facultates omnesque in illis reditus tenet, et tam patriarchae

οἰκονομεῖ τῷ ἀρχιερεὶ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ. ὁ μέγας σακελλάριος, κρατῶν τὰ ἀνδρῶα καὶ γυναικεῖα μοναστήρια, ἔχων ὑπουργὸν εἰς τοῦτο τὸν ἄρχοντα τῶν μοναστηρίων. ὁ μέγας σκευοφύλαξ, κρατῶν τὰ σκεύη τῆς ἐκκλησίας. ὁ χαρτοφύλαξ, κρατῶν τὰ ἐκκλησιαστικὰ χαρτῶα δικαιώματα, κριτῆς τῶν ὄλων ὑποθέσεων 5 τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἔχων τὰς γαμικὰς ὑποθέσεις, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν κληρικῶν ὑποθέσειν ἔκδικος ὡς δεξιὰ τοῦ ἀρχιερέως χεῖρ. ὁ σακελλίου, κρατῶν τὰς καθολικὰς ἐκκλησίας καὶ τὸ σακέλιον. ὁ πρωτέκδικος εἰς τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι τοὺς αἰγμάλωτους, καὶ κριτῆς τῶν ἐγκληματικῶν ὑποθέσεων. 10

Οὗτοι κάθονται ἐν τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ συνόδῳ μετὰ τοῦ ἀρχιερέως.

Ἡ δευτέρα πεντίας. ὁ πρωτονοτάριος θύρα τῶν ἕξωκατα-
P 3 κοίλων, καὶ εἰς τὰ πιτύκια. ὁ λογοθέτης εἰς τὸ λογογρα-
φεῖν, καὶ εἰς τὰς δημοσιικὰς καὶ ἀρχοντικὰς ὑποθέσεις λογογρα- 15
φεῖν. ὁ κανστρίσιος εἰς τὸ κανστρίον καὶ εἰς τὸ ἀλλάσσειν τὸν ἀρχιερέα. ὁ ῥεφερενδάριος εἰς τὸ ἀποστέλλεσθαι εἰς τὸν βασιλέα καὶ εἰς μέγαν ἄρχοντα. ὁ ὑπομνηματογράφων εἰς τὸ γράφειν τὰ ὑπομνήματα.

16 καστρίνσιος L, κανστρήνσιος alii

quam ecclesiae hac in re dispensator est. magnus sacellarius habet sua in potestate virorum et mulierum monasteria, et ad hoc ministro seu adiutore utitur praefecto monasteriorum. magnus sceuophylax seu vasorum custos sua in potestate habet ecclesiae vasa seu suppellectilem. chartophylax tabulas habet chartaceas ad iura ecclesiastica pertinentes (hoc est, literas quibus privilegia et alia iura ecclesiae continentur) et est iudex omnium causarum ecclesiasticarum, et controversiis matrimonialibus cognoscendis ad dirimendis praesidet. quin et in ceteris clericorum litibus iudex est, tanquam dextera patriarchae manus. praefectus sacelli sua in potestate habet catholicas ecclesias et sacellum. protecdici munus ad curam captivorum extenditur; et est simul iudex omnium querimoniarum, quae ad forum deferuntur.

Isti sedent in sacra concione cum patriarcha.

Secundus quinarius. protonotarius ostium est et aditus ad exocatacoelos, praeestque pittaciis conficiendis. logotheta praeest discutiendis et conscribendis rationibus, tam quas reddunt qui ex plebe quam qui ex ordine ecclesiastico principali. canstrisius canistro praefectus est, et patriarchae, dum vestibus sacris induitur, servit. referendarii munus est ut mittatur ad imperatorem et ad magnum principem. qui a commentariis est, scribendis commentariis sive memorialibus vacat.

Ἡ τρίτη πεντάς. ὁ ἱερομνήμων εἰς τὸ βλέπειν τὰς εὐχὰς ὀπισθεν τοῦ ἀρχιερέως, κρατῶν τὸν ἐνθρονιασμὸν καὶ τὸ κοιτά- B
κιον τῆς χειροτονίας. ὁ ἐπὶ τῶν γονάτων, κρατῶν τὸ ἐπιγο-
νάτιον τοῦ ἀρχιερέως. ὁ ἐπὶ τῶν δεξέων ἀπέρχεται εἰς τὸν
5 βασιλεία ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων. ὁ ἐπὶ τῶν σεκρέτων εἰς τὸ
παύειν τὸν λαὸν ἐπὶ τὸ κρίνειν. ὁ ἐπὶ τῆς ἱερῆς καταστάσεως
εἰς τὸ ποιεῖν εὐτάξιαν ἐντὸς τοῦ βήματος.

Ἡ τετάρτη πεντάς. ὁ ὑπομιμησκων εἰς τὸ ἐνθυμιεῖν C
τὸν ἀρχιερέα μυστικῶς. ὁ διδάσκαλος τοῦ εὐαγγελίου, ἐρμη-
10 νέων αὐτό. ὁ διδάσκαλος τοῦ ἀποστόλου, ἐρμηνεύων αὐτόν.
ὁ διδάσκαλος τοῦ ψαλιθρίου εἰς τὸ ἐρμηνεύειν αὐτό. ὁ ῥήτωρ
εἰς τὸ ἐρμηνεύειν τὰς γραφάς.

Ἡ πέμπτη πεντάς. ὁ ἄρχων τῶν μοναστηρίων, ἔχων μετὰ
τοῦ μεγάλου σακελλαρίου τὴν τῶν μοναστηρίων ἐνοχίην. ὁ ἄρ- D
15 χων τῶν ἐκκλησιῶν, ἔχων τὴν ἐνοχίην τῶν ἐκκλησιῶν μετὰ τοῦ σα-
κελλίου. ὁ ἄρχων τοῦ εὐαγγελίου εἰς τὸ κρατεῖν τοῦτο εἰς τὰς
λιτάς. ὁ ἄρχων τῶν θάτων, ἔχων τὴν ἐνοχίην τῶν νεοφω-
τίστων. ὁ ἄρχων τῶν ἀντιμινσίων, εἰσάγων τοὺς εἰσερχομέ-
νους εἰς τὴν ἀγίαν μετάληψιν.

20 Ἡ ἕκτη πεντάς. ὁ πρῶτος ὁστιάριος, κρατῶν τὰς θύ-
ρας εἰς τὰς χειροτονίας. ὁ δεύτερος ὁστιάριος, κρατῶν τὸ P 4

3 κρημῶν P (i. e. editio Parisiensis), κρατῶν margo

Tertius quinarius. hieromnemonis munus est pone patriarcham pre-
ces inspicere; habetque sua in potestate enthroniasmum et contacium
seu librum ordinationis. qui a genibus est, sua in potestate habet
supergenuale patriarchae. praefectus supplicum precibus, pro illis
qui iniuria afficiuntur, ad imperatorem accedit. eius qui secreto
praeest munus est ut, dum iudicia habentur, populum in officio conti-
neat. praefectus sacrae stationis (qui moderandis moribus praeest)
curat ut intra sacrum tribunal, seu intra altare, debitus et conveniens
ordo observetur.

Quartus quinarius. monitor seu suggestor ad hoc constitutus est ut
patriarchae tacite suggerat et in memoriam revocet. doctor evan-
gelisti, qui interpretatur illud. doctor apostoli, qui illius interpres
est. doctor psalterii psalterio explanando destinatus. rhetoris
munus est scripturas interpretari.

Quintus quinarius. praefectus monasteriis gerit cum magno sacel-
lario monasteriorum curam. praefectus ecclesiis ecclesiarum curam
gerit cum curatore sacelli. praefectus evangelio tenet illud ad pro-
cessionem ac litanias. praefectus luminibus curam habet eorum qui
nuper illuminati, hoc est baptizati, sunt. praefectus antimensiis
eos qui sanctam communionem percipere volunt introducit.

Sextus quinarius. primus ostiarius fores custodit, dum ordinatio-
nes peraguntur. secundus ostiarius tenet monampulum. proto-

μονοβάμβουλον. ὁ πρωτοπιπᾶς, ἕκδικος καὶ πρῶτος τοῦ βή-
ματος, καὶ φέρων τὰ δευτερεῖα τοῦ ἀρχιερέως. ὁ δευτερεύων
τῶν ἱερέων, εἰσοδεύων τοὺς ἱερεῖς καὶ φέρων τὰ δευτερεῖα τοῦ
πρωτοπαπᾶ. ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων πρῶτος τῶν κοινῶν
διακόνων, καὶ εἰσοδεύων τοὺς διακόνους. 5

B Ἡ ἐβδόμη πεντίας. ὁ πρωτοψάλτης. οἱ δύο δομέστικοι,
τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου χοροῦ. ὁ λουσινάκης. ὁ
πριμμικήριος τῶν ταβουλαρίων. ὁ ἄρχων τῶν κοντακίων.

Ἡ ὀγδὴ πεντίας. ὁ πριμμικήριος τῶν ἀναγνωστῶν. ὁ

C νομικός. ὁ πρωτοκανόναρχος. ὁ ἕξαρχος. ὁ ἐκκλη- 10
σιάρχης.

Ἡ ἐνάτη πεντίας. οἱ δομέστικοι τῶν θυρῶν. ὁ χαρ-
τουλάριος. ὁ δεποτάτος. ὁ ἐπὶ τῆς ποδείας.

Καὶ ταῦτα τὰ ὄφφικια τὰ ἐκκλησιαστικά.

P 17

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν β.

15

Τὰ τῶν ὄφφικιαλῶν τοῦ παλατίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὀνόματα.

Δεσπότης. σημειῶσαι ὅτι οἱ τοῦ βασιλέως νιοὶ οἱ δεσπότηαι
πρόϊστανται τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν γαμβρῶν τοῦ βασιλέως, δεσπο-
τῶν καὶ αὐτῶν ὄντων.

1 μονάμπουλον P

8 νοταρίων AB

13 δεποντάτος L

papas defensor et primus in loco altaris; secundas a patriarcha obti-
nens. secundus sacerdotum introducit (ad altare seu sacram men-
sam) sacerdotes, et secundas a protopapa tenet. secundarius ex
diaconis primus est inter communes diaconos, et introducit (ad altare)
diaconos.

Septimus quinarium. protopsaltes. duo domestici, primi et se-
cundi chori. qui populum convocat. primicerius tabulario-
rum. praefectus contaciis.

Octavus quinarium. primicerius lectorum. nomicus. pro-
tocanonarcha. exarchus. ecclesiarcha.

Nonus quinarium. domesticus ostiorum. chartularius. depu-
tatus. praefectus pavimenti (caudatarius).

Et haec sunt officia ecclesiastica.

C a p u t 2.

Nomina officialium palatii Cpolitani.

Despota. observa hic filios imperatoris, si sint despotae, praee-
dere fratres et generos imperatoris, licet ipsi quoque sint despotae.

σεβαστοκράτωρ. Ἰστέον ὅτι μέχρι τῆς βασιλείας Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ τὸ τοῦ σεβαστοκράτορος ἀξίωμα οὐκ ἦν, ἀλλ' εὐθὺς μετὰ τὸν βασιλέα πρῶτον πάντων ἦν τὸ τοῦ Καίσαρος. οὗτος δὲ ἐπεὶ τὸν Μελισσηρὸν Νικηφόρον τὸ τοῦ Καίσαρος ἀξίωμα τετί- B
5 μηκεν, ἦν δὲ αὐτῷ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ πρῶτος κατὰ τὸν χρόνον, ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος, ἔχοσιν δὲ τοῦτον μείζονι τιμηθῆναι ἀξιώματι, ἕτερον δὲ ἀξίωμα οὐκ ἦν, ὡς ἔφθημιν εἰπόντες, πλὴν τὸ τοῦ Καίσαρος, ὠνοματοποίησε δὲ νέον ἀξίωμα, συνθεὶς αὐτὸ ἀπὸ τοῦ σεβαστοῦ καὶ τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ἐφθρημόσατο τῷ
10 ἀδελφῷ, τὸ τοῦ σεβαστοκράτορος δηλαδὴ ὄνομα, δεῦτερον οἰοῦναι βασιλέα τοῦτον πεποιηκώς, καὶ ὑπεβίβασε τούτον τὸν Καίσαρα, καὶ μετὰ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος εὐφημίαν ἀναγορεύεσθαι ἀπη- ριθμήσατο.

Καῖσαρ.

15 μέγας δομέστικος.

ὁ πανυπερσέβαστος. καὶ τοῦτο δὲ τὸ ἀξίωμα οὐκ ἦν, ἀλλ' ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἀλέξιος πρῶτος ἐπινενόηκε. θέλων γὰρ ἴσασάντως τιμῆσαι καὶ τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸν αὐτοῦ Μιχαὴλ τὸν Ταρωνίτην, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἰσοστάσιον καὶ σύνθρονον τῷ
20 Καίσαρι, μῆτε ὑποβιβάσας αὐτὸν τούτου μῆτε ἀναβιβάσας. ὁ καὶ μέχρι τινὸς οὕτως ἐπεκράτησεν, ἕως τῆς βασιλείας τοῦ δευτέρου Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου. οὗτος γὰρ δὴ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πάππος αὐτοῦ, τιμήσας τὸν Καντακουζηνὸν Ἰωάννην, ὅς

4 ἐπὶ P
mina ubique om AB

8 δὲ] τε?

16 articulum ὁ ante officialium no-

Sebastocrator. sciendum sebastocratoris dignitatem usque ad imperium Alexii Comneni non fuisse, sed post imperatorem, primas tenuisse Caesarem. iste Caesaris dignitate Nicephorum Melissenum honoravit. habebat autem fratrem se natu maiorem Isaacium Comnenum. oportebat vero istum ad altiorem dignitatem evehere; nec altior erat quam Caesaris, ut iam diximus. commentus igitur est novam dignitatem, composito vocabulo ex sebasto et autocratore, fratrique sebastocratoris nomen imposuit, altero quodammodo imperatore eo constituto, eique postposuit Caesarem, hoc etiam decreto, ut ipse in faustis acclamatio- nibus statim post imperatorem nominaretur.

Caesar.

Magnus domesticus.

Panhyperebastus. haec itidem dignitas non erat, quam ille idem imperator Alexius primus excogitavit. cum enim vellet similiter hono- rare Michaelem Taronitem sororis coniugem, aequalem eum et statione et throno fecit Caesari, cui eum neque postposuit neque anteposuit. quod etiam aliquamdiu valuit, nempe usque ad imperium secundi Andro- nici Palaeologi. iste enim imperator et avus eius Ioannem Cantacuze-

ἐγεγόνει καὶ βασιλεὺς ὕστερον, μέγαν δομέστικον, πρῶτον μὲν
D ἰσοστάσιον τῷ πανυπερσεβάστῳ τοῦτον ἐποίησεν, ὕστερον δὲ μετὰ
 τὸν θάνατον αὐτοῦ τοῦ πάππου ὑπεβίβασε τὸ ἀξίωμα τοῦ πανυ-
 περσεβάστου, καὶ ἔταξεν αὐτὸ εἶναι τὸν μέγαν δομέστικον, ἀνα-
 βιβάσας τὸ τοῦ μεγάλου δομεστίκου. ἰστέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι 5
 παρεχρήσατο τῇ τοῦ σεβαστοῦ ἀξίᾳ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος τῇ συν-
 θέσει τῶν ὀνομάτων τούτων. σεβαστοὶ γὰρ ἀνεκαθεν ἐπιθετικῶς
 οἱ βασιλεῖς ὀνομάζοντο, καὶ ἦν ἐξιδιαιζόντως εἰς βασιλέα λεγόμε-
 νον τὸ τοῦ σεβαστοῦ ὄνομα· αὐτὸς δὲ εἰς τὸ κοινότερον πρῶτος
 κατήνεγκε τὴν τοιαύτην ἀξίαν. ἔξεστι δὲ καὶ τοῖς βασιλεῦσι και- 10
 νοτομεῖν καὶ πράγματα καὶ ὀνόματα ἀκωλύτως, καὶ ἀναβιβάζειν
 καὶ ὑποβιβάζειν ὡς βούλονται.

P 18 πρωτοβεστιάριος. σημειῶσαι δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι βασιλεὺς
 Μιχαὴλ τῶν Παλαιολόγων ὁ πρῶτος ἀπὸ τοῦ πρωτοσεβαστοῦ τὰ
 πράσινα ἀφελὼν, ὃ ἐστὶν ἀξίωμα γ', ἐφόρεσε ταῦτα εἰς τὸν ἀνε- 15
 ψιδὸν αὐτοῦ Μιχαὴλ τὸν Ταρχανιώτην, τιμήσας πρωτοβεστιά-
 ριον· ὃν καὶ ὑπερέχοντα πάντων, τοῦ τε μεγάλου δομεστίκου καὶ
 τοῦ πανυπερσεβάστου, ἐποίησε μετὰ τὸν Καίσαρα. ὑπεβίβασε
 δὲ πάλιν τοῦτον ὁ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος τῶν Παλαιολόγων ὁ δεύ-
 τερος, ὅτε τὸν Καντακουζηνὸν Ἰωάννην, ὡς ἀνωτέρω προλέλεκται, 20
B ἐτίμησε μέγαν δομέστικον· ἀνεβίβασε δὲ αὐτὸν τοῦ τε πάππου
 καὶ βασιλέως ἀνεψιῶν, ἑαυτοῦ δὲ θείων, καὶ ἐτέρων πάντων,
 καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ πανυπερσεβάστου καὶ τοῦ πρωτοβεστιαρίου.

4 ὑπό?

num, qui post etiam imperator fuit, magni domestici honoribus augens, primum aequalem fecit Panhypersebasto: deinde post mortem avi dignitatem Panhypersebasti postposuit, statuitque ut sub magno domestico esset, evecta magni domestici dignitate. sciendum et hoc, Alexium Comnenum sebasti dignitate abusum esse, quando duo illa nomina in unum conflavit: nam superioribus saeculis sebasti nomen imperatoris epithetum erat, eumque proprie designabat. at iste nominis huius honorem primus vulgatiorem et communiorem fecit. sed nimirum imperatoribus ius est absque obstaculo pro arbitrio et voces novandi, et quos volunt antepoenendi et postponendi.

Protovestiaris. observa et hoc. imperator Michael, primus ex Palaeologis, ablata a Protosebasto, quae est 13 dignitas, prasina indumenta transtulit ad Michaellem Tarchaniotam sororis suae filium, creatum abs se protovestiarium; quem etiam omnibus, magno itidem domestico et panhypersebasto, excepto tamen Caesare, antetulit; quem rursus subiecit imperator Andronicus ex Palaeologis hoc nomine secundus, quando Ioannem Cantacuzenum, ut supra dictum, magnum domesticum creavit. extulit vero eum et supra avi imperatoris sororum filios, suosque avunculos, et supra omnes alios, non panhypersebasto et protove-

ἐπιτίθειν οὖν ἢ τῶν ὑψηλίων τάξις ἐπικράτησεν οὕτως, τὸ τὸν μέγαν δηλαδὴ δομέστικον μετὰ τὸν Κωνσταντῖνον εἶναι ἀρχὴν, εἶτα τὸν πανυπερσεβαστον, καὶ καθεξῆς τοὺς λοιπούς.

ὁ μέγας δοῦξ.

5 ὁ πρωτοστράτωρ.

ὁ μέγας στρατοπεδάρχης.

ὁ μέγας πριμικέρσιος.

ὁ μέγας κοντοσταῦλος.

ὁ μέγας λογοθέτης.

10 ὁ πρωτοσίβαστος.

ἡ πηκίονης.

ὁ κουροπαλάτης.

ὁ παρακοιμώμενος τῆς σφινδύνης.

ὁ παρακοιμώμενος τοῦ κοιτῶνος.

15 ὁ λογοθέτης τοῦ γενικοῦ. τὸν οὖν Θεόδωρον τὸν Μετοχίτην, λογοθέτην ὄντα τοῦ γενικοῦ, ὁ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος τῶν Παλαιολόγων ὁ πρῶτος τιμήσας μέγαν λογοθέτην πεποίηκεν· ὃς καὶ ἦν ἐπερέχων τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου, ἐπὶ τὸν πρωτοστράτορα δέ. μετὰ δὲ τὸν τοῦ κοιτῶνος παρακοιμώμενον.

20 ὁ πρωτοβιστιωρίτης.

ὁ δομέστικος τῆς τραπέζης.

8 κοντοσταῦλος AB

15 τὸν οὖν Μετοχίτην Θεόδωρον AB

16 Ἀνδρόνικος om AB

stiaro exceptis. hinc igitur iste officiorum ordo obtinuit, ut magnus domesticus post Caesarem primus esset, postea panhypersebastus, et sic deinceps reliqui.

Magnus dux.

Protostrator.

Magnus stratopedarcha.

Magnus primicerius.

Magnus contostaulus seu comes stabuli.

Magnus logotheta.

Protosebastus.

Pincerna.

Curopalata.

Praefectus sigilli seu annuli signatorii.

Praefectus cubiculi seu cubicularius.

Logotheta aerarii generalis. Theodorum igitur Metochitam aerarii publici logothetam cum imperator Andronicus ex Palaeologis hoc nomine primus honorare constituisset, magnum logothetam fecit, qui et priores magno stratopedarcha tenebat; sed non protostratore. post praefectum cubiculi sequitur.

Protovestiarius.

Domesticus mensae.

	ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης.	
	ὁ μέγας παππίας.	
	ὁ ἑπαρχος.	
	ὁ μέγας δρουγγάριος τῆς βίβλης.	
	ὁ μέγας ἐταιριάρχης.	5
	ὁ μέγας χαρτουλάριος.	
	ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου.	
	ὁ πρωτωσηροῆτις.	
	ὁ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ.	
	ὁ μυστικός.	10
	ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν.	
	ὁ μέγας δρουγγάριος τοῦ στόλου.	
	ὁ πριμικήριος τῆς ἀλλῆς.	
	ὁ πρωτοσπαθάριος.	
P 19	ὁ μέγας ἄρχων.	15
	ὁ τατῆς ἀλλῆς.	
	ὁ μέγας τζαούσιος.	
	ὁ πραιτωρ τοῦ δήμου.	
	ὁ λογοθέτης τῶν οικειακῶν.	
	ὁ μέγας λογαριαστής.	20
	ὁ πρωτοκυνηγός.	

1 ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης om B 3 ἑπαρχος B 11 δομέστικος]
 μυστικός P 16 τὰ τῆς ἀλλῆς AB

Praefectus mensae.
 Magnus pappias.
 Eparchus.
 Magnus drungarius vigiliarum seu excubiarum.
 Magnus hetaeriarcha.
 Magnus chartularius.
 Logotheta publici cursus.
 Primus secretarius.
 Praefectus exercitus.
 Mysticus.
 Domesticus scholarum.
 Magnus drungarius classis.
 Primicerius aulae.
 Protospatharius.
 Magnus princeps.
 Tatas aulae.
 Magnus tzausius.
 Praetor populi.
 Logotheta rerum domesticarum familiarium.
 Magnus logariastes.
 Primus venatorum.

- ὁ σκουτέριος. ⁹
 ὁ ἀμυράλιος.
 ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων.
 ὁ κοιωίστωρ.
 5 ὁ μέγας ἀδνουμιστής.
 ὁ λογοθέτης τοῦ στρατιωτικοῦ.
 ὁ πρωτοϊερακάριος. B
 ὁ λογοθέτης τῶν ἀγγελῶν.
 ὁ μέγας διερμηνευτής.
 10 ὁ ἀκόλουθος.
 ὁ κριτὴς τοῦ φροσσάτου.
 ὁ ἄρχων τοῦ ἀλλαγίου.
 ὁ πρωταλλαγάτωρ.
 ὁ μέγας διοικητής.
 15 ὁ ὄρφανοτρόφος.
 ὁ πρωτονοτάριος.
 ὁ ἐπὶ τῶν ἀναμνήσεων.
 ὁ δομέστικος τῶν τειχέων.
 ὁ προκαθήμενος τοῦ κοιτῶνος.
 20 ὁ προκαθήμενος τοῦ βεστιαρίου. C
 ὁ βεστιάριος.

11 φροσσάτου AB

12 ἀλογίου P

13 πρωταλογάτωρ P

21 βεστιαρίου A: supple ὁ ἐπὶ τοῦ. om B

Scuterius sen scutifer.

Amiralius.

Magister supplicum libellorum.

Quaestor.

Magnus adnumiasta.

Logotheta castrensis.

Primus accipitrarius.

Logotheta rei pecuariae.

Magnus interpres.

Acoluthus.

Iudex castrensis.

Praefectus Allagii.

Protallagator.

Magnus administrator.

Orphanotrophus, hoc est curator pupillorum.

Protonotarius.

A memoria.

Domesticus murorum.

Praeses cubiculi.

Praeses vestiarii.

Vestiarius.

	ὁ ἑταιριάρχης.	
	ὁ λογαριαστής τῆς αὐλῆς.	
	ὁ στρατοπεδάρχης τῶν μουρτάτων.	
	ὁ στρατοπεδάρχης τῶν τζακόνων.	
	ὁ στρατοπεδάρχης τῶν μονοκαβύλλων.	5
	ὁ στρατοπεδάρχης τῶν τζαγγρατόρων.	
	ὁ προκαθήμενος τῶν μεγάλων παλατίων.	
D	ὁ προκαθήμενος τῶν Βλαχερνῶν παλατίων.	
	ὁ δομέστικος τῶν ἀνατολικῶν θεμάτων.	
	ὁ δομέστικος τῶν δυτικῶν θεμάτων.	10
	ὁ μέγας μυρταίτης.	
	ὁ πρωτοκόμης.	
	ὁ παππίας.	
	ὁ δρουγγάριος.	
	ὁ σεβαστός.	15
	ὁ μυρταίτης.	

Εἰσὶ καὶ προκαθήμενοι πόλεων κατ' ἀξίαν ἐκάστης αὐ-
τῶν.

P 20 Ἐπὶ τοῦ κανικλείου ἦν ὁ συμπένθερος τοῦ βασιλέως ὁ Χοῦμνος
καὶ οὔτε εἰς παρούσασιν ἐστάθη ποτὲ οὔτε εἰς ἄσπασμόν παρελί- 20

3 ὁ στρατοπ. τῶν μουρτάτων post τζαγγρατόρων A, om B
8 ὁ προκαθ. τ. Βλ. π.] δομέστικος τῶν θεμάτων A

Hetaeriarcha.

Logariastes aulae.

Stratopedarcha seu praefectus murtatorum.

Stratopedarcha tzaconum.

Stratopedarcha seu praefectus monocaballorum.

Stratopedarcha seu praefectus tzangratorum.

Praeses magnorum palatiorum.

Praeses palatiorum in Blachernis.

Domesticus orientalium thematum.

Domesticus occidentalium thematum.

Magnus myrtaites.

Protocomes.

Pappias.

Drungarius.

Sebastus.

Myrtaites.

Sunt insuper praesides civitatum pro cuiuslibet ipsarum di-
gnitate.

Ad caniclei dignitatem evectus est Chumnus, imperatoris con-
socer; qui neque in comitatu apparuit unquam neque in salutatione im-

νετο· διὸ καὶ ἦν ὁ τόπος αὐτοῦ ἀνεπίγνωστος. κατεῖχε δὲ δικανί-
κιον ξύλον λεῖον.

Ῥουάτως καὶ ὁ τοῦ μεγάλου βαϊούλου τόπος ἀνεπίγνωστος ἦν.

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν γ'.

P 45

5 Περὶ τῶν φορεμάτων ἐκάστου τῶν τε ἀξιωματῶν καὶ ὄφφικίων.

Τὸ περικάλυμμα τῆς κεφαλῆς τοῦ δεσπότητος τὸ καλούμενον
σκιάδιον ὀλομήγαρον. ὁ ἀῆρ αὐτοῦ ἔχει ὀνόματα τοῦ φοροῦντος
αὐτό, χρυσοκλαβυρικόν, συρματεῖνον. τὰ σεία οἷα καὶ τὰ βασι-
λικά, πλὴν τοῦ κόμβου τῶν φοινίκων. τὸ κόκκινον ῥούχον αὐτοῦ, B
10 ὡσπερ καὶ τὸ βασιλικόν, μετὰ ῥιζῶν, ἄνευ τῶν στρατηλατικίων.
τὸ ταμπάριον αὐτοῦ κόκκινον μετὰ μαργελλίων. αἱ κάλιτζαι κόκ-
κιναι. τὰ δ' ὑποδήματα αὐτοῦ διβολέα, χρώματος ὀξέος καὶ
λευκοῦ, ἔχοντα ἄετους μαργαριταρεῖτους ἐκ πλαγίων τε καὶ ἐπὶ
15 σίδηρα τῶν περυσιστηρίων αὐτοῦ οἷα καὶ τὰ βασιλικά, τὰ δὲ C
περυσιστηρόλουρα διβολέα. ἡ σέλλα τοῦ ἀλόγου αὐτοῦ διβολέα

4 γ] β' AB 4 ἐναυθα περὶ τῶν περικαλυμμάτων τῆς κεφα-
λῆς καὶ ἐνδυμάτων τῶν ὄφφικίων P 7 τὸ σκιάδιον τοῦ
δεσπότητος, ὀλομ. AB ὄνομα τὸ? 8 χρυσοκλαβυρικά συρ-
ματεῖνα AB 9 κόμβου καὶ τῶν φοινίκων AB τὸ κόκκι-
νον ἱμάτιον ἢ ῥούχον αὐτοῦ P 16 περυσιστηρίλουρα AB
τοῦ ἵππου P

peratoris. quare locus eius ignotus est. baculus eius insigne non alius
fuit quam lignum laevigatum.

Similiter magni baiuli locus incognitus est.

C a p u t 3.

*De tegumentis capitis seu pileis et indumentis officialium; ac primum
de ipso pileo despotae.*

Tegumentum capitis quo despota utitur, pileus vulgo dictus, totus
ex margaritis constat. circulus inferior praefert nomina eius qui gestat
illud, opere Phrygio, auro ductili picta. fila intextis unionibus pen-
dula, qualia sunt imperatorii pilei, exceptis apice gemmeo ac gemmeo
pariter muscario. tunica coccinea sive ruchum eius ut imperatoris cum
figuris ac ramalibus aureo pictis, absque aquilis, militaribus insignibus.
tamparium eius seu penula coccinea cum margellis. caligae eius cocci-
neae. ocreae sive cothurni bicolores, coloris nempe violacei et albi,
habentque ad latera, et in utroque calcaneo seu calce aquilas ex mar-
garitis confectas; sive supra ipsos calceos quasi de musivis pictos. fer-
rum calcarium eius, quale est imperatoris. lora vero calcarium duplici
colore constant. sella equi eius similiter bicolor est, constans ante et

ὡσαύτως, μετὰ ἀετῶν μαργαριταρέινων ἔμπροσθέν τε καὶ ὕπισθεν καὶ εἰς τὰ τέσσαρα μέρη τῶν ἰδρομαχίων, ἔχουσα καὶ μαργέλλιον ἔμπροσθεν καὶ ὕπισθεν, ὡς καὶ ἡ βασιλική. οὐ μὴν καὶ μετὰ μαργάρων τὸ κοπριτόριον. αἱ δὲ σκάλαι οἶαι καὶ αἱ βασιλικαί. ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς κεφαλαρέας τοῦ χαλιναρίου, διβο-5
λέας καὶ αὐτῆς, ἀπῆώρηται τοῦφα μετὰ φοινίκιων, οἶα καὶ ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ· οὐ μὴν δὲ καὶ κόμπωσιν. τὸ δὲ τῆς σέλλας ἐπανωσκέπιον λευκὸς κάμπος ἥως πεδίον, μετὰ ἀετῶν κοκκίνων μιδ κρῶν. ὡσαύτως καὶ ἡ τέντα αὐτοῦ λευκή, ἀετόπουλα γέμουσα ἐρυθρά. 10

Πεζεύει ὁ δεσπότης ἐν ᾧ ἂν τόπῳ προστάξοι τοῦτον ὁ βασιλεύς. ἐπὶ κεφαλῆς ἔτι νέος μὲν ὢν ὁ δεσπότης φορεῖ ἐν τῷ παλατίῳ οὐδέν, ἀλλ' ἐν οὕτως ἀσκεπής. ὅταν δὲ καβαλλικεύῃ, φορεῖ οἶον προεῖπομεν σκιάδιον. εἰς ἐφήβου δὲ χρόνον καταντήσας φορεῖ καὶ ἐν τῷ παλατίῳ τὸ δηλωθὲν σκιάδιον. κατὰ δὲ τὰς ἐορ-15
τὰς σκαράνικον χρυσοχοϊκόν, λιθάρια καὶ μαργαριτάρια ἔχον οὕτω λεγόμενα περίχυτα. τὸ δὲ καββάδιον αὐτοῦ ὄξυ ἢ ἐρυθρόν, μαργαριταρέϊνον, οἶον ἂν ἐκ τούτων ὀρέγοιτο καὶ ἀποδέχοιτο.

P 46

Τὸ τοῦ σεβαστοκράτορος σκαράνικον καὶ τὸ τοῦ Καίσαρος ἐπὶ τῶν ἑορτῶν ζητεῖται. 20

Τὰ σκιάδια τῶν γαμβρῶν τοῦ βασιλέως, δεσποτῶν ὄντων,

4 κοπριτούριον B,	κοπριτούριον διβολέον A	σκάλλαι AB
6 φούντα A, φοροῦντα B	8 ἐπάνω σκέπιον P	ἄσπερος A
9 ἄσπερη A	10 κόκκινα A	12 ὄν om A
καβαλλικεύῃ ἥως ἰππεύῃ P	16 καὶ] δὲ καὶ A	13 τοῦτος A
κινον A	19 καὶ τὸ τοῦ Καίσαρος om B	17 κόκ-

retro aquilis ex margaritis; et ad quattuor partes ornamentorum e sella pendulorum. habet insuper ante et retro margellium, quemadmodum imperatoris. coopertorium tamen caret margaritis. stapiae seu stapedes eius quales et imperatoris. in fronte ad capistrum fraeni, quod et ipsum bicolor est, pendet floccus cum inferiore muscario, quale etiam imperatorii equi capistrum est: caret tamen apice muscario superiore. sellae superum tegumentum albus campus est, cum aquilis coccinis parvis. tentorium eius album et rubris aquilis plenum.

Desilit ex equo despota ubicunque mandaverit imperator. cum despota adhuc puer est, nullum tegumentum fert in capite dum in palatio versatur; sed manet aperto capite. at quando equitat, tunc fert eum quem antea descripsimus pileum. cum ad ephebi aetatem processit, tunc gestat supra dictum pileum etiam in palatio. diebus festis fert scaranicum auro tectum et onustum, unionibus et margaritis quas grandinatim sparsas appellant, distinctum: cabbadium eius violacei vel rubri coloris, margaritis contextum, quale nimirum ex illis elegerit et acceperit.

Sebastocratoris et Caesaris scaranica in festis, adhuc quaeruntur.

Pilei generorum imperatoris, si sint despotaе, aurei et coccinei co-

χρυσοκόκκινα, συρματεῖνα, ἔχοντα σταυρούς μωγαριταρέϊνους καὶ γόρους.

Τὸ τοῦ σεβαστοκράτορος σκιάδιον χρυσοκόκκινον, συρμα-
 5 τείνον. ὁ ἀῆρ καὶ τὰ σεία οἷα καὶ τὰ τοῦ δεσπότη. τὸ κόκκι-
 νον ἱμάτιον αὐτοῦ οἷον καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ δεσπότη, ἄνευ δὲ ῥιζῶν.
 τὸ ταμπάριον αὐτοῦ τὸ μὲν παλαιὸν ζητεῖται, πλὴν αἱ κάλιζαι
 ἡεράνεαι. ὁ δὲ βασιλεὺς ὁ Καντακουζηνὸς τοὺς γυναικαδέλφους
 αὐτοῦ Ἰωάννην τε καὶ Μανουὴλ τοὺς Ἀσανίους τιμήσας σεβαστο- B
 κράτορας δέδωκεν αὐτοῖς φορεῖν ταμπάρια καὶ κάλιζας οἷα καὶ οἱ
 10 δεσπότηαι. τὰ ὑποδήματα αὐτοῦ ἡεράνεα, ἔχοντα ἀετοὺς συρμα-
 τεῖνους εἰς ἀέρα κόκκινον, ἐφ' ὧν εἴρηται τόπων τῶν τοῦ δεσπό-
 του. ὁμοίως ἢ τε σέλλα καὶ τὸ κοπριτόριον ἡεράνεα· αἱ σκάλαι
 οἷαι καὶ αἱ τοῦ δεσπότη· τὸ τῆς σέλλας ἐπανωσκέπιον ἡεράνεον
 καὶ αὐτό, μετὰ ἀετῶν κοκκίνων τεσσάρων. ἡ τέντα αὐτοῦ λευκή,
 15 ἔχουσα χαρτάρια κατὰ ῥαφὴν ἡεράνεα. πεζεύει δὲ καὶ οὗτος ἐν
 τῇ τοῦ παλατίου ἀλῆῃ εἰς τὸ τετράστυλον· λέγω δὲ τοῦτο διὰ τὸ C
 τοῦ τόπου γινώρισμα. τοῦ βασιλέως δὲ ἐν ἄλλῳ τόπῳ ἐνρισκομέ-
 νου πεζεύει κατ' ἀναλογίαν κάκεισε τοῦ τόπου τετραστύλου.

Τὸ τοῦ Καίσαρος σκιάδιον συρματεῖνον χρυσοκόκκινον, οἷον
 20 τὸ τοῦ σεβαστοκράτορος. ὁ ἀῆρ καὶ τὰ σεία οἷα τὰ αὐτοῦ. καὶ
 τὸ ροῦχον ὡσαύτως οἷον τὸ ἐκείνου. τὸ δὲ ταμπάριον καὶ τούτου

3 τὸ om AB
 ἦως τὸ ἱμάτιον P

14 ἄσπρη A
 τοῦτο P

20 δασέα P

21 ροῦχον

loris sunt, et auro ductili texti, habentque cruces ex margaritis et gyros^K
 seu circulos.

Pileus sebastocratoris aurei et coccinei coloris est et filis aureis
 textus. circulus inferior et fila unionibus intexta et pendula qualia
 despotae. coccineum vestimentum eius tale est quale ipsius despotae,
 sed sine figuris ac ramalibus auro textis. chlamys eius, qualis olim
 fuerit, quaeritur. ceterum caligae subviridis coloris sunt. at vero Ioan-
 nes Cantacuzenus uxoris suae fratres Ioannem et Manuelem Asanios se-
 bastocratoras creans, potestatem eis fecit ferendi chlamydes et caligas
 instar despotae. calcei eius sunt colore subviridi, habentes aquilas filis
 aureis ac solidis pictas in panni planitie rubra, iis locis quae indicavi-
 mus, cum de despota ageremus. similiter sella et coopertorium subvi-
 ridi colore gestant. stapiae eius quales despotae. superum sellae tegu-
 mentum subviridis coloris est, et quattuor coccineis aquilis decoratum.
 tentorium eius album, habetque insuta subviridis sive caesii coloris scu-
 tula quadrata. ex equo desilit et iste in palatii aula ad Tetrastylum
 sive vestibulum quattuor columnarum: dico autem hoc propter loci ma-
 nifestam notitiam. si imperator alio in loco versetur; tum desilit ibi
 ex equo, ratione a loco Tetrastyli sumpta.

Caesaris pileus filis aureis textus et rubris est, aurei et coccinei
 coloris, qualis est sebastocratoris. circulus inferior et pendentes taenio-
 lae qualia eiusdem. tunica eius similis sebastocratori. chlamys adhuc

ζητεῖται. αἱ κάλτξαι καὶ τὰ ὑποδήματα ἡεράνεα. ὁμοίως καὶ ἡ σέλλα τὰ τε τοῦ κοπριτορίου καὶ τοῦ ἐπανωσκεπίου καὶ ἡ τέντα
D αὐτοῦ ὁμοια οἷα καὶ ἡ τοῦ σεβαστοκράτορος, μετὰ χαρτίων ἡερινέων ἄνευ ἀειῶν. πεζεύει δὴ καὶ οὗτος ἐντὸς τῆς τοῦ παλατίου ἀλλῆς πλησίον οὗ ὁ σεβαστοκράτωρ πεζεύει. 5

Τὸν μέντοι δεσπότην ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως καλοῦσιν οὕτως ἀπλῶς, δέσποτά μου, καὶ ἡ βασιλεία σου. τὸν δὲ σεβαστοκράτορα, δέσποτά μου σεβαστόκρατορ, καὶ ἡ βασιλεία σου. τὸν Καίσαρα καὶ τοῦτον, δέσποτά μου Καῖσαρ, καὶ ἡ βασιλεία σου, ὡσπερ καὶ τὸν σεβαστοκράτορα. 10

Εἰδέναι δὲ δεῖ ὅτι εἰ δεήσῃ ἀνεύγκαι τινὰ τῶν ἀρχόντων τῶν
P 47 βασιλεῖ τι ὥστε καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ δεσπότην μνησθῆναι, “ὁ αὐθεντόπουλός μου” λέγει, “ὁ υἱός σου ὁ δεσπότης.” εἰ δὲ πρὸς ἀλλήλους ἀρχοντες ὁμιλοῦσιν, μνημονεύουσι τούτου, “ὁ αὐθεντόπουλός μας” λέγουσιν “ὁ δεσπότης.” ἂν δὲ ἀρχων πάλιν μετὰ 15 ἀνθρώπου τοῦ δεσπότην ὁμιλῇ, εἰ μὲν βούλοιο, λέγει “αὐθεντόπουλός μου ὁ δεσπότης.” εἰ δὲ καὶ “ὁ αὐθέντης μας” εἴποι “ὁ δεσπότης” διὰ πλείονα τιμῆν, οὐ κωλύεται. ἂν δὲ πάλιν ἀνθρώπον τοῦ δεσπότην δεήσῃ ἀνενεγκεῖν τῷ βασιλεῖ ὥστε καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ αὐθέντου αὐτοῦ μνησθῆναι, οὐχ “ὁ αὐθεντόπουλός 20
B μου” λέγει ἢ “ὁ αὐθέντης μου ὁ υἱός σου,” ἀλλ’ “ὁ κύριός μου ὁ υἱός σου ὁ δεσπότης.” καίτοι γε ταυτοδύναμόν ἐστιν ὁ κύριός

3 χαρταρίων A 7. 8. 10 σου] αὐτοῦ P 14 μνημονεύοντες?

quaeritur. caligae et calcei caesia. pari modo sella, coopertorium, et tegumen quod supra sellam, et tentorium eius conveniunt cum Sebastocratore; interiectis scutulis quadratis, sed sine aquilis. ex equo descendit et iste intra aulam palatii iis locis quibus et Sebastocrator desilit.

Despotam coram imperatore sic simpliciter appellant, despota mi, et maiestas tua. Sebastocratorem vero, domine mi Sebastocrator, et maiestas tua. Caesarem porro, domine mi Caesar, et maiestas tua, ad eum modum quo Sebastocrator compellatur.

Scire oportet, si quis ex proceribus aliquid imperatori referat ita ut despota mentio facienda sit, eum tunc uti hac formula: dominus domini mei filius, filius tuus despota. si vero proceres mutuo inter se colloquio meminerint despota, tum dicunt: dominus noster domini nostri filius despota. si quis procerum cum aliquo ex familia despota colloquatur, si velit, dicere potest, dominus domini mei filius despota. si ob maiorem reverentiam dicere velit dominus noster despota, non prohibetur. ceterum si quem ex familia despota aliquid ad imperatorem referre contingat, ut necesse habeat domini et heri sui monitionem iniicere, non dicit, herulus meus vel herus meus, tuus filius: sed dominus meus, filius tuus, despota. quanquam idem valent kyrius (s. dominus)

μου εἰπεῖν καὶ ὁ αὐθέντης μου· ἀλλ' οὕτως ἐπεκράτησεν. οὐδὲ γὰρ τῷ δεσπότῃ λέγει τις, εἰ δεήσει, κύριε μου, καίτοι γε τυντοδυνάμιον ὄντος καὶ αὐτοῦ, ὡς εἴρηται, ἀλλὰ δέσποτά μου· ἄρχοντι δὲ λέγει κύριέ μου.

5 Κεφάλαιον δ.

P 50

Περὶ τῶν τοῦ μεγάλου δομεστίκου καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων σκιαδίων καὶ φορεμάτων.

Τὸ σκιαδίον τοῦ μεγάλου δομεστίκου χρυσοκόκκινον, κλαπωτόν, μετὰ ἀέρος χρυσοκοκκίνου κλαπωτοῦ καὶ αὐτοῦ. τὰ σεῖα
 10 χρυσοκόκκινα, οἷα καὶ ὁ ἄηρ. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ μετὰ τῶν κόμβων ἱνοκοπητῶν. ὁ μὲν ἐπάνω κόνδυλος χρυσοῦς, λεῖος· ὁ B
 μετ' αὐτὸν χρυσοῦς καὶ αὐτός, ἐντετυλιγμένος δὲ διὰ σχοινοπλοκίου ἀργυροῦ· ὁ μετ' αὐτὸν τρίτος χρυσοῦς, λεῖος κατὰ τὸν πρώτον, ὁ δὲ τέταρτος κατὰ τὸν δεύτερον ἐντετυλιγμένος σχοινοπλο-
 15 κίη ἀργυρῷ καὶ καθεξῆς ὁμοίως τοῖς ῥηθείσι. τὸ σκαράνικον αὐτοῦ χρυσοκόκκινον, συρματῖνον, ἔχον ἔμπροσθεν εἰκονικῶς τὸν βασιλέα ἱνοκοπητὸν ἰστάμενον ἔστεμμένον, ἐκ δεξιῶν μέντοι ἄγγελον ἕνα, καὶ ἕτερον ἐξ ἀριστερῶν, περικυκλωμένους διὰ
 20 σκαράνικον γύρωθεν ἐπὶ τοῦ μετώπου σειρὰν μαργαριταρέντην. τὸ καββάδιον αὐτοῦ διβολέον, μετὰ μαργελλίων συρματῖνων. P 51

21 διβολαῖον A

meus et authentens (s. herus) meus. sed usus, ut distinguantur, obtinuit. neque enim despotae dicit quis, quando necesse est, kyrie mi, tametsi hoc quoque, ut dictum est, aequipolleat; sed despota mi: at proceri dicit, kyrie mi.

Caput 4.

De pileis et gestaminibus magni domestici et reliquorum principum.

Pileus magni domestici aureo et coccineo colore tinctus est. filis sericis auro tectis textus est, ac pariter eius ora auro intermixta. tacinae pendulae, sicut et pilei circulus, auro coccinoque textae; baculus nodis caelatis constat. qui supra visitur calamus, aureus est et laevis. qui sequitur, aureus est et ipse, sed involutus argento instar funarii operis contorto. tertius aureus est et laevis instar primi. quartus in modum secundi involutus argento more funium contorto; et deinceps consimiliter iis quae dicta sunt. scaranicum eius aureum et coccineum est, fimbriatum, anteriore et posteriore parte praefereus imperatoris imaginem, caelatam, stantem, coronatam. a dextris unum habet angelum, alterum a sinistris, margaritis circumdatos; insuper etiam imaginem imperatoris. habet vero scaranicum circa supremam oram catenam ex margaritis confectam. cabbadium eius duplicis coloris est cum mar-

Codin. Cwopalat. de Offic.

αὐτὰ δὲ ταῦτα, τό τε σκιάδιον δηλαδὴ καὶ τὰ φορέματα, ἐφόρου καὶ οἱ τοῦ βασιλέως τοῦ πρώτου Ἀνδρονίκου ἀνεψιοί, ὃ τε παννυπερσέβαστος, ὁ πρωτοβεστιάριος καὶ οἱ ἕτεροι· ἅτινα ἐδόθησαν καὶ τῷ Καντακουζηνῷ Ἰωάννῃ παρὰ τῶν δύο βασιλέων, ὅτε μέγας δομέστικος ἐγεγόνει. 5

Τὰ ὑποδήματα τοῦ παννυπερσεβάστου κίτρινα· ὡσαύτως καὶ ἡ σέλλα, ἔχουσα ἔμπροσθέν τε καὶ ὀπισθεν μαργέλλιον κλαπυτόν, καὶ τὸ ταμπάριον αὐτοῦ κίτρινον μετὰ μαργελλίων.

Τὸ δικανίκιον τοῦ πρωτοβεστιαρίου χρυσοπράσινον, χρυσοχοϊκόν, ὑποῦελιον. τὰ ὑποδήματα αὐτοῦ πράσινα· ἔτι τε καὶ ἡ σέλλα, ἔχουσα καὶ αὐτὴ μαργέλλιον, ὡς καὶ ἡ τοῦ παννυπερσεβάστου. καὶ τὸ ταμπάριον αὐτοῦ πράσινον μετὰ μαργελλίων.

Τὸ σκιάδιον τοῦ μεγάλου δουκὸς χρυσοκόκκινον κλαπυτόν ἄνευ ἀέρος. τὸ σκαράνικον αὐτοῦ χρυσοκόκκινον, συρματέινον, ἔχον καὶ αὐτὸ ἔμπροσθεν μὲν εἰκονικῶς τὸν βασιλεῖα ἰστάμενον ἱνοκοπητόν, ὀπισθεν δὲ καθήμενον ἐπὶ θρόνου. τὸ καββάδιον αὐτοῦ βλάτινον, ἧ οἶον ἂν βούλοιο ἀπὸ τῶν συνήθων. τὸ δὲ δικανίκιον αὐτοῦ ἔχει μὲν κόμπους χρυσοῦς ἐγκοπτοῦς, καὶ κονδύλους ὡσαύτως χρυσοῦς, κεκλωσμένους δὲ διὰ σχοινοπλοκίου ἀργυροῦ ὡς τοὺς τοῦ δικανικίου τοῦ μεγάλου δομεστίκου. 20

Τὸ τοῦ πρωτοστράτορος σκιάδιον τό τε σκαράνικον καὶ τὸ καββάδιον αὐτοῦ ὁμοία τοῦ μεγάλου δουκὸς. τοῦ δὲ δικανικίου

8 ταμπάριον A
17 βλατίον A

10 ὑπὸ υἱέλλου A

12 ταμπάριον A

gellis auro ductili ornatis. haec vero ipsa, nempe pileum et alia gestamina, ferebant primi Andronici imperatoris ex sorore nepotes, panhypersebastus, protovestiarius et alii. quae etiam a duobus imperatoribus Iohanni Cantacuzeno concessa sunt, quando magnus domesticus creatus est.

Calcei panhypersebasti coloris citrini sunt. similiter et sella, quae ante et retro constat margellis filis aureis textis. penula eius citrino colore nitet cum margellis.

Baculus protovestiarii aureo et prasino colore constat, auro fusus est et liquato ad pigmentum metallo collucens. calcei eius prasini. ad haec et sella; quae etiam margellis insignitur, sicut sella panhypersebasti. tamparium eius prasinum est cum margellis.

Pileus magni ducis colore aureus et coccineus est, filis aureis textus, at sine circulo. scaranicum eius aureum et coccineum est et auro ductili textum, continetque parte anteriore imperatorem stantem, caelatum, retro autem sedentem in throno. cabbadium eius sericum, vel quale ex consuetis voluerit. baculus eius habet quidem bullas aureas incisas, ut similiter calamos aureos, sed argento quasi opere funario implexos, instar illius quo magnus domesticus utitur.

Protostratoris pileus scaranicum et cabbadium similia sunt magni

αὐτοῦ οἱ κόμποι ὁ μὲν ἐπάνω χρυσοῦς, οἱ δὲ ἐφεξῆς ἀργυροῖ· οἱ κόνδυλοι δὲ χρυσοῖ.

Τὰ τοῦ μεγάλου λογοθέτου φορέματα, ἦτοι τὸ τε σκιάδιον, τὸ καββάδιον καὶ τὸ σκαράνικον, οἷα τὰ τοῦ πρωτοστράτορος. 5 οὐδὲν δὲ φέρει δικανίκιον.

Καὶ τὰ τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου, ἦγουν τὸ σκιάδιον D καὶ τὸ σκαράνικον, οἷα τὰ τοῦ πρωτοστράτορος καὶ τοῦ μεγάλου λογοθέτου. τοῦ μέντοι δικανικίου αὐτοῦ οἱ κόνδυλοι πάντες ἀργυροῖ ἄνευ τοῦ πρώτου, οἱ δὲ κόμποι χρυσοῖ, ἔγκοπτοί.

10 Τὸ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου σκιάδιον συρματῆϊνον, τὸ καββάδιον οἷον τὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ. τὸ τοῦ σκαράνικου αὐτοῦ βλάτιον βερικοκκόχρουν, συρματῆϊνον· ὥσπερ οὖν τὸ φμιόν ἐστι μέσον λευκοῦ καὶ μέλανος, οὕτω καὶ τοῦτο μέσον κοκκίνου καὶ λευκοῦ. ἔχει δὲ καὶ τὸ τούτου σκαράνικον τὸν βασιλέα εἰκονικῶς, 15 ἔμπροσθεν μὲν ἰστάμενον ὑπὸ ἕλιου λεγομένου διαγελάστου, ὅπι- P 52 σθεν δὲ καθήμενον ἐπὶ θρόνον. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ ξύλον κεχρυσωμένον, οἷον τὸ τοῦ βασιλέως.

Καὶ τὰ τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου πάντα ὡς τὰ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου. οὐδὲν δὲ κρατεῖ δικανίκιον.

20 Τὰ τοῦ πρωτοσεβιστοῦ φορέματα οἷα τὰ τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου· τὸ δὲ σκιάδιον αὐτοῦ χρυσοπρύσινον· πλὴν τὸ σύρμα,

3 τὸ — φόρεμα P 6 ἦγουν] ἦως τὸ καββάδιον A 18 κοντοσταύλου AB

ducis. at bullae sceptri eius, superior quidem aurea, subsequentes argenteae. calami vero auri sunt.

Magni logothetae gestamina, hoc est pileus cabbadium et scaranicum, nihil ab his quae protostratoris sunt differunt. nec fert baculum.

Pileus et scaranicum magni stratopedarchae talia sunt qualia protostratoris et magni logothetae. baculi eius calami omnes argentei, excepto primo. bullae aureae, incisae.

Magni primicerii pileus auro ductili textus est. cabbadium quale et antecedentium. scaranici illius superficies pruni Damasceni colorem refert, auro ductili admixta; quemadmodum igitur fuscus color medius est inter album et nigrum, sic et iste medius est inter coccineum et album. continet scaranicum hoc imaginem imperatoris, anteriore quidem stantem, liquato ad pigmentum metallo pictam, quod a pellucida vi διαγέλαστον appellatur; posteriore vero parte sedentem in throno. baculus eius est lignum inauratum, quale et imperatoris.

Magni contostauli insignia omnia se habent ut magni primicerii. nullum gestat baculum.

Protosebasti ornamenta qualia magni contostauli. at pileus eius aureo et prasino colore nitet: verum auro ductili ditescit, nec simplex

τοῦτο βλάτιον. τὸ σκαράνικον δὲ οἶον τὸ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου· καὶ ἄνευ δικανικίου.

Τὰ τοῦ πικέρου πάντα οἷα τὰ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου, ἄνευ δὲ δικανικίου. καὶ τὰ τοῦ κουροπαλάτου ὅμοια τοῖς τοῦ

B πικέρου, καὶ ἄνευ δικανικίου. 5

Τὰ τοῦ παρακοιμωμένου τῆς σφενδόνης φορέματα ὅμοια τοῖς τοῦ κουροπαλάτου. τὸ δικανικίον αὐτοῦ ξύλινον. ὁ ἐπάνω κόνδυλος κεχρυσωμένος, ὁ δεύτερος χρυσόλευκος κεκλωσμένος, ὁ μετ' αὐτοῦ πάλιν κεχρυσωμένος, ὁ δὲ μετὰ τούτου αὖ κεκλωσμένος, καὶ καθέξῃς ὁμοίως. 10

Καὶ τὰ τοῦ παρακοιμωμένου τοῦ κοιτῶνος πάντα οἷα τὰ τοῦ παρακοιμωμένου τῆς σφενδόνης. πλὴν ὁ μὲν πρῶτος κόνδυλος τοῦ δικανικίου χρυσοῦς ὡς καὶ οἱ τῶν ἄλλων, τὸ δὲ ἐφεξῆς ἕως κάτω χρυσάσπρον κεκλωσμένον.

C Τὸ τοῦ λογοθέτου τοῦ γενικοῦ σκιάδιον λευκὸν βλάτιον μετὰ 15 μαργελλίων. τὸ καββάδιον ἐκ τῶν συνήθως πολιτευομένων βλατίων. τὸ δὲ σκαράνικον χρυσόλευκον βλάτινον συρματέϊνον, ἔχον ἔμπροσθεν τε καὶ ὀπίσθεν τὴν τοῦ βασιλέως εἰκόνα διαγέλαστον, ὡσερ καὶ τοῦ πριμμικηρίου, καὶ ἄνευ δικανικίου.

Τὸ τοῦ πρωτοβεστιαρίου σκιάδιον κλαπιωτόν. τὸ καββά-20 διον καὶ τὸ σκαράνικον αὐτοῦ οἷα τὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ γενικοῦ.

1 τοῦτο] οὐ τὸ AB	7 ξύλον A	8 χρυσάσπρος A	15 λευ-
κόν] ἄσπρον A	17 σκαράνικον αὐτοῦ A		χρυσάσπρον AB
βλατίον A			

est pannus auro textus. scaranicum eius quale magni primicerii; baculo caret.

Pincernae omnia ornamenta sunt ut magni primicerii. non fert baculum. curopalatae insignia sunt similia pincernae. caret et ipse baculo.

Accubitoris sigilli seu annuli signatorii gestamina conveniunt cum curopalata. baculus eius ligneus est. superior calamus inauratus, secundus colore aureo et albo intortus. qui hunc sequitur, rursus inauratus est. proximus ab hoc iterum intortus est, et sic deinceps.

Accubitoris cubiculi insignia omnia conveniunt cum insignibus accubitoris sigilli seu sigilliferi, excepto quod primus calamus baculi est aureus, ut et aliorum, sequentes vero ad finem usque ex aureo et albo colore nexi.

Logothetae generalis aerarii pileus est albus pannus cum margellis. cabbadium ex iis quae communi more gestari solent pannis sericis. scaranicum aurei et albi coloris est, panno serico ductili auro texto confectum, habens ante et retro imperatoris imaginem ex liquato ad pigmentum metallo, cuiusmodi etiam est scaranicum primicerii. caret baculo.

Protovestiaritae pileus auro textus est. cabbadium et scaranicum

τοῦ δὲ δικανικίου αὐτοῦ ὁ πρῶτος μὲν κόνδυλος χρυσοῦς, τὸ δὲ ἐφέξῃς σμβαλταρεία, χρυσοκόκκινα.

Τὰ τοῦ δομιστίκου τῆς τραπεζῆς φορέματα ὅμοια τοῖς τοῦ D πρωτοβεστιαρίτου, ἄνευ δικανικίου.

5 Τὰ τοῦ ἐπὶ τῆς τραπεζῆς οἷα τὰ αὐτῶν, τοῦ τε πρωτοβεστιαρίτου καὶ τοῦ δομιστίκου τῆς τραπεζῆς. τοῦ δὲ δικανικίου αὐτοῦ ὁ μὲν πρῶτος κόνδυλος χρυσοῦς, ὁ δὲ δεύτερος μέλας, εἴτα χρυσοῦς καὶ πάλιν μέλας, καὶ καθεξῆς ὁμοίως.

Τὰ τοῦ μεγάλου παπίου φορέματα ὅμοια τοῖς τοῦ δομιστί-
10 κου τῆς τραπεζῆς. τὸ δὲ δικανικίου αὐτοῦ, ὡσπερ τοῦ παρακοιμωμένου τῆς σφενδύνης ἔχει κόνδυλον χρυσοῦν καὶ κόνδυλον χρυσόλευκον, οὕτω τοῦτο κόνδυλον χρυσοῦν καὶ κόνδυλον χρυσοκόκκινον.

Καὶ τὰ τοῦ ἐπάρχου οἷα τὰ τοῦ μεγάλου παπίου, ἄνευ δὲ
15 δικανικίου.

Τὰ τοῦ μεγάλου δρογγυαρίου τῆς βίγλης φορέματα, ἡγουν P 53 τὸ τε σκιάδιον καὶ τὸ καββάδιον, ὅμοια τοῖς τοῦ ἐπάρχου. τὸ δὲ τοῦ σκαρηνίκου αὐτοῦ βλάτιον χρυσοκίτρινον, χρυσοκλαβαρικόν, σφραματέιον, ἔχει ἔμπροσθεν μὲν τὸν βασιλεῖα εἰκονικίως καθήμε-
20 νον ἐπὶ θρόνον χρυσοῦ ἀναβατοῦ, ὕπισθεν δὲ ἐφ' ἵππον. τὸ δικανικίου αὐτοῦ μετὰ τὸν ἐπάνω κόνδυλον κεχρυσωμένον ὄντα,

1 ὁ AB	2 χρυσοκόκκινος AB	3 οἷα AB	4 πρωτοβεστια- ρίου B
7 μαῦρος B	12 χρυσόσπερον A	18 χρυσοκλαδα- ρικόν AB	20 θρόνον χρυσοῦν ἀναβατόν AB
			ἐφιππον AB

cuis ut logothetae generalis aerarii. baculi primus calamus est aureus, sequentes storeatim plexi aurei et coccinei coloris.

Gestamina domestici mensae talia sunt qualia protovestiaritae. caret tamen baculo.

Praefecti mensae qualia protovestiaritae et domestici mensae. baculi eius primus calamus aureus est, secundus niger, postea aureus, iterum niger, et sic deinceps.

Magni pappiae gestamina similia sunt domestici mensae. et ut sceptrum sigilliferi habet calamum aurei et albi coloris, sic sceptrum pappiae habet calamum aureum, et calamum aurei et coccinei coloris.

Eparchi omnia sunt ut magni pappiae; sed non gestat baculum.

Magni drungarii vigiliarum gestamina, nempe pileus et cabbadium, conveniunt cum gestaminibus eparchi. scaranici ipsius pannus aureo citrinoque colore nitet, opere Phrygio ornatur, et auro ductili: habet anteriore quidem parte imperatorem effigiatum sedentem in sublimi throno aureo, pone vero equestrem. baculus eius post supremum calamum in-

ὡς καὶ ἐν τοῖς τῶν πάντων, χρυσοκόκκινον, κεκλωτισμένον ἕως κάτω.

B Σημείωσαι ὅτι ἀπὸ τοῦ μεγάλου δομεστίκου μέχρι καὶ τοῦ αὐτοῦ μεγάλου δρουγγαρίου τῆς βίγλης πάντες ἄρχοντες, ὅτε μὲν βούλονται, φοροῦσιν καββάδια, ὅτε δέ, ἐπιλούρικα· ἀπὸ δὲ τοῦ 5 αὐτοῦ καὶ κάτω οἷχ οὕτως.

Τὰ τοῦ μεγάλου ἐταιριάρχου φορέματα οἷα τὰ τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ, ὡσπερ τὸ τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου χρυσοκόκκινον, οὕτω τοῦτο χρυσοσέφανον κεκλωτισμένον. 10

Τὰ τοῦ μεγάλου χαρτουλαρίου οἷα τὰ τοῦ μεγάλου ἐταιριάρχου, ἄνευ δὲ δικανικίου.

C Τὸ τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου σκιάδιον οἷον τὸ τοῦ μεγάλου χαρτουλαρίου. φακεωλίδα δὲ φορεῖ οὗτος καὶ ἐπιλούρικον, οὐ μὴν σκαράνικον. 15

Τὸ τοῦ πρωτοασκηρῆτις σκιάδιον βλάτιον, διβολέον, χρῶματος ὀξέος καὶ λευκοῦ, ἔχον μαργέλλια συρματεῖνα πλατέα, οὐ μὴν σταυροειδῶς, ἀλλὰ κυκλόθεν, περὶ τε τὸ ἄκρον τοῦ σκιάδιου καὶ τὸν γῦρον τῆς τρούλης, ἣτις ἔχει ἐπάνω τύπον τριφύλλου, διὰ μαργελλίου, οἷον εἶπομεν. φορεῖ δὲ φακεωλίδα καὶ ἐπιλούρικον, οἷα τὰ τοῦ λογοθέτου· καὶ οὐδ' οὗτος σκαράνικον. 20

1 κεκλωσμένον A

14 ἐπιλουρίκιον P

auratum, ut aliorum omnium, aureo et coccineo colore constat, ornatus usque ad imum.

Observa a magno domestico usque ad magnum excubiarum drungarium omnes proceres, quando volunt, ferre cabbadia; et quando lubet, ferre epilorica, hoc est superulas. ab hoc vero deorsum versus res aliter se habet.

Magni hetaeriarchae gestamina sunt qualia magni drungarii. et quemadmodum magni drungarii baculus est aurei et coccinei coloris, ita huius est aurei et caesii intorti.

Magni chartularii gestamina qualia magni hetaeriarchae. sed caret baculo.

Logothetae cursus pileus est qualis magni chartularii: fert iste phaccolium et epiloricum, at non scaranicum.

Primi secretarii pileus est ex panno serico, duplicis coloris, violacei et albi; habens margellia ex auro ductili, lata, non in crucis formam, sed in orbem circa verticem pilei, ambitumque trullae, quae supra habet figuram trifolii, margellarum opere, quale descripsimus. gestat phaccolium et epiloricum, ea specie qua logotheta. caret et iste scaranico.

Τὸ τοῦ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ σκιάδιον κλαπωτόν. τὸ δὲ καββάδιον καὶ σκαυάνικον αὐτοῦ οἷα τὰ τοῦ μεγάλου χαρτολαβίου.

Τὰ τοῦ μυστικοῦ φακτωλῆς καὶ ἐπιλωτόρικον, οὐ μὲν καὶ D σκαυάνικον.

5 Τὰ τοῦ δομιστικῶν τῶν σχολῶν φορήματα ὅμοια τοῖς τοῦ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ. τὸ δικανικὸν αὐτοῦ ἀρχροῦν μὲν, ἀχρέσιωτον δέ. ἔχον τὰ ἐπάνω καὶ μετὰ τὸν κύκονλον ἑίτερον κόμπου καὶ πλέον οὐδέν.

10 Τὰ τοῦ μεγάλου δρογγαρίου τοῦ στόλου φορήματα πάντα ὅμοια τοῖς τοῦ δομιστικῶν τῶν σχολῶν, καὶ ἄνευ δικανικῶν.

Τὰ τοῦ πριμμικηρίου τῆς αἰλῆς, ἦγον τὸ τε σκιάδιον καὶ τὸ καββάδιον καὶ τὸ σκαυάνικον, ὡς καὶ τὰ τοῦ μεγάλου δρογγαρίου. τὸ δὲ δικανικὸν αὐτοῦ χρυσοῦν σιβαλλιαρέα, ὡσπερ τὸ τοῦ πρωτοβισταρίου, χρυσοκόκκινον.

15 Τὸ τοῦ πρωτοσπυθαρίου σκιάδιον, τὸ καββάδιον καὶ τὸ σκαυάνικον, ὅμοια τοῖς τοῦ πριμμικηρίου τῆς αἰλῆς. οὐδέν δὲ P 54 κρατὶ δικανικῶν.

Τὰ τοῦ μεγάλου ἄρχοντος οἷα τὰ τοῦ αὐτοῦ πρωτοσπυθαρίου. καὶ οὐδὲ οὗτος κρατὶ δικανικῶν.

20 Καὶ τὰ τοῦ τατῆ τῆς αἰλῆς ὡς τὰ τοῦ μεγάλου ἄρχοντος. τὸ δικανικὸν αὐτοῦ ξίλον λίθον.

Τὸ τοῦ μεγάλου τζαουσίου σκιάδιον, καββάδιον καὶ τὸ σκαυάνικον, καὶ ταῦτα ὡς τοῦ τατῆ τῆς αἰλῆς. φέρει δὲ οὗτος ἀπὸ

7 καὶ μετὰ — κόμπου om P 9 πάντα om P 11 ἦως A
τὸ τε σκιάδιον καὶ om B 15 καὶ] ἦως τὸ ἐπάνω ἔνδυμα
πάντων, καὶ P 20 ὡς τοῦ AB

Præfecti exercitus pileus auro textus est. cabbadium et scaranicum qualia magni chartularii.

Mystico phaeolum competit et epiloricum, at non scaranicum.

Domestici scholarum gestamina similia sunt præfecti exercitus. baculus eius argenteus est, sine auro; superne bullam habet, et nihil præterea.

Magni drungarii classis gestamina similia sunt domestici scholarum. caret baculo.

Primicerii aulae pileus cabbadium et scaranicum comparata sunt ut magni drungarii. baculus eius storeatum plexus aureum caesiumque colorem præfert, sicuti baculus protovestiaritæ ex auro et coccineo.

Protospatharii pileus cabbadium et scaranicum similia sunt primicerii aulae; nec utitur baculo.

Magni principis qualia protospatharii. neque hic baculum habet.

Tatae aulici ut magni principis. baculus eius est lignum laeve.

Magnus tzausii pileus cabbadium et scaranicum similia sunt tatae

τοῦ ἀριστεροῦ μέρους τῆς ζώνης αὐτοῦ σειρομάστιγην, ὃν κοινῶς καλοῦσι σαλίβαν.

Τὰ τοῦ πραιτορος τοῦ δήμον πάντα φορέματα ὅμοια τοῖς
B τοῦ μεγάλου τζαουσίου. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ ξύλον λεῖον.

Τὰ τοῦ λογοθέτου τῶν οἰκειακῶν φακεωλῖς καὶ ἐπιλούρικον, 5
οὐ μὴν δὲ σκαράνικον.

Τὰ τοῦ μεγάλου λογαριαστοῦ οἷα τὰ τοῦ λογοθέτου τῶν
οἰκειακῶν.

Τὸ τοῦ πρωτοκνηγοῦ σκιάδιον, τὸ καββάδιον καὶ τὸ σκα-
ράνικον, ὡς τὰ τοῦ πραιτορος τοῦ δήμον. καὶ τὰ τοῦ σκουτε-10
ρίου τοιαῦτα. τὰ τοῦ ἀμηραλίου ὡσαύτως.

Τὰ τοῦ ἐπὶ τῶν δεήσεων φακεωλῖς καὶ ἐπιλουρίκιον, οὐ μὴν
δὲ σκαράνικον.

Τὸ τοῦ κοιαιστορος σκιάδιον, τὸ καββάδιον καὶ τὸ σκαρά-
νικον, ὅμοια τοῖς τοῦ μεγάλου τζαουσίου. 15

C Καὶ τὰ τοῦ μεγάλου ἀδνουμιαστοῦ οἷα τὰ τοῦ κοιαιστορος·
τὸ δὲ δικανίκιον αὐτοῦ ἀργυροῦν ἀχρόσωτον, ἔχον ἐπάνω κόμπον
ἓνα καὶ μόνον, ἔχοντα ἐπικαθημένην περιστεράν.

Τὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ στρατιωτικοῦ φορέματα φακεωλῖς
καὶ ἐπιλούρικον, οὐ μὴν καὶ σκαράνικον. 20

Τὸ τοῦ πρωτοἰερακαρίου σκιάδιον, τὸ καββάδιον καὶ τὸ
σκαράνικον, ὅμοια τοῖς τοῦ μεγάλου ἀδνουμιαστοῦ. φέρει δὲ

9 καββάδιον A

salici: gestat ipse a sinistra parte zonae siromasten, quem vulgo salibam vocant.

Omnia gestamina praetoris populi conveniunt cum gestaminibus magni tzausii. baculus eius est lignum laeve.

Logothetae rerum domesticarum competunt phaceolium et epiloricum, at non scaranicum.

Magni logariastae qualia logothetae rerum domesticarum.

Primarii venatoris pileus cabbadium et scaranicum habent se ut praetoris populi. similiter et scuterii seu scutiferi. nec dissentiunt gestamina amiralii.

Praefecto supplicum precibus competunt phaceolium et epiloricum, at non scaranicum.

Quaestoris pileus cabbadium et scaranicum similia sunt magni tzausii.

Magni adnumiastae qualia quaestoris, baculus eius argenteus est, auri expers, habens superne unum nodum et solum, cui insidet columba.

Logothetae exercitus gestamina sunt phaceolium et epiloricum, at non scaranicum.

Primi accipitrarii pileus cabbadium et scaranicum similia sunt magni adnumiastae. fert in zona ad sinistram chirothecam, quae circa sum-

ἐπὶ ζώνης χειρόρτιον ἀριστερόν, ἔχον περὶ τὴν τῆς εἰσόδου ἄκραν ἐρραμμίον μαργέλλον, ἕφαντόν, ἔχον ἀετούς ὀξείας.

Τὰ τοῦ λογοθέτου τῶν ἀγέλων φακειώλις καὶ ἐπιλούριον, D
ὡς τὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ στρατιωτικοῦ, οὐ μὴν καὶ σκυρά-
5 νικον.

Τὸ τοῦ μεγάλου διερμηνευτοῦ σκιάδιον καὶ τὸ καββάδιον
ὡς τὰ τοῦ πρωτοῦρακαρίου. τὸ σκαράνικον αὐτοῦ ἐνδεδυμένον
χυσίῳ, ἔχον ἐπὶ κορυφῆς μικρὰν τοῦσαν κοκκίην. τοῦ δικανι-
κίου αὐτοῦ τὸ μὲν ἐν πλάγιον κόκκινον, τὸ δὲ ἔτερον ἀργυροῦν
10 διὰ πεταλίου ζωγραφικῶν.

Τὸ τοῦ ἀκολούθου σκιάδιον, τὸ καββάδιον καὶ τὸ σκαρά-
νικον ὅμοια τοῖς τοῦ μεγάλου διερμηνευτοῦ, ἄνευ δὲ δικανικίου.

Τὰ τοῦ μεγάλου διοικητοῦ φορέματα οἷα τὰ τοῦ ἀκολούθου. P 55
φέρει δὲ δικανικίον, ζῦλον λεῖον ἄνευ κόμβου.

15 Τὰ τοῦ κριτοῦ τοῦ φωσσάτου ὡς τὰ τοῦ μεγάλου διοικητοῦ·
οὐδὲν δὲ κρατεῖ δικανικίον.

Τὰ τοῦ ἄρχοντος τοῦ ἀλογίου πάντα οἷα τὰ τῶν κριτοῦ τοῦ
φωσσάτου· κρατεῖ δὲ δικανικίον ζῦλον λεῖον.

Τὸ τοῦ πρωταλλαγάτορος σκιάδιον, τὸ καββάδιον καὶ τὸ
20 σκαράνικον ὅμοια τοῖς τοῦ ἄρχοντος τοῦ ἀλλογίου. φέρει δὲ ἀντὶ
δικανικίου ἣν ἰδιωτικῶς καλοῦσι ματζοῦκαν, ἀργυρῶν κερουσω-
μένην, ἧς ὁ στηλεῖος ἐνδεδυμένος βλατίῳ κοκκίῳ· ἔχων εἰς τὸ

2 ἔφ' αὐτόν B 8 χάσδεον A, χάσδιον B φούνταν A,
φούταν B 14 δικανίκι A κόμπων A 21 ματζοῦκα P

num ingressum habet insutam margellam, cui subiiciuntur violacei colo-
ris aquilae.

Logothetae rei pecuariae seu gregum phaceolium et epiloricum qua-
lia logothetae exercitus: sed scaranico non utitur.

Magni interpretis pileus et cabbadium sicut primi accipitrarii. sca-
ranicum eius est suffultum serico heteromallo, cuius in vertice parvus
floccus, isque coccineus apparet. baculi eius unum latus coccineum est,
alterum argenteum opere pictorio.

Acoluthi pileus et cabbadium et scaranicum similia sunt magni in-
terpretis, sed caret baculo.

Magni administratoris gestamina qualia acoluthi. baculi loco fert
lignum laeve sine nodo.

Iudicis exercitus qualia magni administratoris. sed caret baculo.

Praefecti allagii ornamenta conveniunt cum insignibus iudicis exer-
citus. baculus eius est lignum laeve.

Protallagatoris pileus cabbadium et scaranicum similia sunt iis qui-
bus decoratur praefectus allagii. loco baculi fert eam quam vulgus vo-
cat matzucam (clavam), argenteam, inauratam, cuius contus indutus

B ἄκρον κατακεχρυσωμένον βουτίον καὶ κατὰ τὴν μέσσην δέμα ὁμοίως κεχρυσωμένον.

Τὰ τοῦ ὄρφανοτρόφου τοιαῦτα, ἄνευ δικανικίου. καὶ τὰ τοῦ πρωτονοταρίου πάντα ὅμοια.

Τὰ τοῦ ἐπὶ τῶν ἀναμνήσεων οἷα τὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ, πρω- 5
τονοταρίου τε καὶ τῶν λοιπῶν. τοῦ δὲ δικανικίου αὐτοῦ ὁ μὲν ἐπάνω κόνδυλος κεχρυσωμένος, τὸ δὲ λοιπὸν συμβαλταρέα ἄσπρο-
κόκκινον, ἄνευ χρυσαφίου τινός.

Τὰ τοῦ δομestίκου τῶν τειχέων ὡς τὰ τοῦ ἐπὶ τῶν ἀναμνή- 10
σεων. τὸ δὲ δικανικίον αὐτοῦ ξύλον λεῖον.

C Τὸ τοῦ προκαθημένου τοῦ κοιτῶνος σκιάδιον, τὸ καββά-
διον καὶ τὸ κόκκινον σκαράνικον ὅμοια τοῖς τοῦ δομestίκου τῶν
τειχέων. τὸ δικανικίον αὐτοῦ ξύλον λεῖον.

Τὰ τοῦ προκαθημένου βεστιαρίου πάντα, καὶ τὸ δικανικίον,
οἷα τὰ προκαθημένου τοῦ κοιτῶνος. καὶ τὰ τοῦ βεστιαρίου ταῦτα, 15
ἄνευ δὲ δικανικίου.

Τὰ τοῦ ἐταιριάρχου πάντα ὁμοίως τούτοις· τὸ δὲ δικανί-
κιον αὐτοῦ, ὡσπερ τὸ τοῦ μεγάλου ἐταιριάρχου χρυσοθήρανον
κεκλωσμένον, οὕτω τοῦτο κίτρινοθήρανον κεκλωσμένον.

Τὰ τοῦ λογαριαστοῦ τῆς ἀλλῆς τοιαῦτα· τὸ δικανικίον αὐ- 20
τοῦ ξύλον λεῖον.

D Τὰ τοῦ στρατοπεδέργου τῶν μονοκαβάλλων ὁμοίως.

1 κάτω κεχρυσωμένον AB

4 ὅμοια AB, ὁμοίως P

est panno coccineo, habens in vertice inauratam bullam (nodum, caput),
et in medio cingulum pariter inauratum.

Similia sunt orphanotrophî, at sine baculo. eodem modo se habent
omnia ornamenta protonotarii.

Eius qui a memoria est, insignia talia noveris qualia eorum qui
antecedunt, protonotarii scilicet et aliorum. baculi eius superior qui-
dem calamus inauratus est, reliqui storeatim plexi albi et coccinei sine
ullo auro illito.

Domestici murorum qualia eius qui est a memoria. baculus eius
est lignum laeve.

Praesidis seu excubitoris sacri cubiculi pileus cabbadium ac cocci-
nem scaranicum similia sunt domestici murorum. baculus eius lignum
laeve.

Praesidis vestiarii ornamenta omnia et baculus eodem modo se
habent quo praesidis cubiculi. eadem sunt vestiarii, excepto baculo.

Gestamina hetaeriarthae sunt similia istis. baculus ut magi hetae-
riarthae est aurei et caesii coloris intorti; ita huius est citrini et caesii
coloris intorti.

Talia sunt itidem logariastae aulae. baculus eius lignum laeve.

Concinunt insignia praefecti monocaballorum, haec est eorum qui
uno equo utuntur.

Τὰ τοῦ στρατοπεδάρχου τῶν τζαγγρατόρων ὁμοίως τοῖς τοῦ πρὸ αὐτοῦ.

Τὰ τοῦ στρατοπεδάρχου τῶν μουρτάτων οἷα τὰ τοῦ στρατοπεδάρχου τῶν τζαγγρατόρων.

5 Καὶ τὰ τοῦ στρατοπεδάρχου τῶν τζακόνων ὅμοια κατὰ πάντα τοῖς πρὸ αὐτοῦ.

Τὰ τοῦ προκαθήμενου τῶν μεγάλων παλατίων πάντα οἷα τὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ. ὡσαύτως καὶ τὸ δικανίκιον αὐτοῦ ξύλον λεῖον.

10 Καὶ τὰ τοῦ προκαθήμενου τῶν βλαχερνῶν παλατίων ἀπαρ- P 56
ἀλλάκιως τοιαῦτα.

Τὰ τοῦ δομειστίου τῶν θεμάτων πάντα ταῦτα ὡσαύτως.

Τὰ τοῦ δομειστίου τῶν ἀνατολικῶν θεμάτων πάντα, καὶ τὰ τοῦ δομειστίου τῶν δυτικῶν θεμάτων πάντα, ἔτι δὲ καὶ τὸ
15 δικανίκιον αὐτοῦ, ὅμοια τοῖς τῶν πρὸ αὐτοῦ.

Τὰ τοῦ μεγάλου μουρτάτου, ἦτοι τὸ μὲν καββάδιον καὶ τὸ κόκκινον σκαράνικον αὐτοῦ, ὡς τὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ. τὸ δὲ δικα- B
νίκιον αὐτοῦ ἄργυροῖν, χρυσοχοϊκόν, γαμματιζόν ἄνωθεν.

Καὶ τὰ τοῦ πρωτοκόμητος φορέματα ὁμοίως τοιαῦτα. οὐδὲν
20 δὲ κρατεῖ δικανίκιον.

Ὁ δὲ δρουγγάριος κρατεῖ δικανίκιον μόνον ξύλον λεῖον. ὁ σεβαστὸς οὐδὲν. ὡσαύτως καὶ ὁ μουρτάτης.

10 τῶν μεγάλων παλατίων βλαχερνῶν B 12 πάντα B, πάντων A,
om P 14 δυτικῶν AB πάντα] τοιαῦτα B

Insignia praefecti tzaugratorum nihil discrepant ab antegressis. Paria habet praefectus murtatorum cum stratopedarcha tzaugratorum.

Praefecti tzaconum omnia conveniunt cum ante dictis.

Omnia gestamina praesidis magnorum palatiorum similia sunt iam antea commemoratis. baculus eius lignum laeve est.

Cum iisdem invariabiliter conveniunt gestamina eius qui Blachernis palatii praesidet.

Domestici thematum omnia eodem modo se habent.

Omnia insignia domestici Orientalium thematum et omnia domestici Occidentalium thematum, ad haec et baculus eius, conveniunt cum prioribus.

Magni myrtaitae cabbadium et coccineum scaranicum similia sunt iam ante positus. baculus eius argenteus, auro perfusus, figuras literae gammae superne repraesentans.

Protocomitis gestamina nil abeunt a praedictis. caret baculo.

Drungarius tenet baculum, sed solum et nudum lignum laeve. sebastus nullum, quemadmodum et myrtaites.

Οἱ προκαθήμενοι τῶν ἐντίμων πόλεων κρατοῦσι δικανίκια, ξύλα λευκά.

Ὁ δὲ παππίας κρατεῖ δικανίκιον μονόξυλον χωρὶς κόμβων.

P 60 ... **Κ ε φ ἄ λ α ι ο υ ἕ .**

Περὶ τῆς ὑπηρεσίας ἐκάστου τῶν ὀφφικίων.

5

Ὁ δεσπότης μὲν, ὁ σεβαστοκράτωρ καὶ ὁ Καῖσαρ οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν ἔχουσιν, ἐὰν μὴ ταχθῶσιν εἰς ἡγεμονίαν.

P 61 Αἱ δὲ τοῦ μεγάλου δομestίκου ὑπηρεσίαι καὶ τοῦ πρωτοβεστιαρίου κείσθωσαν τό γε νῦν ἔχον· λεχθήσονται γὰρ ἐν τῷ προσήκοντι τόπῳ.

10

Ὁ πανυπερσέβαστος οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν ἔχει.

Ὁ μέγας δούξ, ὡσπερ ὁ μέγας δομestικός εὐρίσκειται εἰς τὸ φωσσύτον ἅπαν κεφαλή, οὕτω καὶ κατὰ θάλασσαν οὗτος. καὶ οἱ μὲν εἰς τὰ ἕτερα εὐρισκόμενοι ἄρχοντες ὡς κεφαλαὶ ἰστώσι τὸ σύνηδες βασιλικὸν φλάμουλον ἥτοι τὸν σταυρὸν μετὰ πυρεκβόλων· οὗτος δὲ ὁ μέγας δούξ τὴν τοῦ βασιλέως στήλην ἴστησιν ἔφιππον. ἔχει δὲ ὑπ' αὐτὸν τὸν τε μέγαν δρουγγάριον τοῦ στόλου, τὸν ἀμηράλιον, τὸν πρωτοκόμητα, τοὺς δρουγγαρίους καὶ τοὺς κόμητας.

4 ε] γ' A 5 ἐντεῦθεν ἄρχονται αἱ ὑπηρεσίαι καθ' ἑνὸς ἐκάστου τῶν ὀφφικίων P 13 πρώτη κεφαλή A 14 ἕτερα κάτεργα εὐφ. A 15 φλάμπουρον P.

Praesides spectatissimarum civitatum habent baculos, ligna candida.

Pappias habet sceptrum ex solo ligno, sine ullis nodis.

Caput 5.

Hinc incipiunt ministeria uniuscuiusque officialium.

Despota Sebastocrator et Caesar nullo munere funguntur, nisi praefectura quaequam eis committatur.

Ministeria magni domestici et protovestiarum hic sileantur. exponantur suo loco.

Panhypersebastus nullo munere fungitur.

Ut magnus domesticus caput est in exercitu, ita magnus dux praecipuus est in mari. et proceres quidem aliis triribus, seu capitibus, praepositi statuunt et erigunt usitatum imperatoris flammulum, hoc est crucem cum quattuor ignariis chalybibus: magnus dux statuit et erigit flammulum imperatoria imagine equestri insignitum. habet autem sub se magnum drungarium classis, amiraliū, drungarios et comites.

Ὁ πρωτοστράτωρ τοῦ μεγάλου δομestικου ἀπόντος φέρει B
 ἐν τῷ βασιλέως σπάθην. διὲν οὖν ὁ βασιλεὺς μέλλει τοῦ ἵππου
 ἐπιβῆσθαι, τοῦ κόμιστος τῶν βασιλικῶν ἵππων κομῶντος ἵπ-
 5 πον, καὶ κρατοῦντος ἵππον, μετὰ τὸν βασιλέα ἐπιβῆναι, ὁ πρω-
 τοστράτωρ ἀπὸ τοῦ χαλινοῦ λαβὼν αἶψα τὸν ἵππον μέχρι τοῦ πε-
 τᾶριον ἢ αἰματιον τῆς τοῦ παλαιῶν ἀέλης μίθου. ταῦτα δι-
 10 δεικνύμενος τοῖσι τὸ μέγας χαρτολάφιος φέρει διὰ τοῦ χαλινοῦ ἕως
 τῆς πύλης. ὡσαύτως ποιῆ καὶ ὅσοτε μέλλει πεζεῖν ὁ βασιλεὺς,
 φέρει διαικισίαι ἀπὸ τῆς πύλης τὸν ἵππον μέχρι καὶ τοῦ προσφι-
 10 στίου τότου, ἀφ' οὗ διαδέχεται πάλιν αὐτὸν ὁ πρωτοστράτωρ,
 φέρων μέχρι καὶ τοῦ πεζεῖματος. εἰ δὲ ἕως τέχει τὸν πρωτο- C
 στράτωρα ἀποδημιῖν, ποιῆ τοῦτο ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλος ὁ μέγας
 χαρτολάφιος. ἐὰν δὲ οὗτος ἀποδημιῖ, φέρει τὸν ἵππον ἀπὸ τῶν
 15 καθευρεθέτων ἀρχόντων ὁ ἐντιμώτερος.
 Ταῦ δὲ γινώσκων ὅτι ἴθος ἐστὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν εἶναι
 ἵππους ἑκατὰ, οἳ καὶ καλοῦνται σιρῆσαι, ἐνδιχομένους τὸν βασι-
 λέα, καβαλλικίζουσι οἳσι ἂν ἐκ τούτων βοῖλοιο. οἳ δὲ λοιποὶ
 ἵπποι ἀκούσι θουῖαν, οἳ καὶ καλοῦνται σιρῆα. ὁ μίντοι διλωθεὺς
 κόμης ἐκ' ἀδειῆς ἔχει, οἳσι ἂν ἐκ τῶν βασιλικῶν ἵππων βοῖλοιο, D
 20 καβαλλικίζουσι εἰς τὸ καβαλλαρίκιον τοῦ βασιλέως, ἄρην τε καὶ
 φέρει ἐν τῇ αἰλῇ καὶ ἐθῆξιν, πεζεῖν αὐ εἰς τὸ καβαλλαρίκιον,

2 τὸν ἵππον P 4 τὸ ? 12 ποιῆ — 13 ἀποδημιῖ om A
 14 post ἐντιμώτερος B: οἱ σιρῆοὶ ἵπποι τοῦ βασιλέως καὶ διὰ τίνε
 αἰτίαν, P σημειῶσαι διὰ τί οἱ σιρῆοὶ ἵπποι τοῦ β. καὶ διὰ ποίαν
 αἰτίαν.

Protostrator magno domestico absente portat imperatoris ense.
 quando igitur imperator equum ascensus est, equo per comitem equo-
 tum imperatoris adducto, quem etiam tenet, postquam imperator
 ascendit, protostrator apprehenso freno ducit equum usque ad quartam
 vel quintam palatii aulae partem. postea subiens eius in locum chartu-
 larius freno ducit usque ad portam. idem facit, quando imperator ex
 equo desillire paratus est: ducit enim a porta equum usque ad designa-
 tum locum; in cuius vicem iterum succedit protostrator adducto equo
 ad eum usque locum, ubi imperator descendere solet. si protostrator
 forte absit aut peregre abierit, praestat hoc ab initio ad finem magnus
 chartularius. si et ipse absit, tunc aliquis ex honoratioribus, qui praesentes
 sunt proceribus, equum ducit.

Observandum est moris esse ut quotidie parati sint septem equi,
 quos stratos vocant, excepturi imperatorem, ut quemcumque ex illis
 voluerit equitet. reliqui equi sequuntur, quos manuductos appellant.
 memoratus igitur comes potestatem habet equitandi quemcumque ex im-
 peratoris equis voluerit in equile imperatoris, item domandi exercendi
 et instituendi in aula et ex equo desiliendi in catadromo: attamen, ut

ἐντὸς μέντοι, ὡς εἶρηται, τῆς ἀλλῆς μόνον· ἐκβῆναι δὲ ταύτης ἰππότης ἢ εἰσελθεῖν οὐδ' οὕτως οὔτε τις ἕτερος. εἰ δὲ δεήσει ἄρχοντάς τινας καβαλλικεύσαι ἐν τῇ ἀλλῇ, πεζῇ μὲν εἰσέρχονται, εἶτα καβαλλικεύουσιν. πάλιν δὲ εἰς τὴν ἐκβολὴν αὐτῶν πεζεύοντες ἐξέρχονται πεζῇ. ἔχει τε ἄδειαν ὁ κόμης βασιλέως παρόντος 5
 P 62 οὐχ οὕτως. ἀλλὰ σαγίσματος τῶν τοῦ ἵππου σκαπουλίων ἐπικειμένου μέχρι καὶ τῆς ἡμισείας σκέποντος σέλας, οὕτω καβαλλικεύει, ἀπερχόμενος ἀλλαχοῦ μὲν οὐδαμῶς, ἕως δὲ καὶ μόνον τοῦ στρατορικίου. 10

Ἔθος δέ τι καὶ τοῦτο κατ' ἔτος ἐστίν, τὸ κατὰ τὸν τοῦ μεγάλου Πάσχα καιρὸν γίνεσθαι σέλλας βασιλικὰς καὶ χαλινοὺς καὶ ἐπάνω σκέπια πάντα καινά, καὶ τὰ παλαιὰ λαμβάνειν πάντα τὸν κόμητα, ἥτοι τὰς σέλλας μετὰ τῶν κομπωσίων καὶ τοὺς χαλινοὺς οὕτω μετὰ τῶν τουφῶν. 15

Ἡ δὲ τῶν λεγομένων συρτῶν βασιλικῶν ἵππων ἀκολοίθησις, ὀπηγίκα καβαλλικεῖη ὁ βασιλεύς, λέγεται γενέσθαι ἐξ αἰτίας
 B τοιαύδε. τὸν βασιλέα Θεόφιλον φασὶ γενέσθαι φιλοδίκαιον. ἰππότην οὖν φερόμενόν ποτε, ὑπαντήσασαί φασὶ γυναῖκα, κομίζουσαν ἑαυτῆς εἶναι τὸν ἵππον ᾧ ἐποχεῖται ὁ βασιλεύς. τοῦ τοιοῦτου τοιούτων 20
 νων ἐξετασθέντος εὑρεθῆναι ἀληθεύουσαν τὴν γυναῖκα· εἶναι μὲν γὰρ τὸν ἵππον αὐτῆς, τὸν δὲ ἔπαρχον ἀφελόμενον δῶρον, ὡς

7 καπουλίων AB 15 φουντῶν AB

dictum est, solummodo intra aulam; ex hac vero equitem exire vel introire neque huic neque alteri cuiquam concessum est. sin autem oporteat proceres aliquos equitare in aula, pedites ingrediuntur, deinde equitant. rursus cum abeundum est, descendunt ex equo, et egrediuntur pedites. habet comes potestatem praesente imperatore equitandi quemcumque voluerit imperatoris equum ex his qui ducuntur manu. absente imperatore non item. sed tegumento equi scapulis incumbente et mediam sellam operiente equitat; neque quoquam se confert nisi ad locum ubi strator imperatorem in equum subleuat.

Consuetudine receptum est ut quotannis circa magnum pascha renoventur omnes imperatoris sellae freni et omnia alia tegmina, omniaque vetera accipiat comes, sellas nimirum cum apicibus muscariis et frena simul cum phaleris ac floccis.

Ceterum comitatus equorum qui manu ducuntur, quando imperator equitat, tali ex occasione exstitisse fertur. fama est imperatorem Theophilum fuisse iustitiae amantem. cum igitur quodam tempore equo insideret, occurrisse aiunt quandam mulierculam, et clamasse equum illum, quo vehebatur imperator, suum esse. inquisitione facta cognitum esse mulierem vera dicere, equum enim ipsius esse, eparchum autem vi ra-

ἑαυτοῦ τοῦτον ὄντα, προσενεγκεῖν τῷ βασιλεῖ. τοῦτον τοίνυν δῆλον γεγονότος τὸν μὲν βασιλέα εὐθύς, ὡς εἶχε, καταβῆναι τοῦ ἵππου, καὶ δοῦναι τοῦτον τῇ κεκτημένῃ. ἐπεὶ δ' οὐκ ἦσαν τότε ἵπποι βασιλικοὶ συρόμενοι, ἐγένετο δὲ ὁ βασιλεὺς ἐν χρεῖα ἵππου 5 καὶ ἐκαβαλλίκευσεν ἵππον τὸν τυχόντα, ἐτάχθη ἡ τῶν συρτῶν C ἀκολούθησις, ὡς ἂν, εἴ τι συμβεβηκὸς τύχοι, εἴησαν ἔτοιμοι ἵπποι βασιλικοὶ πρὸς τὸ ἀφιππύσασθαι τὸν βασιλέα.

Ἡ μέντοι σπάθη τοῦ βασιλέως αἰεὶ εἰς τὸ ρουχαριεῖον ἐρύσκειται, τὰ δὲ ὑποδήματα εἰς τὸ βεστιάριον. ἔστι δὲ καὶ ἕτερον 10 εἶδος ὑποδημάτων, ἃ καλοῦνται τζαγγία, ἔχοντα ἐκ πλαγίων κατὰ τὰς κνήμας καὶ ἐπὶ τῶν ταρσῶν ἀετοὺς διὰ λίθων καὶ μαργάρων, ἅτινα καὶ φορεῖ ὁ βασιλεὺς εἰς τε τοὺς περιπάτους καὶ τὰς προκύνσεις. καὶ ὁ ταῦτα ποιῶν οὐ τζαγγάριος, ὡς οἱ ἕτεροι, ἀλλὰ τζαγγὰς ὀνομάζεται. ὀπηνίκα γοῶν δεῖσει τὸν βασιλέα κα- D 15 βαλλικεῦσαι, φέρει τὰ ὑποδήματα παιδόπουλον τοῦ βεστιαρίου ἐκτός, οὕτω κοινῶς ὀνομαζομένου ἀλλαξιμαρίου. ἔτοιμασθέντος οὖν καὶ καβαλλικεύσαντος τοῦ βασιλέως, οἱ ἀνακαρισταὶ χροῖουσι τὰ ἀνάκαρα, σαλπίζουσι δὲ καὶ οἱ σαλπικταὶ ὁμοίως καὶ οἱ βογκινάτορες δι' ὀργάνων ἀργυρῶν. αἱ μέντοι κατὰ τὴν τοιαύτην 20 ὑπηρεσίαν σάλπιζουσι σύλπιγγες οὐ κατὰ τὰς ἄλλας εἰςὶ σύλπιγγας, ἀλλ' ἕτερόν τι σχῆμα. δηλοῖ δὲ καὶ ἡ τῶν τοιούτων ὀργά-

1 προσαγαγεῖν AB

13 ὡς] ἤως σκυτεὺς ὡς P

puisse et ut suum, imperatori munus obtulisse. imperatorem, cum haec comperisset, statim in vestigio descendisse de equo, eumque dedisse ei cuius erat. cum autem tunc usus equorum qui manu ducerentur nondum introductus esset, et imperator equo indigens obvium equitasset equum, decretum fuisse ut eum comitarentur equi sessoribus vacui, ut si quis casus existeret, parati suppeterent equi imperatorii, qui imperatorem equos mutantem exciperent.

Spatha seu ensis imperatoris semper est in rucharario, calcei vero in vestiario. est et alia species calceorum, qui nominantur tzungia. insigniuntur a lateribus secundum tibias et in calcaneis, aquilis ex lapillis et margaritis, quos etiam induit imperator ad processiones et ostentationes. et qui hos calceos facit, non tzungarius sive sutor, ut ceteri, sed tzungas seu tzungas appellatur. quandocumque igitur imperatorem equitare oportet, calceos adfert puer ex vestiario, quod vulgo vocant allaximarium. parato iam et equitante imperatore cymbalistae cymbala pulsant, tubicines tubis et buccinatores buccinis argenteis canunt. hae vero tubae huic usui destinatae non referunt aliarum tubarum formam, sed alia quadam figura praeditae sunt. indicat hoc ipse etiam sonus talium instrumentorum; qui est, ut si quis ex populo ali-

κων φωνή, τὸ ξάνπερ τι αἰτῆ τις τοῦ λαοῦ ἢ ἀδικῆται, ἀκούσας τούτων δραμῶν ἀνερέγκη.

P 63

Γίνεται μέντοι τὸ τοιοῦτον, εἰ κατὰ τὴν πρώϊαν τύχοι καβαλλικεύων ὁ βασιλεὺς· μετὰ δὲ τὸ γεῦμα καβαλλικεύσειν μέλλοντος οὐδαμῶς γίνεται τοῦτο. ἢ αἰτία ἀγνοεῖται. στοχαστικῶς 5 γε μὴν λέγω ὡς ἐπέπερ οἱ τοῦ πλήθους ἄνθρωποι πρώϊας μὲν νήφουσι, μετὰ δὲ τὸ γεῦμα μεθύουσι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ προπετέστεροι γίνονται, εἰκότως πρώϊας μὲν σαλπίζουσι δι' ὃν εἶπομεν τρόπον, μετὰ δὲ τὸ γεῦμα οὐδαμῶς, ἵνα μὴ τις μεθύων ἀτάκτως καὶ προπετῶς προσέλθῃ τῷ βασιλεῖ. 10

Ἔτι ὁ πρωτοστράτωρ ἐνὶ καὶ δεφένσωρ τῶν κουρσεόντων. τούτων γὰρ μήτε τάξιν ἐχόντων μήτε φλάμουλον ἴδιον, ἀλλ' ἀτάκτως οὕτως ἀπολνομένων, ὁ πρωτοστράτωρ ὀπίσω τούτων 15 Β εὐρισκόμενος δεφενδεύει τούτους, ἐὰν ἄρα πόλεμον εὐρωσιν· διὰ τοῦτο καὶ γὰρ πρωτοστράτωρ καλεῖται, διὰ τὸ προηγεῖσθαι παν- τὸς αὐτοῦ τοῦ στρατοῦ. ἀπὸ δὲ τῶν κουρσεομένων πάντα τὰ ποικίλα, ἃ ὀνομάζονται φυτίλια, ἕθος ἐστὶ λαμβάνειν τὸν πρωτοστράτορα.

Ὁ μέγας λογοθέτης διατάττει τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀποστελλόμενα προστάγματα καὶ χρυσόβουλλα πρὸς τε ῥήγας σουλ- 20 τάνους καὶ τοπάρχας. καὶ τοῦτο μὲν ἴδιον τοῦ μεγάλου λογοθέτου ὑπερέτημα.

4 καβαλλικεύσαι AB
ζῶων AB

11 ὅτι BP

16 κουρσεομένων]

quid petat vel iniuria afficiatur, audito hoc sono accurrat et ad imperatorem libere referat.

Fit autem hoc, si imperator mane equitet. at si post prandium equitet, id nullo modo observatur. causa nescitur: at si coniecturae locus datur, dico: cum plebei mane quidem sobrii sint, post prandium plerumque ebrii et magis temerarii, merito mane tubis canunt eo quo diximus modo, post prandium vero nequaquam, ne quis ebrius incompote et temere ad imperatorem accedat.

Insuper protostrator est defensor eorum qui excursionses faciunt et praedas agunt: cum enim isti neque certum ordinem neque proprium flammulum habeant, sed confuse et sine ordine ferantur, protostrator pone consistens defendit illos, si bellum ingruat. ideo etiam protostrator appellatur, nimirum quod antecedit totum στρατόν, hoc est exercitum. ex animalibus vero praeda abactis, quaecunq; colore sunt varia, quae nominantur phytilia, mos est protostratorem accipere.

Magnus logotheta curat missa mandata et chrysobullas seu aureas literas ad reges sultanos toparchas. et hoc munus proprium est magni logothetae.

Τὸ δὲ τοῦ δομειστῆσιον ἐπιτελεῖν δ' ἂν ἐπιτάξῃ ὁ βασιλεὺς.

Ὁ μέγας στρατοπεδάρχης ἐστὶν λαμελιῆς τῶν τῆς στρατιᾶς C ἐπιτελεῖων, ἔτι τοι προσέμιον ποτῶν καὶ πάντων τῶν χροιωδῶν.

Ὁ μέγας προμμικῆριος ἐντὸς τοῦ παλατίου εἰς τὴν παρά- 5 στυσιν παιδοπούλου τοῦ βιστιαρίου κομίζοντος τὸ βασιλικὸν δικανίκιον, μέχρι καὶ τοῦ τρικλίνου διμωίρον, οὗτος τοῦτο λαμβάνων τῷ βασιλεὶ φέρων δίδωσιν. ἔτιαν δ' αὖ τοῦτο παρὰ τοῦ βασιλέως λάβῃ, ἐπ' ἀδείας ἔχει πολλάκις κατέχει αὐτὸ τιμῆς ἔτικα. τὸ δὲ οὐκείων δίδωσι πρὸς τὸ σιθὲν τοῦ βιστιαρίου παιδόπουλον, 10 ὅς καὶ ἔξωγε τοῦτο ἐν τῷ σχήματι, κατὰ καὶ τὸ βασιλικόν.

Ἐνὶ δὲ καὶ τεταγμένον δίδοσθαι πρὸς τὸν μέγαν προμμικῆ- 15 ριον κατὰ κερικὴν, χάριν δικανικίου, ὑπερπυρον ἔν. ἂν δ' ἴσως οἷτος ἀποδημῇ, δίδωσι τὸ δικανίκιον ὁ ἐντιμότερος τῶν κευθεριθέντων ἀρχόντων. ἐπίσκειται καὶ εἰς τὸ φωσσάμιον κει- 15 φαλὴ τῆς βασιλικῆς συντάξεως. ἔχει δὲ καὶ ἰδικὸν αὐτοῦ γλάμουλον ἐν τῇ τοιαύτῃ συντάξει.

Ὁ μέγας κονιοσταυῖλος ἐπίσκειται κεφαλὴ τῶν ῥογυτόρων Φράγγων.

Ὁ πρωτοσεβαστὸς οὐδεμίαν ὑπερπυρίαν ἔχει.

20 Τοῦ πηκέρη ἢ ὑπερπυρία, ὅτε καὶ ἡ τῶν μεγάλου δομειστῆ- 20 κον λεχθήσεται.

1 τὸ δὲ τοῦ μεσαστῆσιον (vel μεσαστῆσιον) ἐπιτελεῖν, ᾧ ἂν ἐπι- 10 τάξῃ ὁ βασιλεὺς AB 10 καθὰ?

Domesticii officium est ut quidquid imperator præceperit exe- 20 gnatur.

Magnus stratopedarcha procurator est omnium quibus exercitus in- 20 diget, ut sunt esculenta poculenta et omnia ad vitam necessaria.

Magnus primicerius, quando intra palatium famulus ex vestiario, 20 circumstante aulicorum coetu, imperatoris sceptrum etiam usque ad du- 20 plam triclinii partem affert, ab eodem acceptum imperatori porrigit; et quando illud ab imperatore recipit, saepe potestatem habet retinendi illud honoris gratia. proprium vero baculum tradit prædicto vestiarii famulo, qui illud effert eadem ceremonia qua Imperatoris.

Mos quoque obtinet ut magno primicerio singulis diebus dominicis, 20 propter baculum, detur unum hyperpyrum: monetae id genus est. si fortassis iste absit, tum imperatori baculum porrigit quisquis ex hono- 20 ratoribus proceribus adest. est idem in exercitu quoque imperatorii comitatus caput. habet vero proprium etiam flammulum in huius- 20 modi turma.

Magnus constantulus est caput stipendiariorum Francorum.

Protosebastus nullo munere fungitur.

Pincernae officium explicabitur, quando de magni domestici munere 20 sermo erit.

P 64 Ὁ κουροπαλάτης εἶχε μὲν εἰς τὸ παλαιὸν ὑπηρεσίαν, ἣτις ἐστὶν ἀνεπίγνωστος, νῦν δὲ οὐδεμίαν.

Ὁ παρακοιμώμενος τῆς σφενδόνης τὴν τοῦ βασιλέως σφενδόνην λαμβάνων σφραγίζει διὰ κηροῦ ἔνθα δεῖ· ἡ δὲ τοιαύτη σφραγίς, ἡ διὰ κηροῦ δηλαδὴ, οὐδαμοῦ γίνεται ἀλλαγῶν παρὰ τοῦ βασιλέως, εἰ μὴ πρὸς τὴν δέσποιναν τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ τὴν δέσποιναν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὸν βασιλέα τὸν υἱὸν αὐτοῦ. πρὸς δὲ δεσπότης πατριάρχης καὶ τοὺς λοιποὺς ἄρχοντας τῶν ἐντιμοτέρων διὰ μολιβδίνης βούλης. φέρει δὲ οὗτος καὶ τὴν βασιλικὴν σπάθην, ἀποδημοῦντος τοῦ πρωτοστράτορος. 10

B Ὁ παρακοιμώμενος τοῦ κοιτῶνος εὐρίσκειται κεφαλὴ τῶν ἐν τῷ κοιτῶνι παιδοπούλων καὶ τῶν κοιτωναρίων, ἔχων ὑπ' αὐτὸν καὶ τὸν προκαθήμενον τοῦ κοιτῶνος. μένει δὲ καὶ ἐντὸς τοῦ παλατίου. τοῦ παρακοιμωμένου δὲ τῆς σφενδόνης ἀποδημοῦντος οὗτος φέρει τὴν τοῦ βασιλέως σπάθην. 15

Ἡ τοῦ γενικοῦ λογοθέτου ὑπηρεσία οὐ γινώσκειται.

Ὁ πρωτοβεστιαρίτης ἐστὶν ὑπῆρέτης τῆς παραστάσεως. πρὸ γὰρ τοῦ τὸν βασιλέα τοῦ κελλίου αὐτοῦ ἐξελεθεῖν οὗτος εὐρίσκειται ἐν τῷ τρικλινίῳ μετὰ τε τοῦ μεγάλου ἑταιριάρχου καὶ τοῦ τῆς ἀλλῆς πριμμικηρίου. καὶ μετὰ τὸ ἐξελεθεῖν καὶ σταθῆναι τὸν βα- 20

C σιλέα ἐξέρχεται ὁ πρωτοβεστιαρίτης, καὶ καλεῖ τοὺς τῶν ἄρχόντων ἐντιμοτέρους εἰς τὴν παράστασιν. ἔπειτα ὁ μέγας ἑταιριάρχης, καὶ καλεῖ καὶ οὗτός τις τῶν προτέρων πλείους. καὶ μετὰ τοῦτον ἐξέρχεται ὁ πριμμικῆριος τῆς ἀλλῆς, καὶ καλεῖ καὶ οὗτος

6 μάναν AB

Curopalata olim quidem habebat officium, quod nunc incognitum est. in praesenti nullo fungitur munere.

Praefectus sigilli seu sigillifer imperatoris pala seu annulo obsignat literas cera, quando oportet. hoc vero per ceram sigillum non usurpat uspiam imperator, nisi ad dominam matrem suam, ad dominam uxorem suam et ad imperatorem filium; ad despotas autem, ad patriarchas et ad reliquos honoratioris principes et proceres utitur plumbea bulla. portat insuper iste imperatoris ense, absente protostratore.

Praefectus cubiculi est caput eorum qui ministrant in cubiculo et cubiculariorum. habet sub se quoque praesidem cubiculi. manet in palatio. absente praefecto sigilli fert iste imperatoris ense.

Functio logothetae generalis incognita est.

Protovestiarites minister est circumstationis. prius enim quam imperator ex suo conclavi exeat, iste iam in triclinio versatur cum magno hetaeriarcha et primicerio aulae. et postquam imperator prodiit et in triclinio constitit, egreditur protovestiarites, vocatque ad circumstationem honoratioris ex proceribus. postea magnus hetaeriarcha vocat et ipse aliquos, et quidem plures prioribus. post hunc exit primicerius

ἴσαίτως τοὺς λοιποὺς τῶν ἀρχόντων. εἶτα φέρουσι τὸ τοῦ βασι-
λέως δικανίκιον· οὗ καὶ δοθέντος τῷ βασιλεῖ παρὰ τοῦ μεγάλου
πριμμικηρίου, ὡς εἴρηται, εὐθὺς οἱ ἐταιριάρχαι καλοῦσι τοὺς
ἐπιλοίπους, τοὺς τὰ κόκκινια δηλονότι φοροῦντας σκαράνικια, καὶ
5 πάντας τοὺς κάτω. καὶ γίνεται μὲν οὕτω τοῦτο πάντοτε, κατὰ τε
τὴν τοῦ ἕρθρου ὥραν τῆς λειτουργίας καὶ ἐσπερινοῦ· μετὰ δὲ τὴν
ἀπόλυσιν, εἰ μὲν ἔχει θέλημα ὁ βασιλεὺς ἵνα δημηγορήσῃ ἢ εὐε- D
γητήσῃ ἀφ' ἑκείνου πρὸς τινα, ἔτι ἡ παράστασις ἴστυται. εἰ δὲ μὴ,
τοῦ πρωτοβεστιαρίου τὸ ἑαυτοῦ δικανίκιον κρούσαντος ἐπ' ἐδά-
10 φους ἡρέμα οἱ ἐταιριάρχαι οἱ δικανίκια ξύλινα φέροντες λέγουσι
τοῖς μετὰ τὸ δικανίκιον εἰσελθούσι τοῦ βασιλέως, καὶ ἐξέρχονται.
εἰ δὲ τι τῆς παρουσίας ἰσταμένης δεήσει ἀνεκχθῆναι τῷ βασι-
λεῖ, εἴτε δι' ἀποκρισιάρχιον εἴτε δι' ἄλλο τι τῶν ἀναγκαίων, οὐδεὶς
τῶν ἀρχόντων ἔχει τοῦτο ἐπ' ἀδείας ποιῆσαι, μὴ τοῦ βασιλέως
15 ἴσως ἐπιτάξαντος, εἰ μὴ μόνος ὁ πρωτοβεστιαρίτης· εἰ δ' οὗτος
ἀποδημιῖ, ὁ μέγας ἐταιριάρχης, εἰ δὲ καὶ οὗτος, ὁ τῆς ἀλλῆς
πριμμικηρίου.

Ἡ τοῦ δομestίκου τῆς τραπέζης ὑπηρεσία καὶ τοῦ ἐπὶ τῆς P 65
τραπέζης λεχθήσεται, ὅτε καὶ ἡ τοῦ μεγάλου δομestίκου.

20 Ὁ μέγας παππίος εἶχε μὲν πάλαι ὑπηρεσίαν ἀνεπίγνωστον,
νῦν δὲ οὐδεμίαν.

Ὁ ἐπαρχος ἴσασάτως· νῦν δὲ οὐδὲ οὗτος.

4 τὰ] κατὰ BP

13 ἀποκρισιάρχιον BP

9 ἐπ' ἐδάφους om A

15 μόνος] πρῶτος BP

10 ξύλα A

aulae, qui reliquos procerum similiter advocat. deinde afferunt impe-
ratoris sceptrum; quod magnus primicerius imperatori modo supra ex-
posito porrigit. quo peracto statim hetaeriarchae accersunt ceteros,
nempe eos qui scaranica coccinea ferunt, et his inferiores; fitque hoc
missionem, si imperator aut verba facere aut beneficium officii in ali-
quem conferre velit, manet circumstatio. sin minus, protovestiarita
humum cum suo baculo pulsante paulatim hetaeriarchae, et qui baculos
ligneos gestant, id indicant iis qui post allatum sceptrum imperatoris
ingressi sunt, et egrediuntur. si quid durante circumstatione sive per
apocrisiarium sive aliud quid ex necessariis imperatori proponendum sit,
nemo ex proceribus eius faciendi potestatem habet, non mandante id
fortassis imperatore, nisi solus protovestiarites, et ipso absente magnus
hetaeriarcha; si et ipse absit, primicerius aulae.

Officium domestici mensae et praefecti mensae explicabitur, quando
de munere magni domestici disseretur.

Magnus pappias olim habuit incognitum officium, nunc autem
nullum.

Similiter eparchus, qui et ipse nullum officium habet.

Ἡ τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου τῆς βίγλης ὑπηρεσία εἰρήσεται καὶ αὐτή, ὅτε καὶ ἡ τοῦ μεγάλου δομεστικού ἢ εἰς τὸ φωσάτον.

Τὸ τοῦ μεγάλου ἑταιριάρχου ὑπηρετήμα ἐλέχθη μὲν πρότερον, ὅτε περὶ τῆς παραστάσεως ἐλέγομεν. δέχεται δὲ οὗτος ⁵ B καὶ τοὺς προσερχομένους πανταχόθεν φηγάδας· διὸ καὶ ἑταιριάρχης καλεῖται, ὡς τοὺς ἑταίρους ἦτοι τοὺς φίλους δεχόμενος.

Ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου, εἶχε μὲν πάλαι καὶ οὗτος ὑπηρεσίαν ἡμῖν ἀνεπίγνωστον, νῦν δὲ οὐδεμίαν.

Τὸ τοῦ πρωτασηκοῆτις ὑπηρετήμα δῆλον καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ¹⁰ ὀνόματος· πρῶτος γὰρ τῶν σεκρέτων λέγεται. ἔστι δὲ ὅτε συγκρίνουσι μετ' αὐτοῦ βασιλικῷ ὄρισμῳ καὶ ἕτεροι ἐντιμότεροι τούτου.

Τὸ τοῦ ἐπὶ τοῦ ἐπὶ στρατοῦ ὑπηρετήμα, λεχθήσεται καὶ τοῦτο, ὅτε καὶ τοῦ μεγάλου δομεστικού τὸ εἰς φωσάτον. ¹⁵

C Ἡ τοῦ μυστικοῦ ὑπηρεσία νοεῖται καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος.

Ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν πάλαι μὲν εἶχεν ὑπηρεσίαν σχεδὸν ἦν ὁ μέγας δομέστικος ἄρτι, νῦν δὲ οὐδεμίαν.

Ὁ μέγας δρουγγάριος τοῦ στόλου τὸν αὐτὸν λόγον ἔχει πρὸς ²⁰ τὸν μέγαν δοῦκαν ὃν ὁ τῆς βίγλης μέγας δρουγγάριος πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον.

Ὁ προμμικῆριος τῆς αὐλῆς ἔχει μὲν ἐν τῇ παραστάσει ὑπη-

11 κριτῶν A

Magni drungarii vigiliarum officium exponetur, quando de officio magni domestici in exercitu disseremus.

Magni hetaeriarchae munus prius quidem explicatum est, quando de circumstatione agebamus. recipit iste undequaque adventantes exules et perfugas: ideo etiam hetaeriarcha appellatur, tanquam qui ἑταίρους sive amicos suscipiat.

Logotheta cursus olim habuit officium nobis incognitum, nunc vero nullum.

Primi secretarii munus ex ipso vocabulo innotescit. est primus inter iudices. interdum cum ipso iudicant, decreto imperatoris, etiam alii honoratiores ipso.

Praefecti exercitus officium explicabitur, quando de officio magni domestici in exercitu sermo erit.

Mystici functio patescit ex ipso nomine.

Domesticus scholarum olim ferme idem officium gessit quod modo magnus domesticus. nunc nullo munere fungitur.

Magnus drungarius classis eam rationem habet ad magnum ducem, quam vigiliarum magnus drungarius ad magnum domesticum.

Primicerius aulae habet in circumstatione eam functionem de qua

ρεσίαν οίαν προείπομεν, εὐτακτεῖ δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ αὐλῇ πάντας.
 ὡςπερ γὰρ τῶν ἀρχόντων ἕκαστος τὸν ἀποτεταγμένον καὶ ἴδιον
 ἔχει τόπον εἰς τὴν παράστυσιν, οὕτω καὶ τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τάξεων D
 ἕκαστη τὸν ἴδιον αὐλῆς κέκτηται τόπον. οἱ μὲν γὰρ Βάρυργοι
 5 εὐρίσκονται ἀηρητοῦντες εἰς τε τὰς θύρας τοῦ κελίου τοῦ βασι-
 λέως καὶ εἰς τὸ τρίκλινον, ἐν τῇ αὐλῇ δὲ τοῦ παλατίου στρατιῶται
 ὀνομαζόμενοι οὕτω παραμοναί, ἔχοντες ἄλογα, ἐφ' ὧν καὶ ἀλλα-
 γάτωρ. καὶ μετ' αὐτοὺς ἕτεροι, παραμοναί μὲν καὶ οὗτοι, πλὴν
 ἄνευ ἀλόγων, ἔχοντες ἀλλαγάτωρα, φέροντες ἐν χερσὶ πάντες τὰς
 10 σπάθας αὐτῶν. εἶτα εὐρίσκονται οἱ ὀνομαζόμενοι τζάκονες, φέ-
 ροντες καὶ οὗτοι πιλατίκια. καὶ μετὰ τούτους ἕτεροι, πεζοὶ μὲν
 καὶ οὗτοι, ὀνομαζόμενοι Μυρτάτοι, τόξω ἕκαστος φέροντες· αἱ
 μέντοι παραμοναί μετὰ σκιαδίων, οἱ τζάκονες δὲ μετὰ καπισίον, P 66
 φοροῦντες καὶ ἐπάνω κλίβανα ἡεράνεα, λέοντις περὶ τὸ στήθος
 15 ἔχοντα ἰσταμένους λευκοὺς, ὀρῶντας ἀντικρὺ κατὰ πρόσωπον.
 ὡσαύτως καὶ ὀπισθεν. εἰσὶν καὶ Κορτινάριοι, ἔχοντες καὶ οὗτοι
 ἔνοχον, ὃς κόμης καλεῖται· οἵτινες δὴ καὶ ἐλάτιων τάξις εὐρί-
 σκονται, ἀλλ' οὖν κάτω ἴστανται τῆς προκύνψεως. οἱ δὲ Βαρ-
 δαριῶται εἰς τὴν τῆς αὐλῆς θύραν. πάντες οὖν οὗτοι, καὶ οἱ
 20 εἰρημένοι, καθ' ἣν ὥραν ὃ τε ὀρθρινὸς ὕμνος ψάλλεται, ὃ τῆς
 λειτουργίας, καὶ ὃ τοῦ ἑσπερινοῦ, κατὰ τάξιν ἴστανται, εὐτα-
 κτοῦντος αὐτοὺς τοῦ πριμμικηρίου τῆς αὐλῆς, καθὰ εἴρηται.

1 οἶαν] ὡς A
 15 ἄσπρους AB

11 ἀπειλατίκια AB

12 Μουρτάτοι AB

antea dictum. eius etiam munus est ut inter omnes, qui in aula ver-
 santur, decentem ordinem constituat. quemadmodum enim quilibet ex
 proceribus designatum et proprium locum in circumstatione obtinet, ita
 et quaelibet aulicorum classis proprium in aula tenet locum. Barangi
 enim ministri sunt ad fores conclavis imperatorii et triclinii. in aula
 vero palatii milites sunt stationarii, habentes equos, quibus etiam alo-
 gator praeest. post istos sunt alii stationarii, sed equis carent; habent
 tamen alogatorem; qui spathas suas manibus gestant. deinde sunt quos
 nominant tzacones, qui et ipsi pilaticia portant. post hos sunt alii,
 pedites quidem et isti, quos murtatos vocant, quorum quilibet fert tela.
 stationarii pileos seu umbellas gestant, tzacones petasos seu cuculiones.
 ferunt etiam superne coloris caesii loricas stantibus leonibus, iisque
 albis in pectore insignitas, qui contra sese erecti sunt. similiter in
 tergo. sunt etiam Cortinari, qui et ipsi praefectum habent, quem co-
 mitem appellant; quorum licet classis minor sit, stationem tamen habent
 infra locum imperatorii throni. Bardariotae destinati sunt ad custodiam
 ianuae aulicae. omnes igitur isti, quando matutinae laudes, liturgiae et
 vespertinae decantantur, ordine quique suo consistunt, primicerio aulae
 ipsos in ordinem decentem cogente, ut dictum est.

B Ὑψηροτοῦσι δὲ οἱ Κορτινάριοι εἰς τὴν τοῦ βασιλέως σκηπὴν, ἣτις κόρτη ὀνομάζεται. ὁ μὲντοι κόμης αὐτῶν καὶ αὐτοὶ δ' οὗτοι πανία φοροῦσι κόκκινα ἐκ τῶν τῆς κόρτης παλαιῶν πανίων, ἐξ ὧν καὶ ἐπὶ κεφαλῆς σκουφίας μόνον ἐρυθρὰς ἐντὸς μὲν τῆς αὐλῆς, οὐ μὴν δὲ καὶ καπύσια· ἔτι τε καὶ κάλιζας τοιαύτας, μετὰ 5 παπουτζιῶν μελάντων. ἐκτὸς δὲ φοροῦσι τὰς τοιαύτας σκουφίας μετὰ καπασίων.

Τοιαῦτα ἐνδύματα ἐρυθρὰ ἐνδύονται μὲν καὶ οἱ Βαρδαριῶται, διὰ πανίων, οὐκ ἐκ τῆς κόρτης ἀλλ' ἐξ οἰκείων, ἐπὶ κεφαλῆς δὲ Περσικὸν φόρεμα, ἀγγορωτὸν ὀνομαζόμενον, ἔχον ἀντὶ 10
C μαργελλίων πάνιον κίτρινον. κρέμονται δὲ ἐπὶ ζώνης ἐκάστου τούτων λῶροι, οὓς καλοῦσι μαγκλάβια, μαστίζειν τοὺς ἀξιόους μαστίζεσθαι, φέροντες αἰεὶ δικανίκια. ὅτι δὲ καβαλλικέσῃ ὁ βασιλεὺς, προηγοῦνται, καὶ φέροντες αὐτὰ ἕρδια ἐντακτοῦσι τὸν λαόν. ἔχουσι δὲ οὗτοι καὶ πριμμικήριον. τούτους πάλαι 15 Πέρσας κατὰ γένος ὄντας ὁ βασιλεὺς μετοικίσας ἐκεῖθεν εἰς τὸν Βαρδάριον ἐκάθισε ποταμὸν, ἀφ' οὗ καὶ Βαρδαριῶται καλοῦνται.

D Ὁ πρωτοσπαθάριος λέγεται ὅτι ἦν κατὰ μὲν τὸ παλαιὸν πρῶτος τῶν σπαθαρίων παραμονῶν. νῦν δὲ οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν 20 ἔχει.

6 μαύρων AB
 βακτηρίας ἢ ῥάβδους

9 κόρτης B

12 post μαγκλάβια P ἢ ως
 16 post βασιλεὺς AB lacunam nomine

regis implendam.

Cortinarii ministrant ad imperatoris tabernaculum, quod cortis nominatur; quorum comes et ipsi ferunt pannos coccineos ex cortis veteribus pannis, et ex iisdem in capite galericulos rubros intra aulam quidem; at non petasos. praeterea caligas eiusdem generis cum nigris calceamentis. extra aulam vero gestant huiusmodi galericulos cum petasis seu cuculionibus.

Huiusmodi rubris indumentis vestiuntur etiam Bardariotae, quae confecta sunt ex pannis, non a corte sumptis, sed ex propriis. in capite Persicum gestamen gestant, cui nomen angurotum, quod loco margellarum pannum citrini coloris habet. ex cuiuslibet horum zona pendent lora, quae vocantur manuclavia, hoc est baculi seu virgae, ut flagellis dignos flagellent. semper ferunt baculos. praecedunt, quando imperator equitat, et baculos erectos ferunt, ut constituent ordinem in populo. habent et isti primicerium; quos origine Persas imperator inde transtulit ad Bardarium flumen, a quo etiam Bardariotarum nomen inditum est.

Protospatharius hoc nomen adeptus est, quia olim fuit primus inter spatharios stationarios. in praesenti nullum officium gerit.

Ὁ μέγας ἄρχων οὐδὲ ἐν ὑπηρεσίῳ κέκτηται, καὶ ὁ τατῆς τῆς ἀλλῆς ὡσαύτως.

Οἱ μεγάλοι τζαούσιοι εὐρίσκονται εὐτακτοῦντες τὴν τοῦ βασιλέως σύνταξιν, ὑπὸ τὸν μέγαν προμμικήριον ὄντες.

5 Ὁ πραιτωρ τοῦ δήμου οὐδ' οὗτος ἔχει ὑπηρεσίαν τινά.

Ὁ τῶν οἰκειακῶν λογοθέτης ὡσαύτως.

Καὶ ὁ λογαριασιτῆς τῆς ἀλλῆς οὐδ' οὗτος ἔχει τι ὑπηρετήριον τῶν.

Ὁ πρωτοκνηγὸς ἔχει μὲν τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην ὅτι τοῦ βα- P 67
σιλέως τὸν ἵππον ἀναβαίνοντος οὐδεὶς ἕτερος τὸν σκάλιον κατέχει εἰ μὴ μόνος οὗτος, εἰ παρῶν εὐρίσκεται, ἄρχει δὲ καὶ τῶν κνηγῶν τῶν λεγομένων σκυλλομάγγων. εἰ δὲ ποτε κνηγετοῦντος τοῦ βασιλέως αἰμαχθῆναι συμβῆ ἢ τι τῶν ἱματιῶν αὐτοῦ, λαμβάνει τοῦτο καθ' ὑπηρεσίαν ὁ πρωτοκνηγός.

15 Ὁ σκουτέριος βαστάζει τὸ διβέλλιον καὶ τοῦ βασιλέως σκουτάριον, οὐ μόνον εἰς τὰς προκύνεις, ἀλλὰ καὶ ὅπου ὁ βασιλεὺς ἀπέρχηται. εὐρίσκονται δὲ μετὰ τοῦ διβέλλιου καὶ πάντες οἱ Βάριγγοι. εἴτε οὖν εἰς τὸ φωσσάτον ὁ βασιλεὺς εὐρίσκεται εἴτε καὶ ἀλλαγοῦ, τὸ διβέλλιον πάντοτε ἔμπροσθεν αὐτοῦ φέρεται.

20 Ὁ ἀμηράλιος ὑπὸ τὸν μέγαν δοῦκαν εὐρίσκεται, ἡγεῖται δὲ B τοῦ στόλου παντ' ἑ.

Ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων δέχεται τὰς τῶν αἰτούντων καὶ τῶν ἀδικουμένων ἀναφοράς, καβαλλαρίου διερχομένου τοῦ βασιλέως.

4 τάξι A

17 οἱ] οἱ ἀκολουθοῦντες AB

20 προηγείται A

Neque magnus princeps officium aliquod habet, ut nec tatas aulae. Magni tzausii comitatum imperatoris ordinant, et subsunt magno primicerio.

Praetor populi caret functione.

Similiter logotheta rei familiaris.

Neque logariastes aulae aliquo munere fungitur.

Primus venatorum hoc munere habet: imperatore equum ascendente nullus alius, sed ipse solus, si praesens sit, stapedem tenet. praest venatoribus, quos canum mangones vocitant. si contingat aliquod ex vestimentis imperatoris sanguine aspergi in venatione, accipit illud ex munere suo primus venatorum.

Scutifer fert vexillum et imperatoris scutum non solum ad loca quibus in throno sublimis sedet, sed quocumque se confert imperator. omnes porro Barangi ad hoc vexillum defendendum sunt destinati. sive igitur imperator sit in exercitu sive alibi, vexillum semper illi praeportatur.

Ameralius magno duci subditur, regitque totam classem.

Magister supplicum libellorum, quando imperator equitat, supplicationes eorum qui petunt quique iniuria affecti sunt recipit.

Ὁ κοιαιίστωρ εἶχε μὲν πάλαι καὶ οὗτος ὑπηρεσίαν, νῦν δὲ οὐδαμῶς.

Τὸ τοῦ μεγάλου ἀδνουμιστοῦ ὑπηρετήμα λεχθήσεται δὲ τοῦτο, ὁπρῖκα τοῦ μεγάλου δομεστικου τὸ εἰς τὸ φουσσάτον.

Ὁ λογοθέτης τοῦ στρατιωτικοῦ οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν ἔχει. 5

C Ὁ πρωτοἰερακάριος ἄρχει τῶν φερόντων ὄρνεα κνηγῶν, φέρει δὲ καὶ χειρόρτιον ἐπὶ ζώνης, ὡς προεῖρηται.

Ὁ λογοθέτης τῶν ἀγγελῶν εἶχε καὶ οὗτος πάλαι ὑπηρεσίαν, νῦν δὲ οὐδαμῶς.

Ὁ μέγας διερμηνευτής ἐστι πρῶτος τῶν ἐρμηνέων, οὓς 10 κοινῶς ὀνομάζουσι δράγομόνους.

Ὁ ἀκόλουθος εὐρίσκεται μὲν ἔνοχος τῶν Βαράγγων, ἀκολουθεῖ δὲ τῷ βασιλεῖ ἔμπροσθεν αὐτῶν· διὰ τοι τοῦτο καὶ ἀκόλουθος λέγεται.

Ὁ κριτῆς τοῦ φουσσάτου, τοῦ βασιλέως εἰς τὸ φουσσάτον 15 εὐρσκοκόμενον, τὰς παρεμπιπτούσας ὑποθέσεις τοῖς στρατιώταις εἴτε περὶ ἀλόγων εἴτε ἁρμάτων εἴτε καὶ κούρσων ἢ περὶ τοιούτου τινὸς καθιστᾷ καὶ ἐξετάζει.

Ὁ ἄρχων τοῦ ἀλλαγίου εἰς τὴν τοῦ βασιλέως εὐρίσκεται μὲν σὺνταξιν· καὶ ὑπὸ τὸν μέγαν δὲ προμμικήριον. 20

Πρωταλλαγάτωρ ὡσαύτως ὑπὸ τὸν μέγαν προμμικήριον, πλὴν ἀκολουθεῖ ὀπισθεν τῆς συντάξεως, ἵνα κἂν ἀπολιμπάνηται τις αὐτῆς, φέρῃ οὗτος καὶ ἀποκαθιστᾷ εἰς τὴν σὺνταξιν καὶ εὐ-

22 ἐὰν AB

Quaestor olim habebat officium, nunc nullum.

Functio magni adnuasiatae explicabitur, quando agetur de officio domestici in exercitu.

Logotheta castrensis nullum ministerium habet.

Primus accipitrarius praeest illis venatoribus qui aves ferunt. gestat quoque chirothecam in zona, ut antea dictum.

Logotheta gregum seu pecuariae functus quidem olim fuerat officio, nunc vero nullo.

Magnus interpres est primus interpretum, quos vulgo nominant dragomanos.

Acoluthus barangorum praefectus est. sequitur imperatorem ante illos. ea etiam de causa acoluthus, hoc est secutor, appellatur.

Index exercitus, si imperator sit in exercitu, occurrentes controversias militum, sive de equis sive de armis sive de praeda sive de alia quacunque re, cognoscit ac componit.

Praefectus allagii locum obtinet in comitatu imperatorio, et subest magno primicerio.

Protallagator similiter subiicitur magno primicerio, et comitatum sequitur, ut si quis cum deserat, revocet et in comitatum re-

τακτῆ. εἰ δὲ καὶ ὁ μέγας πριμμικῆριος ἐν χρεία τινὸς γένοιτο τῶν ἀπὸ ταύτης, πρὸς τὸν πρωταλλαγάτορα λέγει καὶ καλεῖ τοῦτον.

Ὁ μέγας διοικητῆς οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν ἔχει.

Ὁ ὀρφανοτρόφος ἦν μὲν φροντίζων καὶ ἐπιμελούμενος πάλαι P 68
5 τῶν ὀρφάνων, νῦν δὲ οὐδαμῶς κέκτηται τινα ὑπηρεσίαν.

Ὁ πρωτονοτάριος δῆλος καὶ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος· πρῶτος γὰρ τῶν νοταρίων ἦτοι τῶν γραμματικῶν.

Τὸ τοῦ ἐπὶ τῶν ἀναμνήσεων ὑπηρετήμα πάλαι μὲν ἦν τοῦ ἀπογράφεσθαι τοὺς ἐν ταῖς στρατιαῖς καὶ ἀλλαχῶν ἀριστεύοντας,
10 καὶ ἀναμνησθεῖν τὸ ὑπὲρ αὐτῶν τῷ βασιλεῖ, ἵνα λαμβάνωσι τὰς προσηκούσας τιμὰς· κατὰ δὲ τὸ πῦρον οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν ἔχει.

Ὁ δομέστικος τειχέων ἔχει τοῦτο τὸ ὑπηρετήμα, ὅτι εἴ τις τὰ κάστρα περιποίησεως δέοιτο, ἐπιμελεῖσθαι τοῦτο εἰς τὸ ἀνα-
15 κτίζεσθαι.

Ὁ προκαθήμενος τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλικοῦ ἄρχει μὲν τῶν B
κοιτωναρίων, εὐρίσκεται δὲ ὑπὸ τὸν τοῦ κοιτῶνος παρακοιμώ-
μενον.

Ὁ προκαθήμενος τοῦ βεστιαρίου ὑπὸ τὸν πρωτοβεστιαρίτην
20 εὐρίσκεται, ὑπηρετεῖ δὲ καὶ εἰς τὰς προφερομένας καὶ ἐξερχομένας εἰσόδους τε καὶ ἐξόδους.

Ὁ βεστιαρίος ἔχει ὑπηρετήμα θαλάσσιον. τοῦ γὰρ βασι-

4 ὁ vulgo om
ρίου A, om B

19 ὑπὸ — 20 εὐρίσκεται] ἄρχει μὲν βεστια-
22 ὁ βεστιαρίου A, τὸ βεστιαρίου B

ducat debitumque ordinem conservet. si vero magnus primicerius aliquo ex militibus comitatus opus habeat, significat id protallagatori, qui eum accersit.

Magnus administrator nullam functionem habet.

Orphanotrophus olim habebat curam pupillorum, nunc omni officio caret.

Protonotarius ipso suo nomine innotescit: est enim primus notariorum sive scribarum.

Eius qui a memoria functio olim erat, ut eorum qui in expeditionibus et alibi praeclare se gessissent, nomina describeret, eosque imperatori in memoriam revocaret, quo iustis honoribus et praemiis afficerentur. in praesenti nullam functionem habet.

Domesticus murorum hanc functionem habet, ut si cuius urbes reparatione egeant, ea reparanda curet.

Praeses cubiculi imperatorii praeest quidem cubiculariis, sed subiacet accubitori cubiculi.

Praeses vestiarum subiicitur protovestiaritae. operam suam locat in acceptorum expensorumque proventuum rationibus annotandis.

Vestiarum munus occupatur in mari. nam quando imperator expe-

λέως κατὰ θάλασσαν στρατεύοντος ἄρχει οὗτος τοῦ τὸ βεστιάριον φέροντος κατέργου, ἀκολουθεῖ τε κατόπιν τοῦ βασιλικοῦ κατέργου.

Ἐταιριάρχης ὑπηρετεῖ μὲν εἰς τὴν παρούσασιν, ὡς προείρηται, συνυπηρετεῖ δὲ καὶ τῷ μεγάλῳ ἐταιριάρχῃ ὑπὲρ τῶν προσφύγων.

Ἐκ τῆς ἀλλῆς λογαριαστῆς λογίζεται τοὺς ἐν τῇ ἀλλῇ εὐρισκομένους πάντας ῥογάτορας, εἰ λείπει τινὲ ἀπὸ τῆς ῥόγας αὐτοῦ ἢ ἐξεδούλευσεν ὑπὲρ ὧν ἐρογούθη.

Στρατοπεδάρχης τῶν μονοκαβάλλων ὑπηρετήματα εἶχε τοιοῦτον. ἦσαν ἐν τοῖς κατὰ θέματα τόποις φωσσύτου τάγματα, οἱ μὲν μεγαλοαλογῖται ὀνομαζόμενοι, οἱ δὲ τρικάβαλλοι, οἱ δὲ δικάβαλλοι, καὶ ἑτέροι μονοκάβαλλοι. ἦν οὖν οὗτος ὁ στρατοπεδάρχης φροντιστῆς καὶ ἐπιμελητῆς μόνων τῶν μονοκαβάλλων.

Ἐκ τῶν τζαγγρατόρων στρατοπεδάρχης φροντίζων ὡσαύτως καὶ ἐπιμελούμενος τούτων, καὶ ὁ τῶν μουρτιάτων στρατοπεδάρχης ὁμοίως.

Ἐκ στρατοπεδάρχης τῶν τζακόνων ἐπιμελεῖται τῶν εἰς τὰ κάστρα εὐρισκομένων φυλάξεων, οἵτινες τζάκονες ὀνομάζονται.

Ἐκ προκαθήμενος τῶν μεγάλων παλατίων ἐπιμελητῆς αὐτῶν, καὶ τῶν Βλαχερνῶν παλατίων ὡσαύτως προκαθήμενος.

2 post κατέργου P ἥως τριήρεως 9 ἢ εἰ ἐδούλευσεν A, ἢ εἰς
δούλευσεν B 12 μεγαλοαλογῖται margo P 21 ὡσαύτως
om BP

ditionem marinam suscipit, iste praeest triemi quae vestiarium (imperatoris) vehit. pone sequitur triremem imperatoriam.

Hetaeriarcha quidem, ut ante dictum est, ad circumstationem ministrat. simul autem cum magno hetaeriarcha curam gerit eorum qui refugium quaerunt.

Logariastes aulae numerat et computat omnes milites qui in aula stipendia merent; et dispicit num quid alicui de stipendio desit, aut num plene satisfecerit pro stipendio quod accepit.

Stratopedarcha militum qui uno solum equo utuntur, huiusmodi munus gessit. erant in locis thematum exercitus agmina, quorum alii appellabantur μεγαλοαλογῖται, alii a tribus equis tricaballi, alii a duobus dicaballi, alii ab uno monocaballi. et isti soli pertinebant ad curam stratopedarchae.

Tzangratorum curam similiter gerit eorum stratopedarcha, ut et murtatorum eorundem stratopedarcha.

Stratopedarcha Tzaconum curator est custodiarum in urbibus, qui Tzacones nominantur.

Praeses magnorum palatiorum eadem palatia sub sua cura habet, ut et praeses palatiorum quae sunt in Blachernis.

Τῶν θεμάτων δομέστικος ἦν πάλαι φροντίζων καὶ ἐπιμελού-
μενος τῶν τοῦ δημοσίου πραγμάτων. καὶ οἱ δομέστικοι τῶν τε P 69
ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν θεμάτων φροντισταὶ ὡσαύτως καὶ ἐπιμε-
ληταὶ τῶν ἐκεῖσε δημοσίων πραγμάτων.

5 Τὸ τοῦ μεγάλου μυρταίτου ὑπηρετήμα ἀνεπίγνωστόν ἐστιν.

Τὸ τοῦ πρωτοκόμητος θαλάσσιόν ἐστιν. εὐρίσκειται οὗτος
τῶν ἐν τῷ βασιλικῷ στόλῳ πάντων κομήτην πρῶτος.

Καὶ τὸ τοῦ δρογγαρίου ὡσαύτως θαλάσσιον. δροῦγγα
ποσότης τοσοῦτων τινῶν ἐρμηνεύεται, ἧς ἡ ἀρχὴ ὁ τοιοῦτος B
10 δρογγάριος.

Οἱ προκαθήμενοι καὶ οἱ καστροφύλακες ὑπηρεταὶ ἐκάστης
κατ' ἀξίαν τῶν πόλεων.

Ἔως ὧδε πιασῶν αἱ ὑπηρεσίαι.

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν ε'.

P 77

15 Περὶ τῆς τῶν δεσποτικῶν ἐορτῶν τάξεως, καὶ τῶν κατ' αὐτὰς τελου-
μένων ἐθίμων, ἐν αἷς διαλαμβάνεται καὶ περὶ τοῦ μεγάλου δομεστίκου
ὑπηρεσίας, τοῦ τε πικέρου καὶ δομεστίκου τῆς τραπέζης
καὶ τοῦ ἐπὶ τραπέζης.

Τῇ κδ' τοῦ Δεκεμβρίου μηνός, καθ' ἣν ἡ τῶν Χριστου-
20 γέννων παραμονή, τοῦ βασιλέως εἰς τὸν ὕρθρον μὴ ἐξελεθόντος

1 ἦν] ὡσαύτως ἦν BP 3 δυτικῶν A 13 ἕως — ὑπηρε-
σίαι om AB 14 ε'] δ' A 15 ἐντεῦθεν αἱ ἐορταί, αἷς
εἰώθασι ποιῆσαι, ἐν τῷ παλατίῳ· καὶ πρῶτον περὶ τῆς ἐορτῆς
τῶν Χριστογεννῶν P

Domesticus thematum olim cura sua publicas res comprehendebat.
et domestici orientalium et occidentalium thematum similiter curatores
erant publicorum negotiorum, qui ibi enascebantur.

Magni myrtaitae munus est incognitum.

Protocomitis functio ad mare spectat: est enim in imperatoris classe
comitum omnium primus.

Drungarii officium consimiliter ad mare pertinet. drunga est certus
numerus militum, quibus talis drungarius imperat.

Praesides civitatum et castrorum custodes ministri sunt pro cuius-
que civitatis dignitate.

Hucusque omnium administrationes.

C a p u t 6.

*Sequuntur feriae quas in palatio feriari solent; et primum
de festo nativitatis domini.*

Mensis Decembris 24 celebratur vigilia nativitatis Christi, impera-
tore ad matutinum secundum usitatum sibi consuetudinem non egresso,

κατὰ τὴν ἐξ ἔθους αὐτῷ συνήθειαν, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτοῦ κελλίῳ εὐ-
 ρισκομένον, φέρουσι μετὰ τὴν ἀπόλυσιν οἱ κανονάρχαι καὶ ἰσιώσιν
 B εἰκονοστάσιον, εἰς ὃ κρέμονται ἕγυαι εἰκόνες τῆς τε γεννήσεως τοῦ
 Χριστοῦ καὶ ἕτεραι τρεῖς ἢ τέσσαρες. ἔμπροσθεν δὲ τούτου ἀνα-
 λόγιον, ἐφ' οὗ ἐπίκειται ἕγιον εὐαγγέλιον. καὶ οἱ μὲν ἱερεῖς 5
 ἴστανται πλησίον τῶν ἁγίων εἰκόνων μετὰ τῶν ἱερατικῶν στολῶν,
 οἱ δ' ἀναγνώσται μέσον τοῦ τρικλίνου κατὰ πρόσωπον τοῦ βασι-
 λέως μετὰ τῶν ἱματίων καὶ ἐπιρριπταρίων αὐτῶν, φοροῦντες καὶ
 καμίσια ἐπάνω τῶν ἱματίων, ὁ μέντοι πρωτοψάλτης καὶ ὁ δομέ-
 στικός λευκά, ὁ λαμπαδάριος δὲ κρατῶν τὸ χρυσοῦν διβάμπουλον, 10
 C ὁ μαῖιστωρ καὶ πάντες οἱ ψάλται πορφυρεῖ. οἱ κανονάρχαι δὲ
 μετὰ ἱματίων μόνων καὶ ἀσκεπεῖς. καὶ μετὰ ταῦτα ὁ πρωτοβε-
 στιαρῆτης τε, ὁ μέγας ἐταιριάρχης, ὁ πριμμικῆριος τῆς αὐλῆς,
 οἱ ἐταιριάρχαι, καὶ ὅσοι φέρουσι τὸ δικανίκιον καὶ ὑπηρετοῦσιν,
 εἰσάγουσι τοὺς ἄρχοντας εἰς τὴν τοῦ βασιλέως παρόστασιν ὥστε 15
 τοῦτον πληρωθῆναι τὸν οἶκον. καὶ μετὰ τοῦτο ἐξέρχεται ὁ βασι-
 λεὺς τοῦ κελλίου αὐτοῦ, τοῦ μεγάλου δομεστικού εἰς τὴν θύραν
 ἰσταμένον καὶ τὴν τοῦ βασιλέως φέροντος σπάθην. ἅμα οὖν τῷ
 τὸν βασιλέα φανῆναι οἱ ψάλται ἀντίκα ψάλλουσι τὸ πολυχρόνιον.
 D ψαλλόντων δὲ τούτων ὁ βασιλεὺς ἀπέρχεται καὶ ἀσπάζεται τὰς 20
 ἁγίας εἰκόνας. εἰθ' ὑποστρέψας ἴσταιται πλησίον τοῦ θρόνου αὐ-
 τοῦ, τοῦ μὲν μεγάλου δομεστικού κατὰ τὸ ἀριστερὸν μέρος ἰστα-
 μένου τοῦ βασιλέως μετὰ τῆς σπάθης, ὡς εἴρηται, τοῦ δὲ λαμ-

7 μέσον P

14 τὰ δικανίκια B

16 τούτων B

sed suo in conclavi commorante. finito matutino et dimisso coetu cano-
 narchae imagines asserunt et tabulatum erigunt, ex quo pendent san-
 ctae imagines nativitatē Christi et aliae tres vel quattuor. coram hoc
 pulpito est, in quo sanctum evangelium repositum iacet. et sacerdo-
 tes quidem stant prope sanctas imagines cum sacerdotalibus suis stolis:
 at lectores stant in medio triclinio e conspectu imperatoris cum suis
 tunicis et capitis tegminibus, ferentes quoque camisia super vestes,
 protopsaltes quidem et domesticus candida, lampadarius autem tenens
 auream hastam, cui cereus est impositus, magister et omnes cantores
 purpurea; sed canonarchae cum solis tunicis adstant, et capite aperto.
 post haec protovestiarites, magnus hetaeriarcha, primicerius aulae,
 hetaeriarchae et quotquot baculos ferunt et ministerium obeunt, intro-
 ducunt proceres ad imperatoris circumstationem, donec impleatur domus.
 postea egreditur imperator ex suo conclavi, magno domestico ad ianuam
 stante et imperatoris ense ferente. igitur simul ac imperator apparet,
 cantores statim canunt illud "diuturnum faciat deus imperium tuum."
 quibus canentibus imperator vadit, sanctasque imagines osculatur. deinde
 regressus stat prope thronum suum, magno domestico ad sinistrum im-
 peratoris latus stante cum spatha seu ense imperatorio, ut dictum est.

παδαρίου κάτωθεν τοῦ μεγάλου δομestικου τὸ διβάμπουλον μεθ' ἡμιμένης λαμπάδος φέροντος, ἧς δὴ λαμπάδος τὰ μὲν ἄκρα εἰς P 78 διὰ κινναβύρεως βεβυμμένα, τὸ δὲ μέσον διὰ πεταλίου κεχρυσωμένον ἔχοντος σταυροῦς ἐντὸς κύκλω κοκκίνους. τῆς οὖν τῶν 5 ὥρων ἐνάρξεως γενομένης φέρει ἀπτικά παιδόπουλον τοῦ βεστιαρίου τὸ τοῦ βασιλέως δικανίκιον, ὅπερ λαβὼν ὁ μέγας πριμμικήριος φέρων δίδωσι τῷ βασιλεῖ.

Ἰστέον δὲ ὅτι εἰς μὲν τὰς καθ' ἐκάστην γινομένας παραστάσεις ὁ βασιλεὺς λέγει ὅτι τὸ δικανικίον μου, καὶ φέρει τοῦτο 10 τοῦ βεστιαρίου παιδόπουλον, καθὰ εἴρηται· ἐπὶ δὲ τῶν ἑορτῶν, ὅταν παράστασις γένηται, μετὰ τὸ τὸν βασιλέα εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ σταθῆναι, καὶ χωρὶς τοῦ εἰπεῖν αὐτὸν ὅτι τὸ δικανικίον μου, λέγει ὁ μέγας πριμμικήριος, παιδόπουλον, καὶ φέρει τοῦτο. B ὁ δὲ περὶ τούτου λόγος οὗτός ἐστιν, ὅτι εἰς τὰς καθ' ἡμέραν τῶν 15 ὕρθρων παραστάσεις καὶ τῶν ἑσπερινῶν, μετὰ τὸ τοὺς ἐντίμους τῶν ἀρχόντων εἰς τὴν παράστασιν εἰσελθεῖν, λέγει ὁ βασιλεὺς ὅτι τὸ δικανικίον μου, σημεῖον ὃν τοῦτο τοῦ καὶ τὸν παρακάτωθεν λαὸν εἰσελθεῖν. κατὰ δὲ τὰς μεγάλας τῶν ἑορτῶν πάντες ἄρχοντες τε καὶ οἱ λοιποὶ εἰσερχονται, καὶ οὐκ ἔστι χρεῖα διὰ τοῦτο τὸν 20 βασιλέα ζητῆσαι τὸ δικανικίον αὐτοῦ· τότε γὰρ εἰδὼς ὁ μέγας πριμμικήριος λέγει ἀνερωτήτως, καὶ φέρουσιν αὐτῷ.

Ψάλλονται οὖν αἱ ὥραι, ὡς ἔθος, ἢ τε πρώτη, ἢ τριδέκτη

7 φέρων om P

17 παρακάτω A

ἕκτη P

11 παραστάσεις γίνονται A

19 ἔσται P

16 ἔλθεῖν P

22 τριθ' ἕκτη A, τρίτη

lampadarius autem infra magnum domesticum fert aureum contum cum ardente lampade; cuius lampadis supremæ partes tinctæ sunt cinnabari; medium vero per bracteam inauratum est, quæ intus cruces coccineas in orbem repræsentat. factò igitur horarum initio, famulus vestiarii statim imperatoris sceptrum affert; quod magnus primicerius imperatori porrigit.

Sciendum est imperatorem in quotidianis circumstationibus dicere: proferatur sceptrum meum. et mox famulum vestiarii illud afferre, ut antea diximus. ceterum in festis, quando circumstatio instituitur, postquam imperator stat suo in solio; omisso illo proferatur sceptrum meum, magnus primicerius compellans famulum, famule, inquit: et confestim sceptrum apportat. ratio huius est, quia in quotidianis matutini et vespertine circumstationibus, postquam honoratiores ex proceribus in circumstatione iam præsentibus sunt, ait imperator "proferatur sceptrum meum;" quod argumento est populum, qui inferius consistit, etiam ingressurum. at in magnis festis omnes proceres et reliqui intrant, nec opus est ut imperator sceptrum suum deposcat: hoc enim sciens magnus primicerius iniussus præcipit, et afferunt illud.

Canuntur igitur horæ, ut moris est, prima, tertia, sexta et nona

C καὶ ἡ ἐννάτη, μετὰ τῶν τροπαρίων. εἰς μέντοι τὸ τελευταῖον τῆς ἐννάτης ὥρας τροπάριον λέγει ὁ πρωτοψάλτης τὸ δόξα, καὶ ψάλλεται. εἶτα καὶ τὸ καὶ νῦν καὶ αἰεὶ. καὶ οὐ ψάλλεται ἐκ δευτέρου μὲν τὸ τροπάριον, ἀναγινώσκειται δὲ ὑπὸ τοῦ κανονάρχου· ὅς καὶ μετὰ τὸ ἀναγνῶναι λέγει οὕτω “πολυχρόνιον ποιῆσαι ὁ Θεὸς 5 τὴν κραταιὰν καὶ ἁγίαν βασιλείαν σᾶς εἰς πολλὰ ἔτη” καὶ πάλιν ἐκ τρίτου “πολυχρόνιον ποιῆσαι ὁ Θεὸς τὴν θεοπροβληπτον θεόστεπτον καὶ θεοφρούρητον, κραταιὰν καὶ ἁγίαν βασιλείαν σᾶς εἰς πολλὰ ἔτη” καὶ ψάλλεται τὸ τροπάριον αὐθις, ἐπεὶ τὸ νῦν καὶ αἰεὶ προερέθη. 10

D Τοὺς μὲν οὖν ψαλμοὺς τῶν ὥρῶν ἀναγινώσκει ὁ ἀρχιδιάκονος, τὴν προφητείαν καὶ τὸν ἀπόστολον ὁ πρωτοποστολάριος, τῶν δὲ εὐαγγελίων τὸ μὲν πρῶτον ὁ πρωτοπιπᾶς, τὰ δὲ λοιπὰ ἱερεῖς ἕτεροι.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τῶν ὥρῶν τοῦ βασιλέως ἀπελθόντος 15 αὐθις καὶ τὰς ἁγίας εἰκόνας ἀσπασαμένον, καὶ μετὰ τοῦτο εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ εἰσελθόντος, λύεται ἡ παράστασις μέχρις ἂν ἡ τῆς λειτουργίας προσήκουσα ἔλθῃ ὥρα, καὶ τότε ψάλλεται ὁ ἑσπερινὸς ὕμνος. γίνεται μὲντοι τοῦτο οὕτως, εἴπερ τύχοι οὔσα ἡ ἑορτὴ ἐν P 79 ἄλλῃ τῆς ἐβδομάδος ἡμέρῃ· εἰ δὲ ἐν σαββάτῳ ἢ κυριακῇ, τῶν 20 ὥρῶν καὶ τῶν τροπαρίων ψαλλομένων παρέστιν μὲν ὁ βασιλεύς, οὐ μὲν δὲ καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν, ἀλλ' ἰδίᾳ ψάλλεται αὐτῇ.

2 τροπάριον A
19 τύχη AB

6 κραταιὰν καὶ om B

13 δὲ λ.] δέ γε λ. A

cum tropariis. ad ultimum nonae horae troparium dicit protopsaltes “gloria patri et filio et spiritui sancto;” et decantatur. additur deinde et hoc “et nunc et semper;” nec secundo cantatur troparium, legitur autem a canonarcha, qui post lectionem sic profatur “diuturnum faciat deus praepotens et sanctum imperium vestrum ad multos annos.” rursus tertia vice “diuturnum faciat deus a deo acceptum et a deo custoditum praepotens et sanctum imperium vestrum ad multos annos.” deinde acclamant circumstantes “diuturnum faciat deus sanctum imperium vestrum ad multos annos.” caniturque illud troparium, iterum, cum illud “nunc et semper” antea decantatum fuerit.

Psalmos horarum legit archidiaconus, prophetiam et apostolum protapostolarius. ex evangelis primum quidem legit protopapa, reliqua alii sacerdotes.

Finis horis, imperatore rursus abeunte et sanctas imagines exosculante suumque conclave repetente, solvitur circumstatio, donec debita liturgiae hora advenerit. et tunc psalluntur vespера. et hoc ita fit, si festum in alium septimanae diem incidat. si vero festum in sabbatum aut dominicam diem inciderit, cum horae et troparia concinuntur, adest quidem imperator, sed non in liturgia, quae privatim pera-

ἡ δὲ γε αἰτία τοῦ μὴ παρῆναι αὐτὸν βασιλέα καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν ἔστιν ὅτι τὺς μὲν ἄλλας πέντε ἡμέρας ψάλλεται πρῶτον ὁ ἔσπερινὸς ὕμνος καὶ μετ' αὐτὸν ἡ λειτουργία, εἰ δὲ ἐν σαββάτῳ τύχοι ἢ κυριακῇ, εἰς τρίτην ὥραν τῆς ἡμέρας γίνεται ἡ λειτουργία.
 5 διὰ τοι τοῦτο καὶ οὐδὲν σώζει ψάλλεσθαι τὴν τοιαύτην ὄλην ἀκολουθίαν τῶν τε ὠρῶν καὶ τῶν τροπαρίων, διὰ τὸ πλείστην εἶναι, καὶ ἕξ ἀνάγκης ψάλλεται μὲν πρῶτον ἡ λειτουργία ἰδίως, ὡς κατὰ τὸν τεταγμένον καιρὸν, καὶ ἄνευ τῆς τοῦ βασιλέως ἐπιδημίας, B
 κατὰ δὲ τὴν τοῦ ἔσπερινοῦ ὥραν ὁ βασιλεὺς ἔρχεται εἰς τὴν ἐκ-
 10 κλησίαν.

Τῶν οὖν τροπαρίων ψαλλομένων ὁ μὲν βασιλεὺς φορεῖ σκιάδιον καὶ τὴν καθημερινὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ οἱ ἄρχοντες δὲ ὡσαύτως· κατὰ δὲ τὸν ἔσπερινὸν καὶ τὴν λειτουργίαν ἀλλάσσει ῥοῦχον μαργαριταρέϊνον. φορεῖ δὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸ δοκοῦν αὐτῷ φόρεμα,
 15 ἢ ῥως ἢ κρινωτίαν ἢ τετράφυλλον ἢ τι ἕτερον ὅμοιον τούτοις· οἱ δὲ ἄρχοντες σκαράνικα φακώλια καὶ καββάδια καὶ ἐπιλούρικα, ἕκαστος κατὰ τὴν τάξιν αὐτοῦ.

Ψαλλομένης οὖν τῆς λειτουργίας, ἢ μόνον τοῦ ἔσπερινοῦ, C
 εἰ ἐν σαββάτῳ ἢ κυριακῇ τύχοι, ὡς εἴρηται, οἱ προορηθέντες
 20 ἄρχοντες οἱ καὶ τῆς παραστάσεως ὑπηρετοὶ τὰ βασιλικὰ φέροντες γλάμιονλα τῆς προκύψεως ἰστώσι καταντικρύ. ἂ δὲ καὶ εἰσι ταῦτα,

5 ὄλην om P
 ἔνδυμα

6 τε om P

13 post ῥοῦχον P ἢ ῥως ἐπάνω

16 post καββάδια P ἢ ῥως ἐνδύματα

gitur. causa cur imperator liturgiae non sit praesens est ista, quia aliis quinque antecedentibus diebus cantatur primum vespertinus hymnus, et post hunc liturgia perficitur. si vero festum in sabbatum vel dominicum diem incurrat, hora tertia diei liturgia celebratur. quamobrem integrum non est ut huiusmodi totum officium horarum et tropariorum persolvatur; eo quod sit valde prolixum. hinc necessario prius liturgia seorsim decantatur, tanquam statuto tempore, et sine imperatoris praesentia. at circa vesperarum horam imperator ad ecclesiam se confert.

Dum igitur troparia psalluntur, imperator fert pileum et quotidianum suum amictum. similiter et proceres aulici. circa vespertinas vero laudes et liturgiam mutat suum ruchum, hoc est extimum indumentum, margaritis contextum: fert autem in capite quod allubescit gestamen, puta vel crinoniam vel tetraphyllum vel quid assimile. proceres vero gestant scaranica, phaceolia, cabbadia et epilorica, quilibet secundum ordinem et dignitatem suam.

Dum igitur liturgia peragitur aut solae vespertinae laudes decantantur, si festum sabbato aut dominico die occurrat, ut dictum est, praenominati proceres, qui etiam circumstationis moderatores sunt, gestant flammula ex adverso imperatorii solii, quae sunt ista. unum qui-

τὸ μὲν ἐν ἀρχιστράτηγος, τὸ δὲ ἕτερον εἰκόνας ἔχον πολλὰς θείας
 ἱεραρχῶν δεκάγλωσσον, ὅπερ καλεῖται δεκαπόδιον. ἄλλο σταυ-
 ρὸς ἔχων εἰκόνας τῶν ἁγίων τεσσάρων μεγάλων μαρτύρων, Δημη-
 D τρίου Προκοπίου καὶ Θεοδώρων, ἕτερον ἔχον τὸν ἅγιον Γεώργιον
 ἔφιππον, ἄλλο δρακόντειον, καὶ ἕτερον δὲ τὴν τοῦ βασιλέως ἔχον 5
 στήλην ἔφιππον. ἃ δὴ ταῦτά εἰσιν ἕκαστον ἀνὰ δύο, ἥτοι ὁμοῦ
 β' τὸν ἀριθμὸν. ἔμπροσθεν δὲ τῶν τοιούτων φλαμούλων προ-
 σταται ὁ σκουτέριος βασιτάζων τὸ διβέλλιον, ὃ δὴ ἐνί μόνον ἐν,
 καὶ τὸ σκουτάριον τὸ βασιλικόν. ἦν μὲν οὖν πάλαι συνήθεια, ὅτε
 ἡ τοῦ βασιλέως σύνταξις ἦσαν ἑξακισχίλιοι, ἦσαν καθ' ἐν ἕκαστον 10
 φλάμουλον πεντακόσιοι. νῦν δὲ τὰ μὲν τοιαῦτα φλάμουλα φέ-
 P 80 ρουσι καὶ ἰστωῖσι καταντιρῦ, ὡς εἴρηται, τῆς προκύνεως· ἕκτος
 δὲ ὁπόταν στρατεύει ὁ βασιλεύς, κατὰ ἀναλογίαν τῆς ποσότητος
 τῆς αὐτοῦ συντάξεως ἔχει καὶ φλάμουλον ἐν τυχὸν ἢ δύο. ὅπι-
 σθεν δὲ τῶν τοιούτων βασιλικῶν φλαμούλων ἴστανται τὰ τῶν 15
 δεσποτῶν καὶ τῶν ἀρχόντων, οὐ μὴν καὶ κατὰ τάξιν. τούτων
 δ' αὖ ὅπισθεν τὰ τῶν δημάρχων.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τῶν προρρηθέντων ὕμνων πάντες
 ψάλλται τε καὶ οἱ ἀναγνώσται πολυχρονίζουσι τὸν βασιλέα εἰσερ-
 χόμενον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσκυνῆσαι καὶ ἀντίδωρον λήψεσθαι. 20
 B εἶτα ἀνέρχεται ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῆς προκύνεως, καὶ αὐτίκα ἔρχεται
 ὁ βασιλικὸς ἄπυς κληρὸς μετὰ τῶν προρρηθέντων ἐνδυμάτων αὐ-

6 ταῦτά?

7 τὸν ἀριθμὸν om AB

8 μόνον] μὲν AB

10 ἦσαν καθ' ἥτοι καθ' B

15 βασιλικῶν φλαμούλων om A

dem archistrategus appellatum, alterum habens multas divinasque sacro-
 rum pontificum imagines lingulis octo, quod vocant octapodium; tertium
 crux est, habens imagines sanctorum quattuor magnorum martyrum,
 Demetrii Procopii et utriusque Theodori; aliud repraesentans S. Geor-
 gium equestrem, aliud draconteum, aliud imperatoris effigiem equo in-
 sidentis exhibens. bina et bina sunt omnia, hoc est universe duodecim.
 ante quae flammula stat scutifer, ferens divelium seu vexillum impera-
 torium, quod ab aliis separatim et singulare tenetur, cum imperatoris
 scuto. olim, quando praesidium imperatoris sex milibus constabat, ad-
 erant cuivis flammulo quingenti. nunc vero talia flammula ferunt et
 statuunt e regione imperatorii solii, ut diximus. extra vero, quando
 imperator in expeditione versatur, secum circumfert pro exercitus ma-
 gnitudine unum vel alterum flammulum. retro huiusmodi imperatoria
 flammula visuntur flammula despotarum et procerum, at non certo or-
 dine. pone ista conspiciuntur flammula rectorum populi seu tribu-
 norum.

Ceterum postquam praedicti hymni finem acceperunt, omnes can-
 tores et lectores multos annos imperatori apprecantur, quando ecclesiam
 ingreditur adorationis causa, et ut panem benedictum sumat. deinde
 reddit imperator ad solium elevatus, et confestim adest universus impe-

τῶν, καὶ ἴστανται ἔμπροσθεν τῶν φλαμούλων. μετὰ δὲ τού-
των δὴ, τῶν τοῦ κλήρου καὶ αὐτῶν δὴ τῶν φλαμούλων, ἴστανται
πάντες οἱ λεγόμενοι παγνιῶται, ἧτοι σαλπικταὶ βουκκινάτορες
ἀνακαρισταὶ καὶ σουρουλισταὶ, οὗτοι καὶ μόνοι· ἀπὸ γὰρ τῶν
5 λεπτιῶν ὀργάνων οὐδὲ ἓν παραγίνεται. εἶτα ἔρχονται ὡσαύτως
μετὰ τῶν φορεμάτων, καὶ ἴστανται ἕκαστοι κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν,
καθὰ καὶ ἐν τῷ τρικλίνω. ὁμοίως καὶ οἱ Βάραγγοι, καὶ ἴστανται C
καὶ οὗτοι ἐν τῇ αὐτῇ πλησίον τῶν τῆς προκύψεως κιονίων, φέρον-
τες τὰς πελέκας αὐτῶν ἐπὶ τῶν καρποχείρων αὐτῶν· τοῦ βασιλέως
10 δὲ ἄνωθεν ἀπὸ τῆς προκύψεως φανέντος αἴρουσιν αὐτὰς πάντες,
ὡς ἔθος, ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῶν.

Ἀνερχομένου οὖν τοῦ βασιλέως, ὡς δεδήλωται, εἰς τὴν
πρόκνυψιν συνανέρχονται καὶ οἱ δεσπότες, ἔτι δὲ ὁ λαμπυδάριος
μετὰ τοῦ διβαμπούλου καὶ τῆς λαμπάδος καὶ ὁ πρωτοβεστιάριος.
15 καὶ ἐπειδὴ κρέμονται βηλόθυρα εἰς τὴν πρόκνυψιν τὴν τοῦ βασι-
λέως καλύπτοντα θεωρίαν, ὁ πρωτοβεστιάριος πιλaticία κρατῶν
ἀπρωρημένα γε ὄντα κατὰ τὴν δεξιὰν χεῖρα αὐτοῦ, περὶ ὧν μετ' D
ὀλίγον ῥηθῆσεται, ἐκβαλὼν αὐτὰ ἀπὸ τοῦ βηλοθύρου δείκνυσι
πρὸς τὸν λαόν, δηλῶν διὰ τούτου ὅτι ἀνῆλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν
20 πρόκνυψιν. ὄντος οὖν ἐν τῇ προκύψει τοῦ βασιλέως καὶ τὸ ἑαυτοῦ
στέμμι ἢ τι τῶν ἄλλων αὐτοῦ φορεμάτων φορέσειν μέλλοντος, ὁ
πρωτοβεστιάριος λαμβάνων αὐτὸ ἀπὸ τῶν τοῦ ῥουχαρίου ὑπηρε-

3 βυκκινάτορες AB 6 αὐτῶν om AB 10 αὐτοῦς P 16 post
πιλaticία P ἤως σκηπτρα 18 προθύρου P 21 φορέσειν A,
φορέσαι P

rials clerus cum supradictis indumentis suis, et stant ante flammula.
inter haec autem, clerum, inquam, et flammula, stant omnes qui dicun-
tur paegniotae, nempe tubicines, buccinatores, cymbalistae et suruli-
stae; et hi soli: nam ex minoribus instrumentis ne unum quidem ad-
est. postea adveniunt quoque proceres similiter cum suis gestaminibus,
stantque singuli secundum ordinem et dignitatem suam, prout in tricli-
nio fieri consuevit. similiter et Barangi; stant ii quoque in eadem aula
prope columnas solii, ferentes secures suas palmis suis. cum autem
superne ex solio elevatore imperator se conspiciendum praebet, trans-
ferunt eas, ut moris est, in humeros suos.

Ascendente igitur imperatore in solium, ut prius expositum est,
simul ascendunt etiam despotae, praeterea lampadarius cum conto et
face et lampade, et protovestiarius. et postquam vela seu cortinas
susponderunt circa solium imperatoris, protovestiarius pilaticia sive cla-
vas honorarias manu dextra in sublimi suspensa tenens (de quibus paulo
post dicetur) emittensque per cortinam populo ostendit; quo indicio
significat imperatorem iam in solium ascendisse. cum ergo imperator in
solio suum stemma vel aliud gestamen gestaturus est, protovestiarius

τῶν δίδωσι τῷ βασιλεῖ. οὐ μόνον δὲ κατὰ τὸν τοιοῦτον τῶν ἑορ-
τῶν καιρόν, ἀλλὰ καὶ αἰεὶ οὕτω ποιεῖ.

Ἔχει δὲ καὶ τοῦτο ἴδιον καὶ ἐξαιρετον, ὅτι ἐάν τι ζώφῳν
ἴδῃ ἢ πηλὸν ἢ ἄλλο τι περὶ τὸ ροῦχόν τοῦ βασιλέως, τὸ σκιάδιον
P 81 ἐκβάλλων τὴν χεῖρα ἐκτείνων ἐπαίρει ἢ καθαίρει τοῦτο ἀνερωτή- 5
τως, μηδενὸς τῶν ἄλλων ὑπάντων ἀρχόντων ἄδειαν ἔχοντος τοῦτο
ποιῆσαι, εἰ μὴ τούτου καὶ μόνου.

Δεῖ δὲ γινώσκειν ὅτι ὕπερ καλεῖται νῦν στέμμα, ὠνομάζετο
πάλαι διάδημα. τοῦτο δὲ ἦν βλάτιον μετὰ λίθων καὶ μαργάρων,
κατὰ τὸ τοῦ βασιλέως μέτωπον κείμενον μὲν, δεδεμένον δ' ὄπι- 10
σθεν περὶ τὸν ἐγκέφαλον, διὸ καὶ ἐκαλεῖτο διάδημα· ὕπερ ἐκ τοῦ
κατὰ μικρὸν ἀμειφθὲν ἐγένετο οἷον ὁραῖται τὴν σήμερον, καὶ ὀνο-
μάζεται στέμμα. ὃ δὲ νῦν καλεῖται διάδημα, ἐλέγετο πάλαι ζώνη
B στρατιωτικὴ δηλοῦσα τιμὴν· ὅθεν καὶ οἱ τύραννοι πρῶτον ἀφῆ-
ρον τῆς ζώνης καὶ τοῦ στρεπτοῦ τοὺς τῶν μαρτύρων ἐντίμους τὸν 15
Χριστὸν ὁμολογοῦντας, ἔπειτα παρεδίδον τούτους βασιανισταῖς.
στρεπτὸν δὲ ἐστὶν ἐληλαμένον χρυσός, ἐκ τριῶν πεπλεγμένος καθά-
περ σχοινίον, ὅπερ ἐφόρου ἐπὶ τραχήλου. ὅτε γοῦν ὁ βασιλεὺς
τὸ στέμμα φορεῖ, ἑτερόν τι ἐνδυμα οὐ φορεῖ εἰ μὴ τὸν σάκκον
καὶ τὸ διάδημα. καὶ ὅτε μὲν ταῦτα ὅτε δὲ ἐπιλουρίκιον καὶ φα- 20
κεωλίδα φορεῖ, ἄλλοτε καββάδιον καὶ φυαλίν, ἐπὶ δὲ κεφαλῆς

4 ροῦχον] ἱμάτιον P post σκιάδιον P ἥως τὸ κάλυμμα τῆς
κεφαλῆς αὐτοῦ 10 πρόσωπον P

ex rucharario acceptum imperatorī ex officio suo id offert. neque solum
occasione horum festorum, sed semper sic agit.

Habet et hoc proprium atque eximium, ut si in veste vel pileo
imperatoris aliquod animalculum viderit vel latum vel aliud quid assi-
mille, deposito capitis sui tegumento seu pileo, extenta manu illud tollat
aut purget, licet prius facultatem non obtinuerit. quod huic soli con-
cessum est, ceteris omnibus proceribus eius faciendi potestate dene-
gata.

Scire oportet illud quod nunc vocatur stemma, olim appellatum
esse diadema. id autem erat lata vitta ex unionibus et margaritis, po-
sita quidem in imperatoris fronte, sed circa occiput retro ligata; unde
et diadematis, quasi dicas ligamenti, nomen obtinuit: quod paulatim
mutatum evasis tale quale hodie visitur, et nominatur stemma. porro
quod nunc vocatur diadema, olim zona militaris dicebatur, insigne ho-
noris. hinc tyranni venerandos martyres, qui Christum confitebantur,
ante omnia privabant zona et torque, et postea tradebant tortoribus.
στρεπτόν (torques) vero est aurum diductum, ex tribus quasi funiculis
contextum, quod ferebant in collo. quando igitur imperator fert stemma,
aliud indumentum non gestat praeter saccum et diadema; et aliquando
quidem haec, aliquando epiloricum seu supernulam et phaceolium gestat,
aliquando cabbadium et phyalin. in capite diversa habet gestamina,

φορέματα διάφορα, ποτὲ μὲν τὸ ὀνομαζόμενον τροπαιουχίαν, ποτὲ δὲ Ἰουστινιάνειον, ἐν ἄλλοις δὲ ὑπέριτερον, ὧν τὰ σχήματα C ἐκίστων οὐκ ἔστι νῦν κατὰ μέρος λέγειν.

Ἀπὸ μὲν οὖν τῶν τοιούτων φορεμάτων φορεῖ ὁ βασιλεὺς οἷα 5 ἂν βούλοιο, τὸν δὲ γε σταυρὸν ἐν δεξιᾷ φέρει αἰεὶ, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ βλάτιον κώδικι λοιχός, δεδεμένον μετὰ μανδυλίον· ὁ βλάτιον ἔχει χῶμα ἐντός, καὶ καλεῖται ἀκακία. καὶ τὸν μὲν σταυρὸν ὁ βασιλεὺς φέρων δι' αὐτοῦ δείκνυσι τὴν εἰς Χριστὸν ἑαυτοῦ πίστιν, διὰ τοῦ στέμματος τὴν τιμὴν, διὰ τῆς ζώνης (ἣ νῦν, ὡς 10 εἴρηται, καλεῖται διαδήμη) τὸ στρατιώτην εἶναι αὐτόν, διὰ τοῦ σάκκου μέλανος ὄντος τὸ τῆς βασιλείας κρῦφιον, διὰ τοῦ χῶματος, καλεῖται ἀκακία, ὡς εἴπομεν, τὸ τὸν βασιλέα ταπεινὸν εἶναι ὡς θνητὸν καὶ μὴ διὰ τὸ τῆς βασιλείας ἕψος ἐπαίρεσθαι καὶ μετα- 15 βυίνειν ἀφ' ἑτέρου εἰς ἕτερον, διὰ τῆς σπάθης τὸ ἐξουσιαστικόν. καὶ τὴν λαμπάδα φέρουσιν ἔμπροσθεν αὐτοῦ διὰ τὸ φάσκον λόγιον ὅτι οὕτω λαμπάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως D ἴδωσι τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα καὶ δοξάξωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

20 Μετὰ μέντοι τὸν βασιλέα ἀλλάξαι τὰ ἑαυτοῦ φορέματα, ὁ πρωτοβεστιάριος ἐμφανίζει αὐθις τὰ πιλαιτικά, τὴν τοῦ βασιλέως δεκνύων ἐτοιμασίαν. τὴν δὲ σπάθην αὐτοῦ φέρει ἄρχον-

7 καὶ τὸν μὲν — 12 καλεῖται ἀκακία om BP
21 ἐπιλαίτια AB

16 κυριακὸν AB

interdum id quod vocatur tropaeuchia, aliquando Iustinianum, aliquando hyperteron dictum; quorum figuras particulatim declarare non est huius loci.

Ex his igitur gestaminibus gestat imperator quodcumque voluerit. at crucem in dextera semper portat, in sinistra vero pannum sericum codici simile, ligatum mantili, habetque intus terram, et vocatur acacia. et crucem quidem ferens imperator suam in Christum manifestat fidem, stemmate protestatur honorem; zona, quae, ut sumus praefati, diadema vocatur, se militem profitetur; sacco subfusco (violaceo nimirum vel purpureo) imperii obscuritatem et secretum; pulvere, qui, ut diximus, acacia nuncupatur, imperatorem humilem esse ut mortalem, neque propter imperii sublimitatem efferrī, neque insolenter se iactare. per mantile significatur eiusdem imperii inconstantia et mos ab uno ad alium transeundi. per ensē indicatur potestas. lampadem praeferunt imperatori propter illud Christi dictum "sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent patrem vestrum, qui in coelis est."

Postquam imperator sua indumenta mutavit, protovestiarius iterum pilaticia ostendit; quo significat imperatorem iam paratum esse. cuius

τόπουλον ἀσκιπέες, τῶν ἐγγύς προσήκόντων τῷ βασιλεῖ· ὁ γὰρ μέγας δομῆστικός ἴσταιται καὶ οὗτος μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων ἐν τῇ αὐλῇ.

Σταθῆεις οὖν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῆς προκύψεως φαίνεται ἀπὸ
 P 82 τῶν γονάτων καὶ ἄνω, ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ τὸν σταυρὸν φέρων, ἐν 5
 δὲ τῇ ἀριστερᾷ τὴν ἀκακίαν, ὡς δεδήλωται. αὐτὰ ταῦτα φορεῖ
 ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, εἰ ἐστεμμένος εὐρίσκεται· εἰ δὲ μὴ,
 τὸ σύνθητες ῥοῦχον αὐτοῦ, καὶ ἐπ' αὐτὸ λεγόμενον φυαλὴν μετὰ
 λίθων καὶ μαργάρων. ἐπὶ κεφαλῆς δὲ φέρει στέφανον, φαινό-
 μενος καὶ οὗτος ἀπὸ τῶν γονάτων καὶ ἄνω. τῶν δὲ δεσποτῶν τὰ 10
 μὲν λοιπὰ τῶν σωματίων κρύπτονται, ἀπὸ δὲ τοῦ στήθους καὶ ἄνω
 φαίνονται.

Μετὰ γοῦν τὸ ἐτοιμασθῆναι τὸν βασιλέα καὶ σταθῆναι, ὁ
 πρωτοβεστιάριος ἐμφανίζει πάλιν ἐκ τρίτου τὰ πιλατικία, δηλῶν
 B διὰ τούτου ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐστάθη εἰς τὴν πρόκυψιν. καὶ παρεν-15
 θῆς ἀνοίγουσι τὰ βηλόθυρα, καὶ οὔτε ὁ πρωτοβεστιάριος οὔτε ὁ
 λαμπαδάριος οὔτε μὴν ὁ τὴν βασιλικὴν φέρων σπάθην φαίνονται
 ὅλως, εἰ μὴ ἡ σπάθη μόνη καὶ ἡ λαμπάς. ἕνα γοῦν τῷ ἀνοιγῆ-
 ναι ταῦτα, καὶ τὸν βασιλέα καὶ μόνον φανῆναι, εὐθὺς ψάλλουσιν
 οἱ ψάλλται τὸ πολυχρόνιον, τῶν ὀργάνων ἡχοῦντων, διαφόρων 20
 ὄντων, ὡς εἴρηται. οἱ μέντοι ψάλλται μετὰ τὸ πολυχρονίσει σιω-
 πῶσιν, τὰ ὄργανα δὲ ἡχοῦσι μέχρι καὶ ἱκανῆς ὥρας. εἴτα τοῦ

8 ῥοῦχον] ἱμάτιον P, additis, post αὐτοῦ, ἥως ἔνδυμα 15 τοῦτο P

ensem aperto capite fert iuvenis primarius ex illis qui imperatorem genere prope attingunt: nam magnus domesticus stat et ipse cum ceteris proceribus in aula.

Stans igitur imperator in solio conspicuus est a genibus et supra, dextra crucem, sinistra acaciam portans, ut antea dictum. eadem gestamina fert itidem imperatoris filius, si sit coronatus: sin minus, usitatum sibi indumentum habet, et super illud id quod dicitur capitis tegimen, ex unionibus et margaritis confectum. capite sertum gestat. apparet et iste populo a genibus et supra. despotae a pectore et supra adspectabiles sunt: ceterae corporum partes occultantur.

Postquam igitur imperator paratus est et stat, protovestiarius tertio pilaticia ostendit, indicans hoc signo imperatorem iam in solio stare, statimque diducuntur cortinae; et neque protovestiarius neque lampadarius, neque qui portat ensim imperialem, uspam apparent, sed solus ensis et lampas. ergo simul ac cortinae panduntur et imperator, isque solus, conspicitur, statim cantores cantant illud "diuturnum faciat deus imperium tuum," resonantibus organis, quae varia sunt, ut antea dictum. cantores igitur post multorum annorum apprecationem conticescunt. at organa satis multo tempore perstrepunt. deinde imperatore

βουσιλέως ἡρέμῃ τὸ μανδύλιον κινήσαντος πυραυτικά καὶ ταῦτα παύουσιν, καὶ ἄρχονται πάλιν οἱ ψάλται, προσφόρους λέγοντες C στίχους τῆ ἑορτῆ, καὶ μετ' ὀλίγον "Χριστὸς ἐγεννήθη ὁ στέφας σε βουσιλέα," καὶ μετὰ τοῦτο στίχους, καὶ πάλιν αὐτὸ μέχρι καὶ 5 ἰκανῆς ὥρας. εἶτα γίνεται ἡ εὐφημία τῶν ὀνομάτων τῶν βουσιλέων καὶ τῶν δεσποινῶν, μεθ' ἧν πολυχρονίζουσιν αὐθις οἱ ψάλται. τούτου δ' ἔτι ψαλλομένου κλείουσι τὰ βηλόθυρα. πάλιν δὲ τῶν ὀργάνων πρὸς ὀλίγον ἡχούτων ἐκβαίνουσι τὰ φλάμουλα. καὶ τὰ μὲν βουσιλικὰ διακομίζονται εἰς τὸ βεσιτύριον, ὅπου εὐρίσκειται, 10 τὰ δὲ τῶν ἀρχόντων ἐν τοῖς οἴκοις ἐκύστιον. κατελθὼν δὲ ὁ βουσιλεὺς ἀπέρχεται εἰς τὴν τράπεζαν κατ' ἔθος, φορῶν καθ- D ημερινὴν στολὴν, οἱ δὲ ἄρχοντες τὰ προρηθέντα τούτων φορέματα.

Ὁ μέντοι τῆς τραπέζης λόγος ἀνυμνεῖν ἄνω μικρόν· ἐπεὶ δὲ 15 πιλατικῶν προεμνήσθημεν, ἔπωμεν κατὰ πρῶτον περὶ αὐτῶν, ἔπειτα ἵνα καὶ περὶ ταύτης δηλώσωμεν.

Ὁ Κῦρος ὁ μέγας, ὁ τῶν Περσῶν βουσιλεύς, υἱὸς ὢν τοῦ Καμβίσου, μετὰ θάνατον Ἀστυάγου τοῦ πάππου αὐτοῦ ἐκκληρώσατο καὶ τὴν ἐκείνου ἀρχὴν ἤτοι τοὺς Μήδους. τῶν τοίνυν Περ- 20 σῶν ἔθρους ὕπτιων μικροῦ, καὶ νομαδικὸν βίον ζώντων, ὁ Κῦρος P 83 δὴ οὗτος τὰ τῶν Περσῶν ἔθιμα καταλείψας τοῖς τῶν Μήδων ἐχρήσατο, μεγάλου ὕπτιος ἔθρους καὶ μεγαλοσπεοῦς, ὧν δὴ οἱ

6 δεσποτῶν P 22 ἐχρήτο P

sensim mantile suum movente cessant et ipsa; et rursus incipiunt caniores accommodatos festo versus decantare, et paulo post illud "Christus natus est, qui te imperatorem coronavit," et post hoc stichos seu versus. et rursus idem sat longo tempore. deinde nomina imperatorum et imperatricum bonis precationibus afficiuntur. quo peracto cantores iterum multos annos concinunt. quibus adhuc canentibus expanduntur et clauduntur cortinae imperatoris; organis denuo ad modicum tempus resonantibus exeunt flammula seu vexilla. et imperatoria quidem feruntur in vestiarium, ubi asservari solent; procerum vero quodlibet ad proprias cuiusque aedes defertur. descendens imperator ad mensam se confert, quotidianum amictum ferens: at proceres supra exposita gestant gestamina.

Ceterum oratio de mensa differatur nonnihil. quoniam vero pilaticorum mentionem antea fecimus, dicamus prius illis, ut postmodum etiam de mensa disseramus.

Cyrus magnus, rex Persarum, filius Cambysae, post obitum Astyagis avi sui hereditate etiam acquisivit imperium eius, hoc est Medorum regnum. cum igitur Persarum gens parva esset et vitam pastoriciam ageret, Cyrus, relictis Persarum moribus, utebatur ritu et consuetudine Medorum utpote gentis magnae et magnificae. horum vero iudices fe-

κριταὶ ἐφόρουν ἐπιλούρικα καὶ ἐπὶ κεφαλῆς φακεωλίδα. ἐν οὖν φακεωλίῳ ἐκάστω κρέματα τε κατὰ τὸ ἀριστερὸν μέρος μαργέλιον συρματεῖνον, τὸ ἕτερον τοῦ φοροῦντος τῶν ὠτων καλύπτον, δηλοῦν ὡς τὸ μὲν ἀσκεπὲς τῶν ἐγκυλούντων ἐστί, τὸ δὲ σκεπόμενον οὗς τῶν κατηγορουμένων μὲν, μὴ πυρόντων δέ. ἐπὶ δὲ 5

B τραχήλον τῶν κριτῶν ἐκρέμαντο δύο τινὰ διὰ σιτανίων πιλατίκια λεγόμενα, ἅπερ εἰσὶ μαργέλλια μετὰ σύρματος, τὸ μὲν μῆκος σπιθαμῆς ἕλατιον, τὸ δὲ πλάτος παλαμιαῖον. ἅτινα ὁ τῶν Μήδων ἐφόρει βασιλεύς, ὁμοίως καὶ οἱ κριταί. ὥσπερ οὖν ἐφόρουσαν πάλαι οἱ στρατηγοὶ στρεπτιά, τὴν τιμὴν τούτων δηλοῦντα, 10 οὕτω καὶ τὰ πιλατίκια τὴν τιμὴν τῶν κριτῶν ἐδήλουν. ὁ τοίνυν Κῦρος τὴν τῶν Μήδων ἀρχὴν κτησάμενος, ὡς δεδήλωται, καὶ τοῖς ἔθεσι τούτων ἐχρηῖτο· πολεμίσας δὲ ἔπειτα καὶ τοῖς Ἀσσυριοῖς συμπαρέλαβε μὲν καὶ τὴν τούτων ἀρχὴν, μείζω τῆς τῶν Μήδων οὖσαν, ἀφ' ᾧν καὶ τινα τούτων ἔθιμα ἔλαβεν, ἑαυτὸν δὲ 15 βασιλεῦα Περσῶν ὠνόμαζε τιμῆς ἕνεκα τῆς τοῦ πατρὸς ἀρχῆς, εἰ

C καὶ τῶν Μήδων καὶ τῶν Ἀσσυρίων ἐλάττιον ἦν αὐτῆ, ὡς εἴρηται. καὶ ἀπὸ μὲν τῆς τῶν Μήδων ἀρχῆς ἔλαβε τὸ τε φακεώλιον καὶ τὸ ἐπιλούρικον, ἀπὸ δὲ τῆς τῶν Ἀσσυρίων τὸ σκαράνικον τὸ τε καββάδιον καὶ τὸ δρακόντειον φλάμουλον. καὶ ἔκτοτε ἐπεκράτησε 20 τοὺς μετὰ Κῦρον πάντας βασιλέας καλεῖσθαι Περσῶν, μέχρι καὶ τοῦ Δαρείου, ὃν καταστρεψάμενος Ἀλέξανδρος ὁ τῶν Μακεδόνων

12 τὴν τιμὴν τῶν Μήδων κτ. P

15 ἐφ' P

rebant epiloricæ seu superulas, et in capite lineum tegmen phaceolidem appellatum. ex quolibet phaceolio pendeat a sinistra parte margellium sive fimbria ex margella, alteram aurem eius qui gestabat obtegens. quo significabatur aurem quidem resectam accusatoribus dari, tectam vero aurem accusatis, sed absentibus, reservari. ex collo indicum pendeant in serieis filis margellia auro ductili texta. longitudo erat spithama minor, latitudo unius palmi; quæ rex Medorum ferebat, similiter et iudices. quemadmodum igitur olim exercituum duces ferebant torques, qui erant honoris indices, sic et pilaticia honorem iudicum manifestabant. Cyrus igitur regnum Medorum adeptus eorum quoque consuetudinibus utebatur, ut antea expositum est. armis vero in Assyrios sumptis eorum itidem imperium occupavit maius imperio Medorum, a quibus etiam nonnullas consuetudines mutuatus est; se ipsum vero Persarum regem appellavit, tribuens hoc paterni regni honori, licet minus esset imperio Medorum et Assyriorum, ut dictum est. ergo a Medis accepit phaceolium et epiloricum, ab Assyriis scaranicum, cabbadium et draconibus insignitum flammulum seu vexillum; et ab eo tempore mos obtinuit ut omnes post Cyrum appellarentur reges Persarum, usque ad Darium, quem cum Alexander Macedonum rex devicisset, pariter et regno

βασιλεὺς ἔσχε τὴν ἀρχὴν τούτου. ἐπεὶ δὲ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος καὶ ἦν καὶ ἐλέγτο βασιλεὺς Ῥωμαίων, βασιλεῖς τῶν Ῥωμαίων καλοῦνται μέχρι τοῦ νῦν καὶ οἱ ἐκείνου διάδοχοι βασιλεῖς. καὶ D ἐπειδὴ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος τῶν Μακεδόνων ἦν βασιλεὺς, ἣ δὲ Μακεδονία ὑπὸ τὴν τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων χεῖρα εὐρίσκεται, τὰ μὲν ἐῷα ἔθνη διδῶσι τὴν τιμὴν τῷ βασιλεῖ ὡς διαδόχῳ τοῦ πατρικοῦ οἴκου τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὰ δ' αὖ ἐσπέριον ὡς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου διαδόχῳ. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν ζ'.

P 89

10

Περὶ τῆς τοῦ βασιλέως τραπέζης.

Ἐπανιτίον δὲ αὐθις ὄθεν ἐξήλθομεν. τοῦ βασιλέως μὲν ὄν εἰς τὴν τράπεζαν ἀπελθόντος καὶ καθίσαντος, ὑπηρετοῦσιν αὐτῷ ὁ τε δομέστικος καὶ ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης· οὗτοι καὶ γὰρ ὑπηρετοῦσιν, εἰ παρόντες εὐρίσκονται, ὡσπερ δὴ καὶ ὁ πικρέρης. B 15 πολυχρονίζουσι δὲ τοῦτον ἔξω τοῦ τρικλίνου ὅσοι φοροῦσι σκιῶδια χρυσοκόκκινα, καὶ εἰσελθοῦσιν ἑοῖζει ὁ βασιλεὺς εἰς πολλὰ ἔτη, καὶ ἀπέχονται. καὶ μετ' αὐτοὺς πολυχρονίζουσιν οἱ σφραγματεῖνα φοροῦντες. καὶ μετὰ τὸ πολυχρονίσει καὶ τούτους, ὁ πρωτοβεστυριάρχης πρὸς τῇ πύλῃ ἱστάμενος, ἧ εἰ τύχοι λείπειν αὐτόν, ὁ

1 εἶχε P

6 τὴν] μεγάλην τὴν P

7 ὀσπητίου AB

10 titulam om AB

12 ἐπελθόντος P

14 ἂ ἐπὶ κέρνης B

eius potius est. cumque magnus Constantinus et esset et diceretur imperator Romanorum, successores eius usque ad haec tempora imperatores Romanorum salutantur; et cum Alexander fuerit rex Macedonum, Macedonia autem Romanorum imperatoris in ditione sit, Orientales populi magno honore afficiunt imperatorem tanquam successorem in paterna domo Alexandri: at populi Occidentales eundem imperatorem valde colunt ceu Constantini magni successorem. et de his quidem ita dictum esto.

C a p u t 7.

De mensa imperatoris.

Redeundum iterum est unde digressi sumus. Imperatori ergo iam ad mensam profecto ministrant domesticus et praefectus mensae. isti enim ministrant, si praesentes sint, quemadmodum et pincerna. porro extra triclinium multos annos apprecantur omnes qui ferunt aurei et coccinei coloris pileos; quibus ingressis etiam imperator multos annos precatur, et abeunt. post istos in multorum annorum precationem prorumpunt illi qui auro ductili textos pileos gestant. qua finita protovestiarites ad ianuam stans, vel si forte absit, magnus hetaeriarcha vel

μέγας ἑταιριάρχης ἢ ὁ πριμμικήριος τῆς αὐλῆς λέγει πρὸς αὐτοὺς
 “εἰς πολλὰ ἔτη ὀρῆζει ὁ αὐθέντης μᾶς ὁ βασιλεύς.” οἱ δὲ καὶ
 εἰσελθόντες προσκυνοῦσι, καὶ ἀπέρχονται καὶ οὗτοι. ἔπειτα πο-
 λυχροινίζουσιν οἱ ἐφεξῆς ἄρχοντες. καὶ οἱ μὲν φοροῦντες σκιᾶδια
 C χρυσοκόκκινα καὶ συρματέινα ἀπέρχονται, ὡς εἴρηται, πλὴν τοῦ 5
 πικρόρηο· περιμένει γὰρ οὗτος ὑπηρετήσων ἐπὶ τῆς τραπέζης τῷ
 βασιλεῖ. τοὺς δὲ κλαπωτὰ φοροῦντας, οἱ προδηλωθέντες ὑπηρε-
 ται τοὺς τόπους ἐκάστων τούτων γινώσκοντες φέρουσιν αὐτούς,
 καὶ πολυχροινίζουσι καὶ οὗτοι· εἶτα λέγουσι πρὸς αὐτοὺς “εἰς
 πολλὰ ἔτη ὀρῆζει ὁ αὐθέντης μᾶς ὁ βασιλεύς.” καὶ οὐκ ἀπέρχον- 10
 ται, ἀλλ’ ἴστανται εἰς τὴν παράστασιν.

D ‘Ο δὲ γε ποτεστάτος τῶν ἐν Γαλατῷ Γενοῦιτῶν, καὶ οὗτος
 εἰς τὸν καιρὸν τῆς προκύνσεως σὺν τοῖς μετ’ αὐτοῦ ἄρχουσι μετὰ
 τῶν λοιπῶν ἀρχόντων εὐρισκόμενος, προσκαρτερεῖ μέχρι καὶ τῆς
 τραπέζης. καὶ μετὰ τὸ σταθῆναι τοὺς ἄρχοντας εἰς τὴν παρά- 15
 στασιν μέχρι καὶ τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου τοῦ στόλου, ἐλθόντες
 δὲ καὶ οὗτοι πολυχροινίζουσι Λατινικῶς. εἰσελθόντος οὖν καὶ
 P 90 προσκυνήσαντος μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ, ὀρῆζει ὁ βασιλεύς εἰς πολλὰ
 ἔτη καὶ δίδωσι διὰ χειρὸς τῷ ποτεστάτῳ κολίκιον, καὶ ἀπέρ-
 χεται. 20

Μετὰ δὲ τούτους πολυχροινίζουσιν καὶ ἕτεροι τῶν ἀρχόντων,
 καὶ εἰσέρχονται μέχρι καὶ τοῦ λογοθέτου τῶν ἀγγελῶν. εἶτα καὶ ὁ

12 τῶν] ὁ P

ἐν] ἐν τῷ AB

15 τὸ vulgo om

primicerius aulae, sic affatur illos “multos annos mandat vobis imperator;” qui ingressi imperatorem venerantur, moxque recedunt. deinde multos annos comprecantur consequentes proceres. et quidem ii qui pileis aurei et coccinei coloris, auro nempe ductili textis, insigniti sunt, abeunt, ut dictum est, excepto pincerna, qui manet utpote inserviturus mensae imperatoris. illos vero qui filis aureis solidisque compactos pileos gestant, supradicti ministri, gnari quis cuius locus competat, adducunt; qui imperatorem multorum annorum fausta acclamatione salutant; ad quos isti “multos annos mandat vobis imperator noster;” nec discedunt, sed circumstant in circumstatione.

Potestatus autem seu praetor Genuensium in Galata seu Pera habitantium, ipse etiam suis cum proceribus inter primores aulicos imperatori in solio sedenti praesens repertus, permanet usque ad mensam. et postquam aulici proceres omnes usque ad magnum drungarium classis suo quique loco consistunt, adveniunt et isti, ac imperatori multos annos Latine apprecantur. cum igitur intravit et reverentiam cum suis exhibuit, multos quoque annos imperator ipsis mandat, et manu sua porrigit potestato collicium, quo accepto abit.

Post istos multorum annorum appreciatione imperatorem prosequuntur alii itidem proceres, usque ad gregum logothetam, qui etiam trichli-

τῶν Πισσαίων ἔρχεται κόνσουλός, καὶ πολυχρονίζῃ καὶ οὗτος σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν. εἰσελθόντων οὖν καὶ προσκνησάντων, ὀρῆζει καὶ τούτοις διὰ ἔριμνέως ὁ βασιλεὺς "εἰς πολλὰ ἔτη," καὶ ἀπέρχονται. καὶ μετὰ τούτους ὁ κόνσουλός 5 τῶν Ἀγκωνιτιανῶν μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ· καὶ γίνεται καὶ εἰς τού- B
τους καθὰ καὶ εἰς τοὺς Πισσαίους.

Οἱ Βενέτικοι ἔρχονται μὲν εἰς τὴν πρόκνυψιν, οὐ προσκαρ-
τεροῦσι δέ, ἀλλ' ἀπέρχονται. ἡ αἰτία ῥηθῆσεται μετὰ ταῦτα.

Ἐπειτα ἔρχονται καὶ πολυχρονίζουσι καὶ οἱ Βάρυργοι, κατὰ
10 τὴν πάτριον καὶ οὗτοι γλῶσσαν αὐτῶν, ἤγουν Ἰγκλιμισί, τὰς
πελέκεις αὐτῶν συγκρούοντες κτύπον ἀποτελοῦνται.

Μετὰ γοῦν τὸ πάντας τοῦ παλατιῶν πολυχρονίσει κατὰ τὴν
τάξιν αὐτῶν, μέχρι καὶ τῶν Βαρδαριωπῶν, κατὰ τὴν πύλαι πά-
τριον καὶ τούτων φωνήν, ἦτοι Περσισί, εἰσέρχονται καὶ οἱ ψάλ-
15 ται, καὶ πολυχρονίζουσι ψάλλοντες καὶ μετ' αὐτὸ τὸ κοντάκιον C
"ἡ παρθένος σήμερον ὑπερούσιον τίκει," καὶ πάλιν τὸ πολυ-
χρόνιον.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν μέγας δομέστικος προαπέρχεται μετὰ τῆς
πρώτης τάξεως τῶν ἀρχόντων· ὁ δὲ δομέστικος τοῦ ἐπὶ τῆς τρα-
20 πέξης προϊστάμενος τῷ βασιλεῖ ἔπληρει, σὺν πληρειοῦντι ἔχων
καὶ τὸν ἐπὶ τραπέξης, κράζων οὗτος ἕκαστον τῶν ἀρχόντων κατὰ
τὸν τόπον αὐτοῦ, ἦτοι ἀπὸ τοῦ πρωτοβεστυαρίου καὶ κάτω, δίδωσι

13 πάλαι om P 15 τὸ πολυχρόνιον ψάλλ. margo P 19 τοῦ]
ἦως ὁ P 20 προϊστάμενος] ὡς προϊήγεται BP τῷ βασι-
λεῖ — 21 ἐπὶ τραπέξης om P et nescio an B

nium ingrediuntur. deinde venit Pisanorum consul, qui et ipse cum suis secundum ordinem suum imperatori longaevitatem optat. ingressis igitur, post reverentiam imperatori exhibitam, imperator per interpretem multos annos habere iubet. quo peracto discedunt, hos sequitur consul Anconitanorum cum suis; cum quibus idem modus observatur qui cum Pisanis.

Veneti veniunt quidem ad consessum in solio, at non manent usque ad mensam, sed abeunt. causa suo loco explicabitur.

Postea veniunt et multos annos precantur Barangi, patria sua lingua, nempe Anglicana; concussisque invicem securibus suis strepitum edunt.

Postquam igitur omnes palatini ex ordine quique suo hoc officio defuncti sunt, etiam usque ad Bardariotas, vernacula sua, hoc est Persica lingua usos, ingrediuntur cantores multosque annos cantando precantur, psallentes postea contactium illud "virgo hodie supersubstantialem parit;" iterumque canticum longaevitatis repetunt.

Postquam autem magnus domesticus cum prima classe procerum abiit, domesticus, vel praefectus mensae, uti dictum est, nominatim advocat unumquemque ex primatibus, a protovestiario et deinceps, dat-

μίνσον ἀπὸ τῆς τραπέζης· ὃν λαμβάνον ὁ ἄρχων ὑποχωρεῖ μὲν τῆς τραπέζης μέχρι καὶ τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἴσταται κατὰ τὴν τάξιν αὐτοῦ, ἰστάμενα δὲ ἐκεῖσε βασιλικὰ παιδοπούλα ἐπαίρουσι τοὺς
D μίνσους ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν, καὶ οὕτως ἀπέρχονται πάντες. τοῦτο δὲ γίνεται οὕτω μέχρι καὶ τοῦ λογοθέτου τῶν ἀγγελῶν· **5** μεθόριον γὰρ ὡσπερ ἴσταται οὗτος, ἐπεὶ οὔτε χρυσοῦν σκαράνικον οὔτε ἐρυθρὸν φορεῖ. οἱ δὲ μετὰ τοῦτον καὶ κάτω, ὅσοι δηλονότι σκαράνικα κόκκινα φοροῦσιν, τοὺς μίνσους λαμβάνοντες καὶ μέχρι τῆς τοῦ τρικλίνου θύρας φέροντες πρὸς τοὺς ἑαυτῶν ἀνθρώπους διδύασι, καὶ ἀπέρχονται πάντες, ὡς εἴρηται, προσ- **10** καρτεροῦντος ἕξ αὐτῶν οὐδενός.

Εἰ δεήσει δὲ τὸν βασιλέα πιεῖν, ὁ πικέρονης ὑπηρετεῖ τοῦτο, οὗ κατὰ τὴς ἐορτᾶς καὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντοτε τοῦ βασιλέως
P 91 ἐσθίοντος κερνᾶ, εἰ παρῶν εὐρίσκειται· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐπὶ κερνῆς, καὶ κατὰ μὲν τὸ πυλαιὸν ἐκτὸς τῆς πόλεως ἀκολουθῶν **15** τῷ βασιλεῖ ἔφερε κωθώνιον μετὰ ἀλύσειως, ὡς ἂν, εἰ ἐν χορείᾳ γένοιτο πιεῖν αὐτὸν ἀπὸ βρύσης ἢ ποταμοῦ, διῶ τοῦτο καὶ πῆ· τοῦτο δὲ κατὰ τὸ παρὸν οὐκ ἐνηργεῖτο.

Μετὰ μέντοι τὸ δεῖπνον τοῦ βασιλέως ἐν τῇ κελίῳ αὐτοῦ ἀπελθόντος πολυχρονίζουσιν οἱ τε δεσπότηαι, οἱ σεβαστοκράτορες **20** καὶ οἱ Κούσαρες· πρὸς οὓς καὶ ὀρίζει ὁ βασιλεὺς δι' ἑαυτοῦ εἰς

8 λαμβάνουσι A

14 οὗτος κερνᾶ A

16 κωθώνιον B

17 βρύσου P

19 τὸν βασιλέα — 20 ἀπελθόντα A

que ferculum de mensa. quo accepto recedit is qui accepit, in locum quem ex ordinis praescripto tenere solet. stant autem ibi imperatorii famuli, qui ex manibus eorum fercula accipiunt, et ita omnes abscedunt. hoc hunc in modum fit usque ad logothetam gregum: est enim iste quasi limes et terminus quidam, cum neque aureum scaranicum neque rubrum ferat. qui vero inferiores sunt isto, nimirum quotquot scaranica coccinea gestant, accepta fercula usque ad fores triclinii portant, ubi ea famulis suis tradunt, disceduntque omnes, ut dictum est, nemine remanente.

Si imperator bibere velit, pincerna poculum porrigit, non solum in festis, sed et alias semper imperatore epulis accumbente poculum miscet, si praesens sit: propterea enim pincernae nomen tulit, a mistura scilicet seu misione. et olim quidem extra civitatem imperatorem comitans ferebat suspensum ex catenula pocillum, ut si imperator siti urgeretur, ex fonte vel fluvio haustum porrigeret. quod hoc tempore non est usitatum.

Post coenam imperatorem suum in conclave se recipientem fausta multorum annorum appreciatione prosequuntur despotae Sebastocratores et Caesares. quibus ipse imperator per se multos annos reprecatur,

πολλὰ ἔτη, καὶ ἀπέρχεται. μετ' αὐτοὺς πολυχρόνιζουσιν ὡσαύ-
τως καὶ ὅσαι τῶν κατὰ γένος προσηκόντων τῷ βασιλεῖ ἄρχοντό-
πουλά εἰσιν ἀσκεπῆ.

Τῇ δὲ ἐπαύριον εἰς μὲν τὸν ὕθρον τῆς συνήθους παραστά- B
5 σεις γενομένης ὃ τε βασιλεὺς καὶ οἱ ἄρχοντες φοροῦσι τὰ συνήθη
καθ' ἡμέραν φορέματα, εἰς δὲ τὴν λειτουργίαν ὃ μὲν βασιλεὺς
φορεῖ ῥοῦχον μαργαριταρεῖνον, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς ἕν ὧν ἐμνήσθη-
μεν πρότερον φορεῖν αὐτὸν φορεμάτων κατὰ τὸν τῆς λειτουργίης
καιρὸν, οἱ δὲ ἄρχοντες τὰ ἑαυτῶν φορέματα, ὡς δεδήλωται.

10 Μετὰ μὲν οὖν τὴν λειτουργίαν, τοῦ βασιλέως εἰς τὴν τρά-
πεζαν παραγενομένου, πρὸ τοῦ τοῦτον καθίσει, ἔρχεται ὁ πρω-
τοπαπᾶς ἢ τις τῶν ἱερέων ἕτερος, καὶ ποιῶν εὐχὴν ἐπὶ τῆς βασι-
λικῆς τραπέζης διὰ τὸ τὴν τεσσαρακοστήν παρελθεῖν, ἀρχὴν δὲ C
τὴν κρεωφόρον λαβεῖν, λαμβάνει ἄρτον καὶ μίνσον, καὶ ἀπέ-
15 χεται. ἔπειτα δὲ προσκαλεῖται ὁ πρωτοβεστιαρίτης τὸν μέγαν
δομέστικον εἰς τὴν τράπεζαν. τοῦ οὖν βασιλέως καθίσαντος
ὑπηρετεῖ ὁ μέγας δομέστικος οὕτω. παρίσταται πρῶτος οὗτος
δὴ ὁ μέγας δομέστικος ἐνιγγὺς τῷ βασιλεῖ, μετὰ τοῦτον ὁ τῆς
τραπέζης δομέστικος, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης. δια-
20 κομιζόντος δὲ μίνσους τοῦ δομεστίκου τοῦ δομεστικίου, οὓς μέλ-
λει φαγεῖν ὁ βασιλεὺς, καὶ δίδόντος τῷ ἐπὶ τῆς τραπέζης, τοῦ δὲ
τῷ τῆς τραπέζης δομεστικῷ, τούτου δὲ αὐτὸς πρὸς τὸν μέγαν δομέ-
στικον, ὁ μέγας δομέστικος τίθησιν αὐτοὺς ἔμπροσθεν τοῦ βασι-

11 τοῦ vulgo om
ἐγκύς A

12 ἢ τις τῶν ἱερέων ἕτερος om A

18 συν-

abitque. hos in eodem officii genere subsequuntur pueri honorarii, qui
imperatorem sanguine attingunt et nudis capitibus incedere solent.

Postero die, tempore matutino, solita circumstatione instituta, im-
perator et proceres consueta in dies singulos gestamina gestant. et im-
perator quidem ad liturgiam seu missam gestat amictum ex margaritis
confectum, capite autem gestat unum ex illis gestaminibus quae prius
diximus enim ferre solere, dum liturgia peragitur. proceres suis quique
gestaminibus insigniti sunt, ut explicatum est.

Absoluta liturgia, imperatore iam ad mensam praesente, prius quam
accumbat, venit protopapa aut alius de sacerdotum numero, et bene-
dicens imperatoriam mensam eo quod quadragesima iam effluxerit tem-
pusque carnis edendae iam advenerit, accepto pane et ferculo discedit.
deinde protovestiarites accersit magnum domesticum ad mensam. impe-
ratore igitur iam accumbente, magnus domesticus ministrat hunc in mo-
dum. stat magnus domesticus proximus imperatori, post eum domesti-
cus mensae, post istum iam praefectus mensae. adferente igitur fercula
domestico rei domesticae quibus imperator vesciturus est, tradit ea
praefecto mensae, hic domestico mensae, iste magno domestico, qui

- D λέως. καὶ ἑσθίοντος οὖν, εἰ δέη πιεῖν, ὑπηρετεῖ ὁ πιγκέρνης, ὡς εἴρηται, εἰ ἐνδημῶν εἴη· εἰ δὲ μή, καὶ ὁ ἐντιμώτερός κιορῆ τῶν ἀρχόντων. οἱ τοῦ δομestikίου τοίνυν δομestikοὶ τοὺς μίνσους ἅπαντας φέροντες τιθάεισιν ἐπ' ἐδάφους. εἶτα οἱ προδηλωθέντες ἄρχοντες ὑπηρεταί, ἥως ὅτε πρωτοβεστιαρίτης, ὁ μέγας 5 ἑταιριάρχης καὶ ὁ τῆς ἀλλῆς προμικκήριος, τοὺς ἄρχοντας προσκαλοῦνται εἰς τὴν παράστασιν· οἱ δὲ καὶ παραγεγόμενοι ἴστανται ἕκαστοι εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν. ἔπειτα εἰσέρχονται καὶ οἱ ψάλται μετὰ τῶν ἐπιρριπταρίων καὶ καμισίων αὐτῶν, καὶ ψάλλουσιν
- P 92 ἰδιόμελον τὸ τῆς ἑορτῆς, ἧτοι τὸ μάγοι Περσῶν βασιλεῖς. ψαλ- 10 λόντων οὖν τούτων ὁ μὲν βασιλεὺς μικρὸν ἀπεχόμενος τοῦ ἑσθίειν κάθηται· ὁ δὲ μέγας δομestikός, ὁ δομestikός καὶ ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης ὑποχωροῦσι πλαγίως μέχρι καὶ τοῦ τοίχου. καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι τούτους τὴν ψαλμωδίαν τοῦ βασιλέως αὐθις ἀρξαμένου ἑσθίειν, ὁ μέγας δομestikός πρὸς τὴν τράπεζαν ἀπελθὼν κατέρ- 15 χεται πρὸς τὸ ἄκρον, καὶ καλεῖ κατ' ὄνομα τὸν τε πρωτοψάλτην, τὸν δομestikόν, τὸν λαμπαδάριον καὶ τὸν μαῖστορα. ἔλθοῦσιν οὖν καὶ δίδωσιν μίνσους αὐτοῖς· οὓς καὶ ἀπαίροντες οἱ κανονάρχαι ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτῶν, ὡσπερ τὰ παιδόπουλα ἀπὸ τῶν ἄρ- 20 χόντων, ὡς εἴρηται, ἐκβάλλουσιν ἔξω. καὶ μετὰ τοῦτο λέγει πάλιν ὁ μέγας δομestikός “ἔλθετε καὶ ὑμεῖς.” καὶ ἐρχόμενοι πάντες οἱ ἀναγνώσται ἐπαίρουσι μίνσους, καὶ φέρουσιν τούτους δι’

1 δεήσει margo P
22 ἀπαίρουσι P

11 ἀποσχόμενος A

21 ἔλατε καὶ ἐσεῖς A

anteponit ea imperatori. si inter edendum bibere velit, ministrat pincerna, si non absit peregre, ut dictum est. sin minus, ex proceribus eminentior poculum miscet. domestici itaque seu curatores rei domesticae allata omnia fercula humi reponunt. deinde praenominati proceres, ministri mensae imperatoriae, videlicet protovestiarites, magnus hetaeriarcha et aulae primicerius, proceres alios ad circumstationem advocant; illi vero accedentes stant suo quisque loco. postea ingrediuntur etiam cantores cum suis pileis et camisiis, canuntque festi proprium canticum, nempe illud: “magi Persarum reges.” his igitur concinentibus, abstinet paululum imperator ab edendo. at magnus domesticus, domesticus mensae, et praefectus mensae subducunt se ad latus usque ad parietem. postquam isti cantandi finem fecerunt et imperator iterum comedere coepit, magnus domesticus ad mensam reversus, extremam eius partem occupat, vocatque nominatim primum cantorem, chori domesticum, lampadarium et magistrum, traditque accedentibus illis fercula; quae de manibus eorum tollunt canonarchae, quemadmodum imperatorii pueri a proceribus, ut antea dictum est, et foras efferunt. postea iterum dicit magnus domesticus “accedite et vos;” acceduntque omnes

ἐπιπέτρων. καὶ μετ' αὐτοὺς στρατηγίτας οἱ κατοτάρχαι ἐπιπέτρων καὶ τοὺς ἐπιπέτρων μίσσοις, καὶ ἀπέχονται.

Ἔτι ἐρχεται ὁ μέγας δομῆστικός πλησίον τοῦ βασιλέως, καὶ μετ' ἄλλων λέγει πρὸς τὸν ἀνεψιὸν τοῦ βασιλέως τὸν πανπεραιβάσιον οὗτος, πανπεραιβάσις, καὶ ἐλθόντι δίδωσι μίσσον, ὃν παρηθὺς παιδοποιεῖον ἀπὸ τῶν αὐτοῦ λαμβάνει χειρῶν, καὶ ἀπὸ τῶν δίδωσιν ἀνδρώπων τοῦ αὐτοῦ πανπεραιβάσιον· ὁ δὲ ἀπέχεται, καὶ ἵσταται πάλιν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ. ὁμοίως λέγει C καὶ τῷ ἀνεψίῳ τοῦ βασιλέως τῷ πρωτοβυστιμάρῳ, καὶ γίνεται καὶ 10 εἰς αὐτὸν οὕτως. τοὺς δὲ ἐπίφοιτος ἀνεψιοὺς τοὺς μὴ ὀφθίμια ἔχοντας κράξι οὕτως, ἀνεψί τοῦ ἀδελφίου τοῦ βασιλέως, ἣ ἐξαδελφε, ἣ θυῖ. καὶ ἐρχεται ὁ προῖσάτιμος τοῦτον, εἰς' ἐφεξῆς οἱ λοιποὶ κατὰ τὸν τόπον εἰς ὃν ἔκαστος ἵστατο· καὶ γίνεται καὶ εἰς αὐτοὺς παρὰ τῶν παιδοποιῶν ὡσπερ καὶ εἰς τὸν πρωτο- 15 βυστιμάρῳ καὶ τὸν πανπεραιβάσιον, καθὰ προειδέθημεν.

Ἐπιπτα κράξι τοὺς ἀρχοντας πάντας ὀνομασί, μέχρι καὶ αὐτῶν πάντων τῶν σκυράνικα φοροῦντων κόκκινα. καὶ πάντων D μίσσοις λαμβανόντων ἐξέρχεται οὐδὲ εἰς, ἀλλὰ πάντες ἵστανται εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν διὰ τὴν τοῦ μεγάλου δομῆστικού τιμὴν.

20 Ἐπιπτα μετὰ τὸν πρωτοστράτηγον ἔχονται οἱ πριμμικῆροι οἱ τῶν Βαράγγων καὶ πάντες οἱ Βάραγγοι μετ' αὐτῶν, καὶ λαμβάνουσι μίσσοις καὶ οὗτοι· μετ' αὐτοὺς στρατιῶται καὶ πυρμιμοναί

6 λαμβάνων Α

11 μερ] καὶ Ρ

13 ἵσταται Ρ

lectores, tolluntque et suis manibus asportant fercula. quod post ipsos similiter canonarchae reversi faciunt, et abeunt.

Deinde accedit magnus domesticus prope ad imperatorem; et paulo post dicit ad nepotem imperatoris panhypersebastum hoc pacto: "panhypersebaste;" et venienti dat ferculum, quod statim de manibus eius tollit puer honorarius, et abiens tradit panhypersebasti famulo. ille vero abit, iterumque locum sibi debitum occupat. similiter etiam dicit nepoti imperatoris, qui protovestiarius est, sitque cum eo in eundem modum. alios autem nepotes nullo officio insignitos sic advocat "nepos domini imperatoris" vel "patruelis" aut "patruae;" et accedit qui his potior est; quem ordine sequuntur reliqui secundum locum quem quisque tenet. idemque erga illos fit ab honorariis pueris, quod erga protovestiarium et panhypersebastum, ut prius expositum est.

His peractis advocat nominatim cunctos proceres usque ad illos qui coccinea scarantica gestant, et omnibus fercula accipientibus ne unus quidem egreditur, sed manent in suo quique loco propter magni domestici reverentiam.

Post protonotarium veniunt primicerii Barangorum omnesque Barangi cum ipsis, qui et ipsi accipiunt fercula. quos sequuntur milites

καὶ ἕτεροι πλεῖστοι. ἅπαντες δὲ οὗτοι ἀπὸ τοῦ μεγαλωτέρου μέχρι καὶ τοῦ μικροτέρου διὰ τῆς τοῦ μεγάλου δομestikou χειρὸς λαμβάνουσι τοὺς μίνσους, καὶ ἀπέρχονται· τῶν γὰρ τοῦ δομestikou δομestikῶν τοὺς ἐπ' ἐδάφους κειμένους μίνσους δι' ἑαυτῶν εἰς τὸ ἄκρον τῆς βασιλικῆς τραπέζης τιθέντων (καὶ γὰρ ἔχουσιν οὗτοι 5
 P 93 ἐπ' ἀδείας τοῦτο τότε καὶ μόνον ποιεῖν) ὁ μέγας δομestikos, ὡς εἴρηται, ἀπὸ τῆς τραπέζης τούτους ἀπαίρων διαδίδωσι. καθ' ἣν δ' ὥραν οὗτος τοὺς τοιοῦτους διανέμει μίνσους, εἶπερ ὁ βασιλεὺς ἐν χρειᾷ τινὸς γένοιτο, παρὰ τε τοῦ δομestikou καὶ τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης ὑπηρετεῖται. 10

Μετὰ δὲ τὸ τὸν μέγαν δομestikον πρὸς πάντας διανεῖμαι τοὺς μίνσους, τοῦ δομestikou καὶ τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης ὑποχωρησάντων, ὑπηρετεῖ αὐθις τῷ βασιλεῖ ὁ μέγας δομestikos, καὶ πᾶσι μὲν οὗτος διαδίδωσι τοὺς μίνσους, ὡς εἴρηται, τούτῳ δὲ ὁ βασιλεὺς αὐτοχειρῶς. 15

B Ὅσα μὲν οὖν ἄλλοις δίδονται εἴτε χρυσία εἴτε ἀργύρια διὰ μίνσων, εἰσκομίζονται αὐθις εἰς τὸ βεστιάριον· τὸ δὲ σκεῦος ὁ μέγας δομestikos διὰ τῆς τοῦ βασιλέως λαμβάνει χειρὸς, εἴτε χρυσοῦν εἴτε ἀργυροῦν εἴη, εἰσκομίζεται οὐδὲ μὴν, ἀλλ' ἔχει τοῦτο δῶρον αὐτός. 20

Ἐπειτα μετὰ τὸ ἀπαρθῆναι τὸ μινσάλιον, τοῦ δομestikou τοῦ δομestikείου κομίσαντος ἄρτον ἐν παναγιαρίῳ, ὁ βασιλεὺς

3 τοῦ δομestikou add A 9 καὶ τοῦ] καὶ τῶν A 11 τὸ
 vulgo om 16 εἴτε χρυσάφια εἴτε ἀσήμια A 22 κομίζον-
 τος P

aulici et stationarii et alii plurimi; qui omnes a maximo ad minimum usque ex manu magni domestici fercula accipiunt, et abeunt. cum enim domestici seu curatores rei familiaris fercula humi posita suis manibus in mensa imperatoris reponunt (huius enim faciendi tunc solum potestatem habent), magnus domesticus, ut dictum est, ea ex mensa tollit et dividit. quo autem tempore iste fercula distribuit, si qua re imperator interea egeat, domesticus et praefectus mensae subveniunt.

Ceterum postquam magnus domesticus omnibus fercula impertit, domestico et praefecto mensae recedentibus, imperatori iterum ministrat magnus domesticus, qui, ut explicatum est, omnibus dat fercula: magno autem domestico ipsemet imperator sua manu ferculum porrigit.

Et vasa quidem ferculorum quae aliis dantur, sive aurea sint sive argentea, rursus inferuntur in vestiarium: at vas illud quod magnus domesticus ex imperatoris manu accipit, sive aureum sit sive argenteum, non inferitur amplius in vestiarium, sed magnus domesticus tanquam sibi donatum retinet.

Sublata mensae mappa, cum domesticus rei domesticae panem adfert in panagiario, imperator statim surgit. scabellum vero quod impe-

- εὐθίως ἀνίσταται. ὁ δὲ πατεῖ σουππίδιον, τῶν τῷ βασιλεῖ κατὰ γένος προσηκόντων νέων ἀπὸ τῶν ἄσκειπῶν τις δραμῶν ἀμφοτέραις κατέχει χερσίν, ὅστε τὸν βασιλέα ἐδραϊῶς πατεῖν. τὸ δὲ γε παναγιαρίον ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης λαβὼν ἐπάνω τίθησι τῆς τραπέζης, C
 5 καὶ ὑψῶν παναγίαν δίδωσι ταύτην τῷ δομεστίκῳ, ὁ δὲ τῷ μεγάλῳ δομεστίκῳ, οὗτος δὲ τῷ βασιλεῖ. καὶ ἅμα τῷ παναγίαν λαβεῖν ἐν τῷ στόματι πάντες βοῶσι τὸ πολυχρόνιον. καὶ ὁ πιγκέρνης αὐτίκα τὸ τοῦ οἰνοχείου φέρει σκουτέλιον, κρατῶν καὶ μινδύλιον, ἐπεὶ προαπῆραν, ὡς εἴρηται, τὸ μινσάλιον.
- 10 Εἶτα τοῦ μὲν βασιλέως καθίσαντος, τοῦ δὲ μεγάλου δομεστίκου, τοῦ δομεστίκου καὶ τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης ἀράντων τὴν τραπέζαν, λαμβάνουσι ταύτην οἱ τοῦ δομεστικείου δομεστικοί. τῶν δὲ μετὰ τοῦτο προσκυνησάντων, λέγει ὁ βασιλεὺς τῷ μεγάλῳ δομεστίκῳ μεγάλη τῇ φωνῇ "εἰς πολλὰ ἔτη, μέγα δομέστικε." D
 15 ἐπειὶ φησι πρὸς αὐτὸν ἕπελθε, καὶ παρευθὺς συνέξέρχονται πάντες τῷ μεγάλῳ δομεστίκῳ.

Ἔτι καὶ ἀπὸ τῶν Ἀσσυρίων βασιλείας κατῆλθέ τι φόρεμα μέχρι καὶ τῶν νῦν βασιλέων, γρανάτζα λεγόμενον, ὅπερ καὶ φορεῖ ὁ βασιλεὺς ἄνευ ζώνης, οὗ κρεμάμενα τὰ μανίκια δέχονται μέχρι
 20 καὶ ἀστραγάλων· ὁ δὲ φόρεμα καὶ τῶν ἀρχόντων ἕκαστοι ἔχουσι ἐπ' ἀδείας φορεῖν, πλὴν ἐξωσμένον, τῶν μανικίων ἐμπεπηγμένον ὄντων πρὸς τὴν ζώνην ὀπισθεν. καὶ ὁ μὲν ὁ βασιλεὺς φορεῖ, P 94

1 εἰσοπίδιον A, ἰσοπίδιον B

6 βαλεῖν A

8 σκουτέλι AB

14 τῇ φωνῇ om A

rator pedibus premit, inuenim quispiam ex iis qui imperatori sanguine iunguntur et sine capitis tegmine in aula versantur, accurrens utraque manu tenet, ut imperator firmiter consistat. porro praefectus mensae acceptum vas panagiarium mensae imponit, et elevans panem panagiam dictum dat illam domestico mensae, ille magno domestico, hic imperatori. et quam primum panagiam ori inserit, omnes accinunt "ad multos annos." et confestim pincerna vini et aquae poculo discum supponendum affert cum mantili, quia mensaria mappa iam antea ablata fuit, ut dictum est.

Posthaec imperatore considente, magno autem domestico, domestico et praefecto mensae mensam amolientibus, accipiunt illam rei domesticae domestici sive administri. tribus vero illis imperatori reverentiam exhibentibus, dicit imperator magno domestico sonora voce "ad multos annos, magne domestice." deinde subiungit "abi, ilicet," et sine mora omnes cum magno domestico exeunt.

Ceterum ab imperio Assyriorum pervenit usque ad hodiernos imperatores gestamen quoddam granatza appellatum, quod imperator fert etiam sine cingulo, ex quo dependentes manicae descendunt usque ad talos; cuius gestaminis ferendis singulis proceribus libera est potestas, sed cum cingulo manicisque a tergo zonae illigatis, et illud quidem

καλεῖται γρανάτζα, ὡς εἴρηται, τὸ δὲ τῶν ἀρχόντων λαπατζῆς. ὅπως δέ, ἀδελόν ἐστιν.

Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἀρχοντες οὕτω· τοῦ δὲ μεγάλου δομεστίκου καὶ αὐτὸ τοῦτο φοροῦντος ἕξωσμένον κατὰ τοὺς ἄλλους, τὸ μὲν ἐν τῶν τοιοῦτου λαπάτζα μανικίων ἐνι ἐμπεπηγμένον, τὸ δὲ ἕτερον κρέμαται τιμῆς ἕνεκα, ἐπεὶ τοῦ βασιλέως ἀμφότερα, ὡς εἴρηται, κρέμανται.

Καὶ τὰ μὲν ἐν τῷ παλατίῳ ὑπηρετήματα τοῦ μεγάλου δομεστίκου ταυτὰ ἐστι, καθὼς εἶπομεν, τὰ δὲ ἐκτὸς μετ' ὀλίγον ρηθήσεται καὶ αὐτά. 10

Ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς πεντάκις τοῦ ἔτους τρώγει ἐν τῷ τρικλινίῳ, πάντων παρισταμένων ἀρχόντων καὶ ἐνδεδυμένων τὰ τε σκαράνικα καὶ τὰ καββάδια αὐτῶν, ἤγουν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, τῶν φώτων, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν βαΐων, τῆς μεγάλης κυριακῆς τοῦ πάσχα καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἶπομεν δὲ 15 κατὰ μέρος περὶ μιᾶς τούτων, τῆς τοῦ Χριστοῦ δηλονότι γεννήσεως, ῥητέον ἤδη καὶ περὶ τῶν λοιπῶν.

P 96

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν ἦ.

Ἑορτὴ τῶν Ἐπιφανείων.

Ἡ μὲν οὖν τῶν θείων Θεοφανείων ἑορτὴ γίνεται ἀπαρῶν- 20 λάκτως ὡς καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως· ὁ δὲ μετὰ τὴν λειτουργ-

11 τρικλίνω margo P 16 δηλονότι om A 17 ἤδη] δὲ δὴ P
18 ἦ] ε' A 19 περὶ ἑτέρων διαφόρων ἑορτῶν ἐν αἷς ἀπέρχεται ὁ βασιλεὺς, εἰ ἐνδημῶν τῇ Κωνσταντινουπόλει εὐρίσκεται A

quod imperator gestat vocatur granatza, ut antea dictum, procerum vero lapatza. ratio incerta est.

Et alii quidem primores ita se gerunt, magnus autem domesticus ipse etiam hoc gestamen fert cinctus instar aliorum: verum altera manica lapatzae cingulo constringitur, altera libere dependet, honoris causa, cum imperatoris ambae manicae debeant, ut dictum est.

Et haec quidem sunt magni domestici in palatio ministeria, prout exposuimus: quae vero extra palatium obeat, paulo post exponentur.

Cum autem imperator quinquies in anno cibum sumat in triclinio, universis aulae proceribus adstantibus indutisque sua scaranica et cabbadia, nempe in festo nativitatis domini, luminum, palmarum, magna dominica paschatis et sancti spiritus, iam vero sigillatim de uno ex his festis disseruerimus, restat ut et de reliquis tractemus.

C a p u t 8.

Festum Epiphaniae.

Festum divinae Epiphaniae eodem modo peragitur quo nativitatis domini. ceterum consecratio et adpersio aquae post liturgiam fit ab

γίαν ἁγιασμός, εἰ πατριάρχης εὐρίσκειται οἰκουμενικός, γίνεται παρ' αὐτοῦ, εἰ δὲ μή, παρὰ τινος τῶν ἐτέρων πατριαρχῶν, ἢ τοῦ Ἀλεξανδρείας ἢ τοῦ Ἀντιοχείας ἢ τοῦ Ἱεροσολύμων, ἐὰν ἐνδη- B
μῶν τύχη. εἰ δ' ἴσως μηδένα τούτων εἶναι συμβαίη, ποιεῖ τὸν
5 ἁγιασμόν ὁ τοῦ παλατίου πρωτοπαπᾶς. δίδοται δὲ παρὰ μὲν τοῦ
πατριάρχου τῷ βασιλεῖ λιμπάς, παρὰ δὲ τῶν προρρηθέντων ὑπη-
ρετῶν τοῖς ἐν ἀξιόμασι καὶ πῦσι τοῖς τε ἐντὸς τῆς παρυστάσεως
ἄρχουσι καὶ τοῖς ἐν τῇ ἀλῆ, ὡσαύτως τῷ τε ποιεστάτῳ καὶ τοῖς
μετ' αὐτοῦ.

10 **Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν Θ'.**

A

Ἑορτὴ τῆς σταυροπροσκυνήσεως.

Κυριακῇ τῆς σταυροπροσκυνήσεως, τῆς παραστάσεως ἱστα-
μένης κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν προειρημένων ἑορτῶν, περὶ τὸ τέ-
λος τοῦ ἕθρου φέρει τὸν σταυρὸν ἀπὸ τῆς τοῦ παλατίου ἐκκλησίας B
15 μετὰ τῶν ψαλτῶν ὁ ἀρχιδιάκονος, φορῶν μὲν τὸ σῆνθις αὐτῷ
στιχάριον, φορῶν δὲ ἐπ' αὐτοῦ καὶ φελώνην, οὐ μὴν καὶ ἐπι-
τραχήλιον ἀλλ' ὠράριον, τὸ "σῶσον κέριε τὸν λαόν σου καὶ εὐ- P 97
λόγησον τὴν κληρονομίαν σου" ψαλλόντων· καὶ ὁ βασιλεὺς προσ-
υπαντᾷ τούτῳ τῆς παραστάσεως ἱσταμένης εἰς τὴν τῆς θύρας εἰς-
20 ὁδον, καὶ τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τοῦ ἀναλογίου τεθέντος ἀσπάζεται τοῦ-
τον ὁ βασιλεὺς· ἔπειτα ὑποστρέφει, καὶ ἴσταται πάλιν εἰς τὸν
θρόνον αὐτοῦ. μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν ἀπέρχεται καὶ προσκυνεῖ

oecumenico patriarcha, si praesens sit; sin minus, ab aliquo ex patriar-
chis, nimirum ab Alexandrino vel Antiocheno vel Hierosolymitano, si
forte tunc Cpoli versetur. si nullus horum adsit, consecratio peragitur
a palatii protopapa. imperatori autem tradit patriarcha cereum maio-
rem. a praedictis vero ministris dantur cerei iis qui in dignitate sunt,
et omnibus circumstationis proceribus aulicisque, similiter et potestato
Genuensium et qui in eius comitatu.

Caput 9.

Festum adorationis crucis.

Dominica quae adorationi sanctae crucis deputata est, consistente
iam circumstatione pro consuetudine supra dictorum festorum, circa
finem adfert archidiaconus cum cantoribus ex palatii ecclesiae crucem,
gestans consuetam diacono tunicam, ferens etiam super ipsa casulam,
non tamen stolam sacerdotalem sed diaconicam, id est orarium; canunt-
que illud "salvum fac, domine, populum tuum, et benedic haereditati
 tuae;" et imperator, sic circumstante comitatu aulico, obviam it usque
ad ianuam, crucemque in pulpito positam osculatur. quo peracto reve-
stitur, et stat in throno suo. post missionem venit imperator, iterum-

αὐθις καὶ ἀσπάζεται τὸν σταυρόν. καὶ εὐθὺς αἴρουνσι τοῦτον τοῦ
βουσιλέως προπέμποντος μέχρι καὶ τῆς τοῦ τρικλινίου θύρας, καὶ
πλέον οὐδέν.

Ἡ δὲ αἰτία τοῦ τὸν ἀρχιδιάκονον φελώνην κατὰ ταύτην τὴν
ἐορτὴν φορεῖν ἐστὶν αὕτη, ὅτι κατὰ τὸ πρῶτον οἱ ἔξωκατάκοιλοι 5
B ἱερεῖς εὐρίσκοντο ἔχοντες ἕκαστοι ἐκκλησίας καὶ ὑπ' αὐτοὺς κληρον.
διὰ τοῦτο κατὰ τὰς μεγάλας καὶ ἐπισήμους τῶν ἐορτῶν ἡμέρας
ὄντων ἕκαστου εἰς τὴν ἰδίαν ἐκκλησίαν, ὁ πατριάρχης οὐκ εἶχεν
ὑπηρέτας ἐντίμους μεθ' ἑαυτοῦ. τῶν πατριαρχῶν οὖν τις ἠθέ-
λησεν αὐτοὺς διακόνους εἶναι πρὸς τὸ ὑπηρετεῖν αὐτῷ ἐν ταῖς 10
τοιαύταις τῶν ἐορτῶν· ὃ δὴ καὶ πεποιήκεν. ὅτι οὖν ὁ πατριάρ-
χης σφραγίζει τοὺς τοιοῦτους ἔξωκατακόιλους, ἤγουν ἢ μέγαν οὐ-
κονόμον ἢ μέγαν σακελλάριον ἢ τινα ἕτερον ἐξ αὐτῶν, ποιῆσάντων
φορεῖν φελώνην, ὡς καὶ πρότερον καθὼς ἱερεὺς ἐφόρει, οὐ μὴν
καὶ ἐπιτραχήλιον, ἀλλ' ὠράριον. ὅθεν ὁ βασιλεὺς, ὅτε προβάλλ- 15
C λεται ἀρχιδιάκονον, ἐκ τῆς τοιαύτης τῶν ἔξωκατακόιλων τάξεως
ὡς ἐντιμιότερων τῶν ἄλλων ὄντων προβάλλεται τοῦτον, καὶ οὐκ
ἄλλοθεν. διὸ καὶ κατὰ τὸν ῥηθέντα λόγον φορεῖ ὁ ἀρχιδιάκονος
κατὰ ταύτην καὶ μόνην τὴν τῆς σταυροπροσκυνήσεως ἐορτὴν ἐν τῷ
παλατίῳ φελώνην, καὶ οὐκ ἄλλοτέ ποτε. εἰ δὲ τύχοι μὴ εἶναι 20
ἀρχιδιάκονον, φέρει τὸν σταυρὸν ὁ τυχὼν διάκονος.

Εἰδέναι δεῖ ὅτι ὑπὲρ ὅλης τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης τεσσαρακο-

2 τρικλίνου margo P
ἡμέραις τῶν B

5 ἕξ κατάκοιλοι AB
12 ἕξ κατακόιλους AB

11 τοιαύταις
15 ὅθεν add A

que crucem adorat et osculatur; quam statim tollunt comitante eam im-
peratore usque ad triclinii ianua, et non ulterius.

Causa autem cur archidiaconus hoc festo ferat casulam sacerdotalem, est ista, quia ab initio exocatacoeli sacerdotes sub se habebant proprias ecclesias et proprium clerum. quapropter cum magnis et illustribus festis quilibet sua in ecclesia occuparetur, patriarcha ministris honoratoribus carebat. quidam igitur ex patriarchis voluit illos diaconos tantum esse, ut in huiusmodi festis ipsi ministrarent. quod et perfecit. quando igitur patriarcha tales exocatacoelos ordinat, nempe vel magnum oeconomum vel magnum sacellarium vel alium ex horum numero, dat ei potestatem ferendi casulam sacerdotalem, quemadmodum antea ferebant cum sacerdotes essent: at non stolam sacerdotalem verum diaconicam tantum, id est orarium. imperator igitur quando designat archidiaconum, ex exocatacoelorum ordine tanquam ceteris honoratiore eum designat, nec aliunde assumit. quocirca fert archidiaconus in hoc, et quidem solo, adorationis crucis festo in palatio casulam; neque unquam alias. si non sit archidiaconus, tunc crucem fert obvius quisque diaconus.

Scire oportet tota sancta et magna quadragesima sacerdotes et dia-

στῆς οἱ ἱερεῖς τε καὶ οἱ διάκονοι πορφυρᾷ στιχάρια καὶ φελώνας φοροῦσι, πλὴν τῆς τοῦ εὐαγγελισμοῦ ἑορτῆς τῶν βαΐων, καὶ τοῦ μεγάλου σαββάτου.

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν ἰ.

P 99

5 Ἑορτῇ τῶν βαΐων.

Τῇ ἑορτῇ τῶν βαΐων προετοιμάζεται μὲν ὁ περίπατος διὰ μέσης τῆς ἑβδομάδος, ἀπὸ τοῦ κελλίου τοῦ βασιλέως διήκων μέχρι καὶ τῆς ἐκκλησίας, διὰ δὲ τῆς τοῦ σαββάτου τοῦ Λαζάρου νυκτὸς καταπάττουσι τὸ ἔδαφος μὲν τοῦ περιπάτου, ἐνδύουσι δὲ
 10 πάντας τοὺς στέλους ἢ διὰ μυρτινῶν ἢ δαφνῶν ἢ ἔλαιων. καὶ ἐπιφωσκούσης τῆς κυριακῆς φαίνεται ἑξαίγνης κατεσκευασμένος ἄμα καὶ ἔτοιμος ὁ περίπατος. τοῦ οὖν ὄρθρου ψαλλομένου ἀλ- B
 λάσσει ὁ βασιλεὺς καὶ ἐξέρχεται τοῦ κελλίου αὐτοῦ. καὶ κατὰ μὲν τὰς ἄλλας τῶν ἑορτῶν φορεῖ ἐπὶ κεφαλῆς τε καὶ τοῦ σώματος ὅλον
 15 ἄν ἀπὸ τῶν ἑαυτοῦ φορεμάτων βούλοιο, ὡς δεδήλωται· κατὰ δὲ ταύτην οὐδὲν ἄλλο φορεῖ εἰ μὴ τὸ στέμμα καὶ τὸν σάκκον, φέρων ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ σταυρόν, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ τὸ μανδύλιον μετὰ τῆς ἀκικίας, ὡς ἔθος ἰστί, καὶ λαμπάδα. ἀλλάσσουνσιν ὡσαύτως καὶ οἱ ἄρχοντες τὰ συνήθη τούτων ἀλλάγματα, ὡς προεί-
 20 πομεν.

5 titulum om A 10 μυρτινῶν A 11 τῆς] τῆς ἡμέρας τῆς P
 13 post αὐτοῦ BP ἦτοι μετὰ τῶν πορροηθέντων ἀλλαγμάτων αὐ-
 τοῦ μετὰ P 15 μετὰ P

conos gestare purpurea sticharia et phelonas, excepto festo annuntiationis, palmarum et magno sabbato.

C a p u t 10.

Festum palmarum.

Ad festum palmarum media hebdomade ante praeparatur ambulacrum ab imperatoris conclavi usque ad ecclesiam pertingens. sabbato Lazari noctu ramis virentibus sternunt ambulacri pavementum, vestiuntque omnes eius columnas vel myrtorum vel laurorum vel olivarum ramis; et illucescente iam die dominica derepente apparet exstructum iam et praeparatum ambulacrum. dum ergo matutinum decantatur, assumit indumenta sua imperator, et egreditur ex suo conclavi cum praedictis vestimentis suis. et aliis quidem festis fert in capite et corpore ex suis gestaminibus, arbitrato suo, quodcunque voluerit, ut antea explicatum est: hoc autem palmarum festo nihil aliud fert nisi stemma et saccum, dextera portans crucem, sinistra mantile cum acacia, ut moris est, et maiorem cereum. similiter et proceres assumunt usitata sibi indumenta, ut antea dictum est.

C Προέρχεται γοῦν ὁ λαμπαδάριος εἰς τὸν περιπάτον λαμπάδα φορῶν, ψάλλων ὅλον τὸ ἰδιόμελον "ἐξέλθετε ἔθνη, ἐξέλθετε καὶ λαοί, θεάσασθε σήμερον τὸν βασιλέα τῶν οὐρανῶν· εἰς τύπον γὰρ Χριστοῦ τὸ εὐαγγέλιον ἔρχεται." εἶτα ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς, εἰ παρατύχοι· ὅς δὴ καὶ εἰ ἐστεμμένος ἐστί, 5 φορεῖ στέμμα καὶ οὗτος ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἀκολουθῶν τῷ βασιλεῖ καὶ πατρὶ αὐτοῦ· εἰ δὲ μὴ, στέφανον καὶ φνάλιν, ὡς προείπομεν. καὶ μετ' αὐτὸν ἀνέρχονται οἱ δεσπότηι, εἶτα ὁ ἀρχιδιάκονος μετὰ τοῦ εὐαγγελίου, ἔπειτα ὁ πατριάρχης, μᾶλλον δὲ οἱ πατριάρχαι, 10

P 100 εἰ παρόντες εἰσὶν, ἐνδεδυμένοι τὰς ἀλλαγὰς αὐτῶν, καὶ μετὰ τού-
τους ἱερεῖς πέντε ἢ πλείους, ἁγίας εἰκόνας φέροντες.

Ἀπελθόντων οὖν οὕτω διὰ τοῦ περιπάτου μέχρι καὶ τῆς ἐκκλησίας, γίνεται ἡ ἀπόλυσις τοῦ ὄρθρου ἐκῆσε. εἶτα ὁ βασιλεὺς ὑποστρέφει καθ' ὃν εἴρηται τρόπον, τοῦ λαμπαδαρίου προπορευομένου. 15

Καὶ μετὰ τὸ τὸν βασιλέα τοῦ περιπάτου κατελθεῖν τὸν τε πατριάρχην καὶ τοὺς ἱερεῖς τοῦ βασιλέως, παιδόπουλον ἐξελθὸν ἀρπάζει κλάδον, δηλοῦντος τούτου βασιλικὸν ὄρισμὸν εἶναι τὸ τὸν **B** περιπάτον διάρρηγμα γενέσθαι, καὶ αὐτίκα γίνεται οὕτω. διαρπάζεται δὲ παρὰ τε τῶν Βαράγγων, τῶν παραμονῶν καὶ τῶν λοι- 20 πῶν τῶν ἐν τῇ αὐτῇ εὐρισκομένων τάξεων. μετὰ δὲ τὸ ταῦτα πάντα γενέσθαι ἀπέρχεται μὲν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν τράπεζαν, ἐπεὶ

1 προανέρχεται margo P 13 ὁ om P 18 τὸ om P
19 καὶ αὐτίκα γίνεται] καὶ ἀναιτίους γίνεσθαι P

Prior ergo in ambulacrum ascendit lampadarius, cereum ferens, totumque festi proprium canticum decantans. "egredimini gentes, egredimini populi, contemplamini; hodie regem caelorum: Christi enim figuram gerens evangelium progreditur." deinde imperator et filius eius imperator, si adsit; qui si coronatus sit, fert et ipse instar patris stemma, imperatorem et patrem suum subsequens. si vero non sit coronatus, tunc fert simplicem coronam et phyalin, ut antea diximus. post quem ascendunt despotaе, deinde archidiaconus cum evangelio, postea patriarcha vel potius patriarchae, si praesentes sint, induti indumenta sua. post istos, quattuor vel quinque sacerdotes portantes sacras imagines.

His igitur hunc in modum per ambulacrum usque ad ecclesiam abeuntibus, finitur ibidem matutinum. deinde imperator eo quo dictum est modo revertitur, praeeunte lampadario.

Postquam imperator patriarcha et imperatoris sacerdotes de ambulacro descenderunt, puer accurrens rapit ramum; quod indicium est imperatoris decreto ambulacrum iam in praedam concessum, et extra culpam fore hos qui diripiunt. ita diripitur a Barangis, a stationariis, et a reliquis qui in aula sunt ordinibus. omnibus istis peractis imperator

λειτουργία οὐ γίνεται διὰ τὴν ὥραν παραταθῆναι, ἐπιηρετεῖ δὲ ὁ μέγας δομέστικος.

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν ι ᾶ.

P 101

Περὶ τοῦ ὅτε ἔστι λελυπημένος ὁ βασιλεύς.

- 5 Ἰστίον δὲ ὅτι ἡ τῶν Χριστουγεννῶν ἑορτὴ καὶ τῶν φώτων, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν βαΐων, γίνεται κατὰ τὴν γεγραμμένην τάξιν μετὰ τῶν προκίψεων καὶ τοῦ περιπάτου, ἂν μὴ ἦ λελυπημένος ὁ βασιλεύς. εἰ δὲ διὰ θάνατον ἢ τῆς αὐτοῦ γυναικὸς ἴσως, τῆς δεσποίνης, ἢ υἱοῦ αὐτοῦ βασιλείως ὄντος, εἴη λελυπημένος, τὰ μὲν B 13
- 10 ἄλλα, τὰ γλάμουλα δηλονότι καὶ ὀργάνων ἤχος καὶ στολιῶν λαμπρότης, οὐ γίνεται διὰ τὴν λύπην τοῦ βασιλείως· ὡσαύτως οὐδὲ πρόκυψις. ἀλλ' ἐξισὼν ὁ βασιλεύς, ὡς ἔθος, μετὰ φορέματος λευκοῦ καὶ τοῦ σκιυδίου αὐτοῦ, τῶν ἄλλων ἀρχόντων μελανειμονούντων μέχρι καὶ σεβαστοκρατόρων καὶ δεσποτῶν (μέλανα γὰρ C
- 15 καὶ οὗτοι φοροῦσι πλὴν ὑποδημάτων τε καὶ σελλῶν), ἴσταται ἕμ- προσθεν τῆς πυναγίας Θεοτόκου τῆς νικοποιοῦ, ὅπου ἡ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐστὶν εἰκὼν. γίνεται τοίνυν ἡ τῶν βασιλικῶν ὀνομάτων εὐφημία μόνον ἐν τῇ τῶν Χριστουγεννῶν ἑορτῇ καὶ τῶν φώτων, ὡς εἴρηται, καὶ ἀπέρχεται ὁ βασιλεύς· ἐν δὲ τῇ τῶν βαΐων, ἐπεὶ ἔτι
- 20 ψαλλομένου τοῦ ὁρθρου γίνεται ὁ περίπατος, καὶ ἔστιν ἀνάγκη γενέσθαι, ὡς ἔθος, λιτήν, ἐν δὲ τῇ λιτῇ περιπατῆσαι καὶ τὸν D

4 titulum om AB

7 ὁ δεσπότης βασιλεύς B

10 τὰ om A

ad mensam se confert, quia liturgia non celebratur, quod tempus iam effluxerit. ministrat autem magnus domesticus.

C a p u t 11.

De modo agendi, si imperator versetur in luctu.

Notandum festa, ut natiuitatis luminum et palmarum, celebrari iuxta praescriptam formam cum solio elevato et ambulacro, si imperator non versetur in luctu. si vero ob mortem vel uxoris suae imperatricis vel filii, qui imperator fuerit, versetur in luctu, tunc flammula, organorum concentus et vestium splendor omittuntur ob luctum imperatoris. pari modo solii solemnitatis intermittitur. sed egressus imperator pro more cum indumento candido et pileo suo, ceteris proceribus etiam usque ad sebastocratorem et despotam pullatis (pulla enim omnia ferunt, exceptis calceis et sellis), stat ante sanctissimam deiparam victricem seu victoriae effectricem; ubi S. Georgii imago visitur. imperatoria itaque nomina multorum annorum apprecatione faustisque acclamationibus solummodo in natali domini et in festo luminum afficiuntur, ut supra dictum, abique imperator. in festo autem palmarum, cum, quando adhuc matutinae laudes decantantur, processio fiat et necesse sit supplicationem

βασιλέα, ὃ μὲν περίπατος γίνεται, περιπατεῖ δὲ ὁ βασιλεὺς φορῶν ἐπιλούρικον λευκὸν καὶ φακιώλιον, καὶ γενομένης ἀπολύσεως τοῦ ὄρθρου ἔμπροσθεν τῆς νικοποιοῦ, ὅπου καὶ τῆς ὀδηγητρίας ἵσταται εἰκῶν, ὑποστρέφει ὁ βασιλεὺς.

P 102

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν ι β'.

5

Ἀκολουθία τῆς μεγάλης ἑβδομάδος.

Τῇ μεγάλῃ δευτέρῃ, τῇ μεγάλῃ τρίτῃ, τῇ μεγάλῃ τετάρτῃ, τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ ἀναγινώσκονται τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια ἢ παρὰ τοῦ ἀρχidiaκόνου ἢ παρ' ἐτέρου διακόνου, ἐὰν μὴ οὗτος παρῶν τύχοι. πρὸ δὲ τῆς λειτουργίας τῆς αὐτῆς μεγάλης πέμπτης γίνε- 10
ται ὁ νιπτῆρ οὖτω. προετοιμάζουσι πτωχοὺς δώδεκα, καὶ ἐνδύουσι τούτους ὑποκάμισα ἢ ἡς χιτῶνας, κουρτζουβράκια καὶ
B παπούτζια. καὶ τεθείσης ἐν τῷ τοῦ βασιλέως κελίῳ λεκάνης, ὃ πρωτοπαπᾶς ἐκτὸς πρὸς τὴν θύραν εὐρισκόμενος ποιεῖ εὐλογητὸν καὶ λέγει τὸ τρισάγιον. ἔπειτα τοῦ εὐαγγελίου ἀναγινωσκομένου 15
παρ' αὐτοῦ, ὅταν εἴπῃ "τὸ ὕδωρ βάλλει εἰς τὸν νιπτῆρα," ἔγχεῖ ἐν τῇ λεκάνῃ τὸ ὕδωρ ὁ βασιλεὺς. εἴτα φέρουσι τοὺς προητοιμασμένους πένητας καθ' ἓνα βαστάζοντα κηρὸν ἀπτόμενον. καὶ τούτου μὲν καθίσαντος, τοῦ δὲ πρωτοπαπᾶ, ὡς εἴρηται, τὸ εὐαγγέλιον ἀναγινώσκοντος καὶ λέγοντος τὸ ἤρξαιτο ὁ Ἰησοῦς τοὺς 20

6 titulum om A. ὄρα τὸν βασιλέα νίπτοντα τοὺς πόδας τῶν πενήτων margo B 12 κουρτζουβράκια P 17 προετοιμασθέντας A

institutū, in supplicatione porro etiam imperatorem oporteat ambulare, processio quidem peragitur, et imperator ambulat ferens candidam superulam et phaceolium. finito matutino ante imaginem virginis victoriae effectricis, ubi etiam virginis viae ducis imago reperitur, domum revertitur imperator.

C a p u t . 12.

Officium magnae hebdomadae.

Feria secunda magnae hebdomadis, tertia quarta et quinta, leguntur quattuor evangelia, vel ab archidiacono vel ab alio diacono, si forte ille non sit praesens. eadem magna feria quinta ante liturgiam instituitur pedum lotio hunc in modum. constituunt duodecim pauperes, eosque subuculis sive tunicis, curtis braccis seu caligis et calceis vestiunt; et posita pelvi in imperatoris conclavi, protopapa foris ad ianuam consistens benedictionem praemittit, cum trisagio. deinde lecto per illum evangelio, quando processit usque ad illa verba "mittit aquam in pelvim," infundit imperator aquam in pelvim. postea adducunt iam antea praeparatos pauperes sigillatim quemlibet, quorum quivis manu cereum ardentem gestat; et hoc quidem sedente, protopapa autem evangelium legente, illudque pronuntiante "coepit Iesus lavare pedes discipulorum,"

πόδας νίπτειν τῶν μαθητῶν, καὶ τοῦτο πολλάκις μέχρι δηλονότι πάντας νιφθῆναι, νίπτει ὁ βασιλεὺς τὸν δεξιὸν πόδα ἐκάστου, καὶ ἀποσπογγίσους διὰ τῆς κρεμαμένης ἔμπροσθεν τούτου σινδόνης τὸν νιφθέντα πόδα ἀσπάζεται τοῦτον. καὶ οὕτω γενομένου τελειοῦται
5 ἡ τοῦ νιπτῆρος ἀκολουθία. δίδονται δὲ καὶ ἐν ἐκάστῳ αὐτῶν ἀνὰ χρυσᾷ νομίσματα τρία· καὶ μετὰ τοῦτο ἄρχεται ἡ λειτουργία.

Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς φορεῖ ἐκ τῶν προειρημένων φορεμάτων αὐτοῦ οἷον ἂν βούλοιοτο, οἱ δὲ γε ἄρχοντες τὰ συνήθη αὐτῶν φο-
10 ρήματα ἔκυστος· μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν ἀπέρχεται μὲν ὁ βασιλεὺς P 103 εἰς τὸ κέλλιον αὐτοῦ· τράπεζα δὲ οὐδαμοῦ.

Ἐπειτα ψάλλεται ἡ τῆς ἄρχοντιᾶς ἀκολουθία κατὰ τὸν τεταγμένον καιρὸν, καθ' ἣν ἀναγινώσκονται τὰ δώδεκα εὐαγγέλια, ὅτε τῷ μὲν βασιλεῖ δίδεται λαμπὰς παρὰ τοῦ πρωτοπαπᾶ, τοῖς δὲ
15 λοιποῖς ἄρχουσι πᾶσι, τοῖς τε ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ τρικλίνου, κηροί, ὡς καὶ κατὰ τὴν τῶν φώτων ἡμέραν· ἦντινα δὴ λαμπάδα φέρει ὁ βασιλεὺς τοῦ εὐαγγελίου ἀναγινωσκομένου, καὶ μετὰ τὴν τούτου ἀπόλυσιν ὁ ἐντιμότερος τῶν καθευρεθέντων ἐκεῖσε ἄρχόντων ἀπὸ τοῦ βασιλέως λαμβάνων χειρῶν ἐν τῶν παιδοπούλων
20 δίδωσιν ἀσκεπεῖ, καὶ κατέχει ἔξω περὶ τὰ πρόθυρα τοῦ κελλίου τοῦ βασιλέως. καὶ ὅτε γε πάλιν μέλλει ἀναγνωσθῆναι ἕτερον B εὐαγγέλιον, ὁ δηλωθεὶς ἄρχων τὴν λαμπάδα λαμβάνων δίδωσιν αὐθις τῷ βασιλεῖ· καθεξῆς ὁμοίως μέχρι καὶ τῶν δώδεκα.

12 ἡ ἀρχοντία A

14 τότε P

idque saepius, donec scilicet omnium pedes abluuntur, lavat imperator dextrum cuiusque pedem, lotumque sindone, qua praecinctus est, abstergit, et osculatur. quo peracto terminatur officium lotionis. dantur autem cuilibet pauperi tria aurea numismata. postmodum inchoatur liturgia seu missa.

Et quidem imperator induit ex supradictis suis gestaminibus quodcumque velit, proceres ferunt usitata sibi indumenta. post absolutam liturgiam abit imperator in conclave suum. mensa nuspam instruitur.

Deinde praestituto tempore canitur officium vigiliae, in quo leguntur duodecim evangelia; tunc imperatori a protopapa grandis cereus traditur, reliquis autem proceribus et intra et extra triclinium dantur cerei, sicuti in festo luminum. cereum suum gestat imperator, dum evangelium legitur. lectione finita procerum quispiam ex honoratioribus acceptum ab imperatore cereum maiorem tradit alicui puero aulico ex illis qui nullo capitis tegmine utuntur, tenetque illum extra ad vestibulum conclavis imperatorii. quando vero alterius evangelii legendi tempus appetit, recipit cereum supra dictus ille ex procerum numero, eamque imperatori tradit; et sic deinceps usque ad duodecimum evangelium.

Δεῖ δὲ γινώσκειν ὅτι ἐν τῷ παλατίῳ τέσσαρες ἀγρουπνίαι γίνονται κατ' ἐνιαυτόν, τοῦ μεγάλου κανόνος, τῆς ἀκαθίστου, τοῦ εὐαγγελισμοῦ, καὶ κατὰ ταύτην τὴν μεγάλην ἑορτήν· καὶ ὅτι ὁ μὲν βασιλεὺς ἵσταται ἐν ᾧ ἂν τῶν κελλίων αὐτοῦ βούλοιο κατὰ ταύτας τὰς ἀγρουπνίας, τῆς ἀκολουθίας ἀκούων, οἱ δὲ ἄρχοντες 5 ἐν τῷ τρικλίνω.

C Ἀπὸ δὲ τῆς πρώτης αὐτῶν ἐπιδημοῦσα ἐν τῷ παλατίῳ εἰκὼν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς ὀδηγητορίας μένει μέχρι καὶ τῆς μεγάλης κυριακῆς τοῦ πάσχα· ἦντινα εἰκόνα ἐρχομένην μὲν ἀπάντᾳ ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ πύλῃ τῆς τοῦ παλατίου ἀλλῆς, τῇ δευτέρᾳ δὲ 10 ἀπερχομένην προπέμπει μέχρι καὶ τῶν ὑψηλῶν ἐκτός, καὶ γενομένης ἐκεῖσε μνήμης τῶν βασιλέων ὁ βασιλεὺς ὑποστρέφει.

P 104

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν ἰ γ'.

Αἱ ὥραι τῆς μεγάλης παρασκευῆς.

Τῇ μεγάλῃ παρασκευῇ ψάλλονται αἱ ὥραι μετὰ τῶν τρο- 15 παρίων καθ' ὃν εἶπομεν τύπον ἐν τῇ τῶν Χριστουγεννῶν ἑορτῇ.

B καὶ τῇ ἐπαύριον, ἦτοι εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ μεγάλου σαββάτου, ὁ μὲν βασιλεὺς φορεῖ πάλιν ἀπὸ τῶν αὐτοῦ φορεμάτων οἶον ἂν

P 105 βούλοιο, οἱ δὲ ἄρχοντες τὰ ἑαυτῶν παράσημα, ὡς δεδήλωται. καὶ μετὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου ἀνάγνωσιν, ἦτοι εἰς τὸ ἀνάστα ὁ 20 Θεὸς κρίνων τὴν γῆν, ἐξάγουσι τρεῖς ἀπὸ τῶν ἀναγκωστῶν δύφρας

3 ἑορτήν] πέμπτην margo P

14 titulum om A

Scire oportet quattuor quotannis vigiliis in palatio peragi, magni canonis, virginis acathistae, annuntiationis et magnae huius feriae quintae in coena domini. et in hisce vigiliis imperator eligit sibi arbitrato suo conclave, ut divinum officium audiat; proceres triclinium occupant.

A prima vigilia peregrinatur in palatio sanctissimae deiparae hodegetriae imago, et ibi manet usque ad magnam dominicam paschae; cui imagini venienti occurrit imperator ad ipsam portam palatii aulae. secunda vero paschatis abeuntem deducit usque ad locum Blachernarum τὰ ὑψηλὰ dictum; et facta ibi imperatorum commemoratione imperator revertitur.

C a p u t 13.

Horae magnae parasceues et officium magni sabbati.

Magna parasceue canuntur horae cum tropariis, eo modo quo in solennitate nativitatis Christi. postridie sive ad liturgiam magni sabbati imperator iterum ex suis gestaminibus fert quod placet. proceres autem sua gerunt insignia, ut prius explicatum est. post apostoli lectionem, vel ad illud "exsurge deus iudicans terram," tres ex lectorum ordine

ἐκ τῆς ἐκκλησίας, καὶ πάττουσιν ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως. εἶτα
 ἐξ ἑτοίμων παιδόπουλα ὄντα γέρονσιν ἀπὸ τῶν ἐκτὸς δάφνας καὶ
 οὔτοι, καὶ ἀποπαίτουσι, πληροῦντες τούτων τὸ τρίκλινον. τρύ-
 πεζα δὲ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν οὐδαμῶς.

5 **Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν ἰ δ'.**

B

Ὁ ὄρθρος τῆς μεγάλης κυριακῆς τοῦ πάσχα.

Ὁ δὲ τῆς μεγάλης κυριακῆς τοῦ πάσχα ὄρθρος ψάλλεται ἐν
 τῇ τρίτῃ ἢ τετάρτῃ τῆς ἡμέρας ὥρα· γίνεται δὲ οὕτω. τοῦ βα-
 σιλέως ἀπὸ τῶν αὐτοῦ φορεμάτων φοροῦντος ἄτινα βούλεται, καὶ
 10 τῶν ἀρχόντων τὰ οἰκεία πυρόσημα, ἐξέρχεται ὁ πρωτοπαπῆς τῆς C
 ἐκκλησίας μετὰ τοῦ ἀρχidiaκόνου καὶ τινῶν τῶν ἀναγνωστῶν, καὶ
 δίδωσι λαμπάδα τῷ βασιλεῖ. καὶ οἱ ἐπηρέται ἄρχοντες, ὧν πολ-
 λάκις ἐμνήσθημεν, δίδουσι πᾶσι τοῖς ἄρχουσι, ὡς καὶ ἐν ταῖς
 προρηθείαις ἐορταῖς, κηρούς. τῶν οὖν τῆς ἐκκλησίας θυρῶν
 15 κεκλεισμένων οὐσῶν, θυμιᾷ ὁ πρωτοπαπῆς, εἶτα ἐκφωνεῖ πρῶτον
 “δόξα τῇ ἁγίᾳ καὶ ὁμοουσίῳ καὶ ζωοποιῷ καὶ ἀδιαιρέτῳ τριάδι,
 πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.” καὶ τῶν
 ψαλτῶν τὸ ἀμὴν ἐπειπόντων, ἐκφωνεῖ οὕτως τὸ ἀναστάσιμον τρο- D
 πάριον, τὸ Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, ἐκ τρίτον. ἔπειτα δια-
 20 δεξάμενοι τοῦτο οἱ ψάλται ψάλλουσιν, μέχρις ἂν ὁ πρωτοπαπῆς
 τοὺς τεταμένους στίχους τελέσῃ, ἧτοι τὰ ἀναστήτω ὁ θεὸς καὶ

3 πάττουσι A 4 οὐδαμοῦ A 6 titulum om A 18 τὸ
 ἀναστάσιμον τροπάριον om B

efferunt ex ecclesia lauros, easque ante imperatorem spargunt. pueri
 quoque honorarii ex composito lauros ab illis qui extra sunt adferunt
 et spargunt, illisque triclinium replent. absoluto divino officio mensa
 nulla sternitur.

C a p u t 14.

Horaē magnae dominicae paschalis.

Matutinum magnae dominicae paschalis decantatur hora diei tertia
 vel quarta, hunc in modum. imperatore suis ex gestaminibus ferente
 quae magis arriserint, et proceribus itidem propria insignia gestantibus,
 egreditur protopapa ex ecclesia cum archidiacono et nonnullis lectoribus,
 traditque imperatori lampadem. et administri proceres, quorum saepe
 meminimus, porrigunt proceribus cereos, ut et in supra dictis festis.
 ecclesiae igitur foribus clausis, tus adolet protopapa, deinde elata voce
 canit illud “gloria sanctae et consubstantiali et vivificae et indivisae
 trinitati, omni tempore, nunc et semper, et in saecula saeculorum.” et
 cantoribus subiicientibus amen, concinit iste resurrectionis troparium
 “Christus surrexit a mortuis,” idque tertium. postea excipientes can-
 tores decantant illud, donec protopapa praescriptos versus percurrerit,
 illum scilicet “exurgat deus” et reliquos. post haec archidiacono pre-

τοὺς λοιποὺς. καὶ μετὰ ταῦτα τοῦ ἀρχidiaκόνου τὰ εἰρηνικά, ὡς
 P 106 ἔθος, εἰπόντος, ὁ πρωτοπαπῆς ἀνοίξας τὴν θύραν διὰ χειρὸς
 εἰσέρχεται οὕτως τε καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τὸ "ἀνα-
 σιάσεως ἡμέρα, λαμπρυνθῶμεν λαοί," γεγωνότερα τῇ φωνῇ
 ψάλλοντες. οὐ μὴν τῶν θυρῶν ἔτι κεκλεισμένων οὐσῶν λέγει, 5
 ὡς ἐν πολλαῖς τῶν ἐκκλησιῶν λέγεται, τὸ "ἄρατε πύλας οἱ ἄρχον-
 τες ὑμῶν" καὶ τὰ ἐξῆς. μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ ὄρθρου, τοῦ
 πρωτοπαπῆ καὶ τοῦ ἀρχidiaκόνου ἰσταμένων ἐν τοῖς προθύροις
 τοῦ βήματος, τοῦ μὲν τὸ εὐαγγέλιον τοῦ δὲ τὸν σταυρὸν φέρον-
 τος, εἰσέρχεται ὁ βασιλεύς, καὶ τὸ πρῶτον ἀσπάζεται τὸ εὐαγγ- 10
 γέλιον, εἶτα τὸν πρωτοπαπῆν, ἔπειτα τὸν σταυρὸν καὶ τὸν ἀρχι-
 B διάκονον. ἐν ὧσιν οὖν γίνεται οὕτως, βασιλικῷ θρόνῳ τε ἐτοι-
 μασθέντος ἐν τῷ τρικλήνῳ, ἅμα τῷ ἐξελθεῖν τῆς ἐκκλησίας τὸν
 βασιλέα, καὶ τῶν θυρῶν κλεισθεισῶν, καθίζει ἐπὶ τοῦ θρόνου,
 τοῦ μεγάλου δομestίκου τὴν σπάθην φέροντος. καὶ ἡ μὲν λει- 15
 τουργία ψάλλεται ἡσυχῶς μέχρι καὶ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἀποστό-
 λου, οἱ δ' ἄρχοντες πάντες εἰσερχόμενοι ἕκαστος μέχρι καὶ τοῦ
 ἐσχάτου ἀσπάζονται πρῶτον μὲν τὸν δεξιὸν πόδα τοῦ βασιλέως,
 εἶτα τὴν δεξιὰν χεῖρα καὶ μετ' αὐτὴν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ παρεῖαν.

Εἰ δὲ ἐν ᾧ τόπῳ εὑρίσκειται τότε ὁ βασιλεύς, ἐνὶ καὶ ποτε- 20
 σιάτος τῶν ἐν τῷ Γαλιτῷ Γενουιτῶν, εἰσέρχεται καὶ ἀσπάζεται
 C καὶ οὗτος μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ τὸν βασιλέα, καθὰ καὶ οἱ ἄρχοντες,
 ὡς δεδήλωται, ἦτοι τὸν πόδα, τὴν χεῖρα καὶ τὴν παρεῖαν αὐτοῦ.

1 καὶ μετὰ ταῦτα λέγει ὁ ἀρχidiaκόνος τὰ εἰρηνικά, ὡς ἔθος,
 ὅλην τὴν ἐκτενῆ margo P 10 καὶ κατὰ πρῶτα margo P
 12 γοῦν γίνεται τοῦτο margo P 23 ὡς δεδήλωται om A τὸν]
 τούτου τὸν B

ces pro pace, ut moris est, recitante; protopapa aperiens manu sua
 fores ingreditur. qui cum comitatu suo in ecclesia illud "resurrectionis
 dies; exsultemus populi" sonantiore et sublimiore voce decantat. cete-
 rum ianuis adhuc clausis non usurpat illud; prout in multis ecclesiis
 usitatum est, "attollite portas principes vestras" et cetera. absolutis
 matutinis laudibus, protopapa et archidiacono in vestibulo sacri tribu-
 nalis stantibus, altero evangelium altero crucem portante, ingreditur im-
 perator; et primo quidem osculatur evangelium, deinde protopapam,
 postea crucem et archidiaconum. dum haec fiunt, imperatorio throno
 iam instructo, simul ac imperator ex ecclesia exit foresque clauduntur,
 ille in solio residet, magno domestico ense praeportante. liturgia tacite
 psallitur usque ad apostoli lectionem. proceres vero omnes etiam usque
 ad novissimum ingressi osculantur primo quidem dextrum pedem impe-
 ratoris, deinde dextram manum, postea dextram genam.

Si vero, eo loco in quo versatur imperator, sit quoque Genuensium
 in Galata potestatus seu praefectus, ingreditur osculaturque et ipse
 cum comitatu suo imperatorem, quemadmodum et proceres, ut expositum

ψαλλομένου δὲ ἔτι τοῦ ὄρθρου δίδονται καὶ πρὸς αὐτοὺς κηροί,
ὡς καὶ τοῖς ἄρχοσι· μετὰ δὲ τὸν ἀσπασμὸν ἀπέρχονται.

Βενετικοὶ δὲ οὔτε εἰς τὸ πολυχρόνισμα ἔρχονται οὔτε μὴν εἰς
τὸν ἀσπασμὸν· ἡ δὲ αἰτία ἐστὶν αὕτη. ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ τῶν
5 Παλαιολόγων ὁ πρῶτος ἐποίησε μετὰ μὲν τῶν Γενουϊτῶν ἀγάπην
διαιωνίζουσαν, ἐν ἧ καὶ ἐτάχθη ἡ ὑφειλομένη ἀποδίδοσθαι τῷ
βασιλεῖ παρ' αὐτῶν τιμὴ, ἵνα, ὅταν δηλονότι ποτεστάτος ἔλθῃ
ἐκ Γενοῦας, ἄρχῃν καὶ μόνον εἰσερχόμενος εἰς τὴν τοῦ βασιλέως D
προσκύνησιν γονατίζει δεύτερον, ἅμα τῷ εἰσελθεῖν δηλονότι τὴν
10 τοῦ τρικλίνου θύραν καὶ κατὰ τὸ μέσον αὐτοῦ. καὶ μετὰ τοῦτο
προσέρχεται καὶ ἀσπάζεται τὸν τοῦ βασιλέως πόδα καθήμενου ἐπὶ
θρόνου καὶ τὴν χεῖρα. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἄλλοι τῶν Γενουϊτῶν
ἄρχοντες, ἐρχόμενοι ἐξ ἀποδημίας, προσκνυῶντες ἀσπάζονται
τὸν τοῦ βασιλέως πόδα καὶ τὴν χεῖρα. ἐρχόμενοι δὲ καθ' ἡμέραν
15 εἰς προσκύνῃσιν αὐτοῦ, ἀφαιροῦντες τὰ ἐαντιῶν καπούτζια γονα-
τίζουσι δεύτερον. καὶ ὅταν δὲ ἔλθωσι τριήρεις τούτων, εἴτε πολ-
λαὶ εἴτε ὀλίγαι εἶεν εἴτε καὶ μία, εὐφημίζουσι τὸν βασιλέα. καὶ P 107
οὕτω μὲν περὶ τῶν Γενουϊτῶν· περὶ δέ γε τῶν Βενετικῶν, ἐπειδὴ
ὁ ῥηθεὺς βασιλεὺς ἐβούλετο μετ' ὀλίγον μάχην ποιῆσαι μετ' αὐ-
20 τῶν, οὐκ ἐποίησε διὰ τοῦτο ἀγάπην τελείαν, ἀλλὰ τρέψαν μέχρι
τινὸς ὀλίγου καιροῦ. ὅθεν καὶ οὐκ ἠκρίβωσε τὰ τούτων ἔθιμα,
καθὰ καὶ τῶν Γενουϊτῶν. ὅταν οὖν ἔλθῃ μπαΐουλος, καθ' ἣν

4 ὁ ante βασιλεὺς om A 9 τὴν om A 16 τριήρεις] κάτεργα
margo P 20 τρέβαν alii

est, nempe pedem manum et genam eius; cumque adhuc matutinum de-
cantatur, traduntur illis, sicuti et ceteris primoribus, cerei. post oscu-
lum discedunt.

Veneti vero neque ad multorum annorum comprecationem neque ad
osculum veniunt. causa est ista. imperator Michael primus Palaeologo-
rum perpetuum cum Genuensibus foedus pepigit, in quo etiam de ho-
nore imperatori habendo constitutum est: quando nimirum potestatus ex
Genua appellit, initio et tunc solum, ingressus ad venerationem impe-
ratoris genua bis flectit, semel simul ac triclinii ianuam intrat, et rur-
sus in medio eius; quo facto accedit et osculatur imperatoris in throno
sedentis pedem et manum. similiter et alii Genuensium primores pere-
gre reversi cum veneratione osculantur imperatoris pedem et manum.
in quotidiano autem cultu deferendo, ablatiis capputiis, secundo genua
flectunt; et quando triremes eorum veniunt, sive multae sive paucae
sive etiam una, imperatorem faustis acclamationibus prosequantur. et
haec de Genuensibus dicta sunt. ad Venetos quod attinet, cum prae-
dictus imperator statuisset paulo post arma contra illos sumere, non
fecit cum illis perfectam pacem sed modici temporis indutias; quapro-
pter accurate non sunt eorum consuetudines annotatae, sicuti Genuen-
sium. quando igitur venit baiulus, quo primum die imperatorem salu-

μὲν πρώτην ἡμέραν προσκυνήσειν μέλλει, γονατίζει μόνον οὗτός τε καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ἀσπάζεται δὲ τὸν τοῦ βασιλέως πόδα οὐδαμῶς· εἰς τὸ ἕξῃς δὲ ὅταν ἔρχονται, τὰ μὲν καπούτζια μόνον αὐτῶν ἐκβάλλουσιν, οὐ γονατίζουσι δέ. καὶ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον οὔτε εἰς τὸ πολυχρόνισμα προσκαρτεροῦσιν οὗτοι οὔτε εἰς τὸν 5 ἀσπασμὸν ἔρχονται, ὡς δεδήλωται. ἀλλὰ οὐδὲ τὰ τούτων κάτεργα εὐφημίζουσι. καὶ τὰ μὲν περὶ τῶν Φραγγῶν οὕτω.

Τῆς λειτουργίας δὲ ἡρέμα, ὡς εἴρηται, ψαλλομένης, ὥστε μὴ ἔξακούεσθαι ταύτην ἔνθα ὁ βασιλεὺς κάθηται, μετὰ τὸ τελεσθῆναι τὸν ἀσπασμὸν ἀνίσταται· καὶ αὐτίκα ἀνοίγουσι τὰ τῆς ἐκ- 10 κλησίας θύρας. καὶ μετὰ τὸν τρισάγιον ἕμνον ἀναγινώσκειται ὁ ἀπόστολος, καὶ καθ' ἕξῃς ἐκτελεῖται ἡ θεία λειτουργία, ἧς μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ὁ βασιλεὺς ἀπέρχεται εἰς τὴν τραπέζαν, ἐν ἣ ὑπηρετεῖ ὁ τε μέγας δομέστικος καὶ ὁ δομέστικος καὶ ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης, καθὰ προεδηλώθη ἐν τῇ τῶν Χριστογεννῶν ἑορτῇ καὶ τῇ 15 τῶν φώτων. κατὰ δὲ τὴν ἑσπερινὴν ὥραν ἀπέρχεται εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν ὁ βασιλεὺς, καὶ τῶν ἑσπερινῶν ἕμνων ἀκούων θυμιᾶται παρὰ τοῦ πατριάρχου οὗτός τε καὶ πάντες οἱ ἄρχοντες. καὶ γίνεται τοῦτο οὕτω μέχρι καὶ τῶν ἑσχάτων, τότε καὶ μόνον.

Ἦν μὲν οὖν πάλαι συνήθεια κατὰ τὸν τοιοῦτον ἑσπερινὸν 20 εἰσερχεσθαι τὸν βασιλεῦς εἰς τὸ ἅγιον βῆμα καὶ θυμιᾶν τὴν ἁγίαν

6 ὡς δεδήλωται om A post κάτεργα P ἕως τριήρεις 14 ὅ τε
δομέστικος ὁ μέγας A καὶ ὁ δομέστικος om B

taturus et veneraturus est, genua ipse et socii solummodo flectunt, pedem vero nequaquam osculantur. ceteris diebus, quando ad palatium veniunt, capputia sua tantum deponunt, non flectunt vero genua. eodem modo neque ad faustam multorum annorum appreciationem permanent neque ad osculum veniunt, ut antea dictum. neque istorum triremes, quando recenter appellunt, imperatorem bene ominatis verbis prosequuntur. et quidem quae ad Francos spectant, ita se habent.

Liturgia vero submisae, ut dictum est, psallitur, ita ut non audiat ubi imperator sedet. qui finito osculo surgit, statimque aperient ecclesiae ianuas: tum hymno trisagio dicto legitur apostolus, atque ita perficitur liturgia. post cuius finem abit imperator ad mensam, cui ministrant magnus domesticus, domesticus et praefectus mensae, prout in festo nativitatis Christi et luminum demonstratum est. circa vesperam abit imperator ad sanctam Sophiam, audiensque vespertinos hymnos incensatur seu turis suffitu honoratur a patriarcha, omnesque simul aulici proceres, etiam ad ultimum usque. et fit hoc tunc solum, non alia vice.

Erat olim moris ut in his vesperis imperator ingrederetur in sanctum tabernaculum, sanctaeque mensae tus adoleret, et clericis ex ve-

τροπέζαν, δίδοσθαι τε κληρικοῖς ἀπὸ τοῦ βεστιαρίου κατὰ δωρεὰν χρυσίου λίτραις ἑκατόν· τὴν δὲ οὐ γίνεται τοῦτο.

Κατὰ τὴν πέμπτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος ἦν καλοῦσι διακανήσιμον, ἀπέρχεται ὁ πατριάρχης εἰς τὸ παλάτιον μετὰ τῶν ἄρχιερίων καὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας ἀρχόντων, ἔτι τε καὶ τῶν ἀρχιμανδριτῶν καὶ ἡγουμένων. ἀλλάσσει γοῦν καὶ ἔρχεται πρὸς τὸν βασιλέα, ἱστάμενον ἐν ῥῶν εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ. ἄρχοντες δὲ τρηναῦτα οὐ πάρεσιν, ὥστε εἶναι παρῶσταςιν. ἴστανται δὲ ἀντ' αὐτῶν οἱ τε ἀρχιερεῖς, ὡς εἴρηται, καὶ οἱ τῆς ἐκκλησίας ἄρχοντες P 108

10 μετ' ἄλλων ὧν εἶπομεν. Θυμιᾷ τοίνυν ὁ πατριάρχης τὸν βασιλέα· εἶτα τὸν μὲν θυμιᾶτον δίδωσι τῷ ἀρχιδιακόνῳ, αὐτὸς δὲ προσερχόμενος εὐλογεῖ καὶ ἀσπάζεται τὸν βασιλέα ἐν τῷ στόματι, ἀντασπαζόμενος οὕτω καὶ αὐτὸς παρὰ τοῦ βασιλέως. μετὰ δὲ τοῦτο ὁ μὲν πατριάρχης ἴσταται πλησίον αὐτοῦ, οἱ δ' ἀρχιερεῖς ἐρχόμε-
15 νοι κατὰ δύο ἀσπάζονται καὶ οὕτοι τὸν βασιλέα, πρῶτον μὲν τὴν χεῖρα, εἶτα τὴν παρεϊάν. ἐφεξῆς δὲ πάντες οἱ ῥηθέντες ἄρχοντες τῆς ἐκκλησίας ἀρχιμανδριταί τε καὶ ἡγοίμενοι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι. τελεσθέντος δὲ τούτου ὁ μὲν πατριάρχης εὐχὴν ἐπειπὼν αὐθις B ἀπέρχεται, ὁ δὲ βασιλεὺς εἰσέρχεται εἰς τὸ κέλλιον αὐτοῦ.

20 Ἐν τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἑορτῇ φορεῖ πάλιν ὁ βασιλεὺς κατὰ γε τὸν ἑσπερινὸν καὶ τὴν λειτουργίαν ἀπὸ τῶν φορεμάτων αὐτοῦ τὰ πρὸς βουλήσεις, ὡσαύτως καὶ οἱ ἄρχοντες τὰ ἑαυτῶν.

3 τῆς, ἣν ὀνομάζουσι διακανήσιμον ἑβδομάδος B 6 εἰς B
10 μεθ' ὧν ἄλλων εἶπομεν B 15 μὲν εἰς τὴν A, μὲν πρὸς
τῆν B 16 πρὸς τὴν παρεϊάν AB 22 βούλησιν P

stiaro seu aerario suo centum libras auri liberaliter dono daret. nunc mos iste desiit esse in more.

Feria quinta hebdomadis quam a renovatione διακανήσιμον vocitant, recipit se patriarcha cum episcopis et reliquis ecclesiae primoribus, iusuper et cum archimandritis et monasteriorum praefectis ad palatium. sacras igitur assumit patriarcha vestes, et ad imperatorem venit, stantem in throno suo. proceres aulici tunc non adsunt neque circumstant; sed eorum locum supplent episcopi, ut diximus, et ecclesiae primores cum aliis, de quibus iam dictum. incensat patriarcha imperatorem, deinde tradit turibulum archidiacono. ipse vero accedens benedicit et osculatur imperatorem in ore; eodemque modo fert ipse osculum ab imperatore. postea patriarcha stat vicinus imperatori. episcopi porro duo simul accedentes osculantur et ipsi imperatorem, primum quidem manum, deinde genam. postea idem faciunt omnes ecclesiae proceres, archimandritae etiam et monasteriorum praefecti. quibus peractis patriarcha precationem sacram superaddens discedit. imperator suum in conclave se confert.

In festo sancti spiritus induit iterum imperator in vespere et liturgia ex suis gestaminibus ea quae volet. similiter proceres quoque ge-

καὶ γίνεται μὲν τράπεζα κατὰ τὴν κυριακὴν, τοῦ μεγάλου δομε-
στίκου ὑπηρετοῦντος καὶ ὧν εἶπομεν· ἐν δὲ τῇ τοῦ ἑσπερινοῦ ὥρᾳ,
εἰ μὲν εὐρίσκεται πατριάρχης, ἀπέρχεται εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν ὁ
βασιλεύς, καὶ ἀκούει παρ' αὐτοῦ τὰς τοῦ μεγάλου Βασιλείου εὐ-
χὰς πλησίον τοῦ διακονικοῦ· εἰ δ' οὐκ, ἐν τῷ παλατίῳ παρὰ τοῦ 5
πρωτοπαιᾶ.

C Ἐν τῇ τῆς ὑψώσεως τοῦ σταυροῦ ἑορτῇ γίνεται διὰ ξύλων
ἀναβάθρα ἐν τῷ τρικλίνῳ, ἣν καὶ ἐνδύουσι βλατίῳ κοκκίνῳ. ὁ
πατριάρχης οὖν ἀνελθὼν ἐπ' αὐτῆς, εἰ ἄρα εὐρίσκεται, ἢ τις τῶν
ἐτέρων πατριαρχῶν, ἐὰν ἐκδημῶν ἦ, τὴν τοῦ σταυροῦ ποιεῖ ὑψώ- 10
σιν. ἐὰν δὲ τούτων οὐδεὶς εὐρίσκεται, ὁ πρωτοπαπᾶς ποιεῖ
τοῦτο.

Δεῖ δὲ γινώσκειν ὅτι κατὰ τὰς τῶν μηνῶν ἐκάστων ἀρχὰς
γίνεται ἁγιασμὸς ἐν τῷ παλατίῳ, ἀνευ μόνου τοῦ Σεπτεμβρίου
καὶ τοῦ Ἰανουαρίου· κατὰ γὰρ τούτους τοῦ μὲν ἐν τῇ τεσσαρεσ- 15
καιδεκάτῃ, τοῦ δὲ ἐν τῇ ἕκτῃ γίνεται. γίνεται δὲ ὁ ἁγιασμὸς
D οὕτως. τοῦ βασιλέως εἰς τὴν παράστισιν ἱσταμένου ψάλλεται
ἕξω περὶ τὰ πρόθυρα τοῦ τρικλίνου τὸ ἐπίλοιπον τοῦ ὄρθρου,
εἶτα συναμμένως ἢ ἀκολουθία τοῦ ἁγιασμοῦ. καὶ μετὰ τὴν ἀπό-
λυσιν ἔρχεται ὁ πρωτοπαπᾶς καὶ ἐκ πλαγίων αὐτοῦ ὁ τε ἀρχιδιά- 20
κονος καὶ ὁ πρωτοψάλτης, εἰ πάρεστιν, ἢ ἕτερός τις τῶν ἐχόντων
ὄφφικιον, φέρων ὁ μὲν ἀρχιδιάκονος τὸν σταυρόν, ὁ δὲ σκεῦος τὸ
κοινῶς οὕτω καλούμενον οἰνοχεῖον, κωθώνιον ἔχον ἐντός μετὰ

8 τρικλίνῳ B
23 λεγόμενον A

ἐνδύουσι B

9 ἀνελθὼν A, ἐλθὼν vulgo

stant sua; et mensa apparatus utpote dominico die, magno domestico et
aliis, de quibus diximus, imperatori ad mensam ministrantibus. circa
vespertinum tempus confert se imperator ad sanctam Sophiam, si pa-
triarcha praesens sit; auditque ab illo magni Basilii preces prope
diaconicum: sin minus, a protopapa in palatio.

In festo exaltationis sanctae crucis erigitur in triclinio ligneum ta-
bulatum, quod etiam ornant serico coccineo; in quo patriarcha ascen-
dens, si praesens sit, vel alius ex patriarchis, si tunc Cpoli versetur,
crucis exaltationem peragit. si nullus horum adsit, tunc facit hoc pro-
topapa.

Nosse oportet principio cuiusvis mensis aquae sanctae benedictio-
nem fieri in palatio, excepto Septembri et Ianuario: nam in priore fit
haec benedictio die decimo quarto, in posteriore die sexto. peragitur
autem benedictio hunc in modum. imperatore suo in comitatu stante
canitur extra, circa vestibulum triclinii, id quod de matutino restat. de-
inde absque ulla interruptione officium aquae benedicendae; quo abso-
luto venit protopapa, et a latere eius archidiaconus et protopsaltes, si
adsit, vel alius quispiam ex iis qui officio aliquo funguntur. archidia-
conus fert crucem, iste vero vasculum, vulgo oenocheum nominatum,

ἀγιάσματος. καὶ ὁ βασιλεὺς προῖπαντῶν τούτοις μέχρι καὶ ὄρνιθων
 δύο ἢ καὶ πλεόν. καὶ λαβὼν ὁ πρωτοπαπῆς τὸν σταυρὸν ἀπὸ τοῦ P 109
 ἀρχιδιακόνου τίθησιν ἐπὶ μετώπον τοῦ βασιλέως, καὶ λέγει εὐχὴν.
 εἶτα ὁ μὲν βασιλεὺς ἀσπάζεται τὸν σταυρὸν, οἱ ἐν τῇ παραστάσει
 5 δὲ πάντες βοῶσι τὸ πολυχρόνιον. ἔπειτα ὁ πρωτοπαπῆς τὸν μὲν
 σταυρὸν δίδωσι τῷ ἀρχιδιακόνῳ· τὸ κωθώνιον δὲ ἀπὸ τοῦ πρω-
 τοψάλτου λαβὼν, καὶ τοῦ ἀγιάσματος διὰ τῶν δακτύλων ὡς ἔθος
 ἀψάμενος, περιχρῖει τὸ μετώπον τοῦ βασιλέως καὶ τοὺς ὀφθαλ-
 μούς. μεταλαμβάνοντος δὲ ἔπειτα ἀγιάσματος ἀπὸ τοῦ κωθωνίου B
 10 πάντες αὐθις βοῶσι τὸ πολυχρόνιον. καὶ τούτου γενομένου ἕξ-
 ζυγονται μὲν οὗτοι τοῦ τρικλίνου, τῆς δὲ παραστάσεως ἰσταμένης
 εἶτι, προστάγματος ἐπιρρησίας ὄντος ἐτοίμου, ὑπογράφει τοῦτο ὁ
 βασιλεὺς, πάντων αὐθις βοῶντων τὸ πολυχρόνιον. ἔχει δὲ δύνα-
 μιν τὸ τοιοῦτον πρόσταγμα ἐγγὺς χρυσοβούλλον· οὕτω γὰρ ἀπ'
 15 ἀρχῆς γράφει "ὄρωρεται ἡ βασιλεῖα τῷ δεῖνι τόδε τι."

Καὶ αὗται εἰσιν αἱ ἐν τῷ παλατίῳ τελοῦμεναι ἑορταί.

Κ ε φ ἄ λ α ι ο υ ε'.

P 112

Περὶ ἐτέρων διαφόρων ἑορτῶν, ἐν αἷς ὁ βασιλεὺς ἀπέρχεται, εἰ ἐνδη-
 μῶν τῇ Κωνσταντινουπόλει εὐρίσκηται.

20 Κατὰ μὲν τὴν πρώτην τοῦ Σεπτεμβρίου, τοῦ πατριάρχου
 μετὰ λιτανείας καὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων εἰς τὸ πορφυροῦν κίονιον

2 ἀπὸ τὸν ἀρχιδιάκονα A

21 λιτῆς A

quod intus continet craterculum aqua benedicta plenum; quibus imperator obviam it ad duas usque orgyas vel etiam amplius. protopapa acceptam ab archidiacono crucem imponit fronti imperatoris cum precibus. deinde imperator osculatur crucem; at vero omnes qui circumstant, acclamant illud "ad multos annos." postmodum protopapa crucem archidiacono tradit; acceptoque a protopsalta urceolo et accepta digitis, ut moris est, aqua benedicta, ungit frontem et oculos imperatoris. dum autem imperator ex craterculo inungitur, omnes iterum intonant "ad multos annos," quo peracto exeunt isti ex triclinio. manente adhuc circumstante comitatu, si quod imperatorium beneficii in alium conferendi mandatum in promptu sit, subsignat illud imperator, omnibus iterum illud "ad multos annos" accinentibus. habet porro huiusmodi mandatum ferme eandem vim quam aurea bulla. sic enim initio scribit "donat maiestas mea huic vel illi hoc vel illud."

Et haec sunt festa in palatio peragi consueta.

C a p u t 15.

De aliis diversis festis, quibus imperator procedere solet, si Cpoli versetur.

Primo Septembris patriarcha cum litanis et sanctorum imaginibus ad Porphyreticam columnam profecto (in loco qui olim forum appella-

παραγενομένου ἐφ' οὗ ὁ στανρὸς ἴστυται, ὃ πάλαι φόρος ἐκα-
B λείτο, ἀπέρχεται ὁ βασιλεὺς καὶ ἀκούει τὴν κατ' ἔθος ἐκεῖσε ἐκ-
 τελουμένην ἀκολουθίαν. μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν ἀπέρχεται αὐθις
 εἰς τὸ παλάτιον.

Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν γενεσίων τῆς Θεοτόκου ἀπέρχεται εἰς 5
 τὴν σεβασμίαν μονὴν τὴν τοῦ Λιβός.

P 113 Κατὰ τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου Δημητρίου εἰς τὴν ἐπ'
 ὀνόματι αὐτοῦ τιμωμένην σεβασμίαν μονὴν τὴν τῶν Παλαιο-
 λόγων.

Κατὰ τὴν τοῦ μεγάλου Χρυσοστόμου μνήμην ἀπέρχεται εἰς 10
 τὴν ἁγίαν Σοφίαν, καὶ ἀκούει μὲν τῶν ἐσπερινῶν ἕμνων, μετὰ δὲ
 τὴν ἀπόλυσιν ἀπέρχεται εἰς τὸ κελλίον τοῦ πατριάρχου ἀναπυρό-
 μενος ἐκεῖσε· τῇ δὲ ἐπαύριον κατὰ τὸν τῆς Θείας λειτουργίας και-
 ρὸν κατέρχεται, καὶ ταύτης τελεσθείσης ἀπέρχεται.

Κατὰ τὴν τῶν εισοδίων τῆς Θεοτόκου μνήμην ἀπέρχεται εἰς 15
 τὴν τῆς Περιβλέπτου σεβασμίαν μονήν.

B Κατὰ τὴν τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἀπέρχεται ὡσαύτως εἰς
 τὴν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τιμωμένην σεβασμίαν μονήν.

Κατὰ τὴν τῆς ὑπαπαντῆς ἑορτὴν εἰς τὸν τῶν Βλαχερνῶν
 ναόν, ἀκολουθοῦντων καὶ τῶν Βαράγγων. καὶ πάντοτε μὲν τοῦ 20
 βασιλέως καβαλλικεύοντος ἀκολουθοῦσιν, φέροντες ἐπ' ὤμων τὰς
 πελέκεις αὐτῶν καὶ μέχρι τῶν Ὑψηλῶν ἀπερχόμενοι, κατὰ δὲ
 ταύτην τὴν ἑορτὴν μέχρι καὶ τοῦ ναοῦ ἀκολουθοῦσιν. οὐ μὴν καὶ

6 σεβασμίαν om A

batur), in cuius vertice crux visitur, eo etiam se confert imperator,
 auditque quod pro more ibi peragitur officium. missione data revertitur
 ad palatium.

In festo nativitatis deiparae abit ad venerabile monasterium Libis.

In memoria magni Demetrii abit imperator ad venerandum mona-
 sterium Palaeologorum, quod nomine praedicti martyris insignitur.

Festo magni Chrysostomi confert se ad S. Sophiam, et inter est
 vespertinis laudibus. quibus absolutis cellam patriarchae petit, ut ibi
 quiescat. postero die circa liturgiae tempus descendit, eaque finita
 discedit.

In praesentatione deiparae virginis, quando templum ingressa est,
 abit ad venerandum monasterium spectatae et admirandae virginis dei-
 parae.

Festo magni Basilii confert se imperator ad venerabile monaste-
 rium, quod istius nomine honoratur.

In festo occursum seu purificationis recipit se imperator ad Blacher-
 narum templum, comitantibus Barangis, qui semper imperatorem equi-
 tantem comitantur, portantes humeris suis secures suas, deducuntque
 usque ad locum Ὑψηλὰ dictum. at in hoc festo etiam ad templum co-
 mitantur; ubi tamen non manent usque ad imperatoris reditum, sed

εἰς τὴν ἑποστροφήν, ἀλλ' ἀφίσταται κατὰ ἀντίθετον εἰς τὴν
πέραν τῶν Ὑπερίων ἐδεχόμενοι τὸν βασιλεῖα, καὶ ἀπολοιθοῦσιν
αὐτῶ μέρη καὶ τοῦ πεζέματος.

Κατὰ τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου Γεωργίου εἰς τὴν σεβασμίαν C
5 μνησὶ τῶν Μαργάρων.

Κατὰ τὴν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ἀπέρχεται εἰς τὸν
καθὸν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, Ἰᾶθι καὶ ἡ ἁγία τοῦτον σοφὸς κίθαι.

Κατὰ τὸ γένεσις τοῦ τιμίου προδρόμου εἰς τὴν ἐκ' ἐνομήτι
τιμαμένην σεβασμίαν μνησὶ αὐτοῦ τῆς Πέτρας, ἀπολοιθοῦσιν
10 αὐτῶ τὰ τῶν Βαράγγων μέρη καὶ τῆς μνησὶς, καθὰ καὶ εἰς τὸν
τῶν Πλαταίων καὶ, ὡς δεδύσεται.

Κατὰ τὴν μνήμην τῶν ἁγίων καὶ πανηγύριων ἀποστόλων
ἀπέρχεται πᾶσι εἰς τὸν ἐκ' ἐνομήτι αὐτῶν θείων τῶν τιμώ-
μηναι.

Κατὰ τὴν τῆς θείας μεταμορφώσεως ἑορτήν ἀπέρχεται D
ἀσπίτως εἰς τὴν σεβασμίαν μνησὶ τοῦ σωτήρος Χριστοῦ τοῦ παν-
τοκράτορος.

Κατὰ τὴν κοίμησιν τῆς ἑαυραγίας Θεοτόκου αἰθίς ἀπέρχε-
ται εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν δωδεκατηριῶν ἑκίσι, ὡς καὶ τῆ μνήμη
20 τοῦ Χριστοῦ.

Κατὰ τὴν ἀποταμὴν τοῦ τιμίου προδρόμου πᾶσι εἰς τὴν
ἐνομήτιν σεβασμίαν μνησὶ αὐτοῦ τῆς τῆς Πέτρας, τῶν Βαράγγων
ἀπολοιθοῦσιν ὡς καὶ τὸ πρότερον.

7 αὐτοῦ A

18 ἐπιθαγίας om A

praestolantur, ut consuetum est, ad portam loci τῶν Ὑπερίων, ubi im-
peratorem excipiunt, et usque ad locum quo ex equo desitit deducunt.

Festo magni Georgii abit ad venerandum Manganorum monaste-
rium.

In memoria magni Constantini discedit ad templum SS. apostolorum,
ubi sanctum eius conditorium existat.

In natalitate venerandi predromi confert se imperator ad vena-
bile monasterium Petrae, quod ipsius nomine honoratur, sequentibus et
hic Barangis usque ad monasterium, sicuti ad Blachernarum templum
comitari solent, ut praedictum est.

Festo sanctorum et omnium ore laudandorum apostolorum abit ite-
rum in templum quod eorum nomine colitur.

In festo divinae transfigurationis similiter abit ad venerabile mona-
sterium Christi salvatoris omnipotentis.

In dormitione sanctissimae theoparae confert se ad S. Sophiam, et
ibi pernoctat, sicut in festo S. Chrysostomi.

In decollatione venerandi praecursoris iterum abit imperator ad
praedictum venerabile monasterium Petrae, Barangis comitantibus, ut
prius.

Ἀπέρχεται πάλιν ὁ βασιλεὺς καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν κατα-
 θειῶν τῆς τιμίας ἐσθῆτος τῆς Θεοτόκου εἰς τὸν τῶν Βλαχερνῶν
 P 114 ναόν, ἀκολουθούτων τῶν Βαράγγων, ὡς καὶ πρότερον εἶπομεν.

Ἀπέρχεται δὲ εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν καὶ κατὰ τὴν κυριακὴν
 τῆς ὀρθοδοξίας. καὶ ὅτε μὲν ἀναγινώσκειται τὸ συνοδικόν, ἴσταται, 5
 τῆς εὐφημίας δὲ λεγομένης κάθεται ἐπὶ θρόνου αὐτοῦ.

Ἔτι ἀπέρχεται καὶ κατὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἁγίου καὶ δικαίου
 Λαζάρου εἰς τὴν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τιμωμένην σεβασμίαν μονήν.

Ἐν ταῖς δηλωθείσαις οὖν ἀπάσαις ἑορταῖς οὐκ εἰς τοὺς ἐσπε-
 ρινοὺς μόνον ἕμνους ἀπέρχεται ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς λειτουργίας. 10

B Ἔθος δὲ ἐστὶ καὶ τὰς γινομένας ἐν τοῖς μοναστηρίοις ἑορτάς,
 καθὼς εἴρηται, τὸν τοῦ βασιλέως τζάγκαν φέροντα τὸ διβέλλιον,
 πλὴν σκουταρίου, ἐπὶ τῶν ὤμων πλάγιον, ἀκολουθούτων καὶ τι-
 νων τῶν τῆς αὐλῆς, προαπέχεσθαι εἰς τὸ τῆς οὔσης ἑορτῆς
 μοναστήριον καὶ ἀναμένειν τὸν βασιλέα, κατέχειν τε ὁμοίως καὶ 15
 λαμπάδα βασιλικήν, ἐρχομένου δὲ τοῦ βασιλέως ἄπειν αὐτὴν
 ἐπάνω τοῦ διβελλίου, κατέχειν τε ὀρθὸν μέχρι τῆς ἀπολύσεως ἐκ-
 τὸς τῶν ὥραιων λεγομένων πυλῶν ἦτοι ἐν τῷ προνώῳ. ὁ δὲ λό-
 γος περὶ τοῦ πῶς ὁ τζάγκας φέρει τὸ διβέλλιον καὶ οὐκ ἄλλος,
 ἀγνοεῖται. 20

C Καὶ ταῦτα μὲν τὰ τῶν ἑορτῶν· ἐπεὶ δὲ ὅτε ἐλέγομεν τὰς ἐν
 τῷ παλατίῳ τοῦ μεγάλου δομεστίκου ὑπηρεσίας, ἐπηγγειλάμεθα

7 καὶ δικαίου om A

Die qua colitur memoria depositae venerandae vestis deiparae, proficiscitur imperator ad Blachernium templum comitantibus Barangis, ut antea diximus.

Dominica orthodoxiae abit imperator ad S. Sophiae templum: et quando legitur synodicum, stat. deinde fausta acclamatione peracta sedet in throno suo.

In resuscitatione sancti et iusti Lazari tendit imperator ad venerabile monasterium quod ipsius nomine honoratur.

In omnibus praedictis festis non solum ad vespervas venit imperator, sed et ad liturgias.

Est autem moris in festis quae celebrantur in monasteriis, ut imperatoris tzancas seu calcearius ferat humeris suis vexillum, excepto scuto, nonnullisque ex aula a latere comitantibus praecedat ad monasterium, ubi festus dies agitur, et ibi exspectet imperatorem et teneat lampadem imperatori praeferrī solitam, quam veniente imperatore accendit, et vexilli conto affigit, erectumque tenet extra speciosas quas vocant portas, hoc est in vestibulo ecclesiae, usque ad rei divinae finem. ratio autem, quomodo tzancas et non alius vexillum portet, nescitur.

Et haec de festis. quia vero cum exponeremus magni domestici officia in palatio, polliciti sumus nos etiam explicaturos ea officia quae

δεῖξαι καὶ τὰς ἐκτὸς αὐτοῦ ἦτοι τὰς ἐς τὸ φροσσάτον, ὥρα καὶ περὶ τούτων εἰπεῖν.

Κ ε φ ά λ α ι ο ν ι ε'.

P 117

Περὶ τῆς ἐν τῷ φροσσάτῳ τοῦ μεγάλου δομεστίκου ὑπηρεσίας, τοῦ 5 μεγάλου δρουγγαρίου τῆς βίγλης, τοῦ ἐπὶ στρατοῦ καὶ τοῦ μεγάλου ἀδνονμιαστοῦ.

Ἄπαν τὸ φροσσάτον ὑπὸ τὴν τοῦ μεγάλου δομεστίκου χεῖρα B εὑρίσκειται. διὸ καὶ τοῦ βασιλέως εἰς τὸ φροσσάτον εὑρισκομένον εἰς τὴν τοῦ μεγάλου δομεστίκου τέντιαν σαλπίζουσι τὸ τῆς κινήσεως 10 σήμαντρον. καὶ ὅποτε ἡ τοῦ φροσσάτου κατάστασις ἐμπροσθεν γίνεται τοῦ βασιλέως, δι' αὐτοῦ δὴ τοῦ μεγάλου δομεστίκου ἐνεργεῖται, ἤρουν τίνες μὲν ἐμπροσθεν τίνες δ' αὖ ἐκ πλαγίων ἀφείλουσιν εὑρίσκεσθαι. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπικρίνει τὴν τοιωτὴν κατὰ 15 στασιν. P 118

15 Τὰ τῶν ἀρχόντων ἅπαντα φλάμουλα πρὸ τοῦ τὰ βασιλικὰ ἀποτυλιθῆναι ἐντετυλιγμένα εὑρίσκονται πλησίον τοῦ σκήπτρου, ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἑκαστον θήκαις, καὶ οὐκ ἔχουσιν ἐπ' ἀδείας ταῦτα ἀπλώσαι πρὸ τῶν βασιλικῶν· ὁ δὲ μέγας δομεστικός ἄδειαν ἔχει 20 ἔξαπλώσαι τὰ ἑαυτοῦ, ὅτε βούλοιο, καὶ πρὸ τῶν βασιλικῶν.

20 Ἐτι ἡνίκα δεήσει πιεῦσαι τὸ φροσσάτον, προαιρέχεται ὁ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ, καὶ ἐκλέγεται ὁ ἂν αὐτὸς διακρίνοι κατονοσῶσιον.

5 τοῦ μεγάλου δρ. — 6 ἀδνονμιαστοῦ om B 11 δὲ P 12 πλα-
γιον P 20 ὀπηνίκα A

obit extra palatium, hoc est in exercitu, tempus reposcit ut promissis satisfaciamus.

C a p u t 16.

De magni domestici, magni drungarii vigiliarum, praefecti exercitus et magni adnumiastae officii in exercitu.

Totus exercitus subest magno domestico. quapropter cum ipse etiam imperator in exercitu praesens est, in magni domestici tentorio tubis dant castris movendis signum: cumque praesente imperatore acies dirigitur, magni domestici munus est disponere, quinam ante, qui retro quique ex latere stationem habere debeant. imperator vero examinat huiusmodi ordinem ac dispositionem.

Omnia procerum flammula, antequam imperatoria explicentur, involuta manent prope sceptrum (imperatorium signum), quaelibet in suis thecis; neque facultatem habent ea prius explicandi quam explicentur imperatoria. at magnus domesticus potestatem habet explicandi sua, quando lubet, etiam ante imperatoria.

Praeterea quando castra movere exercitumque alio proficisci necessum est, praefectus exercitus antecedit, et eligit quemnam ipse aptum

ἂν μὲν οὖν καὶ ὁ μέγας δομέστικος στήρῃ τοῦτο, ἤδη καλόν· εἰ
 B δὲ μή, ἔνθα ἂν οὗτος διακρίνοι, στρατοπεδεύει. καὶ ὅτι οὐδεὶς
 πρὸ τοῦ τὸν μέγαν δομέστικον ἐνὶ ἐκάστῳ φλαμούλῳ τὸν προσή-
 κοντα δοῦναι τόπον πεζεύει.

Πρὸ τοῦ πεζεῦσαι τὸ φοσσάτον ἀπερχόμενος ὁ τῆς βίγλης 5
 μέγας δρουγγάριος καθίστησι τὸ λεγόμενον ἡμεροβίγλιον, ὡς παρὰ
 τοῦ μεγάλου δομεστικου προσετέχθη. καὶ οἱ μὲν ἡμέρας βυγλί-
 σόντες ἀπέρχονται εἰς τὴν βίγλαν αὐτίκα (ἀπέρχεσθαι δὲ σύνηθές
 ἐστι φοσσάτον ἑλαφρὸν διὰ τὸ τόξα φέρειν αὐτούς· οἱ καὶ οὐδα-
 C μῶς κατὰ τὴν νύκτι βυγλίζουσι), πρὸς δὲ τοὺς αὐτὸν τὸν καιρὸν 10
 τῆς νυκτὸς βυγλίσειας ἀπερχόμενος οὗτος δὴ ὁ μέγας δρουγγάριος
 πρὸ τῆς τοῦ δειλινοῦ ὥρας λέγει οὕτως “ἄρχοντες ἐτοιμάσθητε,
 δειηνήσατε, καὶ δότε τροφήν τοῖς ἵπποις.” καὶ ὅταν ὁ τεταγμέ-
 νος καὶ πρόπων τῆς βίγλης ἔλθῃ καιρός, ἐκβάλλει τούτους τοῦ
 στρατοπέδου. ἔπειτα εἰ μὲν ὁ μέγας δομέστικος ἐθελήσῃ, ἀπέρ- 15
 χεται καὶ ἴσθησι τούτους δι’ ἑαυτοῦ, ὅπου ἂν διακρίνοι· εἰ δὲ
 μή, ἀνατίθησι τῷ μεγάλῳ δρουγγαρίῳ τὸ περὶ τούτου, ὅς καὶ
 ὑπηρετεῖ τοῦτο αὐτῷ. ὀφείλει δὲ οὗτος ἀπέρχεσθαι πρὸς
 D τὴν. καὶ εἰ μὲν ἄγγύς ἐστι πολεμίων, οὐχ ἅπαξ μόνον ἀλλὰ καὶ 20
 δὶς· εἰ δ’ ἀνέσειας εἴη καιρός, ἅπαξ τοῦτο ποιεῖ.

11 δὲ vulgo

20 αὐτούς alli

tentoriis figendis iudicaverit locum. si igitur magnus quoque domesticus locum approbet, bene habet: sin minus, castra locantur ubi ipse censuerit; et nullus iter init antequam magnus domesticus unicuique flam-mulo convenientem locum assignet.

Prusquam exercitus in viam se dat, magnus drungarius vigiliae constituit diurnas vigilias, prout a magno domestico ordinatum est; et qui interdiu vigilant, statim se ad vigiliam conferunt. moris autem est ut exercitus levis, hoc est milites levis armaturae, has excubias obeant, eo quod arcus ferant; qui etiam a nocturnis excubiis semper sunt liberi. ad illos vero qui nocturnas vigilias acturi sunt, abiens ante vespertinum tempus magnus drungarius sic eos affatur “proceres, parati estote, coenate, et date pabulum equis;” cumque praefinitum excubiarum tempus advenit, emittit illos ex castris. deinde, si magnus domesticus volet, abit, et cuius locum, ubi consultum iudicaverit, ipsemet assignat. sin minus, hanc curam committit magno drungario, qui in hac re perficienda eius minister est et vicarius. debet autem iste ad praedictas nocturnas excubias sese conferre, easque observare et num recte se habeant iudicare. et siquidem prope sit hostis, non tantum semel sed et bis hoc facere oportet. si vero sit tempus quietis et relaxationis, semel facit.

Ὁ δὲ μέγας ἀδνουμιστής τοῦ φοσσάτου ἀδνουμιαζομένου παρὰ τοῦ μεγάλου δομεστίκου πάρεστι μὲν καὶ αὐτός· ἐὰν δέ τινες ὦσιν ἀπὸ τούτων στέροῦμενοι ἀλόγων ἢ ἀρμάτων τινῶν, ἀπογραφόμενος οὗτος τὰ λείποντα ἐπιμελεῖται ἀναπληροῦσθαι ταῦτα.

5 Πάντες μὲν οὖν, καὶ αὐτοὶ οἱ τοῦ βασιλέως υἱοί, βιγλιζουσι μετὰ τῶν ὑπ' αὐτούς, ὁ δὲ μέγας δομέστικος οὐδαμῶς. ἡ δὲ αἰτία ἐστὶν αὕτη, ὅτι ἐκάστου μὲν τῶν ἀρχόντων μέρους φοσσάτου ὄν- P 119
τος, ἄρχοντας τοῦ μεγάλου δομεστίκου τοῦ καθόλου, καθὰ εἴρηται, δεῖ παρεῖναι διὰ τοῦτο τοῦτ' ἀεὶ ἐν παντὶ τῷ φοσσάτῳ δια-
10 τίπτοντα πάντας, ἵνα μὴ ἐφόδου πολεμίων γενομένης, εἰ τύχοι, χωρὶς ἡγεμόνος τὸ καθόλου στράτευμα ἐρεθῆ. διὰ τοι τοῦτο καὶ τοῦ βασιλέως ἀποδημοῦντος ὁ μέγας δομέστικος ἐν ᾧ τόπῳ ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ φοσσάτον εὐρίσκειται.

Ἀπὸ τοῦ κήρυκου πρώτον μὲν δίδοται ἡ πενταμοιρία λόγῳ
15 τοῦ βασιλέως, δεύτερον ἀπὸ τοῦ καθόλου φοσσάτου λόγῳ τοῦ μεγάλου δομεστίκου, τρίτον δὲ λόγῳ τῶν μερικῶν κεφαλῶν, ἀφ' οἷο μέρους ἕκαστος ἄρχει.

Ἐάν τινα ἀπὸ τῶν ῥογατόρων στρατιωτῶν ἀπαιδα συμβῆ τε-
λευτῆσαι, τὸ τοῦ πολέμου ἄλογον ἐκείνου καὶ τὰ ἄρματα πρὸς
20 τὸν μέγαν δομέστικον κομίζονται.

Εἰ δεῖσει διελθεῖν τὸν μέγαν δομέστικον εἰς ἡγεμονίαν τινὸς τῶν ἀρχόντων, τὸ ἐκείσε φοσσάτον τοῦτον ἐρωτῶσι, καὶ πρὸ τῆς ἐαυτῶν κεφαλῆς, τὸ τί γενέσθαι δεῖ.

17 ἕκαστος om AB

Magnus adnumiastes adest et ipse, quando exercitus a magno domestico lustratur. si reperiantur qui careant equis vel armis aliquibus, consignatis nominibus curat ut quae desunt suppleantur.

Omnes igitur, ipsi etiam imperatoris filii, vigilant cum illis quos sub se habent. at magnus domesticus nunquam. ratio est ista: quia cum quilibet ex aliis proceribus et ducibus sit tantum pars exercitus, magnus autem domesticus universo exercitui imperet, ut dictum est, oportet ut semper universum exercitum obeat et omnes in ordinem cogat, ne si fortassis hostium insultus oriatur, exercitus generali duce careat. quamobrem absente imperatore tenet ille in exercitu locum, quem imperator teneret, si adesset.

Ex spoliis primum quidem quinta pars datur imperatori, secundo ab universo exercitu magno domestico, tertio particularibus capitaneis seu ducibus a particularibus turmis, quibus quilibet praeest.

Si quis ex stipendiariis militibus moriatur sine liberis, equus, quo ille in bello utebatur, et arma ad magnum domesticum deferuntur.

Si oporteat magnum domesticum per alicuius procerum praefecturam transire, qui ibi reperitur exercitus eum prius quam suum ducem interrogat, quid facto sit opus.

Κεφάλαιον ιζ.

Περὶ στεφροφορίας βασιλέως.

- Τοῦ μέλλοντος στεφθῆσεσθαι κατὰ τὴν προ τῆς ἡμέρας
 ἐκείνης ἐσπέραν εἰς τὸ μέγα παλιόντον ἐρχομένον μετὰ τῶν ἀρχόν-
 των καὶ τῶν ἄλλων οἰκειακῶν αὐτοῦ καὶ διανκτερέοντος, δια-
 λαμπούσης ἡμέρας συναθροίζονται ἐκ πρώτης εὐθύς οἱ τε ἀξιό-
 ματα ἔχοντες καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἄρχοντες, τὸ φροσάτον τε καὶ
 τὸ λοιπὸν ἅπαν πληθὸς τῆς πόλεως πανδημεί. περὶ δὲ ὥραν τῆς
 B ἡμέρας ταύτης δευτέραν ἀπέρχεται μὲν ὁ νέος βασιλεὺς εἰς τὴν
 ἁγίαν Σοφίαν, εἰθισμένον δὲ ὄν τὴν τῆς αὐτοῦ πίστεως ὁμολογίαν 10
 οἰκείαις χερσὶν ἐγγράφως παραδιδόναι, ποιῆ τοῦτο οὕτως. “ὁ
 δεῖνα ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥω-
 μαίων οἰκεία χερὶ προέταξα.” οὕτω μὲν ὁ στεφανοθεὶς τῆς ἐαν-
 τοῦ προτάσσω ὁμολογίας γράφει. ἂν δὲ υἱὸς αὐτῷ ἦ, εἰ μὲν
 ἐνδίδωσιν ὁ πατήρ, γράφει καὶ αὐτὸς προτάσσω οὕτως, ἦτοι 15
 αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων· εἰ δ’ οὐ, “πιστὸς ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ βα-
 σιλεὺς Ῥωμαίων ὁ δεῖνα.”
- C “Πιστεύω εἰς ἓνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐ-
 ρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀορατῶν” καὶ τὸ λοιπὸν
 τοῦ ὅρου τῆς πίστεως μέχρι τέλους. καὶ μετὰ τοῦτο “ἐτι στέργω 20
 καὶ ὁμολογῶ καὶ βεβαιοῦ τὰς ἀποστολικὰς καὶ Θείας παραδόσεις,
 ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς διατάξεις καὶ διατηνώσεις τῶν ζ’ οἰκουμηνικῶν

C a p u t 17.

De coronatione imperatoris.

Qui coronandus est, is pridie eius diei circa vesperam venit ad magnum palatium cum principibus aliisque familiaribus suis, ibique pernoctat. illucescente die congregantur statim sub diluculum qui in dignitate constituti sunt, et omnes alii proceres, exercitus et reliqua civitatis promiscua multitudo. circa horam secundam abit iunior imperator ad sanctam Sophiam. in more autem positum est ut tradat propria manu scriptam fidei suae confessionem. quod hunc in modum facit. “ego N. in Christo deo nostro fidelis rex et imperator Romanorum propria manu haec praemisi ac praescripsi.” sic quidem iam coronatus imperator fidei suae confessionem praescribens auspicatur. si vero filium habeat, praefigit et ipse confessioni suae illud “imperator Romanorum,” si pater concesserit: si minus, istud solummodo praefigit “fidelis in Christo deo nostro Romanorum rex N.”

“Credo in unum deum, patrem omnipotentem, factorem caeli et terrae, visibilium omnium et invisibilium,” et reliqua symboli apostolici, usque ad finem. “praeterea amplector confiteor et approbo apostolicas et divinas traditiones. insuper etiam constitutiones et definitiones se-

συνόδων καὶ τῶν κατὰ καιροῦς τοπικῶν, ἔτι δὲ καὶ τὰ προνόμια
καὶ ἔθιμα τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας. προσέτι P 121
γε μὴν βεβαιῶν καὶ στέργων ὕσαπερ ἐδογματίσαν καὶ ἐθέσπισαν οἱ
κατὰ τόπους ἀγιώτατοι πατέρες ἡμῶν ὁρθῶς καὶ κανονικῶς καὶ
5 ἀνεπιλήπτως. ὡσαύτως ὑπισχοῦμαι ἐμμένειν καὶ διηλεκτικῶς ἐφί-
σκεσθαι πιστὸς καὶ γνήσιος δοῦλος καὶ υἱὸς τῆς ἀγίας ἐκκλησίας·
πρὸς τοῦτοις εἶναι καὶ δεφένσωρ καὶ ἐκδικητῆς αὐτῆς, καὶ εἰς τὸ
ὑπήκοον ἐμμενῆς καὶ φιλόανθρωπος κατὰ τὸ εἶκός τε καὶ πρέπον,
καὶ ἀπέχεσθαι φόνων καὶ ἀκρωτηριασμῶν καὶ τῶν ὁμοίων τούτοις
10 κατὰ τὸ δυνατόν, κατανεύειν τε εἰς πᾶσαν ἀλήθειαν καὶ δικαιοσύ-
νην. καὶ ὅσα ἀπεβάλλοντο καὶ ἀνεθεματίσαν οἱ ἄγιοι πατέρες,
ἀποβάλλομαι καὶ ἀναθεματίζω καὶ αὐτός, καὶ πιστεύω ὅλη μου B
γνώμη καὶ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ τῷ προειρημένῳ ἀγίῳ συμβόλιῳ.
ταῦτα δὲ πάντα ὑπισχοῦμαι φυλάττειν ἐνώπιον τῆς ἀγίας τοῦ
15 Θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας. κατὰ μῆνα τόνδε,
εἰς τὰς τόσας, ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἰνδικτιῶνι τῆδε, τοῦδε τοῦ ἔτους.”

Ὁ δὲ προτάσων, τοῦτ' αὐτὸ πάλιν καὶ μετὰ τὴν τῆς πίστεως
ἔκθεσιν ὑποτάσων γράφει, ἤρουν τὸ ὁ δεῖν ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ
πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων, ἢ βασιλεὺς Ῥωμαίων,
20 οἰκείᾳ χειρὶ ὑποτάξας παραδίδωμι τῷ παναγιωτάτῳ μου δεσπότῃ
καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ κερῶν . . . καὶ μετ' αὐτοῦ θεῖμ καὶ
ἱερῶν συνόδῳ.

4 ἀγιώτατοι καὶ θεϊότατοι π. A 5 διηλεκτικῶς] addit A καὶ ἀνεπι-
λήπτως 9 καὶ post φόνων om B αὐτοῖς B 19 ἢ βασιλεὺς
Ῥωμαίων] ὁ ante lacunam nomini imperatoris recipiendo AB

ptem oecumenicarum synodorum, et localium, quae tempore suo celebra-
bratae sunt; ad haec etiam privilegia et consuetudines sanctissimae ma-
gnae dei ecclesiae. praeterea confirmo et amplector quaecunq; sta-
tuerunt et definierunt diversis locis sanctissimi patres nostri recte, ca-
nonice et inculpate. similiter promitto me perpetuo mansurum fidelem
servum et genuinum filium sanctae ecclesiae; ad haec defensorem et vin-
dicem eius, clementem insuper futurum et humanum erga subditos, qua-
tenus aequitas et decentia id sinent. abstinebo etiam a caedibus et
mutilationibus et id genus aliis, quantum fieri poterit; omnemque veri-
tatem et iustitiam sequar; et quaecunq; repudiarunt et anathematiza-
runt sancti patres, ipse etiam repudio et anathematizo, et assentior tota
mente anima et corde meo supradicto sancto symbolo. haec omnia me
custoditurum promitto coram sancta dei catholica ecclesia.” mense N,
die et indictione N, anno N.

Id vero quod initio praescripsit, rursus factae fidei professioni sub-
scribit; illud nimirum “N. in Christo deo nostro fidelis Romanorum im-
perator, vel rex Romanorum, propria manu subscripsi, tradoque san-
ctissimo meo domino et oecumenico patriarchae domino N. et sanctae,
quae cum ipso est, synodo.”

C Μετὰ τοῦτο τοίνυν ἀνέρχεται ἐπὶ τὸν τρίκλινον τὸν λεγόμενον Θωμαίτην, πρὸς τὸν Αὐγουστιῶνα ἀφορῶντα, ὅπου τὸ πλήθος ἅπαν ἴσταται μετὰ τοῦ φοσσάτου.

Πρὸ τοῦ φανῆναι οὖν αὐτὸν διὰ τινος τῶν συγκλητικῶν, ᾧ ἂν ἐπιτάξοι ὁ βασιλεὺς, ῥίπτονται εἰς τὸν λαὸν ἢ λέγουσιν ἐπι-5 κόμβια. ἔστι δὲ τοιοῦτον. τμήματα ἐκ πανίων κόπτοντες, καὶ ἐν ἐκάστῳ τμήματι νομίσματα χρυσᾶ μὲν τρία ἀργυρᾶ δὲ τσοᾶντα καὶ τρία ἕξ ὀβολῶν περιδήσαντες, ῥίπτουσι εἰς τὸ πλήθος. ῥίπτουσι δὲ τοιούτους ἀποδέσμονες ἀριθμὸν χιλιάδων ὅσον ἂν προσ-10 τάξοι ὁ βασιλεὺς. εἰδισμένον δὲ ἔστι ῥίπτειν τὰ τοιαῦτα ἐπικόμ-

D βια ἐν τοῖς προαυλίοις τοῦ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ναοῦ, ἧγουν ἐν ᾧ εἴρηται Αὐγουστιῶνι, ἴσταμένου τοῦ ῥίπτοντος ἐπάνω τῶν τοῦ Αὐγουστιῶνων βαθμίδων.

Μετὰ δὲ τοῦτο ὁ νέος βασιλεὺς ἐπὶ σκουταρίου καθεσθείς ἐπαίρεται εἰς ὕψος, καὶ φαίνεται πᾶσι τοῖς κάτωθεν ἴσταμένοις 15 πλήθεσιν. κατέχουσι δὲ τὰ μὲν ἔμπροσθεν τῆς ἀσπίδος αὐτοῦ τε ὁ βασιλεὺς καὶ πατήρ τοῦ ἀναγορευομένου, ἐὰν ζῶν ἦ, καὶ ὁ πατριάρχης, τὰ δὲ ἐκ πλαγίων καὶ ὀπισθεν οἱ ἐν ἀξιώμασιν ὑπερέχοντες, ἧγουν δεσπόται καὶ σεβαστοκράτορες, ἐὰν ᾧσιν, εἰ δὲ P 122 μὴ, οἱ κρείττονες καὶ εὐγενέστεροι τῶν ἀρχόντων. εἰ δ' οὐκ ἔστι 20 πατήρ, τὰ μὲν τῆς ἀσπίδος ἔμπροσθεν ὁ ἐντιμότερος τῶν ἀξιωματικῶν ἢ τῶν ἀρχόντων μετὰ τοῦ πατριάρχου, τὰ δὲ γε ὀπισθεν, οὓς εἵπομεν.

Post haec ascendit imperator ad triclinium quod vocatur Thomaites, ad Augusteonem respiciens; ubi universa multitudo plebis cum exercitu stat.

Antequam ergo imperator se conspiciendum praebeat, per aliquem de senatu, cui id imperator praeceperit, iaciuntur in populum ea quae nominantur epicombia. quae talia sunt. frustilla ex pannis reserant, et in quolibet segmento tria aurea, argentea totidem numismata, et tria ex obolis illigantes proiciunt in multitudinem. proiciunt autem talium fasciculorum tot milia, quot imperator praeceperit. consuetudine receptum est ut huiusmodi epicombia iaciantur in atriis magnae ecclesiae, nempe in praedicto Augusteone, stante eo qui proicit in Augusteonis gradibus.

Post haec novus imperator in scuto sessitans tollitur in altum, et ab universa multitudine infra stante conspicitur. tenent vero priores partes clipei imperator parensque renuntiati, si adhuc sit in vivis, et patriarcha. partes a latere et retro tenent qui dignitate praecipua excellent, videlicet despotae et Sebastocratores, si fuerint. sin minus, munus hoc obeunt praestantiores et nobiliores ex proceribus. si non superest novi imperatoris pater, anteriores partes clipei tenet excellentior ex illis qui in dignitate sunt, aut aliquis ex proceribus cum patriarcha. partes posteriores tenent quos iam antea commemoravimus.

Ἐπεμφθῆσαντος δὲ τοῦ λαοῦ καὶ φοσσάτου παντὸς κατέχε-
 ται μὲν ἀπὸ τοῦ σκουταρίου, ἄγεται δὲ εἰς τὸν τῆς ἁγίας Σοφίας
 ναόν, ὅπου δεῖ αὐτὸν καὶ στεφθῆσθαι. ὑπάρχει δὲ ἐκείσε προ-
 κατεσκευασμένον ξύλινον οἰκῆμα μικρὸν ἕνεκα τῆς χρείας ταύτης·
 5 εἰς ὃ ξύλινον οἰκῆμα εἰσάγοντες τὸν νέον βασιλεῖα ἐνδύουσι τὸν
 σάκκον καὶ τὸ διάδημα, εὐλογούμενα ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων. ἐπὶ B
 δὲ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ οὐ νενομισμένον τι φορεῖ, ἀλλ' ἢ στέφανον
 ἢ ἕτερον ὃ τι ἂν δόξῃ. τούτων δὲ γινομένων τελεῖται ἡ λειτουργία.
 πλησίον δὲ ὃ εἶπομεν ξυλίνου οἰκῆματος κατασκευάζεται ἐκ ξύλων
 10 ὁμοίως καὶ ἀναβάθρα, καὶ ἐνδύουσι ταύτην πάντοθεν διὰ βλατίων
 ξυθρῶν. ἐπάνω δὲ ταύτης τίθενται κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν βα-
 σιλέων θρόνοι χρυσοῖ, οὗ τοιοῦτοι δὲ ὅποιοι εἰσι καὶ ἄλλοι θρόνοι
 τῶν βασιλέων, ἀλλὰ τοσοῦτον ὑψηλοὶ ὥστε ἔχειν βαθμίδας δ' ἢ
 καὶ ε'. ἐφ' οὓς ἔξερχόμενοι ἀπὸ τοῦ ξυλίνου οἰκῆματος οἱ βυσι-
 15 λεις, ἐὼν μὴ εἷς, καθὼς εἶπομεν, ἀλλὰ πλείους ὡσιν, καθίζουσιν. C
 ἀναβαίνουσι δὲ καὶ μετ' αὐτῶν καὶ αἱ δέσποιναι αἱ γυναικες αὐ-
 τῶν, καὶ καθίζουσιν καὶ αὐταὶ ἐφ' ἑτέρας θρόνους, παρισταμέ-
 των ἄνωθεν τῶν δεσποτῶν καὶ τῶν βασιλισσῶν, ἡ μὲν οὖν προε-
 στεμμένη καὶ μήτηρ τοῦ ἀναγορευομένου φοροῦσα καὶ τὸ εαυτῆς
 20 στέμμα, ἡ δὲ νέα βασίλισς φοροῦσα στέφανον.

Τῆς οὖν θείας, ὡς εἶπομεν, τελουμένης λειτουργίας, πρὸ
 τοῦ τρισαγίου ὕμνον ἔξερχόμενος ὁ πατριάρχης τοῦ βήματος ἀνα-
 βαίνει ἐπὶ τὸν ἀμβωνα, καὶ μετ' αὐτοῦ οἱ ἐντιμότεροι τῶν ἀρχόν-

3 καὶ add A
 λέων om A

11 ἐρυθρῶν] κοκκίνων A
 16 αἱ δέσποιναι om P

12 οὐ — 13 βασι-

Populo et universo exercitu faustis acclamationibus personante, descendit de scuto, duciturque ad sanctae Sophiae templum, in quo coronandus est. est autem ibi hunc in usum lignea aedicula exstructa, in qua novum imperatorem introductum induunt sacco et diademate, episcoporum benedictione prius consecratis. in capite non fert certum quid ac definitum, sed vel sertum vel quid aliud arbitrato suo. his peractis liturgia peragitur. porro prope aediculam illam ligneam, de qua iam diximus, aedificata est lignea anabathra pannis rubris vestita, in qua pro numero imperatorum ponuntur aurei throni, at non tales quales sunt alii imperatorum throni, sed adeo excelsi ut habeant quattuor vel quinque gradus, in quibus egressi ex lignea aedicula imperatores, si non unus sed plures fuerint, resident. ascendunt et cum illis dominae uxores eorum, quae et ipsae in aliis thronis sedent, adstantibus supra despotis et reginis. mater igitur renuntiati imperatoris iam olim coronata gestat coronam suam, nova vero imperatrix sertum.

Dum igitur, ut diximus, divina liturgia celebratur, ante hymnum trisagium egreditur patriarcha ex tabernaculo, et ascendit in ambonem,

των τῆς ἐκκλησίας, τὰς ἱερὰς αὐτῶν φοροῦντες στολὰς. σιωπῆς δὲ μεγάλης καὶ ἡρεμίας γινομένης ἐν τῷ ναῷ, πέμπων ὁ πατριάρχης προσκαλεῖται τοὺς βασιλεῖς, οἵτινες καὶ ἔρχονται ἐπὶ τὸν ἄμβωνα, ὅπου ὁ πατριάρχης ἐστίν. ἐλθόντων δὲ ἀναγινώσκει οὗτος τὰς ἐπὶ χρίσει βασιλείων συντεθειμένας εὐχὰς, τὰς μὲν μυστικῶς 5 τὰς δὲ καὶ ἐκφωνῶν, ἱκετεύει δὲ καὶ εὐμενίζει τὸν θεὸν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος χρισθῆσθαι βασιλέως. μετὰ δὲ ταῦτα ἐπαίρει μὲν ὁ νέος βασιλεὺς ὅτι ἂν φορῇ ἐπὶ κεφαλῆς, εὐθὺς δὲ πάντες ὅσοι εὐρίσκονται ἐν τῷ ναῷ ἀποκαλύπτουσι τὰς κεφαλὰς ἵστανται. ὁ δὲ πατριάρχης χρίει σταυροειδῶς τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως τῷ 10 θείῳ μύρω, ἐπιλέγων μεγάλη τῇ φωνῇ τὸ ἅγιος. οἱ δὲ ὄντες ἐν τῷ ἄμβωνι πάντες περὶ τὸν πατριάρχην, διαδεχόμενοι τὴν φωνὴν λέγουσι καὶ αὐτοὶ ἐκ τρίτου τὸ ἅγιος. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ λαοῦ πλήθος ἐκ τρίτου λέγει τὸν αὐτὸν λόγον.

Μετὰ δὲ ταῦτα, εἰ καὶ τινες λέγουσιν ὅτι ἐπὶ τῆς ἁγίας τρι- 15 πέζης κεῖται τὸ στέμμα τοῦ βασιλέως, ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο· ἐντὸς δὲ τοῦ ἁγίου βήματος κριτούμενον ὑπὸ διακόνων τὰς ἱερὰς φορούντων στολὰς ἄγεται ἐπὶ τὸν ἄμβωνα.

Εἰ οὖν, ὡς προείπομεν, πάριστιν ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ αὐτοῦ, αὐτὸς τε καὶ ὁ πατριάρχης λαβόντες τὸ στέμμα ἐπιτιθέουσι 20 τῇ κεφαλῇ τοῦ νέου βασιλέως, καὶ ἐκφωνεῖ ὁ πατριάρχης τὸ ἅγιος. B εἰ δὲ οὐκ ἔστι πατὴρ αὐτοῦ, ποιεῖ τοῦτο μόνος ὁ πατριάρχης.

2 καὶ ἡρεμίας om A 5 χρίσεις P 12 πάντες περὶ τὸν πατριάρ-
χην om A 14 ἐκ τρίτου om A 17 βήματος] θυσιαστηρίου A

et cum illo digniores ex ecclesiae proceribus, sacris amicti stolis, magno autem silentio facto et quiete orta in templo, misso quopiam vocat patriarcha imperatores, qui in ambonem ad patriarcham veniunt. quibus praesentibus legit patriarcha ad unctionem imperatorum compositas preces, partim tacite, partim clara voce: supplicat autem deo pro illo qui in imperatorem inungendus est, eumque eidemque propitium reddere studet. posthaec tollit novus imperator capitis tegumentum, quaecumque illud fuerit. e vestigio autem, quotquot in templo reperiuntur, apertis capitibus adstant. at patriarcha crucis in formam caput imperatoris divino unguento inungit, accinens elata voce illud "sanctus." omnes porro qui cum patriarcha sunt in ambone, excipientes vocem caunt et ipsi tertio illud "sanctus." quos similiter reliqua populi multitudo subsequitur, ter illud "sanctus" admodulantes.

Posthaec licet sint qui tradant, stemma seu coronam imperatoris in sancta mensa repositum esse, id tamen secus est, quia intra sanctum tabernaculum tenetur a diaconis sacras vestes ferentibus; deportaturque in ambonem.

Si igitur, ut antea dictum, adest imperator pater eius, ipse et patriarcha acceptum stemma imponunt novi imperatoris capiti, patriarcha illud incinente "dignus." si pater non adsit aut etiam non supersit,

ὡσπερ δὲ πρότερον ἐν τῇ τοῦ μύρου τῷ ἄγιος, διαδεχόμενοι ὁμοίως καὶ ταύτην τὴν θωνὴν οἱ ἐπὶ ἄμβωνος καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ λιοῦ πλῆθος βωῶσιν ἐκ τρίτου τὸ ἄξιος. εἶτα ἀναγινώσκει πάλιν ὁ πατριάρχης εὐχάς, καὶ κατέρχεται ὁ βασιλεὺς τοῦ ἄμβωνος, οὐκ ἐκ τοῦ μέρους μέντοι οὗπερ ἀνῆλθεν, ἥως τοῦ πρὸς τὰς Ὁρμίας πύλιν ὄρωντος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐτέρου τοῦ πρὸς τὸν σωλῆν καὶ τὸ ἄγιον βῆμα.

Ἐὰν οὖν συμβῇ μὴ ἔχειν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον γυναικα τὸν βασιλεῖα, εὐθὺς μετὰ τοῦ κατελθεῖν τοῦ ἄμβωνος ἀνέρχεται πάλιν εἰς ἀναβάθραν καὶ καθίξει ἐπὶ τοῦ θρόνου· εἰ δὲ ἔχει γυναικα, πῶσά ἐστιν ἀνάγκη στεφθῆναι τότε καὶ αὐτήν. γίνεται C δὲ καὶ τοῦτο οὕτως.

Ἡ μὲν προϊετημένη καὶ μήτηρ τοῦ νέου βασιλέως ζῶντος μὲν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ βασιλέως, τοῦ πατρὸς δηλονότι τοῦ νέου βασιλέως, ἵσταται στεφθησοῦσα, κατέχουσα τῇ χειρὶ βῆιον χρυσοῦν, ἔχον τε ἀπὸ τῆς κορυφῆς καὶ κάτωθεν ὅσον σπιθαμιαῖον μῆκος μυρμηρυπύρια καὶ λιθάρια ἐμπεπηγμένα κυκλόθεν. εἰ δὲ τέχοι οὔσα χήρα, τὸ μὲν βῆιον κατέχει καὶ ἱσταμένη καὶ καθημένη, φορεῖ δὲ ἔνδυμα μέλαν λεγόμενον ἱμάτιον καὶ μανδύαν D ὀξύν. ἡ δὲ νέα βασιλὶς ἱσταμένη καὶ αὐτή, καὶ κατεχομένη ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν ὑπὸ δύο συγγενῶν τῶν γνησιωτάτων, ἢ εἰ μὴ ἔχει γνησίους, ὑπ' ἐνούχων δύο, κατέρχεται ἀπὸ τῆς ἀναβάθρας,

11 τότε] τε BP καύτην B
νέου βασιλέως om AB

14 τοῦ πατρὸς δηλονότι τοῦ

solus patriarcha hoc facit. quemadmodum vero antea in imperatoris unctioe illi qui in ambone stabant et tota reliqua concio illud "sanctus" ter insonabant, ita et nunc ter recinunt illud "dignus." deinde patriarcha iterum recitat preces, descenditque imperator ex ambone, non ea parte qua ascendit, ea scilicet quae ad speciosas portas respicit, sed ex altera soleae et sancto tabernaculo obversa.

Si igitur eo tempore imperator necdum uxoratus sit, statim post descensum ex ambone ascendit rursus in anabathram, seu tabulatum, et sedet in throno suo. si iam uxorem habeat, plane necessarium est ut et ipsa coronetur; quod fit hunc in modum.

Imperatrix prius coronata et mater novi imperatoris, si vivat adhuc maritus eius imperator et pater novi imperatoris, stat stemmate conspicua, tenens aureum ramum (sceptrum ita dictum), habentem a vertice usque ad imum, quasi in longitudinem spithamae margaritas et uniones in orbem infixos. si vidua sit, ramum quidem et stans et sedens tenet, fert vero indumentum nigrum, quod himatium appellatur, et mandyam coloris violacei. at nova imperatrix stans et ipsa, et sustentata utrinque a propinquissimis cognatis, si autem cognatis propinquis et genuinis careat, a duobus eunuchis, descendit ex anabathra, et ve-

καὶ ἐρχομένη ἵσταται πρὸ τοῦ σωλέου. κατερχόμενος ὅν τοῦ
 ἄμβωνος ὁ βασιλεὺς καὶ ἀνὴρ αὐτῆς λαμβάνει ἀπὸ τῆς τοῦ πα-
 τριάρχου χειρὸς τὸ στέμμα εὐλογηθὲν πρότερον παρ' αὐτοῦ, καὶ
 ἐπιτίθει τῇ κεφαλῇ τῆς ἑαυτοῦ γυναικός, οὐχ ὅμοιον τῷ τοῦ βα-
 σιλέως ἀλλ' ἕτερόν τι σχῆμα προητοιμασμένον ὑπάρχον, καὶ βα- 5
 σταζόμενον καὶ αὐτὸ ἢ ὑπὸ γνησίων, ὡς εἴρηται, συγγενῶν αὐτῆς
 P 124 ἢ ὑπὸ δύο εὐνούχων. ἢ δὲ ἐπιτεθέντος τῇ κεφαλῇ αὐτῆς τοῦ
 στέμματος παρὰ τῆς τοῦ βασιλέως καὶ ἀνδρὸς αὐτῆς χειρὸς εὐθὺς
 προσκυνεῖ τὸν βασιλέα καὶ ἄνδρα αὐτῆς, ὡσπερ ὁμολογοῦσα διὰ
 τῆς προσκνήσεως ὑπ' αὐτὸν εἶναι καὶ ὑποτεύχθαι αὐτῷ. ὁ δὲ 10
 πατριάρχης πλησίον τοῦ σωλείου ἱστάμενος καὶ αὐτὸς ἀναγινώσκει
 ἑτέραν ἀδθις εὐχὴν ὑπὲρ τε τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίδος καὶ
 παντὸς τοῦ ὑψηλοῦ λαοῦ.

Καὶ οὕτω μὲν στεφόμενος ὁ βασιλεὺς στέφει καὶ τὴν ἰδίαν
 αὐτοῦ γυναῖκα· εἰ δὲ συμβῇ προεστημιμένον εἶναι τὸν βασιλέα, 15
 στέφεται ἢ βασιλὶς παρὰ τοῦ ἰδίου ἀνδρὸς καὶ βασιλέως ὁμοίως,
 B ὅταν ἀγαγόμενος αὐτὴν εἰς γυναῖκα ἐπιτελῇ τὴν ἐπιγάμιον τε-
 λετήν.

Ἄν δὲ ὡς προείπομεν γένηται, μετὰ τὸ στέφαι μὲν τὸν νέον
 βασιλέα τὴν ἰδίαν γυναῖκα καὶ βασιλίδα, ἐκείνην δέ, ὡς εἴρηται, 20
 προσκυνῆσαι, ἀναβάντες καὶ οἱ δύο εἰς τὴν ἀναβύθραν κάθηνται
 ἀδθις ἐπὶ τὸν θρόνον, ὁ μὲν βασιλεὺς κατέχων στυρόν, ἢ δὲ νέα
 βασιλὶς βάϊον, κατὰ τὸ εἰρημένον. καὶ τῆς μὲν ἄλλης μυσταγω-

1 σωλέα A, σωλείου P

12 καὶ τῆς βασιλίδος om P

niens stat ante soleam. descendens igitur de ambone imperator, mari-
 tus eius, acceptum ex patriarchae manu prius benedictum stemma impo-
 nit capiti uxoris suae, non eius formae cuius est stemma imperatoris,
 sed alterius, quod prius hanc in rem praeparatum fertur et ipsum vel a
 genuinis cognatis vel a duobus eunuchis. illa stemmate imperatoris et
 coniugis sui manu capiti imposito, statim adorat imperatorem et con-
 iugem suum, quasi per delatam reverentiam aperte fateatur se illi sub-
 iectam esse. at patriarcha prope soleam stans et ipse recitat alteram
 orationem pro imperatore et imperatrice omni que populo subdito.

Et sic quidem coronatus imperator coronat etiam propriam uxorem.
 si imperator prius coronatus fuerit, coronatur imperatrix a proprio con-
 iuge suo et imperatore, quando ducta illa in uxorem nuptialem solenni-
 tatem peragit.

Si autem, ut praediximus, fiat, postquam novus imperator propriam
 uxorem et imperatricem coronavit, et postquam illa eundem debita ve-
 neratione affecit, ascendentes simul in anabathram seu tabulatum rursus
 consident in thronis, imperator quidem tenens crucem (sceptrum suum),
 nova vero imperatrix ramum seu palmam, ut antea ostensum; dumque

γίας γινομένης κύθηνται οἱ βασιλεῖς, τοῦ τρισαγίου δὲ ἕμνον
 ἀδομένου ἢ τῶν ἀποστολικῶν γραφῶν ἢ τῶν θείων εὐαγγελίων
 ἀναγνωσκομένων ἀνίστανται καὶ αὐτοί. ἔξ ἑκατέρων δὲ μερῶν
 τοῦ ναοῦ ξυλίνων οὐσῶν ἀναβαθρῶν ἐπ' αὐτὸ τοῦτο πεποιημένων,
 5 ἰστάμενοι ἐπάνω οἱ τε πρωτοψάλται καὶ οἱ δομέστικοι καὶ οἱ ἀνα- C
 γνῶσται, οὓς ἔξ ἔθους παλαιοῦ κράτους ἐν ταῖς τοιαύταις ὀνομά-
 ζουσι πανηγύρεσι καὶ τελεταῖς, ψάλλουσιν ἄσματά τινα συντε-
 λοῦντα καὶ ἠρμοσιμένα εἰς τὰ τοιαῦτα. κατέχουσι δὲ ἔξ ἑκατέρων
 10 μερῶν ἀνὰ τρίμ καντάρια, ἔχοντα ἕκαστον γέρους ἐκ ξύλων, ἐκ-
 δισπιθάμιους· ἃ καὶ μετὰ τὸ τελεσθῆναι τὴν λειτουργίαν προη-
 γοῦνται τοῦ βασιλέως, τῶν κατεχόντων αὐτὰ προϊόντων καὶ ψαλ-
 λόντων μέχρι καὶ τοῦ μεγάλου παλατίου· τίνι δὲ τρόπῳ γίνεται
 τοῦτῶ, ὁ λόγος ζητεῖται.

15 Ἀρχομένου δὲ ψάλλεσθαι τοῦ ἐπὶ τῇ μεγάλῃ εἰσόδῳ ἕμνον, D
 ἐρχόμενοι οἱ ἐπιτότεροι τῶν διακόνων τῆς ἐκκλησίας προσκαλοῦν-
 ται τὸν βασιλέα. ὁ δὲ ἔρχεται μετ' αὐτῶν εἰς τὴν λεγομένην
 πρόθεσιν, ἔνθα κεῖνται τὰ ἅγια. ἔτι δὲ ἔξω τῆς προθέσεως
 ἰστάμενος ἐνδύεται ἐπάνω τοῦ σάκκου καὶ τοῦ διαδήματος μαν-
 20 δύναν χρυσοῦν. καὶ τῇ μὲν δεξιῇ χειρὶ κατέχει τὸν σταυρόν, ὡς
 σύνθηρές ἐστι κρατεῖν τὸν βασιλέα, ἅταν καὶ τὸ στέμμα φορεῖ, τῇ
 δὲ ἀριστερῇ κατέχει νάρθηκα. ἐπέχει γοῦν τότε τύξιν ἐκκλησια-
 στικὴν ἣν καλοῦσι τοῦ δεποτάτου. κρατῶν οὖν ἀμφοτέρα ὁ βα-

10 κοκκίνους καὶ ἄσπρους ὅσον δισπιθάμας AB

mystagogia peragitur, imperatores sedent. at decantato trisagio, vel
 apostolicis scripturis divinisque evangelis lectis, surgunt et ipsi. cum
 autem utraque ex parte templi lignae anabathrae hunc ipsum in usum
 exstructae sint, quas occupant protopsaltae et domestici et lectores,
 quos veteri more in huiusmodi panegyricis festis et initiationibus cla-
 matores vocant, qui canunt cantica quaedam huc facientia et accommo-
 data; qui utraque ex parte tenent tres hastas, circulis ligneis insignitas,
 ex quibus in orbem panni serici coccinei et candidi dependent quasi
 duarum spithamarum. quae (hastae) peracta liturgia imperatorem ante-
 cedunt, iis et qui ipsas portant praecedentibus et cantantibus usque ad
 magnum palatium. quo autem modo hoc fiat, ratio quaeritur.

Quando igitur in magno introitu inchoatur hymnus, accedentes ex
 honoratioribus ecclesiae diaconis invitant imperatorem. ille cum illis se
 confert ad locum qui prothesis appellatur, ubi sancta reposita sunt.
 ceterum adhuc extra prothesin stans induit super saccum et diadema
 mandyam aureum; dextra manu tenet crucem, prout moris est ferre
 imperatorem, quando gestat stemma. sinistra tenet narthecem seu feru-
 lam. habetque tunc locum ecclesiasticum quem vocant deputati. impe-

- P 125 σιλεύς, ἤγουν τὸν σταυρὸν καὶ τὸν νάρθηκα, προσηγεῖται τῆς εἰσόδου πάσης· ἐξ ἀμφοτέρων δὲ τῶν μερῶν συμπαρακολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ τε βάρανγοι πάντες πελεκυφόροι καὶ νέοι εὐγενεῖς ἔνοπλοι περὶ ἑκατόν. οὗτοι μὲν οὖν ἀκολουθοῦσιν ἐκ πλαγίων, ὡς εἴρηται, ἐχόμενα δὲ τοῦ βασιλέως εὐθὺς μετ' αὐτὸν ἔρχονται οἱ τε 5 διάκονοι καὶ οἱ ἱερεῖς, σκευὴ δὲ τε ἄλλα τῶν ἱερῶν κρατοῦντες καὶ δὴ καὶ αὐτὰ τὰ ἅγια. περιελθόντες δὲ κατὰ τὴν συνήθειαν τὸν ναὸν ἔρχονται μέχρι καὶ τοῦ σωλέου. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες ἴστανται ἐκτός· μόνος δὲ ὁ βασιλεὺς διερχόμενος τὸν σωλεὺν εὐρίσκει τὸν πατριάρχην ἱστάμενον εἰς τὰ ἅγια θύρια. τὰς οὖν αὐ- 10
- B τῶν καὶ ἀμφοτέροι κεφαλᾶς, ὁ μὲν πατριάρχης ἔσωθεν ὁ βασιλεὺς δὲ ἔξωθεν, εἰς σχῆμα δῆθεν χαιρετισμοῦ κλίναντες ἴστανται. καὶ μετὰ τοῦτο ἔρχεται ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων, τῇ μὲν δεξιῇ χειρὶ κατέχων θυμιατόν, τῇ δὲ ἐτέρᾳ τὸ λεγόμενον ὠμοφόριον τοῦ πατριάρχου. καὶ εἰς μὲν τὸ παλαιὸν εἶχε καὶ ἡ ἐκκλησία ἀρχidiaκων- 15 νον, νῦν δὲ οὐδαμῶς, ἀλλ' ἔχει τοῦτον ὁ κληρὸς τοῦ βασιλέως. ἡ αἰτία ζητεῖται. ὡσαύτως οὐδὲ πρωτοψάλτην ἔχει ἡ ἐκκλησία, ἀλλὰ δομéstικον· ὁ δὲ βασιλικὸς κληρὸς καὶ ἀμφοτέρους. καὶ ὁ μὲν πρωτοψάλτης τοῦ βασιλικοῦ ἔξαρχος κληρῶν, ὁ δὲ γε δομéstικος τοῦ δεσποινικοῦ· καὶ ποτὲ μὲν ἔχει καὶ ἡ ἐκκλησία ἕτερον 20
- C δομéstικον παρὰ τὸν δεσποινικόν, ποτὲ δὲ ὁ αὐτὸς ἀμφοτέροις τοῖς κληροῖς ὑπηρετεῖ, ὡσπερ δὴ καὶ ὁ πρωτοπαπᾶς. ἔχει μὲν

5 ἐχομένως P 8 σωλέως A 9 σωλέα AP 11 ἀμφοτέ-
ροι BA, ἀμφοτέρων P 21 ὁ om P

rator igitur utrumque portans, nempe crucem et narthecem, eorum qui sacrorum donorum ingressum perficiunt ducem se praebet. ex utraque parte comitantur illum Barangi, omnes securiferi, et iuvenes nobilitate eximii, armati circiter centum. isti ergo comitantur imperatorem a latere, ut dictum est. imperatorem proxime subsequuntur diaconi et sacerdotes cum alia sacra vasa tum ipsa sancta portantes. circumuehentes, ut consuetum est, templum, veniunt usque ad solem omnibus aliis extra stantibus. solus imperator, transito solem, reperit patriarcham in foribus sanctis stantem. ambobus igitur, patriarcha intus, imperatore foris in speciem salutationis capita inclinantibus, suo quique loco subsistit. deinde venit secundarius diaconus dextra manu turibulum gestans, sinistra id quod dicitur pallium seu humerale patriarchae. et olim quidem etiam ecclesia habebat suum archidiaconum, nunc vero nequaquam; sed habet illum clerus imperatoris. causa quaeritur. similiter neque protopsalten habet ecclesia sed domesticum: imperatorius clerus utrumque habet. et quidem protopsaltes cleri imperatoris praepositus est, domesticus autem cleri imperatricis exarchus est. et olim quidem habebat ecclesia alterum domesticum praeter illum imperatricis. aliquando idem utrique clero inservit, quemadmodum protopapas quoque. habet

γὰρ ὁ βασιλεὺς πρωτοπαπῶν εἰς τὸν κληρὸν αὐτοῦ, ἔχει δὲ ἡ ἐκ-
κλήσια· ἔστι δ' ὅτε ὁ αὐτὸς εὐρίσκεται καὶ εἰς ἀμφοτέρους τοὺς
κλήρους. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Ὁ δευτερεύων δὲ τῶν διακόνων θυμιᾷ τὸν βασιλεῦς, καὶ
5 κλίναντος αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν βοᾷ μεγάλη τῇ φωνῇ τὸ μνησθεῖν
κύριος ὁ θεὸς τοῦ κράτους τῆς βασιλείας σῶς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐ-
τοῦ, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. εἶτα
ἐπιλέγει τὸ ἀμήν. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτὸν
ἐρχόμενοι λέγουσι, διάκονοί τε καὶ μετ' αὐτοὺς ἱερεῖς. λέγουσι
10 δὲ πάντες οὗτοι τοῦτο καὶ εἰς τὸν πατριάρχην, ἐρχόμενοι εἰς τὸ D
βῆμα, ἥτοι μνησθεῖν κύριος ὁ θεὸς τῆς ἀρχιερωσύνης σου ἐν τῇ
βασιλείᾳ αὐτοῦ πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων.

Τούτου δὲ τελεσθέντος, αὐθις τὸν πατριάρχην ὁ βασιλεὺς
15 προσαγορεύσας ἀποδέεται ὑπερ εἵπομεν χρυσοῦν μανδύαν. ἀπαί-
ρειν δὲ αὐτὸν σύνηδες τὸν τῆς ἐκκλησίας ῥεφερενδάριον. ὁ δὲ
βασιλεὺς πάλιν ἐρχόμενος εἰς τὴν ἀναβάθραν κάθεται, ἀνιστά-
μενος μόνον ἐν τε τῇ ἀναγνώσει τοῦ ἁγίου συμβόλου καὶ ἐν τῇ τοῦ
πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς προσευχῇ καὶ ἐν τῇ ὑψώσει τοῦ
20 δεσποτικοῦ καὶ ἁγίου σώματος. γενομένης δὲ τῆς ὑψώσεως, εἰ P 126
μὲν οὐκ ἔστιν ὁ βασιλεὺς πρὸς κοινωνίαν ἕτοιμος, κάθεται ἐπὶ
θρόνου μέχρι τέλους τῆς ἁγίας λειτουργίας, εἰ δὲ παρεσκευασμέ-
νος ἔστιν εἰς τοῦτο, προκαλοῦνται τοῦτον αὐθις οἱ προρρηθέντες

11 ἥτοι om P ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ BP 14 τελειωθέν-
τος P 22 θείας margo P

imperator protopapam in suo clero, habet et ecclesia. est cum idem
utrique clero annumeratur. et de his quidem hunc in modum dic-
tum sit.

Ceterum secundarius diaconorum tus imperatori adolet, ipsoque ca-
put inclinante magna voce insonat illud "recordetur dominus deus po-
tentiae regni vestri in regno suo, ubique, nunc et semper, et in saecula
saeculorum." deinde addit amen. idem accinunt post ipsum venientes
diaconi, et post hos sacerdotes quoque. et omnes isti ad tabernaculum
progressi patriarchae itidem hoc canticum incinunt. "recordetur domi-
nus pontificatus tui in regno suo ubique, nunc et semper, et in saecula
saeculorum."

Hoc peracto imperator, salutato patriarcha, exiit aureum mandyam,
de quo antea diximus. consuetum vero est ut eum tollat ecclesiae re-
ferendarius. at imperator anabathram repetens considet, solumque assur-
git in lectione symboli et in oratione dominica "pater noster, qui es in
caelis," et in elevatione dominici et sancti corporis. post elevationem,
si imperator non est paratus ad communionem, sedet in solio suo usque
ad finem sanctae liturgiae seu missae. si vero ad communionem prae-

διάκονοι. εἰσέρχεται οὖν βασιλεὺς μετ' αὐτῶν εἰς τὸ ἅγιον βῆμα, καὶ λαμβάνων θυμιατὸν θυμιᾶ τὴν ἱερὰν τράπεζαν σταυροειδῶς, πρῶτον μὲν κατὰ ἀνατολὰς, εἶτα πρὸς ἄρκτον, ἔπειτα πρὸς ἐσπέραν, καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς μεσημβρίαν. εἶτα πάλιν πρὸς ἀνατολὰς θυμιατὸν θυμιᾶ καὶ τὸν πατριάρχην. αὐτὸς δὲ προσαγορεύσας, 5
B τὸν βασιλέα. μετὰ δὲ ταῦτα ἐκβάλλων ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς τὸ στέμμα ἐγχειρίζει τοῖς διακόνοις, ὁ δὲ πατριάρχης μετὰ τὸ κοινωνῆσαι τοῦ τιμίου σώματος δίδωσι καὶ τῷ βασιλεῖ εἰς τὰς χεῖρας μερίδα τοῦ δεσποτικοῦ σώματος· οὗ καὶ μετασχὼν 10
 κοινωνεῖ ὁμοίως καὶ τοῦ ζωοποιοῦ αἵματος. κοινωνεῖ δὲ τοῦ μὲν πατριάρχου τὸν ἅγιον κρατῆρα κατέχοντος, αὐτὸς δὲ προσάγων τῷ κρατῆρι τὸ στόμα, ὡπερ καὶ οἱ ἱερεῖς.

Μετὰ δὲ τὸ κοινωνῆσαι τῶν θείων μυστηρίων περιθέμενος αὐθις τὸ στέμμα τῇ κεφαλῇ ἔξέρχεται τοῦ ἁγίου βήματος· καὶ 15
 τελεσθείσης τῆς ἱερᾶς λειτουργίας, καὶ τοῦ διαιδομένου τῷ λαῷ
C ἁγιάσματος, ὃ φαιμεν ἀντίδωρον, αὐθις μετασχὼν, καὶ εὐλογηθεὶς πυρὰ τε τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν παρόντων ἀρχιερέων, καὶ κατασπυσάμενος τὰς αὐτῶν χεῖρας, ἀνέρχεται εἰς τὰ λεγόμενα Κατηχούμενα. Ἑλλήνης δὲ κάκεισε ἀναβάθρας μετρίως οὔσης προκατε- 20
 σκειασμένης καὶ θρόνων τῶν καθ' ἡμέραν συνήθων ἐπικειμένων, ἀνέρχονται ὁ τε νέος βασιλεὺς καὶ ἡ αὐτοῦ γυνὴ καὶ βασιλις μετὰ

1 οὖν add A

6 τῆς vulgo om

paratus est, invitant illum praedicti diaconi, cum quibus ingreditur imperator in tabernaculum seu in sancta sanctorum; et accepto turibulo incensat, crucis in speciem, sacram mensam, primum quidem ad orientem, deinde ad septentrionem, postea ad occidentem, et tandem ad meridiem. deinde iterum ad orientem incensans suffitu quoque patriarcham honorat. ipse autem salutato imperatore eidem incensi et suffitus honorem redhibet. his peractis imperator deposita de capite corona tradit eam diaconis. at patriarcha postquam pretiosum domini corpus sumpsit, tradit quoque imperatori in manus dominici corporis particulam; qua sumpta sumit etiam vivificum sanguinem; communicat autem, patriarcha sanctum calicem tenente ipse os ad calicem applicans, quemadmodum sacerdotes solent.

Postquam divinorum mysteriorum particeps effectus est, imposita rursus capiti corona egreditur e sacro tribunali, finita liturgia et populo pane sanctificato, quod antidorum nominamus, distributo; de quo postquam et ipse participavit, et benedictionem a patriarcha ceterisque praesentibus episcopis accepit, eorumque manus deosculatus est, ascendit ad locum catechumena dictum. lignea ibi quoque anabathra, sed modica, praeparata; et positus thronis, qui quotidiano sunt in usu, ascendunt novus imperator et uxor eius imperatrix cum imperatore pu-

τοῦ βασιλέως καὶ πατρὸς καὶ τῆς δεσποίνης καὶ μητρὸς, συμπαρόντων καὶ τῶν εἰρημένων πρωτοψαλτῶν καὶ δομειστικῶν. χρυσῶν δὲ βηλοθύρων τὴν ἀναβάθρην σκεπύοντων ὥστε μὴ ὄρασθαι τοὺς βασιλεῖς, οἱ ψάλται ἄδουσι τὸ ἀνατείλατε. ἀερομένων οὖν εὐθὺς D
 5 τῶν βηλοθύρων ἐγὴμοῦνται οἱ βασιλεῖς ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς κατηγορούμενοις ὄντων ἀπάντων. γενομένου δὲ καὶ τούτου κατέρχονται οἱ βασιλεῖς, καὶ ἀπέρχονται μετὰ τῶν δεσποινῶν εἰς τὸ παλάτιον στεφνηγοροῦντες, οὗτοι μὲν ἔφιπποι μόνοι, οἱ δὲ ἄλλοι πάντες πεζῇ, ἀπὸ τοῦ δεσπότου μέχρι καὶ τοῦ μικροτέρου.

10 Ἦν δὲ πρότερον μὲν συνήθεια φορεῖν τὸν τοῦ βασιλέως ἵππον ἐν τῇ τοιαύτῃ πανηγύρει περὶ τὸν τράχηλον καὶ ὄπισθεν τῆς σέλλας ἐπάνω τῶν σκαποιλίων ἄπερ ὠνομάζοντο χαιώματα, ἐκ μαργάρων καὶ λίθων σιγκείμενα, μικρὸν δ' ἠνωθεν τῶν ἀστραγάλων περιδεδεμένης μετὰξυς ξριθράς, ἄπερ ὀνομάζονται τούβια. P 127
 15 νῦν οὖν τὰ μὲν ἄλλα οὐκ εἰσί, τὸ δὲ τῶν τουβίων γίνεται.

Τραπεζῆς δὲ ἐκίσει προητοιμισμένης οὔσης καθήμενοι εἰωχοῦνται στεφνηγοροῦντες. ὑπηρετεῖ δὲ αὐτοῖς ὁ μέγας δομειστικός. ἂν δὲ μὴ ἐπάροχη μέγας δομειστικός, ὑπηρετεῖ ὁ δεσπότης ἢ τις τῶν ἀξιωματικῶν, εἰ δὲ μή, ὁ ἐντιμότερος, παρισταμένων πάντων ἀρχόντων μετὰ τῶν ἐαντῶν φορεμάτων· οὐ μὴν δὲ δίδονται πρὸς αὐτοὺς τότε μίνοι.

1 τῆς om P

4 ἀνατείλατε, ἀνατείλατε A

7 δεσποτῶν AP

tre et imperatrice matre, praesentibus itidem supra dictis protopsaltis et domesticis, aureis velis anabathram velantibus, ne imperatores videantur. cantores cantant illud "exoriamini." statim igitur sublatis velis, omnes illi qui in Catecumenis sunt faustis acclamationibus imperatores extollunt. quo facto descendunt imperatores, abeuntque cum imperatricibus in palatium stemmata capitibus ferentes; et hi quidem soli in equis, alii omnes a despota usque ad novissimum pedites.

Erat olim consuetudo ut imperatoris equus tali in panegyri circa collum et retro sellam supra scapulas, ferret ea quae vocabantur χαιώματα, ex margaritis et unionibus confecta; paululum autem supra talos circumligata serica rubra, quae appellantur flocci. nunc quidem cetera desiderunt, flocci vero adhuc sunt in usu.

Mensa ibidem praeparata accumbentes epulantur, stemmatibus suis insigniti, quibus ministrat magnus domesticus. si non sit magnus domesticus, ministrat despota, aut alius ex illis qui dignitates nuncupantur, quales sunt despota, Sebastocrator, Caesar, panhypersebastus et protovestiarius soli. sin minus, honoratior ex proceribus, praesentibus omnibus circumstationis imperatoriae consortibus cum suis ornamentis, quibus non porriguntur fercula.

Ταύτην οὖν τὴν ἡμέραν ἐκεῖσε μένοντες, τῇ μετ' αὐτὴν ἐν τοῖς ἄλλοις ἔρχονται παλατίοις, ὅπου καὶ αὐθις ῥίπτονται ἐπι-
B κόμβια, παρὰ μὲν συγκλητικῷ τῷ λαῷ. ὁ δὲ γε βασιλεὺς καὶ αὐτὸς κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν ἐξέρχεται μὲν ἐν τῇ αὐλῇ, ἐν ᾗ τόπῳ ἢ εἰκῶν ἔστι τοῦ μεγάλου μάρτυρος Γεωργίου, ἵσταται δὲ 5 πλησίον αὐτοῦ ὁ τοῦ βασιλικῷ βεστιαρίου ἄρχων, καὶ ἔχει ἐντὸς τοῦ ἱματίου αὐτοῦ νομισμᾶτα χρυσοῦ κεκοιμένα πολλά. ὧν καὶ δρατιόμενος ὁ βασιλεὺς σκορπίζει εἰς τοὺς περιεστῶτας ἄρχοντάς τε καὶ ἄρχοντόπουλα, ἐφ' ὅσον ἂν δοκεῖ τοῦτο. αἴτιον δὲ τῆς τοιαύτης διαδόσεως τῶν νομισμᾶτων ἔστιν τὸ βούλεσθαι τὸν βασιλέα 10
C συννεφραίνεσθαι αὐτῷ ἄρχοντάς τε πάντας καὶ ἄρχοντόπουλα καὶ τὸ φοσάτον καὶ τὸν δῆμον, ἐσθιόντας καὶ πίνοντας ἐξ ἀναλωμάτων βασιλικῶν. δέκα δὲ ἐφεξῆς ἡμέρας ἢ πλείους ἢ ἕγγυς ἐλάττους τούτων (οὐδὲ γὰρ ἔστι νενομισμένος ἀριθμὸς ἡμερῶν, ἀλλ' ὅπως ἂν βούλοιο ὁ βασιλεὺς) ἐορτάζουσι πολυτελῶς, τὰς συνή- 15 θεις καθημερινὰς στολὰς λαμπρὰς καὶ πολυτελεῖς οὕσας φέροντες.

Γίνονται οὖν κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας, ἃς εἶπομεν, εὐωχία καὶ δεῖπνα πολυτελῆ· καὶ καθήμενοι οἱ τῆς συγκλήτου πάντες εὐωχοῦνται εὐφραίνόμενοι ἔμπροσθεν τῶν βασιλέων, εὐωχουμένων 20 καὶ αὐτῶν ἐν τῇ ἑαυτῶν τραπέζῃ. ὑπηρετεῖ δὲ τότε αὐτοῖς ὁ δομέστικος καὶ ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης· εἰ δ' οὐ, τῶν ἐκ γένους τις τοῦ
D βασιλέως ἀσκεπής, ᾧ ἂν ἐπιτάξῃ ὁ βασιλεὺς. ὁ δὲ μέγας δομέ-

2 εἰσέρχονται A

15 παντελῶς P

Hac igitur die ibidem manentes postridie ad alia palatia se conferunt, ubi rursus in populum ab aliquo senatorii ordinis epicombia sparguntur. imperator hac die in aula confert se ad eum locum ubi est imago magni martyris Georgii. stat vero prope ipsum imperatorii vestiarii seu aerarii praefectus, tenetque intra vestem suam multa aurea numismata confusim sparsa. quae imperator apprehensa dispergit in circumstantes proceres et honorarios pueros, quotquot ipse volet. causa huius distributionis numismatum est, quod imperator cupiat omnes proceres et honorarios pueros, exercitum et populum simul laetari, edentes et bibentes ex imperatoris impensis. decem consequentibus diebus, aut pluribus aut paucioribus (neque enim est certus dierum numerus, verum quoties imperatori placuerit) perfectas ferias agunt, splendidis suis et sumptuosius quotidie induti vestimentis.

Instituuntur ergo his diebus, quas diximus, epulae et coenae opiparae omnibus de senatu cum laetitia epulantibus coram imperatoribus, qui et ipsi in propria sua mensa epulantur. quibus tunc ministrat domesticus et praefectus mensae, sin minus, aliquis honorarius ephelus, capite non tectus, ex imperatoris stirpe, cui id imperaverit imperator. at

στικός ἐν τῷ προσήκοντι αὐτῷ τόπῳ μετὰ τῶν ἄλλων συγκλητικῶν ἀνακείμενος καὶ αὐτὸς εὐωχεῖται. ἡ τοιαύτη δὲ τάξις ἀπαραλλάκτως γίνεται καὶ ἐν τοῖς γάμοις τῶν βασιλείων.

Ἰστέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ εὐωχίῃ τὸ ἑαυτοῦ φορεῖ στέμμα, εἰ προεστεμμένος ἐστί. κάθεται δὲ ἐν τῇ ἀναβάθρῃ οὕτως ὡς ἐν τῇ στεφηφορέῃ προεῖρηται.

Δεῖ δὲ γινώσκειν καὶ τοῦτο, ὅτι ὀπρῖκα φορεῖ τὸ ἑαυτοῦ στέμμα ὁ βασιλεὺς ἢ ἐν προβλήσει πατριάρχου ἢ δεσπότου ἢ καθ' οἷαν δὴ τινα χρεῖαν ἄλλην, συνήθειά ἐστι παρίστασθαι τούτῳ 10 τέσσαρας ἀπὸ τῶν ἐντιμιότερων ἀρχόντων τῆς πολιτείας, ἀνὰ δύο P 128 ἕξ ἑκατέρου μέρους, φοροῦντας μὲν ἐπιλούρικα χρυσᾶ καὶ σκαρῶνικα κόκκινα, κατέχοντας δὲ ἐν χερσὶν ἕκαστοι ἀσπίδα στρογγύλην γεγραμμένην τὸν βασιλέα ἔχουσαν ἔφιππον, καὶ κοντάριον κερυσιμένον ἔχον τὸ ξύλον. τὰ μὲν οὖν κοντάρια ταῦτα ὀνομάζονται 15 ῥομφαῖαι, οἱ δὲ κατέχοντες ῥομφαιοκράτορες.

Κ ε φ ἄ λ α ι ο υ η ῖ .

P 136

Περὶ προβλήσεως δεσπότου.

Ποιοῦσιν ἐν τῷ τρικλίῳ, ἔνθα ὁ βασιλικὸς ἵσταται θρόνος, διάσφραγμα διὰ βλατιῶν χρυσοῦν τὸν τε θρόνον διαχωρίζον καὶ

13 κοντάρι A, κοντάριον ἦως δόρον P
δόρατα P

14 κοντάρια ἦως

magnus domesticus in loco sibi debito cum aliis senatorii ordinis accumbens epulatur et ipse. et hic ordo servatur etiam sine ulla variatione in imperatorum nuptiis.

Sciendum et hoc, imperatorem benedictionem nuptialem suscipientem ferre suam coronam, si prius coronatus fuerit. eodem autem modo sedet in anabathra quo in die coronationis suae, ut antea dictum.

Nosse etiam hoc oportet, moris esse ut imperatori, quoties fert suum stemma, sive in creatione patriarchae sive despotae, sive ob aliam quamcunque necessitatem, adsistant quattuor ex honoratioribus proceribus politicis, duo ex qualibet parte; qui gestant aurea epiloricā et scaranica coccinea, tenentque singuli in manibus clipeum rotundum, equestri imperatoris imagine insignitum et hastam inaurato ligno constantem. quae hastae vocantur rhomphaeae, et qui eas tenent, rhomphaeocratores.

C a p u t 18.

De creatione despotae.

Faciunt in triclinio, ubi stat imperatorius thronus, sepimentum aureis splendidum pannis, quod thronum et circumstationem separat. et

τὴν παράστασιν. καὶ τῶν μὲν ἀρχόντων τὰ οἰκεῖα φοροῦντων
 παράσημά τε, σκαράνικα δηλονότι καὶ τὰ λοιπὰ, ὑποδύουσι τὸν
 δεσπότην ἄρχοντες, πρὸς οὓς ἂν ὀρίσοι ὁ βασιλεὺς, ἐντὸς τοῦ
B τρικλίνου περὶ τὸ ἄκρον, τὰ τε διβολέα πέδιλα καὶ καυβάδιον
 ὄξυ ἢ κόκκινον μαργαριταρεῖνον. ὁ δὲ βασιλεὺς φορῶν ἐν τῷ⁵
 κελλίῳ αὐτοῦ τὸ στέμμα καὶ τὰ λοιπὰ ἔρχεται ὅπου ἐστὶν ὁ θρό-
 νος αὐτοῦ. τοῦ γοῦν διαφράγματος ἀνοιγέτος πολυχρονίζουσι
 πάντες· εἶτα τῶν ἐντιμωτέρων ἄρχοντες δύο φέρουσι τὸν ὑπόψη-
 φον δεσπότην, καὶ ἰστιάσιν ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως, καὶ λέγει
 πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς ἰστάμενος οὕτως “ἡ βασιλεία μου προβάλλ-¹⁰
 λεται σε δεσπότην,” καὶ αὐτίκα πάλιν πολυχρονίζουσι πάντες.
 (ἰστέον δὲ ὅτι οὐχ ὅτε μόνον προβάλλεται δεσπότην ὁ βασι-
C λεὺς ἰστυαται· ἀλλὰ καὶ ὀπηνίκα τῶν ὀφφικίων ποιήσει τι,
 κἂν ἐλάχιστον ἦ, ἰστάμενος τοῦτο ποιῆ). ὁ δὲ γε δεσπότης
 τὸν τοῦ βασιλέως κύψας ἀσπάζεται πόδα. ἀναστάντος οὖν ὁ¹⁵
 βασιλεὺς περιτίθησιν οἰκειοχείρως τῇ αὐτοῦ κεφαλῇ στέφανον
 διὰ λίθων καὶ μαργάρων, ἔχοντα καμάρας μικρὰς τέσσαρας
 ἔμπροσθέν τε καὶ ὀπισθεν καὶ ἐκ πλαγίων, εἰ ἄρα ὁ χειρο-
 τονηθεὶς βασιλέως υἱὸς ἐστίν, εἰ δὲ γάμβρὸς τύχοι ὢν, ἔμπροσθεν
 μόνον· ὃς δὲ στέφανος καλεῖται καὶ στεμματογύριον. καὶ πολυ-²⁰
 χρονίζουσιν αὐθις. ἔπειτα κλεισθέντος τοῦ διαφράγματος ὁ μὲν
 βασιλεὺς ἀπέρχεται εἰς τὸ κελλῖον αὐτοῦ, ὁ δὲ γε δεσπότης εἰς τὸ
 ἑαυτοῦ ὀσπίτιον μετὰ τῶν ῥηθέντων αὐτοῦ φορεμάτων, πάντων

12 δεσπότης P
 φορεμάτων add AB

15 κύψας add A

23 ὀσπίτιον] οὕτω P

proceribus quidem sua insignia gestantibus, utpote scaranica et id genus alia, induunt despotam proceres ii quos imperator praescripserit, intra trichinium, in summa eius parte, nempe duplici colore cothurnis, cabbadio violaceo vel coccineo, margaritis distincto. at imperator gestans suo in conclavi stemma suum et reliqua, procedit ad locum throni sui. sepimento igitur patefacto omnes precantur multos annos. deinde duo ex honoratioribus proceribus adducunt despotatus candidatum, et statuunt ante imperatorem, quem stans sic affatur: “imperium meum sive maiestas mea creat te despotam;” et statim omnes in multorum annorum apprecationem erumpunt. sciendum vero imperatorem non solum stare, quando despotam creat; sed quodcumque aliquid officium confert, licet minimum sit, id stans facit. at despota pedem imperatoris osculatur. ut autem surrexit, imponit imperator propria manu capiti eius coronam ex unionibus et margaritis confectam, habentem quattuor parvulas cameras seu forniculas ante retro et ab utroque latere, si ad despotatum evectus sit filius imperatoris: sin autem gener, tum ante duntaxat; quod sertum appellatur etiam stemmatogyrium; iterumque multos annos apprecantur. deinde clauso interstitio imperator ad suum conclave abit; despota itidem in suum cum omnibus praedictis gestami-

ἀρχόντων ἐπίπλων ἀκολουθούτων αὐτῶ, ἐκάστων τὰ ἑαυτῶν φορούμενων φορέματα, καθὰ προείρηται.

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν ι θ'.

P 137

Περὶ προβλήσεως σεβαστοκράτορος καὶ Καίσαρος.

5 Ἡ τοῦ σεβαστοκράτορος καὶ τοῦ Καίσαρος πρόβλησις ἀπαρ-
αλλάκτως ὡς καὶ ἡ τοῦ δεσπότου γίνεται, πλην τῶν ἐπὶ κεφαλῆς
φορεμάτων. ταῦτα γὰρ τὰ μὲν παλαιὰ ζητεῖται· ὁ δὲ βασιλεὺς B
ὁ Καντακουζηνὸς τοὺς γυναικαδελφοὺς αὐτοῦ Μανουὴλ καὶ Ἰωάν-
νην τοὺς Ἀσανίους τιμήσας σεβαστοκράτορας, ἐφόρεσε καὶ στε-
10 φάνους διὰ λίθων ἡερανίων καὶ μαργάρων, ἔχοντις ἕκαστον αὐ-
τῶν ἔμπροσθεν ἀνὰ μίαν καὶ μόνην καμάραν.

Συναπέρχονται δὲ καὶ μετ' αὐτῶν εἰς τὰ αὐτῶν ὀσπίτια
πάντες οἱ ἄρχοντες μετὰ τῶν αὐτῶν φορεμάτων, ὡς καὶ εἰς τὸ τοῦ
δεσπότου.

15 Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν κ'.

P 138

Περὶ προβλήσεως πατριαρχῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων.

Συνάγονται οἱ ἐπιδημοῦντες τῇ Κωνσταντινουπόλει ἀρχιε-
ρεῖς, εἰ μὲν καὶ πλείους τύχοιεν ὄντες, εἰ δ' οὐκ, δώδεκα· ἔτι δὲ

12 τοὺς αὐτῶν οἴκους P 16 περὶ προβλήσεως πατριάρχου,
καὶ περὶ χειροτονίας τοῦ αὐτοῦ καὶ ἄλλων πατριαρχῶν τε καὶ
ἐπισκόπων P 18 οὐ P

nibus, comitantibus eum proceribus in equis, quorum singuli sua propria
gestant ornamenta, ut antea dictum.

C a p u t 19.

De creatione sebastocratoris et Caesaris.

Sebastocratoris et Caesaris inauguratio eodem modo, sine ulla mu-
tatione, peragitur quo despotae, exceptis gestaminibus capitis. haec
enim quae antiquitus fuerint, adhuc quaeritur. at imperator Cantacu-
zenus, cum uxoris suae fratres Manuelem et Ioannem Asanios ad seba-
stocratoris dignitatem evexisset, concessit iisdem ut gestarent coronas
ex unionibus caesii coloris et ex margaritis, una et sola camera seu
fornicula ab anteriore parte constantia.

Deducunt autem illos in proprias aedes in universi proceres suis
gestaminibus conspicui, prout etiam despota deduci solet.

C a p u t 20.

De electione et inauguratione patriarchae aliorumque patriarcharum et
episcoporum.

Congregantur, qui tunc Cpoli degunt, episcopi, licet plures fuerint:
sin minus, duodecim; praeterea etiam ex vicinis ecclesiis evocati. si

καὶ ἀπὸ τῶν πλησιοχώρων ἐκκλησιῶν μετακεκλημένοι. εἰ δὲ μήτε
B ἐπιδημοῦντες τύχοιεν μήτε ἐν ταῖς πλησιοχώροις ἐκκλησίαις ὡσιν
 ἀρχιερεῖς δώδεκα, κάθηνται ἐν τῷ ψηφισθῆναι ἐξ ἀνάγκης ὅσοι
 ἂν εὔρεθῶσι, καὶ ἐκλέγονται εἰς πατριάρχην πρόσωπα τρία, οὓς
 ἂν ὁ θεὸς χορηγήσει εἰς τὴν γνώσιν αὐτῶν· ἂν τὰ ὀνόματα διακο-
 5 μίζουσιν ἐγγράφως τῷ βασιλεῖ οἱ τῶν ἀρχόντων τῆς ἐκκλησίας ἐκ-
 κριτοί, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκλέγεται ἀπὸ τούτων ὃν ἂν ὁ θεὸς ἐμβα-
P 139 τεύσει εἰς τὴν γνώσιν αὐτοῦ. εἶτα ἀποστέλλονται ἄρχοντες παρ'
 αὐτοῦ οὓς ἂν διακρίνοι, καὶ οἱ δηλωθέντες ἐκκλησιαστικοὶ ἄρχον-
 τες, καὶ διακομίζουσι τὸ ψήφισμα πρὸς τὸν ψηφισθέντα καὶ ἐκ-
 10 λεγόντα ὡς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τε καὶ τοῦ βασιλέως. κὰν μὲν δέξη-
 ται τοῦτο, ἤδη καλόν· εἰ δὲ μή, ἀπέρχονται εἰς τὸν ἕτερον· εἰ δὲ
 καὶ οὐχ οὗτος, εἰς τὸν λοιπόν. εἰ δ' ἴσως οὐδ' ὁ τρίτος, γίνον-
 ται αὐθις ψῆφοι ὡς ἐξ ἄλλης ἀρχῆς, καὶ μετὰ τὸ δέξασθαι τὸν
 ψηφισθέντα τὸ μήνυμα προβάλλεται τοῦτον ὁ βασιλεὺς οὕτως. 15

Γινομένης ἀναβάθρας διὰ ξύλων εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ τρικλί-
 νου, περισκεπομένης διὰ βλατίου κοκκίνου, ἐφ' ἧς ἴσταται θρό-
B νος βασιλικὸς ὁποῖος ἐν τῇ τοῦ βασιλέως στεφθοροῖα εἴρηται, ὁ
 μὲν τρικλινὸς ἐστὶ διαπεφραγμένος βλατίοις, καθὰ καὶ ἐν τῇ τοῦ
 δεσπότου προβλήσει δεδήλωται, ὁ δὲ βασιλεὺς τό τε στέμμι καὶ 20
 τὰ λοιπὰ φορῶν ἐλθὼν ἐκ τοῦ κελλίου αὐτοῦ καθίζει ἐπὶ τοῦ θρό-
 νου ἐρχόμενος ἐκ τοῦ κελλίου αὐτοῦ, πάντων τῶν ἀρχόντων παρι

1 ἢ εἰ μήτε margo P 5 ὡν om P 10 μήνυμα margo P
 21 ἐλθὼν ἐκ τοῦ κελλίου αὐτοῦ add A

vero neque ex iis qui peregre advenerunt, neque ex finitimis ecclesiis
 dupdenarius numerus episcoporum confici queat, tunc necessario in loco
 suffragii ferendi sedent tot quot reperti fuerint, tresque in patriarcham
 eligunt, quos scilicet deus ipsis inspiraverit; quorum nomina scripto
 consignata deferunt selecti ecclesiae proceres ad imperatorem, qui ex
 illis eligit aliquem, quem deus in mentem eius miserit. deinde ablegat
 imperator principes, qui simul cum ecclesiasticis proceribus perferunt
 electionem ad electum, electum, inquam, et ab ecclesia et ab impera-
 tore. si electus electioni annuat, bene est; si abnuat, eunt ad alterum.
 si neque iste consentiat, ad tertium se conferunt. si et hic recuset,
 rursus de integro et alio quasi principio sumpto suffragia ferunt. post-
 quam electus suffragationi assensum praebuit, hunc in modum ab impe-
 ratore renuntiatur.

Exstructa lignea anabathra ad initium triclinii, opertaque coccineis
 sericis, in qua stat talis imperatoris thronus qualis in coronatione im-
 peratoris descriptus est, triclinium quidem intersepitur eiusmodi velis et
 pannis quales in despotae inauguratione adhiberi solent. at imperator
 stemma et alia gestamina gestans sedet in throno suo, egressus ex con-

σταμένων ἔξω τοῦ διαφράγματος μετὰ τῶν παρυσήμων καὶ φορε-
 μάτων αὐτῶν. καὶ θρόνου ἡεραλέου τεθέντος κατὰ τὸ τοῦ τρι-
 κλίνου τρίτον μέρος ἀπὸ τοῦ τοίχου πρὸς τὸν βασιλέα, περισκε-
 πομένου διὰ βλατίου χρυσοῦ, ἔρχεται ὁ ὑπόψηφος πατριάρχης
 5 (ὑπόψηφος γὰρ μέχρι τότε λέγεται) καὶ καθίξει ἐπ' αὐτοῦ. εἶτα
 τῶν βλατίων τοῦ διαφράγματος αἰρομένων ἀνίστανται ἀμφότεροι, C
 καὶ πάντες αὐτίκα πολυχρονίζουσι. καὶ μετὰ τοῦτο οὐκ ἀπὸ τῶν
 ἀξιωμάτων τις, τοῦτ' ἔστιν ἢ δεσπότης ἢ σεβαστοκράτωρ ἢ Καῖσαρ,
 φέρει τὸν ὑπόψηφον (οὐδὲ γὰρ ἐνδημοῦσιν οὗτοι ταῖς τῶν πατριαρ-
 10 χῶν προβλήσει τῇ αἰτίᾳ ἔτι τοῦ πατριάρχου καθημένου ἀνοικεῖον
 ἔστιν ἴστυσθαι τούτους· πάλιν δὲ τῆς τῶν βασιλέων εὐφημίας
 γνομένης οὐκ ἐφεῖται τούτους καθῆσθαι· διὰ τοῦτο καὶ οὐ πάρευ-
 σιν) ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀρχόντων ὁ κρείττων καὶ διαφορώτερος ἐπαίρων
 διὰ χειρὸς φέρει τοῦτον ἔμπροσθεν τῆς ἀναβάθρας. τοῦ οὖν
 15 πατριαρχικοῦ δικανικίου ἐκεῖσε ἐν τῷ ῥηθέντι διαφράγματι εὐρι-
 σκομένον, λαβὼν τοῦτο ὁ βασιλεὺς διὰ τινος τῶν μὴ φοροῦντων
 σκιάδια εὐγενῶν, ἴστυμένον καὶ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ νιοῦ αὐτοῦ, D
 εἰ πάρεστιν ἐκεῖσε, μεγάλῃ φωνῇ λέγει οὕτως "ἡ ἅγια τριάς διὰ
 τῆς παρ' αὐτῆς δωρηθείσης ἡμῖν βασιλείας προβάλλεται σε ἀρχι-
 20 ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, νέως Ρώμης, καὶ οἰκουμεινικὸν
 πατριάρχην." καὶ οὕτως αὐτίκα πολυχρονίζουσι πάντες. εἶτα
 ὁ πατριάρχης ἐπὶ τῆς ἀναβάθρας ἀνελθὼν λαμβάνει τὸ δικανικίον

12 γενομένης P

15 πατριάρχου P

18 ἢ τὴν βασιλείαν

δωρησαμένη ἡμῖν A

clavi suo, omnibus proceribus extra septum consistentibus cum suis in-
 signibus et ornamentis; positoque caesio throno circa tertiam triclinii a
 pariete distantem partem, versus imperatorem, qui aureis velamentis in-
 stratus est, venit electus seu suffragiis adhuc obnoxius (eo usque enim hoc
 nomine appellatur) et sedet in illo. deinde sublatis septi velamentis
 surgit uterque; et mox omnes ora in appreciationem multorum annorum
 resolvunt. post haec non aliquis summa in dignitate constitutus, puta
 vel despota vel sebastocrator vel Caesar, sistit electum (neque enim isti
 patriarcharum renuntiationibus interesse solent, hac de causa, quia pa-
 triarcha sedente insolitum est ipsos stare: rursus fausta acclamatio im-
 peratoribus facta non sinit ut isti sedeant; quamobrem non adsunt),
 sed ex proceribus dignior et eminentior manu prehensum ducit ante
 anabathram. reperto autem intra septum patriarchali pedo, imperator,
 ministerio nobilis adolescentis ex iis qui sine pileo in aula obambulant,
 accipit illud, stansque tam ipse quam filius eius, si adsit, magna voce
 ita fatur "sancta trinitas per imperium ab ipsa nobis concessum consti-
 tuit te archiepiscopum Cpoleos, novae Romae, et oecumenicum patriarcham."
 et mox universi multos annos accinunt. deinde patriarcha ascen-
 dens in anabathram ab imperatoris manu pedum accipit, dataque ei be-

ἀπὸ τῆς τοῦ βασιλέως χειρὸς, καὶ εὐλογῶν αὐτὸν εὐθὺς κατέρχε-
 ται. καθισθέντων οὖν ἑκατέρων ἐπὶ τῶν θρόνων αὐτῶν γίνεται
 P 140 ἡ εὐφημία τῶν βασιλέων καὶ τοῦ πατριάρχου. καὶ μετὰ τὴν εὐ-
 φημίαν κλεισθέντος τοῦ διαφράγματος ὁ μὲν βασιλεὺς εἰς τὸ κελ-
 λιον αὐτοῦ, ὁ δὲ πατριάρχης ἀπέρχεται ἰππότης εἰς τὴν ἁγίαν 5
 Σοφίαν, τοῦ ἵππου αὐτοῦ περισκεπομένου σαγίσματι ἐκ πανίου
 λευκοῦ μέχρι καὶ κεφαλῆς. συναπέρχονται δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες μετ'
 αὐτοῦ τὰ ἑαυτῶν ἐνδεδυμένοι παρόσημα.

Ἰστέον δὲ ὅτι ὑπόψηφος ἔτι ὢν καὶ ἐρχόμενος προβληθῆναι
 ἔξω τῆς τοῦ παλατίου αὐλῆς πεζεύει, μετὰ δὲ τὴν πρόβλησιν 10
 ἐντός. σκεπάζουσι δὲ καὶ τὸν ἵππον αὐτοῦ σαγίσματι, καθὼς
 εἴρηται.

Ἀπελθὼν οὖν εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν μετὰ τὸ προβληθῆναι,
 B ὡς δεδήλωται, εὐχαεῖται μετὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν ἀρχόντων
 τῆς ἐκκλησίας. ἐν δὲ τῷ τῆς αὐτοῦ χειροτονίας καιρῷ ἔρχεται μὲν 15
 ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν, τὴν καθ' ἡμέραν συνήθη φέρων
 στολήν, χειροτονεῖται δὲ ὁ πατριάρχης ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας, ἐπεὶ
 τῆς Ἡρακλείας ἐπισκοπὴ ἦν τὸ Βυζάντιον.

Δεῖ δὲ γινώσκειν ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι ἀρχιερεῖς χειροτονοῦνται
 σφραγιζόμενοι ἐκ δευτέρου (τὴν μὲν πρώτην σφραγίδα καλοῦσι 20
 μικράν, τὴν δὲ δευτέραν μεγάλην, ἣτις ἐστὶ χειροτονία), ὁ δὲ πα-

3 τῆς εὐφημίας P

9 ὑποβληθῆναι P

13 ἐπελθὼν P

nedictione statim descendit. sedentibus igitur utrisque in thronis suis,
 fausta acclamatione tam imperatorem quam patriarcham prosequuntur.
 post acclamationem clauso septo imperator abit in conclave suum, pa-
 triarcha eques se confert ad sanctam Sophiam; et equus illius tectus
 est operimento ex candido panno usque ad caput; quem comitantur
 principes, suis quique insignibus spectabiles.

Sciendum est patriarcham, dum adhuc tantummodo electus est, ubi
 accedit ut ab imperatore promoveatur, extra palatium pedibus ambulare,
 quando ad renuntiationem suam venit, post renuntiationem vero tantum
 in palatio. tegunt autem et equum eius velamento, ut dictum est.

Profectus igitur ad sanctam Sophiam post suam renuntiationem, ut
 ostensum est, epulum inquit cum episcopis et proceribus ecclesiae. in
 ordinatione eius et consecratione venit imperator ad sanctam Sophiam,
 ferens consuetam sibi in dies singulos stolam. ordinatur vero patriarcha
 ab episcopo Heracleae, quia Byzantium olim ad episcopatum Heracleae
 spectabat.

Scire oportet alios quidem episcopos duplici crucis signatione sive
 benedictione accepta eligi, ex quibus primam nominant parvam, alteram
 magnam, quae est ipsa consecratio; patriarcham vero solum una ordi-

τριαρχῆς χειροτονεῖται μόνον, ἐπεὶ ἡ τοῦ βασιλέως πρόβλησις ἀντὶ τῆς μικρᾶς λογίζεται σφραγιδος.

Ὅμοιος καὶ ἀπαρλλάκτως γίνεται καὶ ἡ τῶν ἐτέρων πα- C
τριαρχῶν πρόβλησις, τοῦ τε Ἀλεξανδρείας, τοῦ Ἀντιοχείας καὶ
5 τοῦ Ἱεροσολύμων, ἀλλὰ δὴ καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου πρώτης Ἰου-
στινιανῆς Ἀχρίδος καὶ πάσης Βουλγαρίας, ἐπεὶ δευτέρα Ἰουστι-
νιανή ἐστιν ἡ Κύπρος, καὶ τρίτη ἡ Καρχηδών.

Οἱ μέντοι γε ἀρχιερεῖς μετὰ τὰς ψήφους αὐτῶν χειροτονού-
μενοι παρὰ τοῦ πατριάρχου, μεθ' ἡμέρας τινὰς τῆς χειροτονίας
10 αὐτῶν, ποιῶν εὐχὴν ἕκαστος ὑπὲρ τῶν κρατούντων καὶ τοῦ ὑπη-
κόου, ἀπέρχεται προσκυνῶν τὸν βασιλέα, καὶ ἀναγινώσκει ταύτην
τῆς παραστάσεως ἱσταμένης.

Οἱ δέ γε ἀρχιμανδριῖται καὶ πρωτοσύγκελλοι, ἀλλὰ δὴ καὶ D
καθηγούμενοι τῶν ἐντίμων μοναστηρίων, μετὰ τὴν σφραγιδα
15 παρὰ τοῦ πατριάρχου λαβεῖν ἀπέρχονται καὶ προσκυνοῦσι καὶ οὗ-
τοι, καὶ λαμβάνουσι τὸ δικανίκιον ἀπὸ τῆς τοῦ βασιλέως χειρὸς·
καὶ οἱ μὲν ἀρχιερεῖς εἰς προσκύνησιν τοῦ βασιλέως, ὡς εἴρηται,
ἐρχόμενοι μετὰ τῶν ἐχόντων μανδύων αὐτῶν ποταμοὺς προσκν-
νοῦσιν αὐτόν, οἱ δέ γε τῆς ἐκκλησίας ἄρχοντες μετὰ τῶν ἐπιρρι-
20 παρίων καὶ ἱματίων.

10 τοῦ om P

nari et consecrari, quandoquidem imperatoris renuntiatio parvae per
crucem signationis vicem supplet.

Ad eundem modum sine ulla variatione peragitur aliorum patriarcharum proclamatio et designatio, nimirum Alexandriae Antiochiae et Hierosolymorum; quin et archiepiscopi primae Iustinianae Achridis et totius Bulgariae: nam secunda Iustiniana est Cyprus, tertia Carthago.

Episcopi postquam electi et a patriarcha consecrati sunt, conferunt se post aliquot dies ad palatium, vota ibi precesque pro imperatoribus et subiecto populo facturi et imperatorem veneraturi. recitat quivis sacram precationem, circumstante comitatu aulico.

At archimandritae et protosyncelli, sed et praefecti venerabilium monasteriorum, postquam a patriarcha electi sunt, abeunt et ipsi ad palatium veneranturque imperatorem, et ab imperatoris manu pedum pastorale accipiunt. episcopi quidem ad honorem imperatori habendum profecti, ut dictum est, venerantur illum palliis suis undulatis induiti. ecclesiae vero proceres epirrhptariis seu capitum tegminibus tunicisque ornati.

Κεφάλαιον κά.

Περὶ πενθίμων βασιλικῶν φορεμάτων.

Πατρὸς βασιλέως ἀποθανόντος ἢ μητρὸς ἢ γυναικὸς αὐτοῦ, ἢ μὴν υἱοῦ καὶ ἐκγόνου βασιλέων ὄντων, ὁ κρατῶν λευκὰ φορέματα φορεῖ μέχρι καιροῦ ὅσον ἂν βούλοιο, εἶτα κίτρινα ἄνευ 5 μαργελίων, ἔπειτα τὰ αὐτὰ πάλιν μετὰ μαργελίων, καὶ μετὰ B ταῦτα λαμπροφορεῖ. εἰ δὲ θεῖος ἢ θεία πρὸς πατρός, ἢ ἀδελφὸς αὐτοῦ δεσπότης ὢν εἴτε καὶ μή, ἢ ἀδελφὴ ἢ υἱός, κίτρινα μὲν καὶ τότε, χωρὶς δὲ μαργελίων, εἶτα μετὰ μαργελίων. καθ' ὃν δὲ καιρὸν ὁ βασιλεὺς λευχειμονεῖ, ὡς εἴρηται, διὰ τοὺς ἑαυτοῦ 10 γνησίους, πάντες μελανειμονοῦσιν, οὐκ ἄρχοντες μόνον ἀλλὰ καὶ τοῦ λαοῦ. οἱ δὲ τοῦ τεθνεῶτος γνήσιοι, τοῦ βασιλέως κίτρινα φοροῦντος, μέλανα οὗτοι ἐνδύονται ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἕως ἡμερῶν τεσσαράκοντα, καὶ μετὰ ταῦτα ἡεράνεα μέχρις ἂν ἀλλάξοι ὁ βα- C σιλεύς, καὶ τότε λαμπροφοροῦσι καὶ οὗτοι. 15

Ἄνευ δὲ ὧν εἴρηται, εἰ συμβῇ τινὰ ἕτερον τῶν καθ' αἷμα συγγενῶν αὐτοῦ τελευτῆσαι, οὐδαμῶς φορεῖ κίτρινα ὁ βασιλεύς. ἂν δὲ τις τῶν γνησίων αὐτοῦ ἢ θεῖον ἢ ἀνεψιοῦ ἢ ἑξαδέλφου γυνὴ τελευτήσῃ ἢ ἀδελφὸς ἢ υἱός, ὁ τὸν τεθνεῶτα ἀποβαλὼν διαβιβάζει ἐν τῷ ἑαυτοῦ ὀσπιτίῳ τὰς τεταγμένας πενθίμους ἡμέρας, 20

17 τελευτῆσαι] ἀποθανεῖν A

20 οἶκῳ P

C a p u t 21.

De lugubribus imperatoris gestaminibus.

Patre imperatoris mortuo vel uxore, quin et filio et nepote, si imperatores fuerint, imperator, quamdiu placuerit, et pro libito, fert candida vestimenta, deinde citrina sine margellis, postea splendidis vestibus amicitur. si mortem obierit patruus aut amita ex patre, vel frater eius despotae honore decoratus, et quamvis hoc etiam honore careat, vel soror vel filius, citrina fert tunc quoque indumenta, absque margellis, postea cum margellis. quo tempore imperator gestat albas vestes, ut dictum est, propter suos propinquos defunctos, omnes pullas vestes ferunt, non proceres modo sed et populus: propinqui vero eius qui obiit, imperatore citrina gestante, nigris vestimentis etiam coram imperatore usque ad quadragesimum diem utuntur; postmodum caesiis sive subviridibus, donec imperator vestes mutet; et tunc ipsi quoque candidis vestibus amiciuntur.

Praeter hos de quibus diximus, si contingat aliquem alium ex sanguine iunctis mori, nunquam et nuspian fert citrina imperator. si aliquis ex cognatis, puta patruī consobrini vel patruelis, uxor in fata concedat, vel frater vel filius, is ex cuius domo funus prodiit, domi

ἤτοι μέγχοι καὶ τῶν νενομισμένων ἐννάδιον, καὶ μετὰ τοῦτο ἔρχεται
 νυκτὸς καὶ προσκυνεῖ τὸν βασιλέα μελανειμονῶν, καὶ ἔκτοτε ἐκτὸς P 144
 μὲν ἐνδεδυμένος ἐστὶ μέλανα, τὸν δὲ βασιλέα προσκυνῶν φορεῖ
 ἡεράνεα· οὐδὲ γὰρ ἐνδεδομένον ἐστὶ μελανειμονεῖν ἐν τῷ πα-
 5 λατίῳ.

Κ ε φ ά λ α ι ο ν κβ. B

Περὶ μελλονύμφης δεσποίνης.

Χρῆ καὶ τοῦτο γινώσκειν, ὅτι δεσποίνης νύμφης ἐρχομένης
 ἔξωθεν ἢ διὰ ξηρᾶς ἢ διὰ θαλάσσης, κατὰ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν
 10 μέλλει ἀποσωθῆναι εἰς τὴν πόλιν ἐγνωσμένην οὖσαν προσυπαντῆ
 ταύτην ὁ βασιλεὺς καὶ ἀνὴρ αὐτῆς ὁ νεόνυμφος μετὰ τοῦ βασιλέως
 καὶ πατρὸς αὐτοῦ, εἰ περίεστι· εἰ δ' οὐκ, αὐτὸς μόνος. καὶ εἰ C
 μὲν διὰ ξηρᾶς ἔρχεται, πεζεύειν αὐτὴν εἰθισται περὶ τὴν Πηγὴν,
 εἰ δὲ μετὰ τριηρῶν, πλησίον τοῦ ναοῦ τῶν Βλαχερινῶν ἔξω τῆς
 15 πόλεως, ὅπου ἂν τύχοι εἶναι ἐπιτήδειον. προκαταλαμβάνουσαι
 τοίνυν τὴν καταγωγὴν ἢ ἐνταῦθα ἢ ἐκεῖ αἱ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ
 συγκλητικῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων γυναῖκες αἱ κρείττους καὶ
 εὐγενέστεραι ὑποδέχονται τὴν δέσποιναν καὶ νεόνυμφον ἐρχομένην, D
 φιλοφρονούμεναι βασιλικῶς αὐτὴν καὶ θεραπεύουσαι, προσυπαν-
 20 τόντων καὶ τῶν βασιλέων, ἢ καὶ ἀμφοτέρων ἢ τοῦ νεονύμφου καὶ
 μόνου, ἂν μὴ καὶ πατὴρ ἦ, καθύπερ εἴρηται. εἰ μὲν οὖν μετὰ

14 κατέργων A 16 αἰ] καὶ P

diebus luctui destinatis, videlicet usque ad nonum diem, se continet. et
 postea noctu venit, indutusque nigris vestibus imperatorem adorat. et
 ab hoc tempore extra palatium induitur vestimentis nigris, cum vero ad
 imperatorem venerandum procedit, portat caesia: neque enim fas est
 nigras vestes in palatio ferre.

Caput 22.

De futura sponsa et imperatrice.

Oportet et hoc scire. domina sponsa peregre adveniente vel terra
 vel mari, ubi dies ille quo appulsura et urbem ingressa est innotuit,
 occurrit ei imperator maritus eius, novus sponsus, cum imperatore patre
 suo, si sit superstes: sin minus, ipse solus. et quidem, si terra adve-
 niat, consuetudine receptum est ut appellat ad locum quem ad Fontem
 nominant. sin in triremibus, tunc exscendit prope templum Blacherna-
 rum extra civitatem, ubi commodum fuerit. praeoccupato igitur sive
 hic sive illic diversorio, eorum qui in suprema dignitate sunt, et sena-
 torum et reliquorum principum uxores praestantiores et nobiliores exci-
 piunt dominam et novam sponsam, regie illam et omni humanitatis ge-
 nere prosequentes atque honorantes, occurrentibus etiam imperatoribus,
 vel utroque vel novo sponso solo, si pater non superest, prout explica-
 tum est. si ergo in triremi veniat, obvius fit illi circa arcem ad por-

τριήρεως ἔρχεται, προὔπαντι ἂν αὐτῇ περὶ τὴν ἀκρόπολιν εἰς τὴν τοῦ Εὐγενίου πύλιν ἔφιππος ὡν ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν ἀρχόντων, εἰ δ' ἀπὸ ξηρῶς, ἔξω τῆς πόλεως, ὡς περ εἴρηται. μετὰ δὲ τοῦτο οἱ μὲν βασιλεῖς ἢ ὁ βασιλεὺς ἀπέρχεται καταλιμπάνων αὐτὴν ἔκεισε, P 145 ἀπὸ δὲ τῶν εἰρημένων ἀρχοντισσῶν ὑποδοῦσιν αὐτὴν τὰ ἐρυθρὰ ἢ 5 βασιλισσαι, ἂν ὦσιν, ἢ σεβαστοκρατόρισσαι ἢ Καισαρίσσαι ἢ αἱ εὐγενέστεραι τῶν λοιπῶν. ὄντων δὲ προητοιμασμένων καὶ φορεμάτων βασιλικῶν, σταλεῖσα βασιλικῶς καὶ προπεμπομένη ἀπέρχεται εἰς τὸ παλάτιον ἔφιππος, τελουμένων μετὰ τοῦτο καὶ τῶν γαμικῶν τελετῶν ἐν ἡμέρᾳ ῥητῇ. 10

Ἰστίον δὲ καὶ τοῦτο, ὡς οἱ Παρδόβαλλοι, ὀπηρῖκα φέρουσι τοὺς πάρδους, ἰππῶται εἰσέρχονται εἰς τὸ παλάτιον καὶ ἰππῶται ὁμοίως ἐξέρχονται. ὡσαύτως καὶ οἱ τὰ κροστήρια φέροντες παροί- B νοχοὶ ἔφιπποι καὶ αὐτοὶ ἐντὸς τοῦ παλατίου εἰσέρχονται.

ἕως ὧδε τὰ τῶν ὀφφικιαλίων τῶν βασιλέων Κωνσταντινου-15 πόλεως ὀνόματα καὶ τῶν ὀφφικίων τῆς μητρὸς ἐκκλησίας.

1 τριήρεως] κατέρων A 10 ῥητῇ] hactenus B, qui τέλος adiungit
11 παρδοβάγιοι A 15 παρσινοχοὶ P, correctum in margine
15 ἕως — 16 ἐκκλησίας om A

tam Eugenii equo insidens cum proceribus. sin terra advenerit, occurrit ei extra civitatem, ut dictum est. postea abeunt imperatores vel imperator, ibidem ea relicta. ex praedictis primariis feminis vel reginae et imperatrices, si fuerint, vel sebastocratorissae vel Caesarissae vel aliae reliquis nobiliores calceant eam rubris calceis, paratisque imperatoris ornamentis et gestaminibus regifice comitata ac deducta proficiscitur equo insidens in palatium. et postea praestituto die nuptiarum solemnitas peragitur.

Sciendum et hoc, Pardorum venatores, quando adducunt pardos, equites ingredi in palatium, et equites similiter egredi. sic et illi qui refrigerando potui glaciem adferunt, equites palatium intrant.

hucusque officialium imperatorum Cpoleos nomina; et officiorum matris ecclesiae.

IACOBI GRETSERI S. I.

IN LIBRUM

GEORGII CODINI CUROPALATAE

**DE OFFICIIS ET OFFICIALIBUS MAGNAE ECCLESIAE
ET AULAE CPOLITANAE**

COMMENTARIORUM LIBRI TRES,

**QUIBUS NON TANTUM CODINUS SED ET VARIA ALIA TAM
GRAECORUM QUAM LATINORUM MONUMENTA
EXPLICANTUR ET ILLUSTRANTUR.**

INSERTAE SUNT

P. IACOBI GOAR ORD. PRAEDICAT.

NOTAE ET OBSERVATIONES.

INDEX CAPITUM.

LIBRI PRIMI CAP. I. Quis Codinus? quando? quae libri inscriptio. varia eiusdem vocabuli apud recentiores Graecos scriptura. numerus clericorum in magna ecclesia. II. dubitationes quaedam circa primum catalogi quinarium; de exocatacoelis deque magno oeconomio. III. quis magnus sacellarius et quis ὁ σακελλίον. IV. de chartophylace. V. de sceuophylace et protecdico. VI. de secunda pentade officiorum et officialium, VII. de tertia, VIII. de quarta, IX. de quinta, X. de sexta, XI. de septima, XII. de octava, XIII. de nona. XIV. de aliis quibusdam officiis ecclesiasticis a Citrio enumeratis, deque illis quae hodie apud Graecos usitata sunt. XV. de officiis ecclesiasticis aulae Cpolitanae, potissimum de archidiacono. XVI. de sacris vestibus ministrorum ecclesiae.

LIBRI SECUNDI CAP. I. De inscriptione huius partis; de despota deque sebastocratore. II. Caesar, magnus domesticus, panhypersebastus, protovestiarius et plures huius generis. III. percurruntur reliqua officialium nomina, quae continentur in catalogo capitis 2. IV. explicantur obscura quaedam vocabula ex capite 3. V. explicationes et observationes circa reliquorum procerum aulicorum insignia, quae Codinus capite 4 exsequitur. VI. observationes et explicationes in caput 5 Codini, quod est de ministeriis aulicorum.

LIBRI TERTII CAP. I. Observationes et explicationes in caput 6, quod est de feriis, II. in caput 7, quod est de mensa imperatoris, III. in caput 8, quod est de epiphania domini, IV. in c. 9, quod est de festo adorandae crucis, V. in c. 10, de festo palmarum, VI. in c. 11, quod est de luctu imperatoris, VII. in c. 12, quod est de officio magnae hebdomadae, VIII. in c. 13, de parasceue et magno sabbatho, IX. in c. 14, de festo paschae, X. in c. 15, de festis extra palatium, XI. in c. 16, quod est de fossato, XII. in c. 17, de coronatione imperatoris, XIII. in c. 18 et 19, de creatione despota sebastocratoris et Caesaris, XIV. in c. 20, de electione patriarchae, XV. in c. 21, de lugubribus imperatoris gestaminibus, XVI. in c. 22.

LIBER PRIMUS.

C A P U T. I

Quis fuerit Georgius Codinus Curopalata, et quo saeculo vixerit, P 151 non habeo dicere; ut nec illud, num Curopalatae nomen sit cognomen an officii palatini. illud liquet, sequiore iam Graecia, et cum ad interitum tenderet, floruisse, post Cantacuzenum scilicet vel cum illo.

Praeter hunc librum, qui nobis est in manibus, scripsit idem Codinus *παρεκβολὰς ἐκ τῆς βίβλου τοῦ χρονικοῦ περὶ τῶν πατριῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως*, selecta ex libro chronico de originibus Cpoleos, quae iam Graece et Latine exstant, tametsi longe copiosiora in bibliotheca Bavarica asservantur. titulus ita a Iunio formatus est, *Georgii Codini liber de officialibus palatii Cpolitani et officii magnae ecclesiae*. nam alter titulus, quem ex ms quodam codice adducit, prorsus nihil ad hunc librum facit: *παρεκβολαὶ ἐκ τῆς βίβλου τοῦ χρονικοῦ περὶ τῶν πατριῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ πόθεν ἐκλήθη Βυζάντιον, συντεθεῖσαι παρὰ Γεωργίου Κωδίνου*. nihil, inquam, ad hunc locum hic titulus facit, quia est illius alterius de originibus Cpoleos, cui etiam ab editore recte praefigitur, licet non, ut Iunius, τῶν πατριῶν a recto πατριά, sed melius τῶν πατριῶν a plurali τὰ πάτρια nobis exhibeat; quo titulo etiam Hesy-chius Milesius librum scripsit, qui iam vulgatus est. et nota sunt ex Suida Diogenis Cyziceni τὰ πάτρια Κυζίκου, res patriae seu *origines Cyzici*.

Et tamen suavissime nugatur Iunius, cur liber iste de officiis *παρεκβολῶν* appellationem tulerit, nempe quod ex libro, cuius inscriptio est *Chronicum*, excerptus fuerit; *Chronicum hoc fuisse publicum palatii Cpolitani, in quod acta curopalatae rettulerint, in quorum custodia idem quoque liber fuerit*. quid est nugas agere, si hoc non est? cum epigraphe ista non ad hunc librum, sed ad alium de originibus Cpo-

leos spectet, prout ab interprete totidem verbis eidem libro praelixus est.

Recentiores Graeci in orthographia dictionum, praesertim peregrinarum, varii sunt. addunt, ut *παλλάτιον*, *κουροπαλλάτης*, *διβέλλιον*, *πριμικήριος*, *φλάμουλον*, et in pure Graecis *κρέμμασθαι*, pro *παλάτιον*, *κουροπαλάτης*, *διβέλιον*, *πριμικήριος*, *φλάμουλον*, *κρέμασθαι*. addunt etiam initio vocabulorum, si inchoentur a β vel π , β mutato in π , ut *βαΐουλος* *μπαΐουλος*, *Βελλαρμίνος* *Μπελλαρμίνος*, apud Gabrielem episcopum Philadelph. in libro de sacramentis, *μπάλλα* *palla*, *pila*, *Μβασίας* *Bassa*, et id genus alia sine numero. imo in ipso etiam vocabulo suum hoc μ adiciunt ante β vel π , ut *ζομπέρτος* pro *ζοπέρτος* apud Annam in Alexiade, *ταμπάριον* pro *ταπάριον*. detrahunt: *σέλα*, *σακελάριος* pro *σέλλα*, *σακελλάριος* vel *σακκελλάριος*. nec tamen haec nimis scrupulose observant: hinc τὸ π sine adiectione τοῦ μ saepissime invenias, ut *πατέλλα*, *πατέλλιον*, *πατρίκιος*, *πατριάρχης* et id genus alia innumera. vide Glossarium Graecobarb. litera π .

Cave autem ne novem pentadas clericorum percurrens suspiceris etiam aetate Codini non fuisse plures clericos magnae ecclesiae quam his novem quinariis enumerentur: nam officiales tantum hoc indice continentur. olim quidem fuisse numerosissimum clerum liquet ex Novella tertia Iustiniani, qui, ne nimium diffunderetur, ad certum numerum restrinxit. *sancimus*, inquit, *ne quando in sacrosancta maiore ecclesia ultra 60 presbyteros, diaconos vero mares 100, feminas 40 et subdiaconos 90, lectores autem ultra 110, cantores ultra 25 existant, ut universis reverendissimorum clericorum maioris ecclesiae numerus in 425 personis et 100 praeterea ostiariis (ut vocant) consistat. in sanctissima igitur maiore almae huius urbis nostrae ecclesia, et tribus illis sacris aedibus ei coadunatis, tanta clericorum multitudo esto, neminem eorum qui nunc sunt eiiciendo, tametsi multo maior numerus existat quam a nobis definitus est; nemine item de caetero per ullum ordinem, qui hoc tempore est, adiciendo, donec intra hunc numerum mensura consistat. Heraclius imperator in diplomate de numero definito clericorum magnae Ecclesiae tom 1 Iuris Graeco-Romani: *religiosorum presbyterorum catalogus ad 80, diaconorum vero marium ad 150, feminarum diaconissarum ad 40, subdiaconorum ad 70, lectorum ad 160, cantorum ad 25, ostiariorum ad 75, quacunque tandem causa, redigatur. idem imperator clericos officiales hoc numero definit, nimirum ut essent syncelli 2, cancellarii 12, defensores 10, referendarii 12, notarii 40, scenophylaces presbyteri 4, scenophylaces diaconi 6, lectores 2 etc. quae cum officialibus Codini non satis concinunt. sed in his nihil erat apud Graecos constantius quam ipsa inconstantia et mutandi mos indesinens.**

P 153 Index primus officialium, qui novem pentades antecedit, non videtur esse a Curopalata: cur enim bis battologice, nec satis constanter, eosdem eodem propemodum loco percenseret? nolui tamen

omittere, cum in editione Iuniana exstet, et nisi me fallit memoria, etiam in altero codice Bavarico *).

C A P U T II.

Catalogus officialium magnae ecclesiae deest in altero ms Bavarico, quemadmodum et in Lautheriano: sed cum ab aliis exemplaribus repraesentetur, minime omitti debuit, quandoquidem ab ipso etiam libri titulo promittitur.

Ante novem pentadas seu quinarior officialium magnae ecclesiae praemittitur officialium index, qui sola vocabula continet, at nec omnia nec ordinate, ut antea dictum. nolimus tamen praeterire, ne quis fidem nostram desideraret. pleraque non tam sunt officiorum indigitamenta quam inanium titulorum crepitacula, etiam extra Cpolim ad alias Graecanicas ecclesias prolata, ut videre est in Turcograeciae l. 4, ubi exstat epistola clericorum insulae Chii ad patriarcham Cpolititanum, in qua invenies *sacellarium Chii, logothetam Chii, protosyngelum Chii, caliararchum pneumaticum et protecdicum Chii, canstrisium Chii, protopsalten Chii, dicaeophylacem Chii, nomophylacem Chii, referendarium Chii, doctorem evangelii, doctorem apostoli.*

p. 3 v. 4. τῶν ὀφφικίων] deo optimo maximo, patriarchae, templo, populo Christiano praestanda in ecclesia CP cum honoris splendore obsequia constituunt eius officia. ministeriis insudant θεωροί, δεπουτάτοι καὶ καμισάτοι: hi tus, carbones, aquam et alia praeparant; cereos praeferrunt evangelio deputati; vigiles vasa supellectilemque sacram custodiunt. officiorum tamen appellationem sibi vindicare vetat usus ecclesiae. quid causae est? οὐκ εἰσὶν ὀφφίγια ἀλλὰ διακονία περὶ τὸ ἅγιον βῆμα ἄλλοις ἀρμόζουσαι: non sunt officia, verum ministeria tantum sacro tribunali, id est altari, ab his nec non ab aliis quibuspiam impendenda, ait ecclesiasticus ordo in Euchologio. ideo vero maxime, quia patriarchis non placuit illa officiis connumerari, quod villiora forent haec obsequia, et auxilia superioribus honoris elationem adeptis accedentia. verumenimvero cum dignitatis decus officio coniunctum assevero, ne, precor, superiorum et infimorum ordine servato, cuncta deinceps officia

*) Is ita habet: ὁ μέγας οἰκονόμος. ὁ μέγας σακελλάριος. ὁ μέγας σκενοφύλαξ. ὁ χαρτοφύλαξ. ὁ σακελλίου. ὁ πρωτεύδικος. ὁ πρωτονοτάριος. ὁ λογιθέτης. ὁ κανστρήσιος (Allat. mss κανστρήσιος et κανστρίσιος). ὁ ῥεφερενδάριος. ὁ ὑπομνηματογράφος. ὁ ἱερομνήμων. ὁ ὑπομνησκων. ὁ διδάσκαλος τοῦ εὐαγγελίου. ὁ διδάσκαλος τοῦ ἀποστόλου. ὁ διδάσκαλος τοῦ ψαλτηρίου. ὁ ἐπὶ τῶν γονάτων. ὁ ἐπὶ τῶν κρίσεων. ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων. ὁ ἐπὶ τῆς ἱεραῆς καταστάσεως. ὁ ἐπὶ τῶν σεκρέτων. ὁ ἄρχων τῶν μοναστηρίων. ὁ ἄρχων τῶν ἐκκλησιῶν. ὁ ἄρχων τοῦ ἀρχιμυσίου. ὁ ἄρχων τῶν φώτων. ὁ ῥήτωρ. ὁ πρῶτος ὀστιάριος. ὁ νομοδότης. ὁ περιμικτήριος τῶν ἀναγνωστῶν. ὁ νοτάριος. ὁ πρωτοπαπᾶς. ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων.

unius, quod aiunt. classis et rationis censenda facile credideris. exstant ex iis suprema, ἀρχοντίκια μεγάλα, nobili praecipuoque reddendo patriarchae ministerio deputata, iurisque populo Christiano dicundi praefecturam obtinentia: τὰ γὰρ ἀρχοντίκια καὶ ὄφφικία τῆς μεγάλης ἐκκλησίας εἰς ὑπηρεσίαν τῷ ἀρχιερεῖ γυγόνασι καὶ εἰς κρίσιν τῶν ἐν βίῳ προσαγομένων. alia sunt minus nobilia, ἀρχοντίκια μικρά, suntuque tam protopapas quam qui sequuntur inferiores officiales, sinistri chori assessores, maiores siquidem dextrum cum patriarcha obtinent et praecipuis ubique coluntur privilegiis. tertii tandem generis officia λιτά nuncupantur, ita nimirum ut nullum habeant dignitatis annexum decus, nec lites cum patriarcha diiudicent: sunt etenim privati patriarchae ministri, archidiaconus ac secundus ab eo diaconus. ἔξωθεν, inquit typus Allatianus in Euchologio, τῶν δεκαπέντε ὄφφικίων καὶ κληρικῶν τῆς ἁγίας ἐκκλησίας (quae ἀρχοντίκια μεγάλα, primarum trium pentadum diaconos exornantia) διώρισαν οἱ ἁγιώτατοι πατριάρχαι ἀρχοντίκια μικρά εἰς ὑπηρεσίαν τῆς ἁγίας ἐκκλησίας. ὁ μέγας ἀρχidiaconos καὶ ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων αὐτὰ εἰσιν ὄφφικία. et alibi: ὁ μέγας ἀρχidiaconos καὶ ὁ δευτερός τῶν διακόνων οὐ τάσσονται μετὰ τῶν ἀρχοντικῶν τῆς ἁγίας ἐκκλησίας, ἀλλ' ὄφφικία εἰσι καὶ μόνα.

p. 4 v. 4. τῆς μεγάλης ἐκκλησίας] aedificii amplitudine, throni praecellentia, ministrorum numero, reddituum ubertate, cultus observantia.

ib. v. 5. πρώτων περὶ τῶν ὄφφικίων τῆς μεγάλης ἐκκλησίας] officiorum magnae ecclesiae catalogum plura licet ostendent exemplaria mss, pauca, quae ordinem ac numerum eundem observant, reperias. haec rerum humanarum condicio, ut mutationem in ecclesiam, quia mortalium coetus est, etiam inducat: haec rerum novandarum in patriarchis libido, ut prioribus recentia vellent addita, antiquis nova succedere, cuncta nonnunquam detruncant; ac ut reor, ex eorum placito fluxit ut exemplarium in iis recensendis diversitas, eo quod diversis aetatibus pro diverso ecclesiae officiorumque statu exscriberentur, emerent. integriores uberioreque percipis? brevis enim est, truncus ac imperfectus a Codino exaratus. hos tibi variis ex mss et nostris Euchologicis depromptos, gratiores multo futuros, percurrendos accipe.

(I) EX REGIIS MSS.

Ὁ μέγας οἰκονόμος κρατῶν τὴν οἰκονομίαν πᾶσαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. ὁ μέγας σακελλάριος ἐνεχόμενος εἰς τὰ ἀνδρῶνα καὶ γυναικεῖα μοναστήρια. ὁ μέγας σκευοφύλαξ φυλάσσει τὰ σκευὴ τῆς ἐκκλησίας. ὁ μέγας χαρτοφύλαξ κριτὴς τῶν ὄλων ὑποθέσεων. καὶ δεξιὰ χεὶρ τοῦ πατριάρχου. ὁ σακελλίον τὴν ἐνοχὴν ἔχων τῶν καθολικῶν ἐκκλησιῶν. ὁ πρωτέδικος τοὺς πρόσφυγας ἀναδεχόμενος καὶ κρίνων τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις. οὗτοι οἱ ἔξωκατάκλητοι.

πρώτη πεντάς. ὁ πρωτονοτάριος θύρα τῶν ἔξωκατακλήτων καὶ πρώτος τῶν πατριαρχικῶν νοταρίων. ὁ λογοθέτης ποιῶν λόγους κατηχητικούς πρὸς τὸν λαόν, δίκαιος τοῦ πατριάρχου. ὁ κανστρίσιος κρατῶν τὸ κανστρίον τῶν θνυμαμάτων ἐν ταῖς λειτουργίαις. ὁ ῥεφερενδάριος ἀναφορὸς τῶν πρὸς βασιλεῖα μηνυμάτων. ὁ ὑπομνηματογράφος γράφων τὰ πατριαρχικὰ ὑπομνήματα.

δευτέρα πεντάς. ὁ ἱερομνήμων κρατῶν τὸ κοντάμιον τὸ πατριαρχικὸν ἐν ταῖς λειτουργίαις, δεχόμενος καὶ τὰς ἐγγραφὰς τῶν ἀρχιερέων. ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων ἀναφέρων τῷ πατριάρχει τὰς τῶν δεομένων ἀναφορὰς, πεμπόμενος πρὸς τὸν βασιλεῖα μετὰ τοῦ ῥεφερενδάριου. ὁ ἐπὶ τῶν σεκρέτων καθιστῶν τὸ πατριαρχικὸν σεκρετον ἀπόρρυβον καὶ ἀτάραχον, εἰσάγων τοὺς κρινόμενους. ὁ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως

λίγων λειτουργούντος τοῦ πατριάρχου τὸ στῶμεν καλῶς· ὁ ἐπὶ τῶν γονάτων φορέων τοῦ πατριάρχου τὸ ἐπιγονάτιον.

τρίτη πεντάς. ὁ ὑπομνησκων ἀσχολούμενος*) τῷ πατριάρχῳ ἐν τῇ λειτουργίᾳ τὰς εὐχὰς κατ' ἐκάστην ὑπομνησκων· ὁ ῥήτωρ γράφων λόγους διδασκαλικούς ἀπὸ προσώπου τοῦ ἀρχιερέως· ὁ διδάσκαλος τοῦ εὐαγγελίου· ὁ διδάσκαλος τοῦ ἀποστόλου· ὁ διδάσκαλος τοῦ ψαλτήρος.

τετάρτη πεντάς τῶν ἱερῶν ἀρχόντων. ὁ ἀρχων τῶν μοναστηρίων ἔχων τὴν ἐνοχὴν τῶν μοναστηρίων μετὰ προτροπῆς τοῦ μεγάλου σκελλεῶριου· ὁ ἀρχων τῶν ἐκκλησιῶν ἔχων τὴν ἐνοχὴν τῶν καθολικῶν ἐκκλησιῶν μετὰ προτροπῆς τοῦ σκελλίου· ὁ ἀρχων τοῦ εὐαγγελίου κρατῶν ἐν ταῖς λιταῖς τὸ εὐαγγέλιον· ὁ ἀρχων τῶν φώτων ἀναδεχόμενος τοὺς εἰς τὸ βάπτισμα εὐτοπιζομένους, δίδους καὶ τὰ κηρία τοῖς κληρικοῖς ἐν ταῖς δεσποτικαῖς ἑορταῖς· ὁ ἀρχων τῶν ἀντιμινσιῶν δίδους τὰ ἀντιμινσία δι' ὧν καθιεροῦνται οἱ θεῖοι ναοί.

πέμπτη πεντάς. ὁ ὀστιάριος κρατῶν τὴν λαμπάδα τοῦ πατριάρχου καὶ ἐν ταῖς ψήφοις τὰς θύρας· ὁ νομοδότης δίδους τὰ νόμια τοῖς κληρικοῖς καὶ τοῖς πεινησιν· ὁ πρωτοπαπᾶς· ὁ δευτερεύων τῶν ἱερῶν καὶ ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων.

ὁ πριμμικήριος τῶν νοταρίων καὶ οἱ νοτάριοι, ὁ δομέστικος, ὁ λαοσυνάκτης, ὁ πριμμικήριος τῶν ἀγνωστών, ὁ ἀρχων τῶν κονταίων, ὁ ἐπὶ τῆς εὐταξίας, ὁ δομέστικος τοῦ σεκρέτου καὶ οἱ ἐπισκοπειανοί, ὁ πριμμικήριος τῶν ἔξκουβίτων.

(II) EX IISDEM REGIIS MSS.

Τάξις τῶν ὄφφικίων τῆς ἐκκλησίας. ὁ μέγας οἰκονόμος κρατεῖ τῆς ἐκκλησίας τὰ κτήματα, ὁ μέγας σκελλάριος τὰ γυναικεῖα μοναστήρια, ὁ μέγας σκενοφύλαξ τὰ σκεύη καὶ τὰ ἱερά πάντα τῆς ἐκκλησίας. ὁ μέγας χαρτοφύλαξ εἰς τὸ μεταξύνει καὶ εἰς τὰς σημειώσεις. ὁ σκελλίου κρατεῖ τὴν σκελλήην. ὁ πρωτέδικος εἰς τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν αἰχμαλώτων. ὁ πρωτονοτάριος θύρα τῶν ἔξω κατακοίλων. ὁ λογοθέτης εἰς τὸ λογογραφεῖν τὰς ἑορτάς, ὁ κανστρίνιος εἰς τὸ κανστρεῖν καὶ εἰς τὸ ἀλλάσσειν τὸν ἀρχιερέα, ὁ ὀσφενδάριος εἰς τὸ ἀποστέλλεσθαι εἰς τὸν βασιλεῦα δι' ὑποθέσεις, ὁ ὑπομνηματογράφος εἰς τὸ ὑπογράφειν τὰ ὑπομνήματα, ὁ ἱερομνήμων εἰς τὸ βλέπειν τὰς εὐχὰς ὀπισθεν· κρατεῖ καὶ τὸ κοντάμιον καὶ τὸν κώδικα τῶν χειροτονιῶν. ὁ ἐπὶ τῶν γονάτων κρημνᾶ τὸ ἐπιγονάτιον τοῦ ἀρχιερέως. ὁ διδάσκαλος τοῦ εὐαγγελίου, εἰ ἐπίσταται, ἔρμηνεύει δημηγορῶν. ὁ ἐπιμνησκων εἰς τὸ ἰθυμίζειν τὸν ἀρχιερέα μεστικῶς. ὁ ἐπὶ δεήσεων ἀπέρχεται εἰς τὸν βασιλεῦα ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων. ὁ ἀρχων τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν εἰς τὰ ἀνδρῶνα μοναστήρια, ὁ ἐπὶ σεκρέτων εἰς τὸ παύειν τὸν λαὸν εἰς τὸ κρῖνειν, ὁ ἐπὶ ἱερᾶς καταστάσεως εἰς τὸ ποιεῖν εὐταξίαν, ὁ ῥήτωρ εἰς τὸ ῥητορεύειν. ὁ ὀστιάριος κρατεῖ εἰς τὰς χειροτονίας τὰς θύρας. οἱ διδάσκαλοι τοῦ ψαλτήρος δύο. ὁ πρωτοπαπᾶς ἐκδικος τῶν κρίσεων. ὁ δευτερεύων εἰσοδεύει τοὺς ἱερεῖς, ἂν οὐκ ἐνι πρωτοπαπᾶς, καὶ ἀρχεῖ τῶν ἱερῶν ἀπὸ τοῦ πρωτοπαπᾶ. οἱ δύο κατηχηταὶ εἰς τὸ κατηχίζειν τοὺς βαπτιζομένους.

ὁ ἀρχων τῶν φώτων εἰσάγει τοὺς νεοφωτιστούς. ὁ νομοδότης εἰσάγει τοὺς ἐχομένους εἰς τὴν ἀγίαν μετάληψιν. ὁ πριμμικήριος τῶν πατριαρχικῶν νοταρίων. οἱ δύο δομέστικοι τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας (adde χοροστασίας). ὁ λαοσυνάκτης. ὁ πριμμικήριος τῶν ἀγνωστών. ὁ δομέστικος τοῦ ἄμβωνος.

*) ασχολούμενος?

(III) EX BIBLIOTHECA EMIN. D. CARDIN. MAZARINI.

ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

περὶ τῶν ὀφφικίων τοῦ παλατίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἰατροῦ μοναχοῦ ταυτὶ Ματθαίου δύτου.

- Τῆς ἐκκλησίας τὰς τιμὰς καὶ τὰς διακονίας,
αἱ διαιροῦνται πνεύματι κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον,
ἀπαριθμεῖ πρὸς ὄνομα νῦν μοναχὸς Ματθαῖος.
πεντάδος πρώτης πέφυκεν ὁ μέγας οἰκονόμος,
5 ὁ μέγας σακελλάριος, ὁ μέγας σκευοφύλαξ,
ὁ χαρτοφύλαξ μετ' αὐτοῦ καὶ μέντοι σακελλίου·
ἀλλὰ γε καὶ πρωτέδικος συναριθμεῖται τούτοις,
οἷσπερ ἕξωκατακόλοις πᾶσι προσωνυμία.
ὁ δὲ πρωτονοτάριος πεντάδος τῆς δευτέρας,
10 ὁ λογοθέτης μετ' αὐτὸν σὺν γε τῷ καστρινσίῳ,
ὃ τε ἡεφερενδάριος, ὑπομνηματογράφος.
ἱερομνήμων τρίτος τε, καὶ μὴν ὑπομιμνήσκων,
οἱ τοεῖς ἐσθλῆς διδάσκαλοι, πρώτος εὐαγγελίου,
τοῦ ἀποστόλου μετ' αὐτὸν, τρίτος ὁ τοῦ ψαλτήρος.
15 τῆς δὲ τετάρτης πέφυκεν ὁ γὰρ ἐπὶ γονάτων,
ὃ τε τὰς κρίσεις ἐφορῶν, ὃ τε δεήσεις φέρων,
ὃ τε τῆς καταστάσεως ἱεράς καὶ ὁ σκερῆτων.
τῆς πέμπτης ἄρχων τῶν μονῶν, ἄρχων ἐκκλησιῶν τε,
ἄρχων εὐαγγελίων τε, ἄρχων ἀντιμινσίων,
20 ἄρχων τῶν φώτων μετ' αὐτοῦ, πληρῶν πεντάδα πέμπτην.
ὄρα τὸν λαμπρὸν ῥήτορα, διπλοῦς ὄστιαρίους,
τὸν νομοδότην τε ὁμοῦ, πριμμικήριον νοταρίων.

(IV) EX ALLATIANIS *).

Χορὸς ὁ δεξιός.

Ὁ ἐπίσκοπος **)

πεντὰς πρώτη ***) . ὁ μέγας οἰκονόμος, ὁ μέγας σακελλάριος,
ὁ μέγας σκευοφύλαξ, ὁ χαρτοφύλαξ, ὁ σακελλίου.
πεντὰς δευτέρα. ὁ πρωτονοτάριος, ὁ κανστρήνσιος, ὁ
ἡεφερενδάριος, ὁ λογοθέτης, ὁ ὑπομνηματογράφος.
πεντὰς τρίτη. ὁ πρωτέδικος, ὁ ἱερομνήμων, ὁ ὑπὸ γονάτων,
ὁ ὑπομιμνήσκων, ὁ διδάσκαλος.

Χορὸς ὁ εὐώνυμος.

Ὁ πρωτοπαπᾶς, ὁ δευτερεύων, ὁ ἄρχων τῶν ἐκκλησιῶν,
ὁ ἕξαρχος, ὁ κατηχητής, ὁ περιοδευτής, ὁ βουτιστής, οἱ

v. 6. μέντοι] μὴν ὁ? 12. τρίτης?

*) Allatianum hunc indicem habet etiam, quam duobus e codicibus, Monchalliano et Pugetiano, Bernardus Medonius edidit, ἐρμηνεία τῶν ὀφφικίων τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης ἐκκλησίας, ἃ διηρμηνεύθησαν κατὰ τάξιν (M).

**) ὁ ἐπίσκοπος om M.

***) πρώτη πεντάς M, et mox δευτέρα πεντάς et τρίτη πεντάς.

δύο Ἰνδικοί *), οἱ δύο δαμίστικοι, οἱ δύο λαοσυντάκται, οἱ δύο περιμελητικοί, ὁ πρωτοψάλτης, ὁ πρῶτος, ὁ δημογράφος, οἱ θεῶμοι, ὁ**) ἐπὶ τῆς εὐαγγελίας, ὁ κατηγοριάρχης, ὁ κορυβαίτης, ὁ δεκανός **), οἱ λαμπαδαῖοι, ὁ περιμελετήσιμος, ὁ βασταγάρχης, ὁ μεροδότης****).

ρ. 3 v. 3 α β γ. τὰ ἐκκλησιαστικά ὄφθια ἔχουσιν οὗτος] ecclesiasticorum palatinorumve officiorum catalogus in mas occurrit frequentius: at quam diverse, nonnihil perypicax oculus advertet, nonnumquam sola nominum series apponitur: etiam quandoque nominum expositio et officiorum varia ministeria cernuntur exscripta, quae sequuntur in textu, proferunt haec: solum catalogum iam superius percurristi. porro cum expositio plura officia quam catalogus exhibeat, hunc foris ascitum et ab hac alienum merito quis poterit suspicari.

Dividit Codinus officia magnae ecclesiae in novem pentadas seu quinariorum. exstant etiam istae pentades tom. 1 iuris Graeco-Romani l. 4, in ipsa calce, sed tribus pauciores, quia index ille tantum sex pentadas adducit.

In prima ergo pentade apud Codinum continetur 1. magnus oeconomus, 2. magnus sacellarius, 3. magnus securophylax seu custos sacrorum vasorum, 4. chartophylax, 5. ὁ σακελλίου, curator seu praefectus sacelli, 6. protecdicus seu defensor primus. ubi mirum vocari pentadem quae sex complectatur. sed hanc admirationem eximet nobis Iohannes episcopus Citri in Responsis ad Constantinum Cabasilam Dyrhachii archiepiscopum, ita scribens l. 5 iuris Graeco-Romani, tom. 1 fol. 327: τὸ τοῦ πρωτεδικίου δὲ ὄφθικιον ἐν τοῖς

*) οἱ δύο Ἰνδικοί, ὁ βουτιστής M.

***) οἱ M.

****) ὁ δεκανός, ὁ κορυβαίτης M.

****) post ὁ μεροδότης M ὁ μέγας ἀρχιδιάκονος, ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων. addit praeterea haec: οὐ τάσσονται μετὰ τῶν ἀρχοντικῶν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἀλλὰ ὄφθικιά εἰσι καὶ μόνα. γίνωσκε δὲ τοῦτο ὅτι εἰ τις δ' ἂν ἔχη ἀπὸ τὰς τρεῖς σφραγίδας ταῦτα ὑπορεῖ γὰ σίβη εἰς οἶον ὄφθικιον θεῖου κληρονομίαν, οἶον ἀναγνώστης, ὑποδιάκονος, ἱεροδιάκονος, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀρχιδιάκονος καὶ ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων· οὐκ ὀφείλει γὰρ εἶναι τὸν ἱερεῖα κληρικόν, διότι τοῖς ἱερεῶσιν ἐταξεν ὁ κανὼν ἱεροσουργίαν τὴν ἀναίμακτον θυσίαν καὶ οἰκίταις τοῦ ἀρχιερέως μὴ εἶναι. τὰ γὰρ ἀρχοντικὰ καὶ ὄφθια τῆς ἀγίας ἐκκλησίας εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ ἀρχιερέως γέγονασι καὶ εἰς κρίσιν τῶν ἐν βίῳ προσαγομένων, καὶ διωρηνηνόμενα κατὰ τάξιν ἐν ἑαστον τῆν αὐτοῦ ἐτέρησαν καὶ ὑπηρεσίαν. non adnumerantur ista inter magnae ecclesiae archonticia, sed officia tantum sunt. observa igitur obire officia ministrantium, quales sunt lector subdiaconus hierodiaconus archidiaconus et diaconorum secundus, nemini eorum licere qui tria suffragia, hoc est ordines, ut aiunt, maiores, ad sacerdotium susceperint: quippe indecens et indecorum esset sacerdotem servire patriarchae, cum sacerdotibus praecipiat canon ut incruentam servire patriarchae, cum sacerdotibus praecipiat canon ut incruentam sacrificent hostiam atque ab omni ergo patriarcham servili ministerio abstineant. dignitates et officia sanctae ecclesiae ad patriarchae praestandum ministerium et in eorum quae in vita solent accidere iudicium constituta sunt. singula autem secundum eorum ordinem vicem munus et ministerium quod obtinent, explicantur.

ὑποβεβηκόσιν ὃν ἔκπαλαι ὕστερον τοῖς ὑπερέχουσι συνετάγη παρὰ τοῦ τῆς μακαρίας λήξεως πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γεωργίου τοῦ Ξιφιλίνου. τῇ πράξει δὲ ταύτῃ ἐπηκολούθησε καὶ γνώμη γενναία τοῦ ἐν ἀγίοις μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Εὐσταθίου, ἐπαινοῦσα καὶ ἐξαιρουσα τὸ γεγονός ὡς εὐλόγως καὶ ἀμέμπτως παραθέν. cum ergo olim quinque duntaxat hoc quinario comprehenderentur, iure Codinus πεντάδα nominavit, respiciens nimirum ad antiquiorem, non ad illum a Xiphilino introductum numerum. nam et Balsamon in *Melete* seu disceptatione sua de officio chartophylacis et protecdici, tom. 1 iuris Graeco-Romani fol. 456, quinque tantum in hac prima classe ponit, omisso protecdico, eosque dicit esse quasi quinque sensus patriarchae, quibus tanquam instrumentis negotia omnia exsequatur. vocat etiam horum quinque ecclesiasticorum procerum ministeria πέντε σεκρέτων εὐαγγῆ λογοθέσια, hoc est, ut interpretes vertit, *quinque secretorum religiosa ratiocinia*. rectius forte: P 154 *quinque secretorum consistoria*. nos rebus expediendis praefectos. et quivis horum habebat sua in functione plures adiutores, quos Balsamon vocat *chartularios*, τοῦ κόπου συμμεριστάς καὶ σεκρετικούς διακονητάς, *laboris consortes, senatusque illius seu consistorii seu consilii ministros*.

Appellabantur iidem ἐξωκατάκοιλοι ἄρχοντες, ut Balsamon docet et Ioannes Citrius, etsi in huius Responsis scribatur hoc nomen in penultima non per oi sed per η, ἐξωκατάκηλοι, et Latine Exocataceli, ut in editione Bonifidii. sed vitiose: nam recta scriptura est ἐξωκατάκοιλοι, Latine *exocatacoeli*. graviter errat Iunius, cum p. 4 v. 13 verbum hoc in duo dividit, ἔξω κατακόιλων, itaque interpretatur, *catacoelorum, qui foris sunt*. nugae: unicum vocabulum est, non duo. quare legendum ὁ πρωτονοτάριος θύρα τῶν ἐξωκατακόιλων. hinc etiam reformanda lectio c. 9 p. 66 5 et 12, ubi Iunius ἔξω κατάκοιλοι, redditque *sex catacoeli*. quam lectionem vitiosam esse, licet in Bavariis quoque codicibus appareat, vel ex descriptione protonotarii discere poterat, ubi scriptum in suis etiam exemplaribus reperit ἐξωκατακόιλων, quamvis male disiunxit quae coniungenda erant. quomodo ergo nunc ex ἔξω procedit nobis ἔξ? eo item nomine non potest ferri illa lectio, quia ἄρχοντες isti vocabantur tunc etiam ἐξωκατάκοιλοι, quando erant tantum quinque, ut ex Balsamone planum: non ergo a numero dicti sunt ἔξω κατάκοιλοι.

Sed quae notio huius nominis ἐξωκατάκοιλοι? ut Iunio suaviter de vallibus et de ecclesiis in editiore loco Cpoli semper exstructis philosophanti assentiar, committere non possum. sed eum qui ex *exocatacoelis* nobis *catacoelos* procedit, falsam itidem originationem fabricare nec insolens nec novum videri debet, cuius falsitas cuiusvis absque mora subolebit, qui haec Iunii verba cum sensu perpendit: *maximae ecclesiae praerat patriarcha, reliquis pastores sui, qui dicebantur catacoeli, κατὰ τὰς κοιλιάδας singuli commorantes*. scilicet Cpoli omnes parochi habitabant in vallibus, nullus in excelsiore urbis

loco: alioquin *Iuniani catacoeli* nomen tueri non potuissent. nec plures in tanta civitate parochi erant quam quinque aut summum sex: nomen enim *catacoeli* seu, ut nos scribimus, *exocatacoeli* quinque vel sex duntaxat obtinebant.

Nec magis verisimilia de istis apponit nobis Petrus Gregorius Tolosanus Syntagm. universi Iuris 15 9, ubi dicit a Graecis vocari *evicellos* episcopos nonnullos, nulli metropolitano subiectos, patriarchis familiares et suffraganeos semperque astantes; quales describit Wilhelmus Tyrius Belli sacri 14 12, quos ipse Tyrius dicit a Graecis appellari *cancellos*. Petrus Gregorius suspicatur subesse mendum: forsani enim scripsit Tyrius *catacelos*, ut rectus sit *κατάκηλος*. *κατάκηλοι* a *κατακηλέω*, quod est *permulceo*, *suavitate animum delinéo*. hinc *κατακηλητικός* vin demulcendi habens. et cur non hinc itidem *κατάκηλος*? illud alterum *evicellos* format Petrus Gregorius *παρά τὸ εὐκήλους*: hoc enim nomine significant Graeci *stantes sine motu, quietos*; hinc apud Hesiodum *πόντος ἀπήμων, εὐκήλος*. sed haec nihil ad *exocatacoelos* nostros faciunt, sive isti *evicelli* a P. Gregorio allati aliquando in rerum natura exstiterint, sive ex cerebro eximii illius iureconsulti prognati fuerint, ut ego quidem existimo: legendum enim apud Tyrium *concellos*, id est *syncellos*, eiusdem cellae socios et habitatores. et nupera editio Tyrii *syncellos* exhibet, tametsi prior illa lectio melior et scripturae vulgatae propior sit. adde *concellos* istos fuisse episcopos, tametsi suffraganeos, ut Tyrius appellat. et *exocatacoeli* nostri non erant episcopi sed patriarchales diaconi. valeant ergo isti *evicelli*, antehac inauditi, Tyriusque suos *concellos* et Codinus suos *exocatacoelos* re- P 155
tineat.

Nescio an audeam proponere coniecturam meam, quam diu iam premo: sed promatur, quandoquidem nullius periculo prometur. quid si unica literula mutata legamus *ἐξωκατάκοιτοι*? *qui foris dormiunt, qui foris cubant*, non in patriarcheo: olim namque proprias ecclesias administrabant, et sic sua domicilia extra magnae ecclesiae limites incolebant, in iisque quietem capiebant. Canon Trullanus 46 de monialibus: *παντελῶς δὲ αὐταῖς ἐξωκοιτεῖν οὐκ ἔξεστι*. ubi Zonaras Graecus interpres: *καὶ μηδὲ ἔξω τῆς μονῆς τὴν νύκτα διάγειν· τοῦτο γὰρ τὸ ἐξωκοιτεῖν*. probabilior redderetur coniectura, si *ἐξωκατακοιτεῖν* legeretur. verum prior quoque lectio suspicioni nostrae aliquid verisimilitudinis conciliat; longeque plus fulcinenti adhuc accederet, si aliquis ms codex *ἐξωκατακοίτους* nobis repraesentaret. apud Nicetam in vita Ignatii lege *λέων ὁ καλούμενος κατακοίλας*: sed nihil hic ad rhombum. tempore Leonis Armenii, et ante itidem, clerici palatini non in palatio sed foris in privatis aedibus commorabantur, et tertia circiter vigilia noctis ad Elephantinam (portam) congregabantur, indeque ad ecclesiam abibant et matutinas preces deo persolvebant, ut scribit Ioannes Curopalata in Leone Armenio. postea in aula seu regia habitaverunt, eo quod

interfectores Leonis Armenii nocte nativitatis domini his clericis immisti templum ingressi essent et Leonem trucidandi occasionem nec frustra captassent. quid si exocatacoelis quoque mos extra patriarchicum pernoctandi fuit? erant olim isti exocatacoeli sacerdotes, postea ab patriarcha quopiam in patriarchalium diaconorum numerum redacti, ut patriarcha diebus solemnioribus ministris honoratioribus non careret, ut patet ex ipso Codino c. 9 p. 66 8 et sequentibus.

Magnae fuerunt auctoritatis *exocatacoeli*, quam ex his pauculis Codini verbis colligas p. 4 11: οὔτοι κάθηνται ἐν τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ συνόδῳ μετὰ τοῦ ἀρχιερέως. chartophylaci, uni ex istis, moverunt aliquando litem episcopi διὰ τὸ προκαθῆσθαι αὐτὸν τῶν ἀρχιερέων, ὁπηνίκα δεοὶ τούτους συνέρχεσθαι κατὰ τινα χρεία καὶ συνεδριαζειν κατὰ αὐτὸν πρὸ τῆς εἰς τὴν ἀγίωσύνην σου εἰσελεύσεως. verum pro chartophylace rescripsit Alexius Comnenus. exstat Novella eius inter illas quas cum Ecloga seu Synopsi Iuris Romani edidit Leunclavius.

Eorundem fit mentio in concilio Florentino tanquam auctoritate et dignitate in clero Graecanico valde excellentium: καὶ τὸν πάπαν ὁ πατριάρχης ἠσπάζετο ἰστάμενον ἐν τῇ παρεϊᾷ, ἡμεῖς δὲ καθήμενον τὴν δεξιὰν αὐτοῦ καὶ τὴν παρεϊὰν σὺν τοῖς ἕξωκατακόλοις. παραγενομένου ἐν αὐτῷ τοῦ βασιλέως τοῦ ἀγίου, τῶν καρδηναλέων καὶ πάντων τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν ἕξωκατακόλων. hactenus de *exocatacoelis* in genere *).

Quod attinet ad *oeconomum*, qui primus inter *exocatacoelos*, eius officium his verbis describit Codinus p. 3 v. *penult.* ὁ μέγας οἰκονόμος κρατῶν πάντα τὰ κτήματα τῆς ἐκκλησίας καὶ πᾶν τὸ ἐσοδιαζόμενον ἐξ αὐτῶν. καὶ οἰκονομεῖ τῷ ἀρχιερεῖ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ. quae sic interpretatur Iunius: *magnus oeconomus, qui in omnes possessiones ecclesiae auctoritatem habet, omnemque redditum qui ex eis percipitur. ministrat autem sacerdoti summo et ecclesiae hac* P 156 *oeconomica procuratione. quanto brevius et distinctius dixisset magnum oeconomum esse illum qui in omnes facultates proventusque ecclesiae ius habet, procuratorque est episcopi simul ac ecclesiae. breviter eundem descripsit Balsamon: καὶ ἔχει τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων τὴν πρόνοιαν ὁ μέγας οἰκονόμος. natum est autem illud ὁ μέγας ex recentium Graecorum ambitione, qui officiis et dignitatibus titulum μεγάλου admodum liberaliter praeponabant, et saepe duo officia, ceteroquin paria, aliter non distinguebant quam vocis τοῦ μεγάλου appositione. qua in re longe parciores et restrictiores sunt semperque fuerunt Latini, qui et ad omnes, etsi virtute et eruditione praestantes, raro hoc elogium quasi praenomen aut cognomen transtulerunt, cum tamen apud Graecos nihil sit frequentius quam illud ὁ μέγας. saepe ex musca μέγαν elephantem facere solent. et iam quoque ex*

*) cf. Goar. ad c. 9.

ingenito fastu μέγαν titulo mirifice sese circumspiciunt, ὁ μέγας ῥήτωρ, ὁ μέγας σακελλάριος, ὁ μέγας οἰκονόμος, cum sint omnium prope mortalium longe miserrimi propter iugum Turcicum.

p. 3 penult. ὁ μέγας οἰκονόμος] oeconomī munia recensent uberior Allatiana. ὁ μέγας οἰκονόμος τῶν κτημάτων ὀφείλει εἶναι ἱεροδιάκονος. ὅταν δὲ λειτουργεῖ ὁ ἀρχιερεὺς, φορῶν τὸ στιχάριον αὐτοῦ καὶ τὸ ὠράριον ἴστανται ἐν τῇ (δεξιᾷ add M) μερίδι τῆς ἁγίας τραπέζης, βασιτάζων καὶ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ καὶ τὸ ἅγιον ὄπιδιον. προσφέρει δὲ καὶ τὸν μέλλοντα χειροτονηθῆναι κληρικὸν τῷ ἀρχιερεῖ. ἔστι δὲ καὶ ἐπὶ πᾶν κτήμα τῆς ἐκκλησίας, ἐξετάζει εἰσόδους καὶ ἐξόδους καὶ λογαριασμοὺς ἀπὸ πᾶν πρᾶγμα τῆς ἐπισκοπῆς. κρατῶν καὶ χαρτουλάριον ἀναφέρει ταῦτα, καὶ τετράκις τοῦ χρόνου (δις τοῦ ἐνιαυτοῦ M) ἀναφέρει τῷ ἀρχιερεῖ, ἐπισκοπεύων καὶ τὴν χηρευομένην ἐκκλησίαν, πάντα τὰ ἀγαθὰ αὐτῆς, μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ ἐπισκόπου. ἔστι δὲ καὶ εἰς τὰς κρίσεις ἐν τῇ δεξιᾷ τοῦ ἀρχιερέως. addunt alia: ἔστι καὶ ἐπὶ ψήφους τοῦ ἐπισκόπου πρῶτος, διανέμων καὶ τὰ δικαιώματα τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, τὰ εἰσερχόμενα δίκαια τῆς ἐπισκοπῆς. uno verbo Regia scripserunt: ὁ μέγας οἰκονόμος ἔχει τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων ἐπιμέλειαν. oeconomum diaconum tantum voluere posteriores Graeci: Ioannem enim Tabennisiotam Zenonis tempore ex presbytero et oeconomio patriarcham Alexandriae factum memorat Theophanes; idem sub Heraclona Paulum CP pariter patriarcham ex eodem officio presbyterique dignitate refert assumptum. ab imperatore quondam instituebatur; ab Isaacii Comneni tempore a patriarcha. Zonaras in Isaacii Comneni vita: τὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων οἰκονομίαν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀπένευμε μέχρι τότε τοῦ μεγάλου οἰκονόμου προχειριζόμενον παρὰ τοῦ βασιλεύοντος, ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ σκευοφύλακος. ἐκεῖνος δὲ καὶ ἄμφω ὑπὸ τὴν τοῦ πατριάρχου ἔθετο ἐξουσίαν. vide Balsamonem in Canon. 9 edicti Theophili.

C A P U T III.

p. 4 v. 1. Ὁ μέγας σακελλάριος appellatur a Ioanne Citrio ὁ ἐπὶ τῆς μεγάλης σακέλλης. at ὁ τοῦ σακελλίου vocatur quoque ὁ ἐπὶ τῆς μικρᾶς σακέλλης ἢ γονν ὁ σακελλάριος. in Turcograecia non male dicitur *sacellius*. quid vero σακέλλη seu sacella seu σακέλιον seu σακέλην seu σακέλλιον? his enim nominibus utuntur recentiores Graeci, a quibus sacellarii magni et minoris nomina deducunt. σακέλλιον, inquit Suidas, βαλιάντιον, μαρσύπιον, ἐξ οὗ καὶ σακελλάριος. Hesychius: σακέλλα, ὅπου τὸ χρυσίον τίθεται. σακέλλιον ὁμοίως. nec dubium nomen hoc ad Graecos venisse ex Latino seu potius multis communi vocabulo, *saccus*, *sacculus*, *sacculus*, extrito altero c. hinc Germanicum *säcklein* et *seckel* pro *loculis*; et *seckelmeister* quaestor, *praefectus sacculi* seu *saccelli*. quare si duos istos propriis nominibus afflicere velimus, tum ὁ μέγας σακελλάριος erit nobis *der gross oder grosser seckelmeister*, ὁ τοῦ σακελλίου seu sacelli *der klein seckel-*

meister, quia ecclesiae pecunias curabant, asservabant, expendebant. et haec est primaria appellationis huius ratio, petita nimirum a *sacculo*, hoc est ab aerario ecclesiastico, cui praerant.

p. 4 v. 1. ὁ μέγας σακελλάριος] ἀπὸ τοῦ σακελλίου dictus. σακελλίον βαλάντιον, μαρσῦπιον, ait Suidas: loculorum itaque et pecuniarum custos est sacellarius. hanc expositionem mihi suggerit Balsamon Medit. de protectico: παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις σάκελλον παρὰ τὸ διοικεῖν καὶ φυλάττειν ἐστὶ. λέγεται οὖν σακελλάριος ὁ τῶν μοναστηρίων διοικητής. viri Latinorum ignari dirige vel corrige linguam: mentem percipe, quasi dicat "sacellum administrationis custodiaeque rationem secum vehit: ubi ergo sacellarii mentio, confestim monasteriorum administrator obversetur oculis". optime: nam et Stephanum Persam, quem Nicephorus patriarcha *παῖδιαν τῶν βασιλικῶν χρημάτων*, Theophanes *σακελλάριον* vocat. quod igitur oeconomus magnaee ecclesiae, id sacellarius monasteriis praestat, ut nimirum eorum bonis custodiendis invigilet. perpende haec ex Allatianis excerpta: ὁ μέγας σακελλάριος ἐπισκοπεύων καὶ ἐρευνῶν τὰ ἀνδρῖκια μοναστήρια ἐν πάντων τῶν συνεροχόμενων δικαιοματάων. ἐπαίρει δὲ λογαριασμόν, εἰσόδους καὶ ἐξόδους, βίους δὲ καὶ πολιτείας τῶν μοναχῶν ἐρευνῶν. καὶ δις (τρὶς M) τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀναφέρει αὐτὰ τῷ ἀρχιερεῖ. ἐστὶ δὲ καὶ εἰς τὰς κρίσεις εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ οἰκονόμου. adiungunt alia: προσφέρει καὶ τὸν μέλλοντα χειροτονηθῆναι εἰς ἱερέα, στηκόμενος πλησίον τοῦ μεγάλου οἰκονόμου. non omnium porro et ubique sitorum monasteriorum praefecturam sibi vindicat sacellarius, sed, ut aiunt Regia num. 1039, τῶν κατὰ τὴν πόλιν καὶ τῶν περστικῶν, eorum quae in regia urbe nec non et trans portum in Sycena sive Galatensi regione sunt condita. (M: ὁ μέγας σακελλάριος φορῶν τὸ στιχάριον αὐτοῦ καὶ τὸ ὄραριον στήκεται ἐν τῷ εὐδυνύμφ μέρει τῆς ἀγίας τραπέζης, βαστῶν τὸ ἅγιον ἑπίδιον.)

Interim alia quoque munia obibant: nam *magnus sacellarius potestatem habet in virorum et mulierum monasteria*, quo in munere administro utitur illo qui antistes monasteriorum appellatur, de quo Codinus in quinta pentade, sicut et ὁ τοῦ σακελλίου adiutorem habet ἄρχοντα τῶν ἐκκλησιῶν, de quo in quinto quinario.

ib. v. 2. ἔχων ὑπουργόν] Allatiana (et M) vocant χαρτουλάριον. ex quo percipe χαρτουλάριον scribam inferiorem denotare.

Non absimilia Balsamon: *magnus sacellarius curam gerit monasteriorum, tam eorum quae sunt intra urbem quam τῶν περστικῶν*, hoc est quae sunt in Pera seu Peraea, cum civitatis imperatricis decima tertia regio sit Pera seu Peraea, ut patet ex descriptione urbis Cpolitanae, inter cuius regiones locum decimum tertium obtinet *Sycena*, quae alio nomine *Pera* et hodie *Galata*. cum ergo ad Cpolitanae urbem pertineat, non immerito curam et inspectionem habet *sacellarius* in monasteria quae in Pera sita sunt, quaeque Balsamon vocat *Peratica*: a Pera enim urbe deduxit hoc nomen.

Minor sacellarius seu *sacellius catholicas ecclesias sua in potestate habet et sacelin sive sacellium*, inquit Codinus. ubi mentio fit P 157 sacelli, ne cogites curam ecclesiarum excludere *sacellium* proprie dictum. et quamvis in descriptione officii *magni sacellarii* denuo non repetatur cura *sacellae*, attamen ipsum nomen id satis indicat: nemo enim proprie, imo forsam ne apte quidem nominatur

absolute *sacellarius*, eo quod curat tam virorum quam virginum monasteria. *minori sacello* tribuit Balsamon, in sua disceptatione de chartophylace, etiam curam et administrationem emphyteusium. ait enim: ὁ σακελλίου *praefectus sacelli* curam gerit τῶν καθολικῶν ἐκκλησιῶν, *catholicarum ecclesiarum* (inepte *interpretis ecclesiarum in genere*; quem errorem non semel errat), πρὸς δὲ καὶ ἐμφυτεύσεων τὴν διοίκησιν.

Regia de sacello praeposito ac eius appellatione: ὁ σακελλίου τῶν καθολικῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἐμφυτεύσεων τὴν διοίκησιν ἔχει· σάκελ γὰρ παρὰ Ῥωμαίοις τὸ διοικεῖν ἐστὶ καὶ φυλάσσειν· ἀπὸ τούτου μετωνόμασαι σακέλλη ἢ τοὺς κακουργοὺς φυλάττουσα, καὶ τὸ σακκούλιον. Allatiana de eodem: ὁ σακελλίου, ὅταν λειτουργεῖ ὁ ἀρχιερεὺς, ἰστώμενος καὶ αὐτὸς ἐν τῷ ἀγίῳ βήματι εἰς ὑψηροῖαν τοῦ ἀρχιερεῶς. ἔχων δὲ ἐπισκοπεῖν τῶν γυναικείων μοναστηρίων ἐρευνᾷ καὶ ἀναθεωρεῖ αὐτὰ κατὰ τὴν τῶν ἀγίων κανόνων ἀκριβείαν. κρατῶν δὲ φυλακὴν τῆς ἐκκλησίας καὶ τοὺς ἐν φυλακῇ ἀποστελλομένους παρὰ τοῦ ἀρχιερεῶς, κρατῶν αὐτοῖς. elucidant haec Simeonis Thessalonicensis verba: ὁ σακελλίου τῶν εὐαγίων οἰκῶν κατὰ τὴν πόλιν διερευνᾷ καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ἐπιμέλειται εὐταξίας, καὶ μᾶλλον ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τε καὶ τῷ βήματι, μὴ ποτε καὶ παρὰ τὸ δέον εἴη γενόμενον καὶ τὰ ἱερὰ ἀμελήται. ex his τοῦ σακελλίου nominis duas rationes collige, primam quod ut *sacellarius muliebrium monasteriorum*, ita hic *virilium bona custodiat*, alteram quod *patriarchalem carcerem, σακκέλην σακέλιον vel σακέλλιον dictum*, sub sua dispositione teneat. Balsamon *Medit. de chartoph.* et *protecd. l. 7 Iuris GR*: ταῦτόν ἐστιν εἰπεῖν φύλακα, σακελλάριον καὶ τὸν σακελλίου. παρὰ γὰρ Ῥωμαίοις τὸ σακέλλιον παρὰ τὸ διοικεῖν, καὶ ἢ τοὺς κακουργοὺς φυλάττουσα πατριαρχικῆ σακέλλη ἐντεῦθεν καὶ οὐκ ἄλλοθεν μετωνόμασαι, ὡσπερ δὲ καὶ τὸ σακούλιον. λέγεται γοῦν σακελλάριος ὁ τῶν μοναστηρίων διοικητής, καὶ ὁ σακελλίου ὑποκοριστικῶς ὁ τῶν καθολικῶν ἐκκλησιῶν φροντιστής. nusquam itaque τὸν σακελλίου *minorem sacellarium affirmaveris, qui maiores regit ecclesias, nec sacellarii potestati subiectus dignoscitur, cui licet loco cedat* (*monastica quippe sacellaria commissa, et alia quaevis ad monachos spectantia summo cultu prosequitur orientalis ecclesia*) non veretur auctoritatem, et ambo ex aequo patriarcham suis obsequiis colunt et ei in iure dicundo assident. (M: ὁ σακελλίου ἐστὶν οἰκίτης τῆς πρώτης πεντάδος, κρατῶν καὶ τὴν φυλακὴν τῆς ἐπισκοπῆς, ἔχων οὖν καὶ ἐν τῇ ἐπισκέψει αὐτοῦ τῶν μοναστηρίων γυναικείων τὴν στέψιν.)

ρ. 4 v. 8. τὰς καθολικὰς ἐκκλησίας] *virorum monasteria et in eis constructae ecclesiae viris tantum, mulierum mulieribus sunt apertae. ea vero ecclesia quae viris et mulieribus, quales sunt paroeciae, patet, καθολικὴ est. auctor vitae Nili iunioris: βάλε αὐτὰ ἐν τῇ καθολικῇ τοῦ κάστρου. interpretis posuit cathedralem. verum non cathedrales modo, sed et paroeciae maxime monasteriis opponuntur: catholicas autem ecclesias monasteriis opponit Balsamon iamiam lectus, quod haec sacellii praefecto, illas (etsi minus nobiles) ceu praefectum superiorem nactas sacellario subiectas asserat. sunt itaque catholicae ecclesiae eadem quae paroeciales, cum pleraeque huiusmodi reperiantur in urbe CP, cathedralis unica, magna nimirum ecclesia. catholicis et monasticis ecclesiis adiungit Ius GR fol. 255 εὐκτήριους οἴκους, ecclesias nimirum non dedicatas et vel in agris vel in urbibus cunctis pervias, at paroeciae iure privatas: καὶ μοναστήρια ὡς καὶ ἐκκλησία καθολικὰ καὶ εὐκτήριοι οἶκοι. adverte denum auctorem Balsamoni socium tam virorum quam mulierum monasteria sacellario, communes vero ecclesias CP repertas sacelli praefecto regendas tribuere,*

Allatiana vero sacellario virilia, alteri feminea deputare; quae quidem diversa licet, potuere tamen alio et alio modo variis temporibus disponi.

In Turcograecia subditur alia cura, nempe supplicum et confugientium ad ecclesiam. interea non expungitur cura proprie dicti *sacellii*; tametsi nescio quam vere Turcograecia hoc munus sacellio transcribat, cum ibidem paulo post idem munus assignet protecdico, *τοὺς πρόσφυγας ἀναδέχεσθαι*, *confugientes ad ecclesiam recipere*, ut interpretatur Turcograecus Crusius, utut sit, ὁ *σακέλλιου* a *minori sacello pecuniario seu aerario* nomen habet, ut *maior sacellarius a maiore sacello*, non aliunde; neque talis nominatur nisi respectu ad curam sacelli. quare non satis assequor quod Balsamon affirmat in Melete sua de chartophylace et protecdico: τὸ *σάκελλον* παρὰ Ῥωμαίοις εἶναι παρὰ τὸ διοικεῖν καὶ φυλάττειν. aut enim loquitur Balsamon de derivatione vocis; et tunc *σακέλλιου* non magis est παρὰ τὸ διοικεῖν καὶ φυλάττειν quam παρὰ τὸ τύπτειν καὶ μάχεσθαι. aut loquitur de significatione vocum; et tunc verum est *praefectum sacellio* seu *sacellarium* esse *διοικητὴν καὶ φύλακα*, et hanc *praefecturam* esse *φυλακὴν custodiam*: sed non ideo omnis *φύλαξ* est *sacellarius*, nec omnis *φυλακὴ custodia sacelli*, sed ille tantum *φύλαξ* est *sacellarius*, cui *sacella* credita est, et illa tantum *custodia sacellae*, quae circa sacellam occupatur. alioquin si omnis *phylax* esset *sacellarius*, etiam *opiliones* et *caprarii* essent *sacellarii*, quia sunt *φύλακες*, *custodes*, ut alias absurditates taceam. quodsi quid aliud *sacellii* nomen obtinuit, eius curatorem seu custodem quo minus *sacellarium* vel *sacellium* appelles non impedit. ἢ τοὺς κακούργους δὲ φυλάττουσα πατριαρχικὴ σακέλλη ἐντεῦθεν καὶ οὐκ ἄλλοθεν μετωνόμασται, ὥσπερ δὴ καὶ τὸ σακούλιον.

p. 4 v. 9. *σακέλιον*] vel ut scribit Balsamon *σακέλλην*, *patriarchalem carcerem*, in quo nimirum clericos sibi subiectos, si soutes fuerint, patriarcha coartat.

Sed nec a custodia nec propter custodiam patriarchicus carcer dictus est *sacella*, sed aliam ob causam, quaecunque illa fuerit: alioqui omnis carcer, quatenus custodia est, vocaretur *sacella*; quod non est ita; sicut et apud Germanos non omnes carceres sed certi quidam vocantur *sacci*, *sack*, non ob custodiam praecise, quia alioqui omnes carceres appellarentur *sacci*, quia omnes sunt custodiae, sed alias ob causas, quas nominis impositor spectavit. quoad carcerem, *sacellae* nomen tulerunt virginum monasteria, cum sint quasi quidam carceres, quia nulli egredi licet nisi gravissima urgente causa, nec sine honesto comitatu, qui ducant et reducant, ut praecipitur in 46 canone Trullano. et huc spectant illa quae in Turcograecia p. 203 ex Augustano ms Pachymeris codice annotantur: οὗτος (ὁ μέγας σακελλάριος) ἐπιτηρεῖ τὰς ἱεράς σακέλλας, δηλονότι τὰ γυναικεῖα μοναστήρια. si quis ob huiusmodi sacellas earum curatorem velit quoque sacellarii nomenclaturam tulisse, cum hoc non pugnabo, dummodo non abnuat sacellarium primario nomi-

natum a sacello pecuniario seu ab aerario, ut supra diximus. S. Anastasius Sinaita in suo Hodego dicit *sacellarium* esse nomen Syriacum: *σάκελλα γὰρ τὸ δέχεσθαι εἴρηται, nam sacella est receptaculum, a recipiendo sic dictum. nec mirum saccum et sacellum omnes linguas pervagatos etiam in Syriacam irrepisse.*

Ex his quae hactenus dicta, facile erit iudicium facere P 153 quam vera sint quae de *sacellario* et de *praefecto sacellii* Iunius commentatur p. 245 et 246. *nomen est ambiguum σακελάριος, inquit Iunius. sit ita, quandoquidem Ioannes Citrius τὸν ἐπὶ τῆς μικρᾶς σακέλλης etiam sacellarium nominat, cuius plura forte exempla non reperies; aptius sacellius vocabitur, si uno nomine vocare velis. nam modo personarum respectu dicitur, qui sacris hominibus et deo dicatis praefectus est, modo rerum locorumque; puta is qui templis domibusque sacris. at ὁ τοῦ σακελλίου non modo parietibus templorum praerant, sed et clero ad illa templa pertinenti, et confugientibus quoque ad illa templa: hoc enim est κρατεῖν τὰς καθολικὰς ἐκκλησίας. ergo et ὁ τοῦ σακελλίου non modo in res et loca sed et in personas ius habuit, aequae ac magnus sacellarius. cadit ergo haec Iuniana distinctio: hominum procuratio et praefectura dicitur sacellaria, locorum vero sacellium. ex quo auctore probas hoc discrimen? quis ille qui priore illo vocabulo tua notione utitur? certe sacellarium deducit Balsamon a sacella, et hanc a sacello, ut et τὸν τοῦ σακελλίου, quod ait esse ὑποκοριστικὸν seu diminutivum, a sacello seu sacello: nam diminutivum a diminutivo formari, ut a sacello sacellium, sicut Latine a sacculo sacellum saccellulum, nemo nescit.*

Nec verum illud: *σακελλίου, id est rerum ad sacras aedes et sacella pertinentium. nihil minus, quia nihil hic de sacellis quae Latinis sacella, cappellae, unde sacellanus et cappellanus; nec ὁ τοῦ σακελλίου a sacris sacellis, quae sunt cappellae, nomen habet; nec ad curam eius spectabant sacrae vestes, vasa, reditus et id genus alia ad templa seu sacella sacra (quas Graeci vocant παρεκκλησίας seu παρεκκλήσια) pertinentia, quia haec alios curatores habebant, ut ex ipso Codino notum est p. 4 v. 3. noster autem sacellarius et sacellius nomen hoc habent a sacello; et si primam originem repetere velimus, a sacco, ut supra probatum est.*

Coronidis loco addamus et hoc *sacellarii* nomen eadem formatione et notione ne Latinis quidem ignotum fuisse. ascribam verba Onuphrii ex libello de interpret. obscurarum vocum ecclesiasticarum. *sacellarius, alias sacularius, a sacello pecuniarum quas erogabat dictus etc. hunc hodie thesaurarius repraesentat. cuius muneris Bibliothecarius (Anastasius) saepe mentionem facit. dictus autem est a sacco sacularius, vel a sacello, id est parvo sacello, sacellarius; quae vox apud Augustinum exstat in commentariis Psalmorum. haec Onuphrius. sacelli nomen pro thesauro seu aerario usurpat quoque Corippus de Laudibus Iustini 4 334; ubi quem memorat, fuit Calinicus iste sacellarius, sed aulicus, non ecclesiasticus. S. Gregorius Magnus*

l. 4 epist. 34 nominat se *sacellarium* Romanum. *putavi interdum*, inquit Baronius (tom. 8 anno Christi 595 num. 17) *in textu Gregorii pro sacellarium legi debere saccellarium*, quasi a *saccellis* sumptum nomen, quod satis ipse Gregorius docet, dum ostendit *sacellarium fuisse thesaurarium pecuniae publicae*, cuius rei gratia oportuit ipsi creditos esse *pecuniarum sacculos*, ob idque *sacellarium dictum esse*. huic meae sententiae suffragatur idem Gregorius in epistola ad Honoratum diaconum, ubi agens de solutione consuetae pecuniae pro dignitate consulari adipiscenda ait "magis ex se agat dilectio tua, quatenus oblati in *saccella* consuetudinibus honores mereatur accipere." ubi per *saccella* certum est intelligi principis pecuniariam capsam, et proinde per *sacellarium thesaurarium*.
 P 159 in quam sententiam et Isidorus "fiscus" inquit "est *saccus publicus*." sed nil opus ulla mutatione; nam et *sacellarius* est *saccellarius a sacello*, simplici *c*, vel a *sacella*, quam nobis paulo ante Corippus descripsit, quia Latini Graecos imitati aliquando alterum *c* expungunt. idem ergo est *saccellarius* et *sacellarius*. quapropter probare non possum eiusdem magni viri discrimen, quod statuit hunc in modum: apud Latinos, si *saccellarius* scribitur a *saccellis*, thesaurarius ecclesiae intelligitur; si vero per simplex *c*, *sacellarius* a *sacello*, qui scilicet *sacello* (cappellae) praest, significatur. secus se res habet, ut ex dictis planum relinquitur. vide etiam Cuiacium Observat. 10 27, ubi de *sacculario* a *sacculo* et *saccellario* a *sacello* multa scribit, etsi alio significato horum nominum.

C A P U T IV.

p. 4 v. 3. Chartophylacem male vocant Leunclavius et alii *chartularium*: nam *chartularius* alterius officii et inferioris nomen est, contineturque in nona pentade officiorum ecclesiasticorum: at *chartophylax* principem locum tenet, quippe quartus inter exocatacoelos. Iunius Latine *praefectum chartis* nominat, nescio quam idonee. ego libenter vocem retineo Graecam. unde componatur et derivetur, liquet absque meo admonitu. plus tamen significat quam ipsa vocabula fronte prima prae se ferant. quocirca Balsamon in sua disceptatione de *chartophylace* refutat illos qui volunt *chartophylacem παρωνυμίσσθαι ἐκ τοῦ φυλάττειν μεμβράνας καὶ κωδίκια*, quamvis si nomen praecise considerare velimus, haec notatio a veritate non recedat: sed in impositione nominum monent sapientes non tam videndum esse a quo quam ad quid nomen imponatur. ea de causa licet a custodia *chartae* nomen traxerit, longe tamen plura ad eius curam et administrationem pertinebant: ipse enim sua in potestate habebat *ἐκκλησιαστικά χαρτῶα δικαιώματα*, *literas in quibus iura et privi-*

legia ecclesiae continebantur; uno verbo *archivum* dicere possis. κρι-
 τῆς τῶν ὅλων ὑποθέσεων τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἔχων τὰς γαμικὰς
 ὑποθέσεις, iudex omnium ecclesiasticarum causarum et matrimonialium
 controversiarum. ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν κληρικῶν ὑποθέ-
 σεσιν ἐκδικος, ὡς δεξιὰ τοῦ ἀρχιερέως χεῖρ, quin et in caeteris
 clericorum causis cognitor et iudex est et tanquam dextra patriarchae
 manus; quo nomine afficitur etiam a Balsamone, qui *chartophylacem*
os et labra patriarchae vocat, aitque esse patriarchae id quod Moysi
 fuit Aaron et Baruch Hieremiae; cuius chirotoniam et ordinationem
 copiose describit. fieri namque consuevit cum impositione manuum
 et appensione βουλωτηρίου de pectore instar *rationalis* Aaronici de-
 pendentis, claviumque traditione, quorum omnium mysteria fusius
 enarrat Balsamon, ipse etiam hoc munere aliquando functus, ut
 testatur in disceptatione quadam matrimoniali l. 7 Iuris GR tom. 1
 fol. 458. qui et his verbis officium eius exaggerat: τὰς πατριαρχικὰς
 διαγνώσεις καλλιγραφεῖ καὶ ὑπογραφαῖς οἰκείαις καὶ σφραγίδι
 κατεμπειδοῖ, καὶ μέγαλον δικαστηρίου προκαθῆται, καὶ δικαιοδο-
 τεῖ κατὰ μὲν παντὸς ἀνθρώπου, καὶ οἷας ἀνεῖη τύχης καὶ φύ-
 σεως, περὶ ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων καὶ σφαλμάτων ψυχικῶν
 διορθώσεως, κατὰ δὲ ἱερωμένων καὶ μοναχῶν περὶ πάσης ἐγκλη-
 ματικῆς καὶ χρηματικῆς αἰτίαςσεως.

Etiam ante episcopos sedebat, quae praerogativa cum
 multorum telis olim appeteretur, defensa est proprio edicto
 ab Alexio Comneno, quod Leunclavius edidit totumque recitat P 160
 Balsamon in sua *Melete* seu disceptatione pro chartophylace contra
 protecdicum, qui et ipse chartophylaci litem de loco et statione mo-
 verat, sed Balsamonem patronum et advocatum non indisertum et
 in hoc munere satis exercitatum reperit; quem solum ait ex toto
 τῶν προκαθήμενων numero honestatum esse geminis ecclesiasticis
 ordinibus, nimirum *episcopatus* et *secreticis*, quia non modo causas
 temporales cognoscebat tanquam iudex, sed et spirituales animae-
 que salutem concernentes diiudicabat, eamque fere his in rebus pote-
 statem habebat qua nunc praediti sunt episcoporum nostrorum vi-
 carii.

Olim quoque aurea tiara insignitus foras prodibat, licet
 hunc morem iam sua aetate desuisse Balsamon scribat. in festo
 tamen sanctorum notariorum maxime magnificus erat charto-
 phylax; cuius gloriam ita describit Balsamon ad Photii Nomocano-
 nem tit. 8 c. 1: ὁ κατὰ καιροὺς χαρτοφύλαξ ἀπὸ τοῦ παρόντος
 ἰδίκετον δικαιοῦται καθάλλικευεῖν κατὰ τὴν λιτὴν τῶν ἀγίων νοτα-
 ρίων τὸ πατριαρχικὸν ἄλογον μετὰ ὀθονίου λευκοῦ. ἔδει δὲ τὴν
 κεφαλὴν αὐτοῦ ὡς καλθηναρίου πατριαρχικοῦ σκέπεσθαι μετὰ τῆς
 χρυσεῆς τιάρας, ἣτις καὶ ἐν τῷ χαρτοφυλακίῳ ἀπόκειται. Graeci
 Cardinalem vocant καρδινάριον, καρδινάλιον, καλδινάριον, mutato
 ρ in λ.

Suos habebat in hoc munere administros, et inter caeteros

duodecim notarios. locus in quo ius dicebat, et quae suae functionis erant tam asservabat quam peragebat, *χαρτοφυλακείον* dicebatur; quod nomen reperies tom. 1 Iuris Graeco-Rom. fol. 256. et de notariis chartophylaci subservientibus mentio quoque fit fol. 249. scribitur et *χαρτοφυλάκιον* a Suida, de quo hanc praescribit regulam, nescio quam veram: τὰ παρὰ τὸ φυλάσσει πάντα διὰ τοῦ ἰῶτα γράφεται καὶ προπαροξύνηται, οἷον χαρτοφυλάκιον, θησαυροφυλάκιον, σκευοφυλάκιον καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, πλὴν τοῦ σιτοφυλακείου.

Porro cum Balsamon et alii chartophylacem omnibus omnino praeponere videantur, sive negotiorum sive privilegiorum magnitudinem et multitudinem spectes, merito mirari possis cur Codinus tantae dignitatis virum quarto loco in prima pentade collocet. an ordinem dignitatis non servavit? an et caeteri *exocatacoeli* episcopis anteponebantur, tametsi diaconorum quasi munere fungerentur, sicut et iam in ecclesia Romana diaconi cardinales antecedunt omnes episcopos? et certe isti *exocatacoeli* videntur in Cpolitana ecclesia quasi *cardinales* fuisse.

Coronidis loco addamus definitionem chartophylacis quam Turcograecia affert fol. 203 ex Pachymere Augustano: *χαρτοφύλαξ ὁ πᾶσαν ὑπόθεσιν διάγων*. quae tamen definitio restringenda, ne caeteris *exocatacoelis* nihil prorsus quod agant remaneat.

Apud Ioannem Citrium proponitur haec quaestio: *an liceat antistiti, praesente chartophylace, alteri cuius committere potestatem signandi vel sigillandi (τοῦ σημειοῦσθαι), idque vel semper vel tantum semel aut aliquoties*. respondet Citrius non licere: nam τὸ σημειοῦσθαι τὰ παρεμπίπτοντα, signare quae in dies incidunt, inviolabiliter chartophylacis officio annexum esse, nisi forte huiusmodi quid faciendum sit longe dissito in loco; tum enim praesulem mittere posse quem velit. *absentis autem vel aegrotantis vicem obire commentariensem*.

De chartophylace ita scribit Anastasius bibliothecarius in notis ad Actionem secundam synodi octavae abs se in Latinam
 P 161 linguam conversae. *chartophylax interpretatur chartarum custos. fungitur autem officio chartophylax apud ecclesiam Cpolitanaam quo bibliothecarius apud Romanos, indutus videlicet infulis ecclesiasticorum ministrorum et agens ecclesiastica cuncta prorsus obsequia, exceptis illis solis quae ad sacerdotale specialiter ac proprie pertinere probantur officium. sine illo praeterea nullus praesulum aut clericorum a foris veniens in conspectum patriarchae intromittitur; nullus ecclesiastico conventui praesentatur; nullius epistola patriarchae missa recipitur, nisi forte a caeteris patriarchis mittatur; nullus ad praesulatum vel alterius ordinis clericorum sive ad praeposituram monasteriorum provehitur, nisi iste hunc approbet et commendet atque de illo ipsi patriarchae suggerat et ipse praesentet.*

p. 4 v. 4. ὁ μέγας χαρτοφύλαξ] Regia: ὁ δὲ μέγας χαρτοφύλαξ οὐκ ἔστιν, ὡς τινὲς φασί, φύλαξ τοῦ σεκρέτου καὶ θυρωρός (τοῦτο γὰρ τῶν ὀστιάριων ἔστιν ἀρχαῖον ἐπάγγελμα) ἀλλ' ἔστιν ἐπισκοπικῶν δικαίων φροντιστὴς καὶ οἰονεὶ δικαίω τῶν ἀνηκόντων τῷ πατριάρχει. alia eius munia in Allatianis occurrunt. ὁ μέγας χαρτοφύλαξ, ὅταν λειτουργεῖ ἀρχιερεὺς, ἴσταται (ἀλλάσσει καὶ ἴσταται M) πλησίον τῶν ἁγίων μυστηρίων (θυρῶν M). λέγει ὁ αὐτὸς ἀρχιδιάκονος "προσελθετε τῷ βασιλεῖ καὶ θεῷ." ἔστι δὲ καὶ εἰς τὰς κρίσεις τὰς εἰσερχομένας ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ ἐκ προσώπου τοῦ ἀρχιερέως διδόναι παρ' αὐτοῦ τὰς ἀποφάσεις πάσας. ἔχων δὲ καὶ τὰς ἱερολογίας τῶν μνηστειῶν, ἱερολογῶν αὐτάς καὶ ἀποστέλλων τῷ ἱερεῖ τοῦ ναοῦ τοῦ δεινός, εὐλογεῖν αὐτάς. (ἔστιν οὖν καὶ εἰς μνηστειᾶς ἀραβῶνος γενομένου ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἀναγράφει ὄνομα τοῦ ἱερέως τοῦ μέλλοντος εὐλογῆσαι τὸν γάμον. M) ἔστι δὲ καὶ ἐν ταῖς χειροτονίαις τῶν ἀρχιερέων προσφέρειν τὸν χειροτονούμενον ἀρχιερεῖα. ἔχων δὲ αὐτὸς χαρτοῦλην ἀναγράφει τὰς τῶν ἐπισκόπων ἀποφάσεις καὶ αὐτάς τῷ ἀρχιερεῖ ἀναφέρει. adde (cum M): ἐν τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει αὐτὸς λέγει "ἱερεῖς προσελθετε." ἔστι δὲ καὶ ἐκ προσώπου ἀρχιερέως εἰς πάσαν κρίσιν διδόναι τὰς ἀποφάσεις. hinc eius tribunal, de quo Iuris GR p. 258, episcopatus nomine decoratum a Balsamone in 9 can. Trull. ἐπεὶ δὲ τὸ μεγαλεῖον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου διάφορα μὲν σέκρετα ἔχει ὑφ' ἑαυτό, καὶ ἰδικῶς δὲ ὠρίσθησαν τῷ σεκρέτῳ τοῦ χαρτοφυλακείου τὰ ἐπισκοπικὰ δίκαια, καὶ ὁ κατὰ καιρὸν χαρτοφύλαξ ἐνεργεῖ δικαίῳ κατὰ καιροῦς ἁγιωτάτου πατριάρχου πάντα τὰ τούτῳ ἀνήκοντα ὡς ἐπίσκοπος (ἀφορίζει γὰρ, διορθοῦται ψυχικὰ σφάλματα, διακόνους καὶ ἱερεῖς ἐπιτρέπει χειροτονεῖσθαι, τὰ τῶν ἱερολογίων πινάκια ἐκτίθεται, καὶ ἄλλα τοιαῦτα τινα), καλῶς ἐπισκοπεῖον κληθῆσεται τὸ χαρτοφυλακεῖον. hinc eius administri ἐπισκοπειανοὶ dicti Iuris GR fol. 171 et 172. de aliis eius muniis et privilegiis videndus Balsamon Meditato de eo composito Iuris eiusdem GR 7. acta et subsignationes eius fol. 235 et 270. quos sibi titulos vindicat, ipse chartophylax perorans in actis 6 Synodi, P. Francisci Combebis diligentia propediem complendis, eloquitur: ὁ ἀμαρτωλὸς ἐγὼ καὶ πάντων ἐλάχιστος Ἀγάθων, ἀνάξιος διάκονος καὶ χαρτοφύλαξ τῆς ἐνταῦθα ἁγιωτάτης τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ τοῦ εὐαγθοῦς πατριαρχικοῦ σεκρέτου πρωτονοτάριος καὶ καγκελλάριος δεύτερος. unde vero μέγαν appellatio eidem accesserit, refert Cantacuzenus 2 1: τὸν χαρτοφύλακα ἐπεὶ μὴ ἔβούλετο (Ἀνδρόνικος) ἀπὸ τῆς τοῦ χαρτοφύλακος ἀξίας εἰς ἐτέραν μείζονα μετενεχθῆναι, αὐτὴν ἑαυτῆς ἐποίησεν ἐντιμότεραν, μέγαν χαρτοφύλακα προσαγορεύσας· καὶ ἀπ' ἐκείνου ὡς δεῦρο τῷ χαρτοφύλακι ὠάζεται τὸ μέγας. legant haec qui Graecorum miseriae lubentius ac facilius insultaturi pristinae eorum dignitati obtrectant, et vanae imputant ambitioni ut officiis et dignitatibus non parce τὸ μέγας praeponant, et saepe duo officia caeteroquin paria aliter non distinguant quam vocis τοῦ μεγάλου appositione. an iniurie vero factum? an non ordo clarior, ubi unus alium quadam eminentiae praecedit nota? si oeconomus in ecclesia Blachernensi, si alius in Χρυσοπηγῆς, cur ecclesiae magna oeconomus, ut iis dignior vel ab eis dignoscendus, μέγαν nomen recuset? videntur, inquit, inanium titulorum crepitacula. verum si apud te imperatorum decreta ecclesiasticas dignitates titulis istis augentia, si nihil ipsius ecclesiae splendor, si ratio iam prolata nil obtineant, vide ne Latinam ecclesiam paribus probris obicias, ac non absimili ratione tibi sit ei facili ad obloquendum ore conviciandum.

C A P U T V.

Sceuphyllax est is quem multis in locis custodem appellant; cui in supellectilem sacram arbitrium et auctoritas. τῶν ἱερῶν κειμηλίων τὴν ἐπιμέλειαν ἔχει ὁ μέγας σκευοφύλαξ, inquit Balsamon. nec aliter Codinus: sceuphyllax κρατῶν τὰ σκευή τῆς ἐκκλησίας. quidam vertunt *sacristam*, non incommode, nisi forsan refragetur iudicium illius, qui res veteres novis vocibus significanter exprimi patienter ferre non potest. hinc σκευοφυλάκιον, ubi sacrum instrumentum asservatur. neque enim agnoscit Suidas σκευοφυλακείον convenienter regulæ suæ, de qua antegresso capite p. 125 in.

p. 4 v. 3. ο μέγας σκευοφύλαξ] Allatiana (et M): ὁ μέγας σκευοφύλαξ στήνεται ὅταν λειτουργεῖ ὁ ἀρχιερεὺς ἐμπροσθεν τοῦ σκευοφυλάκιου, καὶ εἴ τι δ' ἂν χρειασθῶν ἐκ τοῦ σκευοφυλάκιου, αὐτὸς ἀποδίδει, ἤτοι σκεῦος, βιβλίον ἱερόν, κηροῦς καὶ ἀλλαγῆς, ὑποκρατῶν καὶ τὸ σκευοφυλάκιον τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ πᾶν σκεῦος τῆς ἐκκλησίας, ἔχων δὲ καὶ τὰς χηρευομένας ἐκκλησίας εἰς τὴν αὐτοῦ ἐπίσκεψιν, καὶ τὰ ἱερὰ αὐτῶν πάντα. ἔστι δὲ καὶ εἰς τὰς κρίσεις, φυλάκτων καὶ τὰ δίκαια τῶν εἰσερχομένων εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ τοὺς κληροῦς μέχρι τοῦ διανέμειν αὐτοὺς ταῦτα. his adiunge: δις τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀναφέρει τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ ἔστιν εἰς τὰς κρίσεις. brevius Regia: τῶν ἱερῶν κειμηλίων τὴν πρόνοιαν ἔχει.

Proteclicus vertitur a Bonefidio *primarius actor*. rectius *primus defensor*. eius officium erat, teste Codino, τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι τοὺς αἰχμαλώτους, curam gerere captivorum.

p. 4 v. 10. τοὺς αἰχμαλώτους] quos nimirum ipsi Christiani sibi volunt servos facere. Blastares c. 33 τοῦ E στοιχείου: οἱ τῆς βοήθειας δεόμενοι, οὗτοι ἄρα εἶεν οἱ τῇ ἐκκλησίᾳ προσπεφενγότες, ἐπηρείας δυναστῶν ἐκτρεπόμενοι ἢ πρὶν τι πταισίαντες ἢ εἰς δουλείαν ἐλκόμενοι καὶ ζητοῦντες ἐπιουρίαν, δι' οὓς καὶ οἱ ἐνδικοί γίνονται. de his Alexii Novella 11 Iuris GR l. 2. Regia vero aliquoties citata: ὁ πρωτέδικος ἔχει τὴν οἰκονομίαν τῶν ἐνδίκων, καὶ τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ζητούντων τὴν ἐκκλησιαστικὴν βοήθειαν χάριν ἐλευθερίας καὶ τῶν λοιπῶν προσφύγων, εἴτε ἀντιποιεῖσθαι καὶ ἐνδικεῖν ἀπὸ τῶν ἐπηρεαζόντων αὐτούς.

Vocatur ab eodem κριτής τῶν ἐγκληματικῶν ὑποθέσεων, iudex controversiarum quæ in accusatione versantur.

p. 4 v. 9. ὁ πρωτέδικος] Allatiana ὁ πρωτέδικος κριτής (ἐκ προσώπου τοῦ ἀρχιερέως M) μετὰ δώδεκα (τῶν δύο M, qui infra: οἱ δύο ἐνδικοί κρίνουσι μετὰ τοῦ πρωτεδικῶν μικρὰς ὑποθέσεις) ἐνδίκων μικρὰς ὑποθέσεις τὰς εἰσερχομένας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ (ἐρευνᾷ). ἀναφέρει δὲ ταύτας τῷ ἀρχιερεῖ. eius tribunal ad S. Sophiæ vestibulum: εἰς τὸ προσκήνιον τοῦ νεῶ, ὁ πρωτεδικεῖον κηλῆσεται. Nicetas.

Quocirca non probo descriptionem quam Turcograecia adducit fol. 218: ὁ πρωτέδικος ὁ τοὺς πρόσφυγας ἀναδεχόμενος, qui confugientes ad ecclesiam recipit, ut interpretatur

auctor Turcograeciae, sed male. nam confugientium ad ecclesiam cura pertinebat πρὸς τὸν τοῦ σακελλίου, ut supra dictum c. 3. itaque, si definitio haec probanda sit, aliter explicari debet, ut per πρόσφυγας intelligamus illos qui ex captivitate ad Christianos spe libertatis confugiunt, non autem illos qui confugiunt ad ecclesiam tanquam ad asylum impunitatis gratia. dicitur πρωτεύδικος respectu aliorum ἐκδικῶν seu defensorum: plures enim erant; ad quorum munus pertinebat quoque pauperum et infirmorum cura, ne opprimerentur a potentioribus, ut docet Balsamon in sua de chartophylace et protecdico disceptatione. et olim quidem laici hoc officio fungebantur, postea tamen clericis commissum est. protecdicum rettulit inter exocatacoelos Xiphilinus patriarcha, ut c. 2 diximus: antea enim minoris subsellii magistratus erat. ἐκδικεῖον apud Balsamonem locus est ubi οἱ ἐκδικοί, quae muneris sui sunt, asservant consultant et peragunt. ἐκδικησις est ipsa defensio seu τῶν ἐκδικῶν actio.

Observandum est etiam in Romana ecclesia fuisse antiquitus *defensores*, unumque ex illorum numero praecipuum, qui *primus defensor* audiret. quorum officium breviter describitur (verba Onuphrii refero) a Pelagio in *Rescripto* ad Antoninam Patriciam, quae postulabat monachum fieri *defensorem*, in quo ostendit officium monachi et *defensoris* convenire non posse "illis enim, inquit *quies oratio, labor manuum* (competit): *at iis causarum cognitio, conventiones, actus, publica litigia, et quaecunque vel ecclesiastica instituta vel supplicantium necessitas poscit*". ex decreto Urbani patet procuratoris nomine intelligi quemlibet ecclesiasticarum rerum administratorem, ut verbi gratia praepositum, oeconomum, vicedominum, defensoris nomine advocatum sive castaldum et iudicem etc. quorum quidam defensores sine adiectione, quidam defensores regionarii dicti sunt, quod scilicet in singulis regionibus distributi essent. quorum primus vel princeps primicerius defensorum dicebatur, magnae in ecclesia Romana existimationis. haec Onuphrius in explicat. vocum Ecclesiastic. docet Baronius *regionarios defensores* institutos fuisse a S. Gregorio anno domini 598, ut sicut erant septem *regionarii notarii* et totidem *regionarii diaconi*, ita etiam essent septem *defensores regionarii*, caeteris dignitate praestantiores; de quibus qui plura cupit, is Baronium consulat anno Christi 598. P 162

p. 4 v. 11. *συνόδῳ*] non omnium vel ex cunctis provinciis episcoporum quorundam simul coactorum concio *σύννοδος* est: conflant eam ex more pontifices in urbem advenae. ab ea tamen primi sex diaconi nequeunt abesse: οὗτοι κἀθῆνται ἐν τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ συνόδῳ. similibus in synodis, quaecunque lib. 3 et 4 Iuris GR legis, sunt definita.

Haec de prima pentade officiorum et officialium ecclesiasticorum.

C A P U T VI.

p. 4 v. 13. ἡ δευτέρα πεντάς] quid est quod quinarium titulus superior, sicut et hic promisit, at non ita velut hic quinque officiales exposuit? respondeo, protecdico quondam quinarium tertium primam sedem obtinente, prout Allatiani catalogi declarant in Euchologio, primum quinarium plures officialibus quinque non continuisse: at vero postmodum superioribus annumerato, ne se deiectos quinarium secundi officiales conquererentur, primo visum est illum aggregandum. ἀλλά γε, dixit in praecedentibus Matthaeus Iatrus, καὶ πρωτεύδικος συναριθμείται τοῦτοις, senarium componeret, nisi quinarium nomen vellent esse retentum. rationem profert Ioannes Citrius Resp. 8 Iuris GR l. 5: τὸ δὲ τοῦ πρωτεύδικου ὀφφίκιον ἐν τοῖς ὑποβεβηκόσιν ὄν ἐκπαλαι, ὕστερον ἐν τοῖς ὑπερέχουσιν συντετάγη παρὰ τοῦ τῆς μακαρίας λήξεως πατριάρχου ΚΠ Γεωργίου τοῦ Ξιφιλίνου. promotionis origo fuit lucrum ex humusmodi ortum officio, quod nullus nisi invitus deserebat, ut volente patriarcha superiorem locum teneret; vel ambitus honor suggessit evectionem, ne qui officio ditesceret, semper in humili sede iaceret. vide Balsamonem in can. 34 Carthagin.

In secunda continentur 1 protonotarius, 2 logotheta, 3 ὁ κανστρίσιος, 4 referendarius, 5 ὁ ὑπομνηματογράφων.

ibid. ὁ πρωτονοτάριος] explicant eius officium Allatiana: ὁ πρωτονοτάριος ἰστάμενος ἐν τῷ ἀγίῳ βήματι εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ὑψώσεως δίδοται νύμφον τῷ ἀρχιερεῖ, κρατῶν καὶ τὸ δικήριον. γράφει δὲ ὃ τι ἂν βούλεται ὁ ἀρχιερεὺς μηνύματα εἰς πάντα ἄρχοντα. ἀναθεωρεῖ δὲ καὶ τοὺς νομικοὺς δις τοῦ ἐναντοῦ, σκεψάμενος δὲ καὶ συμφωνήσεις πράξεις διαθήκας καὶ ἐλευθερίας. καὶ ἀναφέρει τὰς εἰσερχομένας ὑποθέσεις τῷ ἀρχιερεῖ. (M: ὁ πρωτονοτάριος εἰστέθει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ κρατῶν τὸ καλαμάριον αὐτοῦ παρίσταται ἐμπροσθεν τοῦ ἀρχιερέως καὶ γράφει ὃ τοιοῦτος εἴ τις χρειαῖ ἐστίν. ἀναθεωρεῖ καὶ τοὺς νομικοὺς, γράφει καὶ διατάξεις καὶ ἐλευθερίας καὶ προστάγματα καὶ τὰ τούτων ὅμοια.)

Post exocatacoelos primus est protonotarius, inquit Ioannes Citrius. ex quo liquet, quare vocetur θύρα τῶν ἕξωκατακόλων, nimirum quia proximus a primis est et quasi ianua seu primus ingressus ad exocatacoelos.

ibid. θύρα τῶν ἕξωκατακόλων] eo quod officium adeptus inter omnium supremos et ἕξω τῶν κατακόλων incipiat numerari. protecdico vero nondum evecto superius erat adhuc protonotarius θύρα τῶν ἕξω κατακόλων ianua ad numerum sex illorum patriarcha inferiorum attingendum. at de exocatacoelis uberius alibi loquemur. est et catalogus in Euchologio protecdicum exocatacoelorum, protonotario reiecto, recensens ultimum: verum orta inter eos lite, pacem, quam citius, pro libito patriarcha conciliabit.

Hinc evanescent commenta Iunii, qui de ianua seu thyra multa nugatur ex usu non Orientalium sed suo. ait θύραν seu ianuam dici, quisquis aditum ad superiorem praebet; quem Latine, inquit, cum Festo admissivum aut cum recentioribus admissivum commode nuncupaveris. quo fit ut ex protonotario faciat ostiarium seu ianitorum exocatacoelorum. quis autem unquam au-

divit protonotarium esse *θυρωρόν* seu ostiarium? *θύρα* igitur, hoc est *ianua*, nominatur non quod sit *ianitor* seu *admissionalis*, sed quia est proximus ab *exocatacoelis*. nec est quod Iunius a *Ianizaris* subsidium petat: alii enim nomen hoc non a *ianua* sed ab alio longe diverso vocabulo deducunt, ut in Pandecte Turc. videre licet.

Illud insuper festivum est, cum ait *protonotarii fuisse ut quae foris a catacoelis vel per catacoelos ad patriarcham afferbantur, ea acciperet*. quo auctore hoc affirmas? nam dicenti duntaxat si crederemus, omnia crederemus, etiam aperte falsa. *protonotarii* fuit curare *pittacia*, ut inquit Codinus. *pittacia*, ait Cuiacius ad tit. 37 lib. 12 cod. Iustiniani, *sunt rationes et commentarii annonarum militarium. eodem nomine significantur etiam epistolae, album, notaria.* ita in iure civili: hic *militares annonae* locum non habent. est ergo *πιττάκιον* proprie quod nos vocamus, ecclesiastica consuetudine et appellatione, *breve* (hinc *breve apostolicum*, et Germanicum *brief* pro *epistola*, et in Annalibus Latino-Barbaris *brevigerulus ein briefträger*, seu *breviculum* seu *breviarium*, unde Germani suum *brevier* formarunt, pro libro sacerdotali ex quo horae canonicae persolvuntur. occurrit haec vox *breve* aliquoties in legibus Francicis et in Synodo Meldensi can. 4. Glossarium: *πιττάκιον pittacium, brevis.* Anna in Alexiade sua: *καὶ τὰ βιβλία εἰς μέσον τῆνικαῦτα προυτίθετο· βρεβία ταῦτα ἢ συνήθεια οἶδε καλεῖν, ἐν οἷς ἀναγράφεται τὰ ἐν ἐκάστῳ τεμένει ὄντα κειμήλια.* haec notavit Pithoeus ad leges Francicas. huiusmodi ergo *brevibus* conficiendis praeerat protonotarius, et posset forte *ὁ εἰς τὰ πιττάκια* unico et etiamnum ecclesiasticis functionibus usitato vocabulo dici *abbreviator* vel potius *breviator*; qua voce utitur etiam Iustinianus Novell. 105. est etiam *breve*, et per consequens *pittacium, inventarium*; quod ab Optato l. 1 vocatur *commemoratorium*. item *brevis: brevis*, id est *index, auri et argenti Caeciliano traditur, adhibitus testibus.* et absolute *indicem* et *summariam rei comprehensionem* significat. inde in legibus Francicis et apud Nithardum Histor. l. 4 verbum *inbreviare*, hoc est aliquid in *breve* seu *inventarium* referre. de *pittacio* vide etiam Heribertum Rosweidum nostrum in Onomastico ad *Vitas patrum*. Zonaras in concilii Carthaginensis Canones: *βρεβιον ἢ ἐπιτομὴ λέγεται καὶ σύντομος γραφή. βρεβίω γὰρ κατὰ Λατίνους τὸ τέμνω, καὶ βρεβίτας ἢ συντομία.*

P 163

p. 4 v. 14. De origine vocis *πιττάκιον* haec Moschopolus: *πεττύκια Δωρικῶς τὰ λεπτὰ περιτμήματα τῶν δερματίων, ἀφ' οὗ ἡμεῖς πιττάκια λέγομεν.*

Moschopolus *πεττύκια* Dorice pronuntiat, et *membranas* sive pelliceam chartam sive pergamenum significat. in eodem sensu audies vulgus Graecorum *λεμπρηνόν* dicere. nonnunquam tamen *diploma tabulas breve codicillos* refert; tamque materiam ne contempleris, sed in scriptis lectisque tibi sistendum.

Etiam Latinae ecclesiae protonotarius usitatus fuit, qui et primicerius notariorum; de quo vide Onuphrium in explicat. vocum obscurarum Ecclesiast.

Sequitur *logotheta*, quem Nicetas l. 7 rerum a Manuele gestarum Latinis ait esse *cancellarium*, qui a *cancellis* nomen habet, ut ipsum nomen satis indicat. erat *moris*, inquit Casaubonus in Flaviium Vopiscum, *ut principum et magistratum secreta (ita vocarunt loca ubi de negotiis pro ratione muneris quisque sui tractaturi conveniebant) in aditu primo vela et deinde cancellos haberent: Graeci hos vocant κηκλίδας, δροφάκτους, ut et Cassiodorus fenestratas ianuas. qui vela servabant, velarii dicti, qui cancellos, cancellarii. vox non admodum antiqua, nec multo ante Vopisci tempora coepta usurpari. cancellariorum praecipuum munus erat ut ad cancellos haerent, admissiones curarent, et ne quid tumultus, ut fieri amat in turba, audiretur prospicerent. simillimum munus hodie in curia eorum qui ostiarii dicuntur; quare ut re, sic et nomine conveniunt, quod acceperunt hi ab ostio, illi a cancellis qui pro ostio erant. haec origo nominis, quod successu temporis amplissimae dignitatis tam in ecclesia quam in regum et principum aulis indicium esse coepit, vide Onuphrium lib. iam saepius citato, et Cuiacium in Paratitlis ad lib. 1 cod. Justiniani tit. 51.*

Redeamus ad *logothetam*; qui a ponendis seu discutiendis rationibus hoc nomen traxit. hinc *discussor rationum* a quibusdam appellatur; et forte non male *rationalem* vocaveris, etsi *rationalis* generali notione quivis procurator dicitur, ut docet ad Lampridium et Capitolinum Casaubonus. sed nil vetat generalem notionem restringere, praesertim cum Codinus dicat *logothetam* esse εἰς τὸ λογογραφεῖν, *ad conficiendas et scribendas et discutiendas rationes.* talis profecto nec male nec absurde *rationalis* appellabitur. hinc etiam non inepte appellabitur *λογογράφος*: si enim eius est *λογογραφεῖν*, cur non *παρὰ τὸ λογογραφεῖν* appellaretur *λογογράφος*? non ignarus sum quid in codice Iustiniano lib. 10 l. 1 de logographis decernatur, et quid ad illam quoque legem tradat Cuiacius: sed nos ecclesiasticarum duntaxat appellationum vim et originem hoc loco indagamus et pro viribus explicamus.

p. 4 v. 14. ὁ λογοθέτης] haec de illo Allatiana: ὁ λογοθέτης ὑποκρατῶν τὴν βοῦλλαν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ εἴ τι ἂν γράφει ὁ ἀρχιερεὺς, σφραγίζεται παρ' αὐτοῦ. ὁμοίως καὶ εἰς πᾶσαν εἴσοδον τῆς ἐπισκοπῆς. ἔστι δὲ καὶ εἰς τὰς κρίσεις. praeterea κρατῶν καὶ τὸν δίσκον μετὰ τοῦ ἀγίου ἀντιδώρου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, διδομένου τοῦ κατακλαστοῦ παρὰ τοῦ ἀρχιερέως. quale patriarchae sigillum et qualis fuerit eius subscriptio, haec loca ἐκ τῶν σημειώσεων καὶ σιγίλλων, ex publicis instrumentis et brevibus sigillatis, demonstrant Iuris GR p. 236: εἰς εἰδήσιν εἶχε τὸ μνητὶ Ἰουνίου, ἐπινημήσεως πέμπτης, διὰ τῆς πατριαρχικῆς καὶ θείας χειρὸς. ἀπώρητο δὲ καὶ κάτωθεν μολιβδίνῃ βοῦλλα, ἔχουσα ἐν μὲν τῷ ἐνὶ μέρει τὴν ὑπεραγίαν θεοτόκον παλάμαις φέρουσαν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ γράμματα ταῦτα "Γερμανὸς ἔλεψ' θεοῦ ἀρχιεπί-

σκοπος ΚΠ νέας Ρώμης καὶ οἰκουμηνικός πατριάρχης." mensem itaque et indictionem propria manu scribebat ille, nomen bulla sive sigillum indicabat. haec vero modo plumbea modo cerea coloris viridis fuit. vidisti plumbeam: adverte modo ceream. p. 240: εἶχε τὸ μὲν Ἰουλίῳ ἐπινεμῆσεως ἡ', καὶ τὴν κηρῖνην πρασίνην σφραγίδα. p. 242: εἶχε τὸ μὲν Ἰουλίῳ ἐπινεμῆσεως ἡ', διὰ τῆς πατριαρχικῆς καὶ θείας χειρός, καὶ τὴν συνήθη μολιβδίνην βούλλαν. p. 256: ἐν ὑπομνήμασιν ἐκτιθέντα τῇ συνήθει διὰ μολιβδίου σφραγίδι ἐβεβαίωθη, καὶ ἐπεδόθη μὲν Ἰανουαρίῳ ἐπινεμῆσεως ια', ἔτους 5 φ λ ζ'. annuum porro non apponebat patriarcha; hic ceu exemplo tantum adiungitur. et p. 259: τῇ διὰ μολιβδίου σφραγίδι ἐπιστώθη καὶ ἐπεδόθη μὲν Νοεμβρίῳ ἐπινεμῆσεως ια' ἔτους 5 φ λ ζ'. est insuper alius Cantacuzeni de sua coronatione loquentis insignis locus, 3 36: πατριάρχης δὲ ἐπεὶ τὴν ἀξίαν ἀμείβειν οὐκ ἐνῆν, εἰς σμυτότερον τι περιέστησε τὸ σχῆμα, καὶ ἐν τε ταῖς ὑπογραφαῖς ἤραξε τὴν χρῶματι ἐχρῆτο. colore inter caeruleum et viridem medio usus est, Caesarem videlicet more. gradus enim hic est inter colores ut primus sit purpureus, tum ruber sive flammeus, tertius violaceus, quartus caeruleus, deinde subviridis sive caesius; sequitur viridis purus, qui prasinus, quem excipit citrinus etc. de quibus c. 3.

p. 4 v. 15. Addit Codinus eiusdem logothetae fuisse τὰς δημοσιακάς καὶ ἀρχοντικὰς ὑποθέσεις λογογραφεῖν. Iunius vertit: *logotheta rationibus et quidem rationibus ad populum principemque sacerdotum pertinentibus praescribendis praest.* male: vertendum enim: *logotheta praest discutiendis et conscribendis rationibus, tam quas reddunt qui ex plebe quam qui ex ordine ecclesiastico.*

Exstat apud Ioannem Citrium quaestio, ἐν τοῖς ἀρχοντικοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἀξιώμασι τίς πρῶτος καὶ τίς δεύτερος etc. responsio est: primus est magnus oeconomus, secundus magnus sacellarius etc. isti enim, et alii quos Citrius commemorat, habebant ἀρχοντικά ἀξιώματα, horumque negotia sunt et appellantur ἀρχοντικά ὑποθέσεις, non autem illa tantum, quae ad ipsum patriarcham seu episcopum pertinent.

ibid. Optime interpres τὸς ἀρχοντικούς ad ordinem ecclesiasticum pertinere aestimat: quo gradu vero non apposuit. sunt igitur ἀρχοντικοί, qui habent ὄρακία ἀρχοντικά ecclesiae CP clerici; quos Ius GR p. 215 et 269 vocat *δισποτικούς ἀρχοντας*, eo quod patriarchae obsequio mancipati (is enim *δισπότης* est) procerum ecclesiae supremum attingant gradum. ὑπόθεσις porro non rationem sed *negotium* indicat. Simoa Fortius: ὑπόθεσις, ὄλη, ὑποκείμενον.

Caeterum infra c. 5 ita describit Codinus magnum logothetam ut prorsus in cancellarios nostros descriptio illa competat. ait enim magni logothetae esse *curare imperatoris mandata et literas ad reges sultanos et toparchas.* P 164

ib. v. 16. Post logothetam adest *canstrisius*; quem Bonifidius in Iure suo Orientali vocat *castrensem*, male: nil enim loci *castrensi* in ecclesia et ecclesiasticis officiis. dicitur ergo *canstrisius* quasi *canistrisius* a *canistro*. ius ei erat εἰς τὸ κἀνστριον, inquit Codinus, *in canistrum*, καὶ εἰς τὸ ἀλλάσσειν τὸν ἀρχιερέα. eius etiam munus erat patriarcham seu episcopum, quando vestes in re divina peragenda

mutandae erant, adiuuare et induere una cum hierozonemone: sic enim Ioannes Citrius: *hierozonemoneis officium* διακόνω ἐξ ἀνάγκης προσήκει, ἐπειδὴ συνυπουργὸς οὗτός ἐστι τῷ κανστρίσιω εἰς τὸ περιτιθέναι τὴν ἱερὰν στολὴν τῷ ἀρχιερεῖ μέλλοντι ἱεροπρακεῖν. itaque *canstrion* nihil aliud videtur hic esse quam *vestiarium* seu locus vestium sacrarum, et ipse *canstrisius* nihil aliud quam is qui inter palatinas dignitates appellatur *vestiarius*. fuit et in Romana ecclesia peculiaris *vestiarii* dignitas et officium, ut ex Anastasio Bibliothecario docet Onuphrius. In Turcograecia fol. 285 dicitur *κανστρίσιος*, qui in liturgia tenet τὸ *κάνστριον* τῶν θυμιαμάτων, quod ego *turibulum* interpretor, inquit auctor. at inscite: quis enim unquam audivit *κάνστριον* esse turibulum? nisi forte etiam canistrum sit turibulum: nam a *canistro* seu diminutivo *canistrio* fit *canstrion* per synopen, idemque est quod *κάνεον*, contracte *κανοῦν*, ita ut *κανστρίσιος* integre sit *κανιστρίσιος*, *praefectus canistrio* seu *canistro*; cuius praefecturam extendit quoque Iunius ad *penariam*. at nobis, et ipsi etiam veritati, nisi fallor, satius videtur *canstrisii* officium *vestiario* circumscribere, et *canstrii* nomine nihil aliud accipere quam locum ubi vestes pontificales asservabantur, uno verbo *vestiarium*.

p. 4 v. 16. *κανστρήνσιος* quoque, nec non *καστρίνσιος* et *καστρήνσιος* scriptum reperies, ac pro variis Graecis characteribus Latinis quoque varie redditum. sensus requiratur, ubi vix iuvat character. *κανστρίσιον* ἀπὸ τοῦ *κανστριου* dictum video; *κάνστριον* vero panis benedicti *lancem*, vel potius turis *arculam*, vel denique *canistrum* recipiendis patriarchae vestibus idoneum interpretor: *κανοῦν* enim idem quod *πινάκιον* vasculum apud Nicetam, pro variis lectionibus. Allatiana (et M) de *canstrensis*: ὁ *κανστρήνσιος* ἀλλάσσει τῷ ἀρχιερεῖ τὴν αὐτοῦ στολὴν, κρατῶν δὲ καὶ τὸν θυμιατὸν ἐν τῇ λειτουργίᾳ, καὶ τὸν ἀέρα (velum calicis et disci) ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χειρὶ, ἠαντίξων καὶ τὸ ὕδωρ εἰς τὸν λαὸν ἐν τῷ τριαδικῷ ὕμνῳ, κρατῶν δὲ καὶ τὸ κιβώτιον τῶν ἀρωμάτων, καθεξόμενος καὶ εἰς τὰς κρίσεις.

Referendarius a *referendo* nomen trahens hodie etiam in ecclesiae usu manet: mittebatur ex officio ad imperatorem καὶ εἰς μέγαν ἄρχοντα. male Iunius ad *sacerdotem maximum*: nam ὁ μέγας ἄρχων dignitas erat palatina, ut clarum ex ipso Codino c. 2.

ib. v. 17. Suidas: *ἑφερενδάριος* Ῥωμαϊκὸν ἀξίωμα ἐστίν, ἧρουν ἀναφορῆς. Nicetas in Alexio secundo: τοῦ πατριάρχου στείλαντος εἰς τὴν δέσποιναν τὸν ἐαυτοῦ ὑπηρέτην, ὃς ἐκ τοῦ προσβάλλειν εἰς τὰ ἀρχεῖα καὶ διαπορθμεύειν τοῖς βασιλεῦσι τὰ βουλευτέα καὶ τὰς ἀποκρίσεις ἐνεῖθεν αὐτῆς μεταφέρειν παλατίνος ὀνόμασται. Allatiana: ὁ *ἑφερενδάριος* ἀποστελλόμενος εἰς (ἄρχοντας καὶ M) μεγάλους ἀνθρώπους μηνύματα παρὰ τῷ ἀρχιερεῖ ἐγγράφως καὶ ἀγράφως φέρει, καθεξόμενος καὶ εἰς τὰς κρίσεις.

ib. v. 18. ὁ ὑπομνηματογράφων] Latine a *commentariis* seu *commentariensis*, *scribendis commentariis praefectus*, qui Graecis etiam ὑπομνηματογράφος et *κομενταρίσιος*. nomen officii non tantum ecclesiastici sed et politici, saltem apud Latinos, de quo multa Baronius ad Martyrolog. tom. 27 die Martii. Bonafidius vertit *actuarium*.

p. 4 v. 18. Allatiana: ὁ ὑπομνηματογράφος καθεζόμενος εἰς ψήφους ἐπισκόπων, καὶ γράφει, εἴ τι αὐτὸν ὀρίσωσιν ἀληθείας (οἱ ἀρχιερεῖς M. qui addit: ἔστι δὲ οὐκ ἐτὴς τῆς δευτέρας πεντάδος.). Ioannes Citri episcopus in Resp. iuris GR l. 5: νοσοῦντος μέντοι τοῦ χαρτοφυλακος ἢ ἀποδημοῦντος ἀντ' ἐκείνου τῶ ὑπομνηματογράφῳ ἀνεῖται ἢ ἐκθεσις καὶ ἀνάγνωσις τῶν τοῦ χαρτοφυλακικοῦ σεκρέτου ὑπομνηματισμῶν. ex quo eius munus chartophylacis officio videtur coniunctum et operas etiam habere connexas.

Porro Ioannes Citrius in suis responsis alio ordine collocat et enumerat has ecclesiasticas dignitates. nam post exocatacoelos primo loco ponit protonotarium, secundo ὑπομνηματογράφον, tertio logothetam, quarto canstrisium, quinto hieromnemonia, qui apud Codinum primus est in pentade tertia, sexto referendarium, qui in pentade secunda quartum locum tenet.

C A P U T VII.

p. 5 v. 1. **T**ertiae pentadis primas tenet ὁ ἱερομνήμων, qui Bonefidio *sacrorum memorialis* et uno verbo *sacrimemor*, Iunio deterius *sacrorum praesul*. ego Graecum retinendum censeo, quando nulla vox Latina satis apta suppetit.

ibid. Allatiana rursus: ὁ ἱερομνήμων κρατῶν ἐν τῇ παραδόσει (φυλακῇ M) αὐτοῦ τὸν κώδικα (τὸ κοντάμιον M) τῆς ἐκκλησίας βουλλωθέντα παρὰ τῶν κληρικῶν καὶ τοῦ ἀρχιερέως ἐμβαλάντιον. καὶ εἰ μὲν οὐκ ἔστιν ἐπίσκοπος, μᾶλλον ἐγκαινίζει ἐκκλησίαν νέαν. σφραγίζει δὲ καὶ ἀναγνώστας. hunc Graeci volunt esse diaconum, cum subserviat pontifici, cui diaconi ex officio debent ministrare. vide Citrium apte et erudite de hoc disserentem loco superiori nota citato.

De eius officio haec Citrius. *hieromnemonis officium ad diaconum necessario pertinet. nam hic simul cum canstrisio subservit induendo sacris vestibus sacrificaturo pontifici. si vero hieromnemon sit sacerdos, solo nomine ἱερομνημονεῖ: neque enim ei licet ἐν ταῖς ὑπηρεσίαις τῶν ἀρχιερατικῶν στολισμάτων διακόνου τάξιν τηρεῖν.* P 165
videtur dicere hieromnemonia pontifice sacris operante non posse diaconi officio fungi, si sit sacerdos, et sic solo nomine hieromnemonia esse. quod Citrius hausit ex recentiorum Graecorum erroribus, qui reprehendunt Latinos quod in eorum ecclesia sacerdotes saepe fungantur munere diaconi, dum sacrosanctum missae sacrificium offertur. *improbe profecto, inquit Manuel Caleca contra Graecos 4 21: ignorant enim, quia is quidem qui quod maius est habet, etiam quod minus est eiusdem generis habet necessario, non autem e converso. homo enim rationalem habens animam sensibilem quoque et vegetabilem sub ea habet: neque tamen, quae vegetabili anima utuntur, sensibili etiam et rationali potiuntur. atque itidem in aliis, sive humana sive divina inspicere quis*

velit. nempe et dominus, secundum hominem primus existens et maximus sacerdos, non ideo, quia ministri habitum et ministerium pedes abluendo monstravit, sacerdotii confudit ordinem. et hic igitur sacerdos, quoniam inferioris sacerdotii gradus in se ipso continet, constat quia omnibus quae sub se sunt legitime utetur. haec praeclare Caleca, apud quem plura leges, si velis.

Addit ad extremum Citrius iniuste facere illos pontifices, qui hieromnemoni testimonia de vita et moribus eorum qui ad sacros ordines adspirant discutienda et examinanda tradunt: hoc enim pertinere ad officium chartophylacis.

Codinus haec tria hieromnemoni tribuit, βλέπειν τὰς εὐχὰς ὀπίσθεν τοῦ ἀρχιερέως, videre vota, hoc est suffragia, in electionibus, pone sacerdotem summum, vel a tergo summi sacerdotis, hoc est patriarchae; deinde κρατεῖν τὸν ἐνθρονισμὸν, habere ius collocandi electum in throno seu, ut vulgo loquimur, inthronizandi; tertio κρατεῖν καὶ τὸ κοντάκιον τῆς χειροτονίας, habere etiam ius auspicandi seu canendi contactium in ordinatione captari consuetum. ita quidem Iunius, cui, quod κοντάκιον canticum interpretatur et hic fol. 10 et fol. 114, assentiri prorsus non possum. canticum enim generale est: quicquid enim cani potest, id utique recte dici potest canticum. at κοντάκιον est peculiare quoddam genus, ut patet ex Graecorum libris ritualibus, sicut et apud eosdem εἰρημοί, troparia, canones, odae, theotocia, στιχηρά, καθίσματα, προσόμοια etc. peculiariora quaedam sunt ecclesiastici ritus modulamina; quemadmodum etiam apud Latinos versus, versiculi, antiphonae, graduale, tractus, sequentia et similia tam in divino missae sacrificio quam extra in precibus ecclesiasticis usitata. quare per generalia vocabula idonee non exprimuntur.

Secundo vehementer dubito num βλέπειν εὐχὰς sit illud quod vult Iunius: nam εὐχὰς pro suffragiis accipi apud Graecos, etiam recentiores, nescio num exemplo aliquo demonstrari queat. Latine quidem vulgo accipimus vota pro suffragiis: sed nescio num Graecis haec notio recepta sit; certe vix credo. et quid tandem illud est, pone sacerdotem vota seu suffragia inspicere? nisi istud ὀπίσθεν usurpetur pro post, ut sensus sit, post pontificem inspicere suffragia, quae Graecis et ipsi Codino passim ψῆφοι, ab hieromnemone. nec per εὐχὰς intelligi arbitror τὰς ἐγγραφὰς τῶν μαρτύρων, scriptas testium depositiones de vita et moribus ordinandorum, quarum examen ait Citrius commissum ex imperitia aliquorum hieromnemoni. in eam igitur sententiam inclino, εὐχὰς significare apud Codinum preces seu preces, eumque nihil aliud velle quam hieromnemone tanquam diaconum pontifici in liturgia sacras preces recitandi pone assistere, eo modo quo etiam apud nos diaconi adsistere sacrificantibus et preces quas recitant aspicere et folia itidem vertere solent.

p. 5 v. 1. Qua de causa τὸν κώδικα τῆς ἐκκλησίας penes se tenet, patri-

archicum videlicet cerimoniale vel euchologium, orationum promptuarium, ut quae sunt agenda dicendave suggerat.

Enthronismus seu enthroniasmus et ius *contaci* in chirotonia, hoc est ordinatione seu inauguratione, distincta sunt a priore munia.

p. 5 v. 2. Reliquiae sub altari reconditae In ecclesiae consecratione ἐνθρονίζονται, teste Euchologio in eodem officio. ipse episcopus consecratione peracta sedens cum presbyteris ἐν συνθρόνῳ, in throno altare circumambiente, rursus ἐνθρονίζεται vel ἐνθρονιάζεται. idem demum ad praesulatum primum evectus, concessamque sedem recenter occupans, verius ἐνθρονιάζεται: unde Cedrenus in Constantio τὸν μὲν inquit Παῦλον ἐξορίζει, τὸν δὲ Μακεδόνην ἐνθρονιάζει. lego quam dilucide Iuris GR p. 431 ἐνθρονισμόν pro sportula, quae pendebar ab episcopo pauperioribus clericis, quum in solium collocaretur: satius tamen asseram vel literas ecclesiae consecratae, vel similes ipsius episcopi consecrati testes, vel denique ipsum ordinandi episcopi ac in solium collocandi ritum esse ἐνθρονιάζον. ea de causa observo hieromnemonem adhuc tenere, prout subditur.

Ex his quae de *contaci* et εὐχαῖς diximus, quivis eruditus nullo negotio iudicium feret de illis quae commentatur in scholiis P 166 suis Iunius fol. 248, 249: quotiescunque enim *contacium cantionem* seu *cantationem* vertit, toties hallucinatur, nec ullo ex loco Codini verum et solidum errori suo patrociniū invenire potest.

Adscribam hic Anconitani cuiusdam origine Graeci iudicium de *contacio*, cuius tam frequens in ritualibus Graecorum libris et in Codino mentio, qui super hac re rogatus hunc in modum rescripsit. κοντάκιον non Latinam vocem sed Graecam esse arbitror, licet vernaculam. κοντόν enim hodie Graecis est τὸ βραχύ, τὸ σύντομον καὶ συνεσταλμένον, id est breve, compendiarium et contractum. proinde a brevitate canticis eiusmodi nomen inditum puto, non quidem quod omnium brevissima, sed quod inter brevissima sint. huiusmodi vero nonnomenclatura nulli mira videatur, cum in Graecorum ritualibus huic similes multae reperiantur, imo etiam nonnullae voces quae vel Latinae omnino sunt vel Latinis affines et ab illis quasi deductae; cuiusmodi sunt ὠράριον, μανουάλιον, φακέλλιον et similia. quin etiam si tempora et aetatem τοῦ ποιητοῦ τῶν κοντακίων scrutemur, nomen τοῦ κοντακίου haud insolens videbitur, cum Romanus diaconus Emesenus, ut habetur in Menaeis Graecorum mense Octobri die prima, primus τῶν κοντακίων auctor et concinnator Anastasii imperatoris aetate, id est circa annum domini quingentesimum, floruerit, quo tempore pene corruptus et adulteratus erat Graecus sermo, ut hoc idem nomen ostendit et eius aetatis locutio. et haec quidem recte ac docte Graecus iste.

Caeterum κοντάκιον adhuc unam notionem subiectam habet: significat enim etiam librum seu volumen seu codicem. Balsamon ad Marcum patriarcham Alexandrinum Respons. 5: ἔχοντες τῶν συνήθων ἀγίων εὐχῶν ἀπαράλλακτα, ὡς μεταγραφέντα ἐκ κοντακίων καλλιγραφηθέντων, διὰ γραμμάτων Ἑλληνικῶν. ἀπροσδιονύ-

ως trahitur a Glossario ad hanc notionem contacion de quo Codinus c. 7 ψάλλοντες τὸ κοντάκιον: nam hic *contacion* non est codex seu volumen seu liber, sed odarium sacrum, nempe illud cuius initium ἡ παρθένος σήμερον. sic apud Citrium in Responsis ad Cabasilam (ἄρχων τῶν κοντακίων) per *contacia* non codicis sed sacras odas accipe. in nostro tamen proposito non iniuria dubitari posset num contacion librum an odarium significet: videtur enim τὸ κοντάκιον τῆς χειροτονίας esse liber ritualis, in quo ordo chirotoniae seu sacrae ordinationis insit, quem hieromnemon teneat. nihil definitio, sed solum suspicionem meam promo. haec de contacio, quod saepius nobis occurret.

p. 5 v. 2. τὸ κοντάκιον χειροτονίας] ordinationum omnium ordinem ac earum rituales librum: illum enim κοντάκιον hic manifestat, quamvis alibi librum missalem vulgo indicet, vel etiam brevem modulum inter officia divina decantandum, de quo nos abunde in Euchologicis.

p. 5 v 3. Secundum locum in hac tertia Pentade obtinet ὁ ἐπὶ τῶν γονάτων, minister a genibus, κρεμῶν τὸ ἐπιγονάτιον τοῦ ἀρχιερέως. appendens genuale patriarchae seu summi sacerdotis. ita Iunius; qui etiam τὸ ἐπιγονάτιον vocat instratum genuum, quia, ut inquit, cum patriarcha circumferebatur, ut perpetuum ipsius ad fundendas preces officium significaretur. mystica explicatio, eaque propter pulchra et festiva. forsitan idem mysterium significatur per pulvinum, qui principum genibus subiici et in eum usum circumferri consuevit

Addit Iunius: hoc autem ἐπιγονάτιον appendebatur non patriarchae, sed pluteo seu pegmati in quod procumbere solebat oraturus, ut magnatibus fieri solet. mirum, si ita est, appellari ἐπιγονάτιον, non potius ὑπογονάτιον. logi meri. ἐπιγονάτιον, quod in ritualibus Graecorum libris etiam ὑπογονάτιον appellatur, una est ex vestibus quibus episcopi sacrificium peracturi induuntur, dependens a lumbis super genua; unde etiam *supergenuale* nominatur. qui igitur pontificem hoc ἐπιγονάτιον ex officio amiciebat, is erat ὁ ἐπὶ τῶν γονάτων.

Adscribam verba Balsamonis, quibus imperitia Iunii proscribentur. exstant responsa quaedam Balsamonis tom. 1 Iuris GR ad nonnullas quaestiones, inter quas et haec fol. 381, an licite sacerdotes, qui hegumeni seu antistites sunt, item protopapas et episcopus, epimanicis et epigonatis condecorentur. respondetur: τῶν ἐπιμανικίων καὶ ἐπιγονατίων ἱερωτάτη ἐνδυμενία μόνοις ἀρχιερεῦσι πεφιλοῦνται, sacratissimum epimaniciorum et epigonatiorum amictus solis episcopis concessus est tanquam figuram domini et servatoris nostri dei Iesu Christi gerentibus, et hinc etiam peccata remittentibus, et alia ad imitationem Christi facientibus quae sacerdotibus non sunt concessa. quare neque epimaniciorum neque epigonatiorum amictu insigniuntur. nam epimancia typus sunt vinculorum, quibus Christi manus colligatae fuerunt quando ad passionem tendebat. epigonatium autem (*supergenuale* vocat interpretes) figura est lintei, quod induit dominus cum

discipulorum pedes lavit. quemadmodum igitur episcopis non conceduntur ea indumenta quae patriarchis concessa sunt, ut saccus et polystaurion, vestis crucibus undequaque conspicua, ita nec ea privilegia quae episcopis concessa sunt ad sacerdotes transferri possunt. haec Balsamon. ex cuius verbis liquet epigonatium episcopale vestimentum seu indumentum esse, non autem id quod Iunius lectoribus venditat.

p. 5 v. 3. ἐπιγονάτιον ornamentum est ecclesiasticum, plusquam palmare, et quadrum, ex angulo et fune serico zonae appensum, ac genu sinistrum, unde illi nomen datum, obumbrans, ut ecclesiae sponsum gladio super femur accinctum et armatum adumbret; eiusque soli pontifices ac praecipua dignitate praeclari nacti sunt usum; et ab eo, qui pontificum zonis affigit minister, ὁ ἐπὶ, vel ut alii, ὑπὸ τῶν γονάτων appellationem hic accipit. de quo Allatiana: ὁ ὑπὸ γονάτων, ὅταν ἀλλάσσουσι τὸν ἀρχιερέα, φορεῖ αὐτῷ τὸ ὑπογονάτιον, κρατῶν δὲ καὶ τὸν δίσκον ἐν τῇ λειτουργίᾳ διδομένον παρ' αὐτοῦ τοῦ ἁγίου ἄρχου τῷ λαῷ.

Vocatur etiam γονάτιον quasi *genuale*. Cabasilas in Glossario: καὶ τύπον τινὰ ὁμοφαίας περιζωννύουσι αὐτόν, τὸ λεγόμενον γονάτιον, ὃ πρὸς σχῆμα ξίφους ἐσχημάτισται.

ibid. ἐπιγονάτιον] alias ὑπογονάτιον.

Lepidum et risu dignum arbitror quod Salomon Sweiggerus, praedicans Noricus, l. 2 sui Hodoeporici c. 62 vestem hanc vocat πωγωνάτιον, a pogone seu barba. ita pogonati nostri nusquam barbae suae oblivisci possunt.

ib. v. 4. Tertius in tertia pentade est ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων, *magister libellorum supplicium*, inquit Iunius, seu *praefectus supplicationibus*: huius erat pro iniuria affectis accedere imperatorem. non meminit huius functionis Citrius, nisi forte apud Citrium legendum sit ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων pro ὁ ἐπὶ τῶν κρίσεων, quem ipse undecimo loco ponit. nominat initio Codinus τὸν ἐπὶ τῶν κρίσεων, licet eum postea in nulla pentade collocet, si tamen primus officialium index est Codini.

Deest in Allatianis hoc officium, ut et sequens, accensi ecclesiastici silentium quietem et ordinem in secretis, hoc est pontificiis tribunaliis, indicentis.

ib. v. 5. Quartus est ὁ ἐπὶ τῶν σεκρέτων, quem *secretarium* dicere liceret, nisi *secretarii* vox usu recepto iam *actuarium* seu *scribam* seu *notarium* significaret. at noster iste ὁ ἐπὶ τῶν σεκρέτων aliud munus habebat: erat enim institutus εἰς τὸ πένειν τὸν λαὸν ἐπὶ τὸ κρίνειν, *compescendo populo, ut iudicia habeantur*, inquit Iunius, *perperam. verte: eius qui secreto praeest munus est ut, dum iudicia habentur, populum in officio contineat*, nimirum ut silentium servaret nullasque turbas cieret; quod munus olim erat *velariorum* et *cancellariorum*, ut supra notavimus ex Casaubono ad Augustam historiam; ubi etiam dictum *secreta* vocari loca ubi de negotiis pro ratione muneris quisque sui tractaturi conveniebant. inde in Iure GR aliquoties σεκρετικὸν ἀξίωμα, *dignitas curialis*

sive *senatoria*. hinc et palatina dignitas apud Codinam p. 10 8 c. 2 *πρωτασηκρη̄τις*, vox ex Graeco et Latino compacta (*proto-secretarium* aliqui nominant), longe diversus ab isto nostro qui dicitur ὁ ἐπὶ τῶν σεκρέτων: nam ille iudex erat, hic iudicum et senatus administer. quare ut nomine cum Latinis Graeci conveniant, neutro tamen modo conveniunt re significata: Latinis enim *secretarius* iam vulgo est *actuarius* seu *scriba* etc. etsi hac notione vox haec apud Graecos quoque occurrat, qui et hanc a *secretis* suam fecerunt et in unam conflarunt, ἄσεκρη̄τις vel ἄσεκρη̄της. apud Citrium tenet ὁ ἐπὶ τῶν σεκρέτων locum decimum. ἄσηκρη̄τειον apud Cedrenum in Michaele imperatore est curia seu locus secretioris consilii, vel locus ubi secretarii conveniunt. in Pseudocarlino opere de Imaginibus 4 9 unica dictione occurrit *Asecretata*.

p. 5 v. 6. Sequitur quintus ὁ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως, *praefectus sacro consistorio*, ait Iunius. rectius in Iure GR *praefectus sacrae stationi*, cuius est ἐντὸς τοῦ βήματος, *intra tabernaculum*, *intra altare ipsum*, εὐταξίαν, rectum debitumque ordinem, conservare inter ministros et alios. errat enim Iunius, qui praefecti huius munus alio trahit. *at locis illis secretioribus*, inquit Iunius, *iudices ad tribunal consilio capto veniebant*, *ubi ordinem is qui proxime sequitur procurabat*, ὁ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως scilicet.

ὁ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως] si, ut consentit Allatius, idem qui ἐπὶ εὐταξίας fuerit, de illo haec eius mss: ὁ ἐπὶ εὐταξίας ἴσταιται καὶ δέχεται τοὺς ἀρχοντας καὶ στήκει αὐτοὺς κατὰ τὴν τάξιν, μᾶλλον δὲ καὶ καθίσουν. addunt alia: καὶ ὀρίζουν ἕνα φιλοκαλοῦν καὶ καὶ πλύνουσι τὰς κωνδήλας. verum nominum omisso discrimine, dicendum manifesto περὶ τοῦ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως: de quo non Allatiana mss, sed Allatii ipsius manus, ubi de recentiorum Graecorum templis. ne ministri, qui ut plurimum iuvenes sunt, ad ludendum prompti, ineptias agant et risum excitent, praefectus illis ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως, *praefectus sacro consistorio* in Iure GR, et Gretsero *praefectus sacrae stationi*, quam recte, ipsi viderint. ego verterem *moderandis moribus* vel *dirigendis ritibus sacris ac constitutionibus*, ex recentioris linguae Graecae proprietate, in ea siquidem κατάστασις non est *statio*, sed ipsa hominis condicio, ritus, ordo, constitutio et mores: hinc hominem dicunt ἀκατάστατον non qui non stat, sed qui improbis insulsisque moribus est. sic cum vident aliquem nulla discretionem praeditum, quasi admiratione ducti ἴδε κατάστασιν, quod alii σύστασιν. neque aliud nobis innuit quod apud Cyrillum Scythopolitanum in vita S. Sabae legitur: ἔχων μεθ' αὐτοῦ δευτερεύοντα τῆς τῶν κοινοβιακῶν καταστάσεως φροντίδων, *habebat secum praefecti vices gerentem*, cui *coenobitici ordinis servandi cura commissa est*. et infra: ἀναγκάζεται δὲ τὴν ἀκαταστασίαν εἰπεῖν φρατριασάντων ἐξήκοντα. et rursus: τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου σφοδρῶς ἀγανακτοῦντος, καὶ πάσαν τὴν κατὰ Παλαιστίνην ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν ἀνατρέφει καὶ συγγχεῖν πειρωμένον. et: τοῦ τὴν ἔνωσιν καὶ εἰρήνην τῶν ἐκκλησιῶν συγγχεῖν σπουδάζοντος καὶ ταραχῆς καὶ ἀκαταστασίας τὰ πάντα πληρωσάντος. et hypotyposis Studii: ὑποτύπωσις σὺν θεῷ καταστασίας τῆς μονῆς τῶν Στουδίων. εὐταξία porro non tantum bonus ordo est, sed mores compositi recteque constituti, quemadmodum oppositum ἀταξία male morigeratos notat. propterea ut iuventutis impetus compescerent et immoderatos iuvenum mores frenarent ac turbis rixisque modum ponerent, τὸν

ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως in bemate, ad sacri altaris latus, constituerunt, qui iuvenes irrequietos et faciles, sua auctoritate sedatos, ab iniuriis et contentionibus et indecoris actibus ad bonam frugem reduceret. non placet? sit ille in rebus sacris dirigendis praefectus: id namque illi incumberebat, ut ex praescripto et sanctorum patrum sancitis res divina perageretur, caveretque ne quis extra praescriptos limites pedem efferret. haec ille. placet prae secunda prior expositio: ut enim prior ἐπὶ τῶν σεκρέτων in iudiciis ordinem et quietem, ita hic in sacro tribunali morum compositionem indicit; nec ἐπὶ τῶν σεκρέτων leges ponit, nec hic patrum sancita, nisi ad modestiam spectent, observanda proponit. Regia superius allata: ὁ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως εἰς τὸ ποιεῖν εὐταξίαν.

C A P U T VIII.

p. 5 v. 8. **P**rimas in quarta pentade obtinet ὁ ὑπομνησκων, P 168 monitor, inquit Iunius, εἰς τὸ ἐνθυμίζειν τὸν ἀρχιερέα μυστικῶς. ego, si usus ferat, malim suggestorem: nam ὑπομνησκων est suggerere, menti subiicere, et ut Codinus loquitur, ἐνθυμίζειν, quasi aliquid in mente ponere; et est quiddam restrictius minusque fustum quam monere: nam et memorem monere possumus. videtur ergo officium τοῦ ὑπομνησκοντος hoc fuisse, ut patriarchae sacrificanti vel verba ad populum facienti adsisteret, eique, si alicubi memoria laboretur, mystice, hoc est clam, occulte, suggerendo subveniret. si quis hoc officium etiam extra templi adyta proferre et efferre velit, putetque τὸν ὑπομνησκοντα fuisse similem illi qui inter officia palatina a Codino c. 2 p. 11 17 appellatur ὁ ἐπὶ ἀναμνήσεων, quemque Latini a memoria seu magistrum memoriae nominant, cum eo non contendam: neque enim a vero alienum est huiusmodi officium fuisse in ecclesia Cpolitana, non modo intra sed et extra templum. in Concil. Lugd. in epist. ad Greg. X vocantur οἱ ὑπομνησκοντες rememoratorii.

Allatiana: ὁ ὑπομνησκων δεχόμενος τὰς ὑπομνήσεις τῶν ὑπομνημάτων (commendationes memorialium) τῶν ἐρχομένων ἐν τῇ κρίσει· καὶ ἀναφέρει τῷ ἀρχιερεὶ καὶ τῷ κλήρῳ. ὑπομνήματα non possum commentaria exponere, cum Regia scribant ὁ ὑπομνηματογράφος εἰς τὸ ὑπογράφειν τὰ ὑπομνήματα. commentaria, relictis memorialibus, non sunt hic coniicienda.

ib. v. 9. De reliquis huius pentadis nulla est difficultas: nam unde *interpres evangelii*, *interpres apostoli*, *interpres psalterii* nomina haec sumpserint, per se notum est. videntur autem uniuscuiusque generis fuisse gradus diversi. nam c. 6 p. 46 12 nominat Codinus protapostolarium, id est *primum interpretem apostoli*.

ibid. ὁ διδάσκαλος τοῦ εὐαγγελίου] huius et sequentium sacrorum oratorum munera ad unius officium revocant Allatiana: ὁ διδάσκαλος

ἐρμηνεύει τὸ εὐαγγέλιον, ὅταν λειτουργεῖ ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ εἰ δυνατόν ἐστὶ, καὶ τὸ ψαλτήριον. hinc perspicis cur SS. PP. quaedam homiliae n evangelia, aliae in psalmos, in apostolum nonnullae etc. adverte τοῦ ἀποστόλου quandoque διδασκάλους plures simul repertos, quorum antesignanus πρωταποστολαρίου nomen habuit. [M: κρατῶν καὶ τὰ σχολεῖα τῆς ἐπισκοπῆς. ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἐκείνης τῆς τρίτης πεντάδος.] *)

p. 5 v. 11. *rhetoris* officium est generatim scripturas sacras interpretari; et videtur ille quem nos *concionatorem* nominamus.

C A P U T IX.

p. 5 v. 13. **I**n quinta continetur 1. ὁ ἄρχων τῶν μοναστηρίων, socius et adiutor magni sacellarii, de quo iam suo loco, 2. ὁ ἄρχων τῶν ἐκκλησιῶν, socius et adiutor curatoris sacellii, de quo itidem supra.

p. 5 v. 15. τῶν ἐκκλησιῶν] καθολικῶν intellige, de quibus supra Allatiana: γράφει τὰ ἀντιμύσια (ἀντίμυσσα M) καὶ τὰ σταυροπήγια. *altaria portatilia signat, et literas quibus cruce data a dioecesanis exemptiones conferuntur monasteriis.* de his Euchologium fuse. idem, ceu parocciis praefectus, κρατεῖ ἐν τῇ φυλάξει αὐτοῦ τὸ μύρον, *sacrum unguentum*, in confirmatione adhibendum a privatis sacerdotibus ceu consuetis apud Graecos eius sacramenti ministris, *suae custodiae commissum tenet.*

ibid. v. 16. 3. ὁ ἄρχων τοῦ εὐαγγελίου; εἰς τὸ κρατεῖν τοῦτο εἰς τὰς λιτάς, cuius officium est *gestare evangelium seu codicem evangeliorum in supplicationibus et processionibus.* hoc tamen non videtur consentire cum Ioanne Citrio, qui disertè scribit τὸ ἐν ταῖς λιταῖς βαστάζειν τὸ εὐαγγέλιον esse τοῦ δευτερεύοντος τῶν διακόνων, quem Codinus in sexta pentade collocat. et fieri potest ut haec res aliter se habuerit tempore Citrii et aliter aetate Codini: nam ut ipse Citrius conqueritur, haec saepius patriarchae arbitrato suo mutabant, τὰ ἄνω κάτω ποιοῦντες, ita ut in illos quadraret paroenia ἄνω ποταμῶν χωρεῖν λέγουσα τὰς πηγάς, καὶ τὰ παρὰ Ἰου-

*) addit M: οὕτως περιέχει ἡ τρίτη πεντάς.
τέλος τοῦ δεξιῦ χοροῦ.

Ἰσθι οὖν καὶ αὐτὸ εἰς τὴν τῶν κληρικῶν διάκρισιν. τὸ μὲν ἅγιον εὐαγγέλιον τοῦ βαιοφόρου ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ πρωτονοταρίου, τὸ τῆς μεγάλης δευτέρας ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ ἱερομνήμονος, τὸ τῆς μεγάλης τετράδος ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ σκελλαρίου, τὸ τῆς μεγάλης πέμπτης ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ χαρτοφύλακος, τὸ τοῦ μεγάλου σαββάτου ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ σκενοφύλακος. τῇ ἀγία καὶ μεγάλῃ κυριακῇ τοῦ πάσχατος ἀναγινώσκεται τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον ὑπὸ τοῦ μεγάλου οἰκονόμου.

ἐπληράθη ὁ δεξιὸς χορὸς καὶ τὰ μεγάλα ὄφθικια τῶν ἐκκλησιαστικῶν.

δαίοις δευτερόπρωτα σάββατα, καὶ παρὰ τοῖς δεινοῖς σοφισταῖς τὰ πρωθύστερα, ut scite ait Citrius.

p. 5 v. 16. ὁ ἄρχων τοῦ εὐαγγελίου] consule, si laborem meretur, Eucologium nostrum fol. 770 et 811 περὶ λιτῆς et evangelio in ea legendo.

ib. v. 17. Sequitur ὁ ἄρχων τῶν φώτων, quem Bonifidius vocat *luminarium*, Iunius *praefectum luminibus*. eius erat curam gerere φωτιστῶν, recens illuminatorum seu baptizatorum: veteri enim ecclesiae phrasi *baptismus* appellatur φωτισμός et *baptizati* φωτιστοί, forsitan non sine respectu ad caeremoniam quandam quae baptismum subsequeretur: dabantur enim baptizato cerei accensi in signum fidei et gratiae acceptae, et quod a potestate tenebrarum translatus esset ad lumen et sortem sanctorum. meminit huius caeremoniae Nazianzenus orat. in sanctum lavacrum, et S. Augustinus in illud Psalm. 65: *transivimus per ignem et aquam etc.* Iunius ritum hunc involvit, ne emineat. *accendebantur*, inquit, *luminaria*. at non tantum hoc, sed et accensa tradebantur baptizatis. *atqui hic*, inquit, *ritus ordinarie ad baptismum observabatur*. cur igitur vos mutastis et abrogastis? *praeterea vero anniversarie in singularibus quibusdam diebus festis per lampadariū, ut in hoc libro appellatur* p. 44 10 et 23, (accendebantur haec luminaria.) at *lampadarius* iste nihil huc facit: erat enim officium eius palatinum, non ecclesiasticum; praeferebatque lampadem accensam non singularibus duntaxat festis et anniversarie, sed quoties imperator in publicum procedebat, ut ex Balsamone infra ostendam ad p. 45 v. 1. longe ergo alius ὁ ἄρχων τῶν φώτων et alius ὁ λαμπαδάριος. neque tantum semel vel aliquoties in anno usus luminum erat in templis, sed perpetuo et toto anno; etiam tunc quando nulli νεοφώτιστοι aderant: neque enim moris erat Graecis liturgiam sine luminibus celebrare.

P 169

ibid. ὁ ἄρχων τῶν φώτων] hoc officium in quattuor videntur Allatiana dispertiri, hoc pacto: ὁ κατηχητῆς κατηχίζει (τὸν λαὸν καὶ M) πάντας τοὺς εἰσερχομένους ἐν τῶν ἐτεροδόξων εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ὡς ἴνα τὸ ἅγιον βάπτισμα δέξωνται. ὁ περιοδευτῆς περιπατῶν καὶ παιδευόμενος (ὁδηγῶν M) τοὺς θέλοντας βαπτισθῆναι τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει (εἰσελθεῖν εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν M). ὁ βουτιστῆς ἴσταται ἐν τῇ ἀγίᾳ κολυμβήθρᾳ, καὶ ὁ ἱερεὺς λέγει τὰς εὐχὰς, ὁ δὲ ἀρχιερεὺς σταυρῶνει τὸ ὕδωρ, ὁ δὲ βουτιστῆς βαπτίζει τὸν μέλλοντα βαπτισθῆναι. ὁ μνηροδότης ἴνα ὑποκρατῶν τὸ ἅγιον μύρον, καὶ ὅπου τὸ ὀρίζει ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ δοῦναι μύρον.

p. 5 v. 18. Ultimus in hac pentade est ὁ ἄρχων τῶν ἀντιμυσίων seu ἀντιμυσίου, εἰσάγων τοὺς εἰσερχομένους εἰς τὴν ἀγίαν μετάληψιν, *praefectus antimensiorum, inducens eos qui sacram communionem accipere volunt.*

ibid. Chartophylax, ut supra visum est, ad ecclesiasticam, hic ad laicam communionem invitat.

Iunius *praefectus antecessui mensae, adducens eos qui erant venturi ad communionem sacram.* inepte prorsus, et adhuc ineptius in scholiis, ut satis mirari nequeam hominis huius his in rebus seu ὀλι-

γῶριαν seu ἀπαιδεύσιαν. examinemus singulas eius ineptias. τῶν ἀντιμυσίων, ad verbum, antimensalium, inquit etc. a mensa denominati sunt οἱ ἀντιμύσιοι, quasi dicat antimensales, qui ad sacram mensam primum recipiebantur et communionem eucharistiae etc. hi enim prius quam admitterentur ad communionem sacram, solebant ecclesiis ante mensam sisti διὰ τὸν τῶν ἀντιμυσίων ἄρχοντα, posteaque eodem praeunte adduci ad communionem, ut palam testatum faceret, illos suos comites in unum corpus coaluisse cum Christo et ecclesia eius. hic autem ritus τὸ ἀντιμύσιον dictus est. fabulae plusquam Aesopicae; quibus refellendis diu immorari nil erit necesse, ubi ipsam veritatem explicaverimus, nec aliunde nisi ex Graecorum monumentis. quid igitur sunt antimensia? antimensia, inquit ille in Iure GR fol. 239, scimus fieri solita, quando episcopus consecrato dedicatogue templo pannum mensae substratum mensamque seu altare tegentem, in frustra dissectum pictumque sacerdotibus distribuit, ut eo praediti sacrificium offerre queant. sunt igitur antimensia ea quae apud Latinos lapides consecrati seu arae portatiles, sine quibus sacrificium fieri non potest, si non offeratur in altari per se alioquin consecrato et dedicato. dicuntur antimensia, quia sunt loco mensae seu arae consecratae eiusque vicem subeunt; fiuntque ex panno diviso et in frustra dissecto, ex illo, inquam, panno qui altare ab episcopo de novo consecratum vestiebat et ornat: hoc enim operimentum in partes minutas dissectum distribuebat episcopus sacerdotibus, ut postea partium istarum beneficio sacrificium in altaribus etiam non consecratis offerre possent.

p. 5 v. 18. Antimensia, quasi mensae sacrae vice assumpta, sunt Graecorum altaria portatilia, lintea nimirum sacris reliquiis ditata, unguento quoque sacro delibuta ac pontificis benedictione ad missam in iis celebrandam dedicata. ut eorum usus est in communionem, qui huius curam suscipit, illis praefici assentitur.

Quocirca quaerit ille in Iure Graeco-Romano, quid faciendum si desint antimensia, cum sine his celebrare non liceat? responsum his verbis datur: antimensia in omnibus sanctis mensis (hoc est altaribus) poni necesse non est, sed in iis de quibus incertum num consecratae sint necne. nam antimensia locum obtinent consecratarum mensarum, nec iis opus est ubi mensas consecratas esse constat. ex quibus liquido patet quae sint antimensia, quis eorum usus, nempe idem prorsus qui apud nos altarium portatilium seu lapidum, ut vocamus, consecratorum, quorum beneficio potest quis etiam in non consecrato altari celebrare. quod ergo nos possumus hoc medio, id Graeci quibant per antimensia, hoc est per partes tegumenti illius quod novum altare, quando templum consecrabitur, operuerat.

P 170

Inter ceteras quaestiones Ioanni Citrio propositas haec etiam una erat, an antimensia etiam valeant in aliis provinciis et dioecibus, an solum in dioecesi episcopi antimensia illa consecrantis et conficientis.

responsio est valere ubique, sicut et ipsum sacrum unguentum et alia sacra, quamvis uno in loco sanctificata, semel tamen sanctificationem adepti ubique eam retinent et exserunt, inquit Citrius, qui et docet antimensia non primo statim dedicationis die distributa, sed tum demum, ubi tegumentum altaris per sacrificia septem continuis diebus oblata sanctificationem accepisset, in partes divisum et pro antimensiiis distributum esse. in eandem sententiam Nicephorus patriarcha Cpolitanus tom. 1 Iuris GR fol. 29 antimensia, inquit, ubicunque fuerit iis opus, mittuntur, nec vel hac vel illa regione circumscribuntur, sed in aliam quoque provinciam transferuntur sicut et sacrum unguentum. addit Nicephorus notationem nominis: sic autem appellantur ὡς ἀντίπροσῶπα καὶ ἀντίτυπα τῶν πολλῶν μίνσων τῶν καταρτιζόντων τὴν ἁγίαν καὶ δεσποτικὴν τράπεζαν. sunt enim ipsius consecratae mensae seu arae vicaria: nam ut idem Nicephorus dicit, proprie mensas seu aras significant quas consecratio non sanctificavit. monet etiam hoc Nicephorus: si per ignorantiam lotum fuerit antimensium, non propterea amittere sanctificationem nec profanum effici. pro quo alii, vitiose prorsus nulloque sensu, si impletum fuerit antimensium: nimirum pro πλυθῆ legerunt πληθυνθῆ. quae vitiosa lectio a Bonafidio profecta exstat etiam tom. 6 Bibliothecae SS. Patrum.

In Euchologio Graecorum praescribitur τάξις, hoc est modus et ordo, consecrandi antimensia. quando, inquit, sacerdotes antimensia mensae imponunt, illis ex oenanthae seu flore vini superinfundit episcopus ter quantum satis, recitato interim psalmo "asperges me domine hyssopo, et mundabor, lavabis me, et super nivem dealabor." hoc ter dicto reliqua eiusdem psalmi adiungit, deumque benedicens ait "benedictus deus noster, nunc et semper et in secula seculorum, amen." postea accepto sacri unguenti vase, et diacono clamante "attendamus," facit per antimensium cruces tres, unam per medium, utrinque duas, recitaturque psalmus "ecce quam bonum et quam iucundum" usque ad finem; deumque collaudans dicit episcopus "gloria tibi, sancta trinitas, deus noster in secula." deinde accepto turibulo incensum facit; et diacono dicente "oremus dominum" sic precatur pontifex. subduntur deinde preces, quas super antimensia pontifex fundit; quarum desiderio qui tenetur, is Euchologium consulat.

Animi causa iuvat addere quaestionem Ioanni Citrio propositam, quid Graece significet antimensium, et quomodo scribendum sit, num per ἦτα an per λῶτα. ad hanc quaestionem ita respondet Citrius. appellatio deducitur a mensa, quod secundum Graecos quidem significat κανοῦν canistrum, et secundum Italicam linguam τὸ πεπραγματευμένον τοῖς ἐμποιοῖς ἐδεστόν. interpres: venale propinatorum edulium (quam bene Graecus, tam bene Graeci interpres). audiamus caetera. hac ratione et in mensis explicatae mappae nominantur mensalia, tanquam ad ornatum mensae posita. vulgari autem usu antimensia dicuntur ut in vestibus antipana (antipanni). haec autem in sanctis illis ponuntur mensis quas consecratio non sanctificavit.

subiungit Citrius: *si templum non est dedicatum, quod ei deest, sanctificatoria vis antimensii implet. ideoque in non consecrato templo sacrificium sine antimensio nunquam facere licet. et sacerdoti qui hoc ausus fuerit, poena erit depositio. per iota autem scribitur διὰ τὸ ἔθνικόν· τὰ γὰρ ἔθνικὰ κατὰ τὸν γραμματικὸν κανόνα οὔτε παραγωγὰς οὔτε κανόνας ἔχουσιν. solent autem grammatici per iota et omicron et epsilon τὰς ἔθνικὰς φωνὰς scribere. quae ratio Citrii quanti sit, in cuiusvis arbitrio situm esto.*

Ait insuper *antimensia* nullo modo licitum conficere nisi in novi templi dedicatione, quique secus agant, canones transgredi; nec re-
 P 171 ferre num nuper templum sit exstructum; satis esse quod non fuerit dedicatum, quandocunque demum exstructum fuerit.

His hunc in modum de antimensiorum ratione explicatis, in tenues auras evanescit Iunianus ille *antecessui mensae praefectus*, cum scholiis illis vere scoriis et insulsis. nos praefectum *antimensiorum* vel *antimensii* nominemus; cui praeter curam *antimensiorum* etiam haec incumbebat, ut corpus domini accepturos ad communionem seu deduceret seu induceret.

C A P U T X.

p. 5 v. 20. **I**n sexta pentade primum locum tenet *primus ostiarius* κρατῶν τὰς θύρας εἰς τὰς χειροτονίας, qui fores custodit in ferendis suffragiis, inquit Iunius, *chirotoniam* pro electione accipiens. ego malim *chirotoniam* accipere pro proprio suo significato, nempe pro consecratione seu ordinatione ministrorum ecclesiae, ita ut *primo ostiario* cura ianuae demandata sit tunc quando diaconi sacerdotes aliique ordinantur et consecrantur. quamvis magnopere non repugnabo, si quis officium primi huius ostiarii interpretetur de ipsa electione ministrorum ecclesiae, cum per suffragia eliguntur ab illis quibus ius et potestas eligendi: tunc enim vel maxime attento et circumspecto *ostiario* opus est.

ibid. Huic aliud munus adiungunt Allatiana: οἱ ὀστιάριοι βαστάζουν τὸν ἑάβδον τοῦ ἀρχιερέως. cubicularii onus esse asserunt alia: ὁ κομβούκλης ἵνα βαστάξῃ τὸ δεκανίκιον τοῦ ἀρχιερέως, ὅταν περιπατεῖ.

p. 5 v. 21. *Secundus ostiarius* est ὁ κρατῶν τὸ μονοβάμβυλον, qui tenet, seu cui ius in *monobambylum*: ita edidit Iunius. quid vero hoc nominis? vel potius quid monstri? Iunius hic multa, sed plane ridicularia. quid ergo illi est *monobambylon*? duo loca *chirotoniae* distinguit, alterum, in quem a primo *ostiario* omnes admissos dicit quos noverat habere ius suffragii ferendi; alterum *secretiorem*, in

quem ad patriarcham vel episcopum per secundum ostiarium intromissi fuerint, ut libere et intrepide optima fide dicerent quibus suffragarentur, quibus non suffragarentur, et quare. hunc secretiorem singularis χειροτονίας locum, opinor, dixerunt Graeci recentiores μονοβάμβυλον, παρὰ τὸ μόνους ἢ κατὰ μόνους βαμβάλειν, eo quod in loco eiusmodi rogatus quisque pro fide seorsim sententiam suam teneretur quamvis trepide enuntiare, si quem non esse ἀνεπίληπτον comperisset (haec enim testimonia et accusationes non nisi trepide et labris ferme trementibus efferi solent), aut certe alteri obstrepere et detrudere de existimatione ipsius. est enim βαμβάλειν Graecis ψοφεῖν τοῖς χεῖλεσι, aut etiam, ut in Glossario legimus, haesitare, vacillare, titubare: sed in locum τοῦ ᾱ dorice v̄ suffectum est, et μονοβάμβυλον corrupte dictum. quid est nugari, si hoc non est? ut enim omittam vanissimas nugas de suffragatione et electione, quomodo admissi sunt ut libere et intrepide indicarent quibus suffragarentur, si haec, ut postea ait, non nisi trepide et labris trementibus efferi solent, et si in his necesse est βαμβάλειν, haesitare et fluctuare? sed valeat bambalio iste: nos legamus μονάμπουλλον seu μονάμπουλον. ut enim prioris ostiarii est fores custodire dum ministri ecclesiae, diaconi subdiaconi sacerdotes episcopi, ordinantur et initiantur, ita huius secundi ostiarii est tenere ampullam unam et solam, ut distinguatur a dibampulo, de quo infra ad p. 44 10. erat autem in ampulla hac chrisma ad unctionem sacerdotum et episcoporum necessarium, eamque tenebat iste ostiarius, ut in promptu statim foret, si initiator reposceret. porro voculam ampulla etiam Graeci fecerunt suam ἄμπουλα vel ἄμπουλλα. Aetius l. 7: ἄμπουλλαν ὑέλινην πλήσας ἐλαίου, ut sit cur ea minus mireris τὸ μονάμβουλον καὶ τὸ διβάμπουλον.

p. 6 v. 1. Patriarchae, sicut et imperatori, praefertur ignis in ecclesia, fax nimirum accensa hastae quam ornatae affixa. vocatur illa μονάμπουλον διὰ τὸ μόνην ἄπτειν: aliud eius nomen est λαμπρόν. imperatori reservatur διβάμπουλον. de utroque fusius c. 15 in notis. consule Balsamonis Meditatum de patriarcharum privilegiis Iuris GR l. 7. porro secundum hunc ostiarium proprio nomine vocant Allatiana περιεισερχόμενον: ὁ περιεισερχόμενος, inquit, ἵνα φέρῃ λαμπρὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

ibid. Nunc ad protopapam me confero; quem sic describit Codinus: P 172
ἐκδικος καὶ πρῶτος τοῦ βήματος, καὶ φέρων τὰ δευτερεῖα τοῦ ἀρχιερέως defensor et primus tribunalis (sic enim Iunius: ego tabernaculi seu altaris: βῆμα enim hic est locus interior et sanctior, ubi sacrificium peragitur), proximas a pontifice obtinens. non tamen simpliciter (nam exocatacoeli absque dubio potiores erant maiorisque dignitatis et excellentiae) sed inter sacerdotes, ut Citrius loquitur, κοινούς protopapa primus erat et sic proximus a patriarcha, seu, quod idem est, secundus a patriarcha ferens.

ibid. Clarius Allatiana: ὁ πρωτοπαπᾶς ἴσταται ἐπάνω τῶν ὀφφικίων τοῦ εὐαγγέλιου χοροῦ, ὅταν λειτουργεῖ ὁ ἀρχιερεὺς. μεταδίδει αὐτὸς τὴν ἀγίαν μετάληψιν τῷ ἀρχιερεῖ, ὁμοίως καὶ ὁ ἀρχιερεὺς τῷ

πρωτοπαπᾶ, ἔχων δὲ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὰ πρωτεῖα πάντα. ut papās sacerdotem indicet, vide Euchologica.

Notio et origo nominis satis constat. apud Balsamonem tom. 1 Iuris GR legimus *protopapadas*, ut rectus sit πρωτοπαπάδης. interpres *primopapadas*: sed satius videtur in his et similibus retinere Graeca. in Turcograecia fol. 218 dicitur πρωτοπαπᾶς ὁ πρῶτος τῶν ἱερέων. iura illius in eadem Turcograecia fol. 258 πρωτοπαπαδίκια appellantur.

p. 6 v. 2. Sequitur ὁ δευτερεύων τῶν ἱερέων, *secundus sacerdotum*, εἰσοδεύων τοὺς ἱερεῖς, dux et antecessor sacerdotum et proximus a protopapa, quem Iunius non male *δευτεροπαπᾶν* appellat. at male illud: *qui sacerdotes introducit*, εἰσοδεύων, nimirum in *tribunal*, *si quam causam agendam habuerint*. nullo modo: nam εἰσοδεύειν est esse aliorum in sacris ministeriis functionibus et supplicationibus ducem et quasi antecessorem et ductorem; quod etiam ex descriptione τοῦ δευτερεύοντος diaconi, quae proxime subiungitur, manifestum evadit. deuteropapae nullam, si recte memini, mentionem facit Citrius.

p. 6 v. 2. Allatiana: ὁ δευτερεύων λειτουργεῖ καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ ἀρχιερέως (hoc est cum patriarcha, cum quo alias soli episcopi celebrant, ut cum episcopis sacerdotes). ὅταν λείπει ὁ πρωτοπαπᾶς, ἔχει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὰ πρωτεῖα πάντα.

p. 6 v. 4. Ultimus hac sexta pentade est ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων, *secundus diaconus*, πρῶτος τῶν κοινῶν, primus ex communibus diaconis, καὶ εἰσοδεύων τοὺς διακόνους. Iunius: *et diaconos intromittit*; additque hoc scholium: *in functiones et stationes ipsorum*. tu corrige: *qui diaconorum ductor, rector, director et ut sic dicam dispositio est*: hoc enim est εἰσοδεύειν, quod significat quemlibet in viam suam quasi introducere, ut sciat quem ordinem et stationem tenere debeat. vidit tandem Iunius hanc notionem, sed quasi per nebulam, ut apparet ex scholio quod suae interpretationi adiunxit. ex quo tamen, tanquam in rebus ecclesiasticis Graecorum valde scilicet perito, quaerendum erat quare verbum εἰσοδεύειν interpretatus sit, loquens de sacerdote secundo, *introducens illos in tribunal, si quam causam agendam habuerint*, idemque verbum eadem significatione non interpretatus sit in descriptione secundi diaconi, praesertim cum diversae notionis nullum prorsus indicium Curopalata dederit.

Verum ut accuratius intelligamus naturam et ut sic dicam indolem huius diaconi, operae pretium erit audire Ioannem Citrium, cui haec ignota non fuerunt; qui ait diaconum istum non eligi aut creari simpliciter ad unius arbitrium, sed κατ' ἐκλογὴν, *per suffragia*: esse enim eiusmodi officium, quod desideret virum dextrum aptumque ad omnes etiam fortuito occurrentes functiones; quorum aliquas recenset. prima est ingressus in templum imperatoribus et patriarchis faustis acclamationibus bene precari, et ut Codinus noster loquitur,

τὸν βασιλέα πολυχρονίζειν seu τὸ πολυχρόνισμα accinere seu πολυχρόνιον ποιεῖν. qui mos ex antiquo more hodie quoque Graecis adhaeret. secunda est portare evangelium in supplicationibus ac litaniiis. tertia τὰς ἐν αὐταῖς συναπτάς καὶ αἰτήσεις ποιεῖν. inepte interpretes: *connexiones et repetitiones in eis facere*. correxerunt alii *collectas et preces*. sunt *συναπταί* proprie quae apud nos in horis canonicis vocantur *preces*, diebus ieiuniorum potissimum usitatae, non modo in matutinis sed et in singulis horis. et preces illae quas post litanias pro omni hominum statu et ordine fundimus, ipsissimae sunt Graecorum *συναπταί*, quanquam et quas nos vocamus *collectas* hoc nomine appellare nil vetat, quia Graecorum liturgiis adstipulantibus fiet. haec autem ita esse intelliget lector cum ex aliis Graecorum *ritualibus* libris tum ex Euchologio. valeat igitur Bonifidius cum suis *connexionibus et repetitionibus*. quarta est ἀπόντος ἀρχidiaκόνου διδόναι κηρούς τοῖς ἐν τῷ ἄμβωνι διακόνοις, *absente archidiacono dare cereos diaconis in ambone*. ubi pessime interpretes pro κηρούς legens καιρούς vertit: *tempora dare diaconis, qui amboni serviunt*. quid, quaeso, est *tempora dare diaconis*? neque correctores aut in Graeca scriptura aut in Bonifidii interpretatione hunc tam turpem errorem animadverterunt; ut vel hinc liqueat quam rudes rerum ecclesiasticarum isti a catholica religione auersi ad ritus ecclesiasticos seu Graecos seu Latinos explicandos accedant. dicit autem *absente archidiacono*, quia, ut Codinus tradit p. 94 v. 20, olim quidem magna ecclesia habebat archidiaconum, sed postea nullum habuit, quare ὁ δευτερεύων partes eius supplevit. hinc ait Citrius secundi diaconi esse etiam in aliis archidiaconi munus explere; ex quibus forte hoc est, *θυμῶν τὸν βασιλέα*, imperatorem recens coronatum *incenso*, ut vocat ecclesia, venerari, eique bene ominatum illud carmen accinere "*recordetur dominus deus τῆς βασιλείας σᾶς, regni tui, in regno suo, nunc et semper et in secula seculorum, amen.*" sic idem fausta acclamatione prosequabatur patriarcham: *μνησθεῖη κύριος ὁ θεὸς τῆς ἀρχιερωσύνης σου, recordetur dominus pontificatus tui ubique nunc et semper et in secula seculorum*. nec hoc fiebat tantum eo die quo imperator inaugurabatur et coronabatur, sed quoties in ecclesiam ventitabat. ea de causa ait Citrius: *αὐτοῦ γὰρ ἔστιν ἢ μετὰ τὴν εἴσοδον εὐφημῖα τῶν βασιλείων καὶ ἀρχιερέων, ipsius est imperatoribus et patriarchis in templum ingressis bene precari; nisi quis illud μετὰ τὴν εἴσοδον post ingressum referre velit ad ingressum in tabernaculum seu in sancta sanctorum, ita ut fausta haec acclamatio facta sit post absolutam supplicationem, in qua panis praesanctificatus ad sacrificium circumferebatur per templum et postea ad altare inferebatur. quo fit ut secundus diaconus εὐφημῖαν hanc instituerit regresso iam patriarcha ad altare et processione absoluta; quod vero propius videtur.*

Dicebatur δευτερεύων τῶν διακόνων non quod in ordine diaconorum magnae ecclesiae secundus esset, sed respectu ad archidia-

conum, qui tempore Codini nullus quidem erat, at aliquando fuerat; unde et τῷ δευτερεύοντι τῶν διακόνων nomen mansit, sicut et τῷ δευτερεύοντι τῶν ιερέων idem nomen mansisset, si protopapas in clero magnae ecclesiae desisset, quia cum *secundarii* nomine primus fuisset.

p. 6 v. 4. Quid hoc rei est, ut hic diaconorum secundus scribatur ac insimul πρώτος τῶν κοινῶν διακόνων asseratur? paucis hic plura evolvenda, quo proposita difficultas lucem accipiat. temporibus ultimis diaconi tantum ad ἀρχοντίκια ὄφφρνια, nobiliora officia, sunt admissi, qui prioribus sacerdotibus permixtim et diaconi esse poterant, oeconomus sacellarius sceuophylax et reliqui quindecim tribus primis officiorum pentadibus comprehensi. hi τῆς ἐκκλησίας καὶ πατριαρχικοὶ ἀρχόντες, δεσποτικοὶ ἀρχόντες, ἀρχοντίκια ὄφφρνια, ἀρχοντίκια μεγάλα, διακονικὰ ἀξιώματα, et (κατ' ἐξοχὴν) κληρικὰτα nuncupantur. iidem vero, ut ecclesiae altarisve proceres, patriarchae assident in iudiciis eidemque celebranti assistunt, at laboriosas illas operas non praestant quas archidiacono voluere reservatas ceu operoso altaris ministro. qua de causa totus ministeriis intentus archidiaconus ὄφφρνιόν ἐστι μόνον, ut praemisimus nota huius capitis 1; nec est ἀρχοντίκιον, nec inter proceres diaconos numeratur. diaconorum tamen, quatenus ministerium aliquid implent, caput est et princeps, eisdemque quantumvis proceribus in diaconicis ministeriis praeficitur. huius sententiae auctor mihi est Ioannes Citri episcopus Iuris GR l. 5. postquam enim quaesit tὸ ἀρχidiaκονικὸν ὄφφρνιον ποίας ἐστὶ τάξεως καὶ ποίου βαθμοῦ, καὶ εἰ προΐσταται τῶν ὅλων διακόνων ὡς ἀρχidiaκονος, καὶ αὐτῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων, καὶ εἰ προτιμᾶται πάντων ἐν τῇ μεταλήψει τῶν θείων μυστηρίων, respondet Citrius: τὸ ἀρχidiaκονικὸν ὄφφρνιον οὐκ ἐστὶν ἀρχοντίκιον, οὐδὲ ἐκ φιλοτιμίας ἀρχιερατικῆς, ὡς περὶ τὰ ἀρχοντίκια, περιφορᾶς δὲ πολλῶν ἡλίων συμπέρασμα (hoc est ministeriorum a diaconis magistratibus obeundorum compendium). διὸ καὶ ὡς χρόνον καὶ ἴδιον κόπον συμπέρασμα ὁ ἀρχidiaκονος ἔχει καὶ τὴν ὑπεροχὴν ἐπὶ πάντων τῶν διακόνων, εἴτε ἀρχοντίκιοις ὁποιοῦσιν τιμῆνται εἴτε καὶ μὴ, ἐν τῷ ναῶ καὶ ἐν τῷ βήματι καὶ ἐν τῇ μεταλήψει τῶν ἁγίων μυστηρίων. uno verbo supergreditur diaconos proceres ex ministerio, non dignitate, aliamque classem solus componit; eumque sequitur vices eius gerens ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων, qui tertiae classis communium diaconorum primus dux et caput censetur; et ob allatas rationes λέγεται δευτερεύων, ait Citrius idem superiore responso, οὐχ ὅτι δευτερεύει ἐν τῇ τάξει τῶν διακόνων. instas nihilominus, et sollicitus rationem quaeris cur ex officiis archidiaconi nomen sit expunctum? aptius illi reddent qui palatinis archidiaconum accensuerunt. vide postremas notas c. 2.

C A P U T XI.

p. 6 v. 6. **I**n septima pentade primas tenet protopsalta, primus psalles seu cantor. Citrius vocat *domesticum psaltarum*, indicatque hoc nomen usitatus fuisse quam illud *protopsaltae*. mirum est quomodo Codinus in hac septima pentade collocet protopsaltem,

cum ipse c. 17 diserte dicat ecclesiam magnam non habere *protopsalten* sed *domesticum*; nisi dicere velimus officium esse idem, nomen diversum, inque catalogo officiorum ecclesiae vocasse *protopsalten* quem proprio nomine vocare debuisset *domesticum cantorum*. quid sit domesticus, infra explicabitur ad p. 7 15. in palatino tamen clero erat protopsaltes, ut docet Codinus loco citato, qui simul erat *exarchus* cleri imperatorii.

p. 6 v. 6. Allatiana: ὁ πρωτοψάλτης ἵσταται μέσον τῶν δύο χορῶν, δεξιῶν τε καὶ ἐναντίου. ἀρχεται δὲ καὶ τὴν ἑναρξιν τῆς ψαλμοδίας. μετὰ δὲ ταῦτα καὶ ψάλλται ὄλοι. addunt alia οἱ δομέστικοι καὶ οἱ περιμικηριοί. φορεῖ δὲ καὶ σρικτούριον (*tunicam brevem et strictam*).

p. 6 v. 6. Sequitur ὁ ἰδιοδομέστικος, *singularis domesticus*, ut interpretatur Iunius, *primi et secundi chori*. sed errat: legendum P 174 οἱ δύο δομέστικοι *duo domestici*, *alter dextri alter sinistri chori*. clare Citrius duos nominat, ὁ δομέστικος τοῦ δεξιῶν χοροῦ, ὁ δομέστικος τοῦ ἀριστεροῦ. et facilis via fuit contrahendi vocabula disiuncta οἱ δύο δομέστικοι in unum ἰδιοδομέστικοι: caecutiat qui hoc non videat. nec obstat quod hac ratione sex futuri sint in septima pentade: nam et in prima pentade sex sunt, ut supra diximus, et tamen vocatur *pentas* seu *quinarius*. quid sit *domesticus* in iure civili et apud alios passim scriptores Graecos et Latinos, explicat Cuiacius ad lib. 12 cod. Iustiniani ad tit. 12, et Petrus Gregorius Syntagmatis 6 8. quid hoc nomine significarint Graeci recentiores docet Citrius, cui cum haec quaestio fuisset proposita, *cuius linguae est domestici appellatio, et quibus ecclesiae ministeriis nomen hoc impositum est?* respondit: *domestici* appellatio secundum Latinos ducem ἐξάρχοντα, inceptorem, praepositum et praefectum significat, sicut et in functionibus imperatoriis invenire est *domesticum Orientis, Occidentis, scholarum*. imo etiam *domesticum mensae, domesticum moenium, domesticum thematum*. sic et in ecclesiasticis ordinibus *domestici* vox usurpatur. εἴτ' οὖν ἀρχηγὸς καὶ ἐπιστάτης μελωδιῶν καὶ τῶν μελωδῶν, οἷα εἰς ἑνὸν καὶ τάξιν καθιστῶν αὐτούς τε καὶ τὰ μελωδήματα. *domesticus* igitur *musicorum* seu *cantorum nihil aliud est quam praefectus, qui omnes regit ac dirigit, ipsosque simul ac cantiones cunctas disponit ac in ordinem redigit*. est autem munus *domestici* cantorum seu *protopsaltae* in vigiliis communibus clara voce pronuntiare illud εὐλόγησον δέσποτα, quod nos dicimus "iube domine benedicere." ex sententia igitur Citrii *domesticus* nil aliud est quam *praeses, antistes, praefectus*, uno verbo primus in suo genere. nec male Citrius notionem huius vocabuli expressit, prout usurpatur a Graecis recentioribus, etsi haud scio an vox *domestici* in hac notione usitata sit Latinis, seu novis seu antiquis. in iure profecto alia notione usurpatur, ut et in communi loquentium consuetudine. ab hac voce formarunt Latini *domesticatum*, quod in iure exstat. et apud Balsamonem in canone 17 Apostolorum *δομεστικατά*

officia domesticorum, et apud Codinum c. 7 οἱ τοῦ δομῆστικείου δομῆστικοί, et c. 5 δομῆστικίον.

p. 6 v. 6. Domesticum dicemus aliquando praepositum significare. de istis duobus utriusque chori ducibus Allatiana: οἱ δύο δομῆστικοί ἴστανται ἐν τοῖς δύο χοροῖς μετὰ τοῦ πρωτοψάλτου, καὶ ψάλλοντες φοροῦσι σφικτούρια, ὡς πρωτοψάλτης. domesticis adiungunt δύο πριμμικηρίους ἴσταμένους μετὰ τῶν δομῆστικῶν· ψάλλοντες καὶ αὐτοί.

ibid. v. 7. Sequitur λαοσυνάκτης, ad verbum *populi convocator* et *congregator*, Iunio *cocio*, sed *nilhī cocio*. eiusdem meminit Citrius, eodem nomine interpretes reddidit, *populi coactor*; corrector correxit, *collector* sive *congregator*. cuius officium publico signo populum ad rem divinam convocare.

Duos scribunt Allatiana, et λαοσυνάκτας vocant: οἱ δύο λαοσυνάκται (— και M) συνάγουσι τοὺς διακόνους, καὶ ἀναγορεύουσιν ἵνα μὴ λείπη κανείς. συνάγουσι δὲ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν λαὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

In Typico S. Sabae videtur appellari κανδηλάπτης, a *candelis accendendis*: huius enim etiam est κρούειν τὰς βαρέας καὶ τὸ σιδηροῦν, quae illis loco *campanarum* erant, καὶ σημαίνει τὸ μέγα σημαντρον. varia enim signa dabant, ut et apud nos fieri assolet. vide Balsamonem in dissertatione cur monachi tribus signis suos ad sacra convocent, cum alii uno signo contenti sint.

ibid. v. 8. Quartus in hac pentade est ὁ πριμμικηρίος τῶν ταβουλαρίων. Iunius interpretatur *notarium*. sic enim initio nominari videtur ab ipso Codino p. 1 ed. Iun.: cum enim *notarium* nominet, ac postea singula officia in pentadas digerens de *notario* prorsus sileat, credibile est Codinum nomine *primicerii tabulariorum* intellexisse *notarium*. quod forte verum est, sed nescio quomodo cum Iunii sententia conveniat, qui *primicerium* in quovis officio illum dici putet *qui primus inscriptus sit albo sive ordinis sui catalogo*, et *primus in suo ordine obtineat, prima cera, id est summa, inscriptus*. hoc si verum est, idem ergo erit *primicerius tabulariorum* cum *protonotario*, quia, ut Iunius dicit, *primicerius* primus est in *cera* seu *albo*, et *tabularii* sunt *notarii*, idemque igitur *protonotarius* seu *primus notarius* et *primicerius tabulariorum*. ego nodi huius solutionem non video, nisi quis dicere velit istum dici *primicerium tabulariorum* respectu illorum *notariorum* quos infra se habet, non respectu omnium, quo pacto ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων vocari posset *primicerius diaconorum*, non absolute sed comparatione τῶν κοινῶν, ut Citrius et Codinus loquuntur.

P 175

Addam et hoc. quid si per vocem ταβουλαρίων hic non intelliguntur *tabularii* seu *notarii*, sed *tabularia* seu *archiva*, ita ut *primicerius tabulariorum* ille dicatur qui praest *tabulario* seu *archivo*, socius in hoc officio et *administer chartophylacis*? nam *chartophylacium* Latinis est *tabularium*, et a Latino usu etiam Graecis. sicut enim magnus *sacellarius* et ὁ τοῦ σακελλίου suos habuerunt adiuto-

res, ita et chartophylax videtur habuisse primicerium tabulariorum.

p. 6 v. 8. Regia superius producta inter officia recensent *πριμμικήριον τῶν πατριαρχικῶν νοταρίων*. notarius vero et tabularius sensu coincidunt.

Porro de voce primicerii, secundicerii, tertiocerii, quartocerii vide Cuiacium ad tit. 7 lib. 12 cod. Iustiniani, et Onuphrium in explicat. vocum obscurarum ecclesiasticarum, et Petrum Gregorium Syntagm. 15 22, qui ait pronuntiationem nominis *primicerii* exigere adiectionem ex relatione alicuius, vel certe postulare ut subintelligatur. quod si verum est, tum necesse erit ut cum inter palatinas dignitates ὁ μέγας πριμμικήριος nominatur, dignitas aliqua subintelligatur, quia primicerius nomen hoc habet respectu alicuius functionis seu ministerii. hinc *primicerius lectorum*, *primicerius aulae*, *primicerius protectorum*, *primicerius domesticorum*. exstat in Decretalibus titulus de *primicerio*, ubi nihil adiicitur; neque etiam satis apparet quid aut adiciendum aut subaudiendum sit, nisi quis dicat subintelligi vocem *cantorum*. de quo vide Petrum Gregorium l. c. hinc *primiceriatus* dignitas et officium primicerii.

Quod ad ipsum vocabulum attinet, non improbabiler arbitrat Cuiacius illud *cerius* esse tantum productionem verbi, sine ulla novae significationis additione; ut proinde *primicerius* idem sit qui primus, *secundicerius* idem qui secundus, sicut et apud recentiores Graecos *παιδόπουλος* idem est quod *παῖς*, *Φραγκόπουλος* idem quod *Francus*; ita ut illud *πουλος* sit paragoge absque ulla nova significatione. alii tamen nomen hoc a *primo* et *cera* derivatum compositumque volunt, quibus qui volet, per me subscribat licet.

p. 6. v. 8. Ultimus in hoc quinario est ὁ ἄρχων τῶν κοντακίων, *praefectus canticis*, ait Iunius. imo *contaciis*: nam canticum generale nomen est ad omnia quae cani aut solent aut possunt, at *contacium* certum quoddam genus est in Graecorum ritualibus libris, sicut et *troparium* *εἰρῆς*, *canon*, *κάθισμα*, *προσόμοιον*, *τριαδικόν*, *θεοτόκιον*, *σταυρώσιμον*, *ἀναστάσιμον*, et apud nos *versus*, *versiculi*, *graduale*, *tractus*, *sequentia*, *responsoria* et huius generis alia, quae aliena lingua aut prorsus exprimi aut commode exprimi non possunt. miror autem quid correctoribus Bonifidii in mentem venerit, ut quem ille vocaret *praefectum contaciorum*, ipsi interpretarentur *praefectum pugillarium*. ego quid sibi *pugillares* seu *pugillaria* haec velint, mecum exputare nequeo. est autem *praefectus contaciorum* ille cui cura inchoandi *contacia* commissa. sed de *contaciis* plura habes supra c. 7.

κοντάκιον hic (alia namque praeterea refert) *modulus* est brevior, ἀπό τοῦ κοντοῦ a *brevitate* nomen sortitus; maximeque sanctorum, quorum non est officium, memoriis brevius faciendis deservit: *breviculum* alibi vocavi. quique his cantandis praeficitur et intendit, est auctori ἄρχων τῶν κοντακίων.

C A P U T XII.

p. 6 v. 9. In octavo quinario primas tenet *primicerius lectorum*, qui et apud Citrium comparet.

ibid. ὁ προμικῆριος τῶν ἀναγνωστῶν] Allatiana simul cum Citrio cuncta officia in διακονικά, ἱερατικά καὶ τῶν ἀναγνωστῶν volunt esse divisa. quindecim prima diaconis assignant, eosque ad patriarchae latus in dextro choro, velut eius curiam, locant: sequentia plura quam apta sacerdotibus conveniant, aequus lector ex primo obtutu iudicat. protopsaltae vel huius inferiores non nisi lectoribus conferri Citrius, auctore ipsi consentiente, determinat.

ib. v. 10. Sequitur ὁ νομικός, qui apud Codin. p. 1 ed. Iun. est ὁ νομοδότης, Iunio praeceptor, qui et in scholiis ista: praeceptor est musicorum vel ψαλτῶν, gymnasiarchus, qui postea corrupta voce μαῖστωρ, id est magister, appellatur p. 44 11 et p. 60 17. num haec vera sint, facit ut dubitem Ioannes Citrius, apud quem est νομμοδότης, nummi dator, ut vertit interpres. forte is est quem P 176 nos *eleemosynarium* appellare solemus; nisi quis arbitretur eum apud Graecos morem viguisse qui apud nos in multis ecclesiis, ubi praesentibus clericis aliquid pecuniae dari solet; quam vocant praesentz, et illum cui munus distribuendi commissum, praesentzer. at cum Codinus uno loco habeat νομοδότην, altero expresse νομικόν, non videtur verisimile νομμοδότην legendum esse; nisi quis etiam priore loco νομμικόν nova forma a nummo restituendum contendat. licet νομικός quoque παρὰ τὸ νόμος, ut *numum* seu *nummum* significat, deduci possit. quodsi νομικός ad cantores pertinet, plane is videtur esse qui cantum cantoresque regit, et ut vulgo loquimur, qui tactum praebet, der den tact gibt; nisi cui forte magis arrideat ut per νομικόν et νομοδότην intelligat iurisperitum seu iuris interpretem: forsitan enim in clero magnae ecclesiae tempore Codini erat is qui postea dictus est νομοφύλαξ, cuius mentio in Turcogr. l. 7 fol. 506. nec est a vero alienum fuisse inter officiales ecclesiasticos aliquem qui de iure responsa daret. Glossarium Latinogr. *tabellio νομικός*.

ibid. ὁ νομικός] qui typis et ecclesiasticis rubricis apprime eruditus, quod quoque die legendum officium vel occurrat memoria facienda, sancit et publicat. ita me docet Antonius Cralis CP. alii eum esse volunt qui legem cantoribus ponit et choros regit. solent nostrates musici elevata depressaque manu cantus modum et ordinem praefigere cantoribus, quod Graecis deesse nequit; quibus praeterea illud est in usu, ut variis manus dextrae motibus diversisque digitorum et articulorum conformationibus varias vocum inflexiones in omnium conspectu melius quam musicae notulae designent, atque ita non scriptis sed manus nutibus, quam χειρονομίαν dicunt, cantus leges ob oculos ponant. hos cum Theophilo χειρονομεῖν scriberet Cedrenus: auctor νομικός nuncupat.

ibid. Sequitur ὁ πρωτοκανόναρχος, primus canonarchus, in-

quit Iunius, cuius etiam Citrius meminit. Iunius in schol. *canonarchus*, qui canonibus synodalibus et aliis legendis praefectus est; cuius rei exemplum habetur c. 6 et 15. verum in priore loco non fit mentio *protocanarchae*, sed *canonarchae*, qui duo diversi, sicut protonotarius et notarius. verba Codini p. 46 4 haec sunt: legitur a canonarcha illud *πολυχρόνιον*, *diuturnum faciat deus sanctum imperium tuum in multos annos*: idque tertio repeti dicit. estne hic sermo de *protocanarcha* an de *canonarcha*? dicitur ne ipsius esse legere *acta synodica* et alia huius generis? estne fausta illa apprecatio *diuturnum faciat imperium tuum* etc. canon synodalis, ut Iunius loquitur? multo minus id altero a Iunio citato loco p. 82 4 reperire licet, ubi nullum verbum nec de *canonarcha* nec de *protocanarcha*. sed Iunius tanquam caecus in his ecclesiasticarum functionum vocabulis oberrabat, et dummodo aliquid diceret, facile se inventurum fidem arbitrabatur apud illos qui praeter praedicantes et ministros verbi nihil norunt.

Quis igitur *protocanarcha*, et unde hoc nomen? exponet nobis hoc Zonaras, qui in commentariis super canonas Anastasinos Ioannis Damasceni ita commentatur: *canon dicitur, quia praefinitam et novem odis circumscriptam habet periodum*, ut videre est in Graecorum ritualibus libris. ab his igitur canonibus apud Graecos magnae auctoritatis et existimationis *protocanarcha*, et qui sub illo erat, *canonarcha* nomen traxerunt: ipsorum enim erat canonas istos, quando in ecclesia decantandi erant, inchoare et reliquis quasi praere. hinc, et non aliunde, hoc nomen originem ducit.

κανών hymnus ecclesiasticus est longior et pluribus tropariis constans. qui vero canonibus istiusmodi concinendis incumbit, *κανονάρχου* appellatione honestatur. hoc autem pacto *κανοναρχεῖ*. deficientibus libris prout apud nos, uncialibus literis exaratis et in chori medio ad omnium obtutum expandendis, *canonarcha* troparii unius commata successim alta voce dextro choro primum, tum alterius troparii vel strophes commata choro alteri, non interrupto cantu, suggerit; ac ita fungitur officio quod est *κανοναρχεῖν*, *canonum* videlicet decantandorum *singula verba et periodorum membra* prudenter ob librorum defectum *suggestere, et quo tono sint cantanda monere*.

Quartus est *ἐξάρχος*, *exarchus*, *dux quidem*, inquit Iunius, et *praeses ministrorum ecclesiae in ordinanda singulorum functione et ministerio*. fallitur. rectius in Turcogr. fol. 192 *exarchus legatus aut vicarius patriarchae aut metropolitae, sicut nos legatum apostolicae sedis dicimus*. et fol. 293 dicitur *exarchos* missos ad colligendum subsidium pro pendendo Turcis tributo: habere etiam potestatem *τοῦ ἀργούσ ποιεῖν καὶ ἀφορίζειν*, *privandi officio ecclesiastico et excommunicandi, δι' εὐλόγους αἰτίας*. item ius absolvendi poenitentes; et ad hoc propriis literis, quas *συγχωρητικὰ γράμματα* appellant, a patriarcha instruuntur. fol. 219 duo nominantur patriarchales *exarchi* uno et eodem tempore, qui et interdum *eparchi*. de *exarcho* nihil,

quod sciam, Citrius. exarchi dignitas olim clara fuit etiam extra ecclesiam inter palatinas functiones et imperatorias. hinc *exarchi* illi in Italia, quorum nusquam non mentio. et Gennadius *exarchus Africae*, ad quem scribit S. Gregorius Magnus l. 1. epist. 37. hinc *exarchatus* et *exarchia*. Ἐπαρχος palatina dignitas est apud Codinum p. 10 3.

p. 6 v. 10. Ἐξαρχον eum hodie vocant, qui velut a latere patriarchae legatus provincias ei subiectas obit, ac de clericorum moribus, de causis ecclesiasticis, de cultu divino, si non obsolescat, de coniugiis et eorum divortiis, de plebis pontificisque dissidiis, de canonum ecclesiasticorum observantia, de sacramentis, confessionis maxime, conferendis, de monachorum disciplina, de ecclesiarum a dioecesanis exemptarum legibus etc. inquit, et his cunctis ex aequo bonoque, dum, quod aiunt, visitationem peragit, consulit in posterum; prae omnibus vero census ex unaquaque ecclesia patriarchae obvenientes et cuncta ad eum spectantia iura diligenter investigat, rigide colligit, et nonnunquam exinde perample auctus, ad patriarcham defert. hoc eius munus imperatoriis exarchis in Italia quondam residentibus non absimile, illi si quidem belli pacisque tempore cuncta imperatorum iura sarta tecta servabant: hi pariter, ceu patriarchae vicarii ac eius personam referentes, omnem eorum exercent potestatem, et omnem debitum censum eorum nomine exigunt. Allatiana: ὁ ἔξαρχος ἵσταται πλησίον τοῦ δευτερεύοντος ἐν ἐκκλησίᾳ, γυροῦει δὲ καὶ πᾶν σκεῦος καὶ ἀλλαγὰς τῆς περιοχῆς τῆς ἐπισκοπῆς. ἀναθεωρεῖ δὲ καὶ τὰς κρίσεις τῆς ἁγίας ἐκκλησίας, εἰ ἐκρίθησαν δικαίως. καὶ γράφει τὰ ἀντιμύσια. ἀναγυροῦει δὲ καὶ τῶν ἀνδρογύνων τὰ κελύματα. *antimensis diei annique, quo consecrata sunt, notas apponit: et matrimoniorum impedimenta examinat.* observa τὸ ἀλλαγὴ vestem sacram referre, τὸ ἀλλάσσω vero frequentius per totum hoc opus occurrens vestes sacras induere.

P 177 *ibid.* Ultimus est *ecclesiarcha, praefectus ecclesiae*. Citrius nominat tres ἄρχοντας τῶν ἐκκλησιῶν, inter quos haud dubie unus, qui supra in quinta pentade dictus est, ὁ ἄρχων τῶν ἐκκλησιῶν μετὰ τοῦ σακελλίου. Bonifidius vertit, nescio quam bona fide, *tres magistratus ecclesiarum*.

ὁ ἐκκλησιάρχης] qui suae curae demandatam ecclesiae curam tenet, ad officium divinum dat signa, lumina disponit et accendit, sedilia componit, sacras imagines profert vel recondit, ac denique munditium ubique splendere providet, uno verbo sub sceuophylace magno vasorum custode sacristam agit. eius instituendi formam in Euchologicis protuli fol. 489. socium ex Graecorum relatu τὸν διαβαστήν lectorem sermonum et homiliarum et κανδηλάπτην cereis lucernisque accendendis praefectum adiunxi. huic, sicut et τῷ λαοσυνάπτῃ, signorum in ecclesia faciendorum studium committit Allatius de recentiorum Graecorum templis fol. 101. proindeque, si non eorum munere fungitur, suae saltem dispositioni tenet subiectos qui sequuntur in Allatianis. ὁ πρῶξιμος ὀρίζει, καὶ σημαίνουσι ἐν τῷ καιρῷ τῆς ψαλμωδίας ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ. ὁ καταγοριάρχης (alias κατηγοριάρχης) φιλοκαλῶν τὴν ἐκκλησίαν ἄπτει δὲ καὶ τὰς κανδήλας, φέρει δὲ καὶ λαμπρόν. (addunt alia: ὑπομνίζει τὰς ἐπισήμους ἑορτὰς τοῦ λαοῦ, ἵνα σχολάσῃ.) οἱ λαμπαδάριοι καθίζουσι (alia: καθαρίζουσι) τὰς λαμπάδας, ἄπτουσι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. ὁ βασταγάριος, ἵνα βαστᾷ τὸν τῆς ἐκκλησίας ἅγιον εἰς λιτὰς καὶ ἑορτὰς ἐπισήμους. [M: οἱ θεῶριοι νὰ θεωροῦν καὶ νὰ σκοπεύουν τοὺς ἄρ-

χορτας, ἵνα καθίζωνται καὶ εἰστήκουν εὐτακτα. ὁ δεκανός, ἵνα καλῆ τοὺς ἱερεῖς εἰς τὰς αὐτῶν δικαιοῦμασι καὶ προσφερῶμασι. ὁ κουβούκλης ἵνα βασιτᾶ τὸ δικανίμιον τοῦ ἀρχιερέως, ὅταν περιπατῆ.]

C A P U T XIII.

p. 6 v. 12. In nona pentade primas tenet domesticus τῶν θυρωρῶν, praefectus ianuae, tertius nimirum ostiarius: nam in sexto quinario duos enumeravit Codinus, et Citrius tres ostiarios inter officiales ecclesiasticos nominat; quorum tertius hic forium domesticus seu praeses, uno verbo *ianitor*.

Sacri tribunalis fores subdiaconis commendatas testatur Maximus in Dionysii de eccl. Hierar. c. 3: σημείωσαι, inquit, ὅτι οἱ διάκονοι τότε τὰς θύρας εἶχον, νῦν δὲ οἱ ὑποδιάκονοι. suffragatur Thessalonicensis praesul Simeon: φυλάσσει μὲν ὁ ὑποδιάκονος τὰς πύλας τὰς ἱεράς, ἵνα μὴ τις τῶν ἀναξίων ἐνδον εἰσέλθῃ. eam ob rem soleam locum ad sacras altaris fores situm, de quo cum auctore c. 17, subdiaconis lectoribusque ceu propriam sedem Thessalonicensis idem assignat: ὑποδιάκόνους καὶ ἀναγνώστας καθῆσθαι κατὰ τὸν βῆμα τοῦ βήματος περὶ τὸν σωλεῶν, ὃς δὴ βῆμα καλεῖται ἀναγνωστῶν. inter subdiaconos autem vel lectores antesignanus ille, cui ceu potiori earum commendatur custodia, iure merito mihi δομέστικος τῶν θυρωρῶν nuncupetur.

ibid. Sequitur *chartularius*, qui longe diversus a chartophylace; et inepte vocatur chartophylax *chartularius*, ut supra dictum. Citrius non unum sed plures ponit: nam lectores enumerans collocat inter illos χαρτουλαριοὺς τῆς μεγάλης σακέλλης καὶ τοῦ σκευοφυλακίου, *chartularios magnae sacellae et sceuophylacii* seu *armarii vasorum*, inquit Bonafidius. docuimus iam supra p. 123 ex Balsamone eos qui chartophylaci, sceuophylaci, magno sacellario subserviebant tanquam administri, appellatos esse *chartularios*, ita ut chartularii isti nihil aliud fuerint quam *συμμεριστὰι τοῦ κόπου, laboris consortes*, ut Balsamon loquitur. nec scio quam apte huc quadret *registrator* Iunii.

Nec Latinis chartularius ignotus fuit: nam S. Gregorius l. 1 epist. 75 ad episcopos Numidiae scribens nominat Hilarium *chartularium suum*, qui in Africam a praedecessore S. Gregorii missus sedis Apostolicae loco causas ecclesiasticas cognoscebat et tanquam iudex dirimebat et iudicabat; mansitque in eodem officio in Africa etiam sub Gregorii magni pontificatu, cuius ipse suis in epistolis crebro meminit. verum chartularius Codini longe inferioris ordinis et dignitatis erat, inter lectores nimirum constitutus, et antepenultimus in ultima pentade.

Porro cum plures fuerint chartularii, ut Citrius expresse scribit,

cur Codinus unum duntaxat nominat? an unum nominando reliquos subintelligit? an iste chartularius qui in nona pentade, diversus est a chartulariis magnae sacellae, sceuophylacii etc? sed quod officium? Iunius expedite: utinam vere. ὁ χαρτουλάριος qui publicis literis tabulis instrumentisque curandis et retractandis constitutus est. at hoc officium pertinet ad chartophylacem eiusque chartularios seu ministros, item ad protonotarium et similes. an chartularius iste inter lectores peculiare quiddam obtinebat, ratione cuius chartularii nomen acceperat?

Registrorum, chartarum, codicillorum onus sibi impositum vel solo nomine chartularius indicat: quorum vero commentariorum curam suscepit hic privatim, ex generica communique voce non facile assignaveris. sacellario et oeconomio pariter legimus in superioribus chartularium adiunctum, laboris, ut ait Balsamon, συμμεριστήν: hic vero lectores inter et cantores recensitus commentariis et memoriis non invigilat aliis quam quae lectores et cantores decent, ecclesiasticis videlicet libris proferendis, quorum copia cum trigesimum superet numerum. custodem privatum non immerito sibi exposcit assignandum. haec Antonius Cralis CP lector rettulit; cui non displicet memoratum ab Allatianis decanum cum chartulario confundere. ὁ δεκανός, inquit illa, τάσσει τοὺς ἱερεῖς ἐν τοῖς ἐρχομένοις αὐτῶν δικαιώμασι. rursum: ὁ δεκανός ἵνα καλῇ τοὺς ἱερεῖς εἰς τὰ αὐτῶν δικαιώματα καὶ προσφερέματα. quantis vero tabulis chartis codicillis et scriptis ratiociniis, quibus attendere solet chartularius, opus sit, etiam vir integerrimae conscientiae fidelissimaeque memoriae fatetur.

Inter dignitates palatinas est ὁ μέγας chartularius. quis fuerit, docet Zonaras in Leone Isaurico: ὁ τῶν βασιλικῶν ἱπποκόμων ἐπιστατῶν, praefectus imperatoris equisonibus. pertinuisse dignitatem hanc ad curam stabuli regii docet ipse Codinus, munus magni chartularii explicans c. 5. fuit inter militaria officia chartularius. id liquidum ex Leone imperatore, qui diataxi tertia cum protonotario thematis et cum praetore sive iudice thematis numerat quoque chartularium thematis, quem constitutum dicit πρὸς τὴν τοῦ στρατοῦ καταγραφὴν καὶ ἀναζήτησιν, describendo et recensendo exercitui. vide Rigaltium verbo protonotarius. qui sint homines chartularii, discas ex Cuiacio Observat. 4 5. vide eundem de chartulariis ab lib. 10 cod. Iustin. tit. 23 et infra lib. 2 c. 3.

p. 6 v. 13. Tertium locum obtinet ὁ δεποτάτος. Citrius numero multitudinis δεποτάτοι. quantum errorem Iunius commiserit fol. 194, deceptus lectione falsa, quam facile emendare poterat, iam alibi dictum est (ad p. 93 22). in scholiis non minus ineptit. ὁ διποτάτος, barbare, chartulario adiunctus ἀντιγραφεὺς, quem vulgo, ut Budaeus loquitur, contrarotulatore vocant. praeclare. interim nos credamus Citrio, qui deputati munus non numerat inter officia, in quo a Codino dissentit, sed inter διακονίας seu ministeria. sed quicquid sit de hoc, quod deputatorum munus esset, his verbis docet: οἱ δεποτάτοι δὲ μανδουφοροῦντες μετὰ λαμπάδων προπορεύονται τοῦ τε ἀγίου εὐαγγελίου, ὅποτε ἀναφέρεται εἰς τὸν ἄμ-

βωνα πρὸς ἀνάγνωσιν, καὶ τῶν ἀγίων δώρων ἔν τε τῇ εἰς τὴν ἀγίαν τράπεζαν εἰσόδῳ καὶ ἔν τῇ εἰς τὴν πρόθεσιν ἐπανόδῳ αὐτῶν.

p. 6 v. 13. ὁ δεποτάτος] Allatiana: ὁ δεποτάτος περιπατῶν ἔμ- προσθεν τοῦ ἀρχιερέως καθαρίζει τὸν λαὸν ἀπὸ τῆν σνάταν, vna pporulo mundam vacuumque reddit. alia: ὁ δεποτάτος γὰ καλῆ τοὺς ἀρχοντας εἰς τὸν ἀρχιερέα καὶ γὰ καθαρίζει τὸν λαὸν ἀπὸ τῆν σνάταν.

Fuerunt etiam deputati inter officia militiae, de quibus multa ex variis imperatorum constitutionibus Rigaltius in suo lexico, verbo δεποτάτοι, quem vide: nihil enim illi ad nos, qui ecclesiastica officia tractamus.

ibid. Sequitur ὁ ἐπὶ τῆς ποδέας. Iunius praefectus instrumento sacro. de quo duo potius suspicor quam scio. quid si ὁ ἐπὶ τῆς ποδέας sit ille qui pavimenti in magna ecclesia curam gerebat? nam ποδέα est solum, pavementum; unde Germanis der boden. et patet hoc ex Originibus Cp., ubi ambitus fori dicitur fuisse aequalis τῆς ποδέας τῆς κόρτης τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. et ὁ ἐπὶ τῆς ποδέας ideo etiam dici nequit praefectus instrumenti sacri seu suppellectilis, quia distinctum et proprium officium est ὁ μέγας σκευοφύλαξ κρατῶν τὰ σκευὴ τῆς ἐκκλησίας. quid si sit unus ex θεωροῖς, ex custodibus qui, ut ait Citrius, τὴν φυλακὴν καὶ τήρησιν πιστεύονται τῶν ἱερῶν σκευῶν καὶ τῶν καλυμμάτων αὐτῶν, εἰ μάλιστα εὐρίσκονται ταῦτα λίθοις καὶ μαργάροις κοσμούμενα. adde quod in Turcogr. p. 181 ποδαῖς pro vestibus seu tegumentis legitur: μετὰ εὐμορφοτάταις ποδαῖς. interpres, ornavit templum imaginibus pulcherrime vestitis; in margine additur μετὰ ὠραιότατων ἐφραπλωμάτων, cum venustissimis integumentis. quid si horum et similium cura ad istum spectabat?

ibid. ποδέαν Meursius interpretatur ministerium, utensilia. nisi quae sint illa proferas, ministerio tuo non utar, Meursi. prosunt amplius Graeculae mulieres, quae ποδέαν partem vestis inferiorem crura pedesque suos velantem vocitant: utilius adhuc me docuerunt viri, talaris cuiuscunque tunicae oram terram allambentem, quia pedes ambit, ποδέας nomen mereri. profuere prae caeteris illi sacristae Graeci, qui antierius altaris ornamentum, sacrasque illas vestes sericas vel auro textas vel etiam ex auro solido vel argento confectas, ac imaginibus in ecclesiis circumponendas, ποδέας nuncupari asseruerunt. fidem cunctis a me datam confirmat Nicetae auctoritas in variis eius lectionibus obviam facta, in Isaacio quidem Angelo l. 1: οὐκ ἔμεγαλα κατήρειψαν, τὸν ἔνδον πλοῦτον περιεβάλλοντο, ἱερά ἀνηρενήσαν φροντιστήρια, ποδέας ἀφείλοντο τῶν ἀγίων, cui ultimi commatis vice alia lectio reponit ἐπιπλα ἀφείλοντο παναγή. eiusdem Isaacii l. 3: τὸν ἐν ἀνακτόροις περιώνυμον γάον, ὃς νέα μονὴ κικλήσκειται, θείας πάσης ποδέας ἐψίλωσε. alia lectio θεῖον παντός ἐπίπλον ἐψίλωσε. ex his conuicio τὸν ἐπὶ ποδέας esse vel qui ecclesiae stragulas vestes, sive muris sive altaribus ornandis, sub sua dispositione teneret, vel qui sanctas imagines fictis vestibis circumtegeret, vel denique, quod certius autumo, limbos pontificiarum vestium honoris gratia soleret et terra tollere, quod munus apud nos magnatibus a servis puerisque honorariis praestatur, cui etiam exsequendo officium caudatarii nomine pontifex summus et cardinales voluerunt in Romana curia institutum. coniecturam fapprobavit Antonius Cralis memoratus, ab altari tamen et

ecclesia ministerium eius semovit, et per vias tantum locaque gressibus difficilia monuit adhiberi consuetum.

[ἴσθι δὲ καὶ τοῦτο. τὸ συνοδικὸν καὶ ἡ ἀνάγκαις ἅπασα, ὁ χαρτοφύλαξ ἀναγινώσκει αὐτά. εἰ δὲ οὐκ ἔστι χαρτοφύλαξ, οἷος πρωτεύει τῶν ἀξιωματῶν.

καὶ διερωτηνεσόμεθα καὶ τὰ μῆνεα τῶν κληρικῶν. ἡ πρώτη πεντάς τὰ διπλά, ἡ δευτέρα πεντάς ἐν καὶ ἡμισυ, ἡ τρίτη πεντάς ἐν καὶ τέταρτον. ἄρχεται οὖν καὶ ὁ πρωτοπαπᾶς εἰς τὰ διπλά τοῦ.

αὕτη ἐστὶν ἡ διάταξις τῆς ἀγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας, ἣν περὶ ἐνομοθέτησαν οἱ ἀγιώτατοι πατριάρχαι καὶ οἱ οἰκουμενικοὶ πατέρες παρὰ τῶν ἀγίων συνόδων, καὶ ἐνέθθησαν αὐτῇ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ποιεῖν οὕτως ὡς ἔφημεν. M.]

Porro sicut in primo quinario Codinus ponit sex, ita in hoc ultimo collocat duntaxat quattuor. ταῦτα τὰ ὄφφικια τὰ ἐκκλησιαστικά, inquit Codinus, haec sunt officia ecclesiastica. quae etiam in epist. Graecorum ad Gregorium X. papam ex parte commemorantur. magnus oeconomus, protecdicus, logotheta, castrisius, referendarius; qui super iudicia, qui super secreta, qui super sacrum et dona apostolica, qui primicerius patriarchalium notariorum; qui princeps ecclesiarum, qui super petitiones, qui rememoratorii, qui ostiarii, qui patriarchales notarii, qui protopapae cum toto presbyterio archidiaconatus ecclesiastici, et qui domestici cum omnibus psalmistis et lectoribus. Gregorius papa in epist. ad Graecos sacellarium addit.

C A P U T XIV.

In enumeratione officiorum ecclesiasticorum non convenit Citrius cum Codino, ut supra c. 6 monuimus. causam addit, quia patriarchae haec omnia arbitrato suo mutabant depressosque in altum evehebant et evectos deprimebant et nova munia instituebant, prout huic vel illi gratificandi voluntas ferebat. praeter officia a Codino enumerata sunt istaec: ὁ ἐπὶ τῶν κατηχήσεων, catechista, orphanotrophus, quattuor defensores, καὶ ὁ περιοδευτής, circitor Bonafidio, correctoribus visitator. quid si sit ille quem Typicum sancti Sabae nominat ἐξυπνιαστήν seu ἐξυπνίστην, excitatorem, cuius erat in vigiliis et ἀγρυπνίαις circuire et somnolentos excitare?

P 179

Praeter hos recenset Citrius theoros seu custodes, et deputatos, de quibus capite superiore; itemque camisatos. sed addit haec: οὐκ εἰσὶν ὄφφικια ἀλλὰ διακονία περὶ τὸ ἅγιον βῆμα. quod camisatorum sit officium, his verbis docet: camisati ferendis ad altare carbonibus et sacris lebetibus calefaciendis occupati sunt, ut illic more solito aqua fervens sacris calicibus tempestive infundatur. solent enim Graeci, ut videre est in liturgia S. Chrysostomi et in theoria rerum ecclesiasticarum Germani et in expositione liturgiae Cabasilae, ca-

lici iam consecrato sub ipsum communionis tempus infundere aquam calidissimam, quam a fervore vocant *ζέσιν*, et ipsum vasculum in quo adfertur *ζέον*, ut quemadmodum ex latere Christi in cruce pendentis utraque (sanguis et aqua) *θερμότητος πεπληρωμένα* profluxerunt, ita tempore communionis communicantes et sanguinem et aquam, et quidem utraque calentia, percipiant, *ὡς αὐτῇ τῇ ζωοπαρόχῳ πλευρᾷ ψανόντων*. de qua consuetudine, quam rationi consentanea sit, nihil opus pluribus hic disquirere. huic ergo aquae calefaciendae vacabant *camisati*, ut et carbonibus pro suffitu ferendis et fovendis. sic dicti a *camistiis*. Iunius vertit *indusia* fol. 86. nec est quod quis dubitet *camisia* Italis esse *indusia*. sed si ecclesiastica vocabula ecclesiastico more iutelligere et interpretari velimus, necessario dicendum est, apud Codinum per *camisia* intelligi id quod Germanice vocamus *den chorrock* seu *chorhemd*: nam de lectoribus agens Codinus ait eos stare in medio triclinio cum vestibus et epirriptariis suis, habentes *camisia ἐπάνω τῶν ἱματίων*. sic c. 7 de mensa imperatoris Codinus: ingrediuntur *psaltae* seu *cantores cum suis epirriptariis et canisiis*, hoc est *mit den chorhemdem*; quae nullus ecclesiasticarum rerum peritus vocat *indusia*. vulgo *vestes superpelliceae* dicuntur. ab his ergo *camisiis* *canisati* nomen venit; quos forsitan non inepte vocaveris *linleatos*.

Praeter hos sunt apud Citrium *patriarchales domestici*: καὶ τοῦτο δὲ τὸ ὀφφίκιον τῶν ἀναγνωστῶν ἐστὶ. functio huius est τὸ ἐν ταῖς προσόδοις τοῦ πατριάρχου λέγειν εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα. qua acclamatione mirum quam Graeci delectati fuerint. hinc nihil crebrius apud illos quam illa *πολυχρονιάζειν, πολυχρόνισμα, πολυχρόνιον*.

Quod attinet ad Graecos recentiores, praeter multa ecclesiasticorum officiorum vetera nomina habent sua et propria, quae nec in Citrio nec in Codino apparent; quae ex Turcograecia colligi possunt, ut est ὁ νομοφύλαξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, πρωτοσύγγελος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἐφημέριος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, *lampadarius magnae ecclesiae* (nam ὁ ἄρχων τῶν φώτων videtur fuisse alius apud Codinum), *magnus logotheta magnae ecclesiae*, ὁ μέγας δῆτωρ. meminit quidem Codinus rhetoris, sed absque τοῦ μεγάλου additione.

C A P U T XV.

Ex clericis aulae nominatim exprimit p. 93 v. 5 Codinus 1) *protopsalten*, quem simul ait esse imperatorii cleri exarchum. 2) *domesticum*, quem ait esse exarchum cleri Augustae, eundemque aliquando simul esse domesticum ecclesiae; aliquando vero ecclesiam

P 180 proprium domesticum habere. erat autem domesticus unus ex psaltis seu cantoribus, et a protopsalta proximus, sub se habens alios psaltas seu cantores, quos veteri consuetudine, inquit Codin. c. 17, nominant cractas, hoc est, ut Germani dicere solent, *schrailing*. 3) *protopapam*, qui et ipse aliquando unus et idem erat in ecclesia et aula, aliquando diversus, ut dicit Codinus n. 40 ibid. 4) *μαῖστωρα magistrum*, qui et ipse cantor. c. 6. 5) *canonarchas*. 6) *lampadarium*, cuius erat imperatori lampadem praeferre. 7) *archidiaconum*: hunc enim non habebat ecclesia, sed aula, ut dicit Codin. fol. 125. de eodem multa fol. 96 et 97 et alibi passim; ut et de protopapa, lampadario et caeteris ministeriis ecclesiasticis in aula.

Apud Citrium proponuntur multae quaestiones de archidiacono: τὸ ἀρχidiaconικὸν ὄφρῖκιον ποίας ἐστὶ τάξεως καὶ πόλου βαθμοῦ, καὶ εἰ προΐσταται τῶν ὄλων διακόνων ὡς ἀρχιδιάκονος. respondet Citrius *archidiaconicum officium non esse ἀρχοντικόν, οὐδὲ ἐκ φιλοτιμίας ἀρχιερατικῆς, ὥσπερ τὰ ἀρχοντικία*. Bonifidius vertit: *non est magistrale, neque ex liberalitate pontificali, ut magisterialia*. correctores correxerunt: *archidiaconicum officium non est ex officialium dignitatibus, nec tribuitur ex liberalitate pontificali, ut officialium dignitates*. prima versio satis est *magisterialis* seu *magistralis*, secunda paulo propius scopum tangit. *archonticia* officia et ἀξιώματα apud Citrium sunt illa quae quis obtinet διὰ τῶν ἀρχοντικίων, hoc est *per literas et codicillos τῶν ἀρχόντων, principum*, sive ii essent imperatores sive patriarchae. respondet ergo Citrius archidiaconi officium non esse eiusmodi quod per *archonticia* conferatur, seu ab imperatore seu a patriarcha, sed esse longi temporis et operae diu praestitae quasi remunerationem: διὸ καὶ ὡς χρόνον καὶ ἰδίου τόπου δῶρημα ὃ ἀρχιδιάκονος ἔχει καὶ τὴν ὑπεροχὴν ἐπὶ πάντων τῶν διακόνων, εἴτε ἀρχοντικοῖς ὁποιοῖσιν τετίμηται εἴτε καὶ μὴ, ἐν τε τῷ ναῷ, ἐν τῷ ἀγίῳ βήματι, καὶ ἐν τῇ μεταλήψει τῶν θείων μυστηρίων.

Quaesitum quoque fuerat num patriarcha posset per sola *pittacia* et *brevia*, et mandato suo, praeferre aliquos nullo officio insignitos illis qui priores fuerant, nullo tamen ipsi etiam officio decorati. respondet Citrius hoc plane esse intolerandum, ut praeferantur aliqui prioribus per *pittacia*, etiamsi, qui praeferantur, habeant officia; sed quemlibet in loco et statione sua, quam tempore acquisivit, relinquendum esse: ἢ γὰρ τάξις καὶ στάσις τῶν διακόνων τῷ χρόνῳ ῥυθμίζεται καὶ στηρίζεται, καὶ ἔστιν ἀμετακίνητος, inquit Citrius; qui et addit ei qui *archonticiis* seu *brevibus* huiusmodi honoratus est, satis esse ut quando patriarcha seu pontifex rem divinam facit, sit ipse primus ἐν τῇ εἰσόδῳ, in ingressu ad altare, seu in itu et in perceptione divinorum mysteriorum. in ceteris quemvis suum locum tenere debere; et iniquum esse ut ὁ προεισοδεύσας, qui primas tenuit, seu ut vulgo loquimur, qui praecedentiam habuit, de loco suo deturbatus alteri cedere cogatur. ex quibus.

recte intellectis iudicium facere licebit de interpretatione Bonifidii et correctorum eius. promotionum per pittacia meminuit etiam Balsamon ad 17 canonem apostolorum.

Quia vero in his officiis ecclesiasticis multa occurrunt composita ex vocabulis ἀρχή et ἄρχων, aliquid super his notare lubet, ante omnia illud quod dupliciter cum aliis coalescant, primo quidem initio vocis, ut ἀρχιεπίσκοπος, ἀρχιεπίσκοπον, archidiaconus, archistrategus, archidux, architriclinus, archiatrus, architectus, archipresbyter, secundo in fine vocis, ut patriarcha, ecclesiarcha, canonicarcha, monarcha, toparcha, tetrarcha, ethnarcha, trierarcha. inde etiam est ἕξαρχος, ἑπαρχος et id genus alia, tam in ecclesia quam extra usurpata et usitata.

Haeretici nostri temporis, ut alia, ita et ipsa prisca vocabula P 181 sustulerunt, potissimum illa quae ex ἀρχή et ἄρχων compacta. hinc archiepiscopi nomen exterminant, ut et patriarchae, archidiaconi et id genus alia, tanquam *superba fastuosa et simplicitati apostolicae adversantia*, quippe quae imperium et potestatem in subditos denotent, non primum in aliqua functione seu ministerio, seu primum ordine in aliquo coetu, absque tamen imperio et potestate in caeteros. hinc ipsi gaudent apostolicis illis et, ut loquuntur, modestissimis appellationibus πρεσβυτέρων, ποιμένων, ἐπισκόπων, λειτουργῶν, διακόνων, δούλων. verum nomina haec esse retinenda ubi hactenus viguerunt, et revocanda ubi exoleverunt, fuse demonstrat Adrianus Saravia Calvinista, in libro quem de diversis gradibus ministrorum evangelicorum evulgavit c. 25, sic tamen ut his appellationibus nulum in alios imperium designetur, sed sola ordinis dignitas et ut sic dicam, *primitas* seu τὰ πρωτεία. huic Calvinistae opposuit se Calvinistarum antesignanus Beza proprio libro adversus Saraviam publicato, ubi contendit nomina haec prorsus *non esse toleranda*, sed ex ecclesiis explodenda tanquam simplicitati apostolicae prorsus repugnantia. mihi conflictus iste inter hos duos Lapithas mire placet: nam in Saravia observo haeticam arrogantiam, quae cum omnia confuderit et permiscuerit, nunc quasi poenitentia duceretur, honorifica illa patriarchae archiepiscopi archidiaconi et similia cognomenta ambit iisque decorari gestit, ita tamen ut antiqua notione quasi exuta novam induant, nullamque potestatem et nullum imperium significant. in Beza autem id prae caeteris animadvertendum puto, quod non obscure suos Calvinistas Anglos, et Lutheranos in Germania et Suecia, perstringit, quia aliqui illorum sese *archiepiscopos* et *primates* et *archidiaconos* nominant, et ita etiam nominari et salutari volunt, pulchrisque sub nominibus turpem haeresin celant.

C A P U T XVI.

Variis in locis sacrarum vestium ministrorum ecclesiae mentionem facit Codinus; ex quibus nonnullae solis episcopis, aliae etiam sacerdotibus et diaconis competunt. primas teneat *στιχάριον*, *lucidi vestitus angelorum imitamen*, inquit Simeon Thessalonicensis lib. de Templo. *saepius enim in veste fulgenti angelos apparuisse novimus, ut et illum in monumento salvatoris coopertum stola candida. praeterea purum et ab omni inquinamento liberum sacerdotalem statum esse oportere docet; propter quam puritatem etiam sacerdos hac gratia dignus iudicatur; quod ipsum testatur, cum se induens haec verba pronuntiat "exsultabit anima mea in domino, quia induit me vestimento salutis" et quae sequuntur. episcopi autem στιχάριον desuper descendit habet flumina: est enim undulatum, et gratiam docendi in ipso repraesentant. nam et inter angelos non omnibus idem est ordo et gradus, sed ibi quoque alii inferiorum magistri sunt. vocantur autem flumina propter vocem salvatoris in evangelio dicentis "qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquae vivae." hoc idem pallio episcopali notatur. flumina quidem habet propter ea quae diximus, pocula vero pro typo veteris et novae gratiae. quae etiam fluminibus quasi innant; quod non aliud sibi vult quam magistro sive doctore ex duobus testamentis ad docendum hauriendum esse. erant autem sticharia non solum candida, sed nonnulla etiam purpurea, quae a sacerdotibus et diaconis tota quadragesima gestari testatur Codinus c. 9 p. 67, excepto festo annuntiationis, palmarum et magno sabbatho paschae.*

P 182 Inter caeteras quaestiones quas Bulgariae archiepiscopo Demetrio Chomatiano posuit Constantinus Cabasilas archiepiscopus Dyrrachii, fuit ista, an consentaneum sit in purpureis pontificalibus vestimentis, quemadmodum et in albis, in stichario quidem *flumina*, in phaenolio autem cruces gestare. respondet Demetrius: *consuetudo ecclesiae purpurea pontificalia indumenta simplicia vult esse et sine praedictorum fluminum cruciumque adiectione*. Meursius sticharium interpretatur *sticam*: nam Glossis Isidori *stica* est tunica. sed nihil melius est quam in his et id genus aliis retinere Graeca vocabula, quia nulla suppetunt Latina quae vim et energiam Graecorum perfecte exprimant. erant autem *sticharia* duplicia, nempe patriarchalia et episcopalia, insignita figuris instar gammae literae Γ, ut apud Balsamonem legimus; cuiusmodi vestes appellabantur *gammadia* seu *gammatia*. Anastasius in Leone III: *columnas argenteas octo et gammadia duo*. paulo post apud eundem scriptorem habes *gammadias chrysoclabas*. quod autem Meursius existimat trigonia, quae sunt in phaenoliis, esse ipsam literam Γ, id mathematicis Leidensibus persuadeat, si potest; nos certe tres angulos ex littera Γ extendere non possumus.

2) φελώνη seu φελόνη, imo etiam φαινόλιον, φαινόλης, φε-

λόγιον. penulam hic qui vertunt, ii frustra sunt. nulli penulae inter vestes sacras locus est, tametsi non ignoro quid de penula apud S. Paulum epist. 2 ad Timoth. 4 nonnulli philosophentur. quae vero eius significatio? *sacrum φελώνιον*, inquit Simeon Thesalonicensis, *sublimiorem et superne collatam spiritus virtutem sub quadam effigie monstrat, imprimis saccum quo per ludibrium salvator indutus est; idcirco et sacci formam habet: nec enim in eo sunt quae appellantur μανίκια seu manicæ. φαινόλια* patriarchica et episcopalia plena erant crucibus (unde ipsis *polystaurii*, quasi dicas *multi-crucii*, appellatio), et repraesentant per totum orbem diffusam venerandae crucis gloriam, ut inquit Balsamon in dissertatione de patriarcharum privilegiis. formae autem triangulae, quae in iisdem phaenollis visuntur, declarant angularem lapidem Christum deum nostrum, qui disiuncta coniunxit, ut inquit idem Balsamon.

3) epitachelium. heterodoxi interpretes vertunt *collare* seu *collarium*: sed id nimis profanum videtur. retinemus ergo nomen Graecum. *epitachelium*, inquit Simeon, *e caelo descendentem spiritus gratiam menti subiicit. ob hoc enim et episcopus et sacerdos a capite illud induens "benedictus deus" inquit, "qui effundit gratiam super sacerdotes suos." unde eo quilibet sacerdos utitur, quotiescunque sacrificat.* Germanus in sua theoria rerum ecclesiasticarum: *dextram partem epitachelii significat arundo ludibrii gratia dexteræ Christi data; sinistram partem indicat crucis in propriis humeris gestatio.* epitachelium, inquit Balsamon, *significat lorum illud quo vita ad mortem tracta est.* quod autem Meursius opinatur τὸ ἐπωμάδιον esse τὸ ἐπιτραχήλιον, id difficile creditu erit illis qui τὸ ἐπωμάδιον propius ad ὠμοφόριον quam ad ἐπιτραχήλιον accedere norunt.

4) orarium. *diaconus angelicum sortitus ordinem*, inquit Simeon, *fert in humeris quod ὠράριον nominant, quod quasi alas habet, ut illorum spirituum, qua praestant, intelligentiae celeritatem demonstrat. quare et Cherubim facies obvelantia imitans, ipse quoque, dum cingitur, quodammodo ut rei divinae particeps et administer futurus, operitur. in ipso item orario sanctus sanctus sanctus scriptum est, quo ministratorius sanctorum angelorum ordo exprimitur. gestabatur orarium in sinistro humero.* S. Chrysostomus in Liturgia: τὸ μὲν ὠράριον ἀσπασάμενος ἐπιτέλῃσι τῷ ἀριστερῷ ὤμῳ. figuram diaconi orarium portantis habes initio Gregorae a Wolfio editi. apage illos qui hoc orarium volunt esse ἐκμαγεῖον τοῦ προσώπου, sudarium sudori abstergendo, καὶ χειρόμακτρον, manibus purgandis et abstergendis. sint enim oraria profanis scriptoribus ea quae Arnobius vocat *mucinia*, hoc est lintea minuta, quibus et mucus narium et sudor ex vultu manans abstergitur, prout copiose ostendit Casaubonus in notis ad Flavium Vopiscum: in ecclesia tamen orarium sacra stola erat, et nullo modo a diacono induenda vel ferenda ut sudarii vicem P 183 subiret. quis ergo eius usus? non omnium vestium sacrarum usus exquirendus est: sufficit omnes inventas et introductas esse ad or-

natum incruenti sacrificii seu liturgiae, seu ut nos vocamus, missae. usum alium si habere cupis, en tibi hunc ex Matthaeo Blastare in Synopsi Conciliorum. τοῖς διακόνοις δέδοται καὶ μόνοις τῷ λαῷ τῶν ὤμων τοῦτο περιτιθέναι· ἐκλήθη δὲ ὠράριον ἐκ τοῦ ὠρῶ τὸ φυλάσσω καὶ ἐπιτηρῶ· οἱ γὰρ ἐξαετῶντες τοῦτο διάκονοι, τοῖς ἱεροουργοῦσι παριστάμενοι καὶ τὰς τῆς ἱερᾶς τελετῆς ἐπιτηροῦντες εὐχὰς, τῷ ὠραρίῳ τοῖς ἐν τῷ ἄμβωνι σημαίνουσι διακόνοις τὸν καιρὸν τῆς ὀφειλοῦσης γίνεσθαι ἐκφωνήσεως τῶν τε κατηχομένων καὶ τῶν πιστῶν. orario significant, quandonam tempus sit separandi voce publica catechumenos a fidelibus. lecto enim evangelio diaconus exclamabat “exeat, qui non communicant.” quo catechumeni exire iubebantur, fidelibus remanentibus. hunc Blastarae locum Casaubonus profecto perquam Calviniane explicat his verbis: *diaconus, qui orarium gestabat, eum qui in ambone sacram scripturam legebat, admonebat quando vel ad fideles vel ad infideles deberet orationem flectere.* glossa haec Calviniani spiritus est, liturgiae sacrae ritus et ceremonias ignorantis. quodsi quis vocabulum *orarii* nimium urgens linteum tergendum ori significare contendat, eo quod ab ore formari videatur, is eadem solertia dicere poterit verbum *oro* idem esse, quod *edo*, eo quod ab ore deducatur, sicut et *adoro*. Alcuinus de divinis Officiis c. 39 enumerans sacra ecclesiae vestimenta, *orarium*, id est *stola*, dicitur eo quod *oratoribus*, hoc est *praedicatoribus*, concedatur. etsi non his tantum, sed et sacerdotibus, qui *stola* utuntur inter sacrificandum, ut et diaconus et subdiaconus inter ministrandum. sudori abstergendo serviebat sudarium, quod ad tergendum sudorem in manu gestari mos est; quod usitato nomine fanonem vocamus, inquit Alcuinus. vide Glossarium ad codicem Legum antiquarum.

5) ὠμοφόριον humerale dicas licebit, tametsi a nostro humerali vel superlumerali prorsus diversum. proprium episcoporum gestamen, quod ex lana confectum, inquit Simeon, in orbem humeros ante et retro convestit. hoc genus indumenti sine dubitatione a verbo carnem ex virgine propter nos susceptam humanaeque naturae assumptionem declarat. ideo enim ex lana quoque textitur, quoniam erraticam ovem, hoc est naturam nostram, signat, et quoniam ipse quoque agnus pro nobis occisus vocatus est. ipsa item verba quae humeris eo tegendis profert, sententiae huic suffragantur: ait enim “*sublata in humeros, Christe, natura quae erraverat, assumptus deo et patri illam obtulisti.*”

6) mandyas proprium episcoporum vestimentum; de quo iam saepe supra c. 13 n. 6 et l. 3 com. c. 14 ad pag. 105 17. scribitur etiam *μανδύον* et *μανδύη*.

7) epigonatium, supergenuale, quod victoriam adversus mortem (verba sunt Simeonis) nostraeque naturae immortalitatem et vires salvatoris contra maligni daemonis tyrannidem robustissimas ostendit. quamobrem et romphaeae simile est, et lumbis alligatur, ubi hominis

robur situm praedicant. hoc ipsum verba quae in cinctu adhibentur confirmant, "accingere romphaea tua super femur tuum, potentissime."

8) ἐπιμαυλίον. idem Simeon: τὰ ἐπιμαυλίον actionis divinae omnia efficientis significantia sunt, et Iesum suis manibus sacrificium corporis et sanguinis sui per se obtulisse; cui conveniunt quae iis induendis recitantur, "dextera tua, domine, glorificata est in virtute," et "manus tuae fecerunt me et plasmaverunt me." quin etiam vincula manuum salvatoris, in quibus ad Pilatum deductus est, quidam per ἐπιμαυλίον expressa volunt.

9) saccus; de quo iam alibi (supra n. 3 et Codin. p. 15 19). quaerebat Cabasilas Dyrrachiensis ex Demetrio Chomatiano, an fas esset purpureum saccum facere et gestare. respondit Deme- P 184
trius: saccum purpureum nequaquam novit ecclesia, quandoquidem saccus in tribus duntaxat anni celebribus dominicis festis suum usum praebet, nimirum magno paschatis dominico, pentecoste et natali Christi. hoc igitur satis plenam fidem facit, saccus ut sit purpureus necesse non esse, cum etiam sint luctus insigne purpurea huiusmodi vestimenta: in solis enim ieiunii diebus et mortuorum memoriis usurpatur.

Mitra seu infula non utuntur episcopi Graeci in sacrificio, sed aperto capite totam liturgiam perficiunt. aperto capite, inquit Simeon, episcopi et sacerdotes Orientis omnes, excepto Alexandrino patriarcha, sacris funguntur, non ob humilitatem aliquam, sed ob causam altiorem et longe diviniorem videlicet, quam divinus Paulus ponit ac docet, Christum caput nominans, nos autem membra ipsius, et oportere nos Christum caput nostrum honorantes caput inter orandum nudatum habere. nec ob hoc tantum, sed quia etiam nudo capite, qui consecratur, consecrationem accipit. atque ita quemadmodum cum ordinatur, precibus et sacris operari debet. et hierarcha potissimum, quoniam et dum consecratur, a deo tradita eloquia sive sacrum evangelium supra caput habet, in sacrificio divinissimo peragendo velato capite conspici non debet. obiiciat fortasse quispiam hinc sequi, Alexandrinum episcopum et alios quamplurimos ex veteri traditione tecto capite sacris operantes non rite ac sancte facere. istuc non dico. nam illi antiqua nixi traditione, quae magis legi antiquae respondet, ita faciunt, quando et legis sacerdos cidarim, quam et mitram vocabant, in capite gerebat; quo eodem nomine hierarchae eas gestantes appellare consueverunt. ac fieri potest ut eo capitis tegumento aut spineam domini coronam aut sudarium, quod fuit super caput eius, in mentem nobis revocent. haec ille. si Graeci non parcerent suo Alexandrino, procul dubio, ut alia multa adiaphora, sic et morem istum tecto capite litandi praecise ac simpliciter repudiarent damnarentque: illud enim schismatis ingenium est, ut praeter id quod sibi placet, vix quicquam aliud placeat. vocatur infula praesulis Alexandrini a scriptoribus phrygium, quod S. Cyrillo concessum fuit, quando in concilio Ephesino Coelestini papae Romani vicarius erat. a Cyrillo ad successores quoque phrygium seu mitra venit; dicebatur-

que haec tiara *phrygium*, quod Phrygio opere constaret. *phrygii* mentio fit in diplomate Constantinianae donationis, ubi ita Constantinus: *deinde diadema, videlicet coronam capitis nostri, simulque phrygium, nec non superhumerali, videlicet lorum quod imperiale circumdare assolet collum, verum etiam et chlamydem purpuream atque tunicam coccineam et omnia imperialia indumenta etc.* quae totidem verbis leguntur quoque apud Leonem IX pontificem in epist. contra Michaelem Cpolititanum et Leonem Achridenum. Balsamon in Graeca versione huius edicti ubique per *lorum* intelligit *mītram* seu *tiaram* sive *phrygium*, ut et in meleta *de patriarcharum privilegiis* et in meleta *de officio chartularii*, cum tamen nemo alius *lori* nomen hoc significatu usurpet. sunt qui suspicentur Balsamonem respexisse ad laurum seu lauream, usitatissimum olim coronae genus: ex lauro enim facilem esse transitum in *lorum*. utcumque sit, de sensu an lapsu Balsamonis satis constat. illud eiusdem edicti in Latina versione, *sicut noster senatus calceamentis utitur cum udonibus, id est candido linteamine illustratis, sic utantur et clerici*, ut recte accipias, ipse textus Latinus facit, dum illud *cum udonibus* explicat *cum candido linteamine*, retento, deflexo tamen nonnihil Graeco vocabulo, *ὀθόνη* seu *ὀθόνιον*, quod est linteum. eodem edicto vocatur corona sacerdotalis, qua Sylvester in capite insignitus erat, *παπαλήθρα*.

Lubet hic referre quod annotavit Sirmondus noster ad epist. 3 l. 6 Epistolarum Sidonii. *tonsura clericalis ita olim fiebat ut circulus tantummodo capillorum emineret, instar coronae. sic enim describit Gregorius Turon. de Nicetio Trevirorum episcopo. S. Nicetius, inquit, ab ortu suo clericus est designatus: nam cum partu fuisset effusus, omne caput eius, ut est consuetudo puerorum, a capillis nudum quidem cernebatur, in circuitu vero mediorum capillorum* P 185 *ordo apparuit, ut putares ab iisdem coronam clerici fuisse signatam. hodie apud nos antiquam coronae formam soli fere monachi retinent, et pueri vocales symphoniaci. nam brevis ille orbis in vertice, quo cleri pars magna utitur, insolens olim atque inusitatus in ecclesia fuit, ut docet canon 40 concilii 4 Toletani. haec ille.*

Diximus Graecos non celebrare operto capite, excepto patriarcha Alexandrino et pauculis aliis, cum ecclesiae Latinae episcopi tiara seu infula caput tecti potissimam liturgiae partem peragere soleant. sed quid Alcuino contrarium affirmanti de divinis officiis c. 38 respondebimus? audi eius verba. *huiusmodi vestis (cidaris) non habetur in Romana ecclesia vel in nostris regionibus: non enim moris est ut pileati divina mysteria celebrent; apud Graecos autem hoc dicitur, qui pileos, hoc est cuphias (scuphias), gestant in capite, dum adsistunt altaribus. an dicemus tempore Alcuini viguisse alium morem quam posterioribus seculis, Graecis suam consuetudinem deserentibus Latinisque eam complectentibus?*

LIBER SECUNDUS.

CAPUT. I.

Post indicem officiorum et officialium magnae ecclesiae subiicit Codinus catalogum officiorum et officialium aulae Cpolitanae, et quidem longe accuratiorem quam sit prior ille.

Circa inscriptionem et titulum huius partis mss codices non conveniunt: nam Bavarici ita habent: τὰ ὄφφικια τοῦ παλλατίου. ἔτι δὲ καὶ τὰς τάξεις τὰς γενομένας ἐν ταῖς ἑορταῖς εἰς τὸ παλλάτιον, καὶ πῶς τὸν βασιλέα στέφεσθαι δεῖ, καὶ περὶ προβλήσεως δεσπότου καὶ πατριάρχου, καὶ ἑθῶν γινομένων ἐν τῷ παλλάτιῳ. eodem ferme modo codex Augustanus et apographum inde sumptum, citante lunio. tres alii libri plura adhuc ingerunt, indicem scilicet et post indicem scholium satis longum.

Indicem etiam A, scholium Regii alii. ita enim Goarus: Se monitum, ubi praefaremur, meminisse precor lectorem, e duobus integerrimis exemplaribus Regiis, quibuscum praesens opus contuli, neutrum caput de officiis ecclesiae CP continere; atque ita tanquam a primo, ab hocce de nominibus officialium palatii utrumque ordiri. advertet exinde non eundem in editis a Gretsero ac in Regiis esse capitulum totius operis ordinem: quin imo in eo qui numero 1149 inscribitur, quodque e duobus *primum* (A) ubique nuncupo, diversam omnino distribuendi libri dispositionem servatam, eidem quippe in duodecim tantum sectiones singulis suis titulis illustratas partito, cuncti simul in ipso limine collecti praeponuntur.

Πίναξ τοῦ βιβλίου.

P 136

Περὶ τῆς τάξεως τῶν ἀξιωματῶν καὶ ὄφφικίων τοῦ παλλατίου ἤτοι τῆς συγκλήτου. (καὶ τῶν ὄφφικίων, omissis τοῦ — συγκλήτου, A.)

Περὶ τῶν φορεμάτων ἐκάστου τῶν ἀξιωματῶν. (τῶν τε ἀξιωματῶν καὶ ὄφφικίων A.)

Περὶ τῆς ὑπηρεσίας ἐκάστου τῶν ὄφφικίων.

Περὶ τῆς τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν τάξεως καὶ τῶν κατ' αὐτάς τελουμένων ἐθίμων. (addit A: ἐν αἷς διαλαμβάνεται καὶ περὶ τοῦ μεγάλου δομestίκου ὑπηρεσίας τοῦ τε πικέρην, τοῦ δομestίκου τῆς τραπέζης καὶ τοῦ ἐπὶ τραπέζης.)

Περὶ διαφόρων ἑορτῶν. (περὶ ἐτέρων διαφόρων ἑορτῶν, ἐν αἷς ἀπέρχεται ὁ βασιλεύς, εἰ ἐνδημῶν τῇ Κωνσταντινουπόλει εὐρίσκεται. A)

Περὶ τῆς ἐν φωσάτῳ ἦτοι στρατῶ ὑπηρεσίας. (ἐν τῷ φωσάτῳ τοῦ μεγάλου δομestίκου ὑπηρεσίας τοῦ τε μεγάλου δρουγαρίου τῆς βίγλης, τοῦ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ μεγάλου ἀδνουμιαστοῦ. A)

Περὶ στεφηφορίας βασιλέως.

Περὶ προβλήσεως δεσπότητος.

Περὶ προβλήσεως σεβαστοκράτορος καὶ Καίσαρος.

Περὶ προβλήσεως πατριαρχῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων.

Περὶ πενθίμων βασιλικῶν φορεμάτων.

Περὶ μελλούσης δεσποίνης γινομένης. (καὶ περὶ μελλονύμφης δεσποίνης, omisso γινομένης, A)

Ἰστέον ὅτι τὰ χρυσοκόκκινα σκιαδία φοροῦσιν οἱ ἀπὸ τοῦ πανυπερσεβάστου μέχρι τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου, τὰ δὲ συρματέϊνα (συρματηρὰ Regii) οἱ ἀπὸ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου μέχρι τοῦ (παρακ. τῆς σφ.) κουροπαλάτου Regii) παρακοιμώμενου τῆς σφενδόνης, τὰ δὲ κλαπωτὰ οἱ ἀπὸ τοῦ πρωτοβεστιαρίου (πρωτοβεστιαρίου Regii) μέχρι τέλους· ὁ γὰρ λογοθέτης τῶν ἀγγελῶν, εἰ καὶ μεταξὺ τοῦ τῆς σφενδόνης καὶ τοῦ πρωτοβεστιαρίου εὐρίσκεται, ἀλλ' οὐκ μῆτε συρματέϊνον μῆτε κλαπωτὸν σκιαδιον φέρει, ἀλλὰ διὰ βλατίου ἀσπρὸν μετὰ μαργελίων (ὁ γὰρ — μαργελίων om. Regii). τὰ δὲ σκαράνικα (φοροῦσιν addunt Regii) οἱ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ λογοθέτου τῶν ἀγγελῶν, τὰ δὲ κόκκινα οἱ (οἱ om. Grets.) ἀπὸ τοῦ ἀκολούθου καὶ (καὶ om Regii) μέχρι τέλους.

Sed haec ipso Codino capitibus tertio et quarto dilucidiora evadent, tametsi non satis cum indice congruere videntur.

[Alium officiorum Palatinorum indicem Medonius edidit, et ante Medonium Leunclavius Iur. Graeco-Rom. 1 p. 184. is infra positus est.

Τὰ ὄφρνια τοῦ παλατίου.

Ὁ δεσπότης,	ὁ σεβαστοκράτωρ,	ὁ καῖσαρ,	ὁ
πανυπερσεβάστος,	ὁ πρωτοβεστιαρίος,	ὁ μέγας δούξ,	ὁ
ὁ μέγας δομestικός,	ὁ πρωτοστρατάρχης,	ὁ μέγας λογοθέτης,	ὁ μέγας στρατοπεδάρχης,
ὁ μέγας κοντοσταῦλος,	ὁ ἐπὶ τοῦ κανικλείου,	ὁ πρωτοσέβαστος,	ὁ ἐπικέρνης,
σφενδόνης,	ὁ παρακοιμώμενος τῆς μεγάλης σφενδόνης,	ὁ παρακοιμώμενος τοῦ κοιτῶνος,	ὁ μέγας βαΐτουλος,
ὁ κουροπαλάτης,	ὁ πρωτοβεστιαρίτης,	ὁ	ὁ

δομέστικος τῆς βασιλικῆς τραπέζης, ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης,
 ὁ λογοθέτης τοῦ γενικοῦ, ὁ μέγας παπιάς, ὁ ἑπαρχος,
 ὁ μέγας θρουγγάριος τῆς βίγλης, ὁ μέγας ἑταιριάρχης, ὁ
 λογοθέτης τοῦ θρόμου, ὁ ὑπατος τῶν φιλοσόφων, ὁ μέ-
 γας χαρτουλάριος, ὁ μυστικός, ὁ πρωτασηκρήτης, ὁ
 ἐπὶ τοῦ στρατοῦ, ὁ μέγας θρουγγάριος τοῦ στόλου, ὁ δο-
 μέστικος τῶν σχολῶν, ὁ πριμμικήριος τῆς αὐλῆς, ὁ πρω-
 τοσπαθάριος, ὁ μέγας ἄρχων, ὁ τάτας τῆς αὐλῆς, ὁ
 μέγας τζαουσιος, ὁ πραιτώρ τοῦ δήμου, ὁ λογοθέτης τῶν
 οἰκεικῶν, ὁ μέγας λογαριαστής, ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων,
 ὁ ἀρχιδιάκονος, ὁ σκουτίριος, ὁ πρωτοκύννηγος, ὁ
 ἀμηράλης, ὁ ἀκτουάριος, ὁ μέγας ἀδνουμιαστής, ὁ
 κοικίστωρ, ὁ λογοθέτης τοῦ στρατιωτικοῦ, ὁ πρωτοἰερά-
 κιος, ὁ κριτῆς τοῦ βήλου, ὁ μέγας διερμηνευτής,
 ὁ λογοθέτης τῶν ἀγγελῶν, ὁ δικαιοφύλαξ, ὁ ἀπόλουθος,
 ὁ ὕρφανοτρόφος, ὁ πρωτονοτάριος, ὁ κριτῆς τοῦ φωσσά-
 του, ὁ δομέστικος τῶν τειχέων, ὁ πρωταλογάτωρ,
 ὁ βεστιαρίου, ὁ στρατοπεδάρχης τῶν μονακαβάλων, ὁ
 στρατοπεδάρχης τῶν μουρτάτων, ὁ στρατοπεδάρχης τῶν τζακ-
 κόνων, ὁ στρατοπεδάρχης τῶν τζαγγρατόρων, ὁ ἐπὶ τῶν
 ἀναμνήσεων, ὁ προκαθήμενος τοῦ κοιτῶνος, ὁ προκαθή-
 μενος τοῦ βεστιαρίου, ὁ δομέστικος τῶν θεμάτων, ὁ
 πρωτοκόμης, ὁ δομέστικος τῶν ἀνατολικῶν θεμάτων, ὁ
 δομέστικος τῶν δυτικῶν θεμάτων, ὁ προκαθήμενος τοῦ μεγά-
 λου παλατίου, ὁ προκαθήμενος τῶν Βλαχερνῶν, ὁ λο-
 γαριαστής τῆς αὐλῆς, ὁ μέγας διοικητής, ὁ νομοφύ-
 λαξ, ὁ βεστιαρίτης, ὁ ἑταιριάρχης, ὁ ἄρχων τῶν ἄλ-
 λαγίων, ὁ μέγας μυρταίτης, ὁ κριτῆς τοῦ σεκρέτου,
 οἱ ῥαβδοῦχοι, ὁ καρβαλλάριος, ὁ σεβαστός, ὁ προκαθή-
 μενος κάστρου, ὁ θρουγγάριος στόλου, ὁ κόμης.

p. 6 v. 17. *Despota Iunio dominus: sed ego Graecum nomen et hic et alibi libenter retineo, praesertim cum despota etiam Latinorum usu et calamis tritus sit; neque Latina vox dominus vim Graecae illius despota assequitur. despotaee inaugurationem habes c. 18. nec probo quod Glossarium affirmat, despotaee nomine vocatos fuisse filios, fratres, generos imperatoris, Sebastocratoras, Caesares et patriarchas. nullus hoc nomine appellabatur, nisi despotaee honore certisque ornamentis insignitus esset, sicut etiam nullus Sebastocratoris aut Caesaris nomen obtinebat, nisi per inaugurationem hanc dignitatem consecutus fuisset. loquor autem de posterioribus sequioris Graeciae temporibus, quae nobis Codinus repraesentat; tametsi extra Cpolim transiit etiam sine inauguratione ad alios. hinc princeps Serviae vocabatur despota Serviae; pro quo annales Latini saepe despotus. apud Gregoram lib. 3 et Aetoliae P 187 et Epiri despota. despota Serviae etiam crales, hoc est rex audiebat; et uxor eius non tantum despoena sed et cralaena seu cralitza:*

nam ut est in Pandecte Turcico c. 54, Ungaris Bulgaris Serviis *kiral* aut contractius *kral* rex est et *cralna* regina; quae Polonis *krol* et *krolna*. nec dubium videtur illud *kiral* exstitisse ex Graeco *κύριος*

Proximus erat despota ab imperatore; quocirca in syllabo dignitatum primum locum obtinet. Michael tamen Palaeologus despota maiorem honorem, tametsi anonymum, excogitavit; cuius vestigia Cantacuzenus sibi sequenda duxit, ita de se 4 5 scribens: *Matthaeum seniore filium nulla nominatim dignitate cohonestat, honore tamen supra despotas effert, nempe ut esset imperatori proximus; quem honorem primus Palaeologorum imperator Michael propter filium Constantinum Porphyrogenitum invenit; videbaturque ea dignitas despotarum dignitati antecellere.*

p. 6 v. 17. δεσπότης] imperii collega, ut et senior imperator, dictus quondam Augustus; imperii vero designatus successor, vel ab imperatore primus, ad Alexii Comneni, qui tyrannidem circa Christi annum 1117 invasit, nuncupabatur Caesar. Alexius Nicephoro Melisseno nomen ac dignitatem Caesaris iam adepto fratrem Isaacium praeferre meditatus, sebastocratoris nomen, quo supra Caesarem proximus ab imperatore cohonestaretur, adinvenit; ac tandem Alexius alter Angelus imperio potitus ex Alexio Theodoroque generis alterum creata recentius despotatus dignitate, sebastocratori Caesarique superiorem, sibi secundum, auctore Phranze 1 1, effecit. exin celebre despotae in curia CP nomen, urbeque a Latinis occupata et nōndum a Graecis recepta Ioannes Ducas Michaellem Thessalum filiumque Nicephorum τῷ δεσποτικῷ ἀξιώματι *despotatus honore* legitur extulisse apud Gregoram 2 13. sub Ioanne Lascari, memorati Ioannis nepote, cum imperii administrandi curam in se suscepisset Michael Palaeologus, ac ad ipsum imperii solium, quod solus herede palso teneret, omni arte totisque viribus contenderet, ὀλίγοι παρήλθον ἡμέραι, scribit praefatus Nicephorus 3 10, καὶ δεύτερον συγκροτοῦσα βουλευτήριον οἱ αὐτοῦ σπουδασταί, οὐ δέον εἶναι φάσκοντες τὸν τὰ βασιλικὰ καὶ κοινὰ διοικοῦντα πράγματα καὶ πρεσβείας πολλῶν ἀναδεδεγμένον ἔθνων μὴ καὶ τῆς βασιλείας ἔγγιστα ἔχειν καὶ τὸ ἀξίωμα, τιμῆς ἕνεκα τοῦ τῶν Ρωμαίων γένους καὶ ἅμα βεβαιώσεως τῶν μεταξὺ γινομένων καταστάσεων. ταῦτ' ἄρα καὶ τὸ τοῦ δεσπότητος ἀξίωμα δέχεται παρὰ τε τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως, Ioannis nimirum Theodoro nati. eo tamen titulo iam Michael alius Theodori gener gaudebat, quo constat, ut in inveniendis subtiles, ita et in geminandis dignitatibus Graecos fuisse liberales, lubens tamen fateor Michaellem hunc non eo nomine despotam vocatum, ut imperium heres adipisceretur, sed ut Aetoliae et Epiri princeps audiret, quo quidam alii dicti sunt Serviae despotae, hoc est reguli: quo etiam sensu Chaganus Turcarum dux ὁ μέγας δεσπότης ἐπὶ τὰ γενῶν et κύριος κλιμάτων τῆς οἰκουμένης ἐπὶ τὰ legitur apud Theophylactum Simocattam l. 7 de rebus Mauricii; nec non Boesilas τῶν Μυσῶν δεσπότης apud Cantacuzenum 1 55.

p. 7 v. 1. Sequitur σεβαστοκράτωρ, novum inventum et commentum Alexii Comneni, de quo filia eius Anna Alexiad. 3: νέον ὀνοματοποιήσας ἀπὸ τε τοῦ σεβαστοῦ καὶ αὐτοκράτορος τὰ δελφῶ ἔθηκε. eadem Zonaras in Alexio Comneno. at Glossarium contendit nomen hoc longe fuisse antiquius Alexio Comneno, quippe principibus Thessaliae a Constantino Magno concessum. itaque novum

fuisse, sed in palatio, non extra. et probat hoc ex l. 7 Nicephori Gregorae; apud quem tamen nihil huius invenio. verba eius habo. ὁ δὲ Ῥωσικὸς τὴν τε στάσιν καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης παρὰ τοῦ μεγάλου κελήρωται Κωνσταντίνου, ὁ δὲ Ἑλλοποννησιακὸς τὸ τοῦ πρίγκιπος, ὁ δὲ τῆς Ἀττικῆς τε καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἀρχηγὸς τὸ τοῦ μεγάλου δουκός, ὁ δὲ τῆς Βοιωτίας καὶ τῶν Θηβῶν τὸ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου, ὁ δὲ τῆς μεγάλης νήσου Σικελίας τὸ τοῦ ἡγῆός, καὶ ἄλλοι ἄλλα. nec alio loco, quem adducit Glossarium, id affirmat Gregoras, sed tantum dicit in postremo Thessaliae principe, qui erat Ioannes Ducas, defecisse maiorum successionem et *sebastocratorum* principatum, qui ab Alexio Comneno talis esse poterat: ut enim nomen despotae transit ad alios principes, ita etiam nomen *sebastocratoris* ex aula ad principes Thessaliae manasse videtur. adde quod Anna dicit Alexium novum nomen composuisse ἐκ τοῦ σεβαστοῦ καὶ τοῦ αὐτοκράτορος. quomodo ipse primus haec duo in unum conflavit, si nomen hoc a Constantini magni aevo descendit? Zonaras καινὸν ὄνομα vocat. quomodo καινὸν, si a Constantino magno? idem ex ipso Codino satis manifestum est. an nomen *superintendentis* ideo novum esset, licet Glossarii auctor scholae Leidensis *superintendens* salutaretur? translatio quidem ad hunc hominem nova esset, sed vox ipsa nova non esset utpote iam pridem in novatorum circulis decantatissima. etiam antecessores Alexii hoc morbo laborarunt, et in primis Leo philosophus, qui teste Zonara Zautzem Stylianum non tantum designavit magistrum et dromi logothetam, sed et novo excogitato nomine βασιλοπάτορα nominari voluit.

σεβαστοκράτωρ] dignitatis eius instituendae causam refert Anna Comnena institutoris filia Alexiados l. 3. Ioannes Alexii filius concessos patruo honores servavit, ut in eius vita narrat Nicetas. Ioannes idem Manuelem quattuor filiorum ultimum σεβαστοκρατορικαῖς ὑπέξῃσεν τιμαῖς. Ioannis filius Manuel patre mortuo vocatus ad sceptrum Isaacium patruum etiam *sebastocratorem* vocatum, missis in urbem amicis, ne tum sanguinis iure tum ob dignitatem imperatoriae proximam moliretur res novas, compescuit. Nicetas idem in Manuele l. 1: μὴ πως περὶ τοῦ τῶν ὄλων αὐτὸς εἶναι κύριος διαμιλληθῆ ἄτε ἀπὸ γενεσιῶς εἰς τὴν διαδοχὴν τῆς βασιλείας καλούμενος. ut potestate et insignibus, ita (usque ad despotam creatum) sanguine coniunctus fuit imperatori *sebastocrator*. Isaacius Angelus anno 1184 imperium sortitus fratrem Alexium regni successorem, ac patruum quoque Ioannem ducem, *sebastocratores* declaravit; Alexius hic Isaacium filiae maritum priorem pari titulo insignivit. plures insuper eo nomine simul ornatos refert memoratus Nicetas, ex quo haec depremta, qui et praefatis tertium addit, Alexium nempe alterum Manuелиs nothum, Annalium Isaacii l. 3.

Observe Iunium verba illa p. 7 v. 5 πρώτος κατὰ τὸν χρόνον verte et facile primus per illud tempus. inepte. natu maiorem verte, vel Anna Comnena l. 3 indice, quae de Isaaco fratre Alexii Comneni, πρώτον τῶν ἀδελφῶν κατὰ χρόνον ὄντα ἐχρῆν τιμηθῆναι ἀξιώματι.

C A P U T II.

P 183

p. 7 v. 14. Caesar olim proximus ab imperatore, nunc in hoc censu apud Curopalatam tertius, qui forsán paulo post maior vel minor erit, prout Favonius ex palatio Cpolitano adspiraverit; cuius iuaugurationem habes infra c. 19.

Ab imperio potiundo, cuius spe pristinis saeculis fovebatur, Caesarem longe ablegavit Alexius, et sebastocratori supposuit. longius amovit alter Alexius, despotae dignitate eidem anteposita. tertius itaque ab imperatore temporibus ultimis numerabatur Caesar, ut Gregoras his 4 1 verbis manifestat: ὁ μὲν γὰρ σεβαστοκράτωρ ἐς τὸ δεσποτικὸν ἀνάγεται παρὰ τοῦ βασιλέως ἀξίωμα, ὁ δὲ μέγας δομέστικος ἐς τὸ τοῦ Καίσαρος, ὁ δὲ Καίσαρ ἅμα τῷ πενθερῷ τοῦ δεσπότητος ἐς τὸ τοῦ σεβαστοκράτορος. ἐποίει δ' ἐπίσημον τὴν ἐν τοῦ πενθεροῦ διαφορὰν, ὅτι ἐν τοῖς κνανοῖς πεδίλοις καὶ χρυσοῦφεις αὐτῷ ἐνημοζόντο ἄετοί. sebastocratoris praeterea publicis in acclamationibus simul cum imperatoris pronuntiatum nomen audiebatur, quod superior observatio ex Anna Comnena declarat, Caesaris nusquam: id enim per unius tantum anni spatium Alexio fratri concessit Michael Palaeologus, ac ut pariter imperatoris pene more recuperata Cpoli triumphans incederet coronatus, de quo Gregoras laudati libri sect. 5: ἀντάξιον ἀπέδωκεν γέρας Ἀλεξίῳ τῷ Καίσαρι, ὅτι δι' αὐτοῦ τοῖς Ῥωμαίοις τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν ὁ θεὸς ἐχαρίσατο. τὸ δὲ ἦν θρίαμβον συγκροτηθῆναι πολυανθραπότατον καὶ περιφανέστατον κελύσει τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ἐπὶ τούτῳ τὸν Καίσαρα πομπεῦσαι ἐπὶ πάσης τῆς πόλεως, οὐ μόνου τοῖς τοῦ Καίσαρος παρασήμοις κοσμούμενον, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ στεφάνῳ πολυτελεῖ καὶ μικροῦ δέω λέγειν βασιλικῷ. ὃ δὴ καὶ γέγονε. προσετετάχει δ' ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς διὰ μνήμης τοῦ τοῦ Καίσαρος ὄνομα ἄγεσθαι ὁμοῦ τοῖς τῶν βασιλέων ἐν τοῖς ὑμνητηρίοις καὶ εὐφήμοις ἅπασι, πανταχῇ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατείας ἄχρις ἐνιαυτοῦ. καὶ τὰ μὲν τοῦ Καίσαρος εὐτυχήματα τοιαῦτα.

ib. v. 15. Magnus domesticus hic ordine tertius est. Graecis domesticus nihil aliud est quam προηγούμενος καὶ ἐπιστάτης et in ecclesiasticis domesticus appellatur ἀρχιδὸς καὶ ἐπιστάτης μελωδιῶν τε καὶ μελωδῶν, ut est apud Citrium in Responsis; de quo iam lib. 1 c. 2. ut autem domestici nomen sonantius esset, vocula μέγας appingenda fuit. quae duo Latini interdum coniungunt, ut Tyrius de bello sacro 2 5: cum esset in imperiali palatio plurimum honoratus, et megadomestici dignitate, quem nos maiorem seneschallum nominare consuevimus, fungeretur, ab imperatore secundus. hinc δομεστικάτον dignitas seu officium domestici. Anna Comnena l. 8: καὶ τὸ δομεστικάτον αἰτούμενος τῆς ἀνατολῆς οὐκ ἔτυχε τῆς αἰτήσεως. utitur eadem vocula Turonensis 2 8: Gaudentius pater Scythiae provinciae primoris loci, a domesticatu exorsus militiam, ad magisterii equitum culmen provectus est. verum tam μέγας domesticus quam alii domestici saepius adhuc nobis sese spectandos exhibebunt.

Non unus, sed plures domestici, ecclesiastici, militares, civiles. hic unus qui μέγας, de cuius nomine et officio pauca et huic

tantum loco congrua dicenda. domesticus idem olim qui procurator, ac numerosae familiae totiusque domus curam gerens. Simocatta 8 13: ἀναιρεῖται ὁ πραισεντῖνος ὁ τὰς τοῦ Πέτρου (στρατηγῶ) πεπιστευμένους φροντίδας, ὃν δομέστικον εἰώθασι Ῥωμαῖοι ἀποκαλεῖν. hic in fidem suam communia familiae bona recipit, ac etiamnum hodie in monasteriis πιστικός audit. Artabas dum Artabas dum alius Copronymi gener domesticum (procuratorem intellige) apud Theophanem efficit. hinc cuiuslibet rei vel ordinis praefectus ac praepositus vocatur domesticus a Graecis; de quo Ioannes Cetri episcopus: ἡ τοῦ δομεστῖκου προσηγορία κατὰ Λατίνους τὸν ἐξάρχοντα, τὸν προηγούμενον, τὸν ἐπιστάτην δηλοῖ. a re itaque familiari ad militiam translata vox ducem exercitus supremum, et ut loquitur Comnena Alexiados 2, στρατηγὸν αὐτοκράτορα, vel ut alii praefectum praetorio, quod militares copias sub imperatore duceret communiumque rerum administrationem ab eo sibi commendatam teneret, significat. eadem occurrit primum apud Cedrenum in Theophilo, sub quo Manuel Romanas legiones ducit, Theophobus Persicam: ille vero domesticus mox declaratur. legitur quoque primum apud Theophanem in Michaele Rancabe μέγας δομέστικος Theophilo antiquior. in Irene et Constantino cernitur Antonius quidam domesticus cum militaribus copiis ad bellum missus: ἡ βασίλισσα ἀπέστειλεν τὸν Ἀντώνιον σὺν τοῖς τάγμασιν. Antonius idem πατρῖκιος καὶ δομέστικος τῶν σχολῶν scribitur in Copronymo. unde conicio supremum exercitus Romani ducem circa Copronymi aetatem domesticum, ac paulo post magni honore adiuncto vocatum, qui prius στρατηγός ubique audiebat: fatear licet alia iterum vice domesticum exstare in Iustiniano 2, at non exercitus sed στρατόρων equisonum celebrari. eius igitur est exercitum educere, et belli res curare. eapropter Michael Palaeologus Ioannis Angeli fratrem μέγαν χειροτονήσας δομέστικον, καὶ τὰ στρατεύματα παραδούς αὐτῷ, εἰς δύσιν ἐπέποιψε κατὰ τοῦ ἀποστάτου Μιχαήλ. φροντιστῆς etiam et ἐπιμελητῆς δημοσίων πραγμάτων ab auctore memoratur; cuius quidem ac amplioris etiam muneris descriptionem exhibuit Cantacuzenus, ipse magnus domesticus, 2 5.

p. 7 v. 16. Panhypersebastus.] etiam hoc ἀξίωμα καὶ ὄνομα est Alexii Comneni ποίημα, qui in his excogitandis fecundus et facundus fuit. vide Zonaram in Alexio Comneno. sed ut hic dicitur, iste panhypersebastus, ultra quem ambitio progredi non posse videbatur, invenit sequentibus annis parem Ioannem Cantacuzenum, magnum domesticum, et paulo post maiorem ac superiorem, ut et protovestiarium. ita ceu pila ludebant isti et rebus et nominibus modo in altum elatis modo deorsum pressis. Andronicus senior imperator Ioannem nepotem suum panhypersebasti dignitate decorans eum longe augustiorem effecit quam antea fuerit, concessis vestimentis calceis et equi ornamentis lutei coloris, ut inter imperatoriam nobilitatem maxime illustris esset, ut ait Gregoras l. 7. ut autem uxor despotae despoena, Caesaris Caesarissa, sebastocratoris sebastocratorissa dicta est (vide c. ult. Codini), ita uxor panhypersebasti panhypersebasta audit; qualis apud Gregoram l. 3 filia Theodori Metochitae, matrimonio iuncta praedicto Ioanni panhypersebasto.

Ὁ πανυπερσεβαστος] de cuius dignitate ab Alexio Comneno inventa praeter Zonaram haec Anna filia: κατ' ἐκείνο δὲ καιροῦ τετίμηται καὶ ὁ Ταρωνεΐτης καὶ γαμβρός ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ βασιλέως πρωτοσεβαστός τε καὶ πρωτοβεστιάριος. μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ πανυ-
Codin. Curopalat. de Offic.

περσέβαστος ἀναδείκνυται καὶ σύντροφος τοῦ Καίσαρος γίνεται. τῶν δὲ τῶν ἀξιομάτων τὴν καινοτομίαν ὁ ἐμὸς πατὴρ προσεξέτατο ξυνηθεῖς, τοῖς δὲ καὶ παραχρησάμενος· τὸ μὲν γὰρ παννυπερσέβαστος καὶ σεβαστοκράτωρ, καὶ ὅσα τοιαῦτα, συντεθεικέναι παραχρησάμενος φαίνεται· σεβαστοὶ γὰρ οἱ βασιλεῖς ἀνεκαθεν κοινῶς ἀνομάζοντο, καὶ τὴν ἰδιαζόντως εἰς βασιλεῖα λεγόμενον τὸ τοῦ σεβαστοῦ ὄνομα· αὐτὸς δὲ εἰς τὸ κοινότερον πρότερον κατήνευγε τὴν τοιαύτην ἄξιαν. erat enim, non Caesare modo sed et domestico, panhypersebastus humilior, unde et panhypersebastum, a quo sibi metuebat, promeriturus senior Andronicus ad Caesaris dignitatem evexit. Gregoras 8 20: ὄθεν ὁ γηραιὸς βασιλεὺς διὰ δέος μειζόνων κακῶν ἀπέστειλε προσεβείαν πρὸς αὐτὸν (παννυπερσέβαστον) καὶ ἅμα τῇ προσεβείᾳ καὶ τὰ τοῦ Καισαρικοῦ ἀξιώματος σύμβολα. illustriorem tamen a prima sua institutione reddiderat idem imperator, ut apud Gregoram ipsum reperies libri praecedentis sect. 28. et ut illustrem valde laudat Nicetas in Andronico l. 1.

p. 8 v. 13. Protovestiarium] primus praefectus vestiarii, cuius uxor *protovestiarium* saltabatur, ut est apud Annam Comnenam l. 6 Alexiad. de protovestiarium saepius dabitur dicendi locus.

p. 8 v. 18. vestiarium adibit qui de protovestiarium sollicitus est. vestiarium nonnunquam vestitus est, res vestiarium, quantum satis est vestium, sicut calciarium quantum calceamentorum necesse est. vestiarium in postremis libris Codicis et in Notitia Imperii accipe, in quo vestes principis conduntur et reponuntur. Moschopolus lib. cui titulus *σολλογὴ Ἀττικῶν ὀνομάτων*: βεστιοπράτης ὁ ῥάπτης· βεστία γὰρ παρὰ Ῥωμαίοις τὰ ἱμάτια, ἕξ οὗ καὶ βεστιάριον κληῖται, ἐν ᾧ τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα φυλάσσονται. Guillelmus Tyrius l. 2 de bello sacro: quo facto ex imperialibus vestiariis oblata sunt praedicto viro in auro vestibus vasis et pretiosis lapidibus. vides in vestiarium non vestes modo sed et aurum vasa lapides pretiosos reponi, unde nonnulli vestiarii thesaurique unam acceptionem contendunt. vestiarium itaque qui huiusmodi curat, proferat, recondit, asservat. is βεστιάριος Graecis, ut Zonarae in Eudocia, Ioanni Damasceno monacho et aliis. princeps omnium πρωτοβεστιάριος, de quo in praesenti, cuius nomen iam a Theophili temporibus agnitionem apud Theophanem, a caeteris deinde historicis usurpatum, a magnis viris ambitum. panhypersebasto nondum instituto a domestico dignitate secundus fuit, auctore Cedreno in Constantino Romani filio: Νικόλαον γὰρ τὸν πρῶτον αὐτοῦ θαλαμηπόλων δουετικὸν προεβέλετο τῶν σχολῶν καὶ παρακοιμώμενον, Νικηφόρον δὲ τὸν μετ' ἐκείνων τὰ δευτερεία φέροντα πρωτοβεστιάριον. ut domestico proximus, ac rem vestiarium tractans, sacras Christi fascias in ecclesiastica processione gestare manibus audet apud Cedrenum in Michaele Paphlagone. illi ad cubiculum imperatoris nec non in ipso sacro cubiculo dormire fas erat. Leo Grammaticus in Michaele Theophili filio: ἐνδοθεν δὲ τοῦ κοιτῶνος ἦν Βασιλικανὸς τῇ βουλήσει τοῦ βασιλέως ὀπνώσας ἐν τῇ κλίνῃ τοῦ Πεντακίου πρὸς φυλακὴν αὐτοῦ. erat Rentacius ille protovestiarium, prius aliquo tempore a Michaele ad monendum de Basilio coronando patriarcham missus, et vestes regiumque apparatus omnem prolaturus.

p. 9 v. 4. ὁ μέγας δούξ] notum est unde Graeci ducis nomen acceperint. inde δούκανα ducis uxor, Nicetae in Alexio Comneno l. 1. δονκᾶς, δονκάδος, δονκάδι, δονκάδα. Synodus Florentina: καὶ οἱ μεγάλοι αὐθέντες καὶ ῥηγάδες καὶ δονκάδες. legimus etiam οἱ δούκαι, τὸν δούκα καὶ δούκαν. Tyrius magni ducis meminit, sed iunctis et corruptis vocabulis, 20 14: misit cum classe de suis prin-

cipibus megalducas consanguineum suum, et 22 11: Alexius megalducas, qui classi erat praefectus. usurpant etiam Graeci δουκάτον pro praefectura et ductu; et pro moneta, quae Germanis est ein ducat. δουκάτωρ ductor. vide Meursium in Glossario Graecobarbaro. olim Atticae et Athenarum princeps magnus dux audiebat, ut est apud Gregoram l. 7. P 189

Ut officia nunquam, ita nec officiorum appellationes temere confundendae. quamvis itaque in posteriorum imperatorum constitutionibus nuncupentur duces qui limitibus militibus provinciis et foederatis praesunt (στρατιωτικοῦ καταλόγου τῆδε ἰδρύσατο, οἷς δὴ ἀρχοντα εἰσαεὶ ἐπιστάνα διώρισεν, ὃν Ῥωμαῖοι δοῦκα τῆ Λατίνων καλοῦσι φωνῇ, de Iustiniano ait Procopius ubi de eius aedificiis l. 3), dux tamen magnus, de quo hic, navale solum sub sua dispositione tenere potest. ac ita vires imperii cum magno domestico dividit ut ipse maris, domesticus terrae potestatem sortiatur, prout cum auctore statim c. 5 legemus. eam ob rem ubi magni domestici nomen terrestrium copiarum duci inditum, de quo nuper coniecimus, tunc vel non multo serius magni ducis, ut maris praefectum speciatim indicaret, vulgatum suspicor. penes Gregoram itaque 7 6 fides est ut Atticae et Athenarum princeps, cuius ditio imperii CP frustulum rescissum fuit, iam a Constantini aetate magni ducis, ipse Romanis ducibus allectus, dignitatem fuerit adeptus. memorat Leo Grammaticus τοῦ πλωῖμον τὸν δοῦκα. magni nomen addidit Nicetas Manuelis Comneni l. 2 non uno loco. l. 5: ὁ Μανουὴλ στέλλει τὸν μέγαν δοῦκα τὸν Κοκτοστέφανον Ἀνδροῦκον περὶ πον τὰς ἑκατὸν καὶ πενήτηντα τριήρεις ἔχοντα, ὅτι μὴδὲ τῶν Βενετικῶν ὁ στόλος ἦν ἐνδεέστερος. in Alexio Manuelis huius F: ὤρμησεν ὁ πρωτοσέβαστος τοὺς πισοτάτους στόλω ἐπιστῆσαι τριηράρχας, καὶ παραδοῦναι αὐτὸν τοῖς ἐκείνω κατὰ γένος ἐγγίξουσι. τοῦ δὲ μέγαν δουκὸς τοῦ Κοκτοστιφάνου ἀντιπνεύσαντος, καὶ τῆς στολαρχίας παντὶ τρόπῳ ἐξεχομῖνον ὡς αὐτῷ καὶ οὐχ ἕτερω δῆλον οὐδὲν προσηκούσης, ἀναγκαστῶς τὴν βούλησιν μετατίθειν. subditur: καὶ δὴ ὁ μὲν Κοκτοστέφανος Ἀνδροῦκος κύριος καθειστέθει τοῦ στόλου παντός. Isaacii Angeli l. 3: στέλλει Ἰσαάκιος τὸν ἴδιον ἐξάδελφον Κωνσταντῖνον, ὃν καὶ δοῦκα τοῦ στόλου προβάλετο. Anna Comnena μέγαν δοῦκα Ἰωάννην μετὰ στόλου μέγαν in Cyprum refert missum l. 8. Constantinum Dalassenum facta ad nomen allusione θαλασσοκράτορα a patre Alexio, novorum nominum et dignitatum auctore, προεχειρισμένον, ac inferius δοῦκα Κύπρον nominatum. meminit etiam magni ducis Latinus Tyrius 20 11: misit cum classe megalducas consanguineum suum, et 22 11: Alexius megalducas, qui classi erat praefectus. iuncta corruptaque sunt haec verba, aiunt quidam: a quo, non edisserunt. certe non nisi a Tyrio scriptore barbare megalducas, μέγαν δοῦκα vice, pronuntiante connexa. vox μέγαν trivialis licet, prae μέγαν, minus anomala est: fateor δοῦκας, vice δοῦξ, grammatico iure recentiore scribi.

p. 9 v. 5. Protostrator] mendose codices nonnulli πρωτοστάτωρ. Nicetas existimat protostratorem esse Latinorum mareschalcum: ita enim in Balduino de Gofredo loquens: μαρέσχαλκος ἦν ἀξίωμα ὁ ἀνὴρ, δηλοῖ δὲ καθ' ἑλληνας ἢ φωνῇ τὸν πρωτοστράτωρα (ita scribendum, si Latinam quantitatem spectes: occurrit tamen crebro per o, πρωτοστράτορα). Ioannes Curopalata in Theophilo vocat τῶν ἵπποκόμων πρῶτον, quia illis praecerat. etiam simplex στρατῶρ usurpant. Suidas: στρατῶρ εἶδος ἀξιώματος. in donatione Constantini: στρατῶρος ὄφρῖμιον ἐποίησαμεν.

p. 9 v. 5. stratorum erat equum freno tenere et conscendenti magistratui opem ferre. Spartianus in Caracalla: *cum illum in equum strator eius levaret*. Paulus Diaconus de gestis Langobard.: *equus quamvis hinc inde a stratoribus, verberibus caesus, non poterat elevari*. ἵπποκόμους eos dixere veteres Graeci: εὐθὺς οὖν καλεσάμενος τοὺς ἵπποκόμους καὶ τοῦ ἵππου ἐπιβάς τῆς πρὸς τοὺς Κομνηνοὺς φερούσης πορείας ἤψατο, στρατῶρας recentiores. Theophanes: μετὰ σπαδαρίων καὶ στρατῶρων τινῶν καὶ ἐτέρων βασιλικῶν ἀνθρώπων. eorum primus πρωτοστράτωρ. Cedrenus in Theophilo: Μιχαὴλ ἵπποκόμων ὁ πρῶτος γενόμενος· πρωτοστράτωρα τοῦτον φασί. eadem fere Europalata apud Meursium. Theophanes in Michaelae Theophili filio: τοῖς οἰκείοις ἵπποκόμοις Βασίλειον ἐπέστησε· πρωτοστράτωρα τοῦτον οἶδεν ὀνομάζειν ἢ διάλεκτος κοινή. eadem ad verbum ex Theophane Zonaras Ann. 3. alio nomine ἵπποκόμων στρατεύοντα vocavit Cedrenus in Michaelae Rancabe, κόμητα τοῦ ἵπποστασίου in Isauro Leone. δομέστικον quoque τῶν στρατῶρων dixit in Iustiniano 2 Theophanes: ibidemque πρωτοστράτωρα τοῦ ὀφικίου memorat, alium tamen a regio, comitatus nempe ὀφικίου vocati, stratorum primum. magnum quoque scripsit Phranzes; at ubi decresebat imperium. acies protostratorem saepius legimus duxisse apud Cedrenum Zonaram Gregoram et alios. senatoria dignitate claruisse discimus ex Cantacuzeni 1 15: πρὸς θύραις ταῖς αἰῖς ἐφεστήκασιν τῶν τῆς συγκλήτου τινῶν. illi domesticus et protostrator erant.

p. 9 v. 6. Magnus stratopedarcha] Graecum nomen et hic et alibi libenter retineo, quia vix suppetunt Latina, quae talium vocum vim satis exprimant.

Ὁ μέγας στρατοπεδάρχης] is non alius quam tribunus, qui militum causas definit, crimina etiam leviter castigat flagellisque caedi iubet, et absente exercitus praefecto in milites animadvertit, vigiliarum et protectionis tesseram dat. si miles crimen aliquod admiserit, ait Vegetius 22 9, auctoritate praefecti exercitus a tribuno deputatur ad poenam. arma militum, vestes, equi, annona ad curam eius pertinent. disciplinae ius et severitas exercitus, non solum peditum sed etiam equitum legionariorum, praecepto eius quotidie curatur: ipse autem custos et diligens et sobrius legionem sibi creditam assiduis operibus ad omnem devotionem reformat et industriam, sciens ad praefecti laudem subiectorum redundare virtutem. στρατοπεδάρχην vero tribunum esse declarat Theophanes in Ioviano, quem eundem τριβοῦνον, deinde στρατοπεδάρχην, mox χιλίαρχον appellat. ultima quoque voce hoc officium eius explicat Cedrenus; quem domesticorum praefectum Marcellinus, eorundem primicerium scribit Hieronymus in Chronico. στρατοπεδάρχην castrorum curam gessisse ex nomine scribunt alii, quibus assentior; id enim quoque muneri praestitit. auctoritatem et alia ad caput quintum proferam. Eumathium, ut Cyprum recuperatam tueretur, stratopedarcham ab Alexio creatum refert Anna filia l. 8: δεῖν ἔγνω Ἀλέξιος τὰ κατὰ τὴν Κύπρον ἀσφαλίσασθαι, καὶ τὸν Φιλοκάλην Εὐμάθιον τὴν ταύτης ἀναθέμενος φρουρὰν στρατοπεδάρχην προεχειρίσατο, ναῦς πολεμικὰς δεδωκὼς αὐτῷ καὶ ἱππότητας, ἐφ' ἃ τὰ κατὰ τὴν Κύπρον διὰ τὴν θαλάσσης καὶ ἡπείρου ἀσφαλίσασθαι. explicat Logotheta στρατοπεδάρχην voce Turcica iam Graecis satis familiari πελάρχαικιν: Leunclavius Peclarpax ait esse Begler-beg, quem exponit praetorem, praesidem, et tandem supremum castrorum principem; additque vocem Graecam στρατοπεδάρχην. magnum hunc stratopedarcham quattuor minoribus praefuisse scribit Meursius: at non magnus semper qui aliis praest, sed qui officio praestat.

p. 9 v. 7. Magnus primicerius] de primiceriis iam egi l. 1 c. 2.

illud hic observa, olim Boeotiae et Thebarum principem *magni primicerii* nomen tulisse, teste Gregora l. 7, qui addit hunc ipsum principem posteris temporibus pro magno primicerio μέγαν κύριον appellatum esse, a prima syllaba occasione sumpta, a prima nimirum syllaba vocabuli κήριον amputatis compendii gratia, ut vulgus solet, ex vocabulo *primicerii* duabus prioribus syllabis. ex quo colligas iam tum η et υ eodem sono, instar iota, prolata fuisse: alioqui duas illas vocolas κήριος et κύριος vulgi consuetudo non confudisset.

Si primicerius ex Suida πρώτος τάξεως τῆς τοχοῦσης, ex Heracio in Novell. l. 2 Iuris GR ἐν ἐκάστῳ τάγματι πρώτος, ut inter cantores, de quibus superiori cap., inter advocatos, de quibus Ius GR p. 225, prior est *primicerius*, an ita hic magnus inter varios imperii primicerios ut cunctis imperet? affirmat, ut nuper de stratopedarcha, Meursius. at cum alius sit in aula primicerius (ποιμικῆριος enim τῆς αὐλῆς legitur frequentius in sequentibus), ideo magnus hic, quia illi ceteris praeeminet; et ea causa primicerius, quod, ut infra scribit auctor, sit εἰς τὸ φεοσάτον κεφαλὴ τῆς βασιλικῆς συντάξεως, in exercitu imperatorii comitatus seu ministerii princeps; qui vulgo aulici ministerii cum potestate curator, le grand maistre. favet vocē data a Gregora interpretatio 7 8: primicerium enim quasi primum κύριον, et aptius μέγαν κύριον vertit. καὶ μὲν δὴ ἐστὶν ἃ τῶν τοιοῦτων παραφθορὰν τινα τῷ μακρῷ χρόνῳ παθόντα ἀμυδρῶς πως ὑπεμαίνουσιν τὴν ἀλήθειαν. τὸν γὰρ τοὶ τῆς Βοιωτίας καὶ τῶν Θηβῶν ἀρχηγόν, ἀντὶ μεγάλου ποιμικηρίου, μέγαν κύριον ὀνομάζουσι νῦν, εἰς τοῦτο παρενεχθῆντες ἐκ τοῦ παρενεχθῆναι τὴν πρώτην συλλαβήν. quod vero praemittit Boeotiae principem iam a Constantino primicerii nomen adeptum, nullam apud me fidem meretur.

p. 9 v. 8. Magnus contostaulus, comes stabuli, Gallis *constable*. nomen conflatum ex *contos* seu *conto* comes, et *staulos* stabulum. Cantacuzenus 1 40: *comperiunt principem Sabaudiae, quem Latinorum lingua conton vocat*; quia ea aetate princeps iste necdum erat dux sed comes. Synodus Florentina: ἐκαθέζοντο δὲ καβαλλάριοι τε καὶ μαρκέσιοι, κόντοι καὶ δονκάδες. est etiam recentioribus Graecis *κοντόν* breve, *curtum*, *kurz*, *parvum*; unde *contacium* sacri odarii genus. Cedrenus scribit quendam appellatum esse *κοντολέοντα* et alium *κοντοστέφανον* ob parvitatem, quasi *parvum leonem* et *parvum Stephanum*. est etiam *κοντὰ πλησίον*, *prope*. *σταῦλον* seu *σταῦλος* ex Latino *stabulum* detortum: nam extrita unica litterula *b* habes *staulum*. hinc etiam Germanis est *stall*, *stallung*, *installieren*, quod barbaris *installare*, *stallum* seu stationem assignare. nec mireris si talium origo a vocabulo *stabulum* repetatur, cum eadem vox contostaulo nomen tribuat, et quidem honorificum; hodieque *die stallmeister*, magistri stabuli, magno loco sunt in aulis principum. scribitur etiam *κονσταῦλος*, sed rectius est prius illud. habebant quoque veteres Franci comitem stabuli, ut videre est in epist. 3 Hincmari c. 16; quem vulgus corrupte appellabat constabulum, ut est apud Reginonem l. 2. et apud Tyrium passim legere est *constabularius*. habes et simplex *stabularius* apud Anonymum 8 6 de bello sacro: *Conradus Henrici III stabularius*.

Habuerunt Romani *comites stabuli imperatorii*, de quibus Paulus Diaconus l. 17 et L. 29 c. Theodos. de Annona et Tributis l. 11. Graeci pariter etiam vocibus consoni Badurium Iustini fratrem *κόμητα τῶν βασιλικῶν σταύλων*, aliumque anonymum eadem appellatione insignitum apud Theophanem et Leonem Grammaticum in Theophilo iactant. ab iis vetusti Franci regionum stabulorum *comites connestables*, Graeci recentiores suos *κονεσταύλους κονοσταύλους* vel *κοντοσταύλους* deducunt; hos tamen ab istis. rem paucis aperio. *comites neoterici κόντους* (ne *κοντούς*, hoc est *breves*, dixeris) appellant, ut Nicetas in Andronico l. 1: *οὐκοῦν τοῖς στρατηγοῖς ὀπτανόμενος, οὓς κόντους εἶπη τις ἂν Λατίνῃ διαλέκτῳ χρώμενος. stabula σταῦλα vel σταύλους.* Moschopolus: *ἰππῶνες ἰπποστάσεις, σταῦλοι.* ex utroque nullo negotio *κοντοσταύλος* creatur. ex Gallico *connestable* deduxisti, inquires. dictum volo. Franci namque, ut Christianorum bono nati, ea qua gaudent in exteras regiones excurrendi licentia, frequentius a Graecis, fidem in Saracenos propugnaturi, stipendia promerebantur (ut Ruselius ille qui quadringentis Francis apud Curopalatem et Annam Comnenam adiunctus Graecorum exercitum ducebat), ducemque suum nonnisi appellatione apud suos colenda dictum voluerunt. quae vero *stabuli comite*, vulgo *constabulario*, honoratior esse potuit aut sibi decentior, *τοῦ connestable?* en ut ad hanc vocem velut iu fontem Graeci referant suos *κοντοσταύλους*, inter quos Gregoras et Chalcondyles *κονοσταύλους* pronuntiant. dictionem tamen apud auctores Alexio Comneno superiores, nec dignitatem eo priorum reperias: at de *comite stabuli* vel *contostaulo* ceu Francorum duce testatur auctor c. 5.

p. 9 v. 9. Magnus logotheta] quid sit logotheta, iam l. 1 c. 6 explicavimus. et quamvis Nicetas dicat esse eum qui Latinis sit cancellarius, tamen id ubique locum habere non potest. quis enim logothetam *ἀγγελῶν, pecuariae* seu *gregum*, vocet cancellarium, ut et logothetam *τοῦ δρόμου, cursus?*

ibid. *λογοθέτην* a Cyrillo et a Chrysostomo de Poenit. ac primum a Cedreno in Anastasio memoratum, verum in alio quam qui pertractatur sensu reperio: praesens enim est non qui aerarii, sed qui publici regiminis *rationes ponit*. magnus namque logotheta cum imperatore communis boni rationem habet, res unde reipublicae commodum et simul principis thesaurus augscent administrat, et denique cunctis providet. de illo Gregoras, ubi de Muzalone, 6 2: *ἦν ὁ Μουζαλῶν (λογοθέτης) τῷ βασιλεῖ παραδυναστεύων τότε, καὶ τοῖς βασιλικοῖς καὶ δημοσίοις μισιτεύων πράγμασι, καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως μεγίστην καρπούμενος τὴν αἰδῶ διὰ τε σοφίαν καὶ γῆρας μακρὰν καὶ ποικίλην ἐμπειρίαν πραγμάτων μετὰ φρονήσεως ἔχων.* Nicetas ubi de Hagiotheodorite, in Manuele l. 1: *μελεδωνὸν δὲ μεσεύοντα καὶ τῶν οἰκείων ὑποδρηστήρα διαταγμάτων τὸν Ἀγοθεωδορίτην τίθησιν Ἰωάννην. καὶ ἦν τῷ προσώπῳ τοῦ βασιλέως ἀεὶ ὀπτανόμενος, καὶ τὰ τούτου ἐντάλματα ὄσα καὶ ἐπιφάσεις ἐν κρείττονος μοίρας δεχόμενος.* Curopalates in Michaele Parapinacio: *εἰς τὴν τῶν κοινῶν διοίκησιν καταστησάμενος, λογοθέτην αὐτὸν προβαλόμενος.* is non absimilis summo regii publicique iuris administro, quem supremum cancellarium Graeco Niceta teste vocamus: ὁ μὲν τὸν οἰκείον, ὡς ἡ Λατίνων βούλεται φωνή, *καγκελλάριον*, ita scribit eiusdem Manuelis l. 7, ὡς δ' Ἕλληνες εἶποιεν *λογοθέτην* (ἦν δὲ οὗτος ὁ *Μαγέντζης ἐπίσκοπος*) ἐπεμψεν. fax alia, qua vox illustretur, mihi superflua est. animadvertite modo logothetam prius fuisse qui publici aerarii quaestor vocatur; de quo sensu nos infra, ubi logothetam *τοῦ γενικοῦ* exponemus. *μέγαν* hunc *λογοθέτην* ante Alexii tempora vix auditum scio: *διοικητοῦ* vocem eius munus apud antiquos significasse fa-

teor: ac tandem cum ab imperatore his verbis institutum “*tu magnus logotheta esto;*” quae sibi dicta Phranzes asserit, quamvis clau ita creatus pro more officii imperatorem venerari ac publicè adorare vetitus fuerit, caeterum an hic μέγας λογοθέτης idem sit qui τῶν σεκρέτων et amplissimi senatus caput, mihi pene indubium: ubi enim huius mentio, de illo altum fit silentium, ac cum magnus ille personat, alius secretè latitat: an non ideo quia binominem diversis temporibus se fecit haec dignitas? certe scrupulum omnem a terenda sententiae huiusmodi semita Nicetas amovet in librorum titulo quo se λογοθέτην τῶν σεκρέτων καὶ ἐπὶ τῶν κρύπτων, secreti logothetam et iudicii praepositum, et in Murzupho, ἐπὶ τοῦ ἄκρου στήσαι τῆς συγκλήτου βατῆρος καὶ ἐν τοῖς σεκρέτοις λογοθετήσαι, in summo senatus solio consedissee et in secretis iudiciorum rationem supremam habuisse affirmat: at quid hoc aliud quam magnum logothetam egisse? logothetam insuper et urbis praefectum iubet Anastasius, referente Cedreno in eius vita, consensu ambone Aephalorum haeresim proclamare: quid hoc aliud quam senatus praesidem populi que rebus praepositum eidem voluisse favere et auctoritate publica confirmare? logothetam secreti Annae Comnenae l. 3, et apud Nicetam statim sub historiae limine, et in Isaaci Angeli l. 3 lego, magnum logothetam apud Nicephorum Gregoram et eo posteriores, logothetam nude sumptum vel τοῦ γενικοῦ addito apud omnes Niceta scriptore superiores.

p. 9 v. 10. Protosebastus *primaugustus*, ut Wolfius vertere amat. Rogerus in Annalibus Anglicanis: qui vocabatur *Græce protosebastos*, Latine *comes palatinus*. protosebasti dignitas dicitur hic ordine decima tertia; et ita est in nostro indice: in catalogo Iuris Graecorum l. 2 decimum quartum locum obtinet. in nostro magnus domesticus quartus est, in illo septimus.

Ὁ πρωτοσέβαστος] inauditum ante Alexii Comneni tempus nomen; ac ubi eum Sebastocratoris et panhypersebasti conimentum Anna filia narrat l. 3, ibi generum Taronitem protosebasti et protovesiarii dignitate auctum, Adrianum vero fratrem protosebastum clarissimum vocatum, refert: ὁ Ἀδριανὸς ὁ ἀδελφὸς τοῦ κραυτοῦτος πρωτοσέβαστος ἀξιοῦται περιφανέστατος. mox absque medio subdit: τούτων δὲ τῶν ἀξιομάτων τὴν καινοτομίαν ὁ ἐμὸς πατὴρ προσεξέσφατο. alios protosebastos protovesiarii dignitate coniuncta Nicetas Gregoras Cantacuzenus recensent. ad Alexium et Annam redeo. ipsa ubi Venetos bellorum socios donis et honorum cumulis a patre compensatos narrat, ipsum rei publicae ducem protosebastorum dignitate et stipendiis, patriarcham vero pervenerandi appellatione, collato non illiberali donativo, cohonestatum scribit, verba eius sunt: δεσδιὰ πολλῶν τούτων ἀμειψάμενος δωρεῶν καὶ τιμῆς καὶ αὐτὸν τὸν δοῦνα Βενετίας τῶ τῶν πρωτοσεβάστων ἐξιοματι μετὰ τῆς δόγας ἐτίμησεν, ὑπέρευμον δὲ καὶ τὸν πατριάρχην σούτων ἠξίωσε μετὰ τῆς ἀλόγου δόγας. nusquam tamen erat ἀλογος δόγα, nec in rationem militabat, cum Venetos, ut sui patriarchae sustentarent inopiam, pauco retro tempore, anno videlicet 1073, Gregorius septimus pontifex Romanus literis fuisset hortatus, de quibus Baronius illo anno num. 51. protosebasti pileus erat viridis, ut c. 4 legemus, viridisque liquor ei proprius, quo, sicut imperator rubro, subsignandi potestatem nactus est. Nicetas de Alexio protosebaste iu Alexio Manuelis filio: δόγμα ἐκ βασιλέως ἐξήνεγκε, μὴ ἄλλως εἰπαρόδεκτα οὐσθαί ὅσα ἢ βασιλικῇ χεῖρ ὑποσημαίνεται γράμματα, εἰ μὴ πρότερον ὀφθεῖεν τῷ Ἀλεξίῳ, καὶ οὕτω τὴν δεξιὰν τῷ βατραρχεῖῳ ἐπιδούς χρώματι τὴν τοῦ ἐρυθροῦ ἐπισημασίαν βραβεύσει.

In nostro nullus est ὁ ὕπατος τῶν φιλοσόφων, *summus philo-*

saphorum: at in altero 29 stationem obtinet. 86 locum teneant *δαβδοῦ-
P 190 χοι*. interpres vertit *lictiores*; noster index rhabduchis caret. sunt et aliae diversitates, quas lector mutua utriusque catalogi collatione deprehendet.

p. 9 v. 11. Pincerna pocillator. scribitur etiam *πικέρνης*. in indice Iuris Graeco-Romani annotatur et approbatur lectio ista *ὁ ἐπι-
κέρνης*. sed tueamur vulgatam: alioqui paulo post exsurget qui divi-
sim legat *ὁ ἐπὶ κέρνης*.

ibid. *pincerna* Latini dictio cognita, ex qua, ut rentur quidem, Graecobarbara *πιγκέρνης*: at si mihi fidem non omnino demperis, ipsa *πικέρνης* germane Graeca est, quasi *ἐπὶ κέρνης*, poculis praefectus. scis verbum *κεράννμι* vini temperandi vel miscendi significantiam adeptum, cuius vice *κερῶ* profert vulgus; ab eo *κέρνη pocillatio et praebendi calicis ministerium*, ac *ὁ ἐπὶ κέρνης pocillationi sive poculis praepositus*: exinde duabus in unam contractis dictionibus fit per aphæresim *πικέρνης*, ex affinitate ad Latinum pincernam etiam *πιγκέρνης* vocatus, qui Cedreno in Theophilo *ὀνοχοῶν*, Nicetae l. 1 Alexii *κυλικιφόρος*, l. 1 Andronici *ὁ ἐπὶ κεράσματος* (*vinum κρασί sive κρασίον* hodie dicunt), et Manassi denique *ὁ ἐπὶ κέρνης* scriptus. ita me deus amet, vates fuit Gretserus: his enim madida adhuc charta vix exaratis characteribus in eo primum legi "*paulo post exsurget qui divisim legat ο ἐπὶ κέρνης*."

ib. v. 12. Curopalata] nomen, ut videtur, a *cura palatii* formatum. Evagrius 5 1: *τὴν φύλακὴν τῆς αὐλῆς ἐμπειπιστευμένους, ὃν κουροπαλάτην ἢ Ρωμαίων λέγει φωνή*. quem descripsit Corippus laud. Iust. 1 185 et lib. 2 282. Latini nomen curopalatae varie depravant: hinc apud Luitprandum in legatione est *Leonis coropalati*, et apud Leonem Ostiensem *coroplasi*. *κουροπαλάτισσα* uxor curopalatae, et *κουροπαλατικιον* munus seu dignitas curopalatae; qua insigniebantur etiam absentes, et quibus Cpolis nec visa nec fortean videnda. exempla invenies in libello Constantini Porphyrogeniti de administrando Imperio.

De Curopalata passim Codinus in suo libello; quem olim officium habuisse ait, sed ignotum, *nunc vero*, hoc est tempore Codini, *nullum*. Alemannus ad p. 28 Procopii duplicem Curopalatam statuit, alterum qui sub se habebat praetorianos milites, quorum plures ordines, *domestici, protectores, silentiarii*, de quibus Procopius p. 108. ex his alii in atrio et vestibulo regiae versabantur, alii pro cubiculis desidebant et excubias agebant diu noctuque: hi *σωματοφύλακες*, Latine excubitores vocabantur, illi *φύλακες τοῦ παλατίου*, custodes palatii, praetorii milites seu praetoriani, aulae vel aulici milites. praefectum his ordinibus *comitem praetorianorum* seu *excubitorum* appellat Iornandes, Procopius *principem custodum palatii*, Corippus de laud. Iust. Min. 2 285 *curam palatii*. alter curopalata erat praepositus fabricae palatii, de quo Cassiodorus libro 7 Var. epist. 5, cuius magnam dignitatem fuisse credit Meursius in Glossario, *quod ante regem Theodoricum auream virgam gestans primus incederet. at Cassiodorus: primus, inquit, inter obsequia numerosa, hoc est non inter*

singulares et primarios viros, patricios senatores et Consulares. aurea vero virga est, quam Codinus δικανίκιον appellat, inferioribus etiam ordinibus concessa honoris ergo, idque ex eodem Cassiodori loco colligere est. plures aliquando erant Cpoli hac dignitate conspicui. Cedrenus: μετὰ δὲ τὸν θάνατον Ἰουστινιανοῦ ἐκράτησεν ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Ἰουστίνος ὁ ἀπὸ κουροπαλάτων. et apud Ioannem Curopalatum in Isaacio Comneno: Ἰωάννην δὲ τὸν ἀδελφὸν καὶ Κατακαλὸν τὸν κεκαυμένον Κουροπαλάτας καὶ ἀμφοτέροις τιμᾷ. nec Cpolitani tantum, sed et exteri hac dignitate honestabantur, maxime Iberes, ut constat ex Constantino imperatore lib. de administrando Imperio c. 45 et 46.

Cpolitanum palatium ita describit Luitprandus Ticinensis l. 5 rerum per Europam gestarum: *Cpolitanum palatium non pulchritudine solum verum etiam fortitudine omnibus, quas unquam viderim, munitionibus praestat; quod etiam iugi militum stipatione non minima observatur. moris itaque et hoc post matutinum diluculum mox omnibus patere, post tertiam vero diei horam, emissis omnibus dato signo, quod est MIS, usque in horam nonam cunctis aditum prohibere.* Sed quale hoc signum MIS? an missa vel missio? quod est ilicet? at quid haec Latina apud Graecos? an misa? nam posterioribus Graecis haec dictio nsurpata fuit. vide Meursium v. Μίσα.

Vox in Graeciam serius invecta, a Latinis primum inventa, cura palatii, qua is magistratus intelligitur qui palatii curam agit et curator palatii nuncupatur in nonnullis editionibus cod. Theod. de Comit. et Trib. Scholar. l. 6. eundemque reor quem Theophanes in Mauricio celebrat κουράτωρα τῶν βασιλικῶν οἴκων, ad cuius dignitatem ut imperatoriae proximam summos viros vel aspirasse vel evectos fuisse memorant historiae. Iustiniani nepos Iustinus κουροπαλάτης, ita scribit Theophanes, ex cura palatii (dictio Marcellino propria) conscendit imperium. Leo nuncupatus Isaurus Artabasdam data in coniugem filia curopalatem fecit, ex eodem Theophane, qui Mauricium quoque nepotem Domentiolum eo titulo refert auxisse. hunc honorem Domentio fratri contulit Phocas, ut Cedrenus in eius vita, et pariter germano Theodoro Heraclius, ut Nicephorus in Breviario. Michael S. Ignatii pater ex curopalate factus est imperator. Bardas Ignatio infensus, summam ambiens potestatem, curopalates primum, tum Caesar est salutatus. de eius insignibus et ministeriis suo loco: plura et diversa reperies apud Meursium, Gretserum, Bulengerum, Fabrotum in Cedreni Glossario, Dempsterum de Antiq. Rom. 1 4, Savarum in Sidonii Apollinaris carmen 23.

p. 9 v. 13. ὁ παρακοιμώμενος τῆς σφενδόνης] Iunius accubitor fundae. in catalogo Iuris Graeco-Romani ὁ παρακοιμώμενος τῆς μεγάλης σφενδόνης: interpres accubitor magnae palae. ego versione mea rem ipsam explicare studui, cum nihil suppetat quod Graeca apte exprimat. nam παρακοιμώμενος iste erat sigillifer seu custos annuli imperatorii, quo literae obsignabantur; qui annulus per partem suam, nempe per σφενδόνην seu palam, significatur: pars enim haec servit signaturae, ut sic loquar.

Annulos signatorios sive sigilla in annulis adhuc postremis saeculis imperatores gestasse declarat Nicetas tum in Ioanne Comneno sta-

tim sub historiae suae limine, quo ipse εἴσεισι τὸν κοιτῶνα τὸν πατρι-
κόν, καὶ προσπεσὼν ὡς δῆθεν θρηνησῶν ὑφαιρεῖται λάθρα τῆς ἐκεί-
νου χειρὸς τὸν σφραγιστῆρα δακτύλιον: tum in Alexio laudati Ioannis
nepote ad calcem, ubi eo crudeliter obtruncato auris abscissa subala per-
foratur, traiectoque filo et apposita cera Andronici tyrannidem invadentis
annulo signatur: τιτράται ὀβελίσκῳ τὸ οὖς, καὶ κρόκης ἔξαφθείσης κη-
ρὸς περιπλάσθεις τῷ Ἀνδρονίκου σφραγιστηρίῳ ἐνσημαίνεται δακτύλιῳ.
annulus ille et quodvis aliud sigillum σφενδόνης nomen accepit. σφενδό-
νη, inquit Suidas, ἡ τοῦ δακτυλίου περιφέρεια, καὶ ἡ εἰς λίθον ἐπι-
βολὴν ἐπιτηδεῖα χρῆσις. illius annuli et cuiuslibet alterius regii sigilli
custos fores eius in quo reponitur loci observat, ad illas sedet, moratur,
vigilat, et pro excubitorum more etiam somnum capit, παρακοιμώμενος
τῆς σφενδόνης, regiae signaturae antistes, sacri cerarii exarchus, garde
des seaux de l'empire.

p. 9 v. 14. Praefectus seu accubitor cubiculi] aliqui addunt
sacri, utpote imperatorii. hodie in aulis vocantur *kammerherrn*, *came-
rarii*, aureis clavibus conspicui.

ibid. exponit Constantinus Manasses παράκοιτον καὶ φύλακα τῆς
βασιλείου κλίνης, sub cuius dispositione erant πρόκοιτοι καὶ προ-
φύλακες, de quibus Nicetas, qui ante fores excubabant et imperatorem
custodiebant. οἱ μὲν γὰρ σωματοφύλακες καὶ δορυφόροι ἄποθέν πον
τοῦ βασιλικῷ κοιτῶνος νυκτὸς κατηύναζον, ait ille in Andronico l. 2.
ergo isti propius, ad fores nimirum principis ac iuxta cubiculum, qui hac
de causa κοιτωνῆται a Leone Grammatico et πρόκοιτοι a Zonara di-
cuntur in Theophili vita, a Niceta in Ioanne Comneno οἰκίδιοι καὶ πρό-
κοιτοι, a Theophane in Iustiniano κουβικουλάριοι καὶ σπαθάριοι: ar-
mati quippe spathis sacrum cubiculum observabant. eam ob rem somnio,
quod interitus fuit oraculum, exterritus Mauricius apud Theophanem δι-
επινοσθεὶς ἐνάλεσε τὸν παρακοιμώμενον αὐτοῦ, ut qui dormienti prin-
cepi iuxta nomen excubias agens accubaret.

ib. v. 15. Logotheta aerarii generalis] ita vertit Glossarium
Graecobarbarum secutus Iunius, *logotheta publicae rei*. longe aptius
quam interpretes Ioannis Curopalatae historici, cui Nicephorus ὁ ἀπὸ
γενικῶν est *Nicephorus a Genicis*. interpretes iuris GR *curatorem ge-
nici* indigitat. Wolfius vertit *generalem*, absolute, et *generalem logo-
thetam*, quia Zonaras in imperio Irenes et Constantini filii Nice-
phorum γενικὸν λογοθέτην appellat. Theodori Metochitae maximus
encomiastes est Nicephorus Gregoras in sua historia, praecipue l. 7,
non procul a fine. hic Metochites etiam huius logothetae munere
functus est.

ὁ λογοθέτης τοῦ γενικῷ] lucem sibi mutuam accendunt hae vo-
ces. Γενικὸν locus est Cpoli, quo ius tributorum subditi exsolvunt
et negotiatores vectigalia pensant, quem Zonaras periphraстикῶς τὰ
ἀρχαῖα τὸς φορολόγους λογοπρακτοῦντα scripsit in Constantino Duca;
de quo Cedrenus in Basilio: καὶ εἰς τὸ λεγόμενον Γενικὸν κατιῶν τὸς
εἰσπραττομένους ἐσκόπει παρὰ τοῦ δημοσίου, μή πού τις ἀδίκως εἰς-
πραττοίτο, καὶ οὕτως τοῖς ἀδικουμένοις ἐπήμυνε. et descendens ad
Genicum, aerarii sedem, eos qui ab aerarii ministris vectigalia exige-
rentur, ne quis quid iniuste persolveret, speculabatur, ac ita iniuriam
passis opitulabatur. γενικός exinde portorii vectigaliumque exactor est,
ut aiunt, generalis. Suidas v. Γενικός: Ἀναστάσιος βασιλεὺς Ῥωμαίων
αἰσθόμενος στολήν Σαρακηνῶν ἐρχεσθαι κατὰ τῆς πόλεως, Ἰωάννην

ἐφίστησιν ἡγεμόνα τοῦ πολέμου, διάκονον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ λογιστὴν τῶν φόρων, ὃν Γενικὸν καλοῦσιν. Cedrenus quoque Nicephorum exgenicum, ἀπὸ γενικοῦ, vel ut scribit Curopalates ἀπὸ γενικῶν, imperatorem factum testatur in historiae limine: hinc ipse auditur γενικὸς λογοθέτης, qualem Theodotum quoque iniquissimum monachum reperies apud Theophanem et Cedrenum in Iustiniano posteriore. iam quo constat logothetam hunc a cancellario longe diversum, nec eius aut similis alterius munere fuisse implicatum, sed summam aerarii praefecturam gessisse, observo λόγον computum, ratiocinia, rationem, fiscum, aequae ac alia referre; qua de causa dixit Theophanes in Copronymo: τὰ δὲ λεγόμενα πατριμῶνια τῶν ἐν Ῥώμῃ ναῶν τῶν ἁγίων καὶ κορυφαίων ἀποστόλων, τὰ ἔκκαλαι τελούμενα τάλαντα τρία ἤμισιν, τῷ δημοσίῳ λόγῳ τελεῖσθαι προσέταξεν, publico aerario pendī, in fiscum referri, publicis rationibus accenseri iussit. λογοθέτης, ἀπὸ τοῦ λόγου, publicas rationes componit, quo pacto Cyrillus τελωνάρχαις et πρακτοψηφισταῖς λογοθέτας annumerat, et λογοθετῆσαι rationem reddere, ratiocinia instituere ex Photio reddidit Stephanus. eam ob rem rapax et iniquus logotheta Theodotus describitur a Theophane, ἐπὶ τοῖς πλείστοις τῆς πολιτείας ἄρχοντας καὶ ἐμφανεῖς ἄνδρας, οὐκ ἐκ τῶν διοικητῶν μόνων ἀλλὰ ἐκ τῶν τῆς πόλεως οἰκητόρων, εἰκῆ καὶ μάτην ἀπροφασίστως ἀπαιτήσεις καὶ ἐκταγὰς καὶ δημεύσεις ποιοῦμενος: a pluribus reipublicae proceribus illustribusque viris, non qui agris modo et tura sed et qui praecipuam imperii civitatem incolerent, indicta causa, nullo demerito, absque rationis praetextu pecunias exigere, multas eis imponere, bona publicata rapere. apud eundem Nicephorum Phocas avaritiae rapacitatem deditus imperator ἐκέλευσε Νικήτα πατριμῶ καὶ γενικῶ λογοθέτῃ τὰ δημοσία τέλη τῆς ἐκκλησίας καὶ μοναστηρίων ἀναβιβᾶσαι. alius Nicephorus ipse logotheta, referente Curopalate ad historiae calcem, inquiritur ab adversariis περὶ τῶν τῇ βασιλίδι διαφερόντων χρημάτων. subdit: οὐ τοσοῦτον ἔμελεν αὐτοῖς τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν, quam ut logothetam sibi infensum e medio tollerent; ad eum siquidem, ut hoc ex Theophane addamus cumuli gratia, pertinent τὰ τοῦ γενικοῦ λογοθεσίου πράγματα generalium computorum negotia quaevis, et ut idem inferius habet δημοῖοι τῶν λογοθεσιῶν κώδικες, publici computorum libri, δημοῖα χειροθέσια, publica ratiociniorum scrinia. illi ministri ascribebantur ἐκλήπτορες τῶν δημοσίων φόρων vectigalium receptores. de quibus Theophanes in Iustiniano posteriore; διοικηταὶ thesaurarii, eidem et Paulo Diacono dicti in Leone Isauro; ἐξισωταὶ pendendorum exaequatores, quos memorat Cedrenus in Basilio et alii. ultimi inter generales logothetas Theodori Metochitae merita et honores, quem hic auctor memorat, reperies descripta Gregorae l. 7.

p. 9 v. 20. [Protovestiarites] diversus hic a protovestiarario, ut tum ex catalogis tum ex diversis officiis manifestum evadit.

ὁ πρωτοβεστιαρίτης] errant qui protovestiarium et protovestiaritem unum putant, quibus, sub non absimili penitus nomine, munus et ordo penitus diversa. βεστιαρίτης cubicularius est, cuius onus ut vestibis sibi a vestiario prolatis principem induat et exuat. indicat id βεστήτορος vestitoris dictio Latina, prioris vice posita: ubi enim scribit Cedrenus Iustiniani anno 22 ἀπώλεσαν οἱ βεστιαρίται τὸ στέμμα τοῦ βασιλέως, Theophanes habet ἀπώλεσαν οἱ βεστήτορες τὸ στέμμα τοῦ βασιλέως. Euchologium: ἐπαίρει τὸ χλαμύδιον ὁ πατριάρχης καὶ ἐπιδίδωσιν αὐτὸ τοῖς βεστήτορσιν (ita scribit illud) καὶ τὴν φέβλαν. πρωτοβεστιαρίτην itaque regii cubiculi magistrum, sive regiorum cubiculariorum principem interpretabere; eumque opus ἀδέσποτον iam referendum εἰς οἶκον βασιλέως πράττειν, in imperatoris cubiculo ministrare, describit.

Qui sequuntur, domesticus mensae et praefectus mensae, satis noti sunt.

p. 9 v. 21. praefecturam ac primatum super eiusdem ordinis reliquos constat ex dictis superius domesticum sortiri. qua de causa domesticus mensae, et ut Gregoras 8 7 habet, ὁ τοῦ δημοσίου τῆς τραπέζης τῆς βασιλικῆς σεμννόμενος ἐπικλήσει, censebitur is quem Pancirollus in notitiam Imperii Occidentis c. 44 castrensem sacri palatii vocat, qui mensam principis et totum palatium curat, quem nos *magnum hospitii magistrum*, regiae mensae structoribus praepositum ac in caeteros aulae regiae ministros ius exercentem, conspiciamus.

p. 10 v. 1. ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης] qui *τραπεζοποιός*, mensae structorem ac dapiferum, τὸν τῆς πάσης περὶ συμπόσια παρασκευῆς ἐπιμελούμενον, ex Hesychio intelligimus; cuius officii titulo, iam a Constantini temporibus, Russiae principem in imperatoris palatio gavisum auctor est Gregoras l. 7. at certe unus est testis ubi ait: ὁ δὲ Ῥωσικὸς ἡγεμὼν τὴν τε στάσιν καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης παρὰ τοῦ μεγάλου κεκληρωται Κωνσταντίνου.

P 191

p. 10 v. 2. Magnus pappias] pappias absolute pater, est idem quod πάπας seu πάππας. Palladius in Lausiaca Historia in Paulo Simplici: καὶ δύνοντος τοῦ ἡλίου λέγει αὐτῷ ὁ Ἀντώνιος, παπία (nam et simplici π scribitur) θέλεις φάγωμεν ἄρτου κλάσμα; hic nomen palatinae dignitatis est, de qua Codinus infra c. 5.

Abblandientium et balbutientium puerorum, patres et seniores appellantium, vox est παπίας. Eustathius in Iliados 5: κατὰ βρέφους προσφώνησιν καὶ κατὰ ἀναδιπλασιασμόν λέγομεν πάπας καὶ παπίας, πάτερ nimirum vice. ille monachus apud Palladium in Lausiaca blande: παπία, θέλεις φάγωμεν ἄρτου κλάσμα; et ille alius: τί λυπεῖς καὶ ἀδημονεῖς, παπία; a privatis domibus et familiis aulae CP reddita familiaris vox fidem et seniore significat ministrum, cuius custodiae palatium committeretur et integritati claves noctu traderentur asservandae. ita me monet Georgius Coresius in rescriptis; nec temere aut ignare: Constantini namque Manassis auctoritate fulcitur. πρὸς τὸν τῶν οἴκων φύλακα τῶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις, παπίαν λέγομεν αὐτὸν κατὰ Ῥωμαίων γλώσσαν. addit Coresius idem aulae clericis palatinisque ecclesiis fuisse praepositum, ac protopapae (archipresbyterum intellige) nonnunquam munere donatum. egregie: nam et pro huiusmodi sententia hae militant auctoritates. prima, Irenes devotae imperatricis in lecto duas imagines repperit impius coniux Leo Copronymi filius, ait Cedrenus, quas inquisitione facta εὗρεν ὅτι ὁ παπίας τοῦ παλατίου εἰσεκόμισεν αὐτάς, a clerico utique fidem et cultum imaginibus servante; altera, Leoni Armenio necem illaturi Michaelis Balbi socii, sacerdotum ornatibus assumptis simulataque religionis specie, simul cum palatinis clericis matutinas laudes in palatio decantaturis admissi sunt: τῇ νυκτὶ ὀπλισθέντες, ἔνδοθεν τὰ ξίφη φοροῦντες, τοῦ παπίου ἀνοίξαντος, ὡς οἱ ἱερεῖς, μετὰ φελωνίων εἰσῆλθον. papias itaque, seu eos admittere solitus, ex eorum numero fuit unus. at cum papiae dignitate promoti (quod nefas ecclesiasticis, ut optime disserit Anna Comnena) acies eduxerint in hostes et frequenter cum eis manus conseruerint, frustra clero coniciuntur allecti; quin a clero quoque alieni sacras imagines inferre et palatii portas clericis, non segnius quam ipsi, reserare potuerunt. clericus itaque sive fuerit seu etiam ecclesiastici ordinis exsors nonnunquam, claves palatii teste Leone Grammatico suae fidei commendatas tenuit. hoc eius verba declarent in Basilio Macedone: ὁ Ἀρτάβασδος εἰσδραμὼν πρὸς τὸν παπίαν καὶ ἄρας ἀπ' αὐτοῦ τὰς κλεῖς βιαίως ἤνοιξε τῷ Βασιλεῖ· καὶ γενό-

μενος ἐδοθέν Βασίλειος ἦν ἐν τῷ κλισίῳ τοῦ παλατίου ἐπὶ γαίρας, καὶ τῇ ἑσθῆν Γρηγόριον τὸν ἐπιτελούμενον τοῦ Φιλιπποῦ ἐποίησε παπίαν. cum in palatio habitasse, et factum imperatori ad eius sedem accessurum fuisse, narrat Cedrenus in Leone Armenio. caeterum pappiam vel papiam scribere, ne morarer in re nullius momenti, mihi semper pro variis auctoribus aut exemplaribus perinde fuit, ceu negotium in discrimen haud vocandum.

p. 10 v. 3. ὁ ἑπαρχος] praefectus urbis. Nicetas in Alexio 3 l 3: εἰς δ' ἑπαρχὸν τῆς βασιλείδος σχηματίζεται πόλις. Cedrenus in Theophilo: ὁ ἑπαρχος ἐκ θεοῦ καὶ τοῦ βασιλέως γαλιάρουτος τὸ κρίνειν λαβῶν καὶ τοῖς πολιτικοῖς χρῆσασθαι νόμοις: ἐκ quo ἑπαρχικὸν βῆμα apud Leonem Grammaticum. hoc eius munus latinis alio loco prosecuendum. circa nomen eius ἀπὸ τοῦ ἑπαρχὸν discrimen observat Blastares Elementi E. c. 15: ἑπαρχοὶ δὲ λέγονται οἱ τῶν ἑπαρχιῶν ἐξάρχοντες, ἑπαρχος δὲ ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. hinc obscuri Cedreni locus in Iustino 2 lucem accipit, et eparchum byparchum fieri intelligimus: καὶ ὁ ἑπαρχος ἴση τῷ βασιλεῖ τὴν διοίκησιν, ὅπερ ὑπιστάμενη ἐτελείωσα. καὶ ὁ βασιλεὺς πατριῶν αὐτὸν ἐποίησε καὶ ἑπαρχὸν μέχρι τέλους τῆς ζωῆς αὐτοῦ, quia nimirum provinciae vel urbis alterius praesidem officio non amovendum constituit, vel ne dignitatem eius qui praemium meruerat imminutam asserem, praetorio praefectum eadem voce denotari asseram. Theophanes in Leone: ἐκλεῖψαν ὁ βασιλεὺς ἐξετασθῆναι Ἰσοάσιον παρὰ τῷ ἑπαρχῷ τῶν πραιτωρίων ἐν Κωνσταντινουπόλει. in Iustino: τὸν Ἀπίωνα πατριῶν ἐποίησεν ἑπαρχὸν πραιτωρίων. in Theodosio seniore: τὸν ἑπαρχὸν ἰφόνεισαν. Bozomenus hunc ἡγουμένον τῶν τότε παρὰ τοῖς Ἕλλησι στρατιωτῶν asserit: ego praetorio Illyrici praefectum commode interpretor: eius enim erat ludus Thessalonicensium populo, de quibus ibi sermo, exhibere. iterum Theophanes in Phoca: Θεόδωρος ἑπαρχος τοῦ πραιτωρίου. correctius tamen videtur scripsisse Simocatta 8 8: ἑπαρχὸν τῆν ἡγεμονίαν τῶν φόρων τῆς εἰσῆς πρό τιος καιροῦ ἀπὸ τιος καιροῦ ἀπειλήσει, ὃν ἑπαρχὸν πραιτωρίων ὀνομάζειν εἰσάδεισιν οἱ Ῥωμαῖοι. ἑπαρχὸν demum pro urbis praefecto sumendum semel mihi apud Theophanem occurrisse non diffiteor, ubi de Phoca scripsit: ἐπέτερθεν Κώνσταν τὸν ἑπαρχὸν τῆς πόλεως.

p. 10 v. 4. Magnus drungarius τῆς βίγλης] detortum ex Latino *vigilia*. *δρογγάριος* qui etiam *δρογγαρης*, παρὰ τὸ *δρογγος*: *drung*: globus militum; vox nec Latinis ignota. Vopiscus in Aureliano: *omnium gentium drungos usque ad quinquagenos homines in triumphum ducit*. ubi Casaubonus: *in tacticis Graecorum libris annis adunatio militum appellatur δροῦγγος, sive plurium sive etiam paucissimorum: nam et tres aut quattuor drungum faciunt. inde est δρογγιστὶ τάττεσθαι, quod Mauricius imperator libro 4 opponit τῇ μετὰ τὰς τάξεις et continuae atque in longum porrectae aciei*. vide Rigaltium in Glossario v. *δροῦγγος*. Leunclavius *druncarium* vocat a *trunco*, a *baculo regiminis*, *bastone del reggimento*, magistratus insigni; nec pauciores milites mille nec plures 4000 suo *druncario* subiicit, in altero Onomastico, quod Historiae Musulmannicae adiunxit. verum haec exigui ponderis sunt, 1) quia *drungus* vox antiqua est, non nuper in recentiore Graecia nata, 2) quia recentiores Graeci virgam seu baculum eius qui magistratu bellico fungitur non vocant *druncum* sed *δικανίκιον* vel sceptrum, 3) quia reclamant tactici scriptores, Constantinus de Thematibus, Leo in suis *Tacticis*, Mauricius *Strategic*. 2 3,

Codinus noster et alii. hinc *δρογγιστί* *globalim rottenweise*. quam ipsum quoque vocabulum *rott* pure Germanicum. Nicetas in Balduino Flandro: *μοῖραν ἢν ροῦτταν ἰνόμαζον*. Neubrigensis 2 27: *copias quas ruttas vocant*.

p. 10 v. 4. praefectum vigilum ab Augusto Romae institutum, qui 7 cohortibus per 14 regiones dispositis a nocturnis grassatoribus et subitis incendiis urbem tutarentur, ex Suetonio et Dione demonstrat Dempsterus Ant. Rom. 7 34. hic cognoscebat de incendiariis, furibus, receptatoribus et aliis per vias et domos admissis flagitiis, nisi forte quam atrociam famosaque forent, ut ad urbis praefectum deferrentur, de quibus Pancirollus in Notitiam Orientis c. 27. officii huiusmodi tribunal Cpoli fuisse *δρογγαρικὸν δικαστήριον* vocatum ex Alexii Comneni Nov. Iuris GR tom. 2 conicio. aliae vigiliae erant in castris, de quibus Dempsterus idem 10 13, quarum appellatio profertur a Graecis *βίγλα*, Graece magis a Simocatta *σιοπή, κατασιοπή, ἐπισιοπή*. praefectus, *ὃς τῆς ἐπισιοπῆς τὰς φρουρὰς ἐγχειρίζεται*, eidem Simocattae 1 9, praefectus, inquam, earum *δρογγάριος*, quod ex militum drungo sive turma (*δροῦγγος* enim turma est) conflantur. de eius ministerio auctor in sequentibus: de nomine docte fuseque Rigaltius, Meursius, Gretserus, Bullengerus, Fabrotus in Cedrenum, et alii. officium antiquum et notum: circa Copronymi tempora nomen vulgare primo scriptum in Theophane reperio.

C A P U T III.

p. 10 v. 5. **M**agnus hetaeriarcha] apud Tyrium 21 16 *megaltriarcha*. emendat Glossarium *magaetaeriarcha*. forte nulla emendatione opus est, quia Tyrius forsitan ex communi consuetudine vulgi hoc nomen extulit et in historiam intulit. notum est autem a vulgo longe aliter haec talia proferri solere quam proferantur vel scribantur à doctis. et nupera etiam Tyrii editio a viro valde docto curata vulgatam lectionem retinet. Codinus dicit eum *hetaeriarcham* dictum, quod *ἑταίρους, socios et amicos*, Romano imperio pararet, susceptis etiam profugis. alii ab *hetaeria*, militari cohorte, eum hoc nomen accepisse autumant; cuius cohortis mentio apud Ioannem Europaletam in Michaelē Rancabe, et duplex erat, maior et minor: illius dux et praefectus magnus hetaeriarcha dictus, huius absolute hetaeriarcha. consule Glossarium.

Gotthos belli socios Constantinum sibi adiunxisse ac *foederatos* vocitasse scribit Iornandes; renovato deinde cum iis foedere ad sua usque tempora perseverasse eorum agmina subiungit. erant foederatorum sociae illae turmae in Tiberii secundi castris: *ἀγοράσας γὰρ σώματα ἔθνικῶν κατέστησε στρατεύμα εἰς ὄνομα ἰδίων, ἀμφιάσας καὶ καθοπλίσας αὐτοῦς, χιλιάδας δεκαπέντε, δεδωκὼς αὐτοῖς καὶ στρατηγὸν Μανρίμιον τὸν κόμητα τῶν φοιδεράτων*. haec ferme ad verbum ex Theophane Cedrenus, apud quem Leonem Armenium a Nicephoro *κόμητα τῶν*

φαιδεράτων Thomamque ab eodem Leone τουμαράρχην τοῦ φαιδεράτων τῶν μακροῦς institutum legimus. successu temporis φαιδεράτοι in ἑταιρίως mutati, quorum duci ἑταιριάρχων nomen impositum. Leo Grammaticus de Michaele Theophili filio: *παρῆθενον Βασιλέως*, ait, *Ἀνδρῶν ἑταιριάρχη* τοῦ ἑταίριος τῆν ἑταιρίαν, ex Scythia siquidem, parentibus licet Macedonibus, oriundus erat Basilius. hetaeriarches itaque exteris belli sociis praefectus, ut turmam ex militibus variis nationibus ortis collegit, ita foederatis κατὰ διατάξιν καὶ συμιμοῦς φερομένοις πληθούσι, ait Olympiodorus apud Photium, succedit. haud tamen omnibus imperabat: Franci enim constabulario. Barangi Angli acolutho etc. suberant. reperitur hetaeriarches Persa Persis imperitans apud Leonem Grammaticum in Michaele Theophili. vide Cantacuzeni 1 20.

p. 10 v. 6. Magnus chartularius] scribitur etiam χαρτουλλάριος, a charta utique nomine ducto; qui et in ecclesia, ut supra meminimus, et in aula, ut iste de quo in praesenti; quem Zonaras in Leone Isaurico vocat τῶν βασιλικῶν ἵππων ἐπιστατοῦντα, erat etiam dignitas cubicularia. hinc Novella 8 Iustiniani χαρτουλλάριος τῶν θείων κοιτῶνων, et in Notitia Consuetudinum habes χαρτουλλάριους τοῦ θείου κουβουκλίου, chartularius bellicus militem conquirebat et conscribebat, ut liquet ex Constit. 3 Leonis Imp.

Scriniarius, inquit Meursius, optime: nam et Etymologicum vetus chartularius commentarienses, publicis literis tabulis instrumentis scribendis et retractandis praefuisse docet. at cum plures numerare possis huiusmodi, hunc qui cursus publici, τοῦ ὄξιος δρόμον, in Constantino Porphyrogeneta; alium divini cubiculi Novell. 25, τοῦ θείου κουβουκλίου, qui et τῶν θείων κοιτῶνων in Ecloga LL. Leonis et Constantini; magistri equitum alium L. 5 cod. Theod. de Divers. Offic. et Apparito. et proba. l. 8; quartum Θεόδωρον τὸν Κοῦμαν χαρτουλλάριον ὄξια τῶν ἵπποστάδιων apud Nicetam l. 3 Isaacii, et apud Zonaram in Leone Isauro βασιλικῶν ἵππων ἐπιστατοῦντα; in exercitu alium qui τοῦ θέματος, ex Constantino in Tacticis; alios magno logothetae subditos apud Nicetam Manuelis l. 1, quos describit ὑπορογῶς (λογοθέτου) οὐκ ὀλίγους τῶν γραφομένων καὶ λεγομένων, λογίους ἄνδρας; et quotquot alios scriniarios ex Imperii notitia assignabis: hic tamen μέγας, ad quem caetera referrentur, aut qui reliquos honore praecederet, de ecclesiae chartulario, ut alterius ordinis, nil in praesenti. magno huic exercitus commissos legimus apud Nicetam in Manuele l. 3, in Alexio eius filio, in Isaacio Angelo l. 3.

Sed quid in Legibus Francis l. 6 108 homo chartularius? est, inquit Pithoeus in Glossario, homo per chartam sive per epistolam P 192 liber factus. liberti ecclesiastici erant, ait alius in notis ad Paroemeses, quibus archidiaconus iubebat scribi chartas tabularve missionis seu manumissionis, unde chartularii et tabularii nominati.

ib. v. 7. ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμον rationalis cursus, summus cursorum praeses. De cursu publico Procopius ἐν ἀνεκδότοις: Romani imperatores qui antea fuerunt modum excogitarunt quo cuncta sibi quam celerissime possent nuntiari, et ut scirent quae ubique inter hostes agerentur, et si qua in civitatibus seditio vel quid aliud improvisum e praesidibus vel aliud quomodocumque oriretur, et ut annua tributa velociter et tuto transmitterent. publicum ergo et celerem quandam ubique cursum hoc modo instituerunt. viro expedito ad iter diei stationes constituerunt, quandoque octo, quandoque pauciores, non tamen minus quinque, quod plurimum

eveniebat. quadraginta vero equi in singulis mansionibus stabulabantur, et ibidem hippocomi ad curandos quot poterant equos erant destinati. succedentibus vero sibi ad stationes probatissimis equis, qui eos agebant, decem ferme dierum iter vicissim conficiebant, agentes quomodo significavimus. haec ille. qui rationes cursorum habebat, λογοθέτης appellabatur saepissime τοῦ δρόμου, ut apud Theophanem Cedrenum Zonaram Nice-tam et alios occurrit; nonnunquam τοῦ ὀξέου δρόμου, quod scripsit Theophanes in Copronymi filio Leone, correctius τοῦ ὀξέως δρόμου, quod Constantinus in Chorographia posuit. Latini e Graeco logothetam tu dromi et tu dromi cum Paulo Diacono pronuntiabant. Theophanes iterum in Iustiniano: καὶ ὁ τοῦ δημοσίου δρόμου ἐπιμελούμενος ἡγετομόλησε παραδούς τοὺς δημοσίους ἵππους. habebat ille sub sua dispositione protonotarium, de quo Constantinus citatus: ἀπέστειλε χαρτουλάριον τὸν ὀξέως δρόμου. qui nimirum cursorum equitationes, tradita, recepta, annotaret. Theophanes in Michaele Theophili filio: ἐν τούτῳ δὲ τὰ γράμματα τῷ πρωτονοταρίῳ τοῦ δρόμου παρὰ τοῦ πεφθακότος ἄρτι ἐνεχειρίσθησαν, ὡς ἐν τοῖς Μελαγγελίοις ἐστρατοπεδεύσαντο οἱ Σαρακηνοὶ διαγγέλλοντα. ὁ γοῦν πρωτονοτάριος συνδρωπήσας ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ προσῆλθε τῷ βασιλεῖ, καὶ ὑπεδείκνυ τὰ γράμματα. de logotheta hoc divinat Leunclavius in Onomastico. arbitrator, ait, ita dictum cancellarium dromi, cuiusdam scilicet palatii CP, quod dromum vocabant. reperio in Iure GR p. 132 δικαστήριον τοῦ ἵπποδρόμου, ad Hippodromum nempe situm. quid si de rebus in ipso Hippodromo contingentibus iudicaret, ac λογοθέτης τοῦ δρόμου non cursus modo publici sed et equestris in Circensibus ludis certaminis sumptus rationes census discuteret? suspicandi suggerunt ansam ea l. 5 Anthologiae Epigrammatum quae composuit Thomas patricius κριτῆς τοῦ δρόμου in Anastasium ac plures alios quattuor factionum in Circo de palma decertantium aurigas. auget suspicionem Turnebus Advers. 11 11 scribens: erat et procurator dromi, quem ego credo eius loci procuracionem gessisse ubi equos suos Veneti aut alia factio exercere solebat. Dromus enim locum hic significat, ut in Hippodromo; estque plane Hippodromus, ut in illa epigrapha, PROCURATORI DROMI FACTIONIS VERNETAB.

p. 10 v. 8. Qui πρωτοασκηρῆτις, πρωτοασκερῆτις, nec non πρωτοασκερῆτης scribitur, ut primum secretarium indicat, ita et iudicium omnium praestantissimum. a secretis primum significat, secreta siquidem τὰ ἀπόρητα Procopio interpretatur, et a secretis arcanorum notarium, l. 2 de bello Persico: Ἰουλιανὸν τὸν τῶν ἀπορητῶν γραμματέα· ἀσκηρῆτις καλοῦσι τοῦτο τὸ ἄξιωμα Ῥωμαῖοι· σκηρῆτα γὰρ τὰ ἀπόρητα. Suidas: τῶν ἀπορητῶν γραμματέα, τοῦτέστι νοτάριον, ἀσκηρῆτις καλοῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι. Manasses in politicis carminibus: ἀνάκτων ὑπογραμματεῖς, ὃν φασιν ἀσκηρῆτιν. secretum secundo veteres glossae δικαστήριον exponunt. Cassiodorus l. 11 praef. quapropter administrator amplissimus (id est praefectus praetorio) si vacasse credatur, opprobrium est, cuius etiam Secretum dicitur, quod tumultuosis actionibus verberatur. vide Secretum auditorium praefecti dictum; ideo Secretum quia in secretiore penetrati, minime tamen secretum, quia tumultuosis actionibus personans. Paulum Samosatenum damnat Eusebius 7 25, quod σκηρῆτον, ὥσπερ οἱ τοῦ κόσμου ἄρχοντες, εἶχεν τε καὶ ὀνόμαζεν: Secretarium idem Latinis audit, et Graecis ἀσκηρητεῖον. Cedrenus in Leone Armenio: δεξιόμενος τὰς μηνύσεις ὁ βασιλεὺς ἐν τοῖς ἀσκηρητεῖοις ἐκάθισε, καὶ ἀκριβῆς ἐξεταστὴς τῶν μηνυθέντων ἐγένετο. Curopalates in Michaele Theophili: ἡ φυγὴ δὲ πρὸς τὸν ἵπποδρόμον παρὰ τὰ ἀσκηρητεῖα· ἐκεῖ γὰρ τότε τὸ τῶν ἀσκηρῆτις καταγώγιον. Nicephorus et Ignatius patriarchae sanctissimi a secretis fuere, ac ideo λαῖκοι a Cedreno scripti. ex his colligo πρωτοασκηρῆτιν ab arcanis principis

praecipuum dicendum auctore Codino in Orig. Const. καθώς φησι Πλωταρχος πρωτοασκηρῆτις καὶ ἐπιστολογράφος Ἰουστινιανοῦ. senatorum insuper iudiciumque praesidem hoc nomen mereri ceu πρώτον inter ἀσκηρῆτις, et qui a Constantino Lectore dicitur τῶν σικρέτων πρώτιστος: qui etiam Hinemaro notissimus fuit epist. 3 16. cui sociabatur summus cancellarius, qui a secretis olim appellabatur etc. verum quisnam hic de quo nos cum auctore πρωτοασκηρῆτις? an arcana inter caeteros delectus exceperit, vel supremo iure exercuit iudicium? utrumque existimo, agnovit siquidem Menander in Eclogis τινὰ παρὰ Πέρσαις τοῖς βασιλικοῖς τε καὶ δημοσίοις πράγμασιν ἐξυπηρετούμενον, ὃν εἴ τις Λατίνων χρῆσασαιτο φωνῇ, ἀσκηρῆτις προσαγορεύουσιν. discrimen utriusque a secretis plura apud probos auctores confuse scripta perturbatimque legenda dilucidat Dempsterus. Artemius Anastasius et Photius, uterque πρωτοασκηρῆτις assumpti sunt, ille in imperatorem, alius in patriarcham CP.

p. 10 v. 9. ὁ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ] Bullengerus exponit τὸν ἐπὶ τοῖς ὄπλοις, qui armamentario praest. apud Nicetam Alexii l. 3 ἐπὶ τῶν βασιλικῶν ὄπλων, apud Theophanem ἐπάνω τοῦ ἀρμακίοντος reperio scriptum: addit esse τοῦ στρατοπίδου καταστάνα ὑπάρχον, ὃς τῆς δαπάνης χορηγὸς ὀνομάζεται. τοῦ στρατοῦ φύλακα exercitus custodem vocat Nicetas, metiendis castris praefectum ostendet auctor c. 16.

id. v. 10. ὁ μυστικός] legebat olim Gretserus ὁ μυστικός τῶν σχολῶν: sed omnino prave. legunt Regia absque addito ὁ μυστικός. Gretserus interpres nude vertit mysticus: mox domesticum scholarum addit. perversa lectio ὁ μυστικός τῶν σχολῶν adegit me in Cedrenum, ut officium istud non civitati sed castris ascriberem. propius inspicentem, ut secretioris consilii senatorem τὸν μυστικὸν interpretarer, Ioannis Tzetzae epistolarum ultima compulit. sic habet: τῷ μυστικῷ, κυρίῳ Νικηφόρῳ τῷ Σερβιλίῳ. ὀφθαλμὲ γερονσίας, ὑπεροχὴ τῆς ἀρχῆς, μυστηριώτις βοήθη, τῶν πρὶν Καισάρων Σερβιλίαν ἀπόγονε. nihil dilucidius offusas a Gretsero tenebras potest discutere. vim summam faciunt haec duo verba ὀφθαλμὲ γερονσίας ab ipsomet Tzetze Chil. 10 tit. 350, περὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ γερονσίας exposita: οἱ παλαιοὶ μὲν ὀφθαλμοὺς ἐκάλοιν βασιλίαν τοὺς περιβλέποντας τῶν ἀνδρῶν, τοὺς πρώτους τῆς συγκλήτου. potestas eius in iure dicundo et bonis ecclesiae vindicandis elucet Iuris GR l. 2 p. 155 et iterum p. 168. ex Mystico Nicolaum patriarcham factum legis apud Cedrenum in Leone Sapiente. μυστογράφος scribitur Iuris GR tom. 2 p. 180. forsitan μυστικός, quod primum in secretiore consilio sisteret, quod secretum antiqui scripsere; cui quadrat illud Achmetis apud Meursium, μυστικός ἔσται τῷ Φαραῶ καὶ πρώτος τῶν ἀποκρύφων μυστηρίων αὐτοῦ. clarius et aptius cadit in hunc sensum versus opusculi iamiam adiuvandi, incerto licet auctore: μυστικός βασιλικὸς πρώτιστος τοῦ σικρέτου. Suidas v. ἡγεμονεία: ὁ βασιλεὺς καὶ τῶν μυστηρίων ἅμα τοῖς ἐπιμελήταις προϊστάται. causae vero ad eum delatae homicidia maxime erant et sacrilegia, eodem Suida auctore.

id. v. 11. ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν] scholas militantium ordines, κατ' ἀντίφρασιν ἀπὸ τῆς σχολῆς, ab otio, cui nullatenus vacarent, dictas, quin perpetuae armorum exercitationi tam palatinae quam forensi insudasse, notum est. domesticus scholarum ultimis saeculis fuit, qui Theophani et aliis κόμης: domesticum enim ἐξάρχοντα esse superius posuimus. scholas initio undecim numeratas scribit Iustinianus ad senatum. praepositum uniuscuiusque vocat Theophanes in Anastasio πρίγκιπα: ὁ Βιτάλιανὸς προσέθηκεν ἵνα καὶ οἱ πρίγκιπες ἐκάστης σχολῆς οὐδῶσι. domesticum omnibus praefectum reperio primum sub Nicephoro I, Bardanium videlicet, et mox Nicetam. Theophilus Manuelem ad se reversum

μάγιστρον αὐθις καὶ δομέστικον τῶν σχολῶν ἐποίησε. Michael F προβαλλεται Βάσταν μάγιστρον καὶ δομέστικον τῶν σχολῶν. sub Constantino tamen Porphyrogenito legitur apud Theophanem Constantinus alius non δομέστικος sed δοῦξ τῶν σχολῶν. nomen tandem rediisse, cum Alexium patrem Anna δομέστικον τῶν σχολῶν προχειρισθέντα scribit l. 1, conuicimus.

p. 10 v. 12. ὁ μέγας δρουγγάριος τοῦ στόλου] quis drungarius, ex alibi dictis notum: quis in classe, exponit Leo imperator in Tacticis περὶ ναυμαχίας c. 19: ἐπὶ δὲ τῶν θεματικῶν δρομῶν καὶ δρουγγάριοι ἐπιστήθονται καὶ τουρμαρχαί· καὶ αὐτοὶ τῷ στρατηγῷ ὑποταγήσονται, καὶ τοῖς ἐκείνου παραγγέλμασιν εἴξουσιν. οὐκ ἄγρωσ δὲ ὅτι περ κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ βασιλικοῦ πλωτῆμον καὶ οἱ τῶν ἄλλων θεμάτων πλωτῆμοι στρατηγοὶ δρουγγάριοι ἐκαλοῦντό ποτε τοῖς ἄνω χρόνοις, καὶ οἱ ἐκῆστων τῶν δρουγγαρίων ἀρχὴ ἀναβέβηκε (hoc est cum prius hoc nomen non assumerent, postmodum se στρατηγὸς τοῦ πλωτῆμον inscripserunt) καὶ καλουμένη ταῖς στρατηγικαῖς καταμερίζεται τάξεσι. celocibus quoque per themata divisus drungarii et turmarchae praeficiuntur. erat namque classis imperatoria toti mari imperans: ad custodiam provinciae sive thematis uniuscuiusque certus celocium numerus deputabatur. totius classis imperator erat magnus dux, de quo in praemissis; celocibus per themata divisus drungarii praeponebantur, inter quos nominatissimus Cibyraeotarum (a Cibra civitate selecto navali instructa) occurrit sexcentis in locis apud Theophanem, Leonem Grammaticum, Cedrenum, Zonaram et alios. drungarium τοῦ βασιλικοῦ στόλου magni ducis vices gerentem scribit Nicetas Paphlago in Ignatii vita, quem τοῦ πλωτῆμον quoque δρουγγάριον dicit; hic μέγας δρουγγάριος est, et δρουγγάριος τῶν Κιβυρραιωτῶν, de quo nuper, a Theophane nominatur. Zonaras autem tum στρατηγὸς tum δρουγγαρίου τῶν Κιβυρραιωτῶν meminit in Iustiano Rinotmeto.

ib. v. 13. ὁ περιμικῆριος τῆς αὐλῆς] a caerimoniis, magister caerimoniarum, qui a Philotheo patriarcha εὐταξίας dicitur in ecclesia. primicerius εὐτακτεῖ τοὺς ἐν αὐλῇ πάντας: cunctos in aula componit, cunctis ordinem, locum, tempus ministeriorum distribuit. lege, si lubet, auctoris caput quintum.

ib. v. 14. ὁ πρωτοσπαθάριος] spathariorum dux. illi satellites, spatha ense armati. spatha latior gladius. σπαθίον et σπαθί vocant recentiores, quod ob asperam τοῦ θ pronuntiationem, nonnihil τοῦ φ similem, σπαφή scripsit Crusius in Turcograecia. protospatharios tam copiosos enumerat Eustratius in Iure GR, ut quemcunque spatharium eo titulo fuisse ornatum conuicium. hos quattuor tot lineolis coartat: Πέτρον πρωτοσπαθάριον καὶ ἑπαρχον, Πόθον πρωτοσπαθάριον καὶ μεγάλον οἰκονόμον, Θεοδόσιον πρωτοσπαθάριον καὶ οἰκονόμον τῶν εὐαγῶν οἰκον, Ἰωάννην πρωτοσπαθάριον καὶ χαρτοσλάριον. spatharios intelligit Nicetas ubi habet σωματοφύλακας τὰ ξίφη κραδαίνοντας.

ib. v. 15. ὁ μέγας ἄρχων] hunc, quis sit, historiae tacent, coniecturae indicant. petitur praecipua ex Ecloga Leonis et Constantini AA. tit. 6: τὸ τοῦ ἄρχοντος ἄνομα γενικόν ἐστι, καὶ σημαίνει καὶ στρατηγὸν καὶ ἀνθύπατον καὶ πάντας τοὺς ἐπαρχιῶν διοικητάς, εἰ καὶ συγκλητικὸν ὄσιν. τὸ δὲ ὄνομα τοῦ ἀνθυπάτου εἰδικόν ἐστι. celebrat Cedrenus in Basilio et Constantino Romani FF ἄρχοντα Ἀντιοχείας et ἄρχοντα Ἀβασγίας, in Romano Argyro ἄρχοντα Πανθίου, Novella 31 quattuor Armeniae ἄρχοντας: Cedrenus iterum in Theophilo et Zoe ἄρχοντα ἄρχόντων, quem Saracenicum principem autumo, de quo Constantinus in Chorographia: ἐκαθέζετο εἰς μεγάλην Ἀρμενίαν δούλος αὐτοῦ

βασιλέως τῶν Ῥωμαίων, ὡς παρ' αὐτοῦ προβαλλόμενος καὶ τὸ τοιοῦτον δεχόμενος ἀξίωμα, καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ δεσποτούμενα κάστρα καὶ πολιτεία καὶ χωρία τοῦ βασιλέως τῶν Ῥωμαίων εἰσί. hunc nostrum μέγαν ἄρχοντα talem esse nusquam affirmarim, sed aliquem inter provinciarum rectores praecipuum, ob nomen vel praeposituram a caeteris colendum. τὸν ἄρχοντα τὰς τῶν ὄρσαντων καὶ τὰς τῆς παρανομίας καὶ τὰς τῶν ἀποκλήρων ἐπιδικασίας reservatas asserit Suidas v. ἡγεμονεία.

p. 10 v. 16. Tatas seu tata aulae] nomen est a patre, sicut et παππίας. unde Germanis quoque *ein alter Tatel*, et *Atta athe*.

Nomen a Theodoro Lascari videtur inventum: quae dignitas fuerit, vix constat. Lascaris ille cum Theodoro Callimpani Prilapi vicinarumque regionum custodiam commisisset, τατῶν τῆς αὐλῆς κατωνόμαζεν. at quis tatas? an quasi ἐπὶ τὰ τῆς αὐλῆς et τὰ τῆς αὐλῆς ἐπιμελούμενος? codex enim Regius ita semel legit, τὰ τῆς αὐλῆς: et in eam lectionem propendit Coresius. τὰς τῆς αὐλῆς legit Matthaeus monachus, et opusculum incerti operis mox exscribendum τατῆς αὐλῆς. an ita tatas sicut pappias? utraque siquidem dictione pueri appellant avos, παππίας, τατῆς. atque ita quibusdam ablandiri voluerint imperatores, ut puerili voce, quos patrum nomine vellent insignitos, τατῆς quasi patres aulae constituerent. en Marcianus, ait Theophanes, Tatianum et Iulium prius heros, in aulam deinde vocatos, πατέρας αὐτοὺς ἀνεκήρυξεν; et hunc quidem Libyae (Zonaras scribit Illyrici), alium urbis praefectum constituit. Theodosius Helionem ὡς πατέρα διὰ τιμῆς ἤγειν, filis Arsenium, scribit Cedrenus, βασιλεοπάτορα dedit. Leo Sapiens apud Grammaticum προεχειρίσατο Ζαοῦτζαν εἰς βασιλεοπάτορα. Constantinus Leonis filius ad Romanum scribit: ὡς φύλακα τῆς ἐμῆς βασιλείας ἐργηγορώτατον καὶ πιστότατον οὐδένα τῶν ὑπὸ χεῖρα ἢ Ῥωμαίων εὐρηκώς, τούτῳ τὴν ἐμὴν φυλακὴν μετὰ γε θεὸν ἐπίστευσα, καὶ ἀντὶ πατρὸς αὐτῶν ἔχειν ἔκριναι, σπλάγγνα μητρικὰ πρὸς ἐμὲ καὶ διάθεσιν ἐνδειξάμενον. omitto a Francorum regibus pientissimis pares institutos quasi patres; Turcarumque principem superbia licet et ferocia insolescentem seniores aulicos babas, patres, nonnunquam vocitare solitum.

ib. v. 17. Magnus tzausius] retinent hodie hoc nomen Turcae in sua aula. Leunclavius in Onomastico: *Tzaus commissarius aulicus, hoc est cui variae res a sultano et veziribus committuntur, ut eis expediat. cuiusmodi sunt diversae legationes, exterorum legatorum deductiones, aut cum literas ad principes extraneos et alios proceres perferre iubentur.*

Barbara vox in aulam CP inducta: *a mandatis, cursor, commissarius aulicus*, cui variae res committuntur, est τζαούσιος, Theophani in Phoca πρωτοκουόρωρ. officium nomenque a Turcis acceptum. Leunclavius in Onomastico: *tzaus-bassa, sive praefectus nobilium aulicorum, quibus variae res expediundae committuntur. nomen est dignitatis in aula Sultanae magnae, cum sub hoc bassa tzausii plus minus septingenti militent. Graeci quoque τζαουσιόως habuerunt in aulis imperatorum suorum, barbaros in hoc imitati; tzausiorumque bassam sua lingua dixere τὸν μέγαν τζαούσιον. de tzausiiis Turcicis Busbequius: hi vicem accensorum apparitorumque implent, et mandata pleraque omnia seu principis Turcarum seu bassarum ferunt. amplius quid in aula CP gessisse arbitror: nam et imperatoris comitatum in ordinem coegisse refert inferius auctor, εὐτακτοῦσι τὴν τοῦ βασιλέως σύνταξιν. eapropter satellites sive stipitatores fuisse Meursio constans negem: satellitibus tamen adiunctos*

lubens fateor. suadet Apomazar in Myst. male a Meursio perceptus: ζητητέον παρὰ σωματοφυλάκων καὶ τζαουαίων τί βουλευτέον. Pontanus ex Phranze: Tzauchides (tzausii) et ξαβδοῦχοι aulae virgis ferreis et scuticis eos urgebant.

p. 10 v. 18. ὁ πραιτωρ τοῦ δήμου] de praetore in communi Iustinianus: πραιτωρὰς ἐνάλων ἐκ τοῦ τῶν ἄλλων ἀπάντων προΐεναι καὶ προτάττεσθαι ταύτην αὐτοῖς δόντες προσηγορίαν, ἐπιτρέφαντές τε αὐτοῖς καὶ τὰ πολεμικὰ διοικεῖν καὶ τοὺς νόμους γράφειν, οὐδεν καὶ τὰ δικαστικὰ καὶ καταγωγία πραιτώρια καλεῖν ἔταξαν, καὶ πολλοὺς νόμους ἐκ τῆς τῶν πραιτῶρων ἐνεχθῆναι φωνῆς. potestas eius cum militaris simul esset ac civilis, processu temporis divisa est; at politica quidem mansit penes hunc τοῦ δήμου, quem Simocatta 6 10 τῶν δήμων scribit, penes thematum praetores militaris. Leo in Tact.: προσέτι δὲ καὶ ὁ πραιτωρ ἤγγου ὁ τοῦ θέματος δικαστής. de primis Cpolis praetoribus fuse Pancirolus in Notit. Imp. Or. c. 29.

ib. v. 19. ὁ λογοθέτης τῶν οἰκειακῶν] sanctoris aerarii praefectus, sacratoris gazae custos, qui olim comes privatarum, quem Zosimus 1. 3 τῶν ἀνημόντων ἰδίᾳ τῷ βασιλεῖ ταμειῶν προβεβλημένον, Theodoretus Eccles. hist. 3 12 τῶν ἰδίων τοῦ βασιλέως χρημάτων καὶ κτημάτων ἡγεμονίαν πεπιστευμένον, recentior Nicetas Alexii Comneni 1. 3 τῶν ἔσω λεγομένων ταμειῶν φύλακα vocat. publicas enim pecunias, quae et regii thesauri aerariumque generale (τὸ βασιλικὸν ταμειῶν ἢ τὸ κοινὸν προταυεῖον Zonarae dictum), logotheta τοῦ γενικοῦ vel, ut Nicetas in Isaacio Angelo, ὁ ἐπὶ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν ταχθεὶς curabat. duplex hoc aerarium prodit Cantacuzenus 2 1: ἀναλωμάτων ἕνεκα αὐτοῦ τε καὶ οἰκετικοῦ ἀπὸ τε τῶν δημοσίων φόρων τὴν λεγομένην παρῆσχετο τοπικὴν, φέρουσαν ἐπ' ἐνιαυτὸν δισχιλίους ἐπὶ μυριάσι χροσσοῦς, καὶ ἕτερα χρημάτων ἴσα ἐκ τοῦ βασιλικοῦ ἐκέλευσε χορηγεῖσθαι ταμειῶν. tribunal ac sedes eius erat τὸ σέκρετον τῶν οἰκειακῶν secretum domestici fisci, de quo Ius GR p. 375 et Nicetas in Alexio Manuelis F. comes privatarum cognoscit περὶ τῶν ἀθεμιτογαμιῶν, ait Novella 12. in penam contractarum huiuscemodὶ ὁ δημοσίος, ait Alexius Comnenus Novell. 3 Iuris GR l. 2, διὰ τοῦ σερκέτου τῶν οἰκειακῶν τὸ τοῖς συμβολαίοις ἐγκείμενον ἕξ ἐπερωτήσεως πρόστιμον ἀφ' ἐκάστου αὐτῶν εἰσπράττεται κατὰ τὸ ὁλόκληρον. Manuel eius nepos ibidem Novell. 2: δώσει πρόστιμον λιτρῶν τρεῖςκοντα νομισμάτων ἀπαιτηθησομένων ἀσυμπαθῶς ἕξ αὐτοῦ παρὰ τοῦ σερκέτου τῶν οἰκειακῶν.

ib. v. 20. ὁ μέγας λογαριαστής] rationum fisci magister, rationum aerarii disceptator, exedrae rationum praefectus. idem qui λογιστής, alienus a logotheta, Meursius licet cum aliis doctis utrumque confundat. Nicetas Manuelis l. 1: καὶ τῶν μὲν δημοσίων εἰσφορῶν φροντιστὴν καὶ λογιστὴν μέγιστον τὸν ἐκ Πούτζης Ἰωάννην προβάλλεται, ubi vulgaris lectio ponit λογαριαστήν. subdit Nicetas: ἦν δὲ ὁ ἐκ Πούτζης Ἰωάννης δεινότατος δὲ δημοσία, φορολογίας παιπάλημα καὶ ἐπιτοίμιμα, καὶ τῶν μὲν ὄντων δασμοφορημάτων συζητητὴς ἀκριβέστατος, τῶν δὲ οὐκ ὄντων εὐρετὴς ἀπαράμιλλος. auctor Grammaticae Basilii nomine λογιστής ὁ λογαριαστής. Moschopolus apud Meursium: λογίζομαι τὸ διανοοῦμαι καὶ τὸ λογαριάζω. λογισμὸς ὁ λογαριασμὸς. λογιστής ἢ λογαριαστής.

ib. v. 21. ὁ πρωτοκυνηγός] Gallis magnus venator, regiae venationi praest; de quo Meursius. πρωτοκυνηγὸν Θεόδωρον memorat Gregoras 3 7.

p. 11. v. 1. ὁ σκουτέριος] Italicum scudiero Graecobarbarum σκουτέριον procreavit. eum denotat qui principis in publicum vel in aciem procedentis scutum gerit, et scutigerulus sive scutifer audit. auctor de

illo c. 5. officium obibat eo tempore praecipuum quo scuta coloratis insignibus et aenigmatibus depicta viri principes et nobiles ad cruenta ludicraque certamina vel ad solennes conventus deferebant. ornabat imperatoris Orientis scutum coccinus color, cui crux aurea eminebat: angulos sive spatia inter crucis ramos expansa litera Β auro pariter exarata decorabat, ita tamen ut bis ad sinistram latus posita gibbos verteret in exteriorem et sinistram partem, ac penitus inversa videretur, et quattuor dictiones, quarum singularum est initialis, indicaret: Βασιλεὺς Βασιλέων Βασιλεύων Βασιλεύσει: ita Marcus Vulsonius in Heroica scientia. at de his iterum. consule interim opusculum retro notas praesentes ponendum, in quo non σκουτέριον sed σκουτάριον (ἐκ τῆς ἀσπίδος τῆς βασιλικῆς λαχόντα τὴν ἀξίαν) lego.

ib. v. 2. ὁ ἀμυράλιος] est qui putet vocem omnino Graecam, et quia classis magistratus est appellatio, ἀπὸ τοῦ ἀμυροῦ et ἄλατος quasi ἀμυράλιος formatam, et vere opusculum nuperrime laudatum ἀλὸς ἀμυροῦν ναυαρχῶντα, *almyram salis*, id est maris, *navarcham praepositum* scribit. itane sal ipsum sale condiendum, ἀμυροῦν ἄλας; an sal infatuatum est, ut sale indigeat? autumat alius Arabicam simul et Graecam, et quasi emir ἄλατος, *dominum principemque salis*, significare, emir siquidem dominus est et praepositus. ita sentit Iunius apud Gretserum. verum cum alia sit Arabum, alia Graecorum lingua, qui convenient dialectum in unam? suspicarer esse τοῖς ἀμυροῖς quibuscunque et ἄλατι praepositum, *salarium* nempe *mancipem* et *salinarum custodem*: fuit enim Alexius quidam Hypocaucus apud Gregoram 8 6 τῶν ἀλῶν τὴν διοίκησιν ταμιουκῶν. nec moratur fidem, quod idem domesticus fuerit occiduorum thematum: simul enim utrumque munus obire poterat. et certe vox ad classis praeturam et magistratum maritimum spectans, eumque qui magno duce et classis drungario primas tenentibus sit minor, ut auctor c. 5 declarat; ac mihi nil nisi Arabicum sonat, et quem *emir halem* Leunclavius exponit in Onomastico, *dominum flammeolorum et vexillorum, qui scilicet supremus est sultani vexillifer*. omnibus etenim *beglerbegis* et *sanzacbegis*, cum creantur, *vexilla porrigit sultanus*. *magnus flammeolaris, magnus flamularius dicitur apud Graecos*. hi vero a Saracenis nonnulla sunt mutuati, ut ipsis propria rapuerunt illi. ameralius itaque cum classis sub magno duce praeturam sortiretur, regio simul vexillo ceu insigni cunctis conspiciendo donabatur, cuius usum haud parce describit Leo in Tacticis c. 19: εἶναι δεῖ σημεῖον ἰστάμενον ἐν τῷ σῶ δρόμῳ, εἴτε βάνδον εἴτε φλάμουλον εἴτε τι ἕτερον, εἰς τόπον περίοπτον, ἵνα δι' αὐτοῦ σημαίνοντός ποῦ τί δεῖ πράττειν εὐθέως ἐπιλαμβάνονται τοῦ δόξαντος ἔργον οἱ λοιποί. ac equidem si auctorem inspicias c. 5 scutifero, de quo nuper sermo, vexillum imperatoris commendatum referentem, quid obstat quo minus ille in terra, hic in mari regium vexillum suae fidei commissum teneat? cumque dicat auctor potestatem omnem eum sub magno duce adeptum, potuit et regium in mari vexillum gerere: eundem enim Georgium inter sanctos nominatissimum modo δοῦνα modo φλαμουλάρην vocat Damascenus Studites in eius vita.

ib. v. 3. ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων] insignitos hoc officio memorat Nicetas in Alexio 2 et Andronico 1. 2. δεήσεις vocat Zonaras in Alexio δεητήρια διδακτικά, et quo proposito praesentarentur enarrat. τεταγμένας ἡμέρας ὠρίσατο, καθ' ἃς ἐκεῖσε δημοσίως προηνάθητο, ἀφορῶν πρὸς πεδιάδα πλατείαν. τῷ βουλομένῳ δὲ εἰς ἐκεῖνον πάροδος συγκεκριῶρητο, καὶ ἕκαστος τῶν δεομένων ἐπανατείνετο δεητήριον διδακτικὸν ὅτου δέοιτο. καὶ ταῦτα ἐνώπιον αὐτοῦ τιθέμενα ὑπέταττε τοῖς ὑπογραμματούσοις ἐπιέναι καὶ γνωρίζειν αὐτῷ τὰς ἐκάστων αἰτήσεις. καὶ αὐτίκα τὴν ἐφ' ἐκάστῳ ἀντιγραφὴν προσέταττε γίνεσθαι καὶ βεβαιουμέ-

ην τοῖς δεομένοις παρέχεσθαι. congruam magis huius officii expositionem opusculo inferiori subdando reperies.

p. 11 v. 4. ὁ κοιίστωρ] ut Theophanes, κοιίστωρ, ut Leo Grammaticus et plures, κοιαιίστωρ, ut Latinae pronuntiationi cum Simocatta vicinius, κοιαιίστωρ. non ignorant Graeci a quaerendo dictum. Moschopulus: ἔστιν ὁ συζητῶν καὶ ἐρευνῶν ἐπὶ χρήμασι. Procopius de bell. Pers. 1: βασιλεὶ πάρεδρος, κοιαιίστωρα τοῦτον καλοῦσιν. Leo Grammaticus in Theophilo: ὠρίσθησαν ὃ τε κοιαιίστωρ καὶ οἱ ἀντιγραφεῖς ἀπελθεῖν καὶ μέχρις θεουσιῶν ἐκδαφίσαι τὰ αὐτοῦ οὐκήματα. Simocatta Mauricianae historiae statim in limine: βασιλέως γλώτταν τὸν Ἰωάννην ἐδείκνυνεν, ἄνδρα ῥήτορά τε δεινὸν καὶ Ῥωμαϊκῶν νόμων ἐπιστήμονα, ὃς τοῦ βασιλέως τὰ προστάγματα τῷ διατόνῳ τῆς εὐλαστίας ἐμεγαληγόρει μεγαλοφροσύνῃ ἐπάξια. τοῦτον ἐπιχωρίῳ Ῥωμαῖοι φωνῇ ἀποκαλοῦσι κοιαιίστωρα. κοιαιίστωρα τοῦ θείου παλατίου vocat Ecloga Leonis et Constantini tit. 7.

ib. v. 5. Magnus adnumiasta] ἀδνούμιον est descriptio nominum apud Romanos, inquit Suidas; et ut alius ait, ἀδνουμιάζειν est κατ' ὄνομα διερχεσθαι. est ergo delectus et census militum; unde actio ἀδνουμιάζειν, quasi dicas adnumerare; et ἀδνουμιαστής censor, lustrator, quasi adnumerator. non improbable est a Graecis ex Latio hanc vocem petitam esse: sonus sane non abludit, ut nec significatio. vide Rigaltium.

Glossarium Bibliothecae Reg. ἀδνούμιον κατάλογος στρατιωτῶν. eos itaque censet adnumiastes. exponit dictionem Rigaltius; ex eo plura mutuatur Meursius, ex Meursio Gretserus, ex utroque cuncta Bullengerus ad verbum. eadem ingerere importunum. Theophobus apud Cedrenum in Theophilo: πολλοὺς ἐκ τούτων ἐμπρέπειν τοῖς βασιλικοῖς ἀξιώμασι πεπονηκῶς κἀδιξι στρατιωτικοῖς (ἀδνούμιῳ) ἀναγράφεται, τάγμα Περσικὸν τούτοις ὀνομάσας. Nicetas in Isaacia: μετῆει ὅσα τῶν στρατιωτικῶν εἰσὶ κατάλογον.

ib. v. 6. ὁ λογοθέτης τοῦ στρατιωτικοῦ] quattuor aeraria numero apud Gregoram l. 6: τὰ μὲν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ προτανεῖον ἐδίδοντο, τὰ δὲ ἐκ τῶν στρατιωτικῶν, τὰ δὲ ἐκ τῶν κοινῶν καὶ ἰδιωτικῶν. magnus logotheta sacras omnes gazas recognoscebat, τοῦ γενικοῦ publicas, τῶν οικιακῶν privatas, hic de quo sermo, in milites erogandas. aerarium militare ab Augusto institutum scribit in eius vita Suetonius: utque perpetuo ac sine difficultate sumptus ad tuendos eos prosequendosque snppeteret, aerarium militare cum vectigalibus novis instituit. curaverunt aerarium primo quaestores, teste Dione l. 43, aliquando aediles, narrante Suetonio in Augusto, nonnunquam praetores, eodem Suetonio referente: rediit iterum ad quaestores, ait Dio in Claudio; ac demum eius omnis cura penes logothetas mansit. huius adhuc στρατιωτικοῦ, nempe λογοθέτου, sexta Synodus act. 1 et septima act. 1 meminere: modo imperialem logothetam, modo quaestorem militaris aerarii reddidere interpretes. laudes Cabasilae logothetae militaris prosequitur Cantacuzenus l. 49.

ib. v. 7. ὁ πρωτοϊερακάριος] aucupum regionum praefectus, quique enutriendis accipitribus aquilis falconibus et praedatricibus quibuscumque avibus ex imperatoris mandato vacat: magnus falconarius nostris dicitur. Andronicum iuniorum refert Phrantzes l. 12 accipitres supra mille quadringentos, totidemque qui curarent, aluisse.

ib. v. 8. ὁ λογοθέτης τῶν ἀγελῶν] armenta gregesque praecipuos fuisse regum antiquorum census sacrae literae narrant: erant etiam agri

domus possessiones eorum divitiae. Iulianus Augustus in epist. Γαλιλαίαν τὰ χρήματα ἐκελεύσαμεν ἀναληφθῆναι δοθησόμενα τοῖς στρατιώταις, καὶ τὰ κτήματα τοῖς ἡμετέροις προστεθῆναι περιβάτοις. Theodoretus hist. Eccles. 3 12 memorat Elpidium τῶν ἰδίων τοῦ βασιλέως χρημάτων καὶ κτημάτων ἡγεμονίαν πεπιστευμένον. ille, inquit, privatarum, hic de quo tractamus, gregum legotheta est. verum greges in agris et possessionibus ille censebat; et iura nonnulla regia quibus equi boves cameli etc ad comitatus usum pararentur, potuit hic exigere. hinc equi curatoricii in codice Theodosiano memorati, a colonis et obnoxiiis curatoricio nomine flagitati; hinc oves gallinae etc canonici pariter nomine patriarchae offerendae, de quibus Ius GR abunde.

p. 11 v. 9. ὁ μέγας διερμηνευτής] magnus et praecipuus, eo quod plures in aula CP interpretes asserit Tyrius de bello sacro 18 30: *ad-sunt imperatoris CP legati, primus vir illustris Guido Stephanus, eiusdem consanguineus, secundus maximus palatinorum interpretum, Trisillus, homo vaser et pro negotiis imperialibus valde sollicitus.* Persicae linguae memorat Procopius de bello Persico: ὅσπερ αὐτῷ ἐρμη-νεὺς εἶπετο, σὺν αὐτῷ ἐπὶ τῆς σιβάδος κατέκλινε, πρῶγμα οὐποτε γεγονὸς πρότερον ἐν τοῦ παντός χρόνου. loquitur de Chosrois legato a Iustiniano convivio excepto. Simocatta 2 9: ἐρμηνεὺς δ' οὐτοσί τοῦ Σαρακηνοῦ φίλου τοῦ ἐπικουροῦντος Ῥωμαίσις. δραγόμενον vel δρα-γοῦमानον hodie vocant, voce Chaldaeaoturca: Chaldaeis enim ܘܪܝܢ est interpretari. drugemuz scripsit Villahardonus antiqua Gallica iamque antiquata dictione, cui purior successit *truchement*.

ib. v. 10. ὁ ἀκόλουθος] Anglorum sive Barangorum sub imperatoris signis promerentium ipsiusque satellitum dux, ipsum imperatorem pone sequens, ac quos regebat Anglos praecedens, de quo rursus c. 5. cum auctore Cedrenus in Constantino Monomacho: διὸ καὶ κατὰ σπουδὴν ὁ βασιλεὺς τὸν ἀκόλουθον Μιχαὴλ μεταπεμφάμενος ἐν τῆς ἐσπέρας ἐς Ἰβηρίαν ἐπέμπευ· ὃς ἐκεῖ γενόμενος, καὶ τοὺς διεσπαρμένους ἐν τε Χαλδίᾳ καὶ Ἰβηρίᾳ Φράγγους καὶ Βαράγγους ἀγροχούς, καλύειν ἠπέ-ργετο τὸν ἐνόητα τρόπον τὰς ἐκδρομὰς τοῦ σουλτάνου. de Barangis inferius.

ib. v. 11. φοσσάτον] scribitur etiam φωσσάτον, φωσσάτον et φου-σσάτον, exercitus, acies, a fossato sive vallo quo castra muniuntur; unde fossatum et vallum nonnunquam significat, saepius et fere semper *exercitum*. fossatum indicat in illa Cedreni sententia: Βελισάριος λαβὼν τοὺς ἵππους τῶν πολιτῶν καὶ ἐξοπλίσας λαὸν ἦλθεν εἰς Χίτου κόμην, καὶ ποιήσας φοσσάτον, ὅσους ἐκράτησεν ἐξ αὐτῶν, ἀπέκτεινε. in hac Leonis in Tact. const. 11: κυρίως φοσσάτον τὸ ἀπληκτον τοῦ ὄλου στρατοῦ καλεῖται. et infra: ἀσφαλίζεσθαι ὀρύμασιν ἢ πάλοις, ὀλο-κλήροις τάφρω δ' λέγουσι φόσσα. exercitum vero indicat apud Leonem eundem, Constantinum de Adm. Imp., Turcograeciam, Ius GR et alios locis bene infinitis. κριτῆς τοῦ φοσσάτον, qui iurgia lites et disceptationes inter milites et exercitus duces ortas componit et in fontes animad-vertit. Leo per totam constitutionem II iudicia ab eo exercenda definit, quae tamen non ad κριτῆν sed ad ipsum ducem refert. εἰ μὲντοι ἀδι-κηθῆ παρὰ τινος, τῷ ἀρχοντι τοῦ τάγματος προσελθῆτω. εἰ δὲ παρὰ τοῦ ἀρχοντος αὐτοῦ ἀδικηθῆ, τῷ μείζονι ἀρχοντι προσελθῆτω. Sui-δας quoque v. ἡγεμονεῖα: τῷ πολεμάρχῳ εἰσάγονται ἐπιδικασίαι ὅσαι ἀποστασίον γραφῆν ἔφερον. imperator Leo nihilominus inferiores iudi-ces in exercitu constitutos testatur Tact. constit. 4: ὁ πραιτώρ ἡγουν ὁ τοῦ θέματος δικαστής, ὃς τὰς δίκας τῶν δικαζομένων διαλύει, ὃς εἰ καὶ τῷ στρατηγῷ ἐν τισιν ὑποτάσσεσθαι χρὴ, ἀλλ' οὐν τοὺς λόγους τῶν ἰδικῶν αὐτῶν διοικήσεων πρὸς τὸν βασιλέα ἀφορᾶν.

p. 11 v. 12. Praefectus alogii et p. 11 v. 13 Protalogator] vitiose ἀλλαγίου, et longe adhuc vitiosius πρωταλλαγάτωρ. Glossario tamen placet ἀλλάγιον et πρωταλλαγάτωρ, quia ἀλλαγαί sunt loca mutandis equis in publico cursu destinata. hinc ἀλλαγίου cursus publicus, Post, et ὁ ἄρχων τοῦ ἀλλαγίου praefectus publici cursus, Postmeister, et πρωταλλαγάτωρ generalis publici cursus. subscribat qui volet, ego quod edidi amplector, cum etiam Glossarium v. πρωταλογάτωρ a nobis stet, vertatque praefectus generalis equitum. quo tamen, inquit, maior erat ὁ ἄρχων τοῦ ἀλογίου, princeps equitum vel equorum: ἀλογον enim Graecis est equus seu iumentum.

ibid. ὁ ἄρχων τοῦ ἀλογίου] officium haud explicatu difficile, ex vocis nihilominus ἀλογίου dubietate et obscuritate iam pene incertum et ignotum. legunt hic quidam ἀλόγιον, at ἀλόγως: et ex voce ἀλογον sibi nota (quis enim equum] ignoraret) τὸν ἄρχοντα τοῦ ἀλογίου veredariorum et cursorum praefectum creant. lexica auctoritates coniecturae quaeruntur: verum οὐδείς λόγος. sanior lectio hic restituta certum proferet sensum, et abdico iure alieno proprio officio reparabit. legendum itaque ἀλλαγίου, quod frequenter tum hic tum c. 5 posuerunt Regia cum duobus Mazarinis mss exemplaribus postmodum proferendis, quod constanter habet Cantacuzeni, Regium item exemplar aliud, quod indubie retinendum censuit auctor Glossarii v. ἀλλαξιμάριον, ἀλλάγιον. errat tamen, ut saepe solet, dum ἀλλάγιον et ἀλλαγήν confundit, ac eo quod ἀλλαγή ζῶωνδρομικόν, veredarium et equum mutatorum, indicat, ex propriis in eodem sensu τὸ ἀλλάγιον exponit. errorem animadvertisse diceres, ubi subiungit: scholiastes Oppiani Halieut. l. 1 τοὺς λόγους interpretatur ἀλλάγια: at, quasi repudiata veritate quam palpaverat, exsilit confestim et ad equos publicumque cursum nervis omnibus contendit. adhaeremus nos λογίως sensui apud memoratum scholiastem reperto. ἀλλάγιον itaque est λόχος, agmen, turma, acies, et ἄρχων τοῦ ἀλλαγίου, qui eam quavis ratione ducit et illi imperat. verum quodnam agmen, inquit, regit hic ἄρχων τοῦ ἀλλαγίου, ut cum domestico, comite stabuli, stratopedarcha et aliis potestatem exerceat et obtineat dignitatem? respondet auctor c. 5: ὁ ἄρχων τοῦ ἀλλαγίου εἰς τὴν τοῦ βασιλέως εὐρίσκειται μὲν σύνταξιν, καὶ ὑπὸ μέγαν δὲ πριμμικῆριον. praefectus allagii locum obtinet in imperatoris comitatu, et subest magno primicerio. observa praetermissos silentio equos et σύνταξιν memoratam. at quid σύνταξις quam comitatus, agmen, acies? quid igitur ἄρχων τοῦ ἀλλαγίου quam ἄρχων τῆς συντάξεως, et εὐρίσκεισθαι ducis more εἰς τὴν βασιλικὴν σύνταξιν? βασιλική vero σύνταξις imperatorius vel sacer est comitatus, cuius magnus primicerius est caput, ex auctore c. 5 κεφαλή τῆς βασιλικῆς συντάξεως: illi supponitur ὁ ἄρχων τοῦ ἀλλαγίου, ac eius vices gerit. ergo non equorum, sed comitatus, sub primicerio ductor fatendus, qui nonnullis primipilus.

ib. v. 13. ὁ πρωταλογάτωρ] verius ac communius, in Regiis, apud Meursium, Matthaeum monachum infra referendum, et Cantacuzenum superiori nota memoratum, lego πρωταλλαγάτωρ, vocem ab eadem radice qua praecedens deductam, ἀπὸ τοῦ ἀλλαγίου nimirum, ita tamen ut ἄρχων τοῦ ἀλλαγίου et πρωταλλαγάτωρ sic se habeant ut ille praecedat agmen, hic sequatur; ille milites ducat, hic ordinet; ille paratos in aciem et hostes exemplo provocet, hic militiam deserturos, ut in ordine stent, vi compellat; ille recta fronte in hostes pergit, hic a tergo imperitis et sola facie conversis confestim, ex pedissequo, ductor apparet; unde ex honore quem tunc assequitur, et quia μετὰ τοῦ ἄρχοντος τοῦ ἀλλαγίου dignitatem et onus bellandi ducendique dividit, πρωταλλαγάτωρος ei nomen in-

ditum. ille Leoni λοχαγός, hic ούραγός dicitur in Tact. constit. 7: στρατιώται στρεφόμενοι ὡς ἴστανται ἀντιβλέπονσι κατὰ τοῦ νότον, ἦγουν τὸ ὀπίσω μέρος, οὐκ ἐτι τοῦ λοχαγοῦ εὐρισκομένον, ἀλλὰ τὸ ἐξ-καυδέατον ούραγοῦ. milites quemadmodum ante stabant conversi, solum ad tergum extremam aciem respiciant, lochago sive praestite in anteriorem partem minime, sed ultimano iam in fronte constituto, quem ούραγόν, id est caudanum, nominant. superius dictis attestatur idem. χρῆ δὲ τοὺς ούραγούς παραγγέλλεσθαι, καὶ ἐκ τῶν ὀπισθίων προωθεῖν καὶ ἀπορῶτον αὐτὰς εἰς τὴν χεῖραν, ἵνα μὴ ἀπομένωσι τινες, ὡς ἐ-κός, δειλῶντες. πρωταλλαγάτωρα Sennacherim laudat Cantacuzenus 1 26; quem dum equis cursoribus praefectum autumat in margine interpres, in errorem equo celoce citius contendit.

p. 11 v. 14. ὁ μέγας διοικητής collector tributorum est. Leo Novella 61: τοὺς ἐπὶ συλλογὴν τῶν δημοσίων φόρων καθισταμένους διοικητὰς ἢ συνήθως ὀμιλία καλεῖν οἶδε. Cedrenus in Leone Isauro, cuius praecessor Theodosius fuerat διοικητής, quem modo procuratorem modo quaestorem reddit interpres: προσετάξαμεν τοῖς διοικηταῖς τῶν θεμάτων ἀπαιτεῖν εἰς τὸν κανόνα, κατὰ νόμισμα, μιλιαρσίσιον ἕν, καὶ λαμβάνει αὐτὸ ἡ βασιλεία, καὶ κτίζει τὰ τεῖχη. κἀντεῦθεν ἀπεκρά-τησεν ἡ συνήθεια, παρέχειν τὰ δικέρατα τοῖς διοικηταῖς. frequentius quam ut referatur legitur apud Cedrenum eundem, Theophanem, Leonem Grammaticum, Nicetam et alios recentiores historiae Graecae scriptores. graphice τὸν ἐπὶ τῶν εἰσόδων τῆς πόλεως depingit ultimo memoratus auctor in Ioanne Comneno, qui speciatim urbica tributa legit; cui favet Cedrenus iam productus.

ib. v. 15. ὁ ὀρφανοτρόφος] clarior est dictio quam ut eam dicamus orphanis nutriendis praepositum, tanquam tutorem et curatorem minorum, significare: clarissimum quoque officium, quod iura non silent in Leg. Orphanotrophos. in principio cod. de Episcopis et Clericis, et in Lege. Omnia privilegia. primus ei instituendo dedit ansam Constantinus, qui ex Theophane σιτομέτριον κατὰ πόλιν ἐχαρίσατο ταῖς ἐκκλησίαις εἰς διατροφήν διηλεκτικῶς χήραις καὶ ὀρφανοῖς καὶ ξένοις πενήσι τε καὶ κληρικοῖς. palatinum insuper, non ecclesiasticum fuit hoc munus, ut commode orphani educarentur. alia vero pleraque misericordiae, quae circa corpus occupatur, exercendae munia ecclesiastica fuere et episcopi recognitioni subiecta. Ecloga Leonis et Constantini AA. tit. 8: ὥσπερ κληρικὸν οἶον δῆποτε βαθυοῦ ἐπὶ χρήμασι προβάλλεσθαι οὐκ ἀνεχόμεθα, οὕτως οὐδὲ ξενοδόχον ἢ πτωχοτρόφον ἢ νοσοκόμον ἢ ἄλλον οἶου δῆποτε εὐαγούς οἶκον διοικητὴν ἢ οἶον δῆποτε ἐκκλησιαστικὸν φρόντισμα χειρίζοντα. et infra tit. 9: τοὺς οἰκονόμους καὶ ξενοδόχους καὶ νοσοκόμους καὶ πτωχοτρόφους καὶ τοὺς τῶν ἄλλων εὐαγῶν οἰκῶν διοικητὰς καὶ τοὺς ἄπαντας κληρικοὺς κελεύομεν ὑπὲρ τῶν ἐμπιστευθεισῶν αὐτοῖς διοικήσεων παρὰ τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ, ᾧ ὑπόκεινται, ἀποκρίνεσθαι καὶ τοὺς λογισμοὺς τῆς ἰδίας διοικήσεως πληροῦσθαι καὶ εἰσπράττεσθαι. orphanotropheum locum orphanis educandis deputatum memorat Cedrenus in Leone Armenio ad S. Pauli aedem locatum.

ib. v. 16. ὁ πρωτονοτάριος ita vocatus iam ab antiquo, a Socrate quidem Graeco 7 23 et a Marcellino Latinae linguae scriptore l. 25. primicerium notariorum nuncupat Pancirollus in Notit. Imp. Or. c. 92, eidemque tres notariorum ordines, tribunorum, domesticorum et inferiorum tribunorum, supponit. alios τοῦ βασιλέως, τῆς ὀπουργίας, τοῦ βασιλικοῦ ἰδικοῦ lego in Theophane et Leone Grammatico: protonotarios non paucos in Iure GR, τοῦ δρόμον speciatim in Ioanne Comneno et Andronico apud Nicetam. ταχυγράφους si legas, semper notarius reputa: verum cave ne valde dissitis scriptores ταχυγράφους et καλλιγράφους

confuderis: qui enim cito, prave, qui tardius, scribit quoque rectius et nitidius.

p. 11 v. 17. ὁ ἐπὶ τῶν ἀναμνήσεων] *memorialem*, quem *magistrum memoriae* vocat Imperii Notitia, putat Meursius institutum, ut laudationes eorum qui militiae aut alibi fortiter se gessissent imperatori suggereret ac praemiis cohonestandos admoneret; clarumque iustiusmodi officii se reperisse gaudet monumentum tum apud auctorem c. 5, tum apud Agathiam l. 4, his verbis: ἐκ βασιλέως τοῦ Ρουστίου ἔχον ἐπίταγμα, ἐφ' ᾧ ἐναστά τὰ ποιούμενα εἰς τὸ ἀκριβὲς διαγγέλλειν καὶ τὸ τῶν στρατιωτῶν τοὺς ἀριστεύοντας τοῖς βασιλείοις δώροις φιλοφρονεῖσθαι. at non unicum hoc est memorialis munus, qui de omnibus ad rempublicam et principem spectantibus, de publico bono adaugendo, removendis incommodis, puniendis sceleribus aequae ac virtute compensanda ipsum commovere ac commovere suscepit. non repudiandum huic sententiae testimonium pronit Cedrenus in Iustino, ubi praefectus urbis loquitur: συγκαρδίτω με ἡ βασιλεία σου εἰσέροχεσθαι πρὸς σε ἀκωλύτως τοῦ τὰ ἀνήκοντα ὑπομνησθῆναι τὸ κράτος σου, καὶ βεβαίω μετὰ τριάκοντα ἡμερῶν μὴ εὐρίσκεσθαι τὸν ἀδικοῦντα ἢ ἀδικούμενον· εἰ δέ τις ὑπομνήσει περὶ τινος ὑποδείσεως ἧς ἤκουσα ἐγὼ καὶ οὐκ ἐξεδίκησα, κεφαλικῶς τιμωρηθήσομαι.

id. v. 18. ὁ δομέστικος τῶν τειχέων] *reges consules imperatores muris urbes cinxisse non infrequenter legimus; bellorum duces etiam hoc onus assumpsisse Belisarii Narsetisque res gestae docent: transit hoc studium ad ipsos urbium populos, ac demum plebis expensis, novo a Leone Isauro imposito tributo, nusquam tamen deinceps extincto, fuere Cpoli reparati. Theophanes in eius vita: ἐπεκράτησεν ὁ σεισμός μῆνας δύοδεκα. ὁ οὖν βασιλεὺς ἰδὼν τὰ τεῖχη τῆς πόλεως πτωθέντα, διελάλησε τῷ λαῷ ὅτι ὑμεῖς οὐκ ἐκπονεῖτε τὰ τεῖχη κτίσαι. ἀλλ' ἡμεῖς προστάξαμεν τοῖς διοικηταῖς, καὶ ἀπαιτοῦσιν εἰς τὸν κανόνα ὀλοκοτίνην, μιλιάρειν. καὶ λαμβάνει αὐτὸ ἡ βασιλεία, καὶ κτίζει τὰ τεῖχη. ἐντεῦθεν οὖν ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια δίδειν τὰ δικέρατα τοῖς διοικηταῖς. ac inde forsitan emanavit pariter ut murorum praefectus institueretur: tunc enim primum occurrit, in Theophane, Nicetas quidam Anthrax ἄρχων τοῦ τεύχους, qui, ut ex dictis de domestico patet, domesticus murorum non inepte potest scribi.*

id. v. 19. ὁ προκαθήμενος τοῦ κοιτῶνος] *praecipuus cubiculariorum ac sacri cubiculi praefectus, cuius curam et custodiam παρακοιμωμένω suppositus demandatam habet. ita auctor ipse infra c. 5. lectum etiam somno capiendo ac imperatori noctu custodiendo in sacro cubiculo habuisse constat ex Leone Grammatico in Michaelae Theophili filio: Ἰγνάτιος δὲ κοιτωνίτης ἀπελθὼν τοῦ κλεισῆσαι τὴν θύραν τοῦ κοιτῶνος εὖρος διαστραμμένην, καὶ ἀπογνοὺς ἐκαθέσθη ἐπὶ τῆς κλίνης, τίλλων τὰς τρέχας αὐτοῦ. τοῦ δὲ βασιλέως ὕπνον θανάτῳ παραπλήσιον κοιμωμένου ἀδρόως ἐλθὼν Βασίλειος μετὰ καὶ ἑτέρων τὰς θύρας ἀνέφξεν. καὶ ἔμφοβος ἐξελθὼν Ἰγνάτιος ἀντέπιπτεν Βασιλεῖω μὴ εἰσελθεῖν. curabat hic imperatoris defuncti corpus. idem Leo paulo infra: ἀπέστειλε δὲ Βασίλειος καὶ Παῦλον κοιτωνίτην τοῦ ἐνταφιάσαι τὸν Μιχαήλ. Callicrinitem προκαθήμενον τοῦ κοιτῶνος memorat Cantacuzenus 1 19.*

id. v. 20. ὁ προκαθήμενος τοῦ βεστιαρίου] *de vestiario Hesychius: βεστιαρίον τόπος ἐν ᾧ τὰ χρήματα τίθενται καὶ τὰ ἱμάτια τοῦ κοινοῦ. ut vestes asservat, vocatur alibi ab auctore τὸ ἐντὸς ἀλλαξιμᾶριον, penetrale vestibus mutandis dispositum, quasi dicas mutatorium: ut aerarii munere defungitur, a Niceta l. 3 Alexii Comneni τὸ ἔσω ταμιεῖον internum aerarium. Latinis idem praestat vestiarius ex bibliothecariis Guilielmo et Anastasio, illo quidem in Stephano 6 scribente: quid mirum si vestiariorum gazas reperit? hoc autem in Severino: sigillaverunt*

omne *vestiarium ecclesiae seu cimelia episcopi*. nec superflue duas istas significantias coniunctim ponendas censui: huic enim *vestiarii curatori* ut *vestium custodia nullatenus deneganda*, ita *regia thesauri cura nec non rei domesticae*, aequae acq. privatarum *logothetae et aliis*, tribuenda cum *auctore c. 5*, ubi postquam *protovestiaritae subiectum asseruit*, ὑπηρετεῖ δὲ inquit εἰς τὰς προσφερομένας καὶ ἐξερχομένας εἰσόδους τε καὶ ἐξόδους. confirmat *Anna Comnena Alexiados 2* *vestiarium sive cubiculum imperatoris idem fuisse quod et eiusdem aerarium: Βυζαντίῳ δὲ τινὶ καθ' ὁδὸν ἐντυχῶν, χρυσοῦ βαλάντια ἱκανὰ ἐπιφερομένῳ καὶ πρὸς τὴν μεγαλόπολιν ἀπίοντι, ἤρετο αὐτὸν τοῦτο δὴ τὸ Ὀμηρικόν· τίς πόθεν εἶ ἀνδρῶν; καὶ ἐπειδὴ παρ' αὐτοῦ ἐμάνθανεν ὅτι τὸν πολὺν χρυσὸν ἐπιφέρειται ἀπὸ τινῶν εἰσπράξεων, καὶ ὅτι πρὸς τὸν κοιτῶνα τοῦτον διακομίζῃσι*. hodie pariter *aerarium et fiscus pontificii camerae apostolicae nomine indigitatur, la camera*; summusque *camerarius apostolicis quoque gazis praeficitur, ὁ προκαθήμενος τοῦ βεστιαρίου*, quem *Leo Grammaticus in Constantino Leonis filio πριμμικῆριον τοῦ βασιλικῆ βεστιαρίου dixit*.

p. 11 v. 21. ὁ βεστιαρίος] *vestiarium hunc cense protovestiaro et vestiarii praefecto subiectum. eius praecipuum munus est summa circa vestiarium vigilantia ac eius perpetua cura; unde et expeditione marina suscepta triremi illud deportanti imperat, ac eius triremis velut apotheca vestiaria imperatoriam sequitur. auctor c. 5.*

p. 12 v. 1. ὁ ἐταιριάρχης idem officio ac μέγας ἐταιριάρχης, verum ei suppositus.

ib. v. 2. ὁ λογαριαστής τῆς ἀσλῆς *aulicus thesaurarius, qui meritis et obsequiis stipendia exaequat. at non tam rationum aerarii quam ministeriorum discussor ac disceptator existit. auctor de illo uberius c. 9. nos de logariasta, ubi de magni huius nominis officio.*

ib. v. 3. ὁ στρατοπεδάρχης τῶν Μουρτάτων] qui sint *Murtati conicere quidem, at non certo probare possumus. est certe μούλτων scditio, tumultus, apud Constantinum Porphyrogenitum in Nov. ἐπιβουλαῖς ἐπιχειρεῖν ἢ μούλτω. cuius sententiam referens Matthaeus Blastares Elementi Σ c. 11. in Nomoc. scribit μούρτω vice μούλτω: recentioribus enim λ in ρ mutare quam familiare, ut ἤρθες vice ἤλθες, ἀρμυρόν vice ἀλμυρόν. an vero ἀπὸ μούρτου Μουρτάτοι, non qui tumultum excitent, sed qui compescant silentiariorum vice, vel etiam si tumultum edant, ad reverentiam imperatori exhibendam, velut praesentis maiestatis signum edunt, literatus lector iudicabit. Murtatos porro stationarium militum agmen esse nulli dubium, ut eorum ducem στρατοπεδάρχη, qui Leoni in *Tacticis καμπιδούκτωρ.**

ib. v. 4. τῶν Τζακόνων] *Laconas hodie vocari Tzaconas recte observarunt ex Gregora l. 4 Meursius, Gretserus, Bullengerus: corrupte tamen τζ vice λ substitui infitior. sunt itaque Tzacones germana populari-que pronuntiatione a Tzaconia Peloponnesi monte, qui antiquis Cronium est vocatus, oriundi. ita Gemistus apud Ortelium et Georgius Coresius in rescriptis. magistrum porro Tzaconitam, de quo Luitprandus in legatione, esse hunc τῶν Τζακόνων στρατοπεδάρχη, nullo auctore Meursius affirmat.*

ib. v. 5. μονοβάλλοι iidem qui μόνιπποι, unico pugnantes equo. hos *Palaephatus κέλητας vocat, Plinius 34 5 celetes, Seneca singulatores ab equo singulari quo utebantur. κέλης. Suidae μόνος ἵππος, καὶ ὁ ἐπὶ τούτου φερόμενος· ὁ σελλάριος, ὁ γυμνός. καὶ ἵππος δὲ κέλης ὁ γυμνός. scholinastes Graecus: κέλης ἵππος μονάμπυξ. plura Hermannus Hugo de militia equestri 3 4.*

p. 12 v. 6. τζάγγρα arcus, τζαγγράτορας sagittarios quidam cum Meursio reddunt: quos autem arcus, quos sagittarios intelligant, non exponunt. breviter et sincere. τζάγγρα balistae sunt, de quibus Cantacuzenus 1 36: ἐκ τῶνων Λατινικῶν τῶν λεγομένων τζάγγρων ἀφιέντες βέλη. belle interpres in margine: inde tzańgratores, qui arcubalistarii fuerunt, quorum usus in bellis tunc temporis plurimus. sunt et testimonia quae arcus huiusmodi indicent, Annae l. 8: τὸ ἀπὸ τῆς τζάγγρας (femineum reddidit femina) βέλος ἐμπεσόν. nusquam hoc de usitato arcu diceretur, sicut nec illa Heronis μαγγανότηζαγγρα, machinae balistariae. sunt et alia quae balistarios ingerant, Nicetae in Manuele Comneno l. 2: φραξάμενοι τε, ὡς εἶχον, τὰ τεῖχη τοξόταις καὶ τζαγγράτορασι. at nisi τζαγγράτορες balistarii forent ab aliis sagittariis diversi, ut quid utrumque mentio, ut ex iis moenibus tutamen accederet? arcus tamen est balista, balistarii quoque sagittarii sunt, quos proinde τζαγγροτοξότας nominat Nicetas in Alexio l. 3. at Phranzis interpres Pontanus belle rursus de illis 2 14: zangratores (quidam enim codices habent ζαγγράτορες, alii τζαγγάτορες) genus sagittariorum, alterius generis vestes et insignia habebant, ab aliis nempe sagittariis Tzacouibus sive Laconibus diversa.

ib. v. 7. τῶν μεγάλων παλατίων] plura fuere Cpoli palatia ab historicis ac speciatim Origenis CP auctore memorata: qui supremum omnium curator et custos, is est προκαθήμενος, de quo in praesenti. legantur Gillius et Pancirollus de 14 regionibus urbis CP. unum fuit inter reliqua praecipuum. Leo Grammaticus βασιλείον, Nicetas l. 1 Isaaci μέγιστον ἀρχεῖον, Manuelis l. 1 μέγα ἀρχεῖον, ἐνθα τῶν χρημάτων αἱ σαρδεῖαι καὶ τὰ τῶν κρατούντων γνωριστικὰ περιβλήματα. alibi μέγα βασιλείον, rursus ἱερὸν ἀρχεῖον vocat. in eo regium satellitium ac solemnes excubiae: ea propter occiso Michaelē silentio illud occupare studuit Basilius Macedo, in Leone citato; Manuel vero Ioannis Comneni filius a patre quantumvis renuntiatus, hoc unum sollicitus ambiebat, ut palatium imperii arcem teneret, in Niceta loco iam memorato.

ib. v. 8. erant blachernae ad maris sinum Cpoli: τὸν ἐν Βλαχέρναις κόλπον memorat Cedrenus in Michaelē Balbo, in eo non sacras modo deiparae, sed et regias imperatoribus Pulcheria construxit aedes, quarum custodiae fuit sollicitus hic προκαθήμενος. Nicetas in Alexio Manuelis F: τοῦ Ἀνδρονίκου καταβάντος ἐκ τοῦ τυραννείου εἰς τὸ ἐν Βλαχέρναις βασιλείον, καὶ γενομένου κατὰ τὸν ἐντὸς τοῦτου ὑψηφερῆ δόμον, ὃς Πολύτιμος λέγεται. incultum ruinaeque vicinum describit Gregoras 4 7: τὸ γὰρ ἐν Βλαχέρναις ἡμέλητο ἐκ πολλοῦ, καὶ ἦν τὸ πλεῖστον γε ἐκ πολλοῦ καπνοῦ καὶ κόνεως ἐμπεπλησμένον, quapropter urbe recuperata in eo habitare neglexit Michael Palaeologus. tandem sub imperio Turcico misere couflagravit. lego Cantacuzeni 1 56: Πεπανόν τινα τῶν ἐν Βλαχέρναις προκαθήμενον βασιλείων, τῶν τῆδε τειχῶν τὴν φυλακὴν πεπιστευμένον. hoc προκαθημένου huius officium.

ib. v. 9. ὁ δομέστικος τῶν ἀνατολικῶν θεμάτων] magistrorum, ducum, comitum, Orientis et Occidentis praetorio praefectorum deplorandae reliquiae fuere hi duo domestici Orientalium ac Occidentalium copiarum, sub magno domestico, vix et pene nomine praepositi. itaque praeter δοῦκας, κόμητας ac στρατηλάτας τῆς ἐφίας καὶ τῆς ἐσπέρας, obviam apud Theophanem Cedrenum Zonaram Annam et alios passim reperiendos, observo etiam στρατηγούς ampliori potestate donatos, hos quidem in Oriente illos in Occidente imperitasse. de Orientis praefecto loquitur Theophanes in Zenone: ὁ βασιλεὺς θέλων τὸν Ἴλλον πληροφορῆσαι ἐποίησεν αὐτὸν στρατηγὸν τῆς ἐφίας πάσης, δοὺς αὐτῷ ἕξουσιαν πᾶσαν, ὥστε καὶ δοῦκας ποιεῖν. ἀνατολικοὺς στρατηγουμένους ὑπὸ Λογγίνου celebrat idem Theophanes in Copronymo, et sub eius filio Leone

Ῥωμανὸν στρατηγὸν τῶν ἀνατολικῶν: Leo Grammaticus Bardae consobrium μονοστράτηγον εἰς τὰ δυτικά θέματα. exin domesticatus nomine inducto, de quo superius, occurrent in Oriente δομέστικος τῆς ἀνατολῆς τιμηθεῖς, apud Nicetam in Isaacio Angelo apud Annam l. 8 quendam τὸ δομεστικῶτον αἰτούμενον τῆς ἀνατολῆς, apud eandem l. 2 δομέστικον τῆς ἐσπέρας, l. 7 προχειρισθέντα μεγάλον δομέστικον τῆς δύσεως, apud Nicetam laudatum et Cantacuzenum δομέστικον τὸν δυτικῶν θεμάτων reperies.

p. 12 v. 11. ὁ μέγας μυρτάτης] Georgius Coresius ieiuno quamvis, solus tamen hanc vocem exponit in epistolis, et vult esse ducem satellitum, quorum insigne fuit myrti ramus in pileo gestatus.

ib. v. 12. ὁ πρωτοκόμης] qui principem ducem vel agminis bellici caput hic intelligit, errat. comes, de quo sermo, θαλάσσιος, officium habet in classe, ait auctor c. 5 versus finem, et magnum ducem, drungarium magnum et amirarium pone sequitur, iuxta dignitatis gradum. uno verbo eretarcha est, remigii praefectus, qui remiges agit, et dux est impellendis remis, adestque gubernatori in regenda triremi: comite, officier de galère Leo in Tacticis const. 19: οὐχ ὡς ἔτυχε πάντων τῶν δρομῶνων πορευομένων, ἀλλ' ἐπιστήσεις αὐτοῖς ἄρχοντας, ἢ κατὰ πέντε ἢ κατὰ τρεῖς δρομῶνας ἕνα τὸν λεγόμενον κόμητα, ὅστις ναύαρχός τε καὶ ἡγεμὼν τῶν ὑπ' αὐτὸν δρομῶνων ὑπάρχων φροντίζει προσεχέστερον περὶ πάντων εὐκόλως, καὶ διατάξει πρὸς ἕκαστα. et paulo infra: στρατηγοὶ δρογγάριοι ἐκαλοῦντό ποτε τοῖς ἄνω χρόνοις, καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς κόμητες καὶ κένταρχοι. Eustathius quoque Iliad. 1: ναύαρχον τὸν τοιοῦτον φασίν, εἴη δ' ἂν ὁ τοιοῦτος ὁ καὶ κόμης παρὰ τοῖς ὕστερον. qui cunctis huiusmodi praeest, πρωτοκόμης. Matthaeo monacho iam exscribendo πρωτοκόμης τῶν ναυταλῶν dicitur.

ib. v. 13. ὁ παππίας] minor hic alio qui μέγας παππίας. intellige idem de eo qui sequitur, drungario et myrtaite.

ib. v. 14. δρογγάριος] Leo in Tact. const. 4: δρογγάριος λέγεται ὁ μίᾳς μοίρας ἄρχων. μοῖρα δὲ ἦτοι δρογγίος τὸ ἐκ ταγματῶν ἦτοι ἀνδρῶν τῶν λεγομένων κομητῶν συγκείμενον πλήθος. κόμης δὲ ἔστιν ὁ τοῦ ἑνὸς τάγματος ἦτοι βάνδου ἀφηγούμενος. drungarius itaque chiliarchus est sive tribunus nobis, maistre de camp.

ib. v. 15. ὁ σεβαστός] imperator Latinis Augustus quondam dictus, Graecis σεβαστός. Alexium nihilo secius ante tyrannidem arreptam reperio hoc nomine ab imperatore et senatu decoratum. Anna eius filia l. 1: ταῦτα μὲν ἔστω πλεονεκτήματα καὶ πρὸ τοῦ θρόνου κατορθώματα, ὧν ἀπάντων γέρας ἀπέλαβε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὴν τοῦ σεβαστοῦ ἀξίαν, σεβαστός ἀναρρηθεὶς ἐκ μέσης συγκλήτου. erat adhuc sub Constantino Monomacho non multis annis Alexio superiore honoris plena σεβαστοῦ appellatio. Alanam enim pellicem ille σεβαστὴν ἀνόμασεν, inquit Zonaras, καὶ εἰ μὴ τὴν βασιλῖδα, τὴν Θεοδώραν λέγω, πεπολήτο δι' αἰδοῦς, βασιλίσσαν τὴν ἐρωμένην ταύτην ἂν εἶπε. iterum: τετίμητο δὲ ἡ γυνὴ σεβαστῆ, ἀντὶ τῆς πρώτης τῆς πρώτης βασιλείσεως ἀπονεμηθείσης καὶ ἀξίας καὶ κλήσεως, καὶ ἀνομάζετο δέσποινα. Alexius tertium fratrem Nicephorum renuntiavit sebastum, ait iterum Zonaras, et Anna in patris vita: Νικηφόρος ὁ ὕστατος ἀδελφὸς μέγας δρογγάριος τοῦ στόλου προβέβληται, τὴν τῶν σεβαστῶν καὶ οὕτως ἀνάλησιν μεταίληχώς. a sanguine regio alienis dignitas haec postmodum collata: recenset enim Nicetas quendam Georgium σεβαστόν, fratrem Andronici nondum imperium adepti uxoris. viluitque deinceps magis ac magis, legiturque in Isaacio Angelo l. 3: σταλεις ὁ σεβαστός, κύριος Θεόδωρος ὁ Χούμνος, χαρτουλάριος ὢν τῶν ἑπισταθμῶν. in hac dignitatum no-

titia ὄραγοῦ vices obtinet, qui Alexii tertii tempore circa CP captam πανσέβαστος σεβαστός ridicule audiebat, Iuris GR p. 285 in suprema margine.

p. 12 v. 19. ἐπὶ τοῦ κανακλείου ἤν] male Iunius: *canicleo socer imperatoris praeerat atque vehebatur.* sensus verus est quem expressi: tanta enim erat canaclei dignitas ut posset impetrare filio suo filiam imperatoris et filiae filium. exemplum invenies apud Gregoram l. 7 et Cantacuzenum l. 1. Graecis unico vocabulo dicitur *κανακλείου canacleus.* apud Tyrium 22 6 *canaclinus* appellatur, ut et in Ligurino Guntheri l. 8: *Graeci cognominis usu hinc caniclinus erat, nobis camerarius idem esse potest.* Radevicus *cancellarium* interpretatur l. 1 de gestis Friderici Imp. c. 47: *unus de servis palatii, canaclinus videlicet, quem nos cancellarium dicere possumus.* verum nec camerarius nec cancellarius erat, sed ordinis longe celsioris et augustioris. erat canacleum augustissimum et magnificentissimum palatium, cui sub Theophilo imperatore iconomacho caniclei titulo praeerat Theoctistus, tanta gratia apud Theophilum pollens ut quasi secundus imperator esset, teste Zonara in Theophilo. adiunctum erat eiusdem nominis monasterium, in quod Nicephorus Botoniates Alexii Comneni et aliorum coniuratorum matrem et coniuges amandavit, ut scribit idem Zonaras in Alexio Comneno.

De canicleo seu praefecto caniclei Codinus p. 17 ed. Iun.: ὁ ἐπὶ τοῦ κανικλείου ὀχοῦμενος, equo scilicet vel alio vehiculo intra aulam Cpolititanam; quod nulli alteri concessum. magna erat dignitas, cuius passim fit mentio apud historicos Graecos. Ioannes Curopalata in Michaelae Rancabe: *animae quasdam maculas simulat se quidam religioso explicare velle per Theoctistum, quem postea caniclei dignitate honoravit.* eadem de caniclei praefecto Theoctisto Cedrenus, ubi de caede Leonis Armeni agit. idem Cedrenus scribit occiso praedicto Theoctisto a Barda, Bardam dignitatem caniclei in se transtulisse. Curopalata in Constantino Leonis filio: *paulo post missus est ab Augusta patricius Basilius caniclei praefectus.* de eodem caniclei praefecto Theoctisto Zonaras in Theophilo imperatore: *uxorem et caniclei praefectum multum obtestatus est (Theophilus) ne paterentur venerandas imagines reponi.* idem Zonaras in Alexio Comneno: *Comneni rebus suis iam in tuto collocatis, matrem et coniuges ἐκ τῆς μονῆς τοῦ κανακλείου, ex monasterio caniclei, ad regiam accersiverunt.* ubi Wolfius interpres ex *canicleo monasterio.* ex qua versione suspicari quis posset canicleum fuisse monasterium, tametsi adiuncto palatio: nam monasteriis, nominatim ei quod Hodegetria nominabatur, et templis praecipuis, ut Blacherniano, adiungebantur palatia, in quibus imperatores vel pietatis vel recreationis causa aliquando versabantur. hinc Iunius τὸν ἐπὶ τοῦ κανικλείου putat praefectum fuisse arcis et monasterii hoc nomine in urbe Cpolitana. quae fuit etiam sententia Wolfii in indice ad Zonaram. *canicleum, inquit, monasterium*

p. 123 et 234. Xylander in notis ad Cedrenum num. 196 ingenue fatetur se nescire quid sit *caniclei dignitas*. Nicephorus Gregoras lib. 7: erat tum procurator negotiorum imperii vir prudens et ob industriam et reipublicae gerendae scientiam imperatori carus, unde et auctoritate et opibus pollebat, Nicephorus caniclii praefectus. is blandis sermonibus et obsequiis lenitate imperatoris conciliata petit et accipit generum filium eius Ioannem, indignante quidem et refragante imperatrice, sed tamen accipit. de eodem Nicephoro caniclei praefecto Cantacuzenus 1 14: de senatu palatino praesentes aderant magnus logotheta Metochites, cuius antea meminimus, et Nicephorus qui canicleo praeerat et vehi solebat, admirabili sapientia consilioque praeditus, et ab imperatore benevolentiu honoreque singulari dignatus, ita ut etiam Irenem filiam eius Ioanni despotae filio suo nuptiis coniungeret. hic Nicephorus prius imperatoris domestica administrabat: tum autem podagra conflictatus functione illa abierat. nihilominus summo eum honore imperator prosequabatur.

Ex hoc et praedicto Gregorae loco intelligis quare praefectus caniclei *consocer* imperatoris appellaretur; quia tanta erat haec dignitas, ut praefectus caniclei posset filio suo impetrare filiam imperatoris et filiae filium. hinc *συμπένθερος*: nam praefectus caniclei a filia imperatoris, si nupta filio esset, vocabatur socer, et imperator a filia praefecti caniclei socer. idem factum quando filius imperatoris in matrimonio habebat filiam praefecti canicleo.

Idem Cantacuzenus 4 40: *Palaeologus praesidem caniclei Angelum legatum mittit*. Nicetas Choniates lib. 1 de rebus gestis Manuclis Comneni, de Styppiota agens: tandem ad caniclei magnificum munus et intimam etiam imperatoris familiaritatem promotum magis etiam extulit, hanc tamen tantam dignitatem sua granditate inferiorum duxit Constantinus Mesopotamita, ut libro 2 de Alexio Comneno scribit idem Nicetas: *caniclei officium*, inquit, quod Isaaco imperante obtinuerat, ei rursus offerebatur, ut suo fastigio inferius renuit. Georgius logotheta Acropolita in chronico Cpolitano, non procul a fine: *misit imperator ad regem Siciliae apostatae generum per Nicephorum canicleum*; ubi ipse canicleo praefectus *canicleus* appellatur, ut et in disputatione Gregentii *κανικλείων*.

Duravit haec dignitas ad imperii Cpolitani extrema usque tempora. Palaeologus apud Phranzem 2 17: *duxi ego uxorem Helenam filiam Alexii Palaeologi Exempluconis, qui canicleo praeerat*. in disputatione Gregentii imperator: *Erbae* seu *Herbano patrinus* seu *susceptor in baptismo factus Leonis nomen imposuit, et hypoclesionem (ὕπεκκλησιονα) eum fecit, quem Romani patricium et canicionem appellant*. exstat haec disputatio t. 4 Biblioth. Patrum, cuius occasione Meursius varia philosophatur in suo Lexico v. *Πατριζιονος*. observa non omnem patricium fuisse canicionem, sicut haec disputatio Gregentii affirmare videtur, quia unus canicleo praefectus erat, multi autem

patricii. contingere quidem poterat ut canicleo praefectus patricius esset, sed id non erat necessarium.

Observa secundo falsum esse quod Meursius scribit: *imperatorem ecclesiae et rebus ecclesiasticis praefuisse veluti supremum caput*. nullus imperator orthodoxus hunc titulum sibi arrogavit: schismaticorum et haeticorum hoc proprium est. orthodoxi imperatores norunt se esse oves ecclesiae, non pastores, subditos, non capita. defensores itidem ecclesiae sunt: capitis nomen summo pontifici, Christi vicario Petrique successori non inviti relinquunt. ne Calvinistae quidem Puritani capitis ecclesiastici nomen regibus tribui ferunt. notum est quam limis oculis Calvinus regem Angliae ob hunc titulum assumptum aspexerit, et in Belgio quam ferventiores Calvinistae obsistant ne foederati Ordines pro capite ecclesiae efferantur et agnoscantur.

Observa tertio falsum esse quod Meursius dicit, patricium aliquem *ὕπεκκλησίονα* dictum tenuisse vicem imperatoris in hoc, ut ita loquar, *capitaneatu* ecclesiae. sed ut ficticium est ullum imperatorem catholicum pro capite ecclesiae sese venditasse, ita ficticius est iste patricius vicarius imperatoris in rebus ecclesiasticis. et tamen hoc semel effudisse non contentus, id v. *ὕπεκκλησίων* recinit. scilicet imperator Iudaeum recentem a baptismo suum in rebus ecclesiasticis vicarium constituisset, etiamsi pro capite ecclesiae se venditasset, rudem adhuc rituum Christianorum et ecclesiasticae politiae ignarum. politica igitur dignitas erat, non ecclesiastica, quemadmodum et patriciatus et praefectura caniclei.

Longe alia et aliter de praefectura caniclei doctissimus vir Nic. Alemannus: nam in commentario ad *ἀνέκδοτα* Procopii, quae ipse nuper evulgavit, in illud p. 29 v. 2: *colore imbutus quo scribere mos est imperatoribus*, ita scribit. *Gregorius Secundus ad Leonem Isaurum imperatorem*: Literae tuae et non alienae sigillis imperatoriis ob signatae diligenter essent, et accuratae intus subscriptiones per cinnabarim propria manu tua, ut mos est imperatoribus subscribere. *cinnabarim vocavit ob coloris similitudinem: sed imperatorium encaustum purpureum erat ex murice*. sacri affatus, quosunque nostrae mansuetudinis in quacunque paginarum scripserit auctoritas, non alio vultu penitus aut colore nisi purpurea tantummodo inscriptione lustrentur, scilicet ut cocti muricis et triti conchylii ardore signentur. hanc autem sacri encausti confectionem nulli sit licitum aut concessum habere. *l. 6 C. de divers. rescript.* encaustum hodie in Italia dicimus enchiostro; encausta et encaustaria legendum in *l. 9 C. de Agric.* *Liquor ille purpureus, quem hic non atramentum sed purpuramentum vocare liceat, servabatur in atramentario, nisi dicere malis etiam purpuramentario; quod cum caniculi formam effigiemque prae se ferret, quales atramentariorum formas hodieque usurpamus, ob id caniculus est appellatum. et a caniculo erat qui Caesari eiusmodi purpuramentarium ministrabat.* Anastasius Bibliothecarius ad octavam synodum Act.

10: praepositus caniculi est qui curam et custodiam gerit caniculi, id est atramentarii, ex quo imperator phoeniceas literas scribit in chartis. ad nomen si quid praeterea Caesari subscribendum erat, id praepositus caniculi manu sua exarabat, quod in calce eiusdem synodi Christophorum Basilii imperatoris a caniculo fecisse liquet. praeficiebantur caniculo primarii a secretis, quorum magna dignitas et auctoritas fuit, utpote quae solis tandem imperatoris sanguine propinquis concederetur. quae Iunius de hoc officio apud Codinum, nugae sunt. haec Alemannus; cuius sententiam non improbabilem Anastasii Bibliothecarii auctoritas efficit. nec a caniculo abludit nomen, quo Graeci utuntur, quibus solenne Latina vocabula nonnihil inflectere et ad Hellenismum quoad licet conformare. porro verba actionis decimae, ad quae Anastasius supra dictam notam adiecit, sunt ista: *post hos piissimi et amatores Christi imperatores Basilius et Constantinus figentes quidem propria manu in quinque voluminibus (seu etiam pluribus) pretiosae crucis figuram, Basilio Magno imperatore, similiter etiam et Constantino figente crucem pro se et fratre suo Leone subscribente quoque nomina trium imperatorum, propria manu, et subscriptionis residuum subscribente Christophoro protoasecretis et praeposito caniculi.* Graeca editio Romana ita habet: *καὶ μετὰ τούτους οἱ βασιλεῖς Βασίλειος Κωνσταντῖνος καὶ Λέων, πηξάντων μὲν ἰδιοχείρως ἐν τοῖς πέντε βιβλίοις τοῦ τιμίου σταυροῦ τὸν τύπον τῶν βασιλέων, καὶ γεγραφότων τὰς οὐκείας ὀνομασίας, τὸ δὲ τῆς γραφῆς ὑπόλοιπον γεγραφότος Χριστοφόρου πρωτασηκρήτου καὶ ἐπὶ τοῦ κανικλείου. quod reliquum erat, Christophorus protoasecretis et praefectus caniculi subscripsit.*

p. 12 v. 19. ἐπὶ τοῦ κανικλείου] nugae referrem, si appictos a quibusdam τῷ κανικλείῳ sensus in medium producerem. ad propositum veri scopum recta pergo. *κάνειον* non *canistrum* modo sed et *lanx* et *patella* est Homero. *κανίον* quoque *caliculus fusorius* vertitur: nam τὸς μεταλλικοὺς τοὺς ἐργαζομένους τὰ κανία *metallicos fabros fusoriis caliculis utentes* dixit Eleutherius Zebelenus. uno verbo *δοχείον* quodvis exiguum, quale *ἀλάσαστρον, φωνιάδιον, μυροθήκη*, est *κανίον* sive *καννίον, vasculum, ampulla, myrothecium, acetabulum*. κλέος quoque gloriam dignitatemque referre non ignorat qui Graeca summis degustavit labiis. erit itaque *κανικλεῖον* vasculum inter caetera dignitate vel gloria praecipuum, quale fuit illud in quo gloriae dignitatisque suae insigne, liquorem videlicet purpureum quo chrysobullis et sacris diplomatibus subsignabant, imperatores iuebant asservari. ille vero cui vasis huiusmodi custodiam demandabant, ὁ ἐπὶ τοῦ κανικλείου salutabatur. lego etiam *κανικλείον* apud Leonem Grammaticum et Cedrenum. de eodem Gregentius: ὃν οἱ Ῥωμαῖοι *κανικλείονα* προσαγορεύουσι, quem Romani *canicleonem* exponunt. Radevicus et Guntherus reddunt *caniclinum*. at non contortam in varias formas vocem, sed sensum e vulgo et ex Nicetae testimoniis quam dilucide profero. Manuel Comnenus, inquit ille vitae eius l. 14 Theodorum Styppiotam *εἰς τὴν τοῦ ἐπὶ τοῦ κανικλείου μεγαλοπρεπῆ προβιβάζει τιμὴν καὶ τὴν παρὰ τῷ βασιλεῖ μεγάλην οὐκείωσιν. invidet propterea aemulus quidam logotheta: οὐκοῦν κατὰ καρδίας ἀνταίαν πληγὴν εἰληθῶς ὁ δηλωθεὶς λογοθέτης ἐκ τοῦ τῷ Στυππειώτῃ δοθῆναι δοχείον ἐρυθροδάνου διαλίθιον χρύσεον*, scribit idem l. 3. is igitur idem est qui canicleo praeficitur et qui vasculi purpurei coloris custos est, ac ideo τὸ κανικλείον est *δοχείον ἐρυθροδάνου*, quod et

χρυσόβουλλον: ita namque reponit alia lectio vulgarior, *χρυσόβουλλον* δὸν μετὰ λίθων λαμπρῶν. hinc si τοῦ ἐπὶ κανικλείου ὄρφικιον, ut habet Nicetas in Alexio 3 3, camerarii cum Gunthero vel cancellarii cum Radevico proprium debeat asserere, aequus lector iudicaverit. illud circa Leonis Armenii tempora primo inventum vel auditum ex Theophane et Cedreno in eius vita conicio. munus etiam eiusdem fuit imperatorum subscriptionibus attestari. sic cum subscripsissent octavae synodi actioni decimae imperatores Basilius Constantinus et Leo, exaratis nimirum ante scripta nomina crucibus, τὸ τῆς γραφῆς ὑπόλοιπον γέγραφε Χριστοφόρος πρωτασηκρητής καὶ ἐπὶ τοῦ κανικλείου. hoc est unicuique nomini scripto ipse sua manu adiunxit, ἐν Χριστῷ θεῷ πιστὸς βασιλεὺς. addit haec Bullengerus auctoris tacito nomine: *Μανουὴλ εἶχε τὸ σύνηδες κανίκλωμα καὶ τοῦ βασιλέως ὑπογραφήν ταύτην, Μανουὴλ ἐν Χριστῷ θεῷ πιστὸς βασιλεὺς, καὶ κάτωθεν ἀπρωρημένην βούλλαν χρυσῆν διὰ μεταξὺς ὀξείας, καὶ ἔξωθεν τὸ διὰ τοῦ ἐπὶ κανικλείου καὶ δικαιοδότην Θεοδώρον.* quod in Christianissima curia exsequuntur secretarii, ubi principis subscriptione inferius vel a tergo proprium nomen apponunt, ex his de *canicleo* et *caniculo* collectis a Gretsero copiosis testimoniis desiderata lux accessit.

p. 12 v. 19. *συμπένθερος*] qui filium vel filiam alteris filio vel filiae in matrimonium locat, fit ei *συμπένθερος*. innumeri vero a consoceris huiusmodi distincti dignitatem caniclei obtinuerunt.

ibid. *ὀχοῦμενος*] corrupta lectio corrigitur, si legatur ὁ *Χοῦμος*. istae vero emendationis instituendae sunt rationes. prima, quod inusitata sit Graeca phrasis ad adeptae dignitatis indicium ἐπὶ τοῦ κανικλείου ὀχεῖσθαι. secunda quod, cum interpret reddiderit hic *ad dignitatem vehi*, in commentariis absque auctore exposuit canicleum, *ut equo veheretur*, in palatio ius habuisse. tertia, cum praesenti hoc capite constet auctorem paulo post Andronicum seniore, de quo scripsit, floruisse, non incongruum est eum de coaetaneo sibi canicleo, qui consocer imperatoris fuerit, habuisse sermonem: is autem fuit *Νικηφόρος ὁ Χοῦμος*, quem Gregoras in Andronico l. 7. p. 241 ed. Bonn. *Νικηφόρον τὸν ἐπὶ τοῦ κανικλείου* nominat, de quo Cantacuzenus 1 14: ὁ ἐπὶ τοῦ κανικλείου *Νικηφόρος ὁ Χοῦμος σοφὸς ἀνὴρ καὶ θαυμασίος ἐν φρονήσει, πολλῆς τε ἀπολαύων πρὸς βασιλέως εὐνοίας τε καὶ τιμῆς, δι' ἣν καὶ τὴν αὐτοῦ θυγατέρα Εἰρήνην τῷ νιῷ αὐτοῦ δεσπότη Ἰωάννῃ πρὸς γάμον κοινονίαν ἤγαγεν ὁ βασιλεὺς.* et quamvis Pontanus interpres olim legerit *ὀχοῦμενος* ac reddiderit *vehi solebat*, nullum tamen eius sententia consequitur sensum, *Nicophorus qui canicleo praererat et vehi solebat.* eam ob rem novus scholiastes adscripsit margini: interpret legit *ὀχοῦμενος*, male: nam est ὁ *Χοῦμος*. ultima, quae litem omnem dirimit, ex Regii exemplaribus petitur, in quibus non *ὀχοῦμενος*, sed ὁ *Χοῦμος* manifeste legitur; et ex iisdem librariorum vitio et affinitate vocum mendum irrepsisse coniecimus.

p. 13 v. 3 *Magnus baiulus*] paedagogus vel imperatoris, cum iunior esset, vel filiorum imperatoris. Moschopolus: *παιδαγωγὸς καὶ παιδοτρέβης, ὁ λεγόμενος βαῖουλος.* Cedrenus: *Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχον πραιπόσιτον καὶ πατρίκιον, τὸν βαῖουλον αὐτοῦ παπᾶν ἐποίησε.* etiam Latini hoc vocabulum hac notione usurparunt. Lupus Ferrariensis epist. 54: *non ergo admittentur a vobis monitores, quos baiulos vulgus appellat, ne gloriam vestram inter se ipsi partiantur.* Hincmarus epist. 2 ad Carolum Crassum imp. c. 2: *istis iuvenibus, fidelibus filiis vestris, regibus no-*

P 193 *stris, maturos ac prudentes atque sobrios baiulos singulis constituite,*

κριτῆς τοῦ φροσάτου. ξβ'. ὁ δομέστικος τῶν τειχέων. ξγ'. ὁ
 πρωταλλαγάτωρ. ξδ'. ὁ βεστιαρίου. ξε'. ὁ στρατοπεδάρχης τῶν
 μονοκαβάλλων. ξς'. ὁ στρατοπεδάρχης τῶν μουριάτων. ξζ'. ὁ
 στρατοπεδάρχης τῶν τζακούνων. ξη'. ὁ στρατοπεδάρχης τῶν τζαγ-
 γρατόρων. ξθ'. ὁ ἐπὶ τῶν ἀναμνήσεων. ο'. ὁ προκαθήμενος τοῦ
 κοιτῶνος. οα'. ὁ προκαθήμενος τοῦ βεστιαρίου. οβ'. ὁ δομέστι-
 κος τῶν θεμάτων. ογ'. ὁ πρωτοκόμης. οδ'. ὁ δομέστικος τῶν
 ἀνατολικῶν θεμάτων. οε'. ὁ δομέστικος τῶν δυτικῶν θεμάτων.
 ος'. ὁ προκαθήμενος τοῦ μεγάλου παλατίου. οζ'. ὁ προκαθήμενος
 τῶν Βλαχερνῶν. οη'. ὁ λογαριαστής τῆς ἀλλῆς. οθ'. ὁ μέγας
 διοικητής. οι'. ὁ νομοφύλαξ. πα'. οἱ βεστιαρίται. πβ'. ὁ ἐται-
 ρειάρχης. πγ'. ὁ ἄρχων τῶν ἀλλαγίων. πδ'. ὁ μέγας μυρταίτης.
 πέ'. ὁ κριτῆς τοῦ σεκρέτου. πς'. οἱ ραβδοῦχοι. πζ'. ὁ καβαλ-
 λάριος. πη'. ὁ σεβαστός. πθ'. ὁ προκαθήμενος τοῦ κάστρου.
 ς'. ὁ δρουγγάριος στόλου, ὁ καὶ κόμης.

πα'. οἱ βεστιαρίται] alii catalogi singularem notant.

πέ'. ὁ κριτῆς τοῦ σεκρέτου] primi omnium tribunalis (a quo ἀση-
 κρῆται et πρωτοασηκρῆται) ab aliis βήλου, ἱπποδρόμου, τοῦ γενικοῦ,
 τῶν πραιτωρίων etc distincti. observo iudicum omnium zonam fuisse in-
 signe; quapropter derisum belli iudicem, qui Castamonitae epilepsia or-
 presso, zona deposita, tulerat opem, refert Nicetas in Isaacio Angelo
 1. 3: ἀλλὰ καὶ τις τῶν τοῦ βήλου κριτῆς παρεστῶς (τὸ δὲ ὄνομα ἐκὼν
 ὑπερβήσομαι) διαχαλάσας τὴν ἐσθῆτα ἐδέσκει τὰς γαστροκνημίδας τοῦ
 λογοθέτου τῆ ζώνῃ τῆς ὀσφύος, ἐπισχῆσειν τὸ ἀνωφερὲς τῆς ὕλης ἐν-
 τεῦθεν περῶμενος. πλὴν ὁ μὲν οὗτος ἀλύτως εἶχε τῆς τῶν φρενῶν
 παρανοπήν, ὁ δὲ τῶν παρὰ πάντων εὐ μάλα ἀφλίσκενε γέλωτα διὰ τε
 τῶν ἱματίων τὸ ἄνετον καὶ τὸ τῆς γνώμης εὐάγωνον. zonas huiusmodi
 ἐκ χρυσοῦ πεποιημένας celebrat Cantacuzenus 1 53.

πς'. ραβδοῦχοι manglabitae, satellites fustibus armati, de quibus
 suo loco. Nicetas τὰ ὑγινοβαφῆ φοροῦντας ραβδοῦχοις in Andronico
 1. 2. ραβδοφόρους vocat in huius praecessore Alexio. ducem, προεστῶ-
 τα τῶν ραβδοφόρων, Isidorus in glossis ἀρχιραβδοῦχον.

πζ'. καβαλλάριος eques cataphractus, satellitio imperatoris deputatus.
 Anna Alexiados 2: ἀπεπειρώντο τοῦ τείχους διὰ πελταστῶν καὶ
 δρουφῶρων καταφράκτων ἀνδρῶν. Leo in Tacticis: ἐξόπλισον δὲ τὸν
 μὲν κατάφρακτον καβαλλάριον, αὐτόν τε καὶ τὸ ἱπάριον αὐτοῦ.

πθ'. προκαθήμενος τοῦ κάστρου] καστροφύλακας huiusmodi recen-
 sebit Codinus in sequentibus, quos superius προκαθημένους πόλεων ap-
 pellavit, rectores urbium. κάστρον enim etiam urbs est, sed munita.
 Iustinianus Nov. 128: καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὄντας ἄρχοντας πο-
 λιτικούς τε καὶ στρατιωτικούς ἐν ταῖς πόλεσιν ἤτοι κάστροις. Canta-
 cuzenus 1 55: τὴν πόλιν εἶχεν ἐν φυλακῇ ἕνεκα αὐτοῦ. 2 1: τὴν Βυ-
 ζαντίον δὲ ἀρχὴν τῷ πρωτοστράτορι παρέσχεν ὁ βασιλεὺς. is vero for-
 san est unicus προκαθήμενος τοῦ κάστρου.

ς'. κόμης] qui nimirum sub protocomite, remigiorum supremo prae-
 facto, ipse substitutus eretarcha est; vel qui unam tantum cohortem ducit.
 Leo in Tact. const. 4: κόμης ἐστὶν ὁ τοῦ ἐνὸς τάγματος ἤτοι βάνδου
 ἀφηγούμενος. caeterum non unus est eiusdem nominis in aula CP mini-
 ster; quis enim unum comitem in ea fuisse diceret, nisi ignarus unam
 tantum quoque cohortem affirmaret? ut comites itaque plures, ita non
 unus drungarius, plures myrtaitae, chartularii plures: unus autem recen-
 setur, ut ex istius ad alios ordine locum suum et gradum percipiant re-
 liqui, inter quos unus summus, qui πρώτου nomen obtinet, frequentius.

(II) EX BIBLIOTHECA MAZARINA.

ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

Περὶ τῶν ὄφρικίων τοῦ παλατίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἱατροῦ μοναχοῦ ταυτὶ Ματθαίου θύτου.

- Ἄξιωμάτων ἀριθμὸν τῶν ἐν τοῖς βασιλείοις,
 διαμαστὴν σκοπήσωμεν τὴν τάξιν τῶν τοιούτων.
 μετὰ τὸν αὐτοκράτορα πρῶτος ἐστὶ δεσπότης,
 σεβαστοκράτωρ μετ' αὐτόν, καὶ Καῖσαρ μετ' ἐκείνων·
 5 ὧν κεφαλῆς τὸ κάλυμμα κεκόσμηται μαργάραις,
 τῶν δ' αἰτῶν τοῖς σχήμασιν αἱ τῶν ποδῶν ἐμβάδες,
 οἷσπερ ἐπιφημίζουσι πρὸς ὄρησιν βασιλείας.
 ὁ πρωτοβεσιτάριος, [ὁ] πανυπερσεβαστός τε,
 οἱ σκιαδίοις ἐρυθροῖς χροσῶ καθνφασμένοις
 10 ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν χρῶνται νομίμως μόνοι,
 πρασίνοις δ' ὑποδημασιν ὁ μὲν, ὁ δὲ κιτρινοῖς.
 τὴν πρῶτην δ' οὗτοι φέρονσι πεντάδα τῶν ἐν τέλει.
 τῆς δὲ δευτέρας μέγας δούξ, μέγας δομίστοκός τε,
 ὁ πρωτοστράτωρ πέφυκεν, ὁ μέγας λογοθέτης,
 15 μέγας στρατοπεδιάρχης τε, ὧν ἐρυθρὰ τὰ πῖλα,

Ματθαίου μοναχοῦ] iambo sequenti nomen huiusce opusculi prodit auctor, qui gente, non professione, Ἱατροῦν se celebrat. vitae forma fuit monastica, cui sacerdotium honorem adiunxit. hinc μοναχὸς θύτης scribitur, qui vulgo ἱερομόναχος, sicut diaconus monachus ἱεροδιάκονος audit, relicta saeculari sacerdoti vel diacono solitaria ἱερέως vel διακόνου appellatione. non adeo notus hic Matthaeus, ut patriam, parentes, socios laudatior reddat: aetatem coniiicimus, et ob memoratos imperatorem et imperatricem nondum capta a Turcis urbe, ob laudatum etiam Chumnum et Metochitem post Andronicum seniore, cuius hi fuere ministri, scripsisse vitaeque factum constat. praesens opusculum versibus politicis composuit, in quibus numerus syllabarum ad cantum, non ad exactae poetices prosodiam observatur. octava syllaba, ubi caesura est, medium versus tenet; reliquae septem perficiunt. his recentiores ὁμοιοτέλευτα, pariter cadentium exitum, quem rhythmum dicimus, addidere. politicos vocatos arbitror, quod vulgo Cpoli per compita canerentur: πόλιν enim, κατ' ἔξοχὴν et sermonis contractionem, Cpolim appellant, πολιτικά quaecumque ibi nata vel inde asportata: πολίτην tamen virum ex ea ortum. vel certe quod amatoriae meretriciaeue cantilenae huiusmodi compositionem habuerint, ἀπὸ τῆς πολιτικῆς denominatione deductae, quae mulierem per urbem suo corpore quaestum facientem sonat.

v. 5. ὧν κεφαλῆς] vide caput sequens statim in limine.

v. 6. τῶν δ' αἰτῶν] Codinus c. seq. p. 13 13.

v. 7. οἷσπερ ἐπιφημίζουσι] idem Codinus c. seq. p. 16 6.

v. 9. οἱ σκιαδίοις ἐρυθροῖς] Codinus c. 4 p. 17 8 et p. 18 1.

v. 11. πρασίνοις δ' ὑποδημασιν] protovestiarium nimirum, cui apud Codinum eodem c. p. 16 10 praesinus color in insigne tribuitur.

ibid. ὁ δὲ κιτρινοῖς] panhypersebastus, ex Codino cap. eod. p. 18 6.

v. 12. πεντάδα] non ecclesiasticorum modo sed et palatinorum officiorum catalogos per quinaros divisere Graeci.

- διάχρυσον ἐμφαίνοντα τὸ μέρος ἄνω μόνον.
 τρίτη μέντοι πεντὰς χρῶνται πύλοις τοῖς σφραγματίοις,
 ὁ μέγας προμμικῆριος, ὁ μέγας κονοσταύλος,
 ἐπὶ τοῦ κανικλείου τε, τῶν σεβαστῶν ὁ πρῶτος,
 20 ὁ ἐπιέρης τε ὁμοῦ. τῆς δὲ τετάρτης οὗτοι,
 ὃ γε παρακοιμώμενος μεγάλῃ τῆς σφενδόνης,
 τοῦ δὲ κοιτῶνος ἕτερος, μέγας βαΐουλος τε,
 κοροπαλάτης, μετ' αὐτὸν πρωτοβεστιαρίτης.
 ἀλλὰ καὶ τούτοις ἕξεσι πύλοις τοιούτοις χρῆσθαι.
 25 τῆς δὲ πέμπτης κλαπῶται τοῖς πᾶσιν αἱ καλύπτραι,
 ὧν ἐστὶν ὁ δομέστικος τῆς βασιλικῆς τραπέζης,
 ἐπὶ τραπέζης ἄλλος τε, γενικοῦ λογοθέτης,
 ὁ μέγας ἄν (αὐ) παππίας τε, καὶ ἐπαρχος σὺν τούτοις.
 τῆς ἕκτης μέγας ἄρχεται δρουγγάριος τῆς βίγλης,
 30 μέγας ἐταιριάρχης τε, λογοθέτης τοῦ δρόμου,
 ὁ φιλοσόφων ὑπατος, χαρτουλάριος μέγας.
 ἕξῃς ἐβδόμης μυστικός, κλεινὸς πρωτασηκρητῆς
 εὐθύς ὁ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ, δρουγγάριος τοῦ στόλου,
 ὁ τῶν σχολῶν δομέστικος. οἱ δ' ἕξῃς τῆς ὀγδόης,
 35 αὐλῆς ὁ προμμικῆριος πρωτοσπαθάριος τε,
 ἄρχων ὁ μέγας μετ' αὐτοὺς καὶ ὁ τᾶς τῆς αὐλῆς τε,
 ὁ μέγας τε τζαούσιος. οἱ δ' ἕξῃς τῆς ἐννάτης,
 πραιτωρ τοῦ δήμου, οἰκειακῶν ὁμοῦ ὁ λογοθέτης,
 τῶν λογιστῶν ὁ μέγιστος, ὃ τε δεήσεις φέρων,
 40 μεθ' οὗς ἀρχιδιάκονος. οἱ δ' ἕξῃς τῆς δεκάτης,
 σκουτάριος, πρωτοκύνηγος, ἀμφιράλης ὁμοῦ τε,
 καὶ μὴν ἀκτουάριος καὶ ἀδνουμιαστής μέγας.
 τῆς ἐνδεκάτης πέφυκεν ὁ ἐνδοξος κοιαιστως,
 ὃ τε στρατιωτικοῦ καταλόγου λογοθέτης.

v. 16. διάχρυσον ἐμφαίνοντα τὸ ἄνω μέρος μόνον] pilei inferior pars ἄηρ Codino vocatur, quo cum caruerint, ut ait c. 5 p. 18 14 et seqq, horum officialium σκιάδια vel πύλα, illa Codinus scripsit χρυσοκόκκινα κλαπῶτὰ ἄνευ ἀέρος, quae hic Matthaeus διάχρυσον ἐμφαίνοντα τὸ ἄνω μέρος μόνον asseruit.

v. 19. ἐπὶ τοῦ κανικλείου] retro cunctos numeravit hunc Codinus c. 2 in calce. ratio penes ipsum est.

ibid. τῶν σεβαστῶν ὁ πρῶτος] πρωτοσεβαστος.

v. 22. βαΐουλος] omnium ultimum recensuit Codinus c. 2 p. 13 3.

v. 24. ἕξεσι πύλοις τοιούτοις χρῆσθαι] Codinus c. 4 p. 20 21.

v. 25. κλαπῶται] p. 20 20.

v. 31. ὁ φιλοσόφων ὑπατος] prave quidam interpretantur philosophorum consulens, qui supremus quasi ὑπέρατος. ornatum hac dignitate nominatissimum Psellum refert Cedrenus ad historiae calcem; quem Anna Alexiados l. 5 φιλοσοφίας ἀπάσης προσετώτα διδάσκαλον καὶ Ὑπατον τῶν φιλοσόφων χρηματίσαντα vocat. consulatur, magni enim est, Allatii nuperum et doctissimum opusculum de Psellis. hunc officialem omisit vel ignoravit Codinus in catalogo.

v. 36. ὁ τᾶς] de nominis eius varietate nos cap. superiore.

v. 40. ἀρχιδιάκονος] qui palatinis in ecclesiis ministrabat, ac de oratione et sacris cunctos aulicos pro munere monebat.

v. 42. ὁ ἀκτουάριος] actuarius cui annonae militaris cura commissa est: ita Notitia imperii, Lexicon iuris. rursus de illo catalogus sequens, quem inter medicos ut de sanitate tuenda sollicitum locat. vide v. 98.

- 45 πρωτοϊερακάρχης, ὃ τε κριτῆς τοῦ βήλου,
ὃ μέγας διερχιμεντής. οἱ δὲ τῆς δωδεκάτης,
ὃ λογοθέτης ἀγγελῶν, ὃ τε δικαιοφύλαξ,
καὶ μετὰ τὸν ἀκόλουθον εὐθύς ὄρφανοτρόφος,
πρῶτος τῶν νοταρίων τε. τῆς δὲ τρισκαιδεκάτης
50 ὄρα φουσάτου τὸν κριτὴν, δομέστικον τεχνῶν,
τὸν τε πρωτολαγάτορα καὶ τὸν βεστιαρίτην,
σερατοπεδάρχη καθεξῆς τὸν τῶν μονοκαβάλλων.
τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τε ἐστὶν ὃ τῶν μουρατῶν,
ὃ τῶν τζακόνων, ἕτερος ὃ τῶν τζαγγοατόρων,
55 ὃ τῶν ἀναμνήσεων, ἐξῆς τε τοῦ κοιτῶνος
ὃ προκαθήμενος. ὁμοῦ τῆς πεντεκαιδεκάτης
ἕτερος προκαθήμενος, ὃ τοῦ βεστιαρίου,
καὶ μετ' αὐτὸν δομέστικος ἀπάντων τῶν θευμάτων
ὃ πρωτοκόμης τῶν ναυτῶν, δομέστικοί τε δύο,
60 ὃ τε τῶν ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν θευμάτων,
ἐξῆς ἑκκαιδεκάτης τε προκαθήμενοι δύο
μεγάλου παλατίου τε, μετ' αὐτῶν Βλαχερονῶν τε,
ὃ λογιστὴς ὃ τῆς αὐλῆς, μέγας διοικητὴς τε,
ὃ νομοφύλαξ μετ' αὐτούς. τῆς δ' ἑπτακαιδεκάτης
65 βεστιαρίται δεικνυνται, καὶ μὴν ἑταιριάρχης,
ἀρχῶν ἀλλαγῶν τε καὶ μέγας μουρατῆς
ὃ τοῦ σεκρέτου τε κριτῆς. τῆς δ' ὀκτωκαιδεκάτης
ῥαβδούχοι, καβαλλάριοι καὶ σεβαστῶν τὸ γέρας,
τοῦ κάστρου προκαθήμενος, δρουγγάριος τοῦ στύλου.

(III) EX EADEM BIBLIOTHECA MAZARINA.

Α Δ Ε Σ Π Ο Τ Ο Ν*).

Ὁ μὲν χορηγὸς τῶν θείων χαρισμάτων
δίδωσιν ἡμῖν τὴν κάτω σκηπτουχίαν

v. 45. πρωτοϊερακάρχης] πρωτοϊερακάρχιος.

ibid. κριτῆς τοῦ βήλου] Codinus alium iudicem ponit τοῦ φουσάτου. huius τοῦ βήλου nomine supremum in illo tribunali intellige, et inter duodecim ius ibi dicentes praecipuum. Balsamon Medit. de Chartophylace: ἡ δωδεκάς τοῦ βήλου καὶ τοῦ ἵπποδρόμου κριτῶν. Nicetas in Alexio 2: ἐκ τῶν τοῦ βήλου κριτῶν Τορνίκης Δημήτριος, et infra: καὶ τις τῶν τοῦ βήλου κριτῶν. Consule Iuris GR p. 288.

v. 47. δικαιοφύλαξ] procurator regius, vindex, iuris assertor et defensor. de Georgio dicaeophylace et alio Clida meminerunt Ius GR tom. 2 Nov. 1 Alexii Comneni et Cantacuzenus 1 44.

v. 51. πρωτολαγάτορα] repone πρωταλλαγάτορα, et c. 2 p. 11 13 consule notas.

v. 58. ὃ δομέστικος ἀπάντων τῶν θευμάτων] ignotus est hic Codino.

v. 59. πρωτοκόμης τῶν ναυτῶν] eretarcha, remigiorum praeses; de quo supra.

v. 64. νομοφύλαξ] legum summus interpres, antecessor, antesignanus, legislatorum praecipuus. ius GR l. 3 in Ioannis Xiphilii decreto: ὡς ἂν ὃ λογιώτατος νομοφύλαξ κήνη περὶ τούτου καὶ ψηφίσεται. et in refutatione Philothei adversus Harmenopolum: ὃ περὶ τὰ τοιαῦτα σφός, σεβαστὴ νομοφύλαξ καὶ καθολικὴ κριτὴ Ἀρμενόπουλε. ei stipendia memorat Balsamon a Constantino Monomacho imperata Iuris GR p. 471.

*] ἀδέσποτον] alium a Codino tam huius quam superioris utriusque

- εἰκόνα λαμπρὰν τῆς αὐτοῦ βασιλείας,
ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀμυδρὰς τὰς ἐμφάσεις
5 δεικνύσι σαφῶς ἀγαθῶν τῶν μελλόντων.
ὁ γὰρ ἐν ἡμῖν εὐσεβῆς στεφανόφορος
θεοῦ τις εἰκών, εἰ σπουδάζει τοὺς τύπους
ἔργοις βεβαιοῦν ἀρετῶν ἐστεμμένους,
ἀμείβεται δὲ [πάλιν] δωρεαῖς τοὺς ἀρίστους,
10 τιμαῖς ὑπεξαιρῶν τε σταθμῶν καὶ μέτρους,
καὶ βασιλικῶν ἀνυφοῖ τοὺς ἐν τέλει,
οὓς τῷ λόγῳ δίδωμι συγγράφειν τέως,
ὡς ἂν ὁ βυθὸς μὴ καλύψῃ τῆς λήθης
ἢ βασιλικῆ κενύρωκεν ἢ κρίσει,
15 χρόνος τε μακρὸς ἀπίσθησεν εἰς δεῦρο.
Μετὰ τὸν αὐτάνακτα δεσπότης ἔστι
δεύτερον ἀξίωμα, σεβαστοκρατάωρ,
καὶ Καῖσαρ εὐθὺς ὑποβάθρα τοῦ κράτους,
ὁ παννυπερσέβαστος συγκλητῶν πρῶτος,
20 πρωτοβεστιάριος λαμπρὸς ἀξίαν.
οὗτοι καὶ τοῖς σχήμασι καὶ τοῖς πεδίλοις
τὴν πρώτην ἐσχῆμασιν ἐν τέλει τάξιν.
ὁ μέγας δούξ μετ' αὐτοὺς ἀνεδείχθη.
τούτων κοινωνὸς ὁ δομῆστικός ὁ μέγας,
25 καὶ τρίτος αὐτοῖς πρωτοστράτωρ ἀξίαν.
λογοθέτης μέγιστος σοφίας γέρας.
στρατοπεδάρχης ὁ μέγας ἐπὶ τούτοις.
τούτων ἐρυθραῖς ἐν χρυσοῦ ταῖς καλύπτραις
ὄρας κεφαλὰς αἰε κεκοσμημένας.
30 ὄρα ποιμικῆριον, φιλότης, μέγαν,
πεντάδος ἡγούμενον λαμπρῶς δευτέρως,
δεύτερον μέγαν κονεσταύλον ἀξίαν,
τρίτον σεβαστὸν τὸν πρῶτον, ἐπὶ τούτοις
κοσμεῖ τε λαμπρῶς ὁ πιγκέρνης τὴν τάξιν.
35 παρακοιμώμενος σφενδόνης πέμπτος.
ὁ παρακοιμώμενος ἄλλος κοιτῶνος.
ὁ μέγας βαΐουλος ἔπεται τούτῳ,
τρίτην τε πληροῖ τάξιν κουροπαλάτης.
εἰσέρχεται δὲ βεστιαρίτης πρῶτος
40 εἰς οἶκον βασιλέως, ὡς ἔθος, πράξων,¹
δομῆστικός δευτέρος ὁ τῆς τραπέζης,
ἄλλος ἐπ' αὐτῆς μετ' αὐτὸν τεταγμένος.
καὶ τὸν γενικὸν λογοθέτην εἰσόρα,
εἶτα παππίαν εἰσιόντα τὸν μέγαν,
45 σὺν τούτοις τὸν ἑπαρχον, καλύπτρα ξένη.
ἑβδομος δρογγάριος τῆς βίγλας μέγας,
καὶ δὴ μετ' αὐτὸν ἑταιρειάρχης μέγας.
ὁ λογοθέτῶν μετ' αὐτὸν τοῖς τοῦ δρόμου,¹
εἶτα χαρτουλάριος ἀξίαν μέγας,

catalogi auctor in palatinis officiis enumerandis observavit ordinem; eamque mutationem vel metri necessitas vel imperatorum voluntas inducere potuit.

v. 28. τούτων ἐρυθραῖς] Codinus cap. seq. de pileis officialium.

v. 32. κονεσταύλον] solus hic auctor ita scribit, et Gallico *conestable* propius accedit. de Comite stabuli nos superius, ad Codinum.

v. 40. εἰς οἶκον βασιλέως] hoc est in sacrum cubiculum: ille enim cubiculariorum primus.

- 50 εἶτα μετ' αὐτὸν μυστικὸς ἐπεισῖτω,
 βασιλικὸς πρῶτιστος τοῦ σικρέτου.
 ὄρα καὶ στρατοῦ τὸν καλὸν ἐπιστάτην,
 τῶν πλωϊμῶν δρουγγάριον τὸν μέγαν.
 ἰδοὺ καὶ σχολῶν ὁ δομέστικος ἤξει,
 55 καὶ τὸν τῆς ἀγλῆς περιμικῆριον ὄρα.
 καὶ πρωτοσπαθάριος λαμπρὸς εἰσῖτω,
 ἄρχων τε μέγας καὶ τξαούσιος μέγας,
 δῆμον τε πραιτώρ, ὁ ταττῆς ἀγλῆς τε.
 ὁ τῶν οἰκιακῶν λογοθέτης ἐρχέτω,
 60 καὶ τῶν λόγων (λομιστῶν?) ὁ μέγας συνεισῖτω.
 ὄρα καὶ σκουτάριον ἐκ τῆς ἀσπίδος
 τῆς βασιλικῆς λαχόντα τὴν ἀξίαν.
 πρῶτος μετ' αὐτὸν τῶν κνηγιῶν ἐκρίθη.
 ἄλως ἀμυρᾶς ναυαρχῶν ἀνεδείχθη.
 65 ἰδοὺ βασιλεῖ τὰς δεήσεις προσφέρει
 λαλῶν τὴν τιμὴν ἐκ τῶν ἔργων πρεπόντως.
 ἀδνουμιαστῆς ὁ μέγας μοι χαιρέτω.
 τοῦτω παρεπόμενος οὕτω κοιαισῖτω,
 Καισάρων ἀξίωμα λαμπρῶν τῶν πάλαι.
 70 λογοθέτην ὄρα μοι κἂν στρατιώταις.
 ἐξ ἱεράκων ὁ πρῶτος τὴν ἀξίαν.
 ὁ βῆλον κριτῆς μετ' αὐτοὺς ἐκρωάθη.
 διερμηνευτῶν ὁ μέγας προηγείσθω,
 καὶ τῶν ἀγγελῶν λογοθέτης εἰσῖτω,
 75 καὶ τούτοις ἀκόλουθος σιμνὸς ἐπέσθω,
 καὶ τῶν ὀρσανῶν ὁ τροφεὺς συνεισῖτω,
 καὶ βασιλικῶν ὁ νοταρίων πρῶτος,
 φουεάτου κριτῆς ἐξετάζων τὰς δίκας.
 καὶ δὴ μετ' αὐτὸν ἀναμνήσεις προσάγει
 80 σιμνῶς βασιλεῖ κελημένος ἐκρίθην.
 ἰδοὺ καὶ δομέστικον τιχίων σκόπει.
 πρωταλλαγάτω δεύτερος τὴν ἀξίαν,
 εἶτα τετάχθω βεστιαρίον τρίτος.
 μονοκαβάλλον στρατοπεδάρχης οὗτος,
 85 ἄλλος μονοτάτων, τξαγγρατόρων, τξακίωνων.
 ὄρα προκαθήμενον τὸν τοῦ κοιτῶνος,
 ἄλλον προκαθήμενον βεστιαρίον.
 τοῦτω τῆς ἀγλῆς ὁ λομιστῆς ἐπέσθω,
 καὶ διοικητῆς ὁ μέγας συντετάχθω.
 90 ὁ τῶν Βλαχερονῶν προκαθήμενος οὗτος,
 ἄλλος πρὸ αὐτοῦ μεγάλου παλατίου.
 ὁ τῶν ἐψῶν δομέστικος θεμάτων.
 τοῦτω δυτικῶν ὁμότιμος ἐκρίθη.
 ὁ πρωτοκόμης, καὶ μετ' αὐτὸν παππίας,
 95 ἑταιρειάρχης, τῶν ἀλλαγίων ἄρχων,
 ὁ μωραίτης ὁ μέγας ἐπὶ τούτοις,
 καὶ δὴ σεβαστὸς καὶ δρουγγάριος στόλου.
 κἂν τοῖς ἱατροῖς ἀιτουάριον ὄρα.
 ὕπατοι, δικτάτωρες, σὺν τοῖς ταμίαις,
 100 πατρίκοι, μάγιστροι, πρῶεδροι, πάλαι
 δορυφόρων ἑπαρχος καὶ πραιτωρίων.

v. 71. ἐξ ἱεράκων ὁ πρῶτος] πρωτοῦερακάριος.

v. 101. δορυφόρων ἑπαρχος καὶ πραιτωρίων] non hic urbis, qui

- ἔγνωμεν λαμπρὸν τὸν Χουμνὸν κανικελίου
στάσιν ἔχοντα μελζονα τῆς προτέρας,
καὶ δὴ μετ' αὐτὸν τὸν καλὸν Μετοχίτην
- 105 λογοθέτην μέγιστον, σοφίας λῆξιν,
φοροῦντα χρυσὴν ἐρυθρὰν τὴν καλύπτραν,
ἣν δῶρον αὐτῷ συνανέχοντι κράτος
ἀναξ ὁ λαμπρὸς παρέσχεν Ἀνδρόνικος.
- Ταῦτα τὰ λαμπρὰ τῆς κάτω σκηπτουχίας,
- 110 προεδρίας σχήματα, σεμνότης, δόξα,
ξίαν τε πλοῦτος καὶ πηλὸς ἐπηρμένος,
κόνης τε τύχης τοῖς πνεύμασιν ἀρθεῖσα.
τέλος τάφος τρίπηχης. ὦ βίου πλάνη!
- Φιλοσόφων ὑπάτος, ζητόρων πρῶτος,
- 115 δικαιοφύλαξ σὺν αὐτῷ, νομοφύλαξ,
καὶ βασιλικῶν τῶν ἱερῶν πρῶτος,
πάρεστιν ἄρχων ἱερῶν διακόνων,
καὶ τῶν μελωδῶν, οἱ πρωτοψάλται δύο,
κἂν ταῖς ἑορταῖς λαμπαδηφόρος ἄλλος,

nuper laudatus est καλύπτρα ξένη ceu pileo peregrino ornatus, sed alius qui praetorianorum militum, δορυφόρων, ac ipsius praetorii praefectus intelligitur, sicut aliis vocibus ὑπάτων, δικτατώρων, ταμιῶν, πατρικίων, μαγίστρων, antiqua consulum, dictatorum, quaestorum, patriciorum, magistrorum dignitates et officia capimus. πρόεδρος tamen antiquam originem non sibi vendicat, quem unum primum a Ioanne Tzemisce statim sub eius vitae principio Cedrenus refert, μήπω πρότερον ὅτος ἀξιώματος. administrandae reipublicae consors fuit, ut ex Cedreno in Tzemisce colligo et ex his Zonarae verbis, ubi de Ioanne Logotheta et Constantino Lichude proedris ambobus laudes occurrunt in Monomacho, illius quidem, ἐφ' ᾧ δὴ τῶν κοινῶν πραγμάτων διοίκησιν ὁ βασιλεὺς ἐποιήσατο· ἦν μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν βασιλικῶν διοικήσεων πρόην, περὶ τὰς πολιτικὰς οἰκονομίας ἀκριβεστάτος. istius vero cum μεθιστῶ ὁ βασιλεὺς Διγούδην τῆς τῶν κοινῶν διοικήσεως, ἀντεισάγει δὲ Ἰωάννην, καὶ τούτῳ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἐγχειρίζει κυβέρνησιν.

v. 102. τὸν Χουμνὸν] memorant hunc scripta circa secundum Codini caput ad calcem.

v. 104. Μετοχίτην] Gregoras quam fuse de illo: nos de eius pileo in capite sequente.

v. 114. ζητόρων πρῶτος] summa imperatoris virtus est ut eruditionis copiam inter loquendum discrete possit profunderere, et ius unicuique debitum ut facile agnoscere ita constanter reddere sit paratus. si quid horum natura vel exercitium denegabat, ab aliis quorum eruditione, eloquentia, legum peritia ac iustitiae amore duceretur et sublevaretur, opem mutuari non erubescibat quondam in Oriente imperator. τῶν φιλοσόφων ὑπάτος divinarum humanarumque rerum cognitione instructus eruditionem, ζητόρων πρῶτος dicendi facilitatem, νομοφύλαξ legum omnium lumen ac ductum, δικαιοφύλαξ denique ius legibus vel naturae iudicio agnitum perseveranter custodiendum suggerebat. hunc ἐπὶ τῶν κρίσεων dictum reor a Balsamone primis statim verbis Meditati de Incensis etc.

v. 116. τῶν ἱερῶν πρῶτος] cleri palatini hic erat archipresbyter, πρωτοπαπᾶς, πρωτοϊερεύς; de quo alibi.

v. 117. ἄρχων ἱερῶν διακόνων] cleri eiusdem archidiaconus.

v. 119. λαμπαδηφόρος] succentor, et qui facem imperatori praeferebat, de quo iterum.

- 120 ἀποστολικῶν ὁ κῆρυξ διδαγμάτων,
δομίστικός τε καὶ μαίστωρ τοῦ κλήρου.
Ταύταις βασιλεὺς ταῖς τιμαῖς ὑπεξείρει
πλήρωμα σεπτὸν εὐαγοῦς ἐκκλησίας,
ἦν ἀρραγῆ φύλαξον μέχρι τερατίων,
- 125 ὑψιμίδων ἀναρχῆ, τοῦ νῦν αἰῶνος.
καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς εὐσεβῆ βασιλίδα,
ἦν ὡς κιβωτὸν σωστικὴν νῦν τοῦ κράτους
ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς κατακλυσμῷ βαρβάρων
ἀνωθεν ἐγνωκάμεν νανπηγηθείσαν,
- 130 ὑπερτέραν τήρησον τῆς καταγίδος,
σμπήξας ὡς οἰάκας αὐτῆς τοὺς κλιίδους,
καὶ βασιλεῖ βράβευε λαμπρὰς τὰς νίκας,
δεικνὺς κατ' ἔθνων εὐσθετῆ νικηφόρον.
ὄϊζωσον αὐτὸν ὡς τὸν χαρίτων κλάδον,
- 135 καὶ δεῖξον ἡμῖν καρποφόρον ἐξ ἔργων.
ἔκτεινον αὐτῷ τῆς εὐβουλίας φρένας,
στένωσον αὐτῷ τῶν ἐναντίων θράσος,
στόλισον αὐτὸν πορφύραις εὐσεβείας,
ἀνοιξον ἡμῖν τὰς πρὸς εἰρήνην πύλας,
- 140 πλάτυνον αὐτῷ τὴν ἀρχὴν τοῖς τροπαίοις,
οἷς καὶ φανερῆ κοσμικὸς ἀποτοκράτωρ.
ὁ πατριάρχης σὺν ἡμῖν ταῦτα λέγει,
κάμπτων εὐσεβῶς τῷ δεσπότῃ τοὺς πόθους,
καὶ νυκτὸς αὐτῷ τὰς εὐχὰς ἀναφέρων,
- 145 αἷς νυκτὸς ἀγλὸν Ταρταρικῆς καὶ σκότος
ἐλάσας ἡμῖν ἀντανίχει φωσφόρος
αὐτῆνας λαμπρὰς ὡς λευκῆς τῆς αἰθρίας,
εἰς πάντα κοινῆς τῆς εἰρήνης τὸν κόσμον.

Mirum est Codinum *patricii* nullam mentionem fecisse, cum posterioris Graeciae omnia monumenta *patricii* plena sint, et *πατρικιότης* seu *patriciatus* apud Iustinianum Novell. 38 et apud Constantinum Manassem in Chronico nomen non tantum nobilitatis, ut apud veteres Romanos et hodie in nonnullis imperii urbibus, ubi qui ex praecipuis familiis genus ducunt vulgo *patricii* audiunt, sed etiam dignitatis officii et praefecturae. dignitatis exempla adfert Meursius in Glossario ex Suida Procopio et Malcho in Byzanticis. qua notio-
ne etiam *patricii* nomen accipies, quando audis Pipinum et Carolum magnum fuisse *patricios* Romanorum. officii et praefecturae exemplum est Salomon *magister militiae et patricius Africae* apud Victorem Tun-
nunensem in Chronico, et Amalus *patricius provinciae* apud Paulum Diaconum l. 3 c. 3 de gestis Longobardorum. talis itidem *patricius* vel erat vel esse volebat ille quem sibi Romani elegerant, de quo P 270
Otho Frisingensis l. 7 Chronici c. 31. Meursius in Glossario *patricios* nimis extollit: nam Occidentalibus *patricios Romanorum* fuisse, qui

v. 120. ἀποστολικῶν ὁ κῆρυξ διδαγμάτων] epistolarum Pauli in palatio interpret ac sacer ex ambone praeco.

v. 121. δομίστικός τε καὶ μαίστωρ] ad regendum ducendum et componendum in ecclesiis palatinis clerum.

nunc reges appellantur. quis neget hoc a vero nimis remotum esse? primus enim Carolus magnus et alii nominabantur patricii Romanorum. an ideo reges Romanorum vel erant vel habebantur? at Carolus magnus postquam Romanorum imperator creatus et palam promulgatus est, desiit appellari patricius Romanorum. quid tum? an ideo, cum esset patricius, rex Romanorum erat? si quis exterae nationis patricius Venetus crearetur dux Venetus, patricii nomen utique omitteret. an ideo antea rex Venetorum fuisset? alienius a vero est, quod ait idem Glossarii collector, *imperatorem rebus ecclesiasticis tanquam supremum caput praefuisse, et hac in functione patricium vices eius egisse*. idque probat ex disputatione Gregentii, ubi dicit Erban Iudaeum, baptismi undis iam ablutum, creatum esse a rege Homeritarum *ὄπεκκλησίονα*, qui Meursio est *vicarius regis* tanquam supremi in rebus ecclesiasticis capitis. sed Meursius hic nimis aperte *anglizat*: ut enim Angli regem suum veluti supremum ecclesiae caput venerantur, ita et Batavi suum magistratum ad idem culmen evehere incipiunt, ut planum fit cum ex aliis novatoribus, tum ex Hugone Grotio *in Pietate Ordinum Hollandiae*; in quo tamen a puro Calvinismo et Puritanismo immane quantum recedunt, qui huiusmodi capitis impatientissimus est, neque unquam eius absque gravi detestatione meminit. nec Gregentius quidquam de hoc *vicecapite* innuit. imo futilem hanc persuasionem Meursio eximere poterat, si animum vel paululum advertisset. nam *ὄπεκκλησίονα* ait eum esse qui Romanis vocetur *patricius* et *canicleon*. quis autem unquam audivit praefectum caniclei aut patricium fuisse vicarium supremi capitis in rebus ecclesiasticis, hoc est imperatoris? licet enim Graeci posteriores et sequiores, postquam a visibili eoque vero capite ecclesiae desciverunt, imperatori suo honorem supremi capitis detulerint, nunquam tamen patricium aut caniclei praesidem imperatori in hoc, ut ita loquar, *capitaneatu* socium attribuerunt.

C A P U T IV.

p. 13 v. 7. *Σκιάδιον*, quod et *σκιάδι*, ad verbum est *umbella* seu *umbraculum*, *tegumen capitis*, breviter *pileus*, quo nomine in versione praecipue usus sum.

ibid. cranium solum coronat et leviter adumbrat τὸ καλούμενον *σκιάδιον*, qua de causa non *umbellam*, ceu carens protensis in frontem oris, sed *pileolum* ex aequo (si medium tamen conum, licet modicum, appinxeris) caput ambientem, mihi potiori iure sonat; quemque *ὄλομάργαρον* hic auctor vocat, Theophanes prius *καμηλαύμιον διαλίθον* dixit, Totilaque Gothorum regi detractum a Narsete Cpolim ad Iustinianuum

missum in eius vita narravit. eaque, qua descripti, figura *σικιάδιον δλομάργαρον* Gregorae et Chalcondyli nonnulli editi codices demonstrant: eademque, si gemmarum grandine conspergerentur, usitatum sibi *καμηλαύμιον* Graeci recentiores repraesentarunt, et cum Suida *σικιάδιον, ὅπερ ἡμεῖς καμηλαύμιον λέγομεν*, indubitanter asseverarent. forsán igitur, ut Totilae *καμηλαύμιον διάλιθον* in caput recepit Iustinianus, ita ab eo proprium sibi fecere posterí Graecorum principes *σικιάδιον δλομάργαρον*, quo imperatores ipsos nonnunquam redimitos in picturis et numismatibus conspicias. et diadema non absimile a Constantino inventum in his Cedreni verbis annotabis: *φασὶ δὲ αὐτὸν πρῶτον πάντων τῶν βασιλείων διαδήματι χρῆσασθαι καὶ μαργαρίταις καὶ ἄλλοις λίθοις περιεργότερον κοσμηθῆναι.*

Aër sciadii seu pilei est umbo, *der sturm*. Iunius ubique vertit *replum*. aliam insuper notionem habet ὁ *ἀήρ*: significat enim velum seu tegumentum, quo sancta teguntur. liturgia S. Chrysostomi: ὁ δὲ ἱερεὺς ἄρας τὸν ἀέρα ἐπιτίθησι τῷ ἀριστερῷ ὤμῳ τοῦ διακόνου. εἶτα ἀποτίθησι τὰ καλύμματα ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ ἁγίου δίσκου καὶ τοῦ ἁγίου ποτηρίου, τὸν δὲ ἀέρα λαβῶν ἀπὸ τῶν ὤμων τοῦ διακόνου καὶ θυμιάσας αὐτὸν ἐπισκεπάζει δι' αὐτοῦ τὰ ἄγια.

ibid. aërem hic verberant et ventos sequuntur cum Meursio, qui *ἀέρα sudarium liturgicum, pilei umbonem vel replum* interpretantur. sensum assequetur qui doctissimi Allatii mentem sequetur, et ex eo, mihi rescribit ille, quod despotae nomen exaratum gerit, *ἀέρα σικιάδιον cingulum, zonam seu vittam* frontem proxime ambientem, referre coniciet. rationem, si arrisura sit incertus, proferam. aër liturgicus, si Germanum patriarcham docentem audias, velum maius est sacris donis in altari superpositus, eiusque alis et ambitu, ceu aëre vel aethere orbis inferior, illa circumquaque teguntur; parique ratione *pilei aër cingulum* est ei circumpositum, gestantis caput coronaturum eiusque nomen per universi fines circumquaque sparsurum; quamvis eadem voce *replum* illud in despotae pileo anterius prominens, prout iconibus concilii Florentini acta nonnulla repraesentantibus ac per hocce opus (ed. Lupar.) sparsis ex antiquis exemplaribus pingitur, addubitem significari.

p. 13 v. 8. *χρυσοκλαβαρικόν*] Iunius et hic et alibi saepius edit *χρυσοκλαδάρικα*, et *aureas virgulas* interpretatur. sed lectio nostra recta est: nam *chrysoclavaricum* idem est quod *chrysoclavus* seu *chrysoclavatae*, vox Anastasio Bibliothecario in pontificibus toties usurpata; vel si mere Latinam dictionem velis, *auriclavus* seu *auriclavatus*. erant *clavi aurei* in vestibus segmenta quaedam in formam clavorum efficta, ornatus gratia vestibus adiecta.

ibid. sit idem licet *χρυσοκλαβαρικόν* quod *chrysoclavus* vel *chrysoclavatus*, vox Anastasio Bibliothecario in pontificibus multoties usurpata: cum alia tamen mere Latina dictione *auriclavus* seu *auriclavatus*, sono quamvis vicina, nullam in sensus proprietate societatem inicit. erant enim *clavi aurei* in vestibus segmenta quaedam in formam *clavorum* efficta, ornatus gratia vestibus adiecta: *χρυσοκλαβαρικόν* vero non *clavatum* modo sed varium, et quodcunque opus est filis aureis phrygionis arte in subiecto serico vel panno ductis depictum; unde phrygionem *χρυσοκλαβαριστήν* vel cum Theophane *χρυσοκλαβαρίον* (*ἀνήφθη*, inquit, *μέρος τοῦ ἐργοδοσίου τῶν χρυσοκλαβαρίων, phrygionum officinae pars combusta est*) neoterica Graecia vocat. correctius tamen cum Regiis

aliisque nonnullis exemplaribus χρυσοκλαδαριστήν diceret, ὁ χρυσοκλάδου sive χρυσοκλαδαρικός, quibus auro ludit figuras, quae ἱματίῳ receptae φύλλοις καὶ κλάδοις πεποικιλμένον, foliis et ramunculis varium reddunt et distinctum. ἕξας ob implexa ac acu ludente variis tramitibus ducta ramalia scribet numerus sequens tertius. quot enim ramis aureis, qua rectis qua contortis, hic discriminatis et divisis, ibi simul collectis, nunc nascentibus, alibi truncatis vel iucunde desinentibus, pingit ac variat materiam? hic autem non clavos sed characteres aureos, gerentis nomen exprimentes, in ima pilei ora, si lubet, annotabis exaratos.

p. 13 v. 8. *συρματέϊνον* fimbriatum, a syrmate; quo nomine intelligo utrinque dependentia ex sciadio seu pileo quasi reticula seu funiculos; quos, si lubet, oculis inspicere poteris in tribus imaginibus imperatorum, quae visuntur initio Nicephori Gregorae ex editione Basileensi 1562. non absimilis est effigies, quam nobis Turcograecia repraesentat. χρυσοκλαβαρικόν, *συρματέϊνον*, ut non referantur cum Iunio ad voculam ὀνόματα, sed ad ipsum sciadion.

ibid. σύρμα nil minus quam pilei reticula seu funiculos refert, ut ab eo pileus ipse noscatur *fimbriatus*: rectius cum Graecia hodierna interpretaberis *aurum ductile*, *aurum*, inquam, *in fila solida tractum*, or *trait*, *fil d'or*. solidum dixi, hoc est nondum molis tusum, exindeque serico filo superinductum. *συρματέϊνον* itaque opus est auro in fila solida ducto compositum vel pictum, quale despotae nomen in eius pileo phrygionica manu delineatur.

ibid. τασεῖα] ita legit Iunius, et apicem interpretatur, quo nomine intelligit *superiorem sciadii partem, in conum assurgentem, fastigiatam*; deducitque voculam τασεῖα, παρὰ τὸ τείνειν, a *tendendo*. in altero codice Bavarico legitur disiunctim τὰ σεῖα, in neutro genere; et ita legendum puto 1) quia subditur in neutro genere, τὰ σεῖα οἷα καὶ τὰ βασιλικά. et infra: ὁ ἀῆρ καὶ τὰ σεῖα, οἷα καὶ τὰ τοῦ δεσπότητος. signum ergo est et id quod antecedit, nempe τὰ σεῖα, neutrius generis esse. 2) quia τὰ σεῖα Iunii a τείνω pro extensione genere feminino prorsus ignota et inusitata est. quid sit τάσις, omnes norunt: quid τασεῖα, per Iunium nemo novit; tametsi ingenue fateor me compertum non habere quid τὰ σεῖα significant. quocirca in versione Graecam dictionem retinui, donec viri docti vel veram significantiam eruant vel Codino veram lectionem restituant.

ibid. promerebor mihi Gretserum Allatii comes, et veram τῶν σεῖων significantiam eruam. σεῖα sunt longi unius fere palmi margaritarum tractus, circa despotae aures e pileo penduli. sic lora e pontificum mitris, funes reticulati e cardinalium pileis, inaures ipsae ex auribus pendentes σεῖα sunt, *mobilia, tremula pendulaque ornamenta*, ἀπὸ τοῦ σεῖειν. eadem in patriarchae pileo Turcograecia nuncupat *καμηλιανικόλαβα pilei manubria vel ansas*.

ib. v. 9. κόμβος est *nodus*. compositum ἐπικόμβια, de quo infra, sunt segmenta panni, quibus involvi solent nummi aurei argentei aerei, quae etiam κόμβοι appellantur. hinc κομβολύτης, βαλαντιοτόμος. usurpatur quoque κόμπος pro κόμβος. quamvis κόμπος interdum idem est quod *commodus*. Mauricius apud Rigaltium: καλὸν δέ ἐστι

τέντας κατὰ τὸ σχῆμα τῶν Ἀβάρων ἢ Τούρκων γενέσθαι, ὅτι καὶ κομπὰ καὶ χρειώδεις εἰσίν.

p. 13 v. 9. τοῦ κόμβου] non quemlibet *nodum*, vel eum solum, vox κόμβος menti obiicit. hic vero solius imperatoriae coronae gemmeum *apicem* vel eminentem in ea *globulum*, quo despotaе pileus non insignitur, refert.

ibid. Illud πλὴν τῶν φοινίκων seu φοινικίων vertit Iunius *exceptis taeniis*, et in scholiis explicans quid sint taeniae, ait esse *vittas oblongas*, quibus tanquam *loris partes apicis commissae et suturae obtectae sunt*. ego et hic et infra malo *palmulis*. apud Capitolinum in Gordianis est *palmata tunica et toga picta*. P 194

ibid. fructus, non folia *palmarum*, in hac dictione legendi. dactylos hodierna Graecia vocat *φοινίκια*: illi vero in uvae morem, grans tamen longius dissitis ac mage pendulis, e trunci vertice, qua rami nascuntur, pendent. ab arboris ad imperatoris verticem translatis oculis sertum gemmeum, cassidi vel eius stemmati eminens, vel ad dextram aurem volitantis instar plumae affixum, *φοινίκας* vel *φοινίκια* vocitabis, quasi gemmeo capitis vel coronae botros. ita scribit Georgius Coresius: id testantur antiqua Graecorum imperatorum numismata.

ibid. ῥοῦχον τοῦ δεσπότητος sive ῥουχίον est ipsissima Germanorum vocula *rock*. Nicetas in Andronico l. 2: *φοροῦντα ῥοῦχον σχιστὸν μέχρι καὶ τῶν γονάτων*. Helgaldus in vita regis Roberti: *exuens se vestimento purpureo, quod lingua rustica dicitur rocus*. hinc etiam *rochetum* vox saepius obvia in libris ritualibus, praesertim Romanis. inde etiam *ῥουχαρεῖον vestiarium*, vox nostro quoque Codino usurpata.

ibid. despotaе ῥοῦχον huiusmodi sive ἱμάτιον, si imperatorio non absimilis est formae, *σάκκος* in securis dicetur, tunica nimirum e villosa serico, nullis plicis conspicua, sed circa pectus et lumbos strictior, paulo latior circa pedes. totum corpus ambiens. ut illam, clade in bello accepta, tristis a se abiecerit Ioannes despota Michaelis Palaeologi frater, narrat Gregoras 5 ult.

ib. v. 10. ῥίξας et στρατηλατία, interpretatur Iunius *lacinias et lemniscos militares*.

ibid. regiam Sandionysiacy abbatiam eo fine profectus ut Manuelis imperatoris Helenes imperatricis, Ioannis imperii collegae, Theodori despotaе, Andronici *ἀνθεντοπούλου* Palaeologorum eo ms S. Dionysii operum, quod Manuel praedictus coaetaneo sibi Christianissimo Francorum regi donavit, expressas ad vivum effigies, vultus, stemmata, gestus, vestes, vestium colores, formam, ornamenta conspicerem attentius et observarem, perspecta coccina despotaе tunica ligataque ad collum eiusdem coloris chlamyde, cuius dextra pars in dextrum humerum revolvitur, in tunica (ea talaris est ad sacci modum) ramos aureos animadverti depictos, chlamydemque Phrygio aureoque opere respersam totam, per spatia quaedam in orbem relicta bicipitibus aquillis auro pariter expressis in ea fulgentibus. an aurea ramalia *radicum* instar per vestem, nullis tamen aquillis ornatam, serpentina ῥίξας, aquilas vero primaeva Romanorum *signa militaria στρατηλατία* vocarem, dubius primum haesi. sensu mentisque dubietate aequae docto ac mihi benevolo Cyrillo Campanae Chiensi detecta, dubium ille probato sensu depulit. tu lector, eru-

diti Graecique viri auctoritate laudata, lacinias lemniscosque militares antiquis Romanis relinques, et in recentiore Graecarum vestium usu non nisi quod oculus cernit et ratio suadet adnotabis.

p. 13 v. 11. ταμπάριον pro ταππάριον sive ταββάριον, ut μαμπάριον μαππάριον, ὄμφικιον ὄφφικιον, Italicum *tabarro*, *penula*, *chlamys*.

ταμπάριον] *chlamys imperatoria* ad pedes defluens, *militaris nonnunquam et brevior*. Nicetas in Manuele Comneno l. 4: τῇ μὲν χλαμύδι τοῦ σώματος περιείλησε τὸν λόγον. cuius alia lectio inter varias scribit τῷ μὲν ταμπαρίῳ τοῦ σώματος περιείλησε τὸν λόγον. ut gereretur vel corpus ambiret, haec alia scriptoris eiusdem verba declarant l. 3: χλαμύδα ἡσθημένως ἀστυιοτέρων περὶ τὸν δεξιὸν ὤμων περὶνον-μένην, καὶ ἀφιεῖσαν ἐλευθέρων τὴν χεῖρα κατὰ τὸ πόρπημα. ubi vero ταμπαρίον vice ταππάριον vel ταββάριον legendum putat Meursius nullo auctore, nugatur.

Iunius in Codino confundit *margaritas* cum *margellis*, et id quod ex *margellis* constat, cum illo quod constat ex *margaritis*, cum tamen haud exiguo discrimine distent. nam *margella* significat 1) corallium lapidem, 2) florem seu herbam anagallidem, quae rubore corallium mentitur. Gallice *morgelline* seu *morgellina*, quasi morsus gallinae. Aegineta κοραλλίαν appellat. 3) id quod florem et lapidem corallium imitatur. 4) omnis generis pretiosa et discoloria assumpta vestibus superaddi solita. μαργέλλιον saepe idem significat quod *margella*. aliquando *margellium* est fimbria seu limbus ex *margella* seu corallio. Moschopulus: λῶμα τὸ ἀπ' ἄκρου τινὸς ἐκτεταμένον καὶ οἰονεὶ ὄριζον αὐτό, ὡς τὸ κοινῶς λεγόμενον μαργέλλιον. λωμάτιον, *parvula fimbria*, *parvus limbus seu limbulus*. porro a λῶμα τὸ λωμάτιον natum videtur Germanicum *som saum*, *fimbria*, *li* in *S* mutato. Balsamon ad 27 canonem Trullanum: ἀλλὰ τὰ πολυτελεῆ χρυσοῦφρανα ἐπιβλήματα τὰ δημοτικῶς λεγόμενα μαργέλλια, γράμματα καὶ ἀντίπανα, καὶ τὰ ἐκ κογχύλης πορφυρίζοντα ἱμάτια. *grammata et antipana*, quasi panni pannis oppositi, et *purpurea vestimenta*. puto legendum γάμματα pro γράμματα: nam *vestes gammatae* notae sunt apud Graecos, et in Balsamonis meleta de Patriarcharum privilegiis habes στιγάριον διὰ γαμμάτων. idem Balsamon ad canonem 16 concilii septimi, quod est secundum Nicaenum, οὔτε τινὰ ἐτερόχροα ἐπιβλήματα προσετίθεσαν ἐν τοῖς ἄκροις τῶν ἱματίων ἤγουν μαργέλλια. ubi doctissimus vir Gentianus Hervetus ad marginem notat: μαργέλια (sic enim scribit) puto dictum esse a Graecis, corrupta dictione, quasi *marginalia*. cui coniecturae quid verisimilitudinem conciliet, nihil video praeter nominum quandam similitudinem. et quia in *margellis* et *margelliis* versamur, Cedreni locum in Michaële Stratiotico imperatore adscribamus et explicemus. τό τε γὰρ λεγόμενον στρατήγιον ἀνακαθαίρεσθαι ἐκέλευσε, καὶ τὰς τῶν πολιτῶν κεφαλὰς σκέπασθαι, μὴ διὰ γραμμάτων ὡς νῦν, ἀλλὰ διὰ μαργελογράμων ὀθονίων ἐκ βύσσου πορφυρᾶς ἐξυφασμένων. *iussit* (idem Stratioticus) *expurgari strategium* etc. et *capita civium tegi*

non literatis pileis, ut nunc moris est, sed margella fimbriatis linteis ex bysso purpurea textis, quem locum interpretes Cedreni se non capere ingenue confitetur et sane difficilis est; quem planiorem reddit illa Meursii emendatio, μαργελλογραμμων pro μεγαλογραμμων. ego P 195 libenter pro δια γραμμάτων legerem δια γραμμάτων: nam ut vestes olim gammatae, sic et tegumenta capitis gammata fuisse videntur. fateor tamen et hic et alibi forsitan retineri posse γραμματα pro γάμματα, cum etiam aliae literae, praesertim Δ, vestibis assui solerent, ut planum fit ex imperatorum tribus imaginibus, quae Nicephoro Gregorae praeponuntur.

p. 13 v. 11. a margine, dictione Latina, μαργέλλιον derivant Graeci, nec corallii pretium vel margellinae venustatem attendunt (prout Meursius, et qui eum exscribunt, comminiscuntur), ut ea voce vestis limbum et assummentum quodcumque discolor vel auro textum, panno superadditum, expriment. id ipsaemet a Gretsero post Meursium exscriptae auctoritates evincunt.

ibid. κάλτζαι caligae, ex Latino calceus magis quam caliga. et sumitur hic non pro calceis sed pro braccis: nam calcei iam sequuntur. caligae tamen nomen etiam calceum militarem significat. hinc βουλή καλίγων, senatus caligarum seu caligatus, apud Dionem l. 48, scomma in senatum, quod caligis sive calceis militaribus uteretur. sic caliga sumitur ab interprete nostro Act. 12: calcea te caligas tuas. Graece υπόδησαι τὰ σανδάλιά σου, subliga sandalia tua.

ibid. nusquam calceus Latinus, vix caliga item Latina, imo certissime Itolorum calze vocem κάλτζαι Graecis dedere. nec braccas itaque, minus calceos, sed vel caligas ad suram usque ascendentes vel integras ocreas significat. usus loquendi recentior sensum allatum probat, confirmantque in vulgaribus lexicis Hieronymus Germanus et Simon Portius, qui licet κάρτζαι communiori pronuntiationi calamum exaequantem scribant (substituunt enim hodierni ρ vice λ, et ἤρθεν, non ἤλθεν, ἀρμυρόν, non ἀλμυρόν proferunt), usui tamen et sensui reddita, hic Latina voce tibialia, ille Italica calze, calcette, suis calculis attestantur.

ib. v. 12. διβολέα] vocabulum hoc aliquoties apud Codinum legitur. διβολέος idem quod διπλοῦς. pro quo veteres δίβολος, ut δίβολος χλαῖνα. Iunius, διβολέα ὑποδηματα, bilices calcei et διβολέος bilix, id est ornatus bicolori coloris. sed tu dic διβολέος, seu διβολέα, quoties apud Codinum occurrit, nihil aliud esse quam bicolor seu duplicis coloris.

ibid. διβολέα quoties occurrat apud Codinum, non uno modo intellige, sed bicolorum vestem v. g. cuius pars media coloris unius, alterius est altera, qualem plerumque scabini urbium gerunt in Galliis; vel cuius pannus exterior huius, subductus alterius est coloris; vel quae demum in versicolores taenias est secta, et ex eis fasciata et contexta, pro Helvetiorum more.

ibid. χρώματος ὀξέος, id est, rubentissimi, inquit Iunius: ὀξύ enim vim intendendi habet. hinc in codice est oxyblatta, purpura exquisitioris luminis.

p. 13 v. 12. num caecutiunt Iunius et sequaces, qui discrimen inter colores ponere nequeant? alius est enim purpureus vel ut commentarium scribit *rubentissimus* color, alius *violaceus*. ad baphiorum tribunal causam refero. illi si vulgari Graecorum lingua sententiam enuntiant, primum *κόκκινον*, secundum *όξύ* sancient vocandum; suffragabunturque Hieronymus Germanus et Simon Portius in lexicis Graecobarbaris. decipit itaque Iunii testimonium a Gretsero probatum, ubi ait: *τὸ όξύ vim intendendi habet*.

ib. v. 14. μουζάκιον est *mosaicum, musivum opus*: erant ergo calcei isti picti quasi de musivo, quia punctulis versicoloribus interstincti erant. recentiores Graeci *μουσιούνη καὶ διὰ μουσιών καλλωπίζειν* dicunt. et ut hic habes *ύποδήματα μουζάκια*, sic apud Trebellium Pollionem in Tetr. Iun. est *corona picturata de museo*.

ibid. mirus tessellator Meursius, qui musivo opere calceos affabre compositos vendit. at non compositos, inquiet alius, sed pictos quasi *de musivo*, ceu punctulis versicoloribus interstinctos, rectius omnino fictos dixisset. quid igitur *ύποδήματα μουζάκια*? genus Saraceni calceamenti, cuius usus a Graecis peregrinos mores facile imitantibus erat iam Codini tempore in curiam CP invectus, crepidisque tibialium more ceu levior ac mollior cothurnus solet immitti.

ib. v. 15. περινηστῆριον] forte legendum *περινηστήρων*, a recto *περινηστήρ*.

περινηστῆριον] retinenda lectio, nec *περινηστήρων* substituenda: gaudent enim Graeci neutris huiusmodi a masculinis derivatis, sic dicunt *φοίνικες* et *φοίνικια*, *χείρες* et *χέρια*, *πόδες* et *πόδια* etc.

ib. v. 16. sella equi sive ephippium (v. Meursium. GOAR.); ιδρομάχιον, et tegmen sudori cavendo et ab equis arcendo.

p. 14 v. 2. cur Meursius stragulam ephippio substratam ad prohibendum equi sudorem *τὸ ιδρομάχιον* exponat, non video: qui namque depictae in ea effulsissent aquilae? clarius certe nitent in aliis e sella pendentibus ornamentis, quae propius exsudantem equum attingunt et eius extergunt sudorem.

Margellium hic est segmentum diversi coloris, sellae ante et retro insertum. errat Iunius, cum verba ista *καὶ εἰς τὰ τέσσαρα μέρη* seiungit a proxime antecedentibus; itaque vertit, vel potius pervertit, *ad quattuor vero latera sagmatis sudatorii habens etiam textum e margaritis ante et pone* etc.

p. 14 v. 4. *κοπριτούριον*] vox mere Latina, *coopertorium*. Plinius *cooperculum* dixit. errat Iunius, qui *κοπριτούριον* edidit vertitque *postilenam*. *viri docti*, inquit Glossarium, *putarunt κοπριτούριον esse Graecam vocem, παρὰ τῆς κόπρον καὶ οὐράς, sed analogia repugnat: tunc enim κοπριούριον foret. itaque non est quod fimocaudium interpretentur et postilenam esse dicant*. haec spicula in Iunium directe directa sunt, a professore Leidensi in professorem olim Leidensem.

Meursius *coopertorium*, et ex Plinio *cooperculum* Latine reddidit. Latine magis simul ac Graece dixisset *ephippiarium stragulum*.

ibid. σκάλαι] duobus a Meursio vocis *σκάλας* notatis sensibus, *scalae* nimirum et *navalis*, tertius *stapedis* tum ex praesenti tum ex alio

Leonis Grammatici loco addendus: τοῦ ποδὸς κρατηθέντος ἐν τῇ σιάλαξ θροηθεῖς ὁ ἵππος.

p. 14 v. 5 κεφαλαρέα sive κεφάλαιον freni pars, quae auribus circumdatur, quae aurea dicebatur veteribus Latinis, teste Festo, ab aure utique, non ab auro, sicut pars inferior freni dicitur oreā ab ore.

ibid. Meursius: freni pars quae auribus circumdatur. clarius ego: frontale vel capistrum. pari verbo scripsit prius Nicetas in Manuale l. 5: προμετωπίδιον. ἀλλ' ἦν ὄραν, inquit ille, τῶν ἵππων αὐτῶν διαδήματα μασχαιστήρας προφαιρόντων, καὶ προκειμένων προμετωπίδια καὶ προστερονίδια τῆν βλημάτων ἐρύματα. alia loci eiusdem vulgaris lectio: τὰ ἄλογα αὐτῶν ἀρατωμένα μετὰ κεφαλαρέων καὶ σαγισμάτων λωρικαινῶν. in eandem mentem usurpaverat Simocatta κεφάλαιον: κοσμεῖται μὲν ἵππος κεφαλάρους τε καὶ θώρηξι.

ib. v. 6. ἀπηώρηται φοροῦντα. mendum manifestum. sed quomodo emendandum? num legendum φοῦτα? ita aliquando suspicabar, praesertim cum infra, ubi de pileo et insignibus magni interpretis agitur, Iunius ediderit φοῦταν ἐρυθράν: in summitate habet exiguam pupam rubram. in indice interpretatur Iunius puellam. quae lectio etiam applicanda videtur illi loco c. 5: μετὰ τῶν φοροῦντων. Iunius cum equis agminalibus, et in indice τὰ φοροῦντα equi agminales. at quid si et hic φοῦτῶν? cum ornamentis et phaleris? accedit Glossarium Isidori, cui ornamenta camelorum et phalerae sunt buda, exiguo sane a vocabulo phuta discrimine. sed legendum et hic et alibi τοῦφα (idem τὰ τούφια seu τουφία.) est autem τοῦφα parvulum flammulum. Mauricius Strateg. 2 2: κασίδας ἐχούσας τουφία μικρά. idem: μικρὰ τουφία κατὰ τῶν ὀπισθελίνων καὶ ἀντελίνων τῶν ἵππων. idem: τουφία εἰς τὰς ὀπισθελίνας τέσσαρα. eadem ferme Leo imperator Constitut. 6, ubi praeterea requirit κορυφάδην τοῦ ἵππου τουφίν (sic enim legendum esse patet ex Mauricio apud Rigaltium v. τούφια) in vertice equi flammulam, alteram ὑπογένειον, sub mento. ex his facile erit vertere et explicare loca Codini: nam is quem prae manibus habemus, sic reddi debet, in fronte ad auream freni pendet tupha seu flammula. et ille alter, pro φοροῦντων, μετὰ τῶν τουφῶν, cum flammulis et aliis ornamentis equestribus. valeat Iunius cum suis equis agminalibus. tertio loco similiter medicinam facies, si substituas μικρὰν τοῦφαν ἐρυθράν, exiguam tupham seu parvulam flammulam purpuream, Iuniumque cum sua parva pupa et puella facessere iubeas.

P 196

Sollicitat Rigaltius alium locum Curopalatae nostri c. 17, ubi bis τούβια editur et legitur. mallet ipse τούφια. reclamat Glossarium male, inquit, τουφία et τουφίων hoc loco restituere tentant viri docti, id est Rigaltius; in quo iudicio Glossarii libenter acquiesco.

ib. v. 6. τοῦφα alia hominis, alia equi. illa tiara est et capitis velamen, haec apex, serica panicula, cristia plumatilis vel gemmea. de prima Zonaras in Basilio Porphyrogenito: τιάρα ταινιωθεῖς ὀρθία, ἦν τοῦφαν καλεῖ ὁ δημῶδης καὶ πολὺς ἀνθρώπος, τῶρον, οἶμαι, ἀνο-

μασμένην ὡς τετυφῶσθαι ποιούσαν τοὺς αὐτήν ἀναδομένους. Leo Grammaticus: ἔπεσεν ἡ χρυσῆ τοῦφα Ἰουστινιανοῦ τοῦ λεγομένου Ἀυγουστέως, de secunda Rigaltius: τουφίον λόφος. Simon Portius: ἀθήλη κολοφών, φουῖντα, *rannicula*, apex. idem vero sensu tenes, sive τοῦφαν sive φουῖνταν vel φουῖταν dicas; cuius testes sunt variae lectiones, tum nostrae eo quem tractamus loco, tum Iunianae a Gretsero l. 2 Comm. c. 4 citatae.

p. 14 v. 6. μετὰ φοινίκων] *cum ramis palmae*, inquit Iunius, hoc est, segmenta inspersa habebat efformata instar ramorum palmae.

ib. v. 7. κόμπωσιν *nodum gemmeum* concipe, *gemma* nempe *luculentiore*, qua velut e trunco *ranniculae*, φοινικίων rami prodeunt. κόμπος sive κόμπος *nodum* vel *globulum* sonat, κομπώνω *globulos committo* velut in fibulas. κομπολόγι *globulorum series* est, *precaria corona*. κόμπωσις *globuli commissura*.

ib. v. 9. τέντα seu τένδα a Latino *tentorium* est, et hoc a *tendo*. vox in Tacticis Leonis frequens. etsi autem certum est τένταν esse alicubi *tentorium*, an tamen hic sit, anceps sententiae haereo. quid enim hoc loco *tentorium*, ubi de pileis vestitu et ornatu equestri officialium palatinorum agitur? ego admodum inclino ut per τένταν seu τένδαν intelligatur id quod Germani vocant *den sattelbogen*, a tenendo; quia eques partem illam prominentiorem ephippii manibus tenere solet. si quis tamen in tentorio persistere velit, cum eo absit ut pugnem. Iunius vertit *tholum*.

τέντα *tentorium* est indubie; nec modo vestes et pileum, sed et cuncta despotae insignia connexaque dignitati symbola textus enarrat. Nicetas in Manuele l. 8: σικηνήν ἐγκαρσίως διατέμνει. alia lectio σχίζει τὴν τένταν ἐγκαρσίως. idem in Ioanne Comneno: τὰς τέντας αὐτῶν ἐκεί ἐστησαν. ab his diversa Rigaltius.

ibid. ἀετόπουλα, id est ἀετοί. Graecorum recentiorum est *terminatio* πουλος et πουλον et πωλος, nihil praeterea significans, inquit Iunius: sic ex nomine ἄρχων fit ἀρχοντόπουλος, ex nomine παῖς παιδόπουλος, ex αὐθέντης αὐθεντόπουλος, ex Τουρκός Τουρκόπουλος, ex Francus Francόπουλος etc. etsi autem verum sit terminationem istam plerumque nihil significationi addere, interdum tamen videtur habere vim minuendi, ut in ἀρχοντόπουλον, quando puerum seu ephibum honorarium significat; qua notione saepe occurrit apud Codinum: non enim tunc significat *principem* seu *virum primarium*, ut simplex vocabulum ἄρχων, sed puerum, et quidem ἀσκεπῆ, qui sine ullo pileo vel capitis tegumento in palatio versatur. apud nonnullos Germanos *Peter* (*Petrus*) est *Petermann*; ubi adjectio illa *mann* nihil penitus ad significationem adiicit, quia idem prorsus est quod *Peter*. forte autem legendum ἀετοπούλων γέμουσα ἐρυθρωῶν.

ibid. vocis πῶλος adminiculo nonnullis diminutivis formandis utuntur hodierni, in locum ω substituta ου diphthongo, ut nuper in voce πτερνιστόλουρον vice πτερνιστόλωρον animadvertere fas fuit. sic κουητόπουλον Cedrenus, ἀρολογόπουλον doctissimus Allatius, ἀρχοντόπουλον in sequentibus Codinus scripsere, ut filios comitis, exiguum et compendiosum diurnale, puerum nobilem exprimerent.

ib. v. 12. ἐπὶ κεφαλῆς ἔτι νέος ὢν] vide capitis sequentis notam primam.

p. 14 v. 13. *καβαλλικεύη*, vox a Latino *caballus* ficta, frequens in hoc opere. additur explicatio, *ἤως ἱππεύη*, quales barbararum dictionum explanationes multae occurrunt in Codino; ut paulo ante *κάμπος ἤως πεδίων*. nec scio num sint ab auctore an a librariis. *ἤως* recentioris Graeciae flosculus est, pro *ἤ*. primis verbis huius numeri forte aptior scriptura esset: *πεξεύει ὁ δεσπότης, ἐν ᾧ ἂν τόπω προστάξει τοῦτο ὁ βασιλεύς*.

ib. v. 16. σκαράνικον] Iunius *pallam* vertit vel *laxam et fluentem togam*; eiusque vocabuli natalia ab Assyriis repetit. ego nomen Graecum retinendum censeo, tam hic quam alibi, tam in his quam in aliis id genus vocabulis, quando nullum Latinum suppetit quod vim satis exprimat. forte *scaranicum* est a *Sarra*, hoc est Tyro. Sidonius 8 6: *Sarranis ebria fucis*. ubi Savaro: *Sarranis*, id est Tyriis: Tyrus enim insula prius *Sarra* dicta. Servius et Festi Epitoma-stes. unde *Sarranum ostrum* Virgilio. sed en fulmen a Glossario Graecob. *apud Codinum male semper σκαράνικον legitur: restitue ubique σκαράμαγκον*. Obtemperarem, nisi consensus mss codicum me retraheret: nam neque Iunius in suis neque ego in Bavaricis et Lautheriano hoc *σκαράμαγκον* reperimus. uterque Bavaricus praefert quidem *σκαράνιον*, facili lapsu librarii κ omittentis: sed quid *σκαράνιον* ad *σκαράμαγκον*?

σκαράνικον] cum de illo frequentior occurreret sermo, commodius infra declarabitur. vide interim tertiam ab hac notam, cui titulus *καββάδιον*.

ibid. χρυσοχοϊκόν] sensum percipe; nec illitum modo, sed et auro solido conflatis monilibus asseres circumfusum et distinctum despotae *σκαράνικον*: *λιθάκια* namque, qui non uniones sed lapilli sunt pretiosi, non nisi opere solide concreto, cuius *χρυσοχόος* est auctor, includi possunt et destineri, ac demum externae vesti, qualis *σκαράνικον* est, per varia spatia respergi et consui. Sandionysiacus codex palmarem limbum gemmis et lapillis, ut apparet, varium eius vesti appingit.

ibid. λιθάκια] vide degenerantes in barbariem voces has, *λιθάκια*, *μαργαριτάκια*, et, de quibus nuper, *χαλινάκια*. paucae sunt ex immenso, quem tumet recensens, numero.

ib. v. 17. καββάδιον] scribitur etiam *καββάδης*, *καββαδίκιον*, *καββάδιον*. Iunius interpretatur *tunicam honoratam et puram*. sed Graecum retineamus. Glossarium, v. *κάμβα*, dicit *καββάδιον* esse diminutivum a *κάμβα* vel *κάββα*: utrumque enim Graecis usurpavi, sicut *μαμπάριον*, et *μαππαριον*, *ταμπάριον* et *ταππάριον*. forte tandem existet qui a *Cabbade* rege Persarum originem τοῦ *καββαδίου* petat, cum *scaranicum cabbadium* et *phuceolium* ab Assyriis ad Graecos venerint, ut infra ex Codino discemus c. 6. probabile est formari *καββάδιον* a Latino *cappa*. infra quid sit *καββάδιον* explicatur addita hac exegesi *καββάδιον ἤως τὸ ἐπάνω ἔνδυμα πάντων*.

Occurreret nonnunquam uno β minutum, *καβάδιον*, vel etiam extrema syllaba pro corrupto loquendi usu truncatum, *καβάδι*. quid sit exponit Portius in Lexico: *καβάδι τήβεννα, τήβεννος, σάγος*. duplicem in familiari sermone observavi tunicam, internam et externam.

illa brevior est et suras lambit, finibus caret et plicis, globis sua mole conspicuis colligatur ad inum usque pectus, corpus adstringit, et zona praecingitur, sub qua crurum motus limbos oris interioribus assuto: et subductos manifestat. haec (quae *σκαρανικον* est) longior ad talos defluit, aperta geritur et cingulo libera, sinuosa non est priore licet amplior; unde et latioribus rectisque manicis, si expandatur, crucis formam exhibet: qua de causa sacerdotum tunicam, ceu senatoriam et procerum propriam, laudat Simeon Thessalonicae episcopus lib. de Sacra: *σταυροῦ δὲ τύπον ἐπέχει τῷ μήκει καὶ τοῖς μανικίοις. ταῦτα οὖν τὰ ἱμάτια κοινὰ πᾶσι, καὶ ὡς φασίν, ἐν βασιλικῆς δωρεᾶς, εἰς τιμὴν ἱεροσούνης, ὅτι καὶ συγκλητικοὶ ταῦτα ἐνδύονται.* primam quae milites decet laudat Tzetzes Chiliad. 2: *ἔσθημα ἐννάλιον, στρατιωτῶν τὸ εἶμα, ὅπερ παβάδης λέγεται ἀπὸ Καβάδου Πέρσου.* verum in *cabadem* hunc Romanum sagum degenerasse autumo. ab Assyriis ad curiam CP transiisse scribet auctor inferius c. 6 ad calcem; quod de externo, ceu a Romanis usibus alieno, dictum lubens amplector: a *cappa* vero (quod alii comminiscuntur), barbara Latinorum voce nuncupatum, a forma siquidem abhorret, ne risum moveat, nullus affirmet.

Καββάδιον despotae est *ὄξύ*. ut intelligas quid sit color *ὄξύς*, P 197 audi quid Casaubonus ex Turnebo scribat ad illud Trebellii Pollionis: *chlamydes veri luminis limbatae duas.* lumen non est coloris nomen, sed affectus, qui sequitur colores intensiores. purpuram veri luminis appellat *clarum* Lampridius in Diadumeno, in Alexandro Severo *clarissimam*. Vopiscus in Carino lumen purpurae eleganti verbo expressit, cum *lineas micantes purpura* dixit. Graeci qui purius locuti sunt, veri luminis colores dicunt *ὄξεις*, posterior aetas *ἀληθινούς*. unde obtinuit ut *ἀληθινά* appellarentur omnia purpurea propter praestantiam sacri muricis. apud Balsamonem in Photianum Nomocanonem habes *ἀληθινὰ ὑποδήματα, calceamenta purpurea et veri luminis*, de quibus etiam Corippus laud. Iustini 2 104.

p. 14 v. 17. iterum falso *veri luminis* sive *splendidissimi ruboris* fucio dictio *ὄξύς* inficitur. itane unus duarum dictionum, quas ἡ particula disiunctiva discriminat, colligitur sensus? qui pertinacius asseruerit, colores ipsos inspiciat. in ms Tiliani limine imperatoris effigies rubrum ostentat vestimentum, in Sandionysiaco violaceum. utrobique eiusdem est principis, Manuelis nimirum: violaceum itaque sicut et purpureum sibi assumit imperator. at despotae, de quo sermo, et imperatoris communis est *cabadis* ornatus, *τὸ δοῦχον αὐτοῦ ἄσπερ καὶ τὸ βασιλικόν*: ita nuper auctor. Ioannis collegae praeter haec effigies, sicut et paterna Manuelis imperatoris, cui astat, violaceam vestem ostentat in laudato S. Dionysii ms. ergo despotae *καββάδιον ὄξύ ἢ ἐρυθρόν: cabades*, inquam, *violaceus aut purpureus*.

ib. v. 19. *τοῦ Καίσαρος ἐπὶ τῶν ἐορτῶν ζητεῖται*] reperitur ille Caesaris habitus a Barda in publico solemnique processu ad ecclesiam die festo gestatus apud Leonem Grammaticum in Michaele Theophili F: *Βάρδα δὲ τοῦ Καίσαρος ἐν τῇ προσλεύσει διεχομένον μετὰ σκαρμαγγίον ὄξέος.* est vero *σκαρμαγγίον* tunica Persica auro intexta, eadem cum *scaranico*, de quo inferius auctor. suggerit propterea Caesari eidem Philotheus amicus: *ἄρσιον, ὃ δέσποτα, περιβαλοῦ τὸν χρυσοπερικόν σου χιτανίσκον, καὶ ὄφθῃ τοῖς ἐχθροῖς σου. ἀπὸ προσώπου σου φεύξονται. τοῦ ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος ἵππῳ ἐπιβάς παρεγένετο πρὸς τὴν κόρτην τοῦ βασιλέως μετὰ στολῆς λαμπρᾶς.* vocem *κόρτη* tentorium hic indicare demonstrabimus alibi.

p. 14 v. 21. γαμβρῶν] non generos modo, sed et leviros et uxorum fratres, qui et ἀνδράδελφοι et γυναικάδελφοι, Graeci vocant γαμβρούς. monitus semel sexcenta reperiet apud eorum historicos et iurisconsultos testimonia.

p. 15 v. 1. χρυσοκόκκινα] auro nimirum rubroque serico distincta, sive simul texta sive acu pingente addita.

ibid. nota cruces in pileis generorum imperatoriorum, et quidem non ex qualicunque materia sed ex margaritis confectas. ut placet hic mos nostris stauromachis?

Cruces quinque circiter gemmis conflatas, et ad circuli (qualis est Gallorum comitus) caput ambientis quattuor partes, frontem nimirum, utramque aurem et occiput, circumpositas.

ib. v. 2. γύρους] taeniam intellige frontem circumcingentem, nuper circulum dictam, et orae pilei iunctam, sive illi penitus agglutinetur, sive ex parte superiori nonnihil dissideat; quam propterea Gregoras l. 5 κατὰ τὴν κάτω καὶ κοίλην ἐπιφάνειαν κυκλικὸν χρυσοειδέα vocat. vide notam in sequens caput ad p. 19 v. 3.

ib. v. 7. ἡεράνειαι] nec caeruleus nec viridis est ἡεράνεος color, sed medius, qui subviridis et porri folio similis, prasinus et glaucus. vert de mer. ita me usus et cum baphiariis Graecis colloquium edocuit. hinc quia in utrumque declinat, scribit uno loco Simon Portius: glaucus πράσινος, γλαυκός, in alio γερανιός (corrupta pronuntiatio est, ἡεράνεος vice) κυανέος, γλαυκός: caesius, cyaneus, venetus color. de glauco et caesio colore ulvae salicique persimili Antonius Thylesius Lazaro Baiffio adiunctus; de veneto, quem Hispanice verde de la mar exponit, Calepinus.

ib. v. 8. τιμήσας σεβαστοκράτορας] de quo ipse Cantacuzenus 4 5.

ib. v. 10. ἔχοντα ἀετούς σαρματείνους] talem depingit Gregoras 4 1, in cuius κνανοῖς πεδίλοις καὶ χρυσοῦφεις ἐνηρημόζοντο ἀετοί.

ib. v. 11. εἰς ἄερα κόκκινον] ita ut in plano seu scutulo rubeo aureae depictae forent aquilae, quae deinceps glaucis calceis assuerentur; et dictio ἄηρ idem hic indicet quod in superioribus κάμπος ἦως πεδίον, panni versicoloribus figuris insigniti planities, le fonds d'une broderie ou d'une estoffe à ramage, a figura in umbonem desinente penitus distincta.

ib. v. 12. Iunius κῶνος, ego ὁμοίως ex duobus Bavaricis codicibus; quae scriptura germana est.

ib. v. 15. χαρτῆριον, χαρτίον scutulum quadratum. Iunius vertit quadrarias tesseras, atque corruptum ex Italico et Gallico quartiers.

χαρτῆρια scutula posse dici probo, quadrata iugiter infitior. χαρτῆριον enim bractea est, lamina, scutulum quacunque figura conformatum, alteri rei ornatus ergo superponendum.

Chartae plumbeae apud Anastasium in Sergio et Gregorio III sunt tegulae plumbeae, quibus aedificia tecta. itaque nihil ad χαρτῆριον et χαρτίον nostrum facere videntur. mox lego cum cod. Boico disiunctim μετὰ ῥαφήν. in altero est καταγραφὴν. forte hic etiam disiunctim κατὰ γραφήν scribendum erit, si forte cui magis placeat γραφή quam ῥαφή.

ibid. κατὰ ῥαφήν] lectio tot in exemplaribus inter se collatis reperta retinenda: suturis namque velut deformitatem secum ferentibus ornatus addi consuevit.

p. 15 v. 16. τετράστυλον] videtur esse augustius et ornatius aliquod fastigium, ad aliquam aulae palatii partem quattuor columnis in sublime erectum, ad quod, qui equites aulam ex privilegio penetrare poterant, equis in terram se demittere regiae maiestatis colendae gratia compellebantur.

ib. v. 18. lege πεζεύει κάκεισε κατ' ἀναλογίαν τοῦ τόπου τετραστύλου. ambulat et illuc ob rationem propter quam ad Tetra-stylum ambulat; nimirum ob honorem imperatoris, qui illic praesens est.

p. 16 v. 2. τοῦ κοπιτορίου καὶ τοῦ ἐπάνω σκεπίου] ehippiarium stragulum et aliud superius tegumen sunt diversa, quod unum nempe maius altero, vel unum pacis tempore sit ornamentum, aliud in bello sit equi munimen.

ib. v. 4. πεζεύει] id est, in terram ex equo desilit, ut pedes incedat.

ib. v. 13. ἀϋθεντόπουλος] quamquam Glossarium interpretatur herum minorem, quasi adiectio illa decerpit aliquid de significatione, id tamen perpetuum non est, ut supra ad p. 14 9 notabamus.

ib. v. 15. μάς et σās, pro μοῡ et σοῡ, sunt barbarae Graeciae suaveolentes flosculi.

Vere nasutus etiam barbarae Graeciae voces μάς et σās non μοῡ et σοῡ, sed ἡμῶν et ὑμῶν vice odorabitur usurpari, aliis autem a nominativo ἐμεῖς et ἐσεῖς nos et vos casibus cunctis deserviunt, mutilatisque per aphaeresim ἐμάς et ἐσās relinquuntur; simulque vides τοῦ σύ minus anomalum esse plurale ἐσεῖς quam ὑμεῖς, ac ideo suaveolentes barbarae Graeciae flosculos, nullo pretii eorum delectu facto, non esse temere proterendos.

ib. v. 17. ἀϋθέντης dominus, hinc ἀϋθεντεῖν, ἀϋθεντεύειν, ἀϋθεντίσειν, authenticum reddere, auctoritatem vim et robur addere, ut valeat et reici non possit. et cui non sunt auditae Iustiniani Authenticae, quas ipse νεράς, hoc est Novellas, indigitavit? authenticae scripturae sacrae omnium ore teruntur.

Graeci nunc ἀφένδης vel ἀφέντης scribunt et pronuntiant, et corruptius adhuc efendi. transiit utraque vox ad Turcas: nam illis αφένδι vel efendi in usu est, teste Leunclavio in Onomastico Musulmannico. ἀφένδρα domina. Dousa in Itinerario Cpolitano: nisi Graecos interdum vino deposueris, nisi Graeco more πολυχρονιάσης, ἀφένδι exclamaveris, oleum et operam perdideris. hinc ἀϋθεντία dominatio.

C A P U T V.

p. 17 v. 8. τὸ σιαδίον] capitis tegimen honoratius et aulae proceribus concessum σιαδίον vocat auctor cum Iure GR p. 186, Nicetas πῆλον et κάλυμμα, Gregoras καλύπτραν, formam hic depingit ultimis historiae suae verbis: περί γε μὴν τῆς ἐπὶ κεφαλῆς καλύπτρας ἐπὶ τῶν μὲν πρότερον βασιλέων ἔθος τοὺς μὲν χρόνον προβεβηκότας ἐν τοῖς βασιλείοις χρῆσθαι καλύπτραις, πνραμίδος μὲν ἐχούσαις σχῆμα, σερι-

κοῖς δ' ἐνδύμασι κατὰ τὸ ἀνάλογον ἐκάστω ἀξίωμα καλυπτομέναις, ὅσοι δ' ἐν ἡλικίᾳ, τούτους δὲ πάντας καθάπαξ ἀκάλυπτον ἔχειν τὴν κεφαλὴν. unde cum ad ephēbi aetatem processit, tunc tantum despotae per morem fas est tecto capite in palatio cerni: puer enim nonnisi aperto versatur, ait auctor capite superiore: ἐπὶ κεφαλῆς ἔτι νέος μὲν ὦν ὁ δεσπότης φορεῖ ἐν τῷ παλατίῳ οὐδέν. pilei descriptam a Gregora formam dixerat olim Nicetas Andronici l. 2 a barbaris acceptam: πῖλον βαρβαρικὸν τῆ κεφαλῇ περιθέμενος, ὃς εἰς ὄξυ λήγων πυραμίδι εἰκασται. proprius tamen et familiaris ita redditus est, ut non forma sed materiae colorumque eius varietate senator quilibet et aulicus minister dignitatem spectantium oculis manifestaret; qua ratione Nicetas idem in Alexio Manuelis F συγκλητικῶς ἐξυφρασμένον τῆς κεφαλῆς κάλυμμα, pro magnatum (συγκλητικοὶ enim non senatores modo sed et proceres cuncti dicuntur) et officiorum varietate variis coloribus et materia diversa, componi ex assuetudine affirmavit. logothetae pilei descriptionem nota inferior p. 238 ad p. 19 v. 3 exhibebit.

p. 17 v. 9. κλαπωτόν Iunius ubique vertit *squameum*, exque P 198 Arabia et Syria cunabula accersit. ridicule prorsus, quia est vox mere Latina, *clavatum* seu *clavatus*, παρὰ τὸ κλέπος sive κλάβος, *clavus*. hinc χρυσόκλαβα et χρυσοκλαβαρικά *chrysoclava* seu *auriclava*, de quibus iam supra ad p. 5 v. 8. *viriducti*, inquit Glossarium, ἴδ est Iunius, *putant esse vocem Arabum et Syrorum, quaemere Latina est, et aliter interpretantur quam debebant*. quam benevole transfert ad plures quod solius Iunii est! et quam amice hic et alibi gravissimos eius lapsus tangit! ubique quod Iunius deliravit, hoc viri docti fecerunt.

κλαπωτόν] duplex filum aureum, unum ductile purumque, quasi solidum, aliud ductile quidem, sed molis tusum et pressum, serica fila circumvestit. primum σύρμα est, or *traii*, secundum κλαπωτόν setae circumpositum, or *filé*.

ib. v. 10. δικανίκιον, παρὰ τὸ δίκη, passim occurrit apud Codinum. Iunius ubique vertit *sceptrum iudiciale*. potest vox ipsa Graeca retineri; potest *dicanicum* simpliciter verti *sceptrum*. aliquando cum de patriarchis et episcopis sermo est, ut p. 103 v. 22, rectius redderetur *pedum*. in Turcograecia vocatur δεκανίκιον (nisi sit typographicus error) p. 15, ubi de Gennadio patriarcha et imperatore Turcico: ἰδίαις χερσὶ δέδωκεν αὐτῷ δεκανίκιον πολλοῦ ἄξιον, ἦτοι ῥάβδον ἀργυρᾶν περικεχρυσωμένην, ὠραίαν. in scripto quodam Graeco-Barbaro l. 2 Turcograeciae vocatur δικανίκη. ποιμαντικὴν ῥάβδον vocat Gregoras l. 6.

ibid. ἀπὸ τῆς δίκης a *iustitia* vox deducta iustitiae quoque et potestatis in alios exercendae symbolum quodcunque significat. hoc in rego *sceptrum* est, in pontifice *pedum* pastorale, in abbate *baculus*, in regio ministro *calamus*, *bacillus*, *clava*: cunctis istis exprimentis vox *δικανίκιον* propria est: et Latine redditur *commodius virga* vel *baculus* quam *sceptrum*. scribitur et *δεκανίκιον* et *δεκανίη* dictio a priori truncata: non *δεκανίκη*, ut barbare Meursius. Simon Portius *δικανίη*: ῥάβδος, βάντρον, βακτηρία, ξύλον *baculus*. consecratus, inquam, *baculus*, qualem caduceatorum nostri gerebant primitus, de quo Gregorius Turon. 7 32: *misit Gundobaldus duos legatos ad regem cum virgis consecratis, iuxta ritum Francorum, ut scilicet non contingerentur ab ullo; qualem*

etiam gerunt marescalci, regius dapifer, praetoriani immunes, apparitores etc.

p. 17 v. 11. pro κόμβων Iunius eodem sensu κόμπων.

κόμβος et κόνδυλος situ, non natura differunt, velut nodus et ramus. clarius. calamus nodis interstinctus variis compingitur fistulis (fistulas voco eas et singulas calami partes nodis divisas eisdemque ad invicem connexas): eas κονδύλους recentiores Graeci vocant, nodos autem κόμβους sive κόμπους. Simon Portius in Lexico Graecobarbaro κονδύλι (κονδύλιον, κόνδυλος) καλάμι, κάλαμος, δόναξ, calamus. et κόμπους, δεσμός, ἄμμα, κόμβος, ὄξος, nodus, nexur commissura. ex calami tamen ad nodum necessitudine unum alterius vice substitui infitias non iero. hic nihilominus, ubi varia tribuuntur utrisque, promiscue non sumenda benevolus lector advertet; ac in δικανικίσις, de quibus sermo, quod in pontificum viatorumque baculis, spatia singula κονδύλους, globos singulos spatia dividentes κόμβους ab auctore vocatos recordabitur.

ibid. Ἰνοκοπητῶν] vice ἐγκοπτῶν, nisi tibi ἐγκοπέως simul et ἐγκόπου laboriosae subtilis et artificiosae caelaturae sensum degenerans in barbariem vox Ἰνοκοπητός repraesentat.

ib. v. 15. τὸ σκαράνικον] soli Georgio Codino vox usurpata, soli Georgio Coresio nota, hoc pacto mihi exponitur in rescriptis. σκαράνικον vestimenti genus est non uno panno continui, ut nec uno colore conspicui, cuius exterior species rubra, taeniatim et per lora divisa, candidam interiorem subductam sese venuste proferre et velut latitantem educere permittit; qua de causa cum ἐσχάρας, craticulae piscibus ustulandis idoneae, formam imitetur, vel colorem subtus residentem σκαρῆξιν ebullire cogat, σκαράνικον nomen potuit promereri. haec ille, qui etiam ignoti exemplaris Nicetae locum subiungit: εἶχεν ἱμάτιον σχιστὸν μέχρι τῶν γονάτων. huc ego refero στολὰς σωληνωτὰς canaliculatas vestes a Cedreno in Tiberio memoratas, de quibus editio Regia non obscure in posterioribus notis; eodemque loci revocare confido Andronici ἀμπεχόνην ἐς γλουτὸν ἀμφισχιδῆ καταβαίνουσαν, de qua Nicetas in eodem l. 2. an demum σκαράνικον idem sit quod σκαραμάγγιον? affirmat Meursius, negat Gretserus. utrumque amplector: mentem enim illius teneo, rationem tamen cum Gretsero esibilo. quis enim cum Meursio exemplaria ubique credat ita corrupta ut σκαραμάγγιον vice repositum fuerit σκαράνικον? placet nihilominus illius in huius degenerasse prolationem, et σκαραμάγγιον Bardae Caesari a Leone Grammatico ascriptum a Codino capite superiori σκαράνικον Caesaris fuisse vocatum. vide notam in caput quintum 43. de scaramangio Leunclavius in Onomastico: scaramangium vox Persica, quae vestem pluviam significat, hoc est eam quae pluvii aut hibernis tempestatibus caeteris superiniici solet.

ib. v. 16. εἰκονικῶς τὸν βασιλέα] imagines imperatorum rarius in foris positae, in urbibus adornatae, quam in acie delatae. domesticus itaque ut imperialium exercituum moderator supremus, et viva ipsius, ut inferius exponetur, in castris imago, ut potestatis particeps, animi conscius, facinorum collega, suscepti ab eo propositi fidelissimus et fortissimus exsecutor, sculptam eius imaginem in pectore gestat, ut προθεις τὴν εἰκόνα, Herodiani verbis utor, στεφάνους καὶ δάφναις κεκοσμημένην αὐτός τ' εὐφημήσῃ καὶ τοὺς στρατιώτας ἀξιόσῃ γνωρίζαι καὶ εὐφημῆσαι. eapropter praefectis ducibus comitibus coronatas principum imagines inter praecipuas insignium partes in pilis donatas in Imperii Notitia, vestibus affixas aucte Iustini tempora non lego. angelis hic stipatas video, quos ἀρχιστρατήγους reor ob communem Graecorum omnium erga eos cultum. Michaelen enim habent in primo vexillo depictum infra c. 6, eisdemque olim, scriptore Cedreno, Iustinus consecravit ecclesiam: utri-

que vero Michaeli et Gabrieli, caelestis militiae principibus, Basilius regiam aedem posuit τῶν ἀρχιστρατήγων dictam. de Tacatho, vel ut Cedrenus profert Tzatho, Lazorum rege ad Iustinum profecto Theophanes: ἔγχε Ταΐαθος γυναικα Ῥωμαίαν καὶ ἔγγονον ὁμοῦ τοῦ ἀπὸ κοροπαλάτου. et infra: προχειρισθεὶς Ταΐαθος βασιλεὺς τῶν Λαζῶν, φουρέας στέφανον καὶ χλαυίδα βασιλικὴν ἄσπρην ἔχουσαν ταυλὴν χρυσοῦν, ἐν ᾗ ἐκ κεντητοῦ ἐκεχάρατο ἡ εἰκόνα τοῦ βασιλέως Ἰουστίνου, καὶ στιχάρην ἄσπρην ἔχον πλουαία χρυσαῖα καὶ εἰκόνα τοῦ βασιλέως· τὰ γὰρ τσαγγία αὐτοῦ ἄσπρεια ἦσαν, ἔχοντα μαργαρίτας Περσικῆ σήματι, ὁμοίας ἡ ζώνη αὐτοῦ ἦν χρυσοῦ διὰ μαργαρίτων. caeterum nobilioribus aulae CP proceribus viliores ecclesiarum in Gallis ministri licet non mihi censeantur exaequandi, in iis tamen observo bicolorum, de qua nota sequenti, tunicam, διβολέον σκαράνικον, sancti cuius ecclesiae ministrant Ἰουκοπητὸν εἰκόνα ἐμπροσθεν pectori affixam, δικανίκιον tandem in eorum manibus nodis argenteis calamisque diversis conspicuum, σιαδίον quoque ab aliis diversum; quibus aliud praemissis similis non video.

p. 17 v. 17. ἐκ δεξιῶν μέντοι] Iunius plane perverse pervertit, mutatis angelis in nuntios: quia enim summus imaginum hostis erat, hanc angelorum imaginibus in scaranico magni domestici gloriam invidit; itaque ex angelis nuntios fecit, quasi proximi ab imperatoria dignitate eum honorem suis nuntiis et ut vocant brevigerulis et tabelariis habuerint, ut eos sua in veste effigierent et margaritis exornarent. observa hic morem addendi vestimentis non tantum imaginem imperatoris, sed et sanctorum angelorum. imo olim vulgo etiam variorum sanctorum et martyrum effigies suis vestibus appingebant, ut ex Asterii Amasei Homilia quadam constat. sacris vestibus sacras imagines addere usitatissimum erat; plurima huius rei exempla suppeditat Anastasius in Pontificum Vitis. in Leone III: fecit in ecclesia doctoris mundi b. Pauli apostoli tetravela holoserica alithina quattuor, et vestem super altare albam chrysoclavam, habentem historiam sanctae resurrectionis. et aliam vestem chrysoclavam, habentem historiam nativitatibus domini et ss. innocentium. imo et aliam vestem Tyriam, habentem historiam caeci illuminati et resurrectionem. idem autem sanctissimus praesul fecit in basilica b. Mariae ad praesepe vestem albam chrysoclavam, habentem historiam sanctae resurrectionis. sed et aliam vestem in orbiculis chrysoclavis, habentem historias annuntiationis et ss. Ioachin et Annae. idem de eodem: in titulo Pammachii super altare ss. Ioannis et Pauli fecit vestem albam holosericam, ornatam in gyro de fundato, habentem historiam crucifixi ascensionis et pentecostes.

ib. v. 21. διβολέον] de simili bicolore Ducae tunica sermonem habet Nicetas Andronici l. 2: τὸ σῶμα λαπίῳ διχρῶμα συνείχε περι τὴν ἔξῃν καταβαίνοντι, ἔκτοτε δὲ διαίρουμένῳ διχῆ. alia lectio ponit φροῶν φροῦχον σχιστόν ἐκ χρωμάτων δύο. revocanda huc nonnulla ex positis nota superiore ad p. 17 v. 15.

p. 18 v. 6. τὰ ὑποδήματα τοῦ πανυπερσεβάστου κίτρινα] ab Andronico Seniore inventa narrat Gregoras 7 28: ἐτετιμήκει δὲ Ἰωάννην εὐθύς καὶ τῷ τοῦ πανυπερσεβάστου ἀξιώματι, ὃ νῦν καὶ αὐτῷ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν στοργὴν ἐνδοξότερον ἢ πρότερον εἶχε πολλῶ κατεστήσατο· ἐνδύμασι γὰρ καὶ πεδίλοις αὐτοῦ, ὅσα τὸν ἵππον αὐτοῦ κοσμεῖ,

κροοῖς τοῖς ἀπασὶ χρῆσθαι κεχάρισται, ἐν ᾗ διασημότετος ἐν τοῖς περὶ τὸν βασιλεῖα εὐγενεῖσι.

p. 18 v. 10. ὑποῦέλιον] *δικανίκιον* *protovestiarii aurificio opere χρυσοχοϊκόν*, liquatoque viridi ad pigmentum metallo vitrum imitante ὑποῦέλιον, ac ideo viride simul ac aureum χρυσοπράσινον.

ibid. τὰ ὑποδήματα αὐτοῦ πράσινα] quibus attestatur Nicetas in Alexio Angelo, eidemque *protovestiario* tentorium proprium concedit: οἱ βάρβαροι τὸ νυκτιφυλακικὸν στρατεύμα τῆ τοῦ πρωτοβεστιαρίου Ἰωάννου σκηνῆ φεῦγον ἐπικατέλαβον, ὡς καὶ τοῦτον θορυβηθέντα ἐξαναστῆναι. et infra: τὰ ἐν τῇ σκηνῇ διελόμενοι, ἐν οἷς ἦν καὶ τὰ βατράχια τὸ χρώμα πέδιλα τοῦ πρωτοβεστιαρίου, ὅλην ἐκείνην τὴν νύκτα ἐν μακειᾷ καὶ γέλωτι τὰ Ῥωμαίων ἐτίθεισαν πράγματα. *idem* in *Isaacio et Angelo F*: ὁ πρωτοβεστιαρίος τὰ τοῖς πολλοῖς ἐτερόχρωμα καθυποδόμενος πέδιλα.

ibid. v. 17. βλάτινον] *cod.* Boicus *βλατίον*, aliis *βλάτιον*. saepe occurrit in hoc et in aliis posterioris aevi scriptoribus; nec quid sit, facile explicatu est. prius dicamus quid sit apud Latinos, deinde ad Graecos veniamus. Savaro in illud Sidonii l. 9 epist. 13: *rutilasque veste blattas*, id est purpuram. Paulus Diaconus in glossis: *blatta* genus purpureum vermis. et l. 10 *cod. de Murilegulis*. a qua P 199 *blatteae tunicae* Capitolino et Vopisco, et *blatteus* color Isidoro l. 12 c. ult. et l. 29 c. 18, et *blattifer senatus*, hoc est purpureus, apud eundem Sidonium. Venantius Fortunatus l. 2 epigr. *Serica cui niveis agnata est blattea telis*. de purpura seu purpurea veste intelligi debere testis est Eutropius in Nerone, quia quod Suetonius ait, Nerone purpura coccoque funibus nexis piscatum, hoc Eutropius *blatteis* dixit. apud Lampridium in Heliogabalo *funes blatta et serico intorti*. unde *sericoblattream* vestem accipiunt nonnulli eam quae purpurei coloris est et filis aureis variata l. 10 c. de *Murilegulis*. et l. c. Theod. *cod.* haec Browerus noster ad Venantium. apud Turonensem *Histor. Franc.* 2 38 *blattea tunica* sine dubio purpurea est. in historia Anastasii de Vitis Pontificum, in Paschali, habes *crucem de blattin*, *periclysin de blattin*; quae etiam in Leone III saepius invenies. ad distinctionem additur interdum *de blattin Byzanteo*, *de blattin Neapolitano*. de Leone III: *fecit vestem chrysoclabam ex blattin Byzanteo, habentem historiam nativitatibus et S. Simeonis*. ubi materia a Byzantio nomen sortita innuitur. quid Graeci? Glossarium: *βλάτιον blatta*. Actuarium: *βλάτιον Βυζάντιον ὁστοῦν τῆς ῥινὸς τῆς πορφυρᾶς*. *blatta Byzantia est os ex naso purpurae*. saepe, inquit Glossarium, occurrit apud Codinum Nicetam Cedrenum. saepe occurrit, fateor: sed num semper ea quam ex Actuario affers, significatione? quare non exponis quid sit absolute *βλάτιον* et *βλάτινον*? apud Codinum certe non potest esse *os nasi purpurae*. nimirum antiquum tenes: abdita fugis, obvia et vulgaria plerumque sectaris. Theodosius Zygomalas Graecus in epistola quadam Turcograeciae inserta p. 99 *βλατία χρυσᾶ καὶ ἐξάμετα*: ubi Crusius *guldine stück und damast*. Alexius Comnenus mittebat ex pacto Henrico IV regi et imperatori III, praeter plurimam pecuniam, *ἐκατὸν βλατία*, ut

scribit Anna Comnena l. 3 Alexiad. Crusius interpretaretur *hundert güldine stück tuch*. posses etiam interpretari *centum purpureas vestes*. apud Codinum nostrum c. 4 habes *καββάδιον βλάτινον*. purpureum hic sine ullo incommodo reddere potes. eodem c. occurrit *βλάτιον*, ubi dicitur protosebasti pileus esse aurei et prasini coloris, *πλήν τὸ σύρμα, οὐ τὸ βλάτιον*. Iunius, *veruntamen syntate, non autem textu*, quia Iunio *βλάτιον* nihil aliud est, quam *opus textile*. quocirca ubique ubi mentio de blatio, ad textum et texturam confugit. sed legendum l. c. *πλήν τὸ σύρμα, τοῦτο βλάτιον, excepto syntate: hoc enim purpureum est*. nam prioris scripturae nullus est sensus. eodem c. habes *λευκὸν βλάτιον*. *albam telam* reddit Iunius. malo *album pannum*, ut *blation* generatim sit *pannus*, sed hoc loco *candidus*. *μοχ ἐκ τῶν συνήθως πολιτενομένων βλατίων*, ubi *βλάτια* generatim *vestimentum* vertere potes. sensus enim est: *cabbadium huius logothetae esse unum ex iis vestibus quae consueto more feruntur*. rursus c. 17 erigitur *anabathra*, eamque tegunt et ornant *διὰ βλατίων ἐρυθρῶν rubris pannis*; ubi iterum *βλάτιον* pro *panno* usurpatum vides. Iunius vertit *bracteas rubras*: sed velis et peripetasmatis *anabathrae* indui vestiri que solent; non *bracteis* et *laminis*. alibi p. 102 17 in triclinio imperatoris vestiunt *anabathram βλατίῳ κοκκίῳ*. Iunius, *luteo coccino*: sed melius *panno coccineo*. c. 6 tenet imperator manu sinistra *βλάτιον κώδικι ζοικός*: ubi *βλάτιον* est *volumen* sive *involucrum* obligatum *mantili*. id ita esse, oculis inspicere potes in tribus imaginibus imperatorum initio Gregorae, et in nummo Theodosii, quem tom. 3 de S. Cruce 1 14 vulgavimus. c. 4 habes *σιμάδιον βλάτιον διβολέον*.

De blatio ita Iunius: *βλάτιον, per syncopen pro βολάτιον, παρὰ τὸ βάλλειν, est tela seu textilis materia quaevis et opus textum, sive unicolor, sive διβολέος bilix et bicolor, sive τριβολέον trilix et tricolor, sive πολύμιτον multitium atque multicolor. atque hinc βλάτινος textilis*. haec ille. sed unde habet iste suum *βολάτιον* a *βάλλειν*? ex quo scriptore? ex quo lexico? ex quo glossario? multo probabilius dicitur Graecos Latinam vocem *blatteam* in suam civitatem adscivisse; vel *βλάτιον* a *πλατύ* formasse, ut significet quicquid latum et expansum est. hinc *blattium* auri, argenti, ferri, chartae. nec sat scio an non huc itidem faciat Germanicum *blatt*, quo significamus *latum et extensum*.

βλάτινον bombycinum. *βλατίον* autem *pannus sericus*, vestis *bombycina* est, quandoque plana rasaque, nonnunquam variis figuris delineata, nonnunquam auro intertexta. his locis auro non intelligitur coniugata, Choniatae in Alexio Comneno l. 3 *ἀνευ τῶν βλατίων*: nam alia lectio simpliciter habet *πλήν τῶν σηρικῶν νημάτων praeter sericas texturas*, id est *bombycinos pannos*; Cedreni in Tiberio tertio: *στολὰς σωληνατὰς ἀπὸ βλατίων* (τ *geminat*) *ὀξέως, vestes canaliculatas violaceo serico confectas*; Codini paulo inferius *τὰ συνήθως πολιτενόμενα βλατία* scribentis: inter consuetos autem *multitios* vel *textos* *pannos rasos* plures a figuris nudi conspiciuntur. his tamen aliis a Niceta scriptis auro

noscitur ornatum et intermixtum βλατίον. βλατία πολλά χρυσᾶ, quae alia lectio reddit σθηκᾶ διαπλεχθέντα χρυσῶ: item μετὰ βλατίων χρυσῶν, alia lectio πέπλος χρυσοῦφέσι. ubi legitur ἀμφόδους ἐπίπλους καὶ τάπησι διεκόσμου, alia lectio μετὰ βλατίων χρυσῶν. insuper τρυφῶσα ἐσθῆς quodam loco scribitur, quem alia lectio exponit βλατία χρυσᾶ καὶ ἑξάμιτα καὶ ἕτερα βλατία. denique περιπόρφυρος πέπλος apud Meursium nimis ieiune, Gretserus ad satietatem, adversus Meursium et Iunium: nos temperanter, ut eo prolato confestim *purpureum pannum* menti non obiciendum suggereremus.

p. 18 v. 18. ἐγκοπτούς] quos nimirum initio capitis corruptius dixerat ἰνοκοπητούς. vide notam in hoc caput ad p. 17 v. 11.

ibid. τοῦ δὲ δικανικίου αὐτοῦ] protostratoris baculum memorat Gregoras 7 14: ὅς καὶ τὴν πρωτοστρατορικὴν παρὰ βασιλείας ὕστερον παρεληφώς ἦν βακτηρίαν.

p. 19 v. 3. τοῦ μεγάλου λογοθέτου τὸ σιαδίον] describitur accuratius a Gregora 6 1 Muzalonis logothetae fungentis officio τὸ σιαδίον. ἦν δὲ ὁ Μουζάλων τιμὴν τινα ταύτην ἔχων ἐξαιρετον, μόνος τῶν πάλαι τὸ ὅμοιον αὐτῷ προσηλφύτων ἀξίωμα, καλύπτραν φορεῖν ἐπὶ κεφαλῆς χρυσοκοκκίω κεκαλυμμένην ἐνδύματι, ὅσον τὸ ἀνο καὶ πρὸς τῆ πυραμίδι τῆς ἐπιφανείας σχῆμα, ἐν τούτῳ παραλλάττουσαν μόνον τοῦ παρακλησιᾶν εἶναι καθάπαξ τῆ τῶν τῷ βασιλείως ἐγγόνων, ὅτι μὴ καὶ τὴν κάτω καὶ κοίλην ἐπιφάνειαν εἶχε κυκλίσειος πεποικιλμένην χρυσοειδέσιν, ἀλλὰ λείαν τελείως. conferenda haec cum dictis huius et superioris capitis nota prima. Castamonitae logothetae inusitata insignia describit Nicetas Isaacii Angeli l. 3: προῖναι γὰρ καὶ φάλαρα δέξυβαφῆ αὐτῷ ἐνέδωκεν ἔχειν, τοῦ ἱεροῦ σχοινίσματος ὄντι πρότερον, καὶ ἐφεστρίδα τοιαύτην ἐν τῷ ἵππευεῖν κεντήσθαι, καὶ διὰ βαφῆς ὁμοίας ἐπισημαίνεσθαι τοὺς τόμους τῶν δημοσίων λόγων καὶ τὰ γραμμᾶτα.

ib. v. 12. βερικοκκόχροον] malum Armeniacum Crispinus censet esse βερικόκκον, arbricot, vocis allusione deceptus, qua certius in errorem abductus fuisset si arbricoccoli Italicum in mentem revocasset. favet Democritus Geopon. l. 10 apud Meursium: Ἀρμενιανόν ἐστὶ τὸ βερικόκκον. suffragatur Simon Portius: βερικόκκον (corrupte) Armeniacum malum. Ἀρμενιανόν μῆλον. obstat Suidas: κοκκύμηλα εἶδος ὀπωρῶν, τὰ παρ' ἡμῶν λεγόμενα βερικόκκα. κοκκύμηλα vero sunt pruna, de quibus Dioscorides 1 137 vel iuxta Matthioli editionem 174. βερικόκκα ἴταυε πράνα, at non quaelibet, sed quae nascuntur in agro Damasceno, δαμασκηνά proprie, ea vero sunt flammee coloris in album declinantis, cum ori matura manique nondum contacta rore nativo et levi picturae fuce resparguntur ad cutem, et sunt φλογόλενα, et ut cum baphariis Graecis loquar, ἀσπροφeskética. uno verbo ipsa βερικόκκα sunt βερικοκκόχροα μέσα κοκκίνου καὶ λευκοῦ, quae Geopon. auctor hoc sensu germane vocaverit δαμασκηνά βερικοκκίας.

ib. v. 15. διαγέλαιστον] nonnulli principis imaginem ut arridentem et serena maiestate coruscantem διαγέλαιστον vocant. an non verius διαγέλαιστον ceu risus et laetitiae in spectantibus causam? utrumque ridendum. τὸ διαγέλαιστον enim ad materiam ὑέλιον, non ad imperatorem βασιλέα referes. at cum ὑποῦέλιον pigmentum metallicum sit, quod ὑέλιον quoque ob similitudinem cum vitro nuncupatur, διὰ ὑέλιον quoque, quasi διὰ ὑέλιον ex vitro conflatum, dici potuit. hinc δια-ὑέλαιστον, et ob prolotionis affinitatem διαγέλαιστον (Portius enim ipse γερανίος vice ἡεράνεος et γαλί vice ὑελί, quod est ὑέλιον, scribit) et tandem διαγέλαιστον, ut iucundius quoddam et gratius ortum est.]

p. 20 v. 1. τούτο βλατίον] ni iuxta Regium utrumque codicem οὐ τὸ βλατίον reposueris, locus corruptus et sensus perseverat imperfectus.

ib. v. 2. δικανιτίου] virgam auream seu proprium insigne gerebat olim cura palatii, qui curopalates apud Cassiodorum Var. 75: *illud quoque considera, qua gratificatione tracteris, ut aurea virga decoratus inter obsequia numerosa ante pedes regis primus videaris incedere, vel uti ipso testimonio vicinitatis nostrae agnoscamus tibi palatia commississe.* at nil mentem occupat aut admirationem movet in principum curiis nisi quod novum, insuetum, aut facile potest oriri ac elabi.

ib. v. 14. χρυσάσπρον] ἄσπρος candidus est Graecis recentioribus; apud quos etiam argenteam monetam quinque vel sex minorum denariorum pretii ἄσπρον ob candorem dictam audies: ea est quincunx Francicus, un blanc, *piece de monnoye blanche*, in quo suave sonans vox Gallica in sensu cum Graeca concordiam init, et ignarae mentis asperitatem, ἄσπρον quasi *asperum* ab *asperis* characteribus monetae inustus dictum contententis, arguit.

p. 21 v. 2. συμβαλταρέα subalterna, alternatim, alter sub altero; vox ex Latino vocabulo detorta.

Corrupta vox ἀπὸ τοῦ συμβάλλω *committo, coniungo, commisceo.* calami ergo baculorum cum quidam tortiles essent, ἐντετυλιγμένοι διὰ σχινοπλοκίου, adeo ut funium opus imitarentur, alii λείοι laeves, ultimi tandem συμβαλλόμενοι ex partibus ad invicem commissis et storearum more textis compositi συμβαλταρέοι, *tissus en natte*, nuncupantur, qui clarius συμβαλλωτοί; quae vox mere Graeca cum subalternis vel *alternatim* uno videlicet sub altero positus nullam ex proposito, sed fortuitam affinitatem nacta est.

ib. v. 7. pro μέγας codex Boicus μαῦρος, quod Graecis nunc est *nigrum*, hinc Pontus Euxinus appellatur *Maurothalassa, nigrum mare*, Germanice *das schwarze meer*.

ib. v. 12. pro χρυσόλευκον cod. Boicus χρυσάσπρον: est enim nunc Graecis ἄσπρον *album*, et *aspri* nummi genus, et ἀσπρίζειν *dealbare*.

ib. v. 18. habes hic βλάτιον, ubi manifeste ponitur pro lato spatio seu pro latitudine scaranici: *das breite*, τὸ πλατὺ τοῦ σκαράνικου. ibidem lego χρυσοκλαβαρικόν *auriclavatum*, non χρυσοκλαδάρικον, ut habet Iunius, qui cum *aureo ramo* seu *tamusculo cumque pictis helicibus* mirifice se oblectat. ibidem lego: ἐπὶ θρόνον χρυσοῦ ἀναβατοῦ, *in throno aureo sublimi, in quem per aliquos gradus ascenditur.* lectionis vulgatae aptus sensus reddi nequit.

ib. v. 20. substantivum ἀνάβατον *fermentum* est, quod eo turgeat infletur et ascendat massa. hinc *azyma*, sacrificii ritu Latino celebrati materiam, *λειπανάβατα*, quibus fermentum deest, vocitavere Graeci. adiectivum ἀναβατός throno annexum scansilem eum et elevatum, ut ἐν προκύψει, de qua nos alibi, demonstrat.

p. 22 v. 5. ἐπιλώρικον seu ἐπιλούρικον et ἐπιλουρίκιον. *viri docti*, inquit Glossarium, id est Iunius, *interpretantur praetextam vittatam loris. non debebant; nihil enim aliud est quam superula thoraci superindui solita.* notavit hunc eundem errorem Iunii ante Glossarium Graeco-Barbarum Rigaltius in suo Glossario Tactico mixobarbaro. et quamvis, si verbum verbo velis reddere, potius sit *superloricarium*, hoc est ea vestis quae super lorica induitur, cum λάρι-

κον λωρίκιον λωρίκη λούρικον λουρίκιον sit ipsissima Latinorum *lorica*, latius tamen nomina haec hic usurpantur, nimirum absolute pro thorace: neque enim verisimile est, quando proceres in palatio temporibus pacis gestabant epilorica, simul etiam gestasse loricas. Tzetzes in Hesiodum: *χιτών και φάρος ἐστὶ τὸ διεσχισμένον ἱμάτιον, ὃ καλοῦμεν ἐπιλώρικον.* ubi vides ab hoc auctore *epiloricum* vocari vestem discissam; qualis Germanis est *ein goller*.

p. 22 v. 5. *λώρικον* et *λωρίκιον lorica* est, pectoris et dorsi armatura. Theophanes: *ἐλάβον τὰ λωρίκια και τὰς κασίδας αὐτῶν και πάντα τὰ ἄρματα. ἐπιλώρικον militare sagum* est, castransibus tesseris iuxta turmas singulas discriminatum, ut milites internoscant duces, *Casaque d'armes.* armis superinduitur iuxta etymum. Leo in *Tacticis* constit. 6, descriptis armaturae singulis partibus: *χρήσιμον ἔχειν ἐπιλώρικα, ὅτε χρεῖα, ἐπενδυόμενα.* pars eius anterior a posteriore dissita est et libera; ac propterea *διεσχισμένον ἱμάτιον* vocat Tzetzes in Hesiodum. describit Nicetas in *Manuele* l. 6 regium huiusmodi *sagum*: *θεασάμενος δὲ Γαβραῆς ἦν εἶχε στολάδα ὃ βασιλεὺς τὴν χροῖαν χολοβάφινον, οὐκ εὐσύμβολον τὸ χροῖμα τοῦτο, φησὶν, ὦ βασιλεῦ, ἀλλὰ και λίαν κατά τὴν ὥραν τοῦ πολέμου ταῖς ἀγαθαῖς τύχαις ἀντικράττον. αὐτὸς δ' ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις βραχὺν και βεβιασμένον μειδιάσας, τὴν ἐπιθωράκιον στολὴν ἀποδὺς ἐκείνῳ δίδωσι πορφυρᾶ και χρυσοῖ διηνηθισμένην.* at non castrorum tantum et militiae, verum quoque pacis et curiae vestimentum est *ἐπιλώρικον*; unde et quodcunque huiusmodi, si modo scissum est et divisum, tale nomen sortitur. Tzetzes citatus: *φάρος ἐστὶ τὸ διεσχισμένον ἱμάτιον, ὃ καλοῦμεν ἐπιλώρικον, και πᾶν τὸ οὕτω διεσχισμένον.* auctor quoque, cum placet, asserit hic *geri.* cum *bellicum* est tantum et castrorum proprium, *κλίβανον* aut *κλιβάνιον* dictum reperies apud Leonem in *Tacticis* et Nicetam *Graecobarbarum* loco superius adducto: *ἰδὼν δὲ ὃ Γαβραῆς και τὸ ἐπάνω κλίβανον, ὃ ὃ βασιλεὺς ἐπάνω τῶν ἀρμάτων αὐτοῦ ἐφόρει.* at de *clibano* alibi. cur caeterum auctor *ἐπιλούρικον*, alii vero *ἐπιλώρικον* scribant, expositum reperies superioris capituli nota ad p. 14 v. 9.

ib. v. 7. *τοῦ μεγάλου ἐταιριάρχου*] hunc quoque cingulo militari (pretioso utique et conspicuo) donatum suggerit Nicetas in *Alexio* *Manuelis* F: *και τὴν τῆς ἐταιραρχείας ζώνην ἔχειν.*

ib. v. 9. *χρυσοθήρανον*] aurei glaucique coloris intermixtum.

ib. v. 17. *φακεωλῖς*, et infra c. 6 *φακεώλιον*, scribitur etiam *φακεόλιον* et *φακιόλιον*. Iunius ubique vertit *tiaram*. in scholiis tamen verum attigisse videtur, cum ait esse *tegmen capitis speciosum*, et quasi in fascies complicato linteo, quali hoc tempore *Turcae* uti solent. *Leunclavius* in *Onomastico*: *turbant et tulbant et tulipant, lineum capitis involucrem Turcicum, quod Graeci recentiores φακιόλιον dixere veluti fasciolam aut fascium. originem videtur habere ab Italica voce facciolo, cuius et diminutivo facioletto utimur; quae sunt ex fasciola facta.* haec ille. Iunius etiam ab *Italicis fazzolo* et *fazzoletto* deducit. forsitan erit qui repetat originem a Germanico *fatzinette*, pro sudario seu strophio. quod autem *Codinus* dicit *phaceolium* a *Medis* acceptum esse, id de re, non de nomine intelligi debet. porro, ut et hoc obiter notemus, gestamen illud *Turcicum*, quod Germani vocant *turbant*, descendere videtur ex tegmine illo capitis quod Graeci ap-

pellant κορυφάντιον seu κορυβάντιον. quam facile enim ex corbant nascitur turbant!

p. 22 v. 14. φακελίδα explicant quidem erudite Meursius et pressim eius vestigia secutus Gretserus, at non lucide. lumen eorum dictis adhibeo. φακιωλῖς (scribitur alii φακελίον, φακεώλιον, φακιόλιον et φακιάλιον) taenia est et fascia longior ex lino maxime. Palladius in Lausiaciis: οὐκ ὀθόνην ἐφόρεσεν ἐκτὸς φακιάλιον, linteum tulit nullum praeter mantile oblongius. hinc stolam candidam collo sacerdotum circumpositam et a pectore pendentem (quam cum pileo, ceu Batavia theologus, confundit Meursius) significat apud Germanum in Mystagogia (prave dixit idem Hist. Eccles.): τὸ πετραχήλιόν ἐστι τὸ φακεώλιον μεθ' οὗ ἐπεφέρετο ὁ Χριστὸς ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως δεδεμένους καὶ συρόμενος ἐμπροσθεν. stola sacerdotalis lorum est (funem dicere nequeo) quo vincitus et in anteriora tractus Christus deducebatur. cidarim tamen sive tiaram capiti impositam, si ab inferiori parte circumcingat et involvat, Turcicum pileum turba de vulgo dictum componit; ac propterea rogatus a me de phaceolide Coresius Chiensis rescripsit: φακεωλῖς tiara est et militum pileus, proprie, inquam, capitis καλύπτρα, Turcicae persimilis, qua caput velut zona vel cingulo circumcingitur. argute militum scripsit proprium. Turcarum nempe proceres duplicem habent pileum, hunc paci, illum militiae accommodum: ille angustior, latior et nonnunquam sine plicis vel panno revoluta, laevis et expansus, qui nusquam φακεωλῖς audivit; strictior et multo brevior hic, at semper in fasces complicato linteo caput involvit. ex quo illud Achmetis c. 226 a Meursio relatum sic expones. ἐὰν ἴδῃ τις φακεώλιον, εὐρήσει ἀξίωμα στρατηγικὸν μέγιστον, ἀναλόγως τοῦ τῆς ἐκ μῆνους κνυλώσεως τοῦ φακεωλίου. maiorem nimirum, quo pro quantitate longius circa caput φακεωλῖς circumducedur. pileus et involucra eiusmodi capitibus equorum a victoribus Francis, capta Cpoli, imposita deflet Nicetas circa calcem historiae: τὰς ἀγνιάς περιήρασαν, καὶ τὰς ὀθονοσκεπείς περικρανίους καλύπτρας ταῖς κορυφαῖς τῶν ὄχημάτων περιτιθέντες, καὶ τὰ κατὰ νότον κεχυμένα λευκόλινα ταῖς ἰππίαις γένυσαν αὐτῶν περιδέοντες, ἄλλη καὶ ἄλλη τῆς πόλεως ἐξίππάζοντο. ex puro lino non fuisse phaceolides, sed auro intexto ditatas, conicio ex eiusdem loci lectione Graecobarbara: τὰ χρυσοῦφανα σεντόνια, σάβανα καὶ προσώφια. προσώφιον linteum quadratum est ulnae cum media longitudinis, a mulieribus luctum ducentibus capiti impositum, tunc senatorum humeris praecipuum ornamentum.

ib. v. 16. ἀρωτοασηκηρῆτις] scribitur etiam πρωτοασηκηρήτης, πρωτοσηκηρήτης, et extra compositionem ἀσηκηρήτης, ἀσηκηρῆτις. nomen ex Latio in Graeciam translatum, dignitatis palatinae index, et quidem multo maioris quam habeat is quem nos primum secretarium seu primum a secretis nominamus. est enim iste primus in secreto seu senatu (σέκρετον Graeci appellant), tam ut locum ubi senatus cogitur, quam ut ipsum coetum seu concilium senatorum significat. et σεκρητικοί sunt secretorum ministri, qui secretariis, hoc P 201 est senatoribus, a manu erant; tametsi secretarius Graecis itidem saepius est quem Latini hoc nomine denotant, nempe scriba, actarius. Evagr. l. 2: ἀνέγνω Κωνσταντῖνος σεκρετάριος ἀπὸ χέδους. illud observatione dignum est, Latinos Graecorum imitatione scripsisse et usurpasse voculam asecreti, ut videre est l. 4 c. 19 eius operis quod Carolo Magno perperam attribuitur; ubi est Leontius

asecreta. apud Hincmarum epist. 3 c. 16 habes *asecretis*, quod olim summi cancellarii nomen fuisse ait.

Addamus et hoc propter cognationem. *σιλεντιάρης* et *σιλεντιάριος* crebro occurrunt in Graecorum libris, ut et *σιλέντιον*. duplices statuit Glossarium, alteros minores, quorum munus fuerit populo silentium indicere, et ut silentium teneretur sedulo curare, alteros maiores, quippe senatores: ut enim a *secreto* dicebantur *secretarii*, sic a *silentio* *silentiarü* audiebant: nam quia senatores secreta tegere debebant et silere de rebus in senatu actis, ideo *secretariü* et *silentiarü* nomen eis adhaesit; quamvis *silentium* dicebatur etiam oratio quam in *silentio*, hoc est in senatu, initio quadragesimae imperator habebat. Zonaras Leonem philosophum imperatorem adeo iliatis doloribus vexatum esse commemorat ut nequiverit habere in senatu *περὶ νηστείας τὴν συνήθη διάλεξιν, ἣ καλεῖται σιλέντιον*. Cedrenus: *σιλεντίου γενομένου congregato senatu*. Miscella historia in Leone: *silentium contra sanctas ac venerabiles celebravit iconas*. nec Graeci his contenti fuerunt: etiam suas in chartas transtulerunt haec mere Latina nomina *σένατον*, sive *σίνατον*, *σενάτωρ*, *σινάτωρ*, *σηνάτωρ*. vide Glossar. Graeco-Barb.

p. 22 v. 19. Retiui nomina *blateus* et *blatina* et *trullae*, quia aptiora non occurrebant: nam quae Iunius adfert de *lura* et *lora*, non unius assis aestimo; adeo sunt frivola. Codinus *trullae* nomine intelligit pilei summam partem, qua clauditur et quasi concameratur: est enim *trulla* seu *trullon* seu *trullos* fornix sive concameratio, ut patet ex Codino l. de Originib. Cpolitanis, ubi agit de trulla magnae ecclesiae constructa a Iustiniano et reparata a Iustino. hinc etiam synodus Trullana seu in Trullo, quia habitata est in secretario palatii, quod trullatum, ut sic dicam, seu concameratum erat. verbo *τρουλλοῦσθαι*, pro *trullam aedificare*, utitur Codinus l. c.

τροῦλλαν sive *τροῦλλον* et *τροῦλλον* concameratum opus referre nullus ignorat. eam ob rem pilei, qua clauditur et quasi concameratur, non modo summam partem *τροῦλλα* significat, sed totum pileum, qui totus *τροῦλλα*; cuius descriptionem satis ample posuimus capitis superioris notis prima et secunda; ἀήρque in secunda memoratus, est qui dicitur in praesenti *ἄκρον τοῦ σκιαδίου, γῦρος τῆς τροῦλης*.

p. 23 v. 11. sqq. Variant hic codices Boici, ut notavi olim in notis ad Codinum. sed res tanti non est; vulgata lectio proba mihi.

p. 24 v. 1. *σιromasten*] Iunius non recte interpretatur *ferream clavam*, ut patet ex c. 25 Numerorum, ubi scriptura de Phinees: *καὶ λαβὼν σειρομάστιν ἐν τῇ χειρὶ etc. καὶ ἀπεκέντησεν ἀμφοτέρους, τὸν τε ἄνθρωπον τὸν Ἰσραηλίτην καὶ τὴν γυναῖκα διὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς*. non ergo fuit clava, sed vel iaculum vel hasta. hinc Aquila vertit *κοντόν*, Symmachus *δόρυ*. vulgata editio: *arrepto pugione confodit ambos*. notavit hunc Iunii errorem Rigaltius in Glossar. v. *σιromastes*. apud Cedrenum p. 700 Leo Melissenus increpat fra-

trem Theognostum, ne imperatori maledicat; non obtemperanti imposuit aliquot plagas seu ictus, τὸν σειρομάστην ξενείνας. S. Hieronymus epist. 53: *legi enim siromasten Phinees, austeritatem Heliae*; ubi et ipse pro *hasta* videtur *siromasten* accipere. Ioseph. antiq. 4 6 vertit *tomphucam*: *καίων τῇ ῥομφαίᾳ ἀπέκτεινε*. Hesychius ait *σειρομάστην* esse *εἶδος λόγχης*. S. Hier. in c. 2 Malach. interpretatur *σειρομάστην rugionem*, ut et Num. 25. at 3 Reg. 18 et l. 4 c. 11 *hastam*. Suidas *σειρομάστης* *εἶδος ἀκόντιου, λόγχη*. Ioannes Tzetzes: πολλοὶ μὲν τὸ ἀκόντιον καλοῦσι *σειρομάστην*, ὥσπερ γὰρ τῇ Φινεὺς νοεῖται *ἱστορία* etc. κυρίως δὲ σιδήριον τῶν τελωνῶν ὑπάρχει, ὡς μέγας ὀβελίσκος τις ὃ πλήττοντες τοὺς σάκκους τὰ κλεπτοτελωνούμενα νοοῦσι καὶ κρατοῦσιν. videtur omnium commodissime verti apud Curopalatam *telum* seu *rugio*, quandoquidem *siromastes* ferebatur a magno tzausio ex sinistra parte zonae. ait Codinus hunc *siromasten* vulgo vocari *salibam*. Leo Imp. Constit. 7: *εἰς τὸ ῥίψαι μηρόθεν ῥιπτάριον καὶ ματζοβάρβουλον, ὅπερ λέγεται νῦν σαλίβα ἢ καὶ τζηκούριον*. Glossarium scribit *ματζομάβουλον*. Anonymus de bello sacro: *σαλίβας εἶχον τουρκικὰς*. Iunius dicit *σαλίβαν* esse vocem Arabicam. at quomodo scit esse Arabicam, cum nesciat quid significet? non enim est *militaris clava*, ut ante diximus.

P 202

Indicant qui Meursium sequuntur, at non attingunt vocis huius sensum. *siromaste* *siromasten* exploro, et velut *κλεπτοτελωνούμενον* in obscuris Tzetziis carminibus (Chil. 13 tit. 492) *νοῶ καὶ κρατῶ*. mercatoribus ex Oriente merces exportantibus non prius licet eas in naves congerere vel e portu abducere, quam vectigalibus colligendis praefecti sagmas omnes et vasa examinent, ne pretiosiores vel exportari prohibitas sub villioribus et licitis occultent illi, ut ita vel de vectigalium pretio defraudent vel principi legem ferenti subtilius illudant. explorant itaque publicani sagmas et strues sarcinarias, et colligatas quantumvis strictissime vel tenacissime iunctas longo acutoque ferro perfodiunt, et sensu duce experientiaque magistra, quod ipse visu sum expertus, num serica fila verbi causa sub gossipinis vel metalla sub cerae massa lateant, inquirunt et deprehendunt; ut fraude comperta multa pecuniaria vel verberibus dolorum artifices puniantur, ac regio iure detineantur merces et addicantur fisco. verutum autem illud longius et acutius, ex aliqua cum *rugione telo hasta* similitudine, *σειρομάστης* vel *σειρομάστις* audit: quia vero praecipitem mercatorum in exportandis mercibus diligentiam reprimit et fraudes coercet, *σαλίβαν* vel *σαλιβάρι* vulgus appellat, *frenum* videlicet. hisce perspectis nil difficultatis remanet in Tzetze absque interpretatione a Rigaltio Meursio et Gretsero, relato, nil obscuritatis in Hesychio, nil quod moram faciat in Codino. Hesychius: *σειρομάστης σκευὸς τι σιδηροῦν, ὅπερ οἱ τελῶναι πρὸς ἔρευναν ἔχουσι, λαβὴν ξυλίνην ἔχον*. cur illud in zona gerat tzausius, alibi discutimus.

p. 24 v. 11. *ἀμηράλιος* et *ἀμηράλης*. *praefectus maris*, ex Arabico *amira* seu *amirus*, inquit Iunius, et Graeco ἄλιος *marinus*. credat qui volet: ego assensum cohibeo. transit vox haec ad Gallos Italos et alios, quibus *admiral* est *praefectus maris* seu *thalassiarchus*. quod nomen sive absolute pro principe gentis sive pro praefecto maris accipiatur, mirifice a Latinis scriptoribus variatur; ut ostendi

tom. 3 de S. Cruce c. 12. ἀμηρᾶς princeps est, usitatum nomen apud Mahometanos Arabes, ut et ἀμηραῖος, quamvis et hoc sub amera minores duces denotet. Sigebertus in Chronico: *in regno Saracenorum quattuor praetores statuit, qui amiracii vocabantur, ipse vero amiras vocabatur vel protosymbulus.*

p. 24 v. 12. ἐπὶ τῶν δεήσεων] ita omnino legendum; et illud ἐπὶ τῶν δικάσεων procul relegandum.

p. 25 v. 1. χειρόρτιον] Simon Portius *Chirotheca* χειρόρτι, χειρόρτι, χειροθήκη. ἐγγχείριον διεσχισμένην εἰς δάκτυλον vocavit Nicetas in Ale-xio Comneno l. 3: ἡ δ' αὐτὴ καὶ δορὰν χρυσόπαστον ἐγγχείριον ἔχουσα, διεσχισμένην εἰς δάκτυλον, κομητῖναν εἶχεν ὄρνιθα, καὶ ἐξιοῦσα πρὸς θήραν ἐπεκλωσέ τε καὶ ἐπεθώυζε. vulgaris textus habet: ἡ δ' αὐτὴ τὸ χειρόρτιον χρυσόπαστον ἔχουσα, διεσχισμένην εἰς δάκτυλον, κομητῖναν εἶχεν ὄρνιθα. carpit his verbis Nicetas indecens imperatricis factum: probum tamen quo eam, velut aves ipsa, populus insectabatur, non advertit interpretes Nicetae. locum ne ignoretur adduco: relatum antecedit proxime. ἔνιοι δὲ τῶν ἀγοραίων καὶ τὰ μιμητὰ τῶν πτηνῶν, καὶ ὅσα ἢ φύσις ἐστόμωσε πρὸς μουσουργίαν, αἰεὶ μίαν ὑποβάλλοντες μάθησιν, καὶ ταύτην κοινόλεκτον, ἄδειν ἐπὶ στενωπῶν καὶ τριόδων "πολιτικὴ τὸ δίκαιον" ἐξεπαίδευσαν. edocuerunt ut canerent, meretrix pretium: subintelliges, exige prostituti corporis. vertit interpretes inepte: politica iustitiam, πολιτικὴν siquidem vocant hodierni meretricem ceu tota urbe publice expositam ac toti curiae ob corporis prostibulum notam, Galli courtesanne. δίκαιον id est quod auctor non uno loco vocat δικαίωμα, pretium iure reddendum.

ib. v. 8. pro χαρτίον legendum videtur χάσδιον, quae vox vestem ex pilis vel villis confectam denotat. est et χασεῖδιον apud Achmetem Oniropolaῖν c. 220, ubi invenies χασεῖδια ἀπ' ἐρίων. in Synodo Florentina: *sedebat in equo pulcherrimo, nigro, καὶ εὐτρεπισμένον μετ' ἐρυθροῦ καὶ χρυσοῦφάντου χασδίου, qui ornatus erat rubro et aureis filis infecto tegumento;* ut proinde locus iste Codini ita reddendus videatur: *scaranicum eius indutum seu suffultum est panno ex pilis seu lana confecto.*

χασδίου villosum sericum. vocem refert concilii Florentini textus Graecus, verum ab interprete omissam: ὁ μὲν βασιλεὺς ἐκαθέζετο ἐφ' ἵππου ὠραιότατον μέλανος καὶ εὐτρεπισμένον μετὰ ἐρυθροῦ καὶ χρυσοῦφάντου χασδίου. *insidebat imperator equo pulcherrimo nigro, qui purpureo et auro texto bombyce heteromallo constratus erat.* interpres: *qui purpureo aureoque intertexto constratus erat tegumento.* nihilo melius qui posuit ornatus erat rubro et aureis filis infecto tegumento. pessime omnium qui χάσδιον pannum ex pilis seu lana confectum putat, et ἐνδεδύμενον suffultum vertit.

ib. v. 10. χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν πετάλιον ζωγραφικόν aurum vel argentum foliatum, subtilibus nimirum bracteolis operi pictorio tenuatum.

ib. v. 15. φωσσάτον] scribitur etiam φοσσάτον, a fossa. proprie significat castra fossis munita, item exercitum ipsum. Moschopolus: φοσσάτον ὁ στρατός. hinc φοσσατεύειν sive φουσατεύειν exercitum ducere, et φοσσατικῶς instar exercitus. inde etiam translatum est, praesertim a Latinis, ad fossas quascunque munitionis

causa factas. Robertus de Monte in Chronico: *rex Henricus fecit fossata alta et lata inter Franciam et Normanniam ad praedones arcedos.* Andreas presbyter in Chronico Bavarico: *Ratisponae a porta S. Petri usque portam occidentalem fossatum exterius (der stadlgraben) in toto perficitur.* inuenies itidem φουσσάτον et φουσάτον. quin et simplex vocabulum *fossa* suum fecere; et φουσσᾶν *fodere, fossam facere.* eadem notione usurpant σέδετον, pro castris scilicet. Suidas: σέδετον τὸ φουσσάτον. ab eadem notione est ἄπληκτον (significat enim castra) et ἀπληκεύειν, ex Latino *applicare, castra metari.* vide Rigaltium in suo Mixobarbaro et Meursium in suo Graeco-Barbaro Glossario.

p. 25 v. 17. *praefectus alogū*] non satis mirari possum quid Iunio in mentem venerit, ut vocem ἄλογον ab Hebraea *halac* (quod est ire) deduxerit, cum luce clarius sit ἄλογον esse vocem Graecam, quasi dicas *irrationalis*; quo nomine recentiores Graeci *equos* significabant. Anonymus apud Rigaltium: ἄλογα ζῶα νικτοφόρα, ἀχθοφόρα. et absolute pro equis inuenies apud Mauricium Leonem et alios. itaque Iunianum *halocum* ablegetur ad nuntium seu viatorem, quem, ut Iunius inquit, Turcae appellant *hulac.*

ib. v. 21. *matzuca* Iunio est clava, ex Italico *Massa* vel potius Gallico *Massuë*, ut inquit. scribitur etiam ματζούκιον. ibidem στηλειόν accipio pro conto seu hastili matzucæ, *der stiel*; in cuius vertice erat βουτίον, *butta, cupa* seu *cupella.* scribitur quoque βουτέον seu, ut Rigaltius, βούτιον, βούτζη, βούτζιον, βούττις; quae non tantum cupam seu cupellam, sed ipsa etiam integra vasa vinaria significant, ut te in Glossariis suis auctorum testimoniis docebunt P 203 Rigaltius Meursius et Casaubonus ad Capitolinum et Flaviium Vopiscum p. 412, 522. Germanis inde venit *butten*, de vase dorsuario, quo uvæ iam a vindemiatoribus resectæ per destinatos ad id homines colliguntur et ad torcular deferuntur, quanquam *buttas* itidem vocant alia dorsualia instrumenta, ad similitudinem vinarii illius facta. quid? quod Graeci cupam quoque in suam linguam transtulerunt, κοῦπα. adfertur etiam βούτινον, *butina* pro lagena. butto sacrae suppellectili adiungitur ab Anastasio in Leone IV: *obtulit in basilica b. Petri apostoli buttonem de argento purissimo.* igitur, ut hinc abeamus, *contus dicanici protalogatoris* habebat in vertice βουτίον, id nimirum quod Germani dicunt *ein kuppelein.* verum haec omnia eversum it Meursius, qui in Glossario v. βουλλίον affirmat legendum non βουτίον sed βουλλίον, quod est orbiculus, *circulus.* sed cum hoc sine ullius ms codicis auctoritate asserat, non est cur nostrae lectionis, quae calamo exaratis exemplaribus fuscitur, nos aut poeniteat aut pigeat, nisi quis malit legere τουπίον *flammulum* a tupha seu tufa. Suidas: στειλειός τὸ τῆς ἀξίνης ξύλον etc. *stiel an der axl.* et forte hic etiam scribendum στειλειός, non στηλειός.

ibid. ἦν ἰδιωτικῶς καλοῦσι ματζούκαν] ita est: *clava ἰδιωτικῶς* et vulgo ματζούκα, et ut erudite Gretserus, e Gallico *massue*, vo-

catur: at non *ιδιωτική* et vulgaris *clava* est haec *πρωτολογάτορος ματζούνα*, sed honoraria, eaque capitata virga, quam apparitores seu accensi gestant ante principes cardinales rectores, in potestatis symbolum et excellentiae argumentum, *la masse*; unde et ipsi *clavati apparitores* et *clavigeri accensi* nuncupati. nil itaque hic ad propositum castrense *ματζούμιον*, de quo Rigaltius et Meursius, qui *ματζούνην* et *ματζουνάκην* Theodori cuiusdam cognomen apud Nicetam in Manuelis l. 7 cum appellativa hac dictione temere confundit. ad rem. virgae huius capitatae manubrium scribitur correcte *στηλειός*, quod *columellam* imitetur, quamvis apud Crispinum securis manubrium *στειλειός*, *στελειός*, *στελεός*, *στειλειόν*, *στελεόν* et *στελειά* scribatur. *βουτίον εἰς τὸ ἄκρον* quid sit inquirendum: *buttæ* enim et *cupæ*, ac *integra quoque vasa vinaria*, de quibus Gretserus Meursius Rigaltius, ab hoc insigni removenda. an vero *βουτίον* quasi *φουτίον* diminutivum *φούτας*, cuius inter varias capitæ præcedentis lectiones est mentio, cuius idem est ac *τούφας* sensus, ita ut caput et apicem claviculae istius crassiorem et extremum nodum significet? an iterum *βουτίον*, quod nodus ille oblongior *buttam* et *vegetem* sua figura imitetur? an denique *βουτίον* non in claviculae superiori vertice sed in imo extremo inspiciendum, ita ut velut os in acetabulo, inum illud manubrium *ἐν βουτίῳ* ceu in craterculo et cupella includatur, quo et firmiter teneatur et ei, quod panno coccineo superindutum sit, ornamentum auro addito crescat? minus displicebit indutum illud manubrium, si summa in parte caput deauratum, in ima craterculum hunc proferat, in media tandem *δέμα ὁμοίως κερυσομένον*, non *ligamentum* quodlibet sed vinculum, sive *laminam auratam* illud ornate ambientem ostendet. *βουτίζειν* porro est *immergere* vel *immittere*, videlicet in rem profundam; ac propterea acetabulum aureum, cui commissa fuerit extrema claviculae pars, *βουτίον* non immerito nomen assequetur.

p. 26 v. 8. *χρυσάφιον*] Simon Portius: *χρυσάφι* vice *χρυσάφιον*, *χρυσάφι*, *χρυσίον*, *χρυσός*, *aurum*. Meursius corruptissime legit *χρυσάφη*, nusquam usitatum. dicitur *χρυσάφι filum aureum*, et aurum quodcumque alteri rei additum, quasi *χρυσάπτον*; quod hic etiamnum clarissime apprehenditur.

ib. v. 11 sqq. mirum est quomodo Iunius hic *βεστιάριον* interpretatus sit *vestibulum*, et τὸν *πρωτοβεστιαρίτην* principem *vestibuli*. *errant viri docti*, id est Iunius, ut ait Meursius, qui ita interpretantur; ubi iterum Iunianum delirium viris doctis adscribitur. sed quid *vestiarium*? Suidas: *βεστιάριον* παρὰ Ῥωμαίοις τόπος ἐνθα ἢ ἀναγκαῖα ἀπόκειται ἐσθῆς. Moschopulus: *βέστια* παρὰ Ῥωμαίοις ἱμάτια, ἐξ οὗ καὶ *βεστιάριον* κυρίως, ἐν ᾧ τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα φυλάσσονται. dicebatur *vestiarii praeses* etiam *abestiaris*; et *vestiarium* generalius *ταμιεῖον βασιλικόν*, *aerarium imperatorium*, apud Choniatem, citante Rigaltio.

p. 27 v. 1. Tzangratorum (ita ubique scribendum, non *tzangatores*) a tzangris, arcus cuiusdam genere, ut ex Cantacuzeno liquet l. 1, ubi de machina quadam bellica agens dicit in quolibet *καταστρώματι* eius (erant autem quinque) fuisse octo τῶν ἐκ τόξων *Λατινικῶν* τῶν λεγομένων *τζαγγρῶν ἀφιέντων βέλη*. ibidem: καὶ τῶν ἀπὸ τῶν *τζαγγρῶν ἀφιεμένων βελῶν*. male ergo Iunius p. 313 facit ex tzangratoribus *militēs spatharios*, cum fuerint sagittarii et arcitenentes. male etiam nomen ipsum deducit a voce orientali *saga*, quae,

ut inquit, *significat copiam, densum et confertum esse*. nimirum, quoties Iunius non habet quod dicat, ex Oriente dicendi occasionem quaerit. quanto verisimilius deduceret ab Germanico *zangen*?

p. 27 v. 3. τῶν μουρτάτων] originem huius nominis non expli-
cant auctores.

ib. v. 5. τῶν τζακόνων] nomen hoc ex Hebraea lingua dedu-
cit Iunius in schol. p. 304, quicquid dicat Gregoras l. 4 hist. By-
zantinae, qui quos veteres vocabant *Laconas*, a recentioribus istis
Graecis *Tzaconas* appellatos scribit, exigua eaque quotidiana litera-
rum immutatione. nec absterretur Iunius, quamvis hodie quoque
regio Peloponnesi, olim Laconia, dicatur Tzaconia, et incolae (Pan-
dect. Turc. p. 30 et Turcogr. l. 7 p. 489) Zacones seu Tzacones;
valdeque usitata sit Graecis recentioribus literarum TZ in aliarum
locum substitutio; hinc τζακίζω pro λακίζω, *lacero, rumpo*. quare
qui Tzacones ab Hebraeo *tzuck* potius quam a veteri Laconum appel-
latione dictos existimat, is cur non quidvis sibi persuadeat causam
dicere non potest.

ib. v. 13. Orientalium thematum] exstat libellus Constantini
Porphrogeniti περὶ θεμάτων ἀνατολικῶν; quem Graece et Latine
edidit Vulcanius Batavus, notisque illustravit; in quibus, praeter
caetera: *varius esse τοῦ θεμάτος significaciones nemo ignorat. glossae
veteres interdum interpretantur θέμα positionem, casum. interdum θέμα
τοῦ ἀνθρώπου constellationem, quod idem est ac positio. interdum
legio τάξις, θέμα. ex qua liquet θέμα idem esse quod τάξιν vel τάγμα,* P 204
*hoc est legionem. Iustinianus imperator in Novellis plerumque haec
τάγματα vocat στρατιωτικούς καταλόγους. subiungit: quo fit ut Hier.
Wolfio non assentiar, qui θέματα provincias vertit in Zonara; ut nec
Enimundo Bonifidio, et doctori innominato, cui id acceptum fert, qui
annotationibus suis in ius Orientale locum illum ex constitutione Isaacii
Comneni, καὶ ἡ σύμφωνος κατάθεσις τῶν ὄλων θεματικῶν παρέ-
στησε τῇ βασιλείᾳ μου, interpretatur θεματικῶν provincialium; quos
ego potius legionarios vesterim. inter τάγματα vero sive legiones et θέ-
ματα hoc tantum est differentiae, quod illa florente imperio Romano ut
iustae legiones ita dictae fuerunt, quae postea immunito truncatoque He-
traclii temporibus eodem imperio θεμάτων appellationem, descendentibus
a veteri amplitudine legionibus, sint consecuta. quod ipsum testatur
hic noster dicens: ἀλλὰ πρόην καὶ κατ' ἀρχαίς τάγματά τινα καὶ
λεγεῶνες ὑπήρχον ἀναγεγραμμένοι κατ' ἔθνος. e quibus legionibus
recenset legionem 40 martyrum, de quibus Basilii: οὗτοι ἡλικίας
ἀκμῆ καὶ δυνάμει τῶν καθ' ἑαυτοὺς πάντων διενεγκόντες εἰς τοὺς
στρατιωτικούς τελεῖν ἐτάχθησαν καταλόγους, hoc est, ut vertit Bu-
daeus, in cohortes et numeros legionum allekti sunt. apud Cedrenum
p. 466 in Copronymo accipitur θέμα pro praefectura, ein pfleg:
τοὺς ὑπὸ θέμα τῶν Θερακησιῶν ὄντας. paulo post, ὥστε ἐν ὄλω
τῶ ὑπ' αὐτὸν θέματι. edidit Fridericus Morellus professor Parisien-
sis, libellum Graeco-Latinum de Occidentalibus Thematibus.*

p. 27 v. 16. magni myrtaitae] Iunius *murtatos* et *myrtaitam* ab Hebraeo repetit, eadam felicitate qua tzacones ex iisdem cunabulis educit. at quis myrtaites? audiamus Glossarium. *viri docti*, id est Iunius, *putant fuisse magnum praefectum τῶν μουρτάτων*, de quibus paulo ante diximus. *sed falluntur: nam in eodem Codino est p. 43 v. 5 τὸ τοῦ μεγάλου μυρταῖτου ὑπηρέτημα ἀνεπίγνωστόν ἐστι. ἰμο praefectus eorum στρατοπεδάρχης dicebatur. idem Codinus p. 27 v. 3: τὰ τοῦ στρατοπεδάρχου τῶν μουρτάτων, οἷα τὰ τοῦ στρατοπεδάρχου τῶν τζαγκατόρων. iterum: καὶ ὁ τῶν μουρτάτων στρατοπεδάρχης ὁμοίως. itaque de eorum errore satis liquet. haec Glossariographus in Iunium.*

ib. v. 18. γαμματίζον] *retorta in transversum baculi extremitate in rectum angulum, litera Γ et δικανίμιον γαμματίζον elucet. sunt et pontificum φενώλια γαμματίζοντα casulae, ut ita dicam, gammatae, illae nimirum quae gammatōn quaternariis crucem componentibus totae resperguntur, $\frac{LL}{\Gamma}$, ex quo πολυσταυρίων sortiantur appellationem, qualem Ludovici Adeodati regii nummi promerentur, et litera L nomini suo sacra, quater ac semper diversimode picta, crucem, in signe Christi γαμματίζον, oculis obiciunt. στιχάριον διὰ γαμματίων in meditatione de Patriarcharum privilegiis apud Balsamonem lectum hinc patet. constare etiam potest γράμματα, de quibus Balsamon idem ad 27 canonem Trullanum, cum gammatis non esse confundenda: haec enim non nisi tertiae uniusque litterae figuram, alia quamlibet opere Phrygionico vel penicillo delineandam denotant.*

C A P U T VI.

p. 28 v. 6. οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν ἔχουσιν] quod alibi dictum, hic observandum rursus: aliud ὄφφικιον, aliud ἀξιώμα. hoc dignitas est solummodo, et honorem promeretur: illud obsequium praestat, et mercedem stipendiumque requirit. despota, Sebastocrator et Caesar nullo munere funguntur, quia non ὄφφικιον sed ἀξιώματος honore ultimis temporibus gaudebant; unde ἀξιώματινοί sincerius quam ὄφφικιάλοι censi. ex mss regius unum ἀξιώματα ἀπὸ τῶν ὄφφικίων manifesto dividit, et illa quidem esse despotae Sebastocratoris Caesaris panhypersebasti et protovestiarrii, quod cum miratus, asserit; sub domestico reliqua inter officia recenset.

ib. v. 7. ἡγεμονίαν] *bellicam praefecturam interpretor: officii etenim alicuius onus principibus huiuscemodi impositum nusquam affirmaveris. Leo const. Tact. 4: στρατηγὸς τοίνυν προσαγορεύεται ὁ τοῦ παντὸς στρατοῦ κορυφαῖός τε καὶ ἡγεμών.*

ib. v. 11. ὁ πανυπερσεβαστος οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν ἔχει] *est enim honoris, non ministerii, titulus ab Alexio Comneno adinventus.*

ib. v. 12. ὥσπερ ὁ μέγας δομέστικος] *exstat praeclarum huiusce loci non adeo testimonium quam commentarium apud Nicetam in Manuele Comneno l. 2, ubi copiosa classe navium hominum armorum victuum de-*

scripta οὕτω τοίνυν inquit, καὶ ὡς ᾄετο καλῶς, τὰ κατὰ τὸν Σικελικὸν πόλεμον παρασκευασάμενον ἀνάγεσθαι μὲν κελεύει τὸν στόλον τοῖς ἐρέταις καὶ κελευσταῖς λύσασσι τὰ καρχήσια, μέγαν δούκαν προβαλλόμενος τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρόν τὸν Κοκκοστέφανον Στέφανον, ἀπαίρειν δὲ καὶ τὴν περὶ στρατιὴν ὑπ' ἀρχηγοῖς ἐτέροις, ἀλλὰ δὴ καὶ Ἰωάννη τῷ Ἀξούχῳ τῷ μεγάλῳ δομεστίκῳ.

p. 28. v. 15. Flammulum sive crucem etc. ἢ τὸ τοῦ στρατοῦ μετὰ πυροβόλων. Iunius: aut exercitus flammeum cum ignitis telis. inepte; cui longe adhuc ineptior explicatio additur p. 286 hoc alterum est flammeum, quod archistratego, ut appellatur, c. 6 praeferrī solet, siquidem hic alius quam imperator est; quamobrem exercitus flammeum appellatur, in quo expressa erat fulgurationis et fulminationis species. nugae. legendum enim ἦτοι τὸν σταυρὸν μετὰ πυροκρότων, ut habet codex Bavaricus et Lautherianus. hoc enim dicit: τοὺς ἀρχοντας ὡς κεφαλὰς praeferre, erigere et statuere solitos consuetum flammeum seu vexillum regium vel crucem radiantem seu radios instar ignis emittentem. sed Iunius ex hoc scripturae compendio στρῶν fecit στρατόν, et ex ἦτοι, quod in omnibus nostris codicibus legitur, ἦ τό, adiecto etiam articulo τοῦ. quo consilio? licet tandem in additionibus hanc codicum nostrorum germanam lectionem ipse quoque annotarit, sed sine approbatione et explicacione.

ibid. φλάμπουρον] non dubium quin φλάμουλον sit legendum, ut ex positis apud Rigaltium et Meursium exemplis constat: haec tamen est linguae corruptio, ut addito π ex ea quam habet ad μ affinitate etiam λ in ρ mutetur, quam literarum permutationem demonstravimus hodiernis familiarem. an ita vero cunctis σύνηδες βασιλικόν hoc φλάμουλον, ut in singulis cohortibus legionibus scholis unum tantum explicaretur, ac unius coloris et figurae esset in omnibus? ita praecipit Leo in Tacticis const. 6, licet in similibus vexillis colorum varietatem non omittendam suseat: προστάσσομεν δὴ καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν βάνδων ἐκάστον τάγματος ὁμοχρόους γίνεσθαι, καὶ τὰ φλάμουλα ἐκάστης τούρμας ἢ δρογγῶν ἰδιόχρῳα εἶναι· ἵνα δὲ καὶ καθ' ἕκαστον τάγμα εὐκόλως ἐπιγινώσκῃ τὸ ἴδιον βάνδον, δεῖ ἕτερα εἶδη καὶ σημεῖα προστιθέναι ταῖς κεφαλαῖς τῶν βάνδων, τοῦ γινώσκεσθαι αὐτά, καὶ κατὰ τὰς τούρμας καὶ κατὰ τοὺς δρογγῶν καὶ κατὰ τὰς βάνδας. bandum a flamulo discriminat: illud enim quadrum, hoc longius, fissum in medio ac in acumen desinens, quo flammam sive πυραμίδα sursum latam imitetur, et Francorum flammeo, oriflamme, Francisque vexillis, bannières, nomen imponat.

ibid. τὸν σταυρὸν μετὰ πυροκρότων] haec sunt Cpolis insignia, crux aurea in coccinei coloris scuto posita, ac in spatiis inter crucis ramos vacuis litera B quater descripta, quae cum πυροκρότω, chalybi ex quo excutitur ignis (igniarium vocant, fusil) sit non absimilis, exinde Orientis imperator quattuor chalybes igniarios in insignibus gerere creditum. est tamen litera B quater picta, quattuor sequentium verborum initialis, βασιλεὺς βασιλέων βασιλεύων βασιλεύσει. vide Marcum Vulsonium in scientia Heroica.

ib. v. 16. ἔφιππον] ut in mari, etiam quod habet imperator in terra robur, effulgeat. de vexillo eiusmodi videtur Nicetas locutus in Alexio 2: ὁ τοῦ βασιλέως στρατὸς τὰς σημαίας τῶν ἀψίδων ἀνωθεν ἔστησαν, αἱ τοὺς βασιλεῖς εἰκονίζουσιν.

ib. v. 17. ἔχει δὲ ὑπ' αὐτόν] hic est omnium ordo. magnus dux toti classi imperat; magnus drungarius, ceu vices gerens, singulos trire-

mium drungos ordinat; amiralius toti navali exercitui vexillum sive regium flamulum praefert; protocomes remiges omnes sub sua dispositione tenet; drungarius certum tiremium vel navium numerum gubernat, duodecim nimirum aut quindecim; comes quattuor aut quinque tiremes gubernat. haec ex hucusque sparsim dictis: ad alia properandum.

p. 29 v. 1. φέρει τὴν τοῦ βασιλέως σπάθη] Francicorum exercituum summo praetori (*connestable*), qui Graecorum magnum domesticum exaequat potestate, ac regis equis et equisonibus praefecto (*grand escuyer*), qui protostratorem in Christianissima curia agit, iuris hoc concessum ut uterque regium ense tractet, ille quidem nudum, hic vagina tectum et balteo serico liliis aureis resperso pendentem; de quo *du Hailan*, *Vulsonius* et alii.

ib. v. 3. τοῦ κόμητος τῶν βασιλικῶν ἵππων] inter στρατόρας protostratori subiectos praecipuus est κόμης τῶν βασιλικῶν ἵππων, idem qui *equiso regius*.

ib. v. 4. ὁ πρωτοστράτωρ ἀπὸ τοῦ χαλινοῦ λαβῶν] Donatio Constantini: ἡμεῖς δὲ στρατόρος ὀφρῖνιον ὑπελθόντες, καὶ τὰ χαλινὰ τοῦ ἵππου αὐτοῦ κατέχοντες, τῆς αὐλῆς τῶν ἱερῶν αὐτοῦ ἐξιμεν ἀνακτόρων, αἰδοῖ καὶ φόβῳ τοῦ κυρίου μου τοῦ ἁγίου συνεχόμενοι Πέτρον. Nicetas in *Alexio* 3: ὁ μὲν ἵππος προσάγεται παρὰ τοῦ πρωτοστράτορος ἀπὸ τοῦ χαλινοῦ ἑλκυσθεῖς.

ib. v. 7. ὁ μέγας χαρτουλάριος] e chartulariorum numero pene imenso, quorum alii cursus, alii sacri cubiculi, alii magistrorum peditum et equitum, hic qui stabulorum intelligitur. alias quodnam viri togati et tabulas tractantis ad militiam equos et arma consortium? suggerit testimonium *Zonaras* in *Isauro*: Παῦλον τὸν τῶν βασιλικῶν ἵππων ἐπιστατοῦντα (χαρτουλάριον ἢ Ρωμαίων οἶδε τοῦτον λέγειν φωνῇ) πατριῶν τιμησας καὶ στρατηγὸν Σικελίας. profert *Nicetas* aliud in *Isaacio Angelo*: Χοῦμνος χαρτουλάριος ὢν τῶν ἵπποστάθμων. subest protostratori et administrat. hanc palatii portam nulli, nisi donaverit imperator, equiti praeterire licet. *Nicetas* in *Manuele*: εἴσειν ἀσμένως τὰ βασιλῆα. ἐν δὲ τῷ παριέναι μεθ' ἵππου Ἄραβος ἐριανύχενος τα ἀνάκτορα καὶ μέλλειν εἰσεῖναι διὰ τῆς πύλης μεθ' ἣν ἡ ἐκ τῆς ἑδρας ἀπόβασις ἐφείται μόνοις τοῖς ἀντοκράτοραιν.

ib. v. 8. πεξεύειν] ex equo in terram desilire, et πέξενμα locus in quo relinquitur equus et pedibus via conficitur.

ib. v. 16. στρώσια καὶ συρτά. illud a στρώννύα, quod est sterno; hoc a σύρω, quod est traho. militum quoque equi, quos vacuos secum ducebant, appellabantur συρτοί, ut docet *Glossarium* ex *Constantini Tacticis*.

ib. v. 16. quibus sternerentur ephippii et phaleris, docet post *Theophanem Cedrenus* in *Mauricio*: ὁ ἵππος τοῦ βασιλέως ὁ τὸν χρυσοῦν περικείμενος ὄσμωον. describit *Anna vitae patris* l. 1: ὄρᾳ τὸν ἵπποκόμωον τοῦ Βρυεννίου ἵππου ἐπισυρόμενον, τῇ τε ἀλουργῶ ἔφεστρίδι πεκοσημένον καὶ κατάχρυσα τὰ φάλαρα ἔχοντα. uno verbo χρυσοφάλαρον ἵππου vocat paulo inferius, ut et *Nicetas* l. 7 *Manuelis*. *Gregoras* 9 7: μεθ' ἐρυθροβαφῶν κοσημάτων, sect. 10: μετὰ τῶν ἐρυθρῶν ἐφεστρίδων. στρώσιον autem, quod et ἐφεστρίς, dat nomen equo, diciturque ὑπόστρωμα apud *Annam* citatam l. 4. adeoque longum et lateribus pendens asserit ut etiam calcaris ferrum illi referat infixum: καὶ μὴν καὶ ἡ τοῦ μύσπος ἀκμή τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς ἐνδανούσα τὸ ἄκρον τῆς ἐφεστρίδος, ὁ ὑπόστρωμα λέγονσιν, ἀκλινέστερον τὸν ἵππότην ἐποίει. loquitur de regio eodem equo, quem l. 1 narraverat *Bryennio* tyranni-

dem ambienti ereptum, μετὰ τῆς ἐρυθροβαφοῦς ἐφειστίδος, ut ipsa iterum l. 4 testatur.

ib. v. 18. περὶ τῶν συρτῶν Meursius erudite.

ib. v. 20. καβαλλαρίκιον *catadromus, domiturae arena, manège.* in palatio, id est in areae parte.

p. 30 v. 7. *stragulum ephippium est σάγισμα.* Leo Grammaticus in Michaele Theophili: εὔρεν αὐτὸν ἐντετυλιγμένον ἐν τῷ σάγισματι τοῦ δεξιοῦ ἵππου, οὐ ἤλαυνεν. alia apud Meursium.

ibid. σκαπουλίαν] ita legendum loco illius καπουλίαν.

P 205

ibid. σκαπουλίαν] sensus, non vocis sonus venandus. σκαπούλιον quidem Latinae *scapulae* sono simile, at sensu longe semotum, cum oppositam fere animalis partem referat, *tergum* videlicet ac *imos lumbos*. ξενάπουλα vulgus profert; de quibus Simon Portius: ξενάπουλα οὐροπέγειον τοῦ ἵππου, *tergum equi*; nos *la croupe du cheval*. Hieronymus Germanus in Italo-Graeco vocabulario: *la groppa del cavallo*, τὸ ξενάπουλα. auctor porro equorum comiti, regio equo insidenti, nunquam totum ephippium sagulum ad arcos et collum usque, sed ad mediam tantum ephippii sedem substerni scribit; quod etiam a pedissequiis honoris erga dominos causa videmus observari, si quandoque heriles equos consendant.

ib. v. 10. στρατορίκιον verti cum Glossario, locum, in quo strator imperatorem in equum sublevare solet; nisi mavis reddere locum in quo equi sternuntur.

ibid. *stratorum locus* et statio est *στρατορίκιον*, non is quo illi sublevant imperatorem in equum, *πέξενμα* iam ab auctore vocatum.

ib. v. 14. *ephippiaria pila*, qua apprehensa exsilit eques in equum, est *κουπάσιον*, quod sit ephippii κόμπος, de quo supra, annumeratur vero ephippio, ut in comitis equorum ius transeat, eo quod ex auro lapillis ornato confici solet. περὶ τῶν τουφῶν dictum est alibi.

ib. v. 15. *lego τουφῶν* pro *φορούντων*, vel *φουτῶν*, de quo iam supra satis, c. 4.

ib. v. 18. de Theophilo imp. acerrimo iconoclasta lege Cedrenum Zonaram Manassem Glycam.

ibid. Θεόφιλον φασί] diffusius, at in eandem mentem narrat historiam Cedrenus: diversam habet Leo Grammaticus in Theophilo. conferet utrumque lector, ubi hic lucem aspexerit.

p. 31 v. 8. *rucharium vestiarium.*

ibid. *vestiarium* est, sicut et *βεστιάριον*: ut nihilominus subindicatum ab auctore discrimen inter utrumque observemus, dicendum *ζουχαρείον* esse cubiculariorum conclave ad sacrum cubiculum. favet synodus Florentina ultimis pene verbis, quae non in sacro cubiculo sed in conclavi viciniore, ἐν τῷ ζουχαρείῳ τοῦ βασιλέως, Graecos pontifices tomo unionis subscribentes manifestat.

ibid. σπάθη *spatha*, ensis. *spatharius ensifer* vel *satelles*, *σωματοφύλαξ*. *protospatharius*, primus inter *spatharios*, *spatharocandidatus*. *σπαθαροκουβικουλάριος*, *spatharius cubicularius*. *spathatus* *spatha munitus*. *σπαθία* *spathula*. de quibus vide Meursium et Rigaltium in Glossariis. ex dialogis S. Gregorii non ignotus est *spatharius* regis Totilae. et apud nonnullos Germanos instrumentum quoddam fossorium *ein spath*.

p. 31 v. 10. τζαγγία] melius τζαγκία, τζάγκαι, *tzancae*. proprie calcei imperatorii; et calcearius, qui eas conficiebat, τζαγγάς vel potius τζαγκάς dicebatur, non ut alii sutores, τζαγγάριος seu τζαγκάριος. ita enim hic legendum est, non τζαγμαρίος, ut edidit Iunius, cui *tzancae* et *tzancia* non placent, magis arident *tzaggae* et *tzaggia*, ut habeat occasionem nomen hoc deducendi ex Arabica lingua. sed potior est apud me fides codicum Lautheriani et Bavaricorum et Simeonis magistri officiorum in Pandecte Turcic. c. 199, qui τζαγκία et τζάγκας nobis exhibent; tametsi altera lectio illa τζάγκαι τζαγγία τζαγγάριος simpliciter reiici nec potest nec debet. scribitur etiam τζαγκάρης: hinc τέχνη τζαγγαρκή, *ars sutoria*. transit hoc nomen ad Latinos. Trebellius Pollio: *zanchas de nostris Parthiis paria tria*. ubi Casaubonus: *barbarici calceamenti genus tzangas vocarunt. sed varie scribitur hoc verbum. in codice Theodosiano de habitu intra urbem leg. 2 tzangae; in tertia tzancae. Graecis τζάγκαι aut τζαγγία, et τζαγγάριος harum artifex apud Tzetsem in Chiliadibus. Acroni zangae. Persurum vel Parthorum fuisse gestamen magni pretii ex hoc loco et similibus apparet. in fastis Graecis leguntur haec de rege Lazorum: τὰ τζαγγία αὐτοῦ ἦν ἀπὸ τῆς χώρας αὐτοῦ ρουσαλα, Περισικῶ σγήματι, ἔχοντα μαργαρίτας. Synodus Aurelianensis can. 22: monacho orarium in monasterio vel zancas habere non liceat.*

ibid. τζαγγία] Meursius *tzangae*, alii *calceamenta barbarica*. cuius formae fuerint non exponunt. illis etiamnum hodie utuntur in Oriente viri et mulieres promiscue; suntque cothurni ex varie coloratis pellibus tibiam adusque genu pressim et strictim tibialium more vestientes, quales iam suo tempore usitatos describit Procopius de aedific. Iustiniani l. 3: ὑποδήματα μέχρι εἰς γόνα φρονικῶ χρώματος, ἀ δὴ βασιλέα μόνον Ῥωμαίων τε καὶ Περγῶν ὑποδείσθαι θέμις. hinc Arabes Elpidium imperatorem in Sicilia renuntiari apud Theophanem in Irene et Const. περιέθειντο αὐτῷ τζαγγίον καὶ στέφανον. ex his, quae Meursius et ex eo Gretserus de *zangis* conguessit, plana relinquuntur et perspicua.

bi. v. 13. Equi *sagmarii* Graecis quidem noti et usitati sunt, sed educi non possunt ex illa Codini lectione τζαγμαρίος, quia vana est: substituendum enim τζαγγάριος vel τζαγκάριος. et ut prior scriptura retineretur, non *sagmarius*, ut Iunius, sed potius *tzagmarius* vertendum esset: nam *sagmarius* Graecis non est sutor, cum a *sagmate* formetur. est autem σάγμα vel θήκη τοῦ ὅπλου, *theca* seu *vagina armorum*, vel *onus iumenti sarcinarii*. hinc *sagmaria iumenta* vel *sagmataria* vel *samaria* Graecis, quae nostris *clitellaria*; ad quorum ultimum alludit vox Germanica *saum-ross*, seu ut alii, *sammer ross*, et *saum*, id nimirum quod huiusmodi equus gestat. Suidas: σαγμαρία τὸ παρ' ἡμῶν λεγόμενον τοῦλδον, τὰ βαστάζοντα τὴν ἀποσκευὴν καὶ τὴν μετακομιδὴν τῶν ἐπιτηδείων Mauricius apud Rigaltium: τοῦλδος ἦτοι τὰ σαγμαρία. idem. l. 1 c. 6 dixerat ἵππους σαγματαρίους. sic Isidorus *caballum sagmarium* et *mulam sagmariam*. Vegetius l. 3: *impedimenta, sagmarii, calones vehiculaeque in medio collocentur*. nec Latinis ignoti sunt equi *sagmari*, ut patet ex S. Bernardo l. 3

de considerat. c. 7, ubi Vossius *sagmarii*, loco vulgatae lectionis *sammarii*, etsi in Latinis *summarii*, *saumarii*, *sommarii* lectio etiam defendi possit, quia *sagmarii* nomen varie varii corruperunt et ad idiotissimum suum inflexerunt. hinc in libello de miraculis S. Udalrici, nec ineleganti et satis antiquo, inquit Casaubonus in Lampridium *obtulerunt de cera quantum unus fortis saumarus portare potuit*. deducit idem Casaubonus *sagmarios* a *sagmate*, et recte; et *sagma* ait esse id quod iumento imponitur, ut *mollius vehat et sine noxa sua. differt sagma a sella: nam sagma proprie est quod iumentis onera baiulantibus imponitur; sella equorum est vel aliorum animalium, quibus homo vehitur*. dicitur etiam *σαγή* et *sagum*, quod significat omne operimentum quod iumentis imponitur. vide Casaubon. ad Lamprid. fol. 321. sed prior significatio potior est. Graeci flectunt *σάγμα τοῦ σάγματος*, Latini *sagma sagmae*; quae corrupte vulgo dicitur *salmus*, inquit Isidor. l. 20 Etymol.

ibid. *τζαγγάριος*] Simon Portius cum auctore *συντεύς, συντοτόμος, ὑποδημάτων δημιουργός. calceolarius, sutor.* apud Theophanem in Iustiniano τὰ *τζαγγάρια*, officinae *sutoriae*. rem totam profero, et alios in ordine compositurus extra chorum salto. conquerebatur populus in spectaculis coram imperatore de Calopodio cubiculario: *καλοπόδιον* autem (quod alii *καλαπόδιον* pronuntiant) *tyrum calcearium* sive *pedem ligneum*, quo sutores utuntur, indicat, cum vero Calopodium de nomine non auderet populus dicere, nec se cognoscere internuntio mandatore responderet imperator, exclamavit populus: *ὁ πλεονεκτῶν με, τρισάγουστε, εἰς τὰ τζαγγάρια εὐρίσκειται, Καλοπόδιος nimirum.* vide Iustiniani aetate imperatores iam *tzangis* usos.

ibid. τὰς *προκύνεις*. dubitat Meursius num viri docti, id est Iunius, *πρόκυνψιν* recte vertant *oratorium*. si non recte vertunt, cur non melius quid suggeris? si voculam ipsam nimis grammatice urgeas, *πρόκυνψις* non est *oratorium*, sed locus eminentior, unde imperator eminere, prospicere et prospectare seu despectare poterat. si rem ipsam consideremus, *πρόκυνψις* est *oratorium*, quia locus ille sine dubio non erat eo destinatus ut imperator inde tantum prospiceret, sed ut rei divinae et precibus quoque fundendis operam daret. unde ab oratione illic fieri solita *oratorii* appellatio loco accessit.

ib. v. 14. τζαγγάς] quia commune et vile *τζαγγαρίον* nomen apud Graecos, *τζαγγάς*, quasi digniore honoris titulo donatus, *aulicus sutor* vocatur. an non *ficus* semper *ficus* et *scapha* *scapha*?

ib. v. 15. παιδόπουλον] ω in ον commutato vox *πῶλος* alteri adiuncta diminutivum quid semper sonat; hinc *παιδόπουλον* *adolescens, puer honorarius*, prout superius τὸ *ἀετόπουλον* et *ἀυθεντόπουλον* *parvam aequilam, parvum dominum* referre dictum est.

ibid. Iunius legit τοῦ *βεστιαρίου ἐντός*, et huic suae scripturae mira phasmata superstruit, ad verbum: *vestiarii quod est intus (nempe in cerebro Iunii) et interioris.* et mox tria *vestiaria* adducit, *vestiarium* proprie dictum a veste, et *vestiarium* minus proprie *ταμίειον*, et *vestiarium vestibulum* palatii, per catachresin seu abusum

vocis. duo priora vestiaria agnoscimus; tertium summa catachresi confictum ad suum auctorem remittimus. dicit Codinus *vestiarium* hoc vulgo vocari *ἀλλάξιμάριον*, ab *ἀλλάσσω* *muto*. hinc *ἀλλάξις mutatō*, et *ἀλλάξιμάριον*, quasi dicas *mutatorium*.

p. 31 v. 16. quasi *mutatorium ἀλλάξιμάριον*, optime. at non ita *vestes mutare* significat τὸ ἀλλάσσειν, quin proprie novas easque *sacras accipere* indicet. Euchologium: ἀλλάσσει ὁ ἱερεὺς. Nicetas: *πέμψας ἱερέα μετὰ τοῦ εὐαγγελίου ἀλλαγμένον*: ita corrupte *ἠλλαγμένον* vice. *ἀλλάξιμάριον* itaque est locus in quo vestes imperatoriae, quae et *sacrae*, reponuntur.

ib. v. 18. *anacara*] Iunius, ut Arabismi specimen edat, *anacara* haec ex Arabia advocat: nam vasa sive cacabos aut lebetes vocales vocari ab Arabibus *anakara*. eiusmodi ferme esse quae in Germania appellantur *kesseltrommel*. cur non *heerpauken*, quae etiam in equis pulsari possunt et solent? tympani genus inferiore parte rotundum, quo principes hoc etiam aevo uti et delectari consueverunt.

ibid. tympana inferiori parte rotunda. ita Meursius. cur rotunda potius quam plana vel quodvis aliud vox significet, edisserat. lego apud Nicetam in Manuele l. 5: *ἐβαρνήχει τὰ κύμβαλα*, ubi alia lectio habet *ἀνακαράδα*. sunt itaque τὰ ἀνάκαρα eadem quae κύμβαλα: at cymbala a tympanis quam diversa, licet in Cybeles matris deorum a Gallis ad invicem iuncta; unde et Apionem, qui se cymbalum mundi iactabat, tympanum iuventutis potius vocandum asseruit Tiberius. quae tandem κύμβαλα? Suidas: *θυμεικὰ παίγνια*, *histrionum musica et ludicra instrumenta*. in epigrammate: *καὶ κύμβαλ' ὀξύδονπα κοιλιχέλεια*. Turnebus Advers. 26 33, in hoc Propertii "*cymbala Thebano concrepuere deo*," si quis me roget, inquit, quale cymbalum fuerit, eum mittam ad herbam cotyledonem, cuius folia cymbali speciem referunt. Scribonius Largus: *item mentastrum vel radicem κοτυληδόνας*, quae herba similia folia cymbalis habet. haec ille. addo cotyledonem etiam cymbalion apud Tragum vocari. vide figuram apud Matthiolum et alios physiologos Dioscoridis commentatores.

p. 32 v. 11. *ὅτι ὁ πρωτοστράτωρ*] scriptis a Gretsero post Meursium de cursu et cursoribus addo ex Tacticorum Leonis const. 7 locum auctoris de protostratore sententiam diserte explicantem. *ἑτέρα δὲ κίνησις, ὥστε ἐπιδιώκης, ὅτε μὲν σὺν ἑλασίᾳ, ὡς κούρσωρας, οὗς οἱ νῦν προκλάστας λέγουσιν, ὅτε δὲ συντεταγμένως, ὡς διαφένσωρας, οὗς ἡμεῖς καλοῦμεν ἐνδίκους. καὶ εἰ μὲν ὡς κούρσωρας χρη̄νινεῖν, παράγγελλε "δροῦω ἔλα," καὶ ἕως ἐνὸς μιλίου ἀποκινῶσι σὺν ἑλασίᾳ. ἐὰν δὲ ὡς διαφένσωρας, παράγγελλε "μετὰ τῆς τάξεως ἀκολούθει," καὶ ἀκολουθῶσι συντεταγμένως.* ex hoc Leonis alium Cedreni percipies locum in Michaelae Curopalate. Leonem Armenium imperium auspicantem, regiam assumpturum vestem, communem quam deponerat τῶ τῶν ἱπποκόμων στρατεύοντι Μιχαήλ, protostratori Michaeli, Balbo nimirum, dedisse retulerat, eundemque dato intervallo de tyrannide affectata suspectum a Leone missum τακτικὰ διδάσκειν τὸν ὑπὸ χεῖρα λαόν describit. ut quid nisi quia cursores et defensores, auctore teste, ducebat, ita τὰ τακτικὰ eos docere teneretur?

ibid. κουρσεύοντων] *κουρσεύειν* est *praedari*, *praedas agere*. possunt tamen hic per *κουρσεύοντας* etiam illi intelligi qui in hostes extra ordinem excursiones faciunt. paulo post τὰ κουρσεύο-

μενα sunt spolia, praedae. et infra c. 16 dicitur ἀπὸ τοῦ κούρσου dari pars quinta imperatori: inepte Iunius ex cursu, verte ex spoliis. quinta pars cedit rationibus seu aerario regis, πενταμοιρία; pro quo codex vitio librarii πανταμοιρία. vide Rigalt. in Gloss. v. κούρση, ubi Iunium reprehendit quod ἀπὸ τῶν κουρσευομένων p. 59 c. 5 vertit a cursoribus, quia vertendum erat ex spoliis, ex praeda. hinc κουρσεύειν, et ut in Turcograecia κουρσεύουν praedari, populari, sic p. 57 δεφένσωρ τῶν κουρσευόντων rectius redditur defensor eorum qui extra ordinem in hostes procurrendo dant impetum et ante omnes dimicant. cursores enim seu κουρσεύοντες sunt πρόμαχοι οἱ προτρέχοντες τῆς παρατάξεως ἐν τῇ συμβολῇ τοῦ πολέμου καὶ τοῖς φεύγουσιν ἐχθροῖς ὀξέως ἐπιτιθέμενοι, ut ait in suis Tacticis Leo imperator. item cursores sunt ἐνεδροί, ut idem imperator docet; deque his loquitur Curopalata, non autem de cursoribus, quos Graeci δρομείς, Latini proprie cursores nominant. etiam Latinis mediae aetatis cursarii sunt praedones et piratae, qui terras et maria praedarum gratia percurrunt.

De pentamoeria imperatori ex spoliis danda elegans exstat locus in historia Ioannis Cantacuzeni: nam cum de bello ab Andronico imperatore adversus Albanos gesto partitisque sine numero spoliis agit, sic praeter caetera scribit. ἔθους δὲ ὄντος πρότερον τῇ στρατιᾷ, ἐπειδὴν τινος κρατήσωσι λείας ἢ πλείονος ἢ ἐλάττονος, τὴν πέμπτην μοῖραν παρέχειν ἀριστεῖον βασιλεῖ, καὶ μετ' ἐκείνον τῷ μεγάλῳ δομεστικῷ Ἰσην οἷα δὴ τῆς συμπάσης ἡγουμένῳ στρατιᾶς, τότε οὐδὲν ἐποιοῦν τῶν εἰωθότων, οὐδὲ τις ἠνώχλει αὐτοῦς περὶ τῆς πέμπτης μοίρας, ἀλλ' ὥσπερ ἐξ ἀεννάων ποταμῶν ἐξῆν ἐκάστω, ὅσων ἂν βούλοιο, κύριος γενέσθαι. haec Cantacuzenus. P 207

ib. v. 17. dicit Codinus protostratorem ex praeda capere πάντα τὰ ποικίλα, quae appellatur φντίλια. quae sit ratio huius nominis, nondum a viris doctis explicatum est: nam quod Iunius futilia vertit, id paucorum approbatione fecit. sunt qui suspicentur legendum βιτάλια, hoc est victualia.

ibid. vere futilia sunt et pueriliter a quibusdam ingesta circa τὸ φντίλιον, quod Graecis recentioribus, sicut et Turcis τὸ fitil, quod primo refert ellychnium, deinde funem pyritem, quo milites tormentis explo-dendis diutius servant ignem, méche d' arquebuzes, ultimo vulnerarium peniculum a chirurgis ad vulnera probanda. spoliolum itaque partem protostratori assignatam vocabant milites φντίλια, quasi ad linea vel pyritem comparanda leve adminiculum. sic officiorum praemia Graeci ἴδὲμ μαντίλια, Gallicum vulgus chirothecas, puellarum aciculas etc dicunt, ut grati potius animi monumentum quam debiti mercedem et villia mercenariorum obsequia compensata expriment. quae nam autem φντίλια censenda, reparata ex Regiis vera germanaque lectione discimus esse τῶν κουρσευομένων ζῳίων πάντα τὰ ποικίλα, animantium praeda captorum quaecunque pilis et colore sunt varia: quaevis enim discoloria etiam hodie vocant ποικίλα, eademque in protostratoris sortem ex praeda obtingunt ceu eius φντίλια.

ib. v. 20. τὰ προστάγματα] ἐντάλματα vocat Ius GR et διατάξεις.

p. 32 v. 20. chrysobullas] Graece τὰ χρυσόβουλλα et χρυσόβουλα aurea bulla. a sigillo nomen ad integras literas venit. hinc etiam constitutiones pontificum Romanorum *bullae* dicuntur, et *bullarium* liber in quo illae literae seu bullae continentur. *bull*a proprie est orbiculus seu ornamentum circularis formae, superne clausum et intus cordis figuram habens. olim pueritiae appendebatur tanquam amuletum contra fascinationes. ab hac orbiculari figura bulla translatum est nomen ad sigilla, quae literis appenduntur: sunt enim circularis figurae; et quia nonnullis literis appendebatur *aurea bulla*, quibusdam *plumbea*, quibusdam *cerea*, hinc factum est ut ipsae etiam literae ab hoc sigillo vocarentur bullae aureae vel bullae plumbeae vel bullae cereae, nimirum χρυσόβουλλα, κηρόβουλλα, a χρυσόβουλλον et κηρόβουλλον. *chrysobullae* summam auctoritatem obtinebant, subscriptae manu imperatoris διὰ κινναβάρεως *cinnabari* (seu *rubrica*). quin et cruces interdum addebant. Phranzes l. 3 4: *imperator manu sua eo vidente tres cruces cinnabari in fronte bullae ad confirmationem pro consuetudine exprimit, bullamque auream legato in manus tradit.* etiam hodie literis, praesertim contractuum, apponi solet thecula, aliquando lignea, aliquando ex lamina, aliquando ex pura cera, in cuius medio sigillum exprimi solet. haec thecula aequae recte vocabitur *bull*a ac *theca* illa imperatorum Graecorum. hinc βουλλεύειν *bullare* vel generatim *litteras signare*, sive hoc per *bullam* fiat sive absque *bull*a; et βουλλωτήριοιον sigillum, forma, in qua bullae exprimuntur. incertus auctor apud Etymologum: ὡςπερ εἰς τὸ βουλλωτήριοιον τυπόμενος ὁ μόλυβδος τύπον ποιεῖ καὶ εἰκόνα ἀποτελεῖ. et sine dubio bullae imperatoriae imperatoris imaginem repraesentabant.

ibid. nil communius quam χρυσόβουλλον sive χρυσόβουλλον *imperatoris mandatum, constitutionem, diploma, rescriptum, chirographum, codicillos* significare. at non ex eo quod aureis literis scriberetur, ut inquit Meursius, sed quod sigillo sive *bull*a aurea, quod in eis scriptum, muniretur; quanquam olim etiam aureis literis scripsisse non denegandum Luitprando dicenti: χρυσοβούλιον, id est *epistolam auro signatam, mihi dederunt vobis (regi) deferendam. tulerunt autem et alias literas argenteo signatas, a curpalate imperatoris fratre ad Romanum pontificem missas.* deinceps vero literis purpureo liquore ductis subsignavit imperator. his testimoniis utrumque liquet. Nicetae in Manuele Comn. l. 4: ἐρυθροδάνω ἐνημανθὲν ἀφήκε γραμματίον, *cinnabari signatum emisit codicillum.* inferius: τῆς βασιλικῆς βαφῆς δελτάριον, *regii, id est purpurei, coloris tabulae.* l. 7: τῷ ἐρυθρῷ τῆς βασιλείου βαφῆς ὡς αἵματι ἀναθάλας ἐζώωσεν. Cedreni in Tiberio 1: ἀσφαλισάμενος διὰ σφραγίδος χρυσοῦ τοῦ μὴ πολεμῖως ἐπέρχεσθαι. Basilii in porphyra nati: καὶ ὥστε ἀσφαλῆ καὶ ἀμετάθετον εἶναι τὴν παρούσαν διάταξιν, οἰκεία χειρὶ ὑποσημηγόμενοι, χρυσοῦ σφραγίδι ταύτην ὑποσφραγισθῆναι διαρρισάμεθα. Nicephori Botaniatae: καὶ γὰρ ἐπισφραγίζουσα ἡ βασιλεία μου τὰ κεκριμένα καλῶς καὶ οἰκονομηθέντα συνοδικῶς, καὶ τὸ παρὸν ἐξέθετο χρυσόβουλλον εἰς ἐπικύρωσιν τε καὶ στερεότητα, ὑποσημηγμένη ἐν αὐτῷ δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων, καὶ διὰ τούτων τὴν ἀλήθειαν φανερωτέραν ὑπαγορεύουσα, κορώνην ὡςπερ δὴ τινα χρυσοῦ τὴν ἀληθῶς σφραγίδα τούτω ἀπαιωρήσασα, τὸ ἡμίτερον εὐσεβῆς καὶ θεοπροβλητον ὑπεσημήνατο κράτος. Alexii Comneni, qui et aureum

sigillum cerae impressum testatur, Nov. 2 tom. 2 Iaris GR: *κᾶν διὰ κινναβάρεως ὑποσεσημασμένη τυγχάνη ἀντιγραφὴ, κᾶν τὴν κηρόβουλλον σφραγιδα φέρηται. eiusdem No. 4: ὡς ἂν εἰδηται πᾶσι γένηται διὰ γραμμάτων τοῦ βασιλέως ἐρυθρῶν, καὶ ἡ διὰ κηροῦ σφραγίς (προσετέθη). sigillum cereum aurea bulla impressum e serico pendeat.* Nicephorus Botoniates iam relatus et anonymus alibi citatus: *Μανουὴλ εἶχε τὸ σύνθηδες κανίκλωμα καὶ τοῦ βασιλέως γραφὴν "Μανουὴλ ἐν Χριστῷ θεῷ πιστὸς βασιλεὺς," καὶ κάτωθεν ἀπηρωρημένην βούλλαν χρυσοῦν διὰ μετάξης ὀξείας, e serico violaceo bullam appensam, hoc est sigillum. Nicetas Manuelis l. 1: γράμμα ἐρυθροσήμεντον σφραγιδί τε χρυσεῖα καὶ σερικῷ νήματι ἐμπεδον, κόγχης ἀναδεδευμένω αἵματι, τῷ κλήρω τοῦ μεγάλου νεῶ ἐπιδίδωσι. ex his ἡρυθροδανημένη βασιλείος γραφὴ, purpuratus codicillis regius, apud eundem secundum aliam lectionem: apud Comnenam χρυσοβούλλιος γραφὴ, χρυσοβούλλιος λόγος γεγραμμένος, apud Cantacuzenum χρυσοβούλλον δικαίωμα, apud Zonaram ἔγγραφον χρυσοσήμεντον, apud Nicetam iterum βασιλικὸν ἐρυθρόδατον, in Andronico l. 2, et in Balduino ἐρυθρόγραφον γράμμα et similia liquent. Alexium secundum atramento communi nigrisque literis semel nomen exarasse, literis ad synodum missis, refert Nicetas: βιβλίον λαωνίζων ἐκτίθηται πρὸς τὴν ἑρᾶν σύνοδον, καὶ τοῦτο ὑποσημηγνόμενος κάτωθεν διὰ μέλανος τῷ οἰκείῳ ὀνόματι, ἐπὶ κοινῆς ἀκροάσεώς τε καὶ σέψεως ἀναδίδωσιν. Andronicus senior imperio nuntium omnino remissurus ἄνω μὲν ἐρυθρὸν προύθηκε τὸν τοῦ θείου σταυροῦ τύπον, mox velut scripta tabula privatus redditus κάτω δὲ μέλανα.*

p. 32 v. 20. *πρὸς τε ῥήγας*] solos Romanorum Persarumque principes βασιλέας vocatos a Graecis historicis, quotquot reliquere monumenta commonstrant; eoque nomine, quos imperatores dicimus, voluere significatos: aliis supremo iure, regno constituto et imposita sibi corona utentibus ῥηγῶν appellacionem fecere communem, ex quo Genserichus eam sibi propriam fecit. Theophanes: ὁ Γεζέριχος τῷ Οὐανδαλικῷ πλήθει πολλὸς γενόμενος καὶ ῥήγα καλέσας ἐαυτόν. secutus Odoacer τὴν τοῦ ῥηγὸς περιέθετο ἐαυτῷ προσηγορίαν. ab his alii atque alii: τῶν Οὐννων et τῆς Φραγγίας apud Zonaram ῥήγες dicti: nulli quam Carolo M, βασιλεὺς Ῥώμης a Cedreno in Irene dicto, βασιλέως nomen commune factum, nec ipsi Occidentis imperatori, quem Anna Comnena ῥήγα Ἀλαμανίας solum agnoscit Alex. l. 3. proinde quod Nicetas Andronici l. 1 Belam Hungariae ῥήγα, imperatoremque Occidentis in Alexio 3 vocet iterum Ἀλαμανίας ῥήγα. nil mirum; cui sicut et aliis Graecis solum Orientis vel Persarum principem βασιλέα salutare gratum. oppressi tamen Bulgarorum armis tandem coniugii pacisque foedere inito principem eorum βασιλέα vocant apud Luitprandum in Legatione.

ibid. sultanos] Leunclavius in Onomastico Musulmannico: *sultan Alem dominus mundi. sic appellare Turci principem suum solent; quod vocabulum significat, ut Cedrenus ait, παντοκράτορα καὶ βασιλέα βασιλέων, imperatorem omnium et regem regum. a Turcis iam vulgo pro domino usurpatur, et nomen hoc princeps eorum habet κατ' ἔξοχὴν, ceu solus et maximus dominus.*

Arabum ἀμηρᾶς, Turcarum principes σουλτάνους propria gentium illarum lingua Graeci dixere: eapropter ubi legimus apud Nicetam ἀμηρᾶς, alia lectio σουλτάνους ponit. sultan autem Turcicum principem denotat.

ib. v. 21. *τοπαρχας*] paucarum urbium aut unius provinciae princeps est *τοπαρχης. toparchias, quales nos ducatus vel comitatus, describit Codin. Curopalat. de Offic.*

Nicetas Alexii 3 3 veteris editionis p. 566. cum satrapis confundit p. 578. exinde p. 586 Bonifacium Montisferrati marchionem, Balduinum Flandriae, Henricum S. Pauli et Ludovicum Blesensium comites *τοπάρχας τινάς εὐγενεῖς* scribit; quorum praecessores Hierosolymitanae protectionis antesignanos, *τοπάρχας* et *κόμητας*, non uno libri tertii loco memoraverat Anna Comnena.

p. 32 v. 21. *λογοθέτον ὑπηρέτημα*] de memoratis referebat ad imperatorem. Leo Grammaticus in Michaele Theophili: *Θεόκτιστος λογοθέτης ἐλθὼν εἰς τὰ ἀσηρητέια κρατῶν τὰς ἀναφοράς*, et infra: *ἐκελεύσθη μετ' ὀργῆς ἀνοίξει τὰς ἀναφοράς καὶ ἀναγνώσει*. crescente quoque logothetae auctoritate decrevit caniclei dignitas, et ut ille rescripta chryso-bullaque principis emitteret, purpura, qua sola subsignabat imperator, ei commissa: canicleo restituta legitur, Manuelis l. 3 apud Nicetam. fidem insuper deo et populo se servaturum in eius manibus pollicebatur principes recenter institutus, prout suo loco referetur.

p. 33 v 1. domesticij] differt iste a domestico mensae et ab aliis domesticis. ita vocabatur *παρὰ τὸ δομεστίνιον* seu *δομεστικεῖον*, quod est res domestica, cuius iste curam gerebat, quamvis in catalogo officialium, supra c. 2, non compareat: erat ergo iste domesticus domesticij, de quo infra iterum Codinus c. 7.

ibid. mutat quidem sensum, at corrigit et meliorem reddit Regiorum AB lectio, quae haec est: *καὶ τοῦτο μὲν ἴδιον τοῦ μεγάλου λογοθέτου ὑπηρέτημα, τὸ δὲ τοῦ μεσαστικίου* (vel ut B, *μεσαστικεῖου*) *ἐνεργεῖν, ᾧ ἂν ἐπιτάξει ὁ βασιλεὺς*. et hoc munus proprium est magni logothetae (ad reges nimirum, sultanos et toparchas scribere), *intra limites autem imperii sacras mittit is cui imperator mandaverit*. ibi *μεσαστίνιον* a me appellative (Grammaticorum more loquor) sumitur, et subiectas imperatori regiones, ceu *mediam* eius *dicionem*, referre addubito. certior nihilominus affirmo *μεσαστίνιον* proprium officii nomen aestimandum, eius nimirum cui negotia, imperij statum, secreta, personam ipsam fidentius committit imperator; cum quo curas dividit; qui inter populum milites senatum principes externos et ipsum imperatorem *medius* et *sequester* intercedit; qui cum ad hoc munus non ex meritis semper, velut logotheta, sed ex sola principis gratia favoreque advocetur, recte scripsit auctor, τὸ δὲ τοῦ μεσαστικίου ἐνεργεῖν ἴδιον (ei namque particulae iam praemissae iungitur) ᾧ ἂν προστάξει ὁ βασιλεὺς: hoc est, *mesasticij*, quasi dicas sequestri, munus exercere ad eum attinet cui praeceperit imperator. *mesasticium* huiusmodi describit Nicetas Manuelis l. 1: *μελεθωρὸν δὲ μεσεύοντα καὶ τῶν οἰκείων ὑποδρηστήρα διαταγματῶν τὸν Ἁγιοθεοδώριτην τίθησιν Ἰωάννην. καὶ ἦν ὁ μὲν τῷ προσώπῳ τοῦ βασιλέως αἰεὶ ὀπτανόμενος, καὶ τὰ τούτου ἐντάλματα ὅσα καὶ ἐμφάσεις ἐκ κρείττονος μόρας ἐνδεχόμενος. vocem μεσεύοντα inter alias observo, τῷ μεσάζοντα significatu parem a nullo negandam: μέγαν porro μεσάζοντα protovestiarium Cabasitem, nec non alium μεσάζοντα Cantacuzenum memorat Chronicon CP. iam vero ἀπὸ τοῦ μεσάζειν μεσαστίνιον deduci solus ignorat qui Graeca nescit. μεσαστικός igitur ille est μελεθωνὸς μεσεύων, τῶν βασιλικῶν ὑποδρηστήρη διαταγματῶν, τοῦ βασιλέως τὰ ἐντάλματα καὶ ἐμφάσεις ἐνδεχόμενος, quem eundem auctor ait ἐνεργεῖν ὁ ἂν ἐπιτάξει ὁ βασιλεὺς. talis, me iudice, ante tyrannidem arreptam fuit Phocas, qui ἐντολικαίριος a Theophane, a sacris mandatis fuisse scribitur in Mauricio; qui in aula, quod mandator in exercitu, τὰ μανδάτα γνώμη τοῦ ἀρχοντος διδοῦς, exsequebatur. ita Mauricius alius. at iterum Theophanes: ὁ στρατὸς ἐντολικαίριος ἔπεμψε πρὸς τὸν βασιλέα.*

ib. v. 2. ὁ μέγας στρατοπεδάρχης] hoc eius officio Zonaras celebrat in Nicephoro Phoca: Πέτρον ἐκτομίαν, δραστήριον δέ γε καὶ ἐμβροδίη, καὶ ἄρχειν εἰδότα στρατιωτῶν στρατοπεδάρχην ὀνομάσας, ἐν' ἐν Κιλικίᾳ δοίη χώραν τῇ στρατιᾷ τὸν χειμῶνα διαγαγεῖν. is idem videtur τὴν τοῦ χάρακος ἐπιστάσιον πᾶσαν ἐπιμελούμενος. Curopalates.

ib. v. 3. ποτῶν, potus seu poculentorum, non ποδῶν, ut Iunius, qui instrumenta vertit. sed lectio nostra confirmatur ex codicibus Bavaricis et Lautheriano; et res per se clara est, quia non minus curandum est ut exercitui non desit potus quam ut non desit cibus.

ib. v. 4. εἰς τὴν παράστασιν] omnium qui dignitates et officia tenent, circa imperatorem in solio sedentem, cum vestium apparatu et insignibus stans famulatus est παράστασις. δουλοπρεπῶς παρεστάναι scripsit Nicetas in Isaacio Angelo, et iterum: οἱ Ῥωμαῖοι παραστατοῦντας ἔχουσι ἅπαντας. in Alexio secundo: εἶχον εὐθύς τοὺς παρεστᾶτας, καὶ ὅσοι-περ ἐκείνῳ συνήδρευον διὰ γένους λαμπρότητα καὶ ἀξιωματίων σεμνότητα, ὁμοφώνως ἀνακραγόντας. imperii tamen collegae assident. Luitprandus de legatione: sedebant ad sinistram non in eadem linea, sed longe deorsum duo parvuli imperatores. potuit et Caesar quandoque sedere. Theophanes in Michaele Theophili: τοῦ Βάρδα Καίσαρος τῷ βασιλεῖ προσελθόντος συγκαθίσαντός τε καὶ συνομιλοῦντος. licuisse nonnunquam aliis sedere τῆς ἐπιτροπῆς γενομένης, ipsumque imperii collegam quandoque stetisse, narrat Cantacuzenus 1 8 hoc assidendi ius pontifices Graecos ab Andronico postulasse, eoque licet obtento ridicule privatos, libro vitae eius 3 Nicetas ostendit. de patriarcha coram imperatore sedente suo loco dicitur.

ib. v. 12. hyperpyrum] monetæ genus. indocte Iunius *velum et involucrem coloris ignei.* longe deterius Leunclavius in legatione ad Armenios, ubi haec Theoriani, qui Cpolititanus legatus fuit, verba leguntur: ἔστωσαν ὡς ἐν ὑποθέσει ὑπέρπυρα τρία, μιᾶς ὄντα φύσεως, χρυσοῦ δηλονότι. εἰὰν οὖν τούτων ἐν πυρακτῆσῳ, ἔσται πάντως τὸ πεπυρακτωμένον δύο φύσεων, λέγω δὲ πυρὸς καὶ χρυσοῦ. εἶτα ἐνάσας τοῦτο τοῖς λοιποῖς δυσὶ τοῖς μὴ πεπυρακτωμέ- P 208 νοις, ἐρωτῶ πόσα νῦν εἰσὶ ταῦτα τὰ ὑπέρπυρα; τρία ὡς πρόην, ἢ διὰ τὴν φύσιν τοῦ πυρὸς ἐγένοντο τέσσαρα; quae interpres ita vertit: *sint tria hic velut igne potiora, prorsus inscite. vertendum: faciamus hic tria esse hyperpyra, unius naturae seu materiae, aureae verbi gratia. si igitur unum ex his ignescere faciam, omnino ignitum illud diabubus naturis constabit, ex igne videlicet et auro. si deinde alia duo non ignita adiiciantur, quaero quot nunc sint huius generis hyperpyra?* (interpres quotnam sint haec ignita? male: unum enim tantummodo hyperpyron ignitum est ex hypothesi facta) *num tria ut antea, an propter naturam ignis facta sunt quattuor?* in eundem errorem incidit idem interpres fol. 114, ubi τῶν ὑπερπύρων vertit *ignis vi potiorum*, absque ullo sensu: vertendum enim *hyperpyrorum*. neque nomine Latino hoc monetæ genus exprimi potest. in Pandecte Turcico recte de hyperpyris scribit Leunclavius. sed hic tantus error detegendus fuit, ne qui in errorem inducantur. hinc *hyperpyrarii*, qui *hyperpyra* tributî nomine solvunt. vide quae diximus tom. 3 de

S. Cruce l. 1 27. elegans locus de hyperpyris exstat apud S. Antoninum tom. 3 Histor. tit. 19 c. 8 § 3. agens enim de Tartarorum immanibus usurarum exactionibus ita scribit: *miles quidam in Georgia de quingentis hyperpyris a Tartaris acceptis et per annos quinque retentis coactus fuit eis reddere septem milia pro usuris. quaedam etiam domina Tartarica pro quinquaginta ovibus, quas cuidam commiserat et ille per septem annos tenuerat, petiit ab illo pro usuris illarum ovium hyperpyra septem milia, quae omnia ille coactus est solvere pro usura.*

Argenteum, ut et aureum nummum, ita reperio dictum, argenteum quidem nondum in oblivione penes hodiernos Orientales, ut quod adhuc plurimum in oribus eorum sonans me audivisse memini; illudque est de quo quam late Leunclavius Pandect. Turc. p. 117 scripsit: decem aut duodecim eiusmodi nummum integrum complebunt. aureum ipse aureus est nummus; de quo Guntherus in historia captae Cpoleos: *solvebat nummum aureum, qui perperam vocari solet, ferdoni, id est quartae parti marcae unius, aequivalens. perperam pronuntiabant Latini, ut et hodie Graeci πέρπυρα: iperpera quoque scripsit Leunclavius ex aliis. aureum porro hic intelligi aequus lector mecum iudicabit, qui vile pretium primicerio reddendum mecum negaverit.*

p. 32 v. 17. ζογατόρων] rogatores sunt milites stipendia merentes, a roga, quod est stipendium. ζογεύειν est stipendia facere. accipitur etiam ζόγα pro donativo et honorario, quod alicui non ex debito sed ex gratia persolvitur. Suidas: ζόγα ἢ τῶν βασιλέων εὐσέβεια. roga est imperatorum pia liberalitas et magnificentia. usurpant etiam Latini. Miscella historia in Tiberio II: *duxit Anastasiam uxorem suam, et coronavit eam Augustam, et iactavit rogam multam.* apud Baldricum in historia Hierosolymitana excusant se milites Alexii imperatoris his verbis: *nos in roga imperatoris locati nihil aliud quam quod ipse imperat facere possumus.* sed de roga copiosius suo loco l. 3 com. c. 5 et c. 9.

ζόγα quid sit, non ignotum Rigaltium Meursium et eruditissimum Fabrotum legenti, eius definitionem a Suida allatam et a Gretsero mutilatam refero et expono. ζόγα ἢ τῶν βασιλέων εὐσέβεια καὶ φιλοτιμία. roga est imperatorum pietas et munificentia. erogabant imperatores quotannis de suo ecclesiis proceribus militibus populo stipendia et munera. ecclesiis collata εὐσέβεια, aliis quibuscunque donata φιλοτιμίας nomen promerentur. ecclesiae magnae stipendia Romanus Argyrus auxit. Cedrenus: *ἐνδέουσαν γὰρ τὴν πρόσδορον τῆς μεγάλης εἰδῶς ἐκκλησίας ἅτε οἰκονόμος ταύτης γενόμενος ἐν τοῖς ἐμπροσθεν χρόνοις, καὶ τῶν ἄλλων ὁπόσαις ὑπηρετεῖσθαι ἔθος παρὰ τοῦ ταύτης κλήρον, ὄγδοήκοντα χρυσίου λίτρας ἀνὰ πᾶν ἔτος χορηγεῖσθαι τοῦτοις τετυπαιεν ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ ταμίου εἰς προσθήκην.* Nicetas in Manuele l. 1: *τῷ κλήρῳ τοῦ μεγάλου νεῶ ἐπιδίδωσι χρυσόβολον τυποῦν αὐτοῖς ἀργύρεα ἐτήσια κέρματα εἰς μᾶς δις ἑκατὸν κορυφούμενα.* procerum rogam auctor descripturus est inferius; eiusque meminit Comnena l. 3: ζόγα, inquit, τῶν δοθέντων εἰκοσι ἀξίωματων, quanta nimirum viginti proceribus in dignitate penes imperatorem constitutus datur. ἀξῆσαν ζογῶν, eam militibus auctam ibidem memorat. erga cunctos exsiccatum hinc liberalitatis profluvium aegerrime fert Balsamon opusculo de Rogato l Iuris GR reperiendo p. 471; apud quem quoque leges τὰ ζογάγια catalogum et ordinem faciendae rogae. et apud Theophanem στρατιώτας ζογεύειν.

ib. v. 18. Φράγγων] Francos solos, id est Gallos, hoc nomine primo vocabant Graeci, unde divisio a Francis et Graecis imperio vetus proverbium Φράγγων φίλον ἔχης, γείτονα μὴ ἔχης. Cedrenus, tum in Leone Isauro tum alibi, ὄηγα Φραγγίας laudat, quem non alium a Francorum rege intelligendum ipsemet exponit. Italos tamen Apulos et Calabros, a Normannis Franciae populis ortos, Φράγγους non infrequenter vocat Curopalates in Michaelae Parapinacio, et Nicetas Manuclis l. 2 Φράγγους Σικελούς. Germanos pariter ita dictos apud Cedrenum reperies in Basilio. Latinos quoscumque, ut et Graecum vulgus hodie, ita nuncupat Anna Comnena l. 8. ἐνδοξότεραν tamen Φραγγίαν κατ' ἔξοχὴν intelligit ms R. n. 290. Latinos quoscumque ac maxime Gallos hic memoratos autumo, quos αἰμοχαρεῖς καὶ πολεμικούς, ac iterum δυτικούς Φράγγους vocat citatus Curopalates.

p. 34 v. 1. Quod dicit Curopalata Codinus, *curopalatae* officium, quo olimungebatur, fuisse suo tempore incognitum, id miratur Meursius, sibi que id tam longe annis dissito cognitum proficitur, idque ex Euagrío 5 1: τὴν φυλακὴν τῆς αὐτῆς ἐμπειπιστευμένος, ὃ κουροπαλάτην ἢ Ῥωμαίων λέγει φωνή. habet etiam aula Theodorici Gotthorum regis curopalatae, ad quem exstat formula l. 7 Variarum Cassiodori; quem ita describit ut nihil aliud fuisse videatur quam summus architectorum et architectonicae praefectus, *der oberst-baumeister*, aurea virga decorus.

ib. v. 9. μολυβδίνης βούλης] de cereis bullis supra, ubi de chryso-bullo. de plumbea locum profert Luitprandus, ubi merces e portu effe-rendas *plumbea* imperatoris *bulia notatas* asserit in legatione.

ib. v. 15. φέρει τὴν τοῦ βασιλέως σπάθη] id illi primitus ex officio concessum videtur a Theophane in Michaelae Theophili: ὁ Βασιλεὺς περιεπάτει φορῶν σκαραμάγγιον μετὰ σπαθίου, ὡς εἶδος τοῖς παρακοιμημένοις. sacri cubiculi praepositum pluviale imperatoris vestem imbribus et frigori propulsandis ei offerendam tulisse docet Leunclavius.

ib. v. 16. Miratur iterum Meursius ignorantiam Codini, quod logethae generalis munus incognitum fuisse scribat: fuisse enim praefectum aerarii generalis. sed liceat Codino citra reprehensionem quaedam ignorare, quandoquidem Meursius omnia scit.

ib. v. 18. κελλίον] ut monachi, ita et episcopi, in quibus versarentur aedes, vocavere κελλία. Isaacii Angeli Novella Iuris GR p. 172: ἀπεστάλησαν εἰς τὰ ἐν οἷς καταμένει κελλία ὁ Κυζίκου. et infra: εἶπον μὴ ἐφευρεῖν αὐτὸν ἐν τοῖς αὐτοῦ κελλίοις. patriarchae, ut e monasteriis assumpti, etiam in patriarchio *cellam*, τὸ κελλίον, teste Euthologio nostro, repererunt. ipsique tandem imperatores ecclesiasticorum morum aemuli, de quo nota prima in Curopalatae historiam disserit, in palatio angustam sibi condidere *cellam*, in quam tumultu negotiorum erepti se recipere. in huiusmodi penetrabile, retro cubiculum interius positum, secessit ab amicis monitus Andronicus senior, ne quid in eum molirentur iunioris fautores in exteriore triclinio stantes: τούτων ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἀνέστη τε ἀπέναντι τοῦ θρόνου καὶ πρὸς τὸν ἐνδότερον οἰκίσκου ἐχώρει, τὸν νέον βασιλεῖα τοῖς ἀκροαμένοις ἅμα παρὰ τὸν ἔξω καταλιπών. ita Cantacuzenus l. 1 c. 13. at c. 5 non minus angustam quam angustam depingit, adeo ut iuvenis imperator εἰσιὼν τοῦ οἰκίσκου τὴν θύραν, ἐν ᾗ καθήστο συνήθως ὁ βασιλεὺς, stemmatis in capite positi lapides ad superliminare nescius alliserit. de *celliotis* sive cubiculariis a *cella* dictis agit Phranzes 2 1.

p. 35 v. 7. *ἵνα δημηγορήσῃ*] verba fecere de rebus sacris ad senatum et populum imperatores Graeci. Theophanes Cedrenus Zonaras tam gravi morbo iactatum Leonem Sapientem referunt ὡς μὴ δυναθῆναι διαλεχθῆναι τῇ συγκλήτῳ τὴν συνήθη διάλεξιν, ἣ καλεῖται σιλέντιον. recuduntur ab amico Combefis, quas de Christo, de B. V., de sanctis plures vegetus pronuntiavit sermones. Alexander huius Leonis frater, referente Cedreno, ἅμα Νικολάῳ καθεσθῆεις ἐν τῇ Μαγναύρῳ, σιλεντίον γενομένου τὴν Εὐδθυμίον καθαιρέσειν ἐποίησατο. Manuel Comnenus, Niceta scriptore in eius vita l. 7, κατηχητήριους ᾤδινε λόγους, οὓς φασί σιλέντια, καὶ εἰς κοινὴν ἀνέπτυσεν ἀκοήν. de Leone Armenio dixerat prius brevis et mutilus continuator Theophanis τὸ πρῶτ' ἐποίησεν σιλέντιον ὁ υἱὸς τῆς ἀληθείας. idcirco demum ignem imperatoribus Christianis praelatum asserit Balsamon quod λαμπὰς διδασκαλικοῦ ἔστιν ἀξιώματος, et αὐτοκρατορες κατηχητικῶς ὁμιλοῦσιν τῷ χριστιανῷ λαῷ.

ib. v. 8. *εὐεργετήσῃ ὀφφικίον*] ita Comnenus Alexius, teste filia eius vitae l. 1, τὸ γέρας ἀπέλαβε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὴν τοῦ σεβασταῦ ἀξίαν, σεβαστὸς ἀναρρηθῆεις ἐκ μέσης συγκλήτου.

ib. v. 13. *apocrisarius*] est hic legatus, qui alterius loco imperatori aliquid proponit; quod tamen non nisi per protovestiariten, et hoc absente per magnum hetaeriarcham, et hoc itidem absente per primicerium aulae fieri poterat. cave autem ne ob ambiguitatem Graeci textus primum protovestiariten crees. non enim hic sensus est, *primum protovestiariten hoc posse*: sed inter omnes protovestiariten πρῶτον primum ante omnes esse cui imperatori aliquid in parastasi proponendi ius et facultas suppetat.

Sed ut ad apocrisarium vel apocrisarium dictum a responsis
P 209 revertamur, est internuntius responsum ferens aut accipiens, et est legatus vel procurator conficiendi alicuius negotii causa missus. in epistolis S. Gregorius magnus et alii Romani pontifices *apocrisariorum* et *responsalium* passim meminere, originem habet vox ἀπό τοῦ ἀποκρίνομαι, quod est *responsum dare*. hodie reges et principes in aula pontificis et aliorum regum suos habent legatos, qui revera sunt *apocrisarii*, responsis ferendis et accipiendis destinati. olim ecclesia Romana in Cpolitana habebat suum apocrisarium seu responsalem, qui in aula imperatoris residens res ecclesiae curabat; quo munere olim in aula Iustiniani functus est ante pontificatum S. Gregorius magnus. et in aula regum Franciae perpetuus erat apocrisarius, id est responsalis negotiorum ecclesiasticorum. Hincmarus epist. 3 c. 13 et 14: *quando Constantinus magnus imperator Christianus effectus propter amorem et honorem SS. apostolorum Petri et Pauli, quorum doctrina ac ministerio ad Christi gratiam baptismatis sacramenti pervenit, locum et sedem suam, urbem scilicet Romanam, papae Silvestro edicto privilegii tradidit, et sedem suam in civitate sua, quae antea Byzantium vocabatur, nominis sui civitatem ampliando aedificavit, et sic responsales tam Romanae sedis quam et aliarum praecipuarum sedium in palatio pro ecclesiasticis negotiis excubabant, aliquando per episcopos, aliquando vero per diaconos apostolica sedes hoc officio fungebatur; quo officio B. Gregorius in diaconi ordine functus fuit.*

et ex aliis praecipuis sedibus per diaconos id officium exsequebatur, sicut sacri canones iubent. et in his Cisalpinis regionibus, postquam Hludovicus praedicatione S. Remigii ad Christum conversus et ab ipso cum tribus milibus Francorum in vigilia S. paschae baptizatus exstitit, per successiones regum S. episcopi ex suis sedibus et tempore competenti palatium visitantes vicissim hanc administrationem disposuerunt. et c. 16. apocrisarius autem, quem nostrates capellanum vel palatii custodem appellant, omnem clerum palatii sub cura et dispositione sua regebat. infra c. 19 et 20: e quibus praecipue duo, id est apocrisarius, qui vocatur apud nos capellanus vel palatii custos, de omnibus negotiis ecclesiasticis vel ministris ecclesiae, et comes palatii de omnibus saecularibus causis vel iudiciis suscipiendi curam instanter habebant; ut nec ecclesiastici nec saeculares prius domnum regem absque eorum consultu inquietare necesse haberent, quousque illi praeviderent si necessitas esset ut causa ante regem merito venire deberet, si vero secreta esset causa, quam prius congrueret regi quam cuiquam alteri dicere, eundem dicendi locum eidem ipsi praepararent introducto prius rege, ut hoc iuxta modum personae vel honorabiliter vel patienter vel etiam misericorditer susciperet. apocrisarius quidem de omni ecclesiastica religione vel ordine, nec non etiam de canonica vel monastica altercatione, seu quaecunque palatium adibant pro ecclesiasticis necessitatibus, sollicitudinem haberet; et ea tantummodo de externis regem adirent, quae sine illo plenius definiti non potuissent.

Legatos sive apocrisarios ad se missos quomodo confabulationibus, victu suppeditato et parato hospitio Graeci susciperent, coniecimus ex Luitprandi legatione ab ipsomet scripta, quamvis infensum eius in Graecos animum duriora et parum aequa istorum officia irritaverint. ἐν παραστάσει se susceptum narrat. sederunt, inquit, cum imperatore ad disceptionem vestram secundum eorum traditionem sapientissimi viri, Attico pollentes eloquio, Basiliius paraximomenos, protosecretis, protovestiarius et duo magistri.

p. 35 v. 20. In uno codice Boico est ἐπίγυνωστον. in margine addit Ἰσως ἀνεπίγυνωστον. quam lectionem si sequamur, iterum plura scit Meursius quam Codinus. nos scimus, inquit, quale officium habuerit pappias: erat enim custos palatii. idque probat ex Constantini Manassae Chronico. miserum Codinum, qui Manassen prius non legerit quam libello isti conscribendo manus admovit.

ib. v. 22. ὁ ἑπαρχος] non adeo multis ante Codinum saeculis praefecti urbis vigeat munus, ut ex Cedreno in Leone Armenio et in Theophilo et ex Leonis et Constantini AA Ecloga tit. 4 facile dignosci queat: ὁ τῆς πόλεως ἑπαρχος πάντα ζητεῖ τὰ ἐγκλήματα, καὶ τὰ ἐν τῇ πόλει γινόμενα ἀκροᾶται. ius in praetorio exercuisse Zonaras demonstrat in Phoca: πλείους δὲ τῷ ἑπαρχῷ παρέδωκεν, ἵνα κολάσῃ αὐτούς, οἱ ἐν τῷ πραιτωρίῳ καθιέρχθησαν. reorum in praetorio fuee carceres. idem: οἱ δὲ ὄχλοι ὁμοῦ γενομένοι ἐνέπησαν τὸ πραιτώριον, καὶ καθιέρχμενοι διεφύγον. imo praetorium ipsum carcer est. Zonaras in Isaacio: δημοσία εἰρκή, ἣ πραιτώριον κέκληται. Nicetas in Alexio 3, l. quoque 3: ο Λάγος ἐκ βασιλείως εἰληφώς προῖστασθαι τῆς τοῦ πραιτω-

ρίον φρουράς, cuius ibi scelera, rapacitas et in sordibus puniendis atrocitas describitur. alia occurrunt apud auctores argumenta, ubi de vindicandis sceleribus sermo. annoam in urbe providebat, et pretium ne excederet figebat. Zonaras rursus in Theophilo: ὅπως ἕκαστον τῶν ὀνίων πιπράσμεναι ἐπολυπραγμόναι καὶ ἐπυρδάνετο, καὶ εἰ πολλοῦ τινα πιπρασόμενα εὔρισεν, τὸν ἐπαρχὸν περὶ τούτων ἀνέκρινε, καὶ ἢ καταγινώσκων τούτου ἔπαυε τῆς ἀρχῆς ἢ ἐπιπλήττων διώρθου. reliqua eius munia fuse prosequitur Ecloga citata Iuris GR tom. 2 p. 85 86 et 99.

p. 36 v. 11. Lego τῶν σεκρέτων pro τῶν κριτῶν, cum Glossario. facilis mendii origo fuit.

ibid. τῶν σεκρέτων] non unum fuisse Cpoli σεκρέτον arguit vox multitudinis. μικρόν reperio fuisse patriarchae, de quo Euchologium nostrum et Cedrenus in Copronymo: τὰς ἐν τῷ μικρῷ σεκρέτῳ τοῦ πατριαρχείου εἰκόνας διὰ ψηφίδων οὐσας κατέβαλεν. in quo etiam Nicephorum Botaniatem chrysobulon synodalibus decretis confirmandis edidisse refert Bullengerus. erat privatarum secretum, ubi asservabantur instrumenta et urbis iura, de quo Balsamon ad Marcum patriarcham resp. 9: καταστρωθὲν ἐν τῷ σεκρέτῳ τῶν οἰκειακῶν. erat et publicarum, in quo publica reponebantur. de hoc Cedrenus, Phranzes, ubi de Monembasiotis, et alii; hocque vocari τοῦ γενικοῦ generale a Curopalate in Leone Basillii quidam autmant. aliud iterum observo in praetorio, de quo Theophanes in Phoca: οἱ δὲ πράσινοι ἔβαλον πῦρ εἰς τὸ πραιτώριον, καὶ ἔκαυσαν τὸ σεκρέτον καὶ τὰ σεκρίνια καὶ τὰς φυλακὰς.

ib. v. 12. βασιλικῶ ὀρισμῶ] quibus non ex officio, sed ex principis voluntate ius in aliqua causa dicendi committitur auctoritas.

ib. v. 16. Mysticus est senator secretioris consilii, qui Germanis *geheimer rath*.

ib. v. 18. domesticus scholarum] scholae fuerunt undecim, L. ult. cod. de loc. et conducto, id est ordines palatinorum officiorum ad capessenda imperatoris iussa vacantium. et omnium praefectus *domesticus scholarum* in iure dicitur, ut et apud Zonaram Cedrenum et alios. Wolfius minus vere vertit domesticum legionum, in Basilio Macedone et Romano Lacapeno Zonarae. haec Iunius. de scholis videndus Cuiacius ad l. 12 codicis Iustiniani.

p. 37 v. 4. Barangi] detortum ex Latino *Angli*, nisi malis ex *Franci*. hos habitos esse pro magnae fidei custodibus, vel inde ap-
P 210 paret quod ad fores ipsius imperatorii conclavis excubias agerent.

Βάραγγοι] imperatoris satellites et belli socii ex Anglia in Oriente militantes. auctor *Ἰγγλιστί Ἀγγлицε* loquentes introducit c. 7. Britannos sive Anglos bipennibus armatos asserit manifeste Nicetas l. 2 Isaacii Angeli versus finem: ὁ τῶν πελευφόρων κατάρχων Βρεττανῶν, οὓς νῦν φασὶ Ἰγγλίνους. porro idem est *Βάραγγον* ac *πελευφόρον* legere, cum Barangos non infrequenter bipennibus instructos referant auctores alibi producendi. Thule oriundos, si tamen est lectio sincera, Comnena scribit l. 2: ἐκ τῆς Θούλης Βαράγγους. Germanos tamen asserit Nicetas in Alexio 2: κατὰ τὰ ἀνάκτορα συλληφθεῖς καὶ φρουρᾷ διαληφθεῖς Γερμανῶν, οἱ κατωμαδὸν τοὺς ἑτεροστόμους πελέκεις ἀνέχουσι, ἀπρόιτος ἔμενεν. asteriscum hic apposuit Wolfius, quod forsitan

Βασιανῶν legendum agnosceret. iam sub Michaelae Paphlagone Graecorum signa secutos colligimus ex Cedreno in eius vita; quos tamen nondum in satellitum numerum allectos, sed solo singulariorum militum cingulo donatos legimus εἰς παραχειμασίαν ἐν τῷ θίματι τῶν Θρακησίων διασπαρμένους. ἀκόλουθον eorum ducem memorat idem in Constantino Monomacho, ubi a Francis eos numero distinguit, licet utrisque ἀκόλουθον eundem praeficiat: ὁ βασιλεὺς τὸν ἀκόλουθον Μιχαὴλ μεταπεμφάμενος εἰς Ἰβηρίαν ἐπέμπει, ὃς ἐκεῖ γενόμενος καὶ τοὺς διασπαρμένους ἐν τῇ Χαλδίᾳ καὶ Ἰβηρίᾳ Φράγγους καὶ Βαράγγους ἀγάγη. exia Franci sub eodem vexillo cum Barangis militantes ac eisdem armis instructi inter Barangos recensiti penes Nicetam in Alexio 2: καὶ γνωσθέντες παρὰ τινος ἐκεῖσε φυλάσσοντος (γένους οὗτος τοῦ πελικυφόρου Κελτικοῦ) συλλαμβάνονται.

ib. v. 5. cellae porro nomen adeo recentioribus Graecis arrisit ut id etiam ad imperatoris conclave traduxerint, ut videre est hic et alibi saepius apud Codinum.

ibid. excubias agentes Barangi ad sacri cubiculi fores vigilant. eos inde repulit Andronicus, ut molosso eni confidebat corporis praesidium permitteret: οἱ μὲν γὰρ σωματοφύλακες, ait Nicetas in eius vita l. 2, καὶ δορυφόροι ἀποθὲν πού τοῦ βασιλικοῦ κοιτῶνος νυκτὸς καθηνάζοντο, ὃ δὲ γε κῦρον πρὸς ταῖς θύραις ἐδέδωτο. excubias liberati stationem loco dicto *Excubita* deputatam habebant, ait Zonaras in Ioanne Comneno: οἱ Βαράγγοι τὴν ἐν τοῖς Ἐξκουβίτων διειληφότες ὁδόν, ἐνθαπτερ τούτοις καὶ ἡ κατοίκησις. unde antiquis *excubitoribus* vocatis Barangos successisse non diffitendum. claves urbium ad quas divertebat imperator, custodiae suae demandatas tenebant. Cantacuzenus 2 13: τὰ κλειῖθρα τῆς πόλεως τοὺς τὰς πελέκους ἔχοντας Βαράγγους κελεύσας ἀγαγεῖν (τούτους γὰρ ἔθος τὰ κλειῖθρα τῶν πόλεων ἐνθα ἀν ἀποδημοίῃ βασιλεὺς κατέχειν) Ἀρήγω ἐκέλευσε παραδιδόναι. cur vero Barangi dicerentur Angli excubitores, diximus ad Cypopatam notis p. 808.

p. 37 v. 7. stationarii milites] *παραμοναί*, παρὰ τὸ παραμένειν, quasi mansionarii. vertunt tamen docti stationarios, quia haec vox aptius exprimit id quod milites illi erant, quam dictio *mansionarius*. de excubiis palatii et urbis itidem Cpolitanae lepidam historiam invenies apud Luitprandum Ticinensem l. 1 rerum per Europam gestarum, c. 3 n. 4.

ibid. festi pervigilium, quod celebritatem *παραμένη* maneat, recentioribus est *παραμονή*. satellites quoque principem ubique manentes et exspectantes, *παραμῖνοντες*, et cum adesse monentes, *παραμονῶν* appellationem meruerunt.

ib. v. 9. ἄλογα] quod *irrationalē* quodcunque significabat, nunc *equi* speciatim est indicium *ἄλογον*, ut inter irrationalia communissimus. ubi auctor ἵππον correcte scribit, lectionis diversitas frequenter *ἄλογον* reposuit in superioribus.

ibid. φέροντες τὰς σπάδας] Gregoras l. 8: τῶν δὲ περὶ βασιλέα πελικυφόρων καὶ στρατιωτῶν καὶ ξιφηφόρων καταδαρθάνειν μελλόντων. στρατιῶται hic *παραμοναί*. Anna Comnena l. 2 ad extremam calcem: συναγαγὼν τοὺς ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ ξίφη κραδαίνοντας. satellites illos bicapulis ensibus, ineptis qui ad latus appendantur, exindeque ad manum et supra humeros gerendis, armatos putaverim. id, ni me fallit sensus, arguunt veteres satellitum picturae et auctoritates iamiam lectae.

p. 37 v. 11. palaticia] Iunius ἀπελατικά, et interpretatur *praelongas hastas sive contos, quos sarissas vocant Macedones*. sed legendum *πλατικά*. probabilius commentum fuisset, si hoc nomen ab ἀπελεύνω deduxisset, quasi hastas abigendis hominibus ac viae faciendae idoneas.

ibid. *πλατικά* militaria pila quibus vexillula siva exilia vexilla sunt affixa. hanc expositionem auctor suggerit sequente capite p. 53 15 et p. 54 11. alii clavas argenteas et aureas principibus praeferri solitas exponunt.

ib. v. 13. cappas] cappasia a *cappa* formant iuniores Graeci. Germanis *ein kappen*, pro tegmine capitis. nec dubito vocem *cappa* pro pileo originem ducere a Latino *caput*. aliquando *cappa* assuta est vesti, ut apparet in vestibus monasticis, et toti vesti nomen indit: aliquando a vestimento seiuncta, instar communium pileorum.

ibid. *pileus* quidem est *καπάσιον*, at nec *cappa* nec *cucullio*, sed qui oras circumquaque expandit. Simon Portius ex ore attestantis vulgi: *καπάσι κανσία, πέτασος, πλήμα* etc. *galerus, causia, petasus, pileus* etc. vide *petasum* dici qui expansis oris praebat undequaque umbram. huiusmodi vero fuisse in usu nonnullis hinc retro saeculis, docent cardinalium petasi et antiqua pictorum heroum monumenta.

ib. v. 14. loricas κλιβανα. τὸ κλιβανον, κλιβάνιον, *clibanum, lorica*. Leo Constitut. 6: εἰ δυνατὸν δὲ καὶ θώρακας ἔχειν, οὔτινες καλοῦνται νῦν κλιβάνια. vide *Rigaltium*. Alexander Severus apud *Lampridium*: *cataphractarios, quos Persae clibanarios vocant, decem milia in bello interemimus, eorum armis nostros armavimus*. *Ammianus* l. 16: *sparsique cataphracti equites, quos clibanarios dictitant Persae, thoracum muniti tegminibus et limbis ferreis cincti, ut Praxitelis manu polita crederes simulacra, non viros*.

ibid. Leo Constit. 5: κλιβάνια σιδηρᾶ ἢ καὶ ἐξ ἑτέρας ὄλης. sunt itaque vel bellici thoraces, vel superinduenda thoracibus saga, quae ἐπάνω κλιβανα dicit *Nicetas Manuelis* l. 6. hic vestem leonibus pictam, non armaturam, quilibet intelligit.

ib. v. 16. cortinarii] a *corte* seu *curte*, *scena*, *tabernaculo* seu *tentorio*: hoc enim est *κόρτη*. etiam pro integra aula imperatoris aut regis accipitur, non tantum pro scena seu tentorio. hinc *cortesia*, aulica urbanitas. *cortesisch* aulice, urbane. in legibus Alemannicis est titulus *de eo qui in curte regis furtum commiserit*, et *de eo qui in curte ducis hominem occiderit*. significat etiam villam, castrum, oppidum. *Flodoardus*: *quidam presbyter de Bovonis curte: sic enim villa vocatur*. *Godefridus* monachus in *Annalibus*: *in quadam curti monachorum de Evera latens*. in diplomate Ludovici: *curtim nostram Turegum in ducatu Alamannico*; ubi clarum pro *pago* vel *oppido* usurpari.

ibid. *κορτινάριοι*] quinam sint, auctor exponit inferius.

Sunt et *κορτελλνοι*. cave confundas cum *cortinariis*, monet *Glossarium*, quia isti honoratum munus obibant, illi vile. *Glossae*

Basilicae: χορτελλίνοι, εὐτελείς θυρωροὶ τοῦ πραιτωρίου. observa Iunium hic, ἀλλ' οὖν κάτω ἴστανται, οὖν accipere pro οὐ; dicitque τὸ ἦ esse ineptam paragogen recentioris Graeciae; idque confirmat ex aliis duobus Codini locis, ubi putat οὖν pro οὐ accipi. verum nos potius credimus duobus illis locis, c. 14 et c. 17 τὸ ἦ esse assummentum inepti librarii, legendumque οὐ, non οὖν: eo autem loco de quo hic loquimur, οὖν recte poni, neque pro negativa particula οὐ usurpari.

ib. v. 18. τῆς προκύνεως] videant, inquit Meursius, an recte *adorationem et oratorium* viri docti sint interpretati. nusquam, Meursi. est enim in profanis, theatris et spectaculis, *προκύνσις*. en Genuensium magistratus cum proceribus astans coram imperatore *εἰς τὸν καιρὸν τῆς προκύνεως* c. 7. orationis forsane tempore? imo vero prandii, *μέχρι τῆς τραπέζης*. in ecclesia vel sacello? tantum abest: in triclinio, ubi eum curia veneratur, *εἰς τὴν παράστασιν*. ergo nihil semotius ab oratorio et adoratione quam *προκύνσις*. en iterum apud Comneni filiam l. 8 Alexius pater *περὶ τὰ κηδέμενα προκύνσας ὁμιλεῖ τοῖς Σκυθαῖς*: ex *moenium pinnis inclinatus Scythia colloquitur*: quid oret aut quid adoret, nullus agnoscit. eodem libro imperator idem *ἀπὸ τοῦ τείχους προκύνπει*, egregie sane distractus, qui de oratione non est sollicitus. caeterum quid germane *προκύνσις* indicet, haud reticet Nicetas: probet qui Graeca non ignorat auctoris Graeci mentem. in Alexio l. 1 *ἔστη*, inquit, *ἐπάνω τόπον ἱψηλοῦ ἐξαιρέτης φανείς, ποιήσας τὴν νῦν λεγομένην προκύνσιν*, de loco nimirum eminentiore *prospectationem*, eo quod eius thronus suppedaneo ac pluribus gradibus elevatus eum velut *acclinem* de excelso populum infra positum respicere concederet. haud memorat quidem, *aptissime* tamen *προκύνσιν* describit Gregoras ad extremam historiae calcem. *δηλὸν ἔστι τοῖς ἄσασιν ὡς αἱ τοῦ ἐπιπέδου ἐν διαμέτρον ἀκρότητες τῶν βασιλικῶν τρικλίων ἀμφοτέραι ὑπέρκεινται πον τοῦ μεταξὺ ἐπιπέδου ἄχρι καὶ ἐς τρίτον σπιθαμῆς, καὶ μάλιστα ὅση καὶ ὁ βασιλικὸς ἔστηκε θρόνος, ἐν ἴσως ἔχη τι κἄν τούτω πλέον τῶν ἄλλων ὁ βασιλικὸς ἰστάμενος, ἐν τε ταῖς ἰσραῖς ὑνωδίας, καὶ ὅτε διαλέγοιο νῦν μὲν τοῖς ὑπηκόοις νῦν δὲ τοῖς ἐξ ἔθνῶν πρέσβεσιν. ἐξείναι γε μὴν ἐπ' ἐκείνης τῆς στάσεως οὐδενὶ τῶν ἀπάντων τῷ βασιλεῖ συνίστασθαι, πλὴν τῆς συζύγου καὶ τῶν υἱῶν καὶ τῶν ἀδελφῶν, προσθεῖν δ' ἂν καὶ τῶν πατραδέλφων*. observa Graecos hodiernos, ut aliquam iubeant e fenestra vel exedra prospicere, dicere *κύψε* vel *σκύψε*. an *προκύνσις* sit illud *περίδοξον προσκήνιον βασιλικῆς ἀνλής*, in quo moriturus Tiberius ad senatum orationem habuit, ut initio l. 1 refert Simocatta, et Cedrenus in Iustiniano *προσκήνιον τῆς βασιλικῆς*, mihi penitus est indubium: est enim quod Zonaras *τριβονάλιον* in eiusdem vita appellat. *tribunalium* autem sive *tribunal regium* quid aliud quam *προκύνσις*, de qua nobis sermo?

ibid. Bardariotae a Bardario flumine Macedoniae, cuius meminit Wilhelmus Tyrius belli sacri 2 13 et 14. de quibus paulo post plura Codinus.

ibid. Persarum antiquum genus a Theophilo imperatore circa Bardarium Macedoniae fluvium, *Ἄξιόν* prius dictum, ex Zonara, translatum a fluvio nomen accepit. auctor infra. Leo Grammaticus in Theophilo: *τούτω προσέφυγεν Θεόφροβος Πέρσης ἅμα τῷ πατρὶ αὐτοῦ μετὰ Περγασῶν χιλιᾶδων τεσσαρακοαίδεκα, οὓς διένειμεν οὗτος ἐν τοῖς θέμασι κατασκηνώσας καὶ εἰς τούρμας ἀποκαταστήσας, οἱ μέχρι τοῦ νῦν λέγονται τοῦρμα Περγασῶν*.

ib. v. 20. ὀρθρινὸς ὕμνος] *laudes matutinae* circa diluculum decantandae, quae et ὀρθρος: de quibus Euchologii notae. caeterum officii divini horae recensentur eo quod a palatii clericis statis horis et temporibus persolverentur.

p. 33 v. 2. σκηρὴν, ἧτις κόρτη] apte describit anonymus apud Rigaltium: τῆς βασιλικῆς σκηρῆς κατὰ μέσον πηγυμμένης γυροῦθεν τῆς κόρτης κενὸς ἀφοριζέσθω χῶρος, ἱκανὸς χωρεῖν καὶ τοὺς ἐν νυκτὶ παρὰ μένοντας καὶ τοὺς ἐν ἡμέρᾳ συνερχομένους εἰς τὴν κόρτην.

ibid. ὁ μέντοι κόμης] Cedrenus in Nicephoro Logotheta: ὁ Μιχαὴλ τὴν τοῦ κόμητος τῆς κόρτης τὴν ἀρχὴν ἐγγειοῖζεται, *tentorium comes instituitur.* τῆς κόρτης meminerat Cedrenus idem in Leone Copronymi: ἀπέβαλεν τὴν κόρτην, *tentoria amisit.*

ib. v. 3. πανία *panni.* extrito altero *n* et mutato genere. sic *antipana* *panni* oppositi pro *πανίον* legitur etiam *πανόν* et *πανός.*

Σκουφίας *Italicum*; et est proprie quod Germani vocant *ein hauben*, *vitta*, certum tegumen capitis.

ibid. pileolus interior summum verticem super aures in gyrum ambiens est *σκουφία*, *calotta* quibusdam, cui grandiores petasi superponuntur, ut subiungit auctor *σκουφίας μετὰ καπασίω.*

ib. v. 6. Turcicum *raputz* fecit Graecum *παπούτζιον.* Portius cum vulgo reddit *παραποδίη*, *σάνδαλον*, *ὑπόδημα*, *calceamentum* etc. idque solitum et usitatum.

ib. v. 10. Angurotum *gestamen* capitis seu pileus *Bardariotarium*, cucumeris formam praefrens: nam ἄγγουριον καὶ ἄγγουρος Graecis *cucumerem* significat. nec assentitur Meursius Iunio, qui ab *angariis* deducit.

ibid. Simon Portius: ἄγγουρι σίκων, σίκωνος, *cucumber*, *cucumis.* ἄγκουρωτός, ita scribit ille, *oblongus* et ad formam *cucumeris.*

ib. v. 12. λῶρος et λῶρον *lorum* a Latino. μαγκλάβιον *maniclavium*, *manualis clava.* in codice uno Boico et altero Lautheriano desunt illa ἥως βακτηρίας ἢ ῥάβδους. et clarum videtur esse τοῦ μαγκλαβίου declarationem, si non ab auctore, certe ab aliquo libra-rio. hinc μαγκλαβῖται, qui manuaras clavas ferunt.

ibid. μαγγλάβια auctor annotat esse λῶρους, ῥάβδους, βακτηρίας, nervos videlicet *dubulos*, *virgas*, *fustes*, sontibus quibusque puniendis. *plagae* quoque nervis et fustibus huiusmodi inflictae sunt μαγγλάβια. Leo Grammaticus in Theophilo: τὸν στρατηλάτην τοῖς προσήκουσαι μαγγλαβίαις ἐσωφρόνισε. Nicetas in Manuele l. 4: τὸν δὲ Πουπάκην ὁ βασιλεὺς συλλαβῶν ἔβαινε, μαγγλάβια δοὺς πολλὰ δημόσια, κατὰ τε τοῦ νότου καὶ τῶν ὤμων. *miror* (quod et nunc in Turcia more receptum) verberatis nullam inde inustam infamiam. Petronas enim Theophili ex uxore frater, criminis convictus, imperatoris iussu ἐκδεδεῖς ἐν τῇ μέσῃ τῆς ὁδοῦ τῦπτεται τὰ νῶτα σφοδρῶς, moxque ad palatium et imperatoris contubernium revertitur. ita Leo Grammaticus in Theophilo. eiusmodi plagae ἀλλακτά dicebantur, duodenarioque numero solebant infligi. Blastares c. 13 τοῦ *E στοιχείου*: δῶδεκα ἀλλακτά λαμβανέτω. Choniates in Andronico: δι' ἀλλακτῶν ἐπαίδευσε δῶδεκα. observo insuper Bardariotas istos, de quibus sermo, ῥάβδουχους a fustibus gestatis dici apud Nicetam Andronici 2: οἱ τὰ ὑσμνοβαφῆ φοροῦντες

οὐ ζαβδοῦχοι. *μαγκλαβίτας* etiam lego in Anonymo περὶ καταστάσεως. ἀπλ. ad aquilonarem τῆς κόρτης regii tentorii, ad quod excubabant, partem, stationem in exercitu habuisse. praefectum eorum κόρτης κόμητα apud Cedrenum in Nicephoro I dictum existimo, qui deinde *μαγκλαβίτης honorarius carnifex*, nuncupatus eidem Cedreno in Constantino Leonis F', τῇ τοῦ μαγκλαβίτου, ita scribit, *ἀξία τιμηθεῖς*. at ne quis ἀπὸ τῆς τοῦ μαγκλαβίτου ἀξίας carnificinam putet alienam, en ut apud Grammaticum Leonem θυρωθεῖς ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ Βασίλειος ἀποστέλλουσι μαγκλαβίτην τὸν Μανροθεόδωρον ἕξει ἀνελεῖν τὸν μοναχόν, ut quid, nisi ut officio fungeretur?

ib. v. 15. *περιμικῆριον*] qui *μαγκλαβίτης* et κόμης κόρτης, de quo nota superiore.

p. 39 v. 12. *σκυλλόμαγγοσ mango canum*. Glossae Latino-Graecae: *mango κυνοτρόφος*. Iunius libentius legeret *σκυλλομαγγόωνων*. quibus praerat ὁ πρωτοκυνηγός, *magister* seu *princeps venatorum*. nam ut hodie, sic et olim regibus et principibus venatio curae erat, forsitan nimiae, saltem interdum: nam quando Bulgaros Scythas Patzinacas Saracenos Turcas principes Cpolitani venari debebant, ipsi venabantur cervos apros ursos et similia animantia, non sine ingenti impensa, quae necessario facienda erat tam in homines quam in canes. ubi modum minime omnium tenuit Andronicus Palaeologus Iunior imperator, de quo Gregoras sub finem suae historiae: *canes et aves venaticas magno alebat numero; quibus ita erat deditus, ut si quis eum aditurus canem aut avem offerret, facillime compos voti redderetur. quae omnia Cantacuzenus post eius obitum iis qui petebant distribuit, cum magnitudinem sumptuum reputaret, et rem ipsam imperio non modo inutilem sed etiam periculosam iudicaret: nam quindecim aureorum milia imperatorii fisci procuratores ultra veterem morem in eas res expensa rettulerunt. numerum canum et avium venaticarum Andronici expressit Phranzes l. 1 Chronici c. 12. fuit Andronicus venationis cupidissimus: alebat canes amplius mille quadringentos, aves sive accipitres supra mille quadringentos; quos qui curarent, prope modum totidem numerabantur.*

ibid. *σκύλλος canis* est, non hodiernis modo, sed et antiquis, cum Scyllam puellam in freto Siculo a canibus obsitam *σκύλλαν canem*, feminam mythologi vocaverint. *μάγγοσ* nota vox, ex qua cum prioro *σκυλλομάγγοσ*. eundem arbitror quem Sciliorum (τῶν σκυλλίων) custodem Luitprandus scribit initio Legationis: cuius fidei (quod non advertit) ipse in contemptum fuit commissus.

ib. v. 15. τὸ διβέλλιον *duplex* seu *geminum velum*. Iunius ubique inscienter *divum velum*, ex Latinis *divus* et *velum*; et inscientius adhuc huius suae opinionationis et originationis rationem reddit. legat quem nugae delectant. vocula *δι*, ut in aliis, ita et hic geminandi nota est. erat hoc *divellium* seu *divelium* vexillum imperatoris, gemino velo constans, quasi dicas *divelum*, quod imperatori semper a scuterio seu scutifero praeferebatur.

ibid. Meursius *vexillum imperatoris bifidum*, Gretserus *vexillum imperatoris gemino velo constans*. ille iterum: *virii docti*, Ianium in-

telligit, hic quoque interpretantur divum velum: sed falluntur. hic rursus: Iunius ubique inscruenter divum velum. at nec fallitur nec inscruenter Iunius loquitur, cui, eo tutius quo eruditius, patrocinatur Dempstero in ultima Romanarum antiquit. calce. ex quo, inquit, nomina ducum vexillis praescripta, puto effectum ut adorarentur signa. ideo salutari consilio Constantinus crucem inter signa collocavit, ut adorari posset. Hieronymus epist. ad Laetam de instit. filiae. vexilla militum crucis insignia sunt. Claudianus l. 2 in Ruffinum: Augustus veneranda prior vexilla salutat. et l. de bello Getico: turba salutatis effunditur obvia signis, vexillum istud labarum audit. Curopalates διβέλλιον vocat, divum velum. Prudentius l. in Symmachum: Christus purpureum gemmato testis in auro signabat labarum. ea causa etiam cur per signa iurarent milites. haec nos ex Dempstero in divi sacrique veli patrocinium, ne proscriptam Iunii doctrinam temere videremur defendere, inter iconas concilio Florentino Romanae editionis et Regiae admixtas, ad imperatoris Graecorum in triremi sedentis latus vexillum est longius, at non bifidum, cui crux appicta est: an non potius ob crucem et religionem divum velum quam geminum velum?

p. 40 v. 1. ὁ κοιέστωρ] etiam labentis imperii tempore plurima pollebat quaestor auctoritate. Ecloga Leonis et Constantini AA tit. 5: ὁ κοιέστωρ ἐξουσίαν ἐπὶ τοῖς τῆς μεγάλης ταύτης ἐπιδημοῦντας πόλεως ἐξ οἰασθηποῦν χώρας, εἴτε ἀνδρας εἴτε γυναικας εἴτε κληρικους ἢ μοναχους ἢ ἀσκητριάς, εἴτε τῶν ἐξω πόλεων συνηγόρους, εἰ καὶ ἄλλης οἰασῶν τύγης τε καὶ ἀξίας, καὶ περιεργάζεσθαι τίνες τε εἰεν καὶ πόθην ἤκειον καὶ ἐπὶ ποῖα προφάσει. plura persequitur illud caput ad moram alienorum in urbe faciendam spectantia. consulatur Iuris GR tom. 2 p. 87 90 et 99.

ib. v. 10. ὁ μέγας διερχομεντής] quae sibi praestiterit officia magnus Interpres, Luitprandus in sua Legatione edisserit.

ibid. δραγομένοι sive δραγομένοι interpretes linguarum exoticarum, quales in aulis magni reges habent, ut peregrinarum gentium legationes interpretentur. est ex Chaldaico thargum, metathesi primarum literarum, quod est interpretamentum; et metargen seu turgeman interpretes, δραγομανίξεν interpretem agere. hodieque qui loca sacra Palaestinae lustrant, suos interpretes drusselmannos vocant.

ib. v. 17. sive de armis] ita vertendum, non ut Iunius ubique de curribus, quia Graecis ἄρμα ἄρματος καὶ τὰ ἄρματα arma sunt, ut multis exemplis docent Rigaltius et Meursius in Glossariis. hinc ἀρμαμενταρεῖον, ἀρμαμενταρεῖα, ἀρματώριον armamentarium, ἀρμάτοι armati, ἀρματοῦραι armaturae, ἀρματοῦν, ἀρματώνειν armare. quin et vocula ἀρμάριον et ἀρμάρη utuntur, quod est promptuarium seu ταμιεῖον.

ibid. κούρσων] προαῖδαν vocat Leo in Tacticis pluribus constit. 17 locis, incursions videlicet et depraedationes.

p. 41 v. 6. protonotarius] hic palatinum officium significat, ecclesiasticum vero in secunda pentade officialium magnae ecclesiae. uterque plures sub se habebat notarios, qui olim celebrabant 25 Octobris festum SS martyrum Marciani et Martyri, quos, ut ex

Menaeo hquet, *notarios* appellabant. notarii igitur duos istos notarios, sub Constantio Ariano imperatore pro fide orthodoxa occisos, merito venerabantur, sicuti medici SS Cosmam et Damianum medicos. sed processu temporis superseminavit inimicus homo zizania, festo propemodum in Bacchanalia vel Lupercalia verso. quae aliquando fiebant in SS notariorum festo a notariis pueros docentibus, cum sanctis personis forum obeuntibus, ante aliquot annos exoleverunt sanctissimi illius domini Lucae patriarchae decreto. ita Balsamon ad 62 canonem Trullanum. eadem ferme invenies l. 3 Iuris Graeco-Romani p. 223. notarii ergo pueros etiam docebant. vix fides de palatinis et ecclesiasticis; quare ad alios notarios officium pueros docendi referendum erit.

P 212

ib. v. 14. vocabulum κάστρα generatim hic significat *munitiones*, sive oppidi sive fossati. etiam κάστρον singulari numero legitur. Constantinus Them. Orient. 10: κάστρον ἐστὶν ὀχυρώτατον. καστροφυλάξ *castrorum custos*, καστροκτίστης *castrorum metator*, καστροκτίσις *castrorum metatio*, καστρέσιον sive καστρίσιον *castrensium*. iisdem in usu sunt κάστελλοι, καστέλλιον, καστέλη pro *castellis* seu *munitioibus* et pro *oppido*. hinc *castelliani* milites *castellis* impositi. καστέλλουν locum aliquem munire.

ibid. κάστρα] civitates mocibus munitas interpretare. Cedrenus in Michaelē Paphlagonē: Παγκράτιος δὲ ὁ Ἀβασγός, Ῥωμαῶν τὸν βασιλεῖα δῆθεν ἐκδικᾶν ὡς θεῖον τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, τὴν τε πρὸς Ῥωμαίους εἰρήνην ἀπέπειτο καὶ τὰ πρῶην δοθέντα κάστρα καὶ φρούρια ἀνεκτίσαστο. Barium, Capuam, Beneventum vocaverat in superioribus κάστρα. huius mentis fuerat ab antiquo circa vocem hanc Iustinianus Nov. 128: καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὄντας ἀρχοντας πολιτικούς τε καὶ στρατιωτικούς ἐν ταῖς πόλεσιν ἤτοι κάστροις.

p. 42 v. 2. catergon, quod est *triremis*, ut in ipso Codino exponitur, ex Arabia a lunio advocatur. ubique nimirum sui Arabismi specimina edit. cur non ex κατά et ἔργον compositum sit?

ib. v. 7. λογαριαστήν aulæ ait Iunius esse illum qui Gallis est *magnus contrarotulator*, a λογαριάζειν, quod est *computare*.

ib. v. 12. μεγαλολογίται] Iunius interpretatur *magnis equis utentes*, *magnis equis pugnantes*.

ibid. cataphractus equites existimo, qui numero et pondere armorum graves magnis et fortibus equis opus haberent.

ibid. τρικάβαλλοι] *trimarcisios* antiqui Galli dixissent, qui tribus singuli utuntur equis. Pausanias Gallos ut ita dicam τρικαβάλλους duce Brenno in Graecos euntes descripsit l. 10. *fuerē*, inquit, *supra sexaginta equitum milia amplius mille ducenti. nam singulos equites duo famuli sequebantur in equis, et ipsi equestrium artium maxime gnari. hi praeliantibus dominis in extrema acie consistentes ei erant usui, ut si forte equus esset amissus. statim suum submitterent, si vir concidisset, servus in eius locum succederet: quodsi utrumque belli impetus evertisset, iam praesto erat tertius, qui pro mortuis locum teneret. atque hanc institutionem voce patria trimarcisiam nominant: equum enim *marcam* appellant.*

Livius eundem Numidarum morem fuisse refert l. 23: *quibus desultorum in modum binos trahentibus equos inter acerrimam saepe pugnam in recentem equum ex fesso transultare mos erat: tanta velocitas ipsis, tam docile equorum genus.* de Quadis et Sarmatis idem narrat Marcellinus l. 17.

p. 42 v. 12. *δικαβάλλοι*] quos *ἀμπίππους* Pollux diceret, qui binos equos habebant, quorum alter alteri adiungebatur. Hesychius: *ἀμπίππους* et *ἄζυγας*. Suidas: *ἀμπίπποι* οἱ σὺν ἑπποῖς στρατευόμενοι, καὶ ὁ ἐπελαύων αὐτοὺς τοῦ μὲν ἐποχεῖται τὸν δὲ παρέλκεται. a Romanis antiquis in Graecos mos iste desultoriis ex equis pugnandi derivarat, de quibus Festus: *paribus equis, id est duobus, Romani utebantur in praelio, ut sudante altero transirent in siccum.* de monocaballis actum iamdudum.

ib. v. 21. de Arabica origine vocabuli Blachernarum suavissimas nugas agit Iunius. quanto rectius auctor libelli de 14 regionibus urbis Cpolitanae! *Blachernarum* (suburbii) *nomen a quodam eo in loco regnante inditum fuisse ex Dionysio Byzantio Gillius autumat.* iacebat ad littus maris, ubi etiam Leo magnus deiparae templum exstruxit, aliud ab illo Pulcheriae, de quo Nicephorus 15 24.

p. 43 v. 8. *drunga*] sic lego ex mss codicibus. Iunius *drungas*, *mallet tamen drungus.*

ib. v. 11. *καстроφύλακες*] *ἄρχοντες στρατιωτικοὶ ἐν ταῖς πόλεσιν ἦτοι κάστροις.* Iustinianus nuper citatus.

ib. v. 13. videtur legendum aut πάντων aut πᾶσαι ὑπηρεσίαι, ut constet oratio. certum est autem Codinum omnia officia et ministeria, quae olim in aula Cpolitana erant, sed ea potissimum quae suo tempore vigeabant, percensuisse: nam olim alia atque alia erant, ut Graecae historiae lectio nos docet. apud Constantinum Porphyrogenitum l. de administrando imperio c. 51 praeter *protocarabos* et alios invenies τὸν ἐπὶ τῆς φιάλης seu τὸν τῆς φιάλης, qui erat iudex turbae nauticae *dromorum* seu *dromoniorum* imperialium, iusque dicebat sedens in loco *dromonis*, qui *Phiala* appellatur. idem Codinus nihil scripsit de officialibus Augustae seu imperatricis; et tamen, ut hoc aevo imperatricibus et reginis sui sunt officiales, ita et antiquitus erant. hinc apud modo nominatum Constantinum c. 51 invenies τὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς Ἀγούστης, qui etiam erat iudex *Agrariorum* (navigii id genus) *Augustae.*

LIBER TERTIUS.

C A P U T I.

p. 43 v. 15. ad not. *Εντεῦθεν αἱ ἑορταί* etc. in cod. Boico titulus huius capitis ita habet: *τάξις γινομένη ἐν ταῖς δεσποτικαῖς ἑορταῖς*, forma observari solita in festis Christi domini. nam per *δεσποτικὰς ἑορτάς* intelligunt Graeci non dies dominicos, sed festa Christo domino proprie dicata, quae sunt ista: chaeretismus sive annuntiatione b. virginis, nativitas Christi, hypapante sive purificatio b. virginis, epiphania seu baptisma Christi, quando a Ioanne in Iordane baptizatus est, transfiguratio domini, resuscitatio Lazari, festa palmarum, ligni seu s. crucis, resurrectionis, ascensionis, missionis s. spiritus, assumptionis d. virginis. ubi per festum *ligni* seu *s. crucis* non tantum intelligitur parasceue illa qua Christus in cruce exstinctus est, sed et festum exaltationis s. crucis: nam et hoc numerant Graeci et ipse Codinus noster in despoticis feriis.

ibid. ibidem legendum videtur *Χριστουγεννῶν*. legitur etiam disiunctim *Χριστοῦ γέννα*.

ib. v. 20. *παραμονή* hic est *vigilia*, ad verbum quasi *expectatio festi*. inepte Iunius *stativam feriam* vertit, idque non tantum meo sed et Meursii iudicio. inepte ibidem *εἰς τὸν ὄρθρον* vertit adverbialiter *matutino*: imo *ad matutinum*, *ad laudes matutinas*.

ibid. Basillii missae titulus in Euchologio: *ἐν τῇ παραμονῇ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν γεννήσεως*. Menaem: *εἰ τύχη ἢ παραμονή τῆς Χριστοῦ ἡμῶν γεννήσεως ἐν σαββάτῳ, ἢ κυριακῇ*.

ibid. *εἰς τὸν ὄρθρον μὴ ἐξελθόντος*] pervigilii nataliciorum Christi officium matutinum laudandis Eugeniae et Basiliae, Philippo Eugeniae patri, nec non Nicolao martyribus, ex maiori parte impenditur: nataliciorum *προσεόρτια* tantum quaedam *ἄσματα* admiscet. ad illud itaque non convenit imperator, quod eius solemnitas minor sit nec adeo festiva: alias horas Christum iam natum personantes ac celebrantes audit. ipsum Menaem minoribus horis praefigit titulum: *ἀρχὴ τῆς ἀκολουθίας τῶν ὡρῶν τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ κυρίου*.

p. 44 v. 2. *μετὰ τὴν ἀπόλυσιν*] supplex ecclesiastici officii conclusio est *ἀπόλυσις*. scatent undequaque exemplis ecclesiastici libri. inscienter

itaque Menrsius ἀπόλυσιν ultimum diem cuiusque festi, quod tunc quasi solveretur, exposuit. solus hic locus, quo nec festivitas plene coepit nec alia desiit, hallucinatum declarat.

p. 44 v. 3. inscite Iunius εἰκονοστάσιον vertit *delubrum*. *delubrum* verti, inquit, quasi *dei aut divorum labrum*. praeclare. *iconostasion* dicitur omne illud in quo vel stant vel ex quo pendent sacrae imagines, ut ex isto pendebant imagines nativitatis Christi aliaeque tres aut quattuor. Germani vocant *ein bilder stelle*.

ibid. sacris imaginibus circumposita ornamenta, quibus illae sunt affixae, est εἰκονοστάσιον. *toeutici operis quadratum tabellae marginem alii vocant.*

ib. v. 5. ἀναλόγιον] scribitur etiam ἀναλογεῖον. Suidas: ἀναλογεῖον, ἐν ᾧ τίθενται τὰ βιβλία. usurpant quoque Latini. Isidori Glossae: *lectrum analogium, super quo legitur*. Walafridus de rebus ecclesiast. c. 6: *analogium, quod in eo verbum dei legitur et annuntiat*. est eiusdem mentio in Turcogr. l. 2 p. 168.

ibid. de analogio sive pulpito egimus nos quoque ad Euehologica.

ib. v. 6. μετὰ τῶν ἱερατικῶν στολῶν] hoc est cum sacerdotali dicta stola et casula, μετὰ τοῦ ἐπιτραχηλίου καὶ φελωνίου. Philotheus in ordine sacri ministerii in Euehologii limine.

ib. v. 7. τοῦ τρικλίνου] maioris aulae palatii. χρυσοτρικλίνον habet Zonaras in Iustino: τὸν τοῦ παλατίου χρυσοτρικλίνον ἐδομήσατο. Leo Grammaticus: διὰ τῆς δντικῆς τοῦ χρυσοτρικλίνου εἰσελθῶν. celebrem porro diem hunc et Epiphaniae colebant imperatores, ac in iis sese vestibibus regis ornabant; unde notatur Iustinianus λυπούμενος εἰς τὰ γενέθλια καὶ Θεοφάνια χωρὶς στέμματος προελθῶν.

ib. v. 8. ἐπιρριπτάρων] capitis tegimen est ἐπιρριπτάριον, vestis genus a Meursio generice expositum, evincit Curopalatae in Constantino Leonis F auctoritas: τοῦ Συμεὼν ὑποκλίναντος τῷ πατριάρχει τὴν κεφαλὴν καὶ εὐχὴν δεξαμένον παρ' αὐτοῦ, ἐπιτιθέντος, ὡς φασί, τῇ βαρβάρου κεφαλῇ ἀντὶ στεφάνου τὸ ἴδιον ἐπιρριπτάριον. Leo Grammaticus rem eandem narrans εὐχὴν οὖν inquit ὁ πατριάρχης ποιήσας, ἀντὶ στέμματος τὸ ἐαυτοῦ ἐπιρριπτάριον ἐπ' αὐτοῦ ἐπέδημεν κεφαλῇ. merito equidem: vestis enim genus non impesuisset, nec nisi tegumenti capitis vice, id est diadematis, proprium pileum substituisset patriarcha. adde lectores, de quibus sermo, adesse imperatori μετὰ τῶν ἱματίων καὶ ἐπιρριπτάρων: canonarchae vero numero seq. μετὰ ἱματίων μόνων καὶ ἀσκεπεῖς: absque epirriptariis igitur, id est pileis.

ib. v. 9. καμισία] Symeon Thessalonicensis de Sacramentis: ὁ ἀναγνώστης κέντηται ἔνδυμα τὸ καλούμενον καμισίον, ὅπερ κατὰ τύπον φελωνίου ἐστὶ μικροῦ ἢ στιχαρίου ἐκ λίνου, τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἱερωσύνης δηλοῦν, διὸ καὶ μικρὸν ἐστὶ, καὶ τὴν ἀπὸ θεοῦ σκέπη σημαίνει, ἢ πορφυροῦν διὰ τὸ πορφυροῦν τοῦ Χριστοῦ ἱμάτιον, καὶ λευκὸν διὰ τὸ καθαρὸν τῆς ἱερωσύνης καὶ τὸν ἀπὸ θεοῦ φωτισμόν. Cedrenus et Theophanes χαρβασίαν καμισίων *bombycinarum* vel *linicarum interularum* meminere in Heracleo.

ib. v. 10. λευκά] color praecipuus in ecclesia habitus dignioribus, purpureus, quo per quadragesimam et in funeribus utuntur Graeci, inferioribus ministris tribuitur. Symeon Thessalonicensis de Sacra, et Demetrius Bulgariae Iuris GR l. 5.

p. 44 v. 10. circa *διβάμπουλον*, quod lampadarius gestat, et cuius Codinus ter meminit, hic et paulo infra, variae sunt sententiae. prima Iunii, qui ubique vertit *divini cultus ampullam. non possum assentiri*, inquit Meursius: *facerem ei díβος pro divus recentiores Graecos usurpassé invenirem.*

Altera sententia est *διβάμβουλον* esse *κηροδογιόν*, ein ker- P 214
penstang, quod in διατάξει τῆς ἱεροδιακονίας Philothei patriarchae Cypolitani nominatur *μανουάλιον*, *manuale: ὁ ἀναγνώστης κατέχων μανουάλιον μετὰ λαμπάδος ἡμένης.* in Tyrico S Sabae *εὐρετικῆς κηρομανουαλίας* eodem prorsus significatu. idem omnino *διβάμπουλον*, id nimirum cui lampas imponebatur et quo ferebatur. id erat aureus contus, ut Codinus docet: in huius enim vertice lampas insistens a lampadario portabatur. haec sententia mihi olim in Facula non displicebat: nunc alia mente sum, quia cur *contus*, qui accensae lampadis fulcrum, vocetur *διβάμπουλον*, ex-putare mecum nequeo, etiamsi non *διβάμπουλον* sed *διβάμμουλον* scribamus. adde quod *manuale* et *κηρομανουάλε* nimis distant a *dibampulo*.

Tertia sententia exstat in eadem Turcograecia, *διβάμπουλον* esse *turibulum*, quam expositionem accepit Crusius a Graecis insulae Santorinae, quibus favere videtur tum ipsa natio, quia Graeci sunt, quos utique melius nosse ista oportebat quam externos, tum quia non sit verisimile *turibulum* in his aulicis conventibus adfuisse; et forte scribendum *θύάμπουλον*, a *θύω innolo*, unde et *tus* originem ducere videtur.

Quarta sententia videtur esse Meursii v. *Μονοβάμβουλον*; qui *μονοβάμπυλον* et *διβάμπυλον* ab *ambulo* arcessit, ut sit illud quasi simplex et unicum, hoc duplex ambulacrum, seu ut ipse loquitur, *simplex conclave palatii secretius, in quo congregabatur clerus patriarcham novum electurus.* Codinus eius meminit: *ὁ δεύτερος ὀστιάριος κρατῶν τὸ μονοβάμβυλον. ante hoc erat aliud, in quod promiscue conveniebant omnes qui cuperent statim scire quem clerus patriarcham creasset; et illud διβάμβυλον dicebatur. invenio eius mentionem apud Phranzem 3 19. secundum haec patriarcha cum lampadibus ad dibumbula sive atrium descendebat, paratumque inveniens equum ascendebat. sed quid de monobambylo sentiendum sit, iam l. 1 c. 10 exposui: expungi nimirum debet, inque eius locum substitui *μονάμπουλον* sive *μονάμπουλλον*; et notio atrii seu *ambulacri* his duobus Codini locis nullo modo applicari potest: nam lampadarius dicitur *φέρειν, manibus ferre*, cum accensa lampade *διβάμπουλον*. an conclave vel atrium manibus gestare potuit? adde haec de conclavi exteriori et interiore esse signenta Iunii, quamquam ipse *διβάμπουλον* nunquam ad exterioris conclave rettulit, neque etiam in suo *monobambylo* ad τὸ *ambulacrum* vel *ambulare*, sed ad τὸ *βαμβάλειν* respexit. accedit apud Phranzem non legi *διβάμπουλον*, sed *diababula*. at Meursius corri-*

git *διβάμπουλα*. quo codice fretus? si quid corrigendum sit, potius et vero propius correxerim *διαπάτουλα*, hoc est ad loca patentia, uno verbo ad atrium, seu ad *διάβατα*, *transitus*.

Quinta sententia est eiusdem Meursii, qui et hic et in catalogo officialium magnae ecclesiae *μονοβάμβηλον* et *διβάμβηλον* a *velo* rescribendum censet, quasi ille simplex velum, hic duplex in custodia sua habuerit, *velarii* utique, qui nunc a *ianuis ianitores*; nam sub velis olim res gerebatur. caeterum mss codd. inprimis repugnant, quorum nullus istam scripturam nobis exhibet. deinde lampadarius tenens *διβάμπουλον* cum lampade accensa *διβάμπουλον* in manu portabat: non erat ergo velum, a quo *velarii* et *custodes veli* nomen sortiti sunt. nec iuvat hanc opinionem Anastasius in Sylverio aut collatio cum Donatistis apud S Augustinum: nihil enim aliud ostendunt quam sub velo res olim disceptatas fuisse, sive uno sive duobus; extra quod velum partes expectabant. *pro velo sunt utriusque partis episcopi*, inquit Collatio: *si iubet sublimitas tua, intromittentur*. sic b. Sylverius *ad primum et secundum velum retinuit omnem clerum*. quid haec ad lampadarium nostrum, cui *τοῦ διβαμπούλου* cura commissa erat?

P 215 Sexta sententia est *διβάμπουλον* esse duplicem ampullam et *μονάμπουλον* simplicem ampullam; hanc tenuisse in clericorum ordinationibus et initiationibus secundum ostiarium, de quo in sexta pentade officialium magnae ecclesiae, illam tenuisse lampadarium in solemnitatibus quas Codinus describit: ita etiam ipse Meursius v. *διβάμπουλον*. sed quid in his ampullis? in monampulo non dubito fuisse *chrisma*, quo qui sacerdotio initiantur inunguntur, in dibampulo autem fuisse sacrum oleum et *chrisma*, ut imperator unctionis suae tam in baptismo quam in imperatoria inauguratione semper memor esset. his forte lucem dabit, tametsi exilem, citatus a Meursio Ansegisus 1 162: *presbyter in cena domini duas ampullas secum deferat, unam ad chrisma, alteram ad oleum, ad catechumenos inungendos vel infirmos*. fecerunt ergo Graeci, ut alia multa, sic et *ampullae* nomen suum in *monampulo* et *dibampulo*, seu geminato λ *dibampullo*; a quo vox etiam Germanica *ampel* quasi *ampulla* descendit. et hanc sententiam ego prae aliis probo et amplector, licet Balsamon in melete seu exercitatione sua nihil de *dibampulo* imperatori a lampadario praeferrī solito, sed tantum de lampade scribat. nec quenquam turbet illud β : etsi enim sola vocula *δι* duplicat, ut *bigarius*, hic tamen ob vocalem sequentem β interii-citur, euphoniae causa.

Graecum proverbium lubet huc arcessere: *ὄπον πολλοὶ πετεινοὶ φωνάζουσιν, ἐκεῖ ἀργεῖ νὰ ἔξημερώσῃ*, ubi plures galli cantillant, ibi tardum est crepusculum; quia videlicet ex contentione, non ex lucis sensu canunt. *μύθους* etiam hodie proverbia dicunt: *ἐπιμύθιον* itaque proferam. quo plures in re obscura sententiae, eo dubiis maioribus mens fluctuat. circa vocem *διβάμπουλον* allatis a Gretsero sex sensibus, quem amplectar non video: certior itaque meum in medium adducam ex Balsamone, Meditato de patriarcharum privilegiis. lumen et

faces ad docendi officium spectant, inquit, ac propterea, ut patriarchae, ita et imperatori lampas, ignis, lumen praefertur, et ut clare loquar, ceceus accensus. λαμπράτα τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων. ἀκουσάτωσαν, ὡς οἱ βασιλεῖς, καὶ οἱ πατριάρχαι· μεγαλύνονται μὲν καὶ διδασκαλικοῖς ἀξιώμασι. ἔντεῦθεν γὰρ οἱ πιστοὶ δεσπόται καὶ οἱ αὐτοκρατορεῖς κατηχητικῶς ὁμιλοῦσι τῷ χριστιανικῷ λαῷ. de imperatore concionem ad populum habente dictum ad p. 37 v. 18. at imperatori διδάμπουλον praefertur, patriarchae et imperatrici μονάμπουλον. cur ita? quid generis διδάμπουλον; ἐτι δὲ τῶν μὲν αὐτοκρατόρων ἢ ἀρωγῇ πρὸς φωτισμὸν καὶ σὺστασιν ἐπιτείνεται ψυχῆς τε καὶ σώματος, τὸ δὲ μεγαλιῶν τῶν πατριαρχῶν ἐς μόνην τὴν ψυχὴν ἐστενωχώρηται λυσιτέλειαν (ὡλλήγ γὰρ τοῦτοις ἐστὶ φροντισ εὐπαθείας σωματικῆς), αὐσάτως καὶ ἡ περὶ τοὺς ὑπηκόους τῆς βασιλείας κηδεμονία καὶ μέριμνα πρὸς μόνην σωματικὴν εὐζωίαν ἐξήλωται (πάσης γὰρ ψυχικῆς βοηθείας αἱ γενναῖαι ἐστερηται). αἱ λαμπάδες δὲ τῶν μὲν βασιλέων διττοῖς διαχρῦσις περιζωννύονται στεφανώμασι, τῶν δὲ πατριαρχῶν καὶ τῆς βασιλείας ἐνὶ κατακυκλοῦνται θρηγγάματι. fax itaque imperatori praelata duplici corona aurea circumdata διδάμπουλον, patriarchae et imperatrici unica eaque argentea μονάμπουλον est. consule quae prolixitati vitandae apud eundem Balsamonem scripta praetermittimus.

p. 44 v. 11. μαῖστωρ] clara origo a Latino magister.

ib. v. 19. τὸ πολυχρόνιον] de votis in imperatores, faustis acclamationibus et in multis annos appreciationibus fuisse quidem infra nec minus docte Gretserus, at quae πολυχρόνιον in Christi natalicii faciendum non attingant. succincto addimus, incipiente olim in ecclesia ab his solemnibus anno, ut mutuis sese donis et xenis excipere, ita et felicibus votis prosequi et laetis vocibus bene ominari, quod observant adhuc Itali, consuevere Graeci. discurrunt itaque per vias et compita pueri et adolescententes haec die, et ad amicorum portas modulis sonis ac musicis instrumentis πολυχρόνια perstrepunt, xenia reportaturi, cunctique Χριστογεννητικοῖς pro natalicis Christi muneribus se cumulant certatim. ecclesia igitur, cuius vota sunt dona, natalium dominicorum pervigilio, in palatii penetralibus, annis ei multis exoptatis bene precatur imperatori. ipsi quoque monachi vitae et annorum diuturnitatem superiori, ad cellam eius catervatim convenientes, a deo postulant, εἰς τὸ κελλῖον τοῦ προστώτος (διὰ) τῆς ἰδίας πολυχροσίσεως, ait Menaeum hac die. hinc τὸ πολυχροσίσειν nonnisi de votis pro salute cuiuspiam praesenti luce emissis vulgus consuetum est percipere. quondam tamen aliis etiam diebus decantata πολυχρόνια docent Regia mas, ex quibus sequentia erudito lectori depromina.

Πολυχρόνια. ὅπως πολυχροσίξουσι τοὺς βασιλεῖς καὶ τὸν πατριάρχην ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως καὶ τῶν φώτων καὶ τῇ μεγάλῃ παρασκευῇ.

πολυχρόνιον ποιῆσαι ὁ θεὸς τὴν ἁγίαν βασιλείαν αὐτῶν εἰς πολλὰ ἔτη. πολυχρόνιον ποιῆσαι ὁ θεὸς τὴν ἁγίαν καὶ κραταιὰν βασιλείαν αὐτῶν εἰς πολλὰ ἔτη. πολυχρόνιον ποιῆσαι ὁ θεὸς τὴν θεοδοξέπτον θεοπερόβλητον θεοδόξαστον καὶ θεομεγάλυντον, κραταιὰν καὶ ἁγίαν βασιλείαν αὐτῶν εἰς πολλὰ ἔτη.

haec in ecclesia, ubi plures imperabant, nuncupabantur vota: sequentia inter epulas et pocula, bibente nimirum imperatore, proferebantur.

εἰς τὴν τραπέζαν εὐχεται οὕτως. εἰς τὸ πολυχρόνιον, ζωὴν, εὐφροσύνην, ὑγίαν, εὐδόξωσιν καὶ κατ' ἐχθρῶν νίκην τῶν κραταιῶν καὶ ἁγίων ἡμῶν ἀθροῦντων καὶ βασιλέων.

votis istis in ecclesia patriarcham excipiunt.

τὸν δεσπότην καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν, κύριε, φύλαττε. λέγεται δὲ

τρεις. εις πολλὰ ἔτη. τρεις. εις δὲ τὴν τράπεζαν εὔχεται οὕτως. εις τὸ πολυχρόνιον, ζώην, εὐρίνην, ὑγίαν καὶ σωτηρίαν τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου.

p. 45 v. 2. cuius lampadis etc.] exstat Theodori Balsamonis melete seu disceptatio de hoc more imperatori praeferendi lampadem, ut et imperatrici et quinque patriarchis, Romano Cpolitano Alexandrino Antiocheno Hierosolymitano. ait imperatori duplicem ob causam praeferri lampadem, tum quia humana tum quia divina curat, tamque ea quae ad corpus quam ea quae ad animam pertinent (huius enim geminae potestatis concessione blandiebantur recentiores Graeci suis imperatoribus), eaque de causa lampades imperatoris duplicibus aureis coronis cinctas esse; patriarcharum vero lampades, ut et imperatricis, una tantum, eo quod patriarchae spiritualium tantummodo curam habeant, mulieres temporalia duntaxat spectent, quippe quibus in ecclesia docere interdictum sit.

Videntur autem haec aurea vel argentea στεφανώματα, ut Balsamon vocat, et θριγγώματα, coronae in morem lampadi fuisse imposita, vel certe, quod θριγγώματος nomen potius suadet, ipsi lampadi cancellorum seu sepimenti instar circumposita. addit Balsamon hoc idem προνόμιον seu privilegium procedendi cum lampade concessum fuisse archiepiscopo Bulgariae et Cypri et paucis quibusdam metropolitanis, et praeter hos nulli; et patriarchas non modo in sua dioecesi sed et extra lampade illustres progredi posse; quod multis ipse adversus oblocutores quosdam confirmat, quem legat qui volet l. 7 Iuris GR.

p. 46 v. 2. τροπάριον *modulus est*, cantici nimirum genus, ad alterius exemplaris modo se habentis normam τρεπόμενον, decantandum. haec τροπαρίου communior expositio. alias fusi in Euchologicis rettulimus. ποιητὰς porro τῶν τροπαρίων Anthimum et Timoclem memorat Theophanes et Cedrenus in Leone 1.

ibid. δόξα] supple reliqua: πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἀγίῳ πνεύματι. post καὶ νῦν καὶ ἀεὶ adde καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ib. v. 3. οὐ ψάλλεται] modulatis varietate flexis cantus sonis non decurritur μελωδῶς: sed voce continua, χόμα, ut scripsit Philotheus, ἀναγινώσκεται.

ib. v. 5. mos iste accinendi imperatoribus τὸ πολυχρόνιον et acclamandi εἰς πολλὰ ἔτη Graecis valde frequens fuit, ut saepius posthac ex Codino intelligemus, quem eleganter describit Corippus, dum quomodo Iustino Iuniori τὸ πολυχρόνιον acclamatum sit, versibus explicat, de laudibus Iustini 1 202 et 356, 2 165 et 308.

P 216

Nicophoro Phocae factas acclamationes suaviter admodum irridet Luitprandus in legatione sua Cpolitana, loquens de processione Phocae ex palatio ad sanctam Sophiam (Leon. Diacon. p. ed. Bonn. 347). multi profecto in his acclamationibus πολλὰ ἔτη apprecabantur, quibus nihil iucundius accidere potuisset quam si imperator illo ipso die, quin et illo momento, repentina morte extinctus fuisset.

Acclamandi mos vetus est, manavitque ex theatris in fora, deinde etiam in senatum; hinc ad Christianorum synodos. exemplum

acclamationis factae a senatu M. Antonino commemorat Vulcatius in Avidio Cassio: *Antonine Pie, dii te servant. Antonine clemens, dii te servant. tu nobis quod licebat: nos fecimus quod decebat. Commodus imperium iustum rogatus, progeniem tuam roboras. fac securi sint liberi tui; bonum imperium nulla vis laedit. Commodus Antonino tribuniciam potestatem rogatus; praesentiam tuam rogamus, philosophiae tuae, patientiae tuae, doctrinae tuae, nobilitati tuae, innocentiae tuae. vincis inimicos, hostes exsuperas: dii te tuentur.*

Synodicae acclamationis en tibi exemplum ex Oecumenica synodo Chalcedonensi, Act. 7, ubi Marciano imperatori et Pulcheriae imperatrici acclamant patres. *Marciano novo Constantino, novo Paulo, novo David multos annos. vos estis pax orbis, pie domine. dominus vitum ei conservet. vos fides nostra. Christus, quem honoras, ipse te custodit. orthodoxam fidem tu roborasti, sicut Apostolici, ita creditis. Augustae multos annos. vos lumina orthodoxae fidei. propter haec ubique pax est. lumina pacis, domine, tu custodi. luminaria mundi, domine, tu custodi. perpetua memoria novo Constantino. quae ex genere orthodoxa est, deus eam custodiat. custodem fidei deus custodiat. eam quae semper pia est deus custodiat. pia, orthodoxa, quae contraria est haereticis, deus eam custodiat. omnes haereticos tu fugasti. Nestorium et Eutychen tu persecuta es. absit invidia a vestro imperio. fideles imperatores sic honorantur. deus custodit potestatem vestram, deus pacificet imperium vestrum. Marcianus novus Constantinus, Pulcheria nova Helena: P 217
zelum Helenae tu sectaris. vestra vita munimen cunctorum est: vestra fides ecclesiarum gloria est.*

Similibus epiphonematis personat tota synodus Cpolitana sub Mena patriarcha et Iustiniano imperatore, quin et in electionibus usus erat *ἰσχυροτάτων*. in Actis ordinationis Eradii, cum illum S Augustinus iam senex apud clerum et populum successorem sibi dixit, post ista Augustini verba presbyterum Eradium mihi successorem volo, sequuntur ista: *a populo acclamatum est, deo gratias, Christo laudes; dictum est vicies ter. exaudi Christe, Augustino vita: dictum est sexies decies: te patrem, te episcopum. dictum est octies. cumque reticeretur, Augustinus episcopus dixit, non opus est etc. mox: a notariis ecclesiae, sicut cernitis, excipiuntur quae dicimus, excipiuntur quae dicitis; et meus sermo et vestrae acclamationes in terram non cadunt. apertius ut dicam, ecclesiastica nunc gesta conficimus. sic enim hoc esse quantum ad homines confirmatum volo. a populo acclamatum est trigenies sexies, deo gratias, Christo laudes. exaudi Christe: Augustino vita: dictum est tredecies. et sub finem: hic mihi responsione vestra opus est. teneam responsionem vestram. de hac assertionem aliquid acclamate. a populo acclamatum, fiat, fiat: dictum vicies quinquies. dignum est, iustum est, dictum vicies octies. fiat, fiat: dictum quater decies. olim dignus, olim meritus: dictum vicies quinquies. iudicio tuo gratias agimus: dictum tredecies. exaudi Christe, Eradium conserva: dictum octies decies. viles hic*

eandem acclamationem iteratam fuisse, non tantum semel sed et saepius, imo saepissime.

En quid senatus in Claudium, cum imperator renuntiatus esset, apud Trebellium. *Auguste Claudii, dii te nobis praestent: dictum sexagies. Claudii Auguste, principem te, aut qualis tu es, semper optavimus: dictum quadragies. Claudii Auguste, te respublica requirebat: dictum quadragies. Claudii Auguste, tu frater, tu pater, tu amicus, tu bonus senator, tu vere princeps: dictum octavies. Claudii Auguste, tu nos ab Aureolo vindica: dictum quinquies. Claudii Auguste, tu nos a Palmyrenis vindica: dictum quinquies. Claudii Auguste, tu nos a Zenobia et a Victoria libera: dictum septies. Claudii Auguste, Tetricus nihil fuit: dictum septies.*

Nec bonis tantum bona, sed et mala malis in huiusmodi acclamationibus apprecabantur vel quasi iure suo efflagitabant. illustre huius rei exemplum suppeditat Aelius Lampridius, apud quem habes acclamationes senatus in occisum Commodum imperatorem. *hosti patriae honores detrahantur, parricidae honores detrahantur, parricida trahatur. hostis patriae, parricida, gladiator in spoliario lanietur. hostis deorum, carnifex senatus; hostis deorum, parricida senatus. hostis deorum, hostis senatus. gladiatorem in spoliario. qui senatum occidit, in spoliario ponatur. qui senatum occidit, unco trahatur. qui innocentes occidit, unco trahatur, hostis, parricida, vere, severe. qui sanguini suo non pepercit, unco trahatur. qui te occisurus fuit, unco trahatur. nobiscum timuisti, nobiscum periclitatus es. ut salvi simus, Iuppiter optime maxime, serva nobis Pertinacem. fidei praetorianorum feliciter; praetoriis cohortibus feliciter; exercitibus Romanis feliciter; pietati senatus feliciter. parricida trahatur. rogamus, Auguste, parricida trahatur. hoc rogamus, parricida trahatur; exaudi, Caesar. delatores ad leonem; exaudi, Caesar. delatores ad leonem; exaudi, Caesar. Speratum ad leonem. victorias populi Romani feliciter; fidei militum feliciter; fidei praetorianorum feliciter; cohortibus praetoriis feliciter. hostis statuas undique, parricidae statuas undique, gladiatoris statuas undique; gladiatoris et parricidae statuae detrahantur. necator civium trahatur, parricida civium trahatur. gladiatoris statuae detrahantur. te salvo salvi et securi sumus, vere, vere; modo digne, modo vere, modo libere. nunc securi sumus. delatoribus metum. ut securi simus, delatoribus metum; ut salvi simus, delatores de senatu. delatoribus fustem te salvo. delatores ad leonem te imperante. delatoribus fustem. parricidae gladiatoris memoria aboleatur, parricidae gladiatoris statuae detrahantur. impuri gladiatoris memoria aboleatur; gladiatorem in spoliario. exaudi, Caesar. carnifex unco trahatur, carnifex senatus more maiorum unco trahatur. saevior Domitiano, imparior Nerone, sic fecit, sic patiatur. memoriae innocentium serventur, honores innocentium restituas. rogamus, parricidae cadaver unco trahatur, gladiatoris cadaver unco trahatur, gladiatoris cadaver in spoliario ponatur. perroga, perroga: omnes*

censemus unco trahendum. qui omnes occidit, unco trahatur. qui omnem aetatem occidit, unco trahatur. qui utrumque sexum occidit, unco trahatur. qui sanguini suo non pepercit, unco trahatur. qui templa spoliavit, unco trahatur. qui testamenta delevit, unco trahatur. qui vivos spoliavit, unco trahatur. servis servivimus. qui pretia vitae exegit, unco trahatur. qui pretia vitae exegit et fidem non servavit, unco trahatur. qui senatum vendidit, unco trahatur. qui filiis abstulit hereditatem, unco trahatur. indices de senatu, delatores de senatu, servorum subornatores de senatu. et tu nobiscum timuisti, omnia scis, bonos et malos nosti. omnia scis, omnia emenda. pro te timuimus. o nos felices te viro imperante. de parricida refer, refer, perroga: praesentiam tuam rogamus. innocentes sepulti non sunt: parricidae cadaver trahatur. parricida sepultos eruit: parricidae cadaver trahatur.

Similis ferme est illa ἐπιφώνησις quae in synodo sub Mena actione IV legitur. *multi anni imperatoris, multi anni patriarchae. Petrum Zoaram et Severum modo anathematiza. orthodoxum imperatorem habes: quid times? eos qui parabaptizant eiice foras. et cum monachi Hierosolymorum porrexerunt chartam, universi clamaverunt: multi anni patriarchae. libellum monachorum modo suscipe. libellus modo legatur. eos qui per domum baptizant eiice foras. speluncam Zoarae modo torqueas. multi anni patriarchae. parabaptistam modo anathematiza. Christiani imperatoris multi anni. orthodoxi imperatoris multi anni. speluncae haereticorum modo ardent. vincit fides imperatoris. orthodoxus regnat: quid times? Petrus quare habet monasteria? omnes haereticos ibi habet. Severum Petrum et Zoaram modo anathematiza. trinitas tres anathematizat. anathema Severus Petrus et Zoaras. Severum Manichaeum modo anathematiza. vincit fides Christianorum. multi anni patriarchae. inimicos Christi modo anathematiza. haereticos modo anathematiza. anathematizatos modo anathematiza. vincit fides Christianorum.*

Et Act. 5, quae antea in vulgatis editionibus solebat esse prima, exstat longissima acclamatio, qua partim bona augustis et patriarchae, partim mala haereticis populus imprecatur. *multi sint anni imperatoris, multi anni Augustae etc. Severum Manichaeum eiice etc. effodiantur ossa Manichaeorum etc. Severum Manichaeum foras eiice etc. qui non anathematizat Severum, Manichaeus est. eiice foras Severum. novum Iudam eiice foras. insidiatorem trinitatis eiice foras etc. exhumentur ossa Nestorianorum. exhumentur ossa Eutychianistarum. quis est Nestorianus? ego nescio; anathema sit ipse a trinitate etc. Manichaeos de ecclesia eiice. duos Stephanos de ecclesia eiice. paulo post in eadem sessione sequuntur plura huius generis epiphonemata.*

Acclamabant etiam concionatoribus; cuius moris exempla invenies apud S. Augustinum l. 4 de doctrina Christiana c. 26, et saepe in Homiliis. hactenus de ista consuetudine.

p. 46 v. 6. αἶς] pronominis σύ plurale est ἑσῆς in primo casu; in reliquis σᾶς et ἑσᾶς corrupte pronuntiat Graecia.

ib. v. 7. θεός] cui verbo addes ex Horologio, ut sit modulus integer, τῶν πατέρων ἡμῶν ὁ ποιῶν αἰεὶ μεθ' ἡμῶν κατὰ τὴν σὴν ἐπισκεΐαν, μὴ ἀποστήσης τὸ ἔλεός σου ἀφ' ἡμῶν, ἀλλὰ ταῖς αὐτῶν ἰουστίας ἐν εὐρήνῃ κυβερνήσον τὴν ζωὴν ἡμῶν. polychronismum monachorum in superioris salutem emissum require in Menaeo retro Nonae officium.

ib. v. 12. protapostolarius] vides et hic nomen Graecanicae ambitionis, quod inter illos qui apostolum Paulum publice legebant, hoc est inter apostolarios, voluerunt habere protapostolarium.

ib. v. 17. ἡ τῆς λειτουργίας ὥρα] quae hac die ab orto sole decima est. ita typus hodierni officii ad Nonae calcem positus: περὶ δὲ ὥραν δεκάτην σημαίνει τὸ μέγα etc, ad synaxim videlicet vesperrarum habendam; quibus finitis καθεξῆς ἡ θεία λειτουργία τοῦ μεγάλου Βασιλείου.

ib. v. 20. sabbato vel dominica ieiunium Graecis illicitum. eam ob rem si natalium Christi diebus huiusmodi sors ferat celebrari pervigilium, ut a ieiunio abstinere, ita missam consueto tempore, quod diei tertia est, peragunt: si alias incidat in ferias, cum nonnisi missae praemissis solemnibus fas sit solvere ieiunium, illud vero ad vesperam usque sit protrahendum, vespere solummodo, quo vespertinarum laudum tempus instat, simul cum ipsis cantatur missa; qua finita cibi capiendi fit potestas. haec ex ritu huius diei in Menaeo reperiendo ad huius loci expositionem.

p. 47 v. 3. post hunc liturgia perficitur] habent hunc morem Graeci, ut in quadragesima diebus ieiunii et in vigiliis liturgiam seu missam celebrent a meridie, et ut hinc apparet, post vesperas. in Paschate liturgia fit ante solis exortum. aliis diebus hora tertia, tanquam consueta, ut docet Gabriel Philadelphiensis episcopus in suo de sacramentis libello.

ib. v. 13. ἀλλάσσει] non mutat, sed potius induit, τὸ ἐπάνω nimirum ἐνδύμα etc. ad 28 notam superioris capitis, amice lector, recurras precor.

P 197 *ibid.* crinonia] hoc imperatoris tegmen videtur a specie lili *crinoniae* nomen invenisse, ut et illud *tetraphyllum* a quattuor foliis, utriusque meminit Glossarium, sed nudis solisque verbis Codini, nulla explicatione adhibita.

κρινωνίαν coronam liliis sive flosculis in gyrum germinantem. Coresius in rescriptis. Balsamon Meditato de incensis etc. Iuris GR l. 7: κρίνος ἐκ κρινωνίας συλλεγόμενος.

ibid. τετράφυλλον] Coresius idem docet aliam coronam esse, e qua quattuor flosculi, ad frontem nimirum et sinciput ac ad utramque aurem, emicant.

ib. v. 21. flammula] dicitur τὸ *flammulum* et τὰ *flammula*, aliquando simplici μ, interdum geminato. dicitur etiam *flamula flammulae*, genere feminino. Vegetius 3 5: *aquilae, dracones, vexilla, flammulae, tufae seu tufae*. merito autem reprehendit Lipsius l. 4 de Militia Romana illos qui apud Vegetium *flamulas* mutant in *flameola*: *o male*, inquit, *abstineant.* et merito monet ut abstineant;

qui recte itidem castigat interpretem Cedreni, haec verba Graeca τὸν τῆς εἰρήνης ἔγγραφον χάριτην ἐπὶ φλαμουλίου κρεμάσαντες his Latinis interpretantem, *tabulis pacis de conto suspensis*, quasi φλαμούλιον sit conto. rectissime Lipsius: *chartam conscriptam, pacis testem, super flamula suspendentes*. nec recte Iunius φλαμούλου interpretatur *labarum*, quia labarum unum erat; at φλάμουλα etiam βασιλικὰ et imperatoria plura, nimirum duodecim; et domi quoque, non tantum in bello praeferebantur, ut docet Curopalata c. 6. forte vetus illud labarum apud posteriores Graecos desiderat: sin minus, διβέλλιον potius labaro respondere dicerem: hoc enim unicum erat, ante omnes flamulas, ut ibidem dicitur. nec omittendum illud Suidae: *σαυρίων εἶδος σημαίας ἢ φλαμούλου*. quid tamen *saurion*, ignoro, inquit Lipsius. sed quid si legeretur *σταυρίων*? certe unum ex flamulis imperatoris *σταυρός* erat, hoc est crux, ut supra dictum ex Curopalata c. 6. ut igitur a dracone flamulum quoddam dicitur apud Curopalata *δρακοντείον*, sic apud Suidam videtur a stauro seu cruce vocari *staurion* illud quod a Curopalata *stautus* seu *crux* appellatur. φλάμπουρον quoque invenias apud Moschopolulum: apud Cedrenum p. 441 φλαμούλιον, apud Leonem in *Tacticis* constitut. 5 φλαμουλίσκιον, in *Pandecte Turcico* *flambarum* et *flambulum*; quae et hodie Graecis usitata. idemque omnia haec vocabula, etsi diverse scribi solita, significant, nempe vexillum, seu ut interpretatur Nicetas apud Rigaltium in *Glossario*, *signum militare*. nec tamen militiae solum sed et domi imperatori et principibus palatii praeferrī consuetum, quod planum ex Curopal. c. 6. imo domi plura praeferebantur, nimirum duodecim: ἐκτὸς δὲ ὀπόταν στρατεύει ὁ βασιλεύς, κατὰ ἀναλογίαν τῆς ποσότητος τῆς αὐτοῦ συντάξεως ἔχει καὶ φλάμουλον ἕν τευχὸν ἢ δύο. qui flamulum gestat, Graecis est *flamularis* seu *flambular*. *Pandect. Turc. c. 174* et *Vet. Gloss. apud Rigalt. φλαμουλάριοι*. in *Turcogr. p. 161 φλαμπουλάρεοι vexilliferi*, p. 201 *flamboler signum seu vexillum*. transit flamula ex Latio ad Graecos, qui illud varie, ut solent, immutarunt.

p. 48 v. 1. flagitiose prorsus Iunius in interpretatione et explicatione eorum quae hic de flamulis scribuntur versatus est. id ut videas, en tibi Iunii verba. ea (flamula) sunt haec. primum fert *archistrategus*: princeps uicrorum secundum, habens imagines divinas multas. aliud tertius, habens imagines sanctorum quattuor magnorum martyrum, *Demetrii Procopii et Theodori*. aliud, qui fert sanctum *Georgium equitem*, aliud draconteum, et aliud habens equestrem imperatoris statuam. perperam prorsus. vertendum enim, ut ipsa verba et mens Curopalatae postulant, hunc in modum: cu autem (flamula) sunt haec. primum *archistrategus*: alterum vero (flamulum) multas habens sacras et divinas imagines pontificum et ecclesiae praesulum; aliud *crux*, habens (legendum enim ex cod. ms. doctoris *Georgii Lautherii*, ἄλλο σταυρὸς ἔχων) imagines sanctorum quattuor magnorum

martyrum, Demetrii Procopii et utriusque Theodori (legendum enim in plurali Θεοδώρων, ut habent mss codices). *aliud habens* (ἔχον) *S. Georgium equitem. aliud draconteum, et aliud habens equestrem imperatoris statuam.* hanc esse veram interpretationem quisvis vel paululum mentem advertens fatebitur: nam primum Curopalata enumerare volens quatenam sint illa flammula, ait *sunt autem haec*: postea singula percenset. *primum, inquit, est archistrategus, non fert archistrategus.* neque enim Curopalata habet istud *fert*, sed *primum est* seu dicitur *archistrategus*, a D. Michaelis imagine, quae in illo flammulo expressa et efficta. hinc archangelus toti flammulo nomen dedit, ut diceretur *archistrategus*. nam S. Michael archistrategus a Graecis appellatur quasi princeps coelestis militiae. ita vocatur 1) ab Emmanuele imperatore Constit. de Feriis: *feriamur, inquit, sexta Septembris, ὅτι ἐν αὐτῇ τὸ ἐν Χώναις τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ θαῦμα τερατοῦργεῖται.* 2) a Cedreno in imperio Basili Macedonis: *ἀνεκαίνισε δὲ τὸν μέγαν τοῦ ἀρχιστρατήγου ναὸν τὸν ἐν Σωσθενίῳ.* 3) a Niceta Chomiate l. 3 de imperio Isaaci Angeli: *ἐπισκευάσαι δὲ βουληθεὶς καὶ τὸν ἐν τῷ ἀνάπλω νεὸν τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν ἄνω τάξεων Μιχαήλ.* eod. lib. *εἰς τὸν περιώνυμον νεὸν ἀρχιστρατήγου τῶν θείων καὶ ἄλλον Μιχαήλ.* idem l. 7 de imperio Manuelis. denique eodem archistrategi nomine afficiunt S. Michaellem Graeci qui encomia in eum scripserunt et miracula ab eo patrata literis consignarunt. deinde cum signa et vexilla, quae Curopalata commemorat, imaginibus coelitus exornata fuerint, omnino oportet ut et primum effigie aliqua fuerit insignitum: at alia insignitum non fuit quam *τοῦ ἀρχιστρατήγου militiae coelestis.* tertio archistrategus non erat officium vel nomen officii aulici vel militaris: alioquin omissum non fuisset hoc munus a Curopalata in catalogo. quare vana est illa Calviniani nota: *ὁ ἀρχιστοράτης, puta, quisquis est per illud tempus.* at nullus est archistrategus apud Curopalatam nisi Michael archangelus.

p. 48 v. 1. coelestis terrestrisque militiae dux ducumque omnium princeps Michael, *ἀρχιστοράτης* ideo a militibus, a vulgo (hoc enim solo nomine plebeculae notus est) *ταξίαρχης* salutatus; cuius nomine ecclesiam in Sosthenio extra muros dedicatam a Constantino, cuius munimine reginam urbem ab insultu barbarorum non semel ereptam refert Damascenus Studites subdiaconus vulgari sermone de eius festivitate scripto, quem velut magni ac celeberrimi S. Sophiae templi custodem depinxit Iustinianus *ἐν προνάῳ, καθ' ὃ δὴ ὁ πρώτιστος καὶ μέγιστος τῶν παραστατούντων ἀρχαγγέλων θεῶ Μιχαὴλ ἐσπασμένος ῥομφαίαν ἐστήλωται ψηφίδων λεπταῖς ἐπιθέσει, φύλαξ προβεβλημένος τοῦ ἱεροῦ,* inquit Nicetas in Alexio 2; quem sacrorum praesides in sacri tribunalis foribus, non eiciendis sed advocandis potius in paradisis hominibus, excubitorem non pingunt modo sed et venerantur tremunt et precantur, ut in Euchologicis enarravimus; quem denique imperii defensorem simul cum Gabriele socio sibi datum tenuerunt Graecorum principes, ubi, prout auctor noster innuit c. 4, et Damascenus citatus profitetur, imaginem suam hinc inde a sacris istis duobus taxiarchis stipatam concessere gestan-

dam: eius, inquam, nomini primum et praecipuum imperii flammulam consecratum est, et ἀρχιστράτηγος nuncupatur.

ibid. εἰκόνας ἔχων πολλὰς] si plures pontificum imagines eo vexillo pinguntur eorum quos devotius colunt et in publicis precibus frequentius inclamant, magni Basilii, Gregorii theologi, Ioannis Chrysostomi, Athanasii, Cyrilli Alexandrini et Nicolai Myrensis ibidem positas mihi prorsus indubium est; et certe in octifido vexillo eiusmodi, pro singulis nimirum lingulis unum, octo conseo depictos, et ad priores non parum ab eis celebratos Gregorium thaumaturgum et Hierosolymitanum Cyrillum alium accessisse.

ibid. nec minus errat Iunius, cum illud ἱεραρχῶν vult idem esse quod princeps sacrorum, quasi scilicet princeps sacrorum ferat illud vexillum. nugae. nam ἱεραρχῶν est patrius casus numeri multitudinis a recto ἱεράρχης, quae vox praesulem, episcopum seu pontificem denotat. Νικολάου τοῦ περιωνύμου ἐν ἱεράρχαις τὸν περικαλλῆ τουτουὶ ναόν, inquit Cedrenus in imperio Basilii. ergo hierarcha Cpolititanus erat patriarcha eiusdem urbis, quem imperatori flammulam seu vexillum praeportasse quis credat, nisi aliunde id Iunius probet?

ib. v. 2. ὀκταπόδιον] piscem polypodem hodiernus loquendi usus ὀκταπόδιον vocat, vexillum illud dissectis laciniis inferius divisum ὀκτάγλασσον, polypodemque scissuris referens, ὀκταποδίου nomen accepit a vulgo.

ib. v. 3. σταυρὸς ἔχων εἰκόνας] crucem hanc in castris et conflictibus delatam eiusmodi arbitror quales in sacris processibus vel in ecclesiis adorandas me conspexisse memini. lignae sunt illae (argenteas aureisque laminis contactas rapacitas Turcica eliminavit), et ad eorum extremos ramos quamvis amplex latiores adhuc trifoliorum figurae prominent, in quibus nonnunquam pectus et facies quattuor evangelistarum vel hinc inde deiparae et S. Ioannis aliorumque variis coloribus, delineata prius in medio crucifixi specie, exarantur. quidni pariter οὗτος ὁ σταυρὸς ἔχων (ἐν ταῖς ἀκρίαις) τῶν ἁγίων τεσσάρων μεγάλων μαρτύρων ἱεραίνεται; crucem qualem hic memoro depictus in iconibus per hocce opus Codini et eius commentaria sparsa gestat patriarcha CP.

ibid. Δημητρίον Προκοπίου καὶ Θεοδώρου.] duces armis quondam insignes armorum socios et in bellis protectores Oriens invocabat Demetrium, Procopium, καλλιμάχους, et Θεοδώρους, Cedreno in ~~Τρι~~ ~~μισσε~~ ducem unum et alium tironem dictos. primus Demetrius ~~πλα~~ ~~μπουράρης~~ ac praeses Thessaliae sub Maximiano martyr obiit Thessalonicae, ubi corpus eius sacro liquore exundans perpetuis quoque miraculorum scaturit fluentis. a profecturis in praelium invocatur, suoque helantes adiuvat praesidio; nec in dubium revocatur quod Thessalonicensibus obsidione ab Alusiano Bulgarorum cinctis unguentoque ab eius sepulchro emanante unctis contulit. Romano aciei fuit dux martyr Demetrius, ait Cedrenus in Michaelē Porphlagone, iterque complanavit, quod Bulgari captivi iumento confirmarunt, dicentes vidisse se luvenem equitem, qui Romanis phalangi praeciret, a quo exsiliens ignis adversos cremaret hostes. alter Procopius militia clarus dux Alexandriae fuit, ut verbis huiusdem Synaxarion asserit Iulii 8: χαίρους μαρτύρων κινήματα, βασιλέων κραταίωμα canit eius festo ecclesia Graeca. testis fuit Theodorus στρατηλάτης, equitum magister sub Licinio, a quo mortem illatam sustinuit: exin Romanorum armis favere coepit e caelo. ac Ioannis Tzimisceia tempore tantae Scytharum in Graecos praeliantium stragis auctor fuit, ut el

gratiam pro ope lata relaturus Tzimisces, templo in quo is humatus erat destructo, aliud magnificentius exstructum praediis amplos habentibus re-ditus ditaverit, et urbem, Euchaneiae suppresso nomine, vocaverit Theo-doropolim, subdit Cedrenus, ex quo haec deprompta: sane his semper auspiciis atque antesignanis adversum hostes uti solebat imperator hic. nec temere: visus enim manifesto martyr opem ferre, hostiles cuneos tur-bare, et praeclarissimae ducem se praestare victoriae. ultimus Theodo-rus alius, tiro dictus, non quod armorum tirocinio erudiretur, sed quod in cohorte tironum dicta provectus centurio promereretur. Damascenus subdiaconus: ἦτον καὶ αὐτὸς ἕνας εἰς τὸ τάγμα ὅπου ἀνομάζεται Τύ-ρωνες, ὡσάν νὰ εἰπῆς ἐκατόνταρχος. ita dictus auctor vulgari idiomate.

p. 48 v. 4. illud Θεοδώρων est utriusque Theodori martyris, ducis et tironis. prioris festum agunt Graeci 8 Iunii, posterioris 17 Febr. et in hunc tironem exstat S. Gregorii Nysseni pulcherrima oratio.

ibid. Γεώργιον ἔφιππον] notissimum olim ducem, sanctis nunc tolerato martyrio Georgium allectum equitem semper pingunt Graeci; quod saepius sit visus καβαλλάρης εἰς ἄλογον ἄσπρον et λευκοφόρος καβαλλάριος εἰς ἄλογον ἄσπρον. Damascenus citatus in Thesauro. de Georgio et Theodoro sanctis Graecorum auxiliatoribus Nicetas Manuelis Comneni l. 6.

ib. v. 5. δρακοντεῖον] cum aquilis in aciem inter vexilla lati sunt etiam dracones, maxime labente imperio. docet Dempsterus ad Rom. antiq. calcem. de quibus Suidas v. σημεία: ἃ φέρουσιν ἐν τῷ πολέμῳ ὑφάσματα εἰσι βαφῆ πεποικιλμένα, ἃ εἰς ἰδέαν μάλιστα ὄψεων εἰκασταί, καὶ ἀπηώρηται κοντῶν συμμέτρων. descripsert prius Marcellinus l. 16: *purpureis sub tegminibus texti circumdedere dracones, hastarum aureis gemmeisque summitatibus illigati, hiatu vasto perflatiles, et velut ira perciti sibilantes, caudarumque volumina relinquentes in ventum.*

His imperatoriis flamulis seu vexillis propter cognationem nominis adde vexillum S. Dionysii, Gallice *oriflambe* dictum, quod reges Galliae summa religione secum in expeditiones educebant. de quo vide gesta Ludovici Francorum regis fol. 138, 144, et Rigordum de gestis Philippi Augusti regis fol. 186 ed. Pithoei.

Non possum hoc loco tacitus praeterire Nicephori Gregorae l. 7 sinistrum et abiectum iudicium de marchionibus Latinis, quos ait *non esse claros apud Latinos, sed eum dignitatis gradum tenere quem apud Romanos (Cpolitanos) tenet ὁ τὴν βασιλικὴν σημαίαν ἐν στρατεύμασι κατέχων*, et marchioni *perpetuo munus hoc attributum esse ut novo imperatori vexillum praeferat*. scilicet marchio Montisferrati, Misniae, Brandeburgicus et similes apud Latinos maioris dignitatis non erant quam lampadarius aut is qui divellium aut flammula imperatoria apud Graecos imperatori praeportabat; nec marchiones seu, ut Graeci appellant, *marcessi* nomen hoc habent a *vexillo* seu *bando*, sed a limitibus tuendis. *marck* enim Germanis limes est. nam finibus defendendis praefecti erant, qui temporis

P 221 progressu ad amplissimas opes latissimosque principatus emergerunt: qualis enim et quam potens marchio Brandeburgicus, marchio Baddensis, marchio Onspachensis, marchio Moraviae, marchio Burgoi-cus et alii? ipse etiam Nicetas Choniates l. 7 de rebus gestis

Manuelis marchesi Montisferrati nobilitatem et potentiam agnoscere et praedicare coactus est.

ib. v. 16. τὰ τῶν δεσποτῶν, καὶ τῶν ἀρχόντων] iis saeculis haec scripta quibus non modo reges et principes, sed et nobiliores equites alicuius vexilli sive bandi deferendi honorem ambiebant. hinc nobilium Francorum equites bandiferi, chevaliers banneretz. Leo Tacticorum const. 5: φλάμουλα μεγάλη, φλαμουλίονα τῶν κονταρίων, βάνδα διαφόρος βεβαμμένα. habuerunt equites gregarii in contis flamula. Leo idem κοντάρια μικρὰ καβαλλαρικά, ἔχοντα λουρία κατὰ μέσον μετὰ φλαμούλων. etiam in humeris minora sibi figebant flamula: φλάμουλα μικρὰ ἐπάνω τῶν ζαβῶν κατὰ τῶν ὤμων.

ib. v. 17. τῶν δημάρχων] aurigantium, qui quondam ludis Circensibus Romae palmam quaerebant, factiones sive partes fuere quattuor, quae a coloribus viridis caerulei rubri albi que panni, quo donabantur, nomina acceperunt Prasinæ Venetae Rusatae Albatae, de quibus Suetonius Martialis Iuvenalis meminere, et omnium distinctissime Tertullianus Latinus, et in Anthologia Graecorum Epigrammatum ad l. 5 calcem peno extremam Thomas Patricius Graecus descripsere, eum Circensium ludorum studio exercitii nomina colores factionum Roma Cpolium commigrarunt; et ex dimicantibus in Circo factionibus populus quoque totus divisus in partes, quae se quomodoque mutuis caedibus rapinis iniuriis consumpsere. Theophanes Simocatta Cedrenus Zonaras et alii tumultibus illis et seditionibus iam a Zenonis temporibus per quaedam deinceps saecula continuatis scripta sua respersere. consulet qui curiosius et diffusius haec volet explicata. unicus Balsamon longissimos historiarum tractus paucis perstringit in 24 canonem Trullanum. τότε μὲν γὰρ, inquit, τῶν δῆμων κατεξουσιάζοντων ἐν ταῖς ἵπποδρομίαις, καὶ ποιούντων ταύτας, ὅτε καὶ ὅπως ἤβουλοντο, ἐκ δαπανημάτων οὐκείων, ὡς καὶ ἔχοντων οἴκους καὶ ἱππᾶνας καὶ μέχρι καὶ νῦν περιωσζομένους καὶ προσόδους χάριν τῶν ἵπποδρομιῶν, καὶ τοῦ βασιλέως προσκαλομένους καὶ εἰς ταῦτο μὴ ἐξουσιάζοντος, πολλὰ στασιώδη καὶ ἀτοκα συνέπιπτον γίνεσθαι κατὰ τὸν τῆς ἵπποδρομίας καιρὸν, τῶν μὲν προσεθεμένων τῶν δῆμων τῶν Βενέτων, τῶν δὲ τῶ μίρει τῶν Πρασιῶν. ἐν καιροῖς δὲ τιοὶ καὶ πόλεμοι συνεκροτήθησαν ἐμφύλιοι μέσον ἀντιθέτων μερῶν, καὶ κατὰ τῆς βασιλείου περιωπῆς ἀναίδῃ ὄνηματα οἱ δημόται ἀπερνήσαντο, καθὼς ἀπὸ διαφόρων χρονικῶν τοῦτο φαρίσταται. partium illarum (quae δῆμοι et δημόται, ut iam legimus et scribunt Theophanes et Cedrenus, vocantur) partium, inquam, capita ducesve δῆμαρχοι et δημάρχει quasi τῶν δῆμων ἄρχοντες audiebant, popularesque sibi subditos vel affectos recensebant, vel etiam quandoque ad eos qui per civitatem oriebantur tumultus et seditiones ducebant. Simocatta 8 7: τοῖς δημάρχους ὁ αὐτοκράτωρ ἐσκαλιεῖσθαι εἰς τὰ βασίλεια, ὡς διοικητὰς τῶν δῆμων εἶδεν τὸ πλῆθος ἀποκαλεῖν, (ὀνόματα δὲ τοῦτοις Σέργιος καὶ Κοσμάς) ἐπυθάνετο τῶν δημοτενόντων ἐπὶ λεπτοῦ τῶν ἀριθμῶν. ὁ μὲν οὖν Σέργιος ἐν χάριτι τὴν σύνταξιν τῶν ἐραστῶν τοῦ χλοάζοντος ἐπιχάρει χρωμάτων, πεντακοσίους πρὸς τοῖς χιλίοις τυγχάνοντας, ὁ δὲ Κοσμάς τοῖς τῆς ἀντιθέτου αἰρέσεως ἑκατοντάδας ἐπιτα συντάταξιν· εἰς δύο γὰρ χρωμάτων ἰσότησις τὰ τῶν Ῥωμαίων καταπέπτωκε πλῆθη. Zonaras in Phoca: ὁ Φακάς τὴν γυναῖκα Λευτίαν Λυγούσαν εὐθὺς ἀηγόησας τῶν δῆμων παρόντων. τότε διὰ τόπων ἐν οἷς ἴσταντο ἀμφιβολίας γενομένης τοῖς Πρασιῶσι καὶ τοῖς Βενέταις στασιάζειν ἤρξατο καὶ ἁλιέλων. πικρίας δὲ πινὰς ὁ Φακάς κατασκεπάζειν αὐτοῖς τὴν στάσιν ἐπιχείρει. ἔτις οὖν τῶν αὐλήτων τὸν τῶν Πρασιῶν ἠφύκωντος δῆμαρχον καὶ τοῦτον ὠδήσαντος, πῆ ἐνεγκοντες οἱ τοῦ δήμου τοῦτο ἐφαζον. et infra: ἐπικινῶν ἀγῶνας

ἄγων ἐθεάσατο σὺν ταῖς αὐτοῦ εἰκόσι καὶ τοῦ Πρίσκου καὶ τῆς αὐτοῦ γυναικὸς Δομεντίας ἱσταμένης εἰκόνας, καὶ ἐκμανεῖς γεγωνῶς ἀπο-
 τμηθῆναι τοὺς δημάρχους ἐκέλευσε· δεηθέντων δὲ τῶν δῆμων μάλιστα
 ἀφῆκεν αὐτούς. Venetae autem parti magis favisse imperatores semper
 sunt visi, eisdemque Praesinae minus affectam. Theophilo eam ob rem
 in theatrum venienti succlamabat illa apud Leonem Grammaticum: κα-
 λῶς ἦλθες, ἀσύγκριτε φακονάρη. horum ne reliquiae quidem ultimis
 saeculis licet remanserint, duces tamen, vel quivis alii in eorum locum
 subrogati, imperatori in publicum procedenti cum vexillis poterant astare;
 iidemque sunt qui populum per contubernia tribus regiones et collegia
 divisum regebant, quos πρωτοπολίτας a Theophane scriptos observabis.

p. 48 v. 20. antidorum] inepte Iunius *mutuum munus*. nihil melius
 quam ipsum Graecum nomen retinere. erat panis ex quo pro
 eucharistia conficienda pars desecta, quique ante liturgiam per tem-
 plum circumlatus fuerat. is finita liturgia distribuebatur praesenti-
 bus benedictionis gratia, ut qui eucharistiae participes non fuissent,
 saltem de hoc benedicto pane participarent.

Summa Graecorum erga ἀντίδωρον *communio* vicarium, pa-
 nem benedictum, religio est, ut si sacramentorum non est particeps, il-
 lud ipsemet, etiam imperator, ut hic vides, in ecclesia de manu sacer-
 dotis sacris finitis accipiat. de eo nos in Eucharisticis.

p. 49 v. 3. paegnotae Germanice *spielleute*.

Corruptius pronuntiat vulgus *πανγινιδιάτας, lusores*, qui videlicet
 ludunt musicis instrumentis, et ea vel pulsant vel inflant.

ibid. βυκκινάτωρες scribit Theodotus in Iure GR. Choniates βύ-
 κανον, alii βύκινον.

ib. v. 4. surulistae a *surullio* instrumento musico. quod num Iu-
 nius recte in annotationibus suis explicet, quis nos certos faciet?

Symphoniaci cornicines, ioueurs de cornetz à bouquin. sympho-
 niaca sive musica cornua, quibus etiamnum hodie ludunt Dervisides re-
 ligiosi Turcae, σουραύλια vocant Graeci, Dervisides inflantes eiusmodi
 instrumenta σουραυλιστάς, voce, ut mihi quidem videtur, prae σουρου-
 λιστάς minus corrupta.

ib. v. 11. ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῶν] Barangi, quos non uno loco πελε-
 κνφόρους dictos reperias, bipennes coram imperatore humeris solebant
 gestare. Anna Alexiad. 4: τοὺς δὲ ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ ἐτερόκοπα φέ-
 ροντας ξίφη παρακατασχών. Nicetas in Alexio 2: καὶ ἀπὸ τοῦδε οἱ
 μὲν δορυφόροι τὰ ἐπὶ τῶν ὤμων ἐτερόθηκτα ξίφη κατήνευγαν. Anna
 rursus l. 2: συνήγαγεν τοὺς ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ ξίφη κραδαίνοντας.

ib. v. 15. βηλόθυρα] infra, cum de coronatione imperatoris
 disputatur, aliquoties idem nomen occurrit, compositum ex *velo*
 Latino et Graeco θύρα, *velotura* seu *velatura*, quae est loco ian-
 nae. reclamat Meursius. non est *velatura*, degeneri verbo Romano,
 sed *παραπέτασμα*, quod *diductum ianuae instar transeuntes trans-*
mittit. Aristophanis scholiastes ad Ranas: παραπετάσμασι ταῖς
 σιγναῖς, τοῖς Περσικοῖς βήλοις ἢ βηλοθύροις. sed non video cur
 βηλόθυρον non possit esse utrumque, velum scilicet ianuae, ut no-
 men ipsum indicat, et velum loco ianuae. etiam in pontificum hi-
 storia apud Anastasium occurrit, in Stephano VI: *fecit velothyra*

quattuor. contulit velothyra serica tria in circuitu altaris. ubi absolute pro peripetasmate accipi videtur. ibidem pro προθύρου codex alter Boicus βηλοθύρον, et rectius meo iudicio.

ib. v. 16. *πυλατίνα* vocat auctor pannos palmaris longitudinis, mensurae nimirum a pollice ad minimum digitum manu extensa interceptae, latitudinis vero ipsius manus, quattuor videlicet digitorum. ita huiusce cap. p. 54 v. 6 *πυλατίνα* huiusmodi demonstrat ἀπηγορημένα. conto itaque erant affixa: contus autem ille seu *pilum* potius, unde *πυλατίμιον*, illud est quod σκήπτρον dicit. uno igitur verbo *πυλατίμιον* est exile vexillum (une banderolle) pilo seu virgae appensum. confirmat expositionem Theophanes, ubi σκήπτροις, quae *πυλατίνα* vocat hic auctor, *vezillorum* affigit sensum: ὁ Δέων Μάνην μετὰ τῆς βασιλικῆς τιμῆς καὶ στρατευμάτων καὶ σκήπτρων καὶ βάνδων εἰς Ἱερουσαλήμ ἐκπέμπει. vide τὸ σκήπτρον hic minime referre; quae namque detulerunt aut miserunt imperatores antiqui sceptrā? vel quae consuetudo Romanis ducibus concessa edocuit? Triudium: ἐπὶ βασιλείᾳ παρουσία προπορεύονται τὰ ἐκείνων σημεῖα καὶ σκήπτρα. subditur: μέλλον ὁ Χριστὸς μετὰ δόξης προελθεῖν διὰ τῆς ἀναστασίμου ἡμέρας προπέμπει τὸ σκήπτρον αὐτοῦ, τὴν βασιλικὴν σημαίαν, τὸν ζῳοποιὸν σταυρόν. observa τὸ σκήπτρον τῆ σημαία compositum, ac velut rationis unius signum et regiae maiestatis argumentum proferri. Theophanes in Leone Copronymῶ: προῆλθεν δὲ ἡ βασίλισσα Εὐφρόνη μετὰ τοῦ προελθεῖν τοὺς βασιλεῖς, ὀψικευομένη ὑπὸ τῶν σκήπτρων διὰ τῶν σχολῶν. σκήπτρα velut sibi propria deferebant circa Irenem scholae: at non adeo sceptrā quam banda vexillaque sunt scholis accommoda. Theophanes rursus in Michaele Theophili F. eo Basilium propriis manibus coronante narrat πεπτωκίναί τὰ σκήπτρα, ὡς ἔθος, inclinata demissaque fuisse non regia sceptrā, sed bellica signa vexillaque in subiectionis et erga recens coronatum Basilium obedientiae argumentum. ex quibus σκήπτρα minora vexilla vocamus; sicut βάνδα maiora: utraque vero βασιλικῆς τιμῆς καὶ στρατευμάτων σημεῖα. fateor illustrissimo Cyrillo Trapezuntis praesuli et Antonio Cralis lectori CP, *πυλατίνα* proindeque σκήπτρα *clavas ex auro et argento* principibus praeferri solitas interpretantibus, praemissa non omnino displicere: at cum *πυλατίνα* capitis quod exponimus ad p. 54 v. 6 scribantur μαργέλλια ἐκ σίματος, quae nonnisi pannos auro textos indicant, et solidas ex auro vel argento clavae nequeant palmari descripta mole e collo commode pendere, quam ex propositis sententiis certiore eligat aequus lector iudicabit. certe cum ἀπελατίνα nonnunquam legant regia, ea vero clavas interpretari cogant τὰ μετὰ χειρᾶς ἐκ οὐδήρου ἀπελατίνα apud Nicetam in Manuele l. 5, haec mihi ceu aequior secunda sententia recipitur.

p. 50 v. 3. ζούφιον animalculum, ut *musca, vermis, araneus*. Iunius ζούφιον edidit, et stulte admodum Arabicum esse dicit, stultiusque adhuc suum hoc Arabicum ζούφιον interpretatur.

ib. v. 9. ut veterem notionem diadematis assequaris, inspicere nummos, quos cum alii vulgauerunt tum ego tom. 3 de S. Cruce l. 1. notanda autem sunt haec quae hic de distinctione *diadematis* et *stemmatis* et *sonae militaris*, adeoque de *torque* traduntur.

ib. v. 19. *saccus* vestis est, ut patriarchae, ita imperatori propria. utrumque aeneis figuris et nostro sumptu in Euclogiis descripsimus. superest hunc verbis rudi Minerva delineemus talaris tunica ex villosa serico totum corpus obtogens, nullisque sinuum undis circa illud ludens aut mota, verum nonnihil angusta, liberos ut videtur incessus non per-

mittens, ac denique sacci figuram referens, *saccus* est. rubro colore tingit ms Tilianum, Regium Sandionysii, Manuelis ultimi Ioannisque filii imperatorum totam effigiem repraesentans, violaceo. uterque purpureus habetur et imperatorem decet.

ib. v. 21. φινάλιν] ita scribitur apud Codinum. integrum est *φινάλιον, velum. viri docti*, hoc est Iunius, inquit Glossarium, *interpretantur vitream carbasum. non assentior. recentiores Graeci crassiore pronuntiatione et πλατυάζοντες sic efferebant velum Latinorum.* Germani quoque vocant sacrum velum, quo moniales velantur, *ein weihel* seu *weil*, manifesta ex vocula *velo* origine.

φινάλην ad me scribit Georgius Coresius Chiensis, eamque vocat *πολυχρώματον ύφασμένην καὶ πεπλεγμένην καλύπτραν, capitis tegimen variis coloribus intertextum.* an ob pennas vel volitantes mobilesque gemmas *φινάλην* fontanam machinam grandinem aquarum superne eructantem fuerit imitata, alius iudicaverit. de phyla fonte in Euchologia disseruimus.

p. 51 v. 1. *tropaeuchia* a *tropaeo* seu *trophaeo*.

Tropaea sonat haec dictio triumphosque, nec immerito: refert enim augustum illud et pretiosum tegimen capitis candicans et gemmis ornatum, quo de parta victoria laetabantur imperatores. Coresius in rescriptis.

ib. v. 2. Iustinianicum a Iustiniano imperatore, qui quali tegmine capitis usus sit, apparet aliquo modo ex antiquis numismatis, quorum nonnulla lectori spectanda proposuimus tom. 3 de S. Cruce 1 20.

Dixeram l. l. Iustiniani formam esse quam ibidem repraesentatus nummus antiquus exhibet. improbat hoc Nic. Alemannus in commentario ad arcanam historiam Procopii, quia ante Iustinianum Theodosius Marcianus Leo Zeno Anastasius et Iustinus eandem *περωτήν cristam* in galea gestarunt, ut in eorum numismatis apparet; atque illa est quam *τροπαιουχίαν* vocatam idem Codinus affirmat. verum ut Iustinianus integras urbes et res alias a suo nomine ambitiose nominavit exstinctis priscis appellationibus, ita et huic capitis *φορέματι* seu gestamini suum nomen imponere potuit, licet ab antecessoribus suis etiam usurpatum fuisset. at Iustinianicum hoc diadema non bellicum aut castrense fuit, sed civicum; quo et in sacris et in ecclesiis utebatur. sed et Codinus satis indicat *tropaeuchian* et *Iustinianicum* et alia arbitrio imperatoris tam domi quam alibi gestata: ait enim: *ἐπὶ δὲ κεφαλῆς φορέματα διάφορα, ποτὲ μὲν τὸ ὄνομαζόμενον τροπαιουχίαν, ποτὲ δὲ Ἰουστινιάνειον, ἐν ἄλλοις δὲ ὑπέριτερον* etc. *ἀπὸ μὲν οὖν τοιοῦτων φορεμάτων φορεῖ ὁ βασιλεὺς οἷα ἂν βούλοιο.* ex quibus Codini verbis liquet imperatorem varia habuisse capitis *φορέματα*, et arbitrato suo nunc hoc nunc illud gestasse. Iustiniani formam nobis Alemannus exhibet ex tabula quadam, quae opere musivo Ravennae exstat: non negaverim Iustinianum tali capitis tegumento usum: sed hoc esse ipsum Iustinianicum ex tabula illa probari non potest.

A Iustiniano acceptam *καλύπτραν* eius numismata et antiqua statuarum monumenta, si quae supersint, scriptis clarius edocebunt.

ibid. pro *ὑπέριτερον* libenter legerem *ὑπέριπυρον*, ut sit gestamen capitis instar ignis flammans.

καλύπτρας huius nomen inuuisse et figuram repraesentasse videtur Cedrenus in Basilio: *στεφάνῳ χρυσῷ λόφῳ ἐφύπερθεν ἔχοντι ἐθριάμβυσον Ἰσακωνάμεινος, ὑπέριπυρον* legendum suggerit Gretserus. non ignare, me hercule. legit enim idem Coresius dum rescribit: τὸ *ὑπέριπυρον* tegimen est capitis, hostilis sanguinis effundendi omen, regii furoris in adversarios profecturi signum, eximia purpura fucatum, quo se imperatores vel belli tempore vel in ipso conflictu velabant. illud fortasse *πυρσῆς* nomine Nicetas voluit intelligi, ubi de tumultuaria Andronici in solium promotione, ἄλλοι δὲ τὴν *καπνηράν*, inquit, καὶ *πυραμοειδῆ ἑρῖαν τῆς κεφαλῆς ἀφελόμενοι πυρσὴν αὐτῷ περιέθειον, καὶ στολὴν βασιλικὴν ἐνέδυσαν ἑταίροι.*

Gestaminibus quae imperator fert in capite, adde etiam illud quod Georgius Acropolita, magnus logotheta, in suo Chronico appellat *pyramidem*, ubi de Isaaco imperatore a Bulgaris devicto agit p. 22 3 Bonn. *et hoc tempore*, inquit, *Bulgari tantis Romanorum proliis acquisitis superbius insolentiusque se gerebant: καὶ γὰρ καὶ ἐκ τῶν βασιλικῶν παρασήμων τὰ καιριώτερα τὰς τε γὰρ τοῦ βασιλέως τὰς πυραμίδας ἀνελάβοντο.* ad quae interpretes Theodorus Dousa: *πυραμῖς erat pileus acuminatus, instar pyramidis, Orientalium principum gestamen. cuius postea iterum auctor meminuit: καὶ τὰ μὲν ἔρυθρὰ πέδιλα ἀπιβάλλετο, καὶ τὴν περιμάργαρον πυραμίδα, εἰς ἣν καὶ λίθος ὑπερέκειντο κόκκινος, ἢ βασιλικά σύμβολα.* Cantacuzenus 1 5 *pileum hunc seu tiaram ab inserto unione seu lapide pretioso synecdochice nominat τὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς λίθον.* et 4 37 haec eadem tiara est Cantacuzeno λίθῳ κεκοσμημένος πῖλος. est symbolum imperii 1 5. quocirca diversum forma fuisse oportuit illum quem fugitivus Andronicus Comnenus imperator induit, licet pyramidis quoque speciem prae se ferret: *πῖλον γὰρ βαρβαρικὸν τῇ κεφαλῇ περιθέμενος, ὃς εἰς ὅξυ λήγων πυραμίδι εἴκασται, τὴν βασιλικὴν εἴσεισιν αὐθις τριήρη,* ut ait Nicetas l. 2 de Andronico Comneno. grande tamen aliunde inter hunc barbaricum pyramidalem pileum et illum alterum imperatorium interessisse oportet, cum Andronicus hunc barbaricum, ne agnosceretur imperator, assumpserit; sicut et turbinati illi pilei *σχῆμα πυραμίδος ἔχοντες*, quibus proceres in aula Cpolitana utebantur, utique ab imperatoris *καλύπτραις* seu tegumentis in pyramidem fastigiatis discrepabant. vide Gregoram ad calcem historiae.

Graeci, recepta a Latinis Cpoli, inter Balduini II imperatoris symbola repererunt calyptram forma Latinis usitata constantem et unionibus distinctam, cum lapillo rubri coloris in vertice capitis, ut in Pandecte scribit Leunclavius ex Praetore Graecinae historico inedito.

Basilius Porphyrogenitus apud Zonaram triumphat *τιάρῃ ταινωθείς ὀρθίῳ, ἣν τοῦφαν καλεῖ ὁ δημοῦδης καὶ πολὺς ἄνθρωπος,*

inquit Zonaras. addit etymon, nescio quam vere: *τύφον οἶμαι ὠνομασμένην ὡς τετυφῶσθαι ποιούσαν τοὺς ταύτη ἀναδουμένους.* quae est magis pia quam vera originatio. Cedrenus de eodem eiusdem Basilli triumpho: *στεφάνῳ χρυσῷ λόφον ἐφ' ὑπερθεῖν ἔχοντι ἐθροιάμβευσεν ἐστεφανωμένους.* cristata nimirum corona propter *turpham* seu *flammulam*, qua insigniebatur, quam Cedrenus vocat *λόφον*, ob quam vulgus tiaram istam *turphae* nomine affectit.

p. 51 v. 5. *στανρόν*] duo sunt imperatoris scepra, *στανρός* καὶ *νάροθῆξ*, *crux* et *ferula*. de quibus Symeon Thessalonicae episcopus: *μετὰ τὸ λαβεῖν τὸν στανρόν εἰς δεῖγμα τῆς εὐσεβείας, καὶ τὴν ἀκανίαν, ὅπερ χροῦς ἐστὶν σημαίνων τὸ φθαρτὸν τῆς ἀρχῆς καὶ τὴν ἐκ τούτου ταπεινωσιν, καὶ ἔτι ῥάβδον λαμβάνει, οὐ βαρειαὴν τινα καὶ σκληράν, ἀλλ' ἐλαφράν καὶ μαλακὴν, διὰ τὸ παιδευτικὸν ἐν πραότητι καὶ μὴ ὀργιλὸν καὶ φθαρτικόν, μηδὲ συντριβὸν καὶ ἀφανίζον.* illud porro mirum, ligneum tantum utrumque CP imperatorum fuisse sceprum. de narthece res est indubia: cruci ligneae effigies Manuelis eam manu gestantis attestatur in Sandionysiaco et Regio ms, in eo siquidem crucis virga citrino tantum colore picta, crux autem in extremo fixa auro ficta conspicitur. eandemque auctor clarioribus omni colore verbis depingit, ubi superius de primicerii baculo c. 4 p. 19 v. 16. ait: *δικανίμιον αὐτοῦ ξύλον κεχρυσωμένον, οἷον τὸ τοῦ βασιλέως. δικανίκιον* etiam vocatum.

ib. v. 6. de blatio iam supra diximus l. 2 c. 5 ad p. 18 v. 17.

ibid. *κώδικι ἑοικὸς δεδεμένον μετὰ μανδύλιον.*] Graecorum imperatorum effigiem pictam ni lector viderit, vix haec percipiat. illi longiorem fasciam margaritis ornatam velut humerale ab humeris retro pendentem a dextro latere ante pectus recipiunt et sinistro brachio superponunt; ea vero parte qua manum attingit, adiunctum et assutum habet rotundum sacculum, *κώδικι ἑοικὸς*, involucrium nimirum volumini complicato sive potius involuto simile, quod est illud *βλάτιον ἔχον χῶμα ἐντός* καὶ *καλεῖται ἀκανία*. fascia vero ceu *μανδύλιον*, linteum oblongius *μαντίλε* dictum referens, ipsa quoque *μανδύλιον* sortitur appellationem. quo observato visaque imperatoris figura, quid sit imperatorem ἐν τῇ ἀριστερεῇ φέρειν *βλάτιον κώδικι ἑοικὸς μετὰ μανδύλιον δεδεμένον*, relinquatur manifestum.

ib. v. 7. *κόνιν ἄμμον* et *χῶμα* distinguunt ex iudicio hodierni: *κόνις pulvis* est, *ἄμμος arena*, *χῶμα terra frugifera* satis et plantis idonea. Suidas *χῶμα, χόνν.* hinc tibi Annae Comnenae l. 2 obscurus locus lucem accipit. extraneos milites a terrigenis, sive melius dicas, alienigenas ab indigenis distinguit. illos *ἐταίρους*, hos indigitat *ὀπόσους ἐκ τοῦ χῶματος*, *quotquot sunt e propria terra nati.* l. 3 hic alius illustratur: *οὐ πλείους τριακοσίων στρατιωτῶν ἦσαν, καὶ τούτων ἐκ τοῦ χῶματος.* ergo si involucrium manibus imperatoris gestatum *χῶμα* contineat, quid aliud quam terram, cuius symbolo innotescit humilitas, intelliges?

ibid. *acacia* quid sit, oculis intueri licet in imaginibus imperatorum praefixis Nicephoro Gregorae, et in nummo Theodosii Magni, quem habes tom. 3 de S. Cruce l. 1, tametsi Baronius existimat gestamen illud Theodosii Magni esse sacrum evangeliorum codicem. *ibidem* pro *acacia* suspicabar legendum *ἀκία*: sed vulgata scriptura retineri potest, imo debet. et est *acacia innocentia* et *Acacius Innocentius*. *mandylium* suos natales etiam nemine admonente prodit.

Imperatoris itidem insignia erant *purpurea πέδιλα*, quae nunc

calcei, nunc sandalia, nunc ocreae, nunc crepidae vertuntur. et quidem *ἐρυθρά rubra*, *κόκκινα* seu *κοκκοβαφή coccio tincta*, non sine aquilis; quae et *τζάγγαι* seu *τζάγκαι* dicebantur, usque ad genua pertingentia, si fides Procopio l. 3 de aedificiis Iustiniani. *ὑποδήματα μέχρι εἰς γόνυ φοινικοῦ χρώματος, ἃ δὴ βασιλία μόνον Ῥωμαίων τε καὶ Περσῶν ὑποδεῖσθαι θέμεις.* posteris temporibus idem honos principi Bulgariae concessus, inter cuius insignia erant *aurea corona*, ut est apud Ioannem Curopalatam in Tziminice, καὶ *τιάρα νενησμένη ἐκ βύσσου, καὶ πέδιλα ἐρυθρά*, quae Zonarae sunt *φοινικόχροα* et Nicetae in Ioanne Comneno *φοινικοβαφή*. idem Bulgarorum princeps Graecis *βασιλεύς* appellabatur, ut liquet ex legatione Luitprandi ad Nicephorum Phocam, quo nomine ne imperatorem quidem Occidentis dignabantur, quem *ῥήγα* indigitabant. ex calceis purpureis et aquiliferis agnitus est inter caesorum cumulos et tumulos Constantinus ultimus Cpoleos imperator. Phranzes 3 18. has crepidas *ἐρυθράς*, ut eas appellat Gregoras l. 3, quemadmodum et purpuram, statim arripiebant illi qui imperium invadebant. quapropter de Theodoro Comneno capta Thessalonica Georgius Acropolita in Chronico: *πορφυρίδα τε ὑποδέεται καὶ πέδιλα ἐρυθρά.* obitque strenue imperatoria munia, creando despotas, *sebastocratoras*, *magnos domesticos*, *protovestiarios* et id genus alios. quibus ante omnia iuvasores sceptri imperatorii privabantur, quam primum in legitimorum dominorum potestatem veniebant. coronam imperatoriam nemo sibi sumebat, sed in coronatione seu inauguratione sua a patriarcha accipiebat.

p. 51 v. 21 et p. 54 v. 6. *pilaticia* accersuntur a Cyro Persarum rege, imo a Medis, quorum rex et iudices talia pilaticia ex collo dependentia gestarint tanquam iudici honoris et officii insignia. quicquid sit de re, vocabulum videtur Latinum a *pila*, hoc est *telo*. nam quod Iunius ex Orientalibus linguis id deducit, quibus ut *pilaticium esse disquisitionis et accuratissimae cognitionis monumentum*, id ideo fecit ne nesciremus quam feliciter supra ζωῦφιον ex Arabico formarit; non impari felicitate pilaticia ex Oriente nobis nunc advehit. vide tom. 3 de S. Cruce 1 13. ubique autem scribendum *πυλατικιον*, non *ἀπυλατικιον*, sceptri genus, quod palatini certi gerebant, quemadmodum alii multi τὸ *δικαντικιον*, supra l. 2 c. 6.

P 222

ib. v. 22. *ἀρχοντόπουλον ἀσκητής*] Gregoras ad historiae calcem: *περὶ γὰρ μὴν τῆς ἐπι κεφαλῆς καλύπτρας, ἐπὶ τῶν πρότερον βασιλέων ἔθος τοῦς μὲν χρόνους προεβηκότας ἐν τοῖς βασιλείοις χρῆσθαι καλύπτρας πυραμίδος μὲν ἐχούσης σχῆμα, στρομοῖς δ' ἐνδύμειοι κατὰ τὸ ἀνάλογον ἐκάστω ἀξίωμα καλυπτομέναις, ὅσοι δ' ἐν ἡλικίᾳ, τούτων δὲ πάντας καθάπαξ ἀνάλυπτον ἔχον τὴν κεφαλὴν.* subdit Andronici Iunioris aetate pileorum quae luberet acceptam a proceribus formam, iuvenes vero etiam tecto capite palatium frequentasse.

p. 53 v. 2 *προσφόρος λέγοντες στίχους*] *versus* ut celebratae festivitati congruus, ita simul proprias imperatoris laudes et subditorum in

illum vota capientes. quorundam huiusmodi sensum acerbiorē in imperatorem Nicephorum motus bile rettulit in sua legatione Luitprandus. Leo Grammaticus aut quivis alius in Leone Armenio: ὑπὸ πάντων ἐδοξάζοντο, καὶ οἱ δῆμοι ἐμέλισαν ποιήματα καθ' ἕκαστον ἤγον πρὸς εὐφημίαν αὐτῶν πᾶσαν ἡδονὴν κολακείας παρέχοντα. observa musicos tonos a Graecis octo numerari, et ad singulorum inflexionem poetica opuscula referuntur decantata. vide, si tanti est, Euchologium nostrum v. ἤχος.

p. 53 v. 5. ἡ εὐφημία τῶν ὀνομάτων.] pronuntiatis eorum nominibus nuncupantur vota, quorum forma haec est ex Euchologio et aliis: ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων θεοσέπτων καὶ φιλοχρίστων βασιλέων ἡμῶν Ἀνδρονίκου καὶ Μιχαὴλ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. et τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ φιλοχρίστῳ δεσπότῃ ἡμῶν Ἀνδρονίκῳ πολλὰ τὰ ἔτη. Anna de se ipsa l. 6: κἀγὼ εὐφημῆσθαι ἐμελλον. Κωνσταντῖνον καὶ Ἄνναν ἐν ταύτῳ ἐξεφώνουν ἐν τοῖς εὐφημίαις καιροῖς οἱ τῆς εὐφημίας προεξάρχοντες.

p. 54 v. 6. διὰ σιτανίων vel στανίων. ex sericis filis. nam Italis *seta* est sericum, unde nuperi Graeci suum *sitanium* seu *setanium* procuderunt; nisi quis malit a Latino *seta* deducere; quasi pilaticia illa de setis suspensa fuerint. Germani chordas seu fides vocant *seiten*, aperte a *seta*. sed Glossarium v. σιτανίον et v. γαϊτάνιον putat legendum rescribendumque διὰ γαϊτανίων, ex *cingulis* seu *zonis*: nam γαϊτάνιον est cingulum. non assentior: facerem, si crisis haec aliquo ms exemplari adiuvaretur.

Hallucinatio oculi σιτανίων εἰτανίων vice, prout habent Regia, legentis. sunt autem εἰτάνια, a vulgi quibusdam γαϊτάνια, ab aliis γαθάνια pronuntiata, ornatiores vittae sive taeniolae, vestium laciniis ad invicem colligandis vel componendis nobis, et ad ornatum assutae, vel denique ut ex iis aliud ad decorem pendeat.

ib. v. 8. παλαμιαῖον] quattuor manus digitorum mensura.

C A P U T II.

p. 55 v. 15. Faustas acclamationes suaviter ridet Graecorum haud summus amicus Luitprandus p. 354 Bonn.

ibid. ὄσοι φοροῦσι] habes illos distincte enumeratos notis c. 3.

ib. v. 16. ὀρίζει] recentior phrasis, qua virum honore vel cultu dignum aliquid facere vel dicere exprimunt. ὀρίζει ὁ βασιλεὺς non iubet, sed dicit vel facit imperator.

p. 56 v. 3. προσκυνῶσι] pro muneris more certum cultum imperatori palatini proceres exhibuere. Phranzi in logotheta clam instituto dicit imperator apud Pontanum interpretem: tu magnus logotheta esto: tantum ne me pro more officii tui adores.

ib. v. 12. potestatus, ab Italico *potesta*, et hoc a Latino *potestas*, significat praefectum seu praesidem seu praetorem, qualis et iste Genuensium erat.

Prolixa quidem, at huic loco congrua Gregorae narratio, quam

habet 4 9 (p. 97 10 Bonn.). singulis diebus dominicis ad imperatorem colendum Genuenses Venetosque in palatium convenisse testatur Cantacuzenus 1 12. de Pisanis CP habitantibus iterum sermo fit a Niceta Alexii tertii l. 3.

ib. v. 19. colicium seu collicium, idem quod κόλλις et κόλλα-βος, nempe genus quoddam panis rotundi, ut inquit Iunius, et delicati.

κόλλιον panis rotundus ac in coronae modum contortus.

p. 57 v. 1. κόνσουλος ex Latino *consul*. ita vocabatur qui Pisanis Cpoli praecerat. eodem nomine Anconitani suum praefectum salutabant. et hodie Tripoli Alexandriae Cairi seu Memphi mercatores et negotiatores Gallici suos habent consules.

ib. v. 16. virgo hodie] contacium hoc fecit Romanus melodus contaciorum auctor, et exstat in Menaeo 25 Decembris. integrum ita habet:

ἡ παρθένος σήμερον τὸν ὑπερούσιον τίκει,
καὶ ἡ γῆ τὸ σπῆλαιον τῷ ἀπροσίτῳ προσάγει.
ἄγγελοι μετὰ ποιμένων δοξολογοῦσι,
μάγοι δὲ μετὰ ἀστέρος ὁδοιποροῦσι.
οὐδ' ἡμᾶς γὰρ ἐγεννήθη παιδίον νέον, ὃ πρὸ αἰώνων θεός.

p. 58 v. 1. μίνσος a Latino *missus*. *ferculum* verti, quia missus non sunt Latinis singula fercula, sed ferculorum quamplurimum illatio et appositio: hic autem singulis singula tradebantur fercula, non integri missus.

Ioannes Citri in Respons. Iuris GR l. 5: μίνσος τὸ καθ' Ἑλληνικῶς μὲν τὸ κανοῦν δηλοῖ, κατὰ δὲ τὴν Ἰταλὴν γλῶσσαν τὸ πεποιημένον τοῖς ἀφοποιοῖς ἰδεοτόν. κατὰ τοῦτο γὰρ τὰ ἐν ταῖς τραπέζαις ἱεραικῶσιμνα θύσια μινάλια λίγονται, οἷα πρὸς κόσμον τῆς τραπέζης καὶ τῶν μίνσων τιθίμενα. quam oripare porro μίνσος sive fercula e sua mensa distribuerit Isaacius Angelus, declarat Nicetas p. 579 4 Bonn.

ib. v. 17. βρύσος vel βρύση fons est, a βρύω, quod est *scaturio*. hinc βρύσις, quasi dicas *scaturitio*.

βρύσην dicunt communius *fontem*. Glossae Graecobarb. ἀργύρον κοῦσαι λαλοῦσιν: ἤσαν αἱ βρύσαι τοῦ ἀσημίου λαλοῦσιν. Curiales refert locum Βασιλακίον βρύσην dictum, ubi ab effossis Basilicæ oculis sanguinalis fontes eruperunt.

ib. v. 19. μετὰ τὸ δεῖπνον] *post cenam*, melius quam *post prandium*, ut Iunius, quia mensa illa vere cena erat: erat enim ieiunium vigiliae nativitatis domini.

p. 59 v. 4. postero die] hactenus percensuit Codinus quid in vigilia nativitatis fieri consueverit: nunc quid in ipso festo agatur, exponit.

ib. v. 13. τὴν τεσσαρακοστήν] Christi natalitia severiori ieiunio quadraginta diebus protracto monasticae leges et pia quorundam devotio praeveniunt. ieiunium illud *σαραντάμερον* vulgus, correctior lingua *τεσσαρακοστήμερον* vocal. *τεσσαρακοστήν* observo ab auctore nuncupari: at nude et omnino ieiunio, ut huius abstinentiae temporis ab alio Paschalia solem-

nia praecedente, et ἀγία καὶ μεγάλη τεσσαρακοστῆ dicto, discrimen assignet.

P 223 p. 59 v. 14. Graeci non tantum ante pascha sed et ante alia festa praecipua, ut est natalis domini, quadragesimam praemittent, sed quadragesimam non re sed solo nomine, utpote ieiunio paucis diebus circumscripto. id disces ex Balsamone, qui in responso ad 53 quaestionem Marci patriarchae Alexandrini ita scribit: *nos defendimus ieiunia necessario praecedere haec quattuor festa, nimirum festum sanctorum apostolorum, natalis Christi, transformationis Christi et dei nostri, et obdormitionis sanctae deiparae, sed tantum septem dierum. unum enim est quadraginta dierum ieiunium sancti et magni Paschatis. quodsi quis plus quam septem diebus circa festum sanctorum apostolorum et festum natalis Christi ieiunet, seu sponte seu ordinis sui regula impulsus, non vituperabitur. quomodo autem et propter quid ante unumquodque horum quattuor festorum ieiunare debeamus, declaratum in synodali decisione de eo a nobis facta. qui igitur non ieiunant ante unumquodque horum quattuor festorum, sine ulla omnino excusatione, magnis emendabuntur poenis. eadem tradit Balsamon in responsis ad interrogationes quorundam monachorum, quae exstant post Nomocanonem Photii.*

Graeci quiritabantur haec ieiunia a Latinis non observari; ac proinde hac etiam ex parte cum iisdem concordiam iniri non posse. *instituta et mores omnes diversa omnino sunt, inquit Marcus Ephesius, ieiunia et ritus ecclesiastici et similia. quae ergo hic unio, ubi nullum patens ac manifestum apparet signum? et quomodo uniti sunt, qui sua retinere volunt? hac enim lege suum ad unionem praebuere assensum, quamvis a patrum traditionibus desciverint. respondet Gregorius protosyncellus in apologia pro concilio Florentino, quae exstat ad calcem eiusdem Florentini concilii in edit. Romana Graeco-Latina. nescit ergo, ut plane videtur, eximius hic vir varios in hac etiam magna urbe Cpolitana servari mores, ieiuniorumque ac rituum ecclesiasticorum esse diversitates. namque ante Christi natalem sunt qui ordiuntur ieiunium ex die 15 Novembris, alii ex die 6 Decembris, alii ex 20; ad honorem quoque ascensionis Christi quidam ieiunare incipiunt ex calendis Maii, et alia ab aliis ieiunia observantur. nam et ipso sanctae ac magnae quadragesimae tempore diebus sabbathi ac dominicae multi vescuntur piscibus, aliis quoque alii diebus; sunt etiam qui iis omnino se abstinent. quid ergo? dicemusne illos fide etiam inter se dissidere? in ritibus quoque ecclesiasticis consuetudo est varia: nam Cpolitana maior ecclesia in celebrandis officiis alio more utitur, alio vero maiora monasteria, alio minora ad quietem accommodata, denique alio sacerdotum secularium ecclesiae. quin et Tabennesioteae in uno eodemque coenobio varios ieiunandi psallendique modos habebant, aliis per biduum ieiunantibus, aliis per hebdomadam, et his quidem ad vesperam, illis vero de media nocte sacros hymnos canentibus; quod fiebat etiam in monasterio Acoemeteorum. subdit Gregorius:*

mirum porro fuerit cur iste vir et linguae diversitatem et varium indumentorum genus vitio non verterit; aut quod illi flectant genua cum adorant et orant, servantes morem antiquitatis, nos vero minime.

Porro qui natali integram quadragesimam praemittebant, ii auspicabantur a 14 die Novembris, ut monachi, quos ad hoc peculiaris regula obligabat. *monachi*, inquit Balsamon, qui *suarum foundationum constitutionibus coguntur amplius ieiunare, scilicet a festo omnium sanctorum et a 14 mensis Novembris, vel inviti cogentur sequi statuta suarum foundationum, quoniam hoc est canonicum et salutare; quemadmodum et laici, qui sua sponte ita ieiunant, laude et gratiarum actione digni habebuntur.* quod dicit de festo omnium sanctorum, id referendum est ad ieiunium ante festum omnium apostolorum, quod Graeci celebrant ultimo die Iunii, cuius principium erat festum omnium sanctorum, quod Graeci celebrant prima dominica post pentecosten: cum autem pentecoste sit festum mobile, necessario etiam festum omnium sanctorum est festum mobile apud Graecos, nunc in Maio nunc in Iunio occurrens. quo fit ut ieiunium illud ante apostolorum festum etiam apud monachos aliquando brevius aliquando longius fuerit, brevius, si pentecoste in Iunium incidisset, longius, si in Maium. vide Typicum Sabae.

Observandum et hoc, Graecos commemorationem omnium fidelium defunctorum agere feria quinta ante pentecosten, ut constat ex libro rituali Nicephori, qui Pentecostarium inscribitur.

ibid. ἀπόκρως, *carnisprivium*, celebrius unum habent Graeci, dominica sexagesimae, et κρεωμάζιον *carnivorum*, si ita proferre liceat, diem solenni Paschatis festo. ut vero sacris mysteriis corporis et sanguinis Christi participaturi ieiunium septem vel quinque saltem dierum praemittere lege iam olim posita usuque memoriam omnem praevertente recepto tenentur, ita non unum ἀπόκρως vel κρεωμάζιον diem per annum sed quattuor more magis usitato numerant. celebratur hic natalium et resurrectionis Christi, tum dormitionis deiparae festo, ille quoties ieiunium ante memorata solennia, ob secutaram communionem, auspicantur. toms unionis inter Constantinum Porphyrogenitum et eius socerum Romanum Iuris GR l. 2: τρις τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀξιοθῆσται τῆς ἀπολάσεως τῶν θείων μυστηρίων, ἀπαξ μὲν ἐν τῇ σωτηρίῳ τοῦ Θεοῦ καὶ σωτηροῦ ἡμῶν ἀναστάσει, δεύτερον ἐν τῇ κοιμήσει τῆς ἀγνάντου δεσποίνης Θεοτόκου, καὶ τρίτον ἐν τῇ γενεθλίῳ ἡμῶν τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὸ ἐν ταύταις προηγηθῆναι θησιαίαν. hinc percipis cur carnes post ieiunium deliberaturi πιασάζειν se dicant, quod communionem, quae verum pascha est, praemissa corpus etiam paschali cibo reficere aggrediantur. de Graecorum ieiunio uberius est dissertatio nostra ad Euchologica, in qua ieiunium apostolorum, de quo Gretserus hic, quodque minus frequentata eo die communionem parum observatur, includimus, transfigurationis porro quod memorat Balsamon apud Gretserum iam antiquatum est, vel certe quindenis ante deiparae dormitionem carnis comestione diebus orbatis comprehenditur.

p. 60 v. 7. ad circumstationem] cuius imaginem vide depictam a Corippo poeta Africano de laudibus Iustini 3 158 — 169.

Integrum idiomelon exstat in Menaeo 25 Decembris, et adscribitur Iohanni monacho.

Μάγοι Περσῶν βασιλεῖς, ἐπιγνόντες σαφῶς
 τὸν ἐπὶ γῆς τεχθέντα βασιλέα οὐράνιον,
 ὑπὸ λαμπροῦ ἀστέρος ἑλκόμενοι ἔφθασαν ἐν Βηθλέμ,
 δῶρα προσφέροντες ἔγκριτα, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμόρναν.
 καὶ πεσόντες προσεκύνησαν· ἴδον γὰρ ἐν τῷ
 σπηλαίῳ βρέφος κείμενον τὸν ἄχρονον.

P 224

est autem idiomelon proprii festi canticum. idiomella ubique in libris ritualibus Graecorum obvia sunt. inepte Iunius hic scribit *ιδιώμελον* per ω, infra *ιδιόμελον* per ο μικρόν, ut originis et compositionis ratio postulat; planumque fit ex Menaeis, ubi nulla *ιδιώμελα*, nisi forsitan errore typographico, sed mera *ιδιόμελα* reperies.

p. 60 v. 10. *ιδιόμελον canticum feriae proprium*, ait Meursius. verum *ιδιομελωδεῖ, sibi ipsi cantat*, quia solus se audit. est itaque *proprii cantus modulus*, qui nimirum *proprio ac privato modulandi genere occinitur*; hacque ratione *τροπαρίῳ ad alterius cantum inflectendo* opponitur. vide, si quid mereantur, *Euchologica*.

p. 62 v. 4. fercula lami posita] Iunius nobis persuadere contendit ponere fercula ἐπ' ἐδάφους, id est humi, idem esse quod ponere super mensam, quia mensa est etiam ἔδαφος seu *solum* seu *sustentaculum*. an vigilans ista scripserit Iunius equidem dubito, cum Codinus expresse dicat domesticos τοῦ δομεστικίου μίνσους κειμένους ἐπ' ἐδάφους, *humi vel in pavimento positos*, ex solo levasse in mensam imperatoris, et huius faciendi tunc tantum et alias nunquam potestatem habuisse. an quod iam est in mensa, dicitur levari in mensam? et supra. domestici isti *τιθέασι τοὺς μίνσους ἐπ' ἐδάφους*. in quo Calepino reperit Iunius ἔδαφος esse vel significare mensam?

ib. v. 21. τὸ μινσάλιον μαρρα mensae. Citrius in Responsis: καὶ τὰ ἐν ταῖς τραπέζαις ἐφαπλούμενα ὀθόνια μινσάλια λέγονται, οἷα πρὸς κόσμον τῆς τραπέζης καὶ τῶν μίνσων τιθέμενα.

p. 63 v. 1. pro *ισοπέδιον* reponendum est *συνπέδιον*, *suppedium*, scabellum pedum, usurpatum a Niceta Choniate et ab aliis, ut docet Meursius in Lexico. scribitur etiam *σωπέδιον* et *συνπέδιον*.

ibid. miror cur non primam et germanam lectionem *ισοπέδιον* reliquerit Gretserus. an non Graecos auctores Graecis potius quam Latinis par est uti vocibus? *συνπέδιον* vero Latina, *ισοπέδιον* vel *εἰσοπέδιον* Graeca vox est, quam communi consensu tumentur Regii codices, utramlibet vero sequaris, *suppedium* sive *scabellum pedum* interpretabere, cuius vice *σκιμποδίσκον* et *ποδῶν θρανίδα* scripsit corrector Nicetas in Alexio 2 et Isaacio Angelo, in CP nimirum statu. prior locus est ἐπί τινος μετεώρου *σκιμποδίσκον* κατὰ τὸν Μάκρωνα παρεννεθέντος στάς αὐτός: cuius alia lectio reponit ἐπί τινος μετεώρου *συνπεδίου*. alius τὰ δὲ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων θεῖα εἰκάζματα εἰς ἔδρας καὶ ποδῶν θρανίδας παρεῖλον: substituit alia εἰκάζματα εἰς *ποδαρούλια* καὶ *συνπέδια* *κατεσκευάζον*. *σωπέδιον* et *σωπέδιον* legit adhuc Meursius hoc eodem verbo, quae Graecam, ut asserui, lectionem *ισοπέδιον* confirmant.

ib. v. 3. panagiarium et *panagia*. illud erat scutella in qua *panagia* adferebatur. quid vero haec? mira Iunius. ait *panagiam*

esse vocem barbaram ex Latino panis et Graeco ἅγιος, significare panem a sacerdotibus consecratum; eius usum a Gallis in Graeciam importatum esse: Gallorum enim more panem a sacerdotibus consecrari, cuius frustra diligenter asservent. eadem ferme Meursius, saltem quod ad consecrationem attinet, qui dicit panagiam esse panem consecratum a sacerdotibus. crederem haec vera esse, nisi ipsi Graeci ab assensu me prohiberent. est enim panagia vox Graeca a d. virginis epitheto ob visionem quandam divinitus oblatam ad panem translata; nec consecratur panagia a sacerdotibus, sed alia quadam ratione caelestis benedictionis plena esse creditur; nec a Gallis venit ad Graecos, sed ab apostolis. quae omnia ex Graecorum Horologio clara testataque sunt, ubi haec de panagia habentur, praefixo tali titulo:

περὶ τῆς ὑψώσεως τῆς παναγίας, ὅπως γέγονε, καὶ διὰ τί. μετὰ τὴν τοῦ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ φοιτητὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος κάθοδον, καὶ ἕως τοῦ μερισμοῦ τῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ τὸ κήρυγμα, ἦσαν πάντες οἱ ἀπόστολοι ὁμοθυμαδόν, καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν ἐν τῷ ἁρίστῳ ἀνακεκλιμένοι, ἀφείντες κενὸν τόπον, ἐν τούτῳ προσκεφάλαιον ἐτίθεισαν καὶ ἐπὶ τῷ προσκεφαλαίῳ τμῆμα ἄρτου, ἐξ οὗ ἦσθιον εἰς μοῖραν Χριστοῦ· μετὰ δὲ τὸ ἄριστον ἀνίσταμενοι καὶ εὐχαριστοῦντες ἐλάβανον τὸ τμῆμα τοῦ ἄρτου, ὃ εἰς τὴν τοῦ κυρίου ἐπικέκλητο μοῖραν. τοῦτο δὲ ὑψοῦντες ἔλεγον "δόξα σοι ὁ θεὸς ἡμῶν, δόξα σοι, δόξα πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι", καὶ ἀντὶ τοῦ μέγα τὸ ὄνομα, τὸ Χριστὸς ἀνέστη, ἕως τῆς ἀναλήψεως. ἔκτοτε δὲ μέγα τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας τριάδος. κύριε Ἰησοῦ Χριστέ βοήθει μοι. καὶ ταῦτα μὲν ἐτελεῖτο οὕτως, ἐποίει δὲ τοῦτο ἕκαστος αὐτῶν ἔνθα ἔτυχε μέχρι τῆς κοιμήσεως τῆς θεοτόκου. ὅτε δὲ τὴν παγκόσμιον συναξιν διὰ νεφελῶν ἐποίησαντο διὰ τὴν τῆς θεοτόκου δεσποίνης μεταστάσιν, τὰ εἰκότα τελέσαντες μετὰ τὴν ταφὴν αὐτῆς, δηλονότι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, παραμυθίαν ποιούμενοι καὶ μετὰ τὸ ἄριστον ἀναστάντες, τὸ τμῆμα τοῦ ἄρτου τοῦ εἰς ὄνομα κειμένου Χριστοῦ κατὰ τὸ εἰωθὸς ἀνψώσαντες, καὶ τὸ μέγα τὸ ὄνομα προσειπόντες, ᾧ θαύματος παραδόξου, ἢ νεκρὰ ὡσπερ ζῶσα, μετὰ νεφέλης καὶ φωτοποιῶν ἀγγέλων παρισταμένων αὐτῇ, ἐπὶ τῷ ἁίρι ἐπιφαίνεται, "χαίρειτε" λέγουσα, "ὅτι μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας", τοῦτο ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ χαροποιῶν αὐτοῖς ἐπιδιδούσα. οὐ δὲ μαθηταὶ τοῦ θαύματος ἐκπλαγύντες, ἀντὶ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ "παναγία θεοτοκε βοήθει ἡμῖν" ἀνεκραύγασαν. εἶτα τῷ τάφῳ προσελθόντες, καὶ μὴ εὐρόντες τὸ πανάγιον αὐτῆς σῶμα, ἐπίσθησαν ἀληθῶς ὅτι σύσσωμος ζῶσα τριήμερος ὡς ὁ υἱὸς αὐτῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστᾶσα καὶ μεταστᾶσα εἰς οὐρανοὺς μεταβίβηκεν, σὺν Χριστῷ βασιλεύουσα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ex his lucem dare licebit Curopalatae, cum explicent quidnam panagia fuerit, unde hoc nomen acceperit, quomodo exaltari et quando quibusve verbis consueverit. a sanctissimae ergo virginis epitheto, quod est panagia, venit pani qui Christo asservari sole-

bat, quemque postea religiose particulatim comedebant, venit, inquam, *panagiae* nomen. transit autem panagia etiam ad posteriores Graecos.

Dei genitricem, ceu ex omni parte sanctam et sanctorum omnium sanctissimam, *ἀυτονομαστικῶς* Graecia *παναγίαν* ex more nuncupat. buccellam quoque panis certo ritu in mensae fine comedendam eodem nomine *παναγίαν* religiosior vocat usus: vas autem in quo reconditur vel e quo promitur panis huiusmodi, *παναγιαρίον*. imperator in aula, monachi in monasteriis, vulgus in ecclesiis vel in domibus ritum hunc perficiunt: qua ratione expleat imperator, commonstrat auctor noster in sequentibus, monachos ea se devotione exercentes describit eruditissimus Allatius de lib. Ecol. Graecc. dissertat. 1 his verbis "quis sit Graecorum iste ritus paucis expediam, ut qui tot nugas in medium proferunt, iam desinant ineptire, antequam monachi in mensam procedant, (cui id onus incumbit, illi *ἐφημέριον* vocant) in disco sive scutella (illi nuncupant *παναγιαρίον*) acceptum panem ad instar crucis in quattuor dividit partes aequales, ex angulo interiori panis abscondit frustum cultro circumiens, adeo ut ex una parte anguli acuminatus sit, ex altero circulari figura trigonus imperfectus appareat; et sic excisum suo loco una cum reliquo pane simul unito relinquit. panem sic accommodatum alia parte disci cooperit. ita enim discus ille comparatur cardine ex una parte cum superioris partis oculo colligatus, ut modo capsarum includatur, sin minus velo. et sic apponit in mensa, in qua solus abbas vel proegumenus, qui scilicet abbatis munere antea defunctus fuerat, vel qui abbatis, dum ille abest, locum tenet, et *δικαῖον* appellant, assidet. finito prandio et signo dato in contio (ita ipsi vocant campanulam ex aere fabrefactam) omnes assurgunt, et conceptis precibus discum illum cum pane, qui *παναγία* est, ephemerius sustollit. postmodum reserato panagiario, et frusto illo e pane exciso converso ut mica nuda superior sit, praesentat abbati, qui extremis digitis miculam arripit et ori impositam absumit; deinde aliis monachis servato ordine offertur, qui eodem modo miculam ex panagiario auferunt et comedunt. tum abbas vinum calici infusum bibit, quem omnes sequuntur; et gratis deo actis discedunt. et hic est modus exaltandi panagiam, quamvis alii alio quoque modo praepararent. nam saecularis cum solemnī convivio cives excipiunt, post mensam, in dexteram adolescentuli, ex clero tamen, paululum contractam et volae sinistrae impositam ex pane praeparant, et conceptis precibus sacerdos ibi astans primus micam accipit, postea aliis adolescens suggerit; quod remanet ipse in manibus maxima cum veneratione consumit." haec ille; qui cum alio quoque modo praeparari consentiat, quem ipse observatum probavi, accepta viri amicissimi venia, subiungam. remota mensa e fratrum coetu affluit, qui alios paenitentia praemissa, hoc est corporis incurvatione veneratus, dicit: *εὐλογεῖτε πατέρες ἅγιοι, συγχωρήσατέ μοι τῷ ἁμαρτωλῶ. cunctis ὁ θεὸς συγχωρήσῃ* respondentibus, imaginem b. virginis in muro positam adorans ac ture suffumigans, vicinum imagini panem in disco repositum extremis aufert digitis et in omnium conspectu elevat, dicens *μέγα τὸ ὄνομα. subiunxere cuncti τῆς ἁγίας τριάδος. ille παναγία θεοτόκε, βοήθει ἡμῖν. respondent alii ταῖς αὐτῆς προσβείαις ὁ θεὸς ἐλέησον καὶ σώσον ἡμᾶς. mox omnibus accenso ture expiatis, τραπεζάρον refectorarii obsequio buccellam divisam omnes consumpsere; et commune poculum deiparae nomine benedictum devotius exhaustere, unde ritum hunc processisse affirmant Graeci, ex ipsorum sententia librisque rettulit Gretserus: nos preces adiungendas exposuimus in Euchologium, quibus expositionem omnem et mysticum sensum, tum precibus tum ritu conclusum, abunde subiunximus ex Symeonis Thessalonicensis scriptis.*

p. 63 v. 8. τὸ τοῦ οἰνοχείου φέρει σκουτέλιον] inepte Iunius

vinariae capidis scutellam. nam *οἰνοχειῖον* est hic ipsa cella vinaria, cuius promus condus erat pincerna. cellae ergo vinariae scutellam ferebat, seu scutellam quae asservabatur in cella vinaria. forte legendum est *οἰνοχειῖον*.

ibid. *σποντήλιον*] discum illum vel patinam interpretor, in qua vinum et aqua propinantur, quaeque bibentis mento ad honorem supponitur; *οἰνοχειῖον* vero, cuius est haec patina, nusquam mihi sonat *cellam vinariam*, sed *cyathum* quo vinum et aqua offeruntur haurienda.

ib. v. 18. granatza] hic Iunius iterum totus fit Syrus, ut et paulo post in voce lapatza. forte vestis haec confecta erat ex illa tela pretiosa, auro interstincta, quam Itali granitum vocant, ut est l. 3 de Canonizatione S. Didaci c. 20.

ibid. *γαβάρζα*] de qua Bullengerus. vestis Cpolitani imperatoria granatza dicta, reliquorum principum lapatza, granatza quidem quasi laxis et fluentibus manicis trabea et vestis nitens, ex duabus vocibus Syria charana tzach: contra lapaiza, pro lappa tzach, constricta trabea, quia manicae erant strictae et in zonam impactae. granatzam refert eiusmodi grandioris nummi effigies, quae apud Gretserum tomo 3 de Cruce fol. 92 visitur.

Quaerat quis, num imperator solus mensae assederit. respondeo ordinarie assedissem solum, adhibuisse tamen aliquando etiam alios, ut Augustam, filios, principes aulae, quin et legatos variarum gentium, ut constat ex legatione Luitprandi ad Nicephorum Phocam. mensam imperatoris, qualis praecipue festis diebus esse solet, graphice describit Luitprandus, testis oculatus, l. 6 rerum per orbem gestarum c. 3. *est domus, inquit, iuxta Hippodromum, aquilonem versus, mirae et altitudinis et pulchritudinis, quae decanone cubita vocatur. quod nomen non ab re, sed ex apparentibus causis sortita est. δέκα enim Graece, Latine decem, έννέα novem; cubita aut a cubando inclinata vel curvata dicere possumus. hoc autem ideo, quoniam quidem 19 mensae in ea quae secundum carnem est D. N. Iesu Christi nutritate apponuntur. in quibus imperator puriter et convivae non sedendo, ut caeteris diebus, sed recumbendo epulantur. quibus in diebus non argenteis sed tantum aureis vasis ministratur. post cibum autem aureis vasis tribus sunt poma delata, quae ob immensum pondus non hominum manibus sed purpura tectis vehiculis sunt allata. apponuntur autem duo hoc modo: in mensa per foramina laquearis tres sunt funes, pellibus deauratis tecti, cum annulis aureis depositi, qui ansis, quae in scutulis (lege scutellis) prominent impositi, adiuvantibus inferius quattuor aut eo amplius hominibus, per vertibile, quod supra laquearium est, ergalium in mensam subvehuntur, eodemque modo deponuntur. haec Luitprandus: sed pro cubite lege accubita. Zonaras in illud canonis Trullani 74 ἀκούβιτα στρωμνῶν: ἢ τε λίξις τῶν ἀκούβιτων τῶν Ἀσίων ἐστίν (ἀκούμβω γάρ παρὰ Ῥωμαίοις τὸ ἀναπίπτω), σημαίνει στρώμνας ἡρημένες εἰς ὕψος καὶ μαλακίας. αὐταὶ δὲ τρυφῆς καὶ μαλακίας εἰσίν. eiusdem palatii, quod a 19 accubitis seu lectis tricliniaribus nomen invenit, meminit Paulus Dia-*

conus in Leone: *silentium contra sanctas ac venerabiles celebravit iconas in tribunali 19 accubituum. idem: in crastino sabbatho sancto exivit imperator in tribunalibus 19 accubituum.* Codinus lib. de Origin. Cp. καὶ τὰ δέκα ἑννέα ἀκούβιτα καὶ τὸ στέψημον καὶ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Στεφάνου.

Idem Luitprandus 6 2 de alio palatio *Magnaura* dicto. est Cpoli domus palatio contigua mirae magnitudinis ac pulchritudinis, quae a Graecis ρ loco λ posita *Megaura*, quasi magna aula dicitur. hanc itaque *Constantinus*, tum ob Hispanorum nuntios, qui tunc noviter eo venerant, tum ob me et *Liutefredum*, hoc modo parari iussit. aerea, sed deaurata quaedam arbor ante imperatoris oculos stabat, cuius ramos itidem aereos diversi generis deaurataeque volucres replebant, quae secundum species suas diversarum avium voces emittebant. in primis vero solium huiusmodi erat arte compositum, ut in momento humile, excelsius modo, quam mox videretur sublime. sed sedile, quod erat immensae magnitudinis, incertum utrum aerei an lignei, verum auro tecti leones quasi custodiebant. in hac igitur duorum eunuchorum humeris incumbens ante imperatoris praesentiam sum deductus. cumque in adventu meo leones rugitum emitterent, aves secundum species suas perstreperent, nullo sum terrore, nulla admiratione commotus, quoniam quidem ex his omnibus eos qui bene noverant fueram percontatus. tertio itaque imperatorem pronus adorans caput sustuli, et quem prius moderata mensura a terra elevatum sedere vidi, mox aliis indutum vestibus penes domus laquear sedere prospexi. quod qualiter fieret, cogitare non potui, nisi forte eo sit subvectus ergalio quo torcularium arbores subvehuntur. per se autem nihil locutus, quoniam et si vellet, intercapedo maxima indecorum faceret, de vita *Berengarii* et sospitate per logothetam est percontatus.

Erat Cpoli aliud palatium, cui πορφύρα seu *purpura* nomen, parturientibus et parientibus imperatricibus destinatum. *Anna Comnena* l. 6. *Alexiadis*. *Alexius Comnenus* domum reversus τὴν βασιλίδα κατὰ τὸ ἀφωρισμένον πάλαι ταῖς τικτούσαις τῶν βασιλίδων οἴκημα ἐπὶ ταῖς ὡδίσις εὔρηκε. πορφύραν τοῦτο ἀνέκαθεν ὀνομάζουσιν, ἐξ οὗ καὶ τὸ τῶν πορφυρογεννήτων ὄνομα εἰς τὴν οἰκουμένην διέδοραμε. Luitprandus 1 2: *Porphyrogenitum* non in *purpura*, sed in domo quae *Porphyra* dicitur, natum appello. et quoniam res processit in medium, quod de huius porphyrogeniti genesi audivimus, proferamus. *Constantinus* imperator *Augustus*, ex cuius nomine Cpolis est sortita vocabulum civitas, domum istam aedificari iussit, cui *Porphyra* nomen imposuit, voluitque successuram nobilitatis suae sobolem istic in lucem prodire, quatenus qui suo ex stemmate nascerentur, luculenta hac appellatione porphyrogeniti appellarentur. alii porphyrogenitos dictos censent, quod patre imperatore et *purpura* imperiali convestito nati essent. ita *Zonaras* in *Constantino Duca*. imperium reliquit tribus filiis suis, quos sustulit ex *Eugenia* coniuge sua, *Michaelem* quidem et *Andronicum*, quando adhuc privatam vitam duce-

bat, Constantinum vero cum iam imperaret, ipsaque etiam Eugenia ad Augustae honorem evecta. hinc iste solus erat porphyrogenitus, quem statim etiam ante alios imperatoris insignibus exornavit.

C A P U T III.

p. 64 v. 19. **F**estum epiphaniae, hoc est *apparitionis*, dicitur singulari numero ἡ ἐπιφάνεια, plurali numero et genere neutro τὰ ἐπιφάνεια, quin et τὰ ἐπιφάνια. aliquando τὰ θεοφάνεια, quia deus apparuit. tribuitur hoc nomen huic festo 1) quia dominus eo die Magis se manifestavit, 2) quia apparuit hominibus, quando baptismum eo die in Iordane a Ioanne suscepit, 3) quod eo die Christus mutata aqua in vinum hominibus se manifestavit in nuptiis Canae Galilaeae. Latina ecclesia omnes has causas huius diei sequitur, ut patet ex Breviario Romano. Graeci festum hoc colunt potissime ob secundam causam: nam apparitionem Magis factam celebrant ipso natalis Christi festo, 25 Decembris, ut patet ex Menaeis. S. Chrysostomus homil. de Baptismo Christi: *quam ob causam haec (solemnitas) ἐπιφάνεια, hoc est apparitio, appellatur? quia nimirum non omnibus manifestus est redditus, cum partu est editus, sed cum est baptizatus: nam ad hunc usque diem vulgo erat ignotus. nam incognitum eum fuisse vulgo, neque quisnam esset plerisque scivisse, constat ex istis Ioannis baptistae verbis Ioan. 1: medius vestrum stetit, quem vos nescitis.* quid vero mirum, si alii non nosset, quando illum etiam ipse baptista ad eum usque diem ignorabat? "et ego nesciebam eum", inquit. Latinos ob manifestationem Magis factam hoc festum obire patet ex homiliis ss. patrum, S. Augustini, S. Leonis, S. Maximi et aliorum. patet idem ex Germanica appellatione huius festi, quae est trium regum, *der heiligen drei könig tag.* et legitur evangelium S. Matthaei de adventu Magorum. nec aliter haeretici tam in quotidiano sermone quam in calendariis suis hoc festum nominant, quam *der heiligen drei könig tag.* inde etiam liquet numerus Magorum, *die heilige drei könig*: non dicitur *die heilige vier könig, die heilige sween könig.*

Morose admodum de regibus disserit Casaubonus in 2 Exercit. contra Baronium, et tandem eo venit ut regulos fuisse non difsiteatur, *dummodo ita sentire vel non sentire unicuique sit liberum, neque articulus fidei inde cudatur.* quis pro articulo fidei hoc habet? communis et est et fuit persusio fidelium; a qua propter ratiunculus vel potius stultitias Calvinisticas discedere parum consultum aut expediens est.

P 227 Morosius adhuc grammaticatur idem Casaubonus de nomine festi Exercit. c. 15. epiphaniam enim seu theophaniam potius competere nativitati Christi: tunc enim etiam ἐφάνη, apparuit, maxime pastoribus etc. veteres 6 Ianuarii celebrasse natalem domini, et ideo diem illum ob natum scilicet Christum dictum epiphaniam seu theophaniam. et adfert aliquot testimonia, quorum nullum est ad rem. nemo negat theophaniae seu epiphaniae appellationem etiam nativitati tribui posse: tunc enim apparuit dominus inter homines et pastores ad se traxit etc. et in missa huius festi legitur: *apparuit gratia salvatoris nostri* etc. sed videndum hic quid usus ecclesiasticus ferat; qui est et fuit ut absolute loquendo dies 6 Ianuarii diceretur epiphania, idque propter tres causas initio dictas, etsi alii alias causas magis attendebant. et pauci erant qui natalem domini celebrarent die 6 Ianuarii; et fere intra Aegyptum haec consuetudo conscribatur, ut est apud Cassianum Collat. 10 2. profert Casaubonus locum ex oratione Chrysostomi in natalem domini tom. 5 Savilliano p. 511, ubi dicit *vix decimum annum agi, cum ecclesia, in qua hanc orationem dixit, festum natalis celebrare coeperit diemque nativitatis cognoverit.* sed oratio haec non est Chrysostomi. patet 1) ex stylo, 2) quia Cpoli ante S. Chrysostomum festum nativitatis agebatur, ut patet ex oratione Nazianzeni in *natalem domini* et ex alia *in diem luminum*. 3) quia ipse auctor huius homiliae dicit natalem celebratum et cognitum fuisse a Thracia usque Gades. at Cpolis est in Thracia. neque alia epiphaniae fuit ratio 6 Ianuarii quam nunc sit, nisi apud paucos eosque fere Aegyptios, qui natalem domini 6 Ianuarii obibant.

Appellatur eadem epiphaniae solennitas *festum luminum*, tum ob baptismum, tum quia Christiani diem hunc accensis cereis celebrare consueverunt. ita Billius annot. ad orat. in Sancta Lumina, et Baronius ad Martyrolog. Rom. 6 Ian. sed exstitit cui haec opinio Billiana et Baroniana non placeret tanquam longe a vero avia. quid est ergo festum luminum si non epiphaniae seu baptismi Christi? respondet esse festum quo quotannis Christiani baptismatis a se suscepti memoriam recalebant. id probat ex oratione quadragesima Nazianzeni, quae est in *sacrum baptismum*; ubi in ipso statim exordio ista leguntur: *heri splendidum luminum diem celebravimus; salutem enim nostram laetitia prosequi conveniebat, ac multo quidem magis quam carnis amici dies eos quotannis celebrant quibus vel nati vel matrimonio iuncti sunt, vel nomen acceperunt, vel certe inter iuvenes censi coeperunt, vel iocum aliquem primo incoluerunt, vel quacunque demum alia de causa mortales festum diem agunt. hodie de baptismo et beneficio hinc accepto ad nos manante disseremus.* ex quibus verbis colligit *festum luminum* nihil aliud fuisse quam baptismi ab unoquoque suscepti commemorationem. sed persuasioni huic manifeste obstat in primis ipsemet Nazianzenus, qui festum luminum aperte nominat festum baptismatis Christi seu epiphaniae,

quando Christus in Iordane baptizatus mundo apparuit: sic enim ait: *sanctus luminum dies, ad quem pervenimus quemque hodie divino beneficio celebravimus, pro principio quidem Christi mei, hoc est verae lucis omnem hominem in mundum venientem illuminantis, baptismum habet, meam autem quoque purgationem operatur.* et post longam de baptismo Christi disputationem hanc ad ipsam orationis calcem par-aenesin: *nos autem hodie Christi baptismum honore complectamur ac festum honeste celebremus, non ventris deliciis operam dantes, sed spiri-tualiter nos ipsos oblectantes.* ita etiam Gregorium intellexit Nicetas scholiastes eius. quod itidem ex inscriptione liquet, quae est ista: *εἰς τὰ ἅγια φῶτα τῶν ἐπιφανίων λόγος.* idem planum fit ex ritua-libus Graecorum libris, ubi *προεόρτιον τῶν φώτων* nihil est aliud quam profestum *epiphaniae* seu apparitionis Christi ad Iordanem, quando a Iordane baptizatus est, ipsumque festum die sexto Ianua-rii apud Graecos celebrari solitum appellatur *ἐορτὴ τῶν φώτων*; cuius appellationis ea est ratio, quia Christiani eo die in ecclesia et alibi faces cereos lucernas accendebant, ut ait Nicetas, in honorem baptizati Christi, qui vera lux est, et baptismi ab ipso instituti, qui et ipse *φῶς καὶ φωτισμός* nominatur, ut antea diximus.

P 228

Caeterum locus ex oratione de baptismo novae illi opinioni ni-hil adiumenti adfert: nam baptismum, quem Christus suscepit, vo-cat *salutem nostram*, quia, ut patres loqui solent, Christus baptismo suo aquas sanctificavit et nostrae saluti in baptisinate suo procuran-dae destinavit et salutiferas effecit. quocirca consentaneum esse ait Nazianzenus, ut sicut alii diem natalem suum, matrimonii et id ge-nus alios quotannis celebrant, ita etiam *salutem nostram*, hoc est baptisma Christi, anniversaria panegyri celebremus.

Maneat ergo, festum luminum esse festum epiphaniae seu epi-phaniorum, quando dominus in Iordane baptizatus mundo apparuit et ut fortunatum sidus felicissime illuxit: hanc enim solam domini epiphaniam seu apparitionem baptismo illustrem Graeci solennem ha-bent, nec de apparitione Magis facta mentionem ullam eo quidem die faciunt, cum Latini potissimum die sexto Ianuarii solenniter re-colant epiphaniam seu manifestationem, qua Christus infans orienta-libus Magis sese patefecit; tametsi nec illam penitus negligant quae facta est ad Iordanem in baptismo, nec illam quae contigit in nu-ptiis in Canna Galilaeae, quando primum signum fecit. hinc canit ecclesia: *tribus miraculis ornatum diem sanctum colimus.* et octava epiphaniae potissimum apparitioni ad Iordanem in baptismo dedica-tur, ut planum fit ex Romanae ecclesiae ritualibus libris.

p. 65 v. 1. *ἁγιασμός* seu *consecratio* et *aspersio aquae*. primo die cuiusque mensis aqua benedicebatur et ex benedicta homines aspergebantur in palatio Cpolitano, excepto Ianuario, quo id fiebat die sexto, hoc est in ipsa epiphania domini, et Septembri, quo id fiebat die 14 in ipsa exaltatione S. crucis. forma benedicendae aquae exstat ex Menucio die 6 Ianuarii et in Euchologio, et est ista.

ἁγίασον τὸ ὕδωρ τοῦτο, καὶ δὲς αὐτῷ τὴν χάριν τῆς ἀπολυτρώ-
 σεως, τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἰορδάνου. ποίησον αὐτὸ ἀφθαρσίας πη-
 γγὴν, ἁγιασμοῦ δῶρον, ἀμαρτημάτων λυτήριον, νοσημάτων ἀλε-
 ξητήριον, δαίμοσιν ὀλέθριον, ταῖς ἐναντίαις δυνάμεσιν ἀπρόσι-
 τον, ἀγγελικῆς ἰσχύος πεπληρωμένον, ἵνα πάντες οἱ ἀρνούμενοι
 καὶ μεταλαμβάνοντες ἔχοιεν αὐτὸ πρὸς καθαρισμόν ψυχῶν καὶ σω-
 μάτων, πρὸς ἰατρίαν παθῶν, πρὸς ἁγιασμόν, πρὸς πᾶσαν ὠφέ-
 λειαν ἐπιτήδειον. nec in aula solum sed et in aliis omnibus Grae-
 canicis ecclesiis aqua hoc die benedicebatur, etiam apud Aethiopas,
 qui hodie undis non modo se aspergunt sed et penitus immergunt.
 et fideles circa mediam noctem, quae festum antecedit, ob reveren-
 tiam baptismi quo salvator noster tinctus est, aquatum ibant, unus-
 quisque ad obvium sibi fontem rivum aut fluvium, cui aquae deus
 hanc benedictionem largiebatur ut multis annis incorrupta maneret.
 testis locuples huius rei S. Chrysostomus, hom. de Baptismo Christi
 tom. 5 operum Graecorum. *in hac solennitate (epiphaniae, qua*
 P 229 *Graeci μέγαν ἁγιασμόν celebrant) sub mediam noctem omnes ὕδρευ-*
σάμενοι cum aquam acceperint, domum latice referunt ac recondunt
et per integrum annum conservant, utpote quod hodierna die sanctifi-
catae sint aquae (per baptismum Christi in Iordane); fitque miracu-
lum evidens, dum nihil temporis longinquitate aquarum illarum natura
vitiatur, sed integro anno, atque adeo biennio et triennio saepe, quae
hodie fuit hausta, incorrupta et recens permanet, ac post tantum tem-
poris cum iis quae nuper fuerint e fontibus eductae certat. haec S.
Chrysostomus. quid vero S. Epiphanius haeresi 51? mira nimi-
rum, eo ipso festo, hoc est sexto die Ianuarii, in memoriam pa-
trati a Christo miraculi, quosdam fontes atque adeo ipsum fluvium
Nilum effici vinosos seu in vinum verti. audiamus ipsum S. Epi-
phanium. circa ipsam undecimam (mensis Tybi, qui est sextus no-
stri Ianuarii) post annos triginta factum est primum signum in Cana
Galilaeae, quando aqua facta est vinum. quapropter etiam in multis
locis usque in hunc diem hoc fit, quod tunc factum est, divinum signum
in testimonium incredulis, velut testantur in multis locis fontes ac flu-
vii in vinum conversi, Cibyres quidem urbis Cariae fons, qua hora
hauserunt ministri et ipse dixit "date architriclino." testatur et in
Gerasa Arabiae fons similiter. nos bibimus de Cibyres fonte, fratres
vero nostri de eo qui est in Gerasa, in martyrum templo. sed et multi
in Aegypto de Nilo hoc testantur. tres ergo aquas nominat, quae di-
cto festo in vinum vertantur, 1) fontem Cibyres, 2) fontem in Ge-
rasa, 3) Nilum. cum igitur tres isti fontes vinoso sapore nunquam
fluxerint nisi hoc die, manifestum fit hoc miraculum non esse patra-
tum nisi ad recolendam memoriam vini ex aqua a Christo in Cana
Galilaeae producti. et de his tribus fontibus, inquit Baronius tom. 1
anno 31 n. 33, se non meminisse ullum sibi scriptorem, qui Christi
natalem antecesserit, lectum esse, qui testetur duos illos fontes et
fluvium Nilum verti in vinum. hic illustriss. Baronii conducticius ca-

lumniator Casaubonus insilit Exerct. 13 in celeberrimum Annalium scriptorem, incinitque etiam ante Christi adventum alibi fuisse fontes vinosos, testesque laudat Vitruvium Plinium et eclogas Sotionis. ad quid haec nisi ad texendum calumniam? Baronius non dicit se non meminisse quod legerit ullum auctorem qui fontium vinosorum ante Christum meminerit: sed ait se non meminisse quod ullum Christi nativitatem antegressum legerit, qui duos supra ex Epiphania adductos fontes et Nilum fluvium in vinum aliquando versos esse vel verti scripserit. et hoc longe aliter tinnit quam quod Baronio impostor fraudulentè imponit. sed absisto hinc, ne actum agam: iam enim Baronium ab hac et multis aliis criminationibus Casaubonianis praecclare vindicavit noster Heribertus Rosweidus in Lege talionis 12 tabularum et in Anticapello suo.

Fuerunt et alibi, sed extra epiphaniae festum, amnes vinosi et fontes lactei. Sylvester Giraldus in Itinerario Cambriae 2 1: *hoc mihi notabile videtur quod nostris diebus tam fluvium hunc (Alunum) vino manare quam fontem, quem Pistil Dewi, fistulam David vocant, lac stillare compertum est.*

Addamus et hoc, aquam Iordanis, postquam eam Christus contactu et baptismo suo consecravit, incorruptionis munere donatam esse. illustriss. princeps Nicolaus Christophorus Radzivilus in suo Hodocporico Hierosolymitano: *aquam valde turbidam Iordanis habet, sed salubrem, quae in vase asservata nunquam corrumpitur, prout in ea quam attuli mecum indubitanter sum expertus.* haec inclytus ille princeps.

Illud denique dignum censeo quod observetur, Donatistas olim in Africa epiphaniae festum non celebrasse, ut testatur S. Augustinus Serm. 82 de Tempore his verbis: *merito istum diem nunquam nobiscum haeretici Donatistae celebrare voluerunt, quia nec unitatem amant, nec Orientali ecclesiae, ubi apparuit illa stella, communicant:* P 230
nos autem manifestationem domini et salvatoris nostri Iesu Christi, quia primitias gentium delibavit, in unitate gentium celebramus.

p. 65 v. 1. ὁ δὲ μετὰ τὴν λειτουργίαν ἁγιασμός] aquam iterato benedicit ecclesia Graeca in Theophaniis, semel pervigilli vespere, et in missa secundo, secundam consecrationem tangit haec dictio. aquae istius benedicendae ritum exhibet Euchologium sub hoc titulo: ἀκολουθία τοῦ μεγάλου ἁγιασμοῦ τῶν ἁγίων Θεοφανείων. officii rituumque interpretationem quantumcumque labor noster adiecit: ecclesiasticis ibi elucidatis, cum Codino succincte disserente aulica quam breviter prosequimur.

ib. v. 6. λαμπάς] de luminibus sacro τῶν φωτίων die in ecclesia accensis superflue tractant hic scholiaes. adverto nihilominus λαμπάδος nomen solemnitati, de qua loquimur, adeo proprium redditum ut cerei hoc solo die accensae illud iam sibi vindicent apud vulgus; alias quoadcumque in usum veniunt, κηροί et κηρία nuncupantur. porro λαμπάς hodierna, seu festiva, tanta mole conflatur vel coloribus pingitur ac artis tanta varietate adornatur ut inter reliquos cereos ἐκλάμπων verissime videatur. hinc

virgatum variegatumque opus cereo in hac festivitate succendendo vetus et a maioribus accepta paroemia comparat, de illo quoque nos loco praefato nonnulla.

C A P U T IV.

p. 65 v. 11. Vide quae de dominica adorationis S. crucis in media quadragesima scripsimus t. 1 de S. Cruce l. 1 c. 67 et t. 2. multas habes homilias a Graecis patribus hac dominica dictas.

ib. v. 12. κυριακῇ τρίτῃ τῶν νηστειῶν τὴν προσκύνῃσιν ἐορτάζομεν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, ait Triodidum. rationem quaesitam subiungit, ut crux nimirum, passionis Christi monumentum, nos ad eam ferventius austeritatis tempore sequendam excitet, praeteritis abstinentiae labores consopiat et velut paschalis hilaritatis pignus sese ipsam proponat. plures in hoc festum homilias scripsere Chrysostomus, Sophronius, Theodorus Studites, Xiphilinus, Philotheus et alii. vulgatiorem celeberrimae ritum his verbis Typicum Sabae constituit: κυριακῇ τρίτῃ τῶν ἁγίων νηστειῶν τὴν προσκύνῃσιν ἐορτάζομεν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ. δοξολογία μεγάλη. ὅταν δὲ ψάλλομεν τὴν δοξολογίαν, ἀλλάσσει ὁ ἱερεὺς τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ λαβὼν θυμιατὸν θυμιᾷ τὴν ἁγίαν τράπεζαν καὶ τὸν σταυρόν. εἶδ' οὕτω λαμβάνει αὐτὸν μετὰ δίσκον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ σὺν τῇ θήρῃ, καὶ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ βήματος, προπορευομένων αὐτῷ λαμπάδων δύο καὶ θυμιατοῦ, καὶ ἀπέρχεται εἰς βασιλικὰς πύλας. τελεσθεΐσης δὲ τῆς δοξολογίας καὶ τοῦ τρισαγίου, λέγει ὁ ἱερεὺς σοφία, ὁρθοί. καὶ λέγομεν τὸ τροπάριον “σῶσον κύριε τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου.” καὶ ἐσιδοῦναι ὁ ἱερεὺς φέρων τὸν ἅγιον σταυρόν ἐμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν. κίεϊσε προεντρεπισθέντος τετραπόδος τίθεται ἐπάνω αὐτοῦ ὁ τίμιος σταυρός, καὶ εὐθὺς ἀρχόμεθα ψάλλοντες “τὸν σταυρόν σου προσκυνοῦμεν, δέσποτα.” καὶ ἀνοίξας τὴν θύρην ἀρχεται προσκυνῶν ὁ προσετώσας καὶ ὁ ἱερεὺς, βάλλοντες μετανοίας τρεῖς κατενώπιον τοῦ τιμίου σταυροῦ. καὶ μετὰ τὸ ἀσπάζεσθαι πάλιν βάλλουσι μετάνοιαν ὁμοίως, καὶ εἰς τοὺς χοροὺς πρὸς μίαν. εἶδ' οὕτως ἀρχονται οἱ ἀδελφοί.

ib. v. 14. τῆς τοῦ παλατιοῦ ἐκκλησίας] quam ex pluribus in eo conditiis auctor non assignat, primam siquidem Trullanam Theophanes a Pulcheria fundatam in Protomartyris honorem refert, aliam τῷ ἀρχιστρατήγῳ Michaeli in eodem dicatam legimus. Basilium Leonemque tot et tam varias ibidem struxisse dotasseque narrat, ut urbis unius spatio plures capi non solere cernamus.

ib. v. 16. sticharium] Iunius secure vertit *manipulum*, et *phelonem penulam*, et *epitrachelium collarium*; *orarium* retinet quidem, sed ridicule interpretatur *psalmum oratorium*, εὐκτικὸν μέλος. ergo ministri ecclesiae, qui orarium ferebant, *psalmum oratorium* ferebant. quaeso inspice imaginem Georgii Pachymeris initio Gregorae, *oratio* conspicuam; et dispice num ibi *psalmum oratorium* inventurus sis.

ibid. στιχάριον *diaconalis tunica, talaris, undique clausa, non-nihil stricta, coloris albi pro solito, ἀπὸ τοῦ στήθους, quod uno tractu contextatur, dicta.*

ibid. φελώνην *vocant casulam sacerdotalem, manicis carentem. ac totum corpus undique ambientem. cappam neotericus quidam aequè simpliciter ac inscienter vocavit. ex privilegio et ad ampliores ornatum palatino archidiacono casulam ferre licet.*

ib. v. 17. οὐ μὴν ἐπιτραχήλιον] *ob sacerdotalis gradus defectum, cuius illud est insigne, stola nimirum e collo versus medias tibias defluens, cuius pendulae hinc inde partes ad invicem sunt colligatae.*

ibid. ὠράριον *stola diaconalis sacerdotali strictior, cui in longum vox ἄγιος ter inscribitur. sinistro tantum humero tunicae superposita ac sinistra manu retenta gestatur.*

ibid. σῶσον κύριε] *his adde, si curiosius reliqua desideras, ὁ Θεὸς τῶν λαῶν σου, καὶ ἐυλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, ἐπίσχεψαι τὸν κόσμον σου ἐν ἐλέει καὶ οὐκτιμοῖς, ὑψώσον κέρας Χριστιανῶν ὀρθοδόξων, καὶ κατὰπεμπρον ἐφ' ἡμᾶς τὰ ἐλέη σου τὰ πλοῦσια, πρεσβείας τῆς παναρχάτου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῇ δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ σταυροῦ, προστασίαις τῶν τιμίων ἰπουρατίων δυνάμεων ἀσωμάτων.*

p. 66 v. 5. Iunius ubique perperam *catacoelos pro exocatacoelos.*

ibid. e novem officialium magnae ecclesiae pentadibus primi sex, oeconomus nimirum, sacellarius, scenophylax, chartophylax, sacellio praepositus, hodieque primus defensorum (quondam protonotarius) ab auctoribus plerisque ἔξωκατάκοιλοι appellati. ratio dubia est, et circa vocem coniecturis hucusque lusum est abunde. paucis nugae reiiciendae, brevius quoque vera sententia proferenda. sunt qui, ut liberius hallucinentur, ἔξωκατακόλους repudiant, quorum vice ἔξωκατακότους reponunt, ieiuna valde concilii Trullani, moniales can. 40 ἔξωκοιτεῖν extra monasterium dormire prohibentis, auctoritate fulti; hosque ideo ἔξωκατακόλους quasi ἔξωκατακότους, qui extra palatium vel patriarchium cubarent, dictos. verum cur non facilius eos ἔξωκοίτους vel ἔξωκοίλους ab ἔξωκοιτεῖν dices? an non pervertit dictionis sensum praepositionis additamentum, quam vel literulae vel accentus mutatio corrumpere potest ex integro? at ante Leonis Armenii tempestatem, dices, clerici iuxta Cedrenum palatium non habitabant et erant ἔξωκοῖτοι. assentior. verum ubi vocem ἔξωκατακόλων, quam soli neoterici scriptores suggerunt, in usu tunc fuisse demonstrabis? quin imo si prius ἔξωκατάκοιλοι, qui e palatio erant ἔξωκοῖτοι, cum a Leone Armenio (ne sicarii perduellesque, quod tunc actum est, fraudulenter cum clericis in palatium noctu irreperent) clerici pernoctaverint in regis aedibus, nulla deinceps ἔξωκοίτων vel ἔξωκατακόλων esset habenda memoria. his iunge, non palatinos sed patriarchicos primos clericos ἔξωκατακόλους vocatos; ut quid haec rerum dissentientium perturbatio et a palatio ad patriarchae sedem digressus, ut qui palatii ἔξωκοῖτοι, nomen dent patriarchicis ἔξωκατακόλοις? illi etiam, iniques, fuerunt e patriarchio ἔξωκοῖτοι. quasi vero inde ἔξωκατάκοιλοι. facilius, me iudice, dices ἔξωκατακόλους quasi ἔξωκατακόλλους, qui συγγέλλου patriarchae cancellanei privilegio, ut ad eius cellam habitarent, nusquam gauderent. terret me nihilominus ne id suggeram ἔξωκατακόλων dignitas, cui a privilegii aliis concessi privatione nomen mutuari prorsus indignum. placeat utique magis reliquos omnes his inferiores clericos ceu κατακόλους loco depressiore et humili consistentes spectare, hos vero sive in ecclesiae consessu sive in procedendi ordine sive ad patriarcham vicinia sublimiores multo ac eminentiores, et (qui sunt modo spectatissimi Cardinales) ἔξωκατακόλους perfecte, eminentissimos decer-

nere vocandos. detineor tamen Regionum lectione vocem unicam in duas dividente, diaconosque memoratos *ἐξ κατακόλλους*, *sex depressos*, patriarchae nimirum assessores, verum dignitate iure loco potestate inferiores omnino. ariserat prius ea vocis expositio, quae regiam urbem CP ad veteris Romae instar in montibus et vallibus variis sitam, quasdam etiam ecclesias tum in istis tum in illis exaedificatas contemplata, humiliorum locorum oratoria minus e clero dignis assignaret regendas, praecipuas vero, quae in montibus fundamenta posita nanciscerentur, his *ἐξωκατακόλλοις* velut montes lucernis reservatas censeret, praeter Iunium conlectorem alius non adfuit qui sententiam firmaret auctor. ea nunc ideo non acrius defensa, Georgii Coresii suis me literis amice convenientis diversam mentem tenacius amplecti constitutum, totus, inquit ille, CP patriarchii situs concavum locum occupavit quondam, eiusque aedes cum reliquis spectatae *κολλην θείων cavitatem* et velut *voraginem* exhibebant oculis, et in ea tum syncelli tum alii monachi patriarchae obsequio mancipati vel etiam domestici sedem obtinebant, unde et *κατάκοιλοι*: primates vero clerici *ἐξω κοιλότητος* commorantes domosque amplas et excellentes adepti, ceu qui ex praecipuis familiis et proceribus seligerentur, *ἐξωκατάκοιλοι* nominati, qui non modo clericos alios sed et pontifices ipsos honore praecederent. haec ille.

p. 66 v. 9. *τῶν πατριαρχῶν τις*] debet ille, quisquis fuerit, quadringentos annos superare, cum Symeon Thessalonicensis ante memoratum tempus scriptor eximius primos ecclesiae magnae clericos, qui exocatacoeli, velit etiam ab antiquo (diutino spatio) diaconos exstitisse.

ib. v. 12. σφραγίζω nonnunquam *ordino* seu *veros ordines* confero refert. Balsamon in Can. Apostolicum 36: *διακόνους χειροτονεῖσθαι μὲν, τοῦτ' ἔστι σφραγίζεσθαι, ἐμάδομεν*. nonnunquam *cruce signo*. Ezechologium in Ordin. Lectoris: *σφραγίζων ἐπιτίθει τὴν χεῖρα*. Thessalonicensis: *τῷ δικηρίῳ σφραγίζει τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, cereo bicipiti, evangelium signat*. quandoque tandem est *adiuncto crucis signo ministerium vel officium committo*. Typicum Sabae c. 5: *τῇ δὲ μεγάλῃ τεσσαρακοστῇ σφραγίζει προσεστῶς ἐξυπνιστὴν ἐν ἐκκλησίᾳ*. quos itaque patriarcha *exocatacoelos σφραγίζει, crucis signo instituit*, prius diaconi vera ordinatione promoti intelliguntur.

p. 67 v. 2. Iunius addit negationem, *οὐ φοροῦσι*, *non gestant*. codices Boici omittunt: itaque prorsus diversus sensus efficitur, nempe diaconos tota quadragesima gestare purpurea sticharia, excepto annuntiationis festo, palmarum et magno sabbato.

ibid. non toleranda vocum corruptio negationem affirmationis vice substituens: multo sincerius Regia, eliminata particula negante, *φοροῦσι*. auctoritas et consuetudo fidelem huiusmodi lectionem tuentur, luctus siquidem et quadragesimae tempore rubrum sibi colorem assumit Orientalis ecclesia, reliquo tempore, festivo maxime, candidum. annuntiatio vero, palmarum dies et sabbatum Paschatis pervigilium solemnia sunt et festa dominica, in quibus rubeus color horrorem incutit et adversum omen defert. Simeon Thessalonicensis: *τί δηλοῦσι τὰ λευκὰ ἐνδύματα τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τί τὰ ἐρυθρὰ κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν*; subiungit: *λευκὰ ταῦτα διὰ τὸ καθαρὸν χάριτος καὶ φωτεινόν, πολλάκις δέ γε καὶ πορφυρὰ κατὰ τὸν καιρὸν τῶν νηστειῶν διὰ τὸ πενθεῖν ἡμᾶς ἁμαρτήσαντας* καὶ διὰ τὸν σφραγέντα ὑπὲρ ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Demetrius Bulgariensis Iuris GR 1. 5: *πένθους εἶσι τὰ πορφυρὰ ἐνδύματα σημαντρον· ἐν μόναϊς γὰρ νηστήμοις ἡμέραις καὶ ἐν μνημοσύνοις ἀπελθόντων λαμβάνονται*.

CAPUT V.

p. 67 v. 5. Quod nos *festum palmarum*, id Graeci *ἑορτήν βαίων* vocant; de quo fuse Codin. c. 10. *βάρια* Graeco sermone dici *palmas* seu *ramos palmarum* tradit S. Hieronymus in c. 8 Ezechiel. *inscite de hoc nomine Balsamon. baium*, inquit, *lingua Romana neque rimum ex arbore caesum neque rosam ex roseto collectam neque lilium ex liliorum horto decerptum significat.* de duobus posterioribus nil contendimus, de priorē haeremus: si enim non significat *ramum*, dic quid significet? *ἀνθρωπίνης δὲ γνώμης ἐκ τοῦδε εἰς τόδε μετάβασις, ἀγαθῆ δηλονότι ἢ πονηρᾶ.* pulchre; pergas. *ἐντεῦθεν γὰρ τοὺς παιδοτριβᾶς βαϊούλους κατονομάζομεν ὡς τὰ νηπιώδη τῶν παίδων φρονήματα μετάγοντας πρὸς ἀρρένωσιν.* docte, quasi baiulus non sit a Latina voce baiulo, sicut gerulus a *gero*. pergit. *καὶ πραιβαϊκάτορας λέγομεν τοὺς ποικιλλομένους κατὰ τὴν ἔριν συνεργοὺς καὶ προδιδόντας τοὺς πρόσφυγας. praevaricatores (praevaricutores) appellamus cooperarios seu adiutores, qui variantur instar iridis, et clientes produnt.* ita quidem interpres: sed quis non videt legendum esse *κατὰ τὴν ἔριν*? ut praevaricatores sint illi qui in ipsa lite clientes suos destituunt et produnt, variatque ad alteram partem, sua deserta, transeunt. nimirum quia Graeculus iste in *baiulo* et *praevaricor* aliquam similitudinem animadvertit cum voce *βαῖον*, ideo putabat inde formatam, quasi a *vario*, seu, ut ipse scripsisset, a *βαρίω*, et omissio *ρ* a *βαῖω*, quod est *muto*. hinc etiam dicit Iudaeos non intelligentes, Christo Hierosolymam ingrediente, quid sibi vellet illa ramorum gestatio, exclamasse *βαβαί, ραπα!* *βαβαί τῶν Μωσαϊκῶν παραγγελιῶν, βάριον ἀπροσδύκητον γέγονε, τουτίστι μεταφορὰ πρὸς ἀπώλειαν.* haec Graeculus ille de etymo vocis, *ληρῶν*.

P 231

Docet autem Balsamon hoc *τῶν βαϊοφόρων* die imperatores olim ac patriarchas distribuisse subditis *δόγας*, hoc est *munera* et *baia*; huncque usum usque ad tempora Constantini monomachi durasse et postea desuisse. sunt autem *rogae* stipendia etiam militaria: hinc apud Codinum vox ipsa *δόγας*, et inde formati *δογάτορες*, milites qui stipendia merent, *soldaten*. item largitiones, *erogationes*, munera et dona a principibus liberaliter distribui consueta. qua voce crebro utitur etiam Anastasius bibliothecarius in Historia Pontificum, ut in Eugenio: *ρογὰν κlero dedit*. hinc etiam natus videtur modus loquendi Germanorum: *er hat ein guten rogen zogen*, de illo qui luculentum quid adeptus est. hinc etiam *ρογίτιν militare*, *merere*: forte *cusa* et haec vox a Latino *rogo* vel *erogo*. habet Balsamon etiam *ρογάλια*.

Huiusmodi *rogam* a se visam describit Luitprandus Tienen-

sis l. 6. in ea, inquit, quae est ante βαϊοφόρον, quod nos palmarum ramos dicimus, hebdomade tam in militibus quam in diversis constitutis officiis numismatum aureorum erogationem, prout cuiusque mereretur officium, imperator facit; cui erogationi quia me interesse voluit, me venire praecepit. fuit autem huiusmodi. erat apposita decem cubitorum longitudinis ac quattuor latitudinis mensa, quae numismata loculis congregata, prout cuique dabatur, numeris extrinsecus in loculis scriptis retinebat. ingrediebantur denique ad imperatorem non confuse sed ordinatim secundum vocantis vocem, quae scripta virorum nomina secundum officii dignitatem recitabat. quorum primus vocatus est rector domus; cui non in manibus sed in humeris posita sunt numismata cum scaramangis quattuor (vestis genus est scaramangium, pluviae, caeterisque coeli iniuriis arcendis apposita. vide Pandecten Turcicum c. 177 et 199). post quem ὁ domesticus scholarum et ὁ λογαριαστής τῆς πλοίας sunt vocati, quorum alter militibus alter navigantibus praererat. hi itaque paris numeri, quia dignitas par erat, numismata et scaramanga suscipientes prae multitudine non iam in humeris portaverunt, sed adiuvantibus aliis post se cum labore traxerunt. post hos admissi sunt magistri numero 24, quibus erogatae sunt numismatum aureorum librae, unicuique secundum eundem numerum 24, cum scaramangis duobus. patriciorum deinde ordo hos pone est secutus, et 12 numismatum libris cum scaramanga una donatus. turba post hos immensa vocatur protospathariorum, spathariorum, candidatorum et id genus clientum. haec de roga ad festum palmarum fieri solita in palatio Cpolitano Luitprandus.

Sed fons iste liberalitatis exaruerat in palatio, et ferme etiam in patriarchio, tempore Balsamonis, ut ipse conqueritur. et patriarcha quidem ne prorsus immunificus videretur, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κατηγήσεως θυμιάματα dividebat, festo baiorum seu palmarum cereos et cruces, magna quarta feria, hoc est die Mercurii maioris septimanae, cereos et thymiamata, die paschatis ἀσπασμούς καὶ τρικέφαλα. interpres: *salutationes et tricipitia*. osculo enim et amplexu excipiebat populum festo paschatis, dans unicuique *tricephalum*: exiguae monetae genus est, a tribus capitibus nomen ducens. celebrabatur dies catecheseos feria tertia post dominicam τῆς ἀποκρέου, hoc est *carnisprivii*. nomen hoc inde habebat, quia patriarcha populum eo die ad ieiunium quadragesimae rite sancteque obeundum commonefaciebat, datis thymiamatis seu incensis; quorum omnium rationes exponit Balsamon in quadam de hoc argumento epistola, quae exstat l. 7 Iuris Graeco-Rom. fol. 471.

p. 67 v. 7. pro τοῦ περιπάτου, quod vitiose Iunius adfert, scripsimus ex manuscriptis ὁ περίπατος: sic enim et oratio et orationis sensus constat.

P 232

ib. v. 8. sabbato Lazari] pridie palmarum celebrant Graeci admodum solenni caeremonia festum excitati Lazari; de quo consule rituales libros Graecorum.

p. 67 v. 8. Triodiam: ἐορτάζεσθαι κατὰ τὴν παροῦσαν ἡμέραν (palmarum pervigilio) ἐτάχθη ἡ Λαζάρου ἑγερσις, ὅτι οἱ ἅγιοι καὶ θεοφόροι πατέρες ἡμῶν, μᾶλλον δὲ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, μετὰ τὴν τεσσαρακονθήμερον νηστείαν διὰ τὴν κάθαρσιν τὰ ἅγια πάθη τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μέλλοντες πανηγυρίζουσιν, ἐπειδὴ τοῦτο τὸ θαῦμα ἀρχὴν καὶ αἰτίαν μάλιστα εὗρον τῆς κατὰ τοῦ Χριστοῦ μανίας τῶν Ἰουδαίων, κατὰ τοῦτο ἐνταῦθα τὸ ὑπερφυῖς τοῦτο τεράστιον ἔδεικτο.

ib. v. 12. ἀλλάσσει] Meursius v. ἀλλαξιμάριον dicit recentiores Graecos ἀλλάσσειν simpliciter dicere pro induere vestem; citatque hunc locum et eum qui paulo post de principibus sequitur. adducit et alium ex Euchologio, alium denique ex Marco Hieromonacho. hinc ἀλλάγματα et ἀλλαγαί absolute indumenta. quamvis autem nullus ex his locis simpliciter evincat id quod vult Meursius, demus tamen id ita esse: libenter vicissim fatebitur notionem de mutatione vestium ipsi vocabulo congruentiorem esse, et hanc secundam quasi adventiciam iure censeri.

ibid. haud mutat, ut praemissum, quin potius unam imperatoris ex vestibus ab antiquis imperatoribus acceptam ipse assumit et induit. observo porro pluribus imperatoribus eadem vestimenta, ceu dignitatis quam personae magis propria, deservisse. hinc Luitprandus vilitatem et vetustatem eorum subsannat in Legatione. quae nihilominus adeo vetustas consumpserat, Theophilus aliquot interiectis annis renovavit. Leo Grammaticus in eius vita: ἐκαινούργησεν δὲ καὶ τὰς βασιλικὰς στολὰς ἀνατεώσας καὶ χρυσοῦφάντους κατακοσμήσας.

ib. v. 16. στίμα] tum auctor tum reliqui scriptores alii semper intelligunt imperatoris diadema maius et ornatus.

ibid. saccum] Iunius sagum, tam hic quam supra; et in annot. Gallica vox corrupta ex sagum. mirum ex Oriente non accersitam originationem. cur saccum potius a sago quam a sacco Graecis Latinisque communi deducamus? cur sagum reddamus, cum non sit tantum vestis militaris sed et forensis, nec forensis tantum sed et ecclesiastica? ut planum sit ex Turcograec. p. 20, ubi vestis quaedam patriarchica saccus nominatur. filiae eius ornamenta dederunt patriarchio, ἐξ ὧν ἐστὶν ὁ σάκκος ὁ ἀρχαῖος ἕως τοῦ νῦν, ex quibus confectus est vetus ille saccus; qui hodie quoque durat. ubi recte interpres pontificiam vestem interpretatur. distinguitur saccus a mandya. id clarum ex his. Codinus: ἐνδύεται ἐπάνω τοῦ σάκκου καὶ διαδήματος μανδύαν χρυσοῦν.

ib. v. 18. ἀλλάσσουν ἀσάντως] antiquas ac officiis ministeriisque accommodatas vestes etiam aulicos Nicephori in processione gestasse memorat Luitprandus in Legat. sed et, inquit, optimates sui, qui cum ipso per plebeiam et discalceatam multitudinem istam transierunt, magnis et magna vetustate rimatis tunicis erant induti.

p. 68 v. 2. ἐξέλθιτε ἴθνη] Theophili opus esse hoc canticum testatur Cedrenus, ἐξελθίμετε, inquit, καὶ μελωδὸς εἶναι, διὸ καὶ ὕμνος ποιών τινάς καὶ στιχὰ μελῶν ἀδιδῶναι προέτρεπεν. φέρεται δὲ καὶ τις λόγος, αἷς ἴρωι τοῦ μέλους βαλλόμενος κατὰ τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν ἐν φαιδραῖς πανηγύρεσιν οὐ παρητήσατο τὸ χειρονομεῖν. et infra: καὶ τὸ στιχῆρόν δὲ κατὰ τὴν βαιοσφόρον τὸ ἐξέλθιτε ἴθνη, ἐξέλθετε καὶ λαοί, τὸν ἐκκίνου φασὶν εἶναι τόκον ψυχῆς.

p. 68 v. 3. verba illa εἰς τύπον γὰρ Χριστοῦ τὸ εὐαγγέλιον ἔρχεται, ad typum Christi bona haec annuntiatio advenit, Iunius verterat prorsus inepte, quia *idiomelum*, vel lampadius cantans illud *idiomelum*, loquitur de evangelio quod archidiaconus ferebat, et hoc evangelium, sive, ut distinctius dicam, hunc codicem evangeliorum, ait Christi typum ac figuram gerere.

ib. v. 7. *στέφανος circulus* caput ambiens, ac minor stemmate *corona*, *φνάλιν* aliud regii capitis operimentum, de quo c. 6 p. 52 v. 8, suppositum nec ab omni parte *στεφάνῳ* velatum adhuc ostentans. adverte collegam imperii etiam stemmate fuisse coronatum, quicumque alius despota, sebastocrator, Caesar, coronae quidem gestandae, haud tamen stemmatis ius acceptum; ac idcirco *στέφανον* gestare, non *στέμμα*, vel *ἑστεμμένον* progredi. a sertis igitur et velis ferendis longe alienus conspicitur.

ib. v. 18. ἀρπάξει κλάδον] ramos hoc solemnitate gestatos in matutinis tacuit Codinus. Typicum docet, ὅτε ἀσπάζονται οἱ ἀδελφοὶ τὸ εὐαγγέλιον, διανέμειν τὸν ἡγουμένον τὰ βαῖτα in fine matutinarum precum fratribus ad evangelii osculum accedentibus ecclesiae superiorem palmarum ramos distribuere, ad finem usque officii gestandos. εὐχὴν εἰς τὸ δοῦναι τὰ βαῖτα τῇ βαίοφόρῳ promit Eucherologium. ritum insuper ultimis imperii annis adhuc observatum testatur Phranzae interpres his verbis: *postridie quoniam palmarum solemnitas incidebat, myrti ramos amputamus, quos manibus gestat totus exercitus, a retentis et manu gestatis myrti ramis stationarios μυρταίτας dictos scriptis asserit Georgius Coresius. Balsamon Meditato de incensis l. 7 Iuris GR: κλάδους φοινίκων καὶ μυρσινῶν βλέπω τοὺς ἀνθρώπους κατέχοντας καὶ τὴν βαίοφόρον δοξάζοντας.*

C A P U T VI.

p. 69 v. 12. μετὰ φορέματος λευκοῦ] ὅπερ ἐστὶ τεμηθριον πενθούτων βασιλέων, scripsit, qui ipse induit, Cantacuzenus l. 3. ob filium sibi natum in avi morte assumptas vestes lugubres deposuit Andronicus teste Gregora 10 3: περιχαρῆς γενόμενος ὁ βασιλεὺς ἡμεῖσιν εἰς τὸ λαμπρότερον τὰ ἐνδύματα, ἃ διὰ τὴν τοῦ πάππου τελευταίην τέως ἐνεδέδυτο. purpuream tamen chlamydem sive mandyam, *μαντίον* (ita scriptum reperio) πορφυροῦν, in calamitate publica tulisse Iustinum miror apud Theophanem. ante bellum Persicum nigros calceos Heraclium gestasse Cedrenus ostendit. sin minus muliebrem imperatores, regium tamen hodie luctum in Oriente ducunt feminae: nulla est enim quae lineo totum corpus circumtegente velo colorem album non assumat. uxoribus quidem fuscas solummodo vestes in coniugum funeribus, virginibus etiam candidas in parentum fratrumque luctu gerere solitum: viris nonnisi nigrum in quorumcunque obitu ferre colorem ex more licitum est.

ib. v. 13. nota morem lugendi nostro contrarium: nam apud nos vestes candidae gaudii potius quam luctus argumentum sunt. Cantacuzenus l. 3 historiae c. 27, de die coronationis suae agens, ita scribit. *postridie (coronationis) vestes auri subtemine picturatas*

deponentes candidas induerunt, lugentium imperatorum argumentum, mutationis causam praesentibus imperator asseruit; pridie propter festum diem illas alias induisse; nunc illo praeterito rursus fratris et imperatoris (Andronici Iunioris) mortem sibi lugendam.

ib. v. 16. intuere et animo venerare sanctissimae virginis victoriae effectricis imaginem cum imagine S. Georgii. fuit haec Nicopoeae virginis imago sine dubio illa quam Ioannes Comnenus imperator suo loco curru triumphali imposuit velut Victoriae, quam obtinuerat, unicam effectricem. v. Nicet. Chon. p. ed. Bonn. 26. videntur autem hanc dei genitricis imaginem secum extulisse in expeditiones. hinc Nicetas Choniates in imperio Murzuphli: ἡ τῆς Θεομήτορος εἰκὼν, ἣν οἱ βασιλεῖς Ῥωμαίων ποιοῦνται συστράτηγον, τοῖς ἐναντίοις ἐάλωκεν. etiam Heraclius imperator imaginem sanctissimae virginis in militiam praesidii causa abducebat. Arthurus Britto in obsidione Badonici Montis, fretus imagine dominicae matris, quam armis suis insuerat, nongentos hostium solus adorsus incredibili caede profligavit, ut scribit Wilhelmus Malmesburiensis l. 1 de Gestis regum Angliae c. 1.

ibid. τῆς νικοποιοῦ] quod dubie Gretserus, certus assero divae virginis imaginem νικοποιοῦ nomine consecratam et in palatio a Ioanne Commeno repositam. argumento mihi sunt Nicetae de illa imagine in triumphum acta loquentis verba: τὰς νίκας τῇ Θεομήτορι ὡς στρατηγίδι ἀμάχῳ ἐπιγραφόμενος. qui etiam triumphum pompam ἐκ τῶν ἰσῶν σιλιῶν τῆς πόλεως ἐς αὐτὸ τὸ μίγα παλάτιον duxit. Manuel filius eidem, ait illius vitae l. 5, triumphum ceu ἀπροσμάχῳ συμμάχῳ καὶ ἀκαταγωνίστῳ συστρατηγῇ cresit.

ib. v. 17. S. Georgii imago] forsitan haec illa est ex qua sanguinem manasse scribit Pachymeres l. 7 histor. certe illa est cuius equus (equitem enim haec imago S. Georgium exhibebat) horrendo prodigio horrificum hinnitum edidit sub Andronico seniore imperatore, paulo ante quam iunior Andronicus Cpolim occuparet. prodigium hoc describit Gregoras l. 8 p. 303 Bonn. ex cuius narratione habes hanc D. Georgii equestrem imaginem, tanto miraculo nobilitatam, esse illam de qua hic Curopalata. vide quae de S. Georgio scripsi l. 2 de festis c. 6. consule etiam Adamannum Scotum Abbatem de situ Terrae sanctae, nuper a nobis editum, l. 3, ubi mira de quadam S. Georgii imagine reperies.

ib. v. 20. peripaton commodius non vertes quam si processionem vertas: est enim id quod Germani vocant den umbgang. vide quae hac de re diximus l. 1 de sacris processionibus, c. 1. Iunius et ubique ambulat et ambulationes somniat, ut morem sacrarum processionum supplicationum et litaniarum obfuscet.

ib. v. 21. λιτή] hac voce non nudam supplicationem, sed inter ambulandum factam sive processionem, significari discrete monstratum est in Euchologicis.

p. 70 v. 3. de imagine virginis Hodegetriae c. seq. plura ipsemet Codinus. non erat ordinarie in aula, sed in monasterio τῶν

ὄδηγῶν; ferebatur autem pietatis causa ad aulam ultimis quadragesimae diebus, nempe feria illa quinta quae nostram dominicam *Iudica* antecedit; manebatque in palatio usque ad secundam feriam Paschatis; quo die referebatur in monasterium et templum τῶν ὄδηγῶν. est haec imago, ad quam, capta ab Andronico iuniore Cpoli, Andronicus senior supplex confugit. rem narrat Nicephorus Gregoras l. 9 p. 422 Bonn. cum autem teste eodem Gregora 24 dies Maii ageretur quando a iuniore Andronico Cpolis capta est, necesse est imaginem virginis Hodegetriae extra ordinem praescriptum in palatio fuisse; et forte Andronicus senior defectione illa nepotis et assecularum commotus eam in palatium solatii et subsidii causa apportandam curaverat.

Quid venerationis Michael Palaeologus imperator imagini Hodegetriae, expulsis Latinis Cpoli, detulerit, exponit Gregoras l. 4 p. 87.

Porro templum τῶν ὄδηγῶν aedificavit Pulcheria imperatrix, in quo divinam deiparae imaginem reposuit, quam Lucas evangelista in tabula depictam reliquit, ut ait Nicephorus 14 2.

Cum Isaacum Angelum imp. Cpolitano Branas arcte obsideret, imperator *dei genitricis imaginem, quae ab Hodegio monasterio Hodegetria nuncupatur, in moenia pro vallo inexpugnabili transtulit*, ut scribit Nicetas Choniates l. 1 de rebus gestis Isaaci Angeli. nec frustra, ut felix exitus declaravit.

Ut iusurandum eo firmius esset, voluit Andronicus senior imperator sibi illud dari a Michaele Catharo, nepote suo, coram sacrosancta imagine castissimae dei genitricis Hodegetriae, ut scribit Gregoras l. 8. Hodegetriam porro interpretatur Wolfius *viae monstratricem* seu *ductricem*.

ibid. vere quidem Gretserus τὴν εἰκόνα τῆς θεομήτορος, ἣτις ἐν τῆς τῶν Ὀδηγῶν μονῆς, καθ' ἣν προσκεκλήρωται, Ὀδηγητριαν προσκεκλήσθαι refert ex Niceta in Isaacio Angelo l. 1. eandem vero asserturus, ad quam bello pressus et a nepote captus senior Andronicus confugerit, ut eam amplexus vitae libertatisque immunitatem assequeretur, se tantum auctore et teste firmat Gretserus ac nonnisi dubius vaticinatur. satius eam dixisset, quae, referente Vincentio in Spec. Hist. 23 147, sub Leone Isauro per muros urbis CP ducta foedum Saracenis eam urbem obsidentibus intulit naufragium, ὄδηγητριαν siquidem refert a Luca cum puero Iesu ulnis gestato depictam, ac in Ὀδηγῶν loco, duobus caecis illuc monente B. virgine ad visum recipiendum deductis, religiose positam. audacior adiungam eandem quae Heraclii tempore a Sergio pontifice CP per muros circumlata Scythas ab eis miraculose depulit: qualem enim ὄδηγητριαν Vincentius, hanc quoque describit anonymus brevi publici iuris a patre Combefis faciendus. Σέργιος δὲ ὁ ἱεράρχης τὰς ἱερὰς εἰκόνας τῆς θεομήτορος, αἷς μάλιστα καὶ βρέφος ὁ σωτὴρ ἐξαιονισθεὶς ἐν ἀγκάλαις τῆς μητρὸς ἐξέφερετο, ταύτας λαβὼν περιήει τὰ τεῖχη. ὄδηγητριας certe, ut antiquissima, si a Luca delineata, etiam puerum Iesum ulnis complectebatur. de simili in Blachernensi templo a Romano Argyro reperta Cedrenum disserentem perlege.

C A P U T VII.

p. 70 v. 6. **M**agnae hebdomadae] quibusdam religio est dicere *hebdomada hebdomadae*, sed haec religio a superstitione parum abit. adscribam hic verba scholiastae librorum de Avaritia Salviani Massiliensis, ad illud *lampadam tuam. ne quis forte putet vitium esse in hac lectione, et reponendum lampadem, moneo lampadam quoque dici a nominativo lampada. sic hebdomada Latina terminatione, quae Graecis hebdomas.*

p. 70 v. 8. Meursius admodum anxie monet ne quis, cum audit P 235
quattuor evangelia lecta esse, suspicetur *tetrabiblon evangeliorum*, hoc est ipsos integros quattuor evangeliorum commentarios lectos esse; quod nimis longum fuisset. itaque articulum *τά*, praepositum vocabulo *τέσσαρα*, exulare iubet. sed si Graecorum rituales libros diligentius inspexisset, aliter puto super hac re pronuntiasset. ita enim Typicum Sabae c. 38, agens de hac magnae hebdomadis feria secunda: *ἀναγινώσκειται δὲ τὸ τετραεὐαγγέλιον τῆ β', τῆ γ' καὶ τῆ δ', καὶ πληροῦται.* ne autem suspiceris tantum partem aliquam ex quattuor evangelii lectam esse, audi eiusdem Typici auctorem eodem loco. *εἰδέναι δὲ χρὴ ὅτι τὸ κατὰ Ματθαῖον ἅγιον εὐαγγέλιον ὅλον ἀναγινώσκειται ὁμοίως καὶ τὸ κατὰ Μάρκον καὶ τὸ κατὰ Λουκᾶν. τὸ δὲ κατὰ Ἰωάννην ἀναγινώσκειται ἄχρι τῆς ἀρχῆς τῶν ἁγίων παθῶν. ἀναγινώσκειται δὲ οὗτος ἐν ταῖς τρισὶν ἡμέραις, ἤγουν β' γ' καὶ δ'. καὶ πληροῦνται ἐν ταῖς ὥραις. γίνεται δὲ τὸ κατὰ Λουκᾶν ἀναγνώσεις γ', τὰ δ' ἄλλα ἀπὸ δευτέρου. ὁμοῦ ἀναγνώσεις θ', καὶ ὥρας θ', καὶ πλεον οὐδέν.* ex his iam Meursius non Codinum sed sua emendare poterit. et si quid emendandum sit, potius expungam illud *τῆ μεγάλη πέμπτη*, quia magna feria quinta non legebatur τὸ τετραεὐαγγέλιον, quippe quod praecedente die, videlicet magna feria quarta, iam absolutum erat, ut ex Typico Sabae audivimus; nisi forte in palatio Cpolitano tetrabibli lectio ad quintam ipsam feriam magnam extenderetur. quamvis ipsum quoque Triodium Graecorum cum Typico Sabae concinat; cuius haec sunt verba: *legitur etiam tetraevangelium secunda tertia et quarta feria. καὶ πληροῦται et completur seu terminatur.*

ibid. non his modo dominicae passioni memorandae sacratis feriis, prout erudite demonstrat Grotserus, sed et continuo totius anni spatio totus quattuor evangelistarum textus in ecclesia palam legitur, quod diserte his verbis elisserit doctissimus Allatius, exceptis magnis solemnitatibus, quae peculiare sibi possunt, evangelium in reliquis anni diebus ita dispertuntur Graeci, ut unius prius evangelistae textum in memata dividant et diebus applicent, donec finiat, postmodum alterius continent, donec omnia ad exitum perduxerint, et diebus dominicis a scriptore evangelii nomen imponant: dicunt enim ἡ πρώτη κυριακή τοῦ Ματθαίου, ἡ δευτέρα τοῦ Ματθαίου, et sic de aliis. id ut melius comprehendas, ve-

lim animadvertas Ioannis evangelii textum universum septem integris hebdomadibus legi, quae a magna paschae dominica tribus diebus exceptis numerantur, Matthaei feria secunda post dominicam pentecostes ad subsequenterum parascenon exaltationis diem festum, absolviturque hebdomadibus septem et decem. harum undecim singulis diebus Matthaei lectionem continuant, a duodecima quinque tantum diebus Marci lectio assumitur, sabbatis et dominicis Matthaei lectio restituitur, usque ad hebdomadam decimam et septimam, dummodo haec postrema inter tempus paschale occurrat: sin minus, non legitur. Lucae evangelium a feria secunda quae dominicam post exaltationem excipit, et integris hebdomadibus duodecim continuatur. ab initio tertiae decimae Marci percurritur in reliquis diebus, sed sabbatis et dominicis Lucae assumitur. Marci tandem inter Matthaei et Lucae absumitur; quod vero supererit, sabbatis et dominicis quadragesimae absolvitur. haec ille.

p. 70 v. 10. de more lavandi pedes, tam hoc die quam aliis, proprium opusculum edidi, quod Pedilavium inscripsi; cui etiam ex Euchologio Graecorum officium *pedilavū* inserui. nec Orientis tantum reges et imperatores hoc die pauperum pedes lavabant, sed et Occidentis, ut pluribus exemplis ostendi in iam dicto opusculo.

Post absolutam narrationem de lotionem pedum sequitur in editione Iuniana titulus iste, *ὁ νικτήρ*. sed vidit ipsemet Iunius titulum non suo loco positum esse, et si recipiendus sit, ponendum ante illa verba, *πρὸ δὲ τῆς λειτουργίας* etc. nec in altero codice Boico comparet.

ibid. absoluta missa lavipedium fieri praecipit Euchologium, quod populi commoditati quam mysterio, quod observat imperator, stat satius.

ib. v. 12. *ὑποκάμισα* auctor explicat *χιτῶνας*, Suidas *ἐπευδύτας*, *ἑσώτατα ἱμάτια*, tunicas; Simon Portius cum vulgo *ὑποχιτῶνας*, *ἑξέσαρκα*, *ἐνδοτάτους χιτωνίσκους*, uno verbo interulas.

ibid. curtzobraccia *kurze hosen*, ut *παπούτζιον solea*, *calceus*. scribitur etiam *παπούτζη*. melior forsitan scriptura est *curto-braccia*.

ib. v. 14. *ποιεῖ εὐλογητόν*] a benedictione auspicatur, dicens: *εὐλογητός ὁ θεὸς ἡμῶν πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων*.

ib. v. 15. *τὸ τρισάγιον*] a ter repetita voce *Ἅγιος: ἅγιος ὁ θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος ἐλέησον ἡμᾶς*.

ibid. *τοῦ εὐαγγελίου*] cuius ἀρχιτέλεια principium et finis sunt: *sciens Iesus quia omnia dedit ei pater etc. et non estis mundi omnes*.

p. 71 v. 5. *ἢ τοῦ νικτήρος ἀκολουθία*] quam qui desiderabit integram, nostra Euchologica, si merentur, adibit. *ἀκολουθία* autem *officium est divinum*, cuius partes ad invicem connexae ordine se consequuntur, quasi *sequentia*.

ib. v. 6. alter codex Boicus *ἀνὰ χρυσοῦν νομίσματα τρία*. forsitan recta lectio erit *ἀνὰ χρυσαῖ νομίσματα*, ut *ἀνὰ* capiatur eo sensu quo Matth. 20: *ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον*, *acceperunt singuli denarium*. *ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον*, *acceperunt ipsi quoque singuli denarium*.

ib. v. 11. *τράπεζα δὲ οὐδαμῶν*] ob religiosioris ieiunii praeceptum, quod tamen etiam monachis hoc die vino non interdicat. Euchologium: *οἶδοιτα τὸ κατακλαστόν, καὶ μεταλαμβάνομεν οἶνον μόνον*.

ib. v. 12. τῆς ἀγρυπνίας ἀκολουθία] voluptas quietis quantumlibet studiosa in vigiliis, quas παννυχίδας vocant, luxum quaerit, de quibus Simocatta 8 13: σύνυθες γοῦν τοῖς ἰγχωρίοις ἐπὶ τοῖς λελοχημένοις παιδίοις ἐβδουαίαν ἀγοσοὶ τὴν ἡμέραν συμπόσιων ἑορταῖς καταπανυχιζεσθῆαι. dilectionis pariter fervor asperitatis amans, in Christi morte protractis per diem ieiuniis, noctis omne spatium molitur etiam in imperatorum palatiis adiungere. παννυχίδας sacras non ascetici modo fratres, sed et communioris, devotae tamen vitae praeceptores suis scriptis celebrant. commendant in praecipuis Christi domini et deiparae festis ecclesiastica officia, ubi frequentiorem plebem ad concinendas dei laudes convocant. haec vero ἀγρυπνία τῶν παθῶν adeo culta, ut κατὰ τὸν τετραμῆνον καιρὸν, circa secundam nimirum vel tertiam a serotino crepusculo horam, non possit ab imperatore non celebrari. de his festis vigiliis tractat Allatius de lib. Eccles. Graeco dissertatione 1.

ib. v. 13. duodecim ista evangelia erant partes ex quattuor evangelistis desumptae, ut planum fit ex Graecorum Triodio, ubi duodecim ista evangelia ordine enumerantur, adiuncto evangelistae, ex quo quodlibet desumptum est, nomine. itaque nihil haec duodecim evangeliorum lectio ad illam quattuor evangeliorum seu τοῦ τετραεὐαγγελίου, ut ex dictis perspicuum relinquatur. falsum autem est duodecim haec evangelia quater in anno lecta esse, ut dicit Meursius. semel in anno lecta sunt, non quater, nempe magna feria quinta in officio vigiliae pro festo parasceues institutae. testem do ipsum Codinum et Triodium. nec recte Meursius huc advocat lectionem duodecim lectionum ex Anastasio et Bernone: loquuntur enim de duodecim lectionibus in angariis seu quattuor temporibus recitari consuetis. at Codinus agit de duodecim evangelii, quae quinta feria maioris hebdomadis in officio vigiliae legebantur. nec duodecim illae lectiones, quas ex Anastasio et Bernone producit Meursius, in angariis ex evangelio sumebantur, sed ex Mosaicis et prophetis libris, ut et hodie angariarum lectiones quinque ex prophetis petuntur. quam apposite vero ad evangelia, quae recitabantur in ecclesia, accommodat Meursius illud Isidori Pelusiotae l. 2 ep. 150, ubi ait phylacteria Iudaeorum fuisse δελτία μικρά, ἅσπερ ἐφόρουσιν οἱ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταὶ ὥσπερ νῦν αἱ γυναῖκες τὰ εὐαγγέλια τὰ μικρά. arbitratur parva fuisse evangelia illa quae in templo legebantur: sed cum toto anno plurima evangelia legerentur, haud parva dici potuissent. parva igitur dicuntur vel quia initium unius evangelii, puta S. Iohannis, vel omnium quattuor evangelistarum exordia continebant, ferebanturque, ut et hodie evangelium S. Iohannis, amuletorum vice potissimum a feminis. vide quae scripsimus tom. 1 de sancta Cruce l. 2 c. 29. sed ut hinc tandem abeam, οὐδὲν ὑγιές in Glossarii evangelio inesse reperio.

ibid. τὰ δώδεκα εὐαγγέλια] exhibet Graecorum εὐαγγελιστάριον, omnemque ex quattuor evangelii scriptoribus passionis historiam ordine descriptam concorditerque connexam comprehendunt: unumquodque vero τμήμα est historiae passionis dominicae.

ib. v. 14. λαμπάς] nullum aliud inter λαμπάδα et κηρὸν discrimen quam inter communem et maiorem artesque exquisitioris comptum cereum: hic imperatori, alter aulicorum turbae distribuitur.

p. 72 v. 1. ex quattuor vigiliis in palatio celebrari solitis prima est magni canonis. ubi dicit Iunius festum magni canonis esse dominicam orthodoxiae: sed errat more suo solenni. nam dominica orthodoxiae erat prima dominica quadragesimae: festum magni canonis agebatur τῇ πέμπτῃ τῆς πέμπτης ἑβδομάδος τῆς τεσσαρακοστῆς, quinta feria quintae hebdomadis quadragesimae. docent hoc rituales Graecorum libri, quorum unus qui Triodiam inscribitur ista. τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν ψάλλομεν καὶ τὴν τοῦ μεγάλου κανόνος ἀκολουθίαν. τοῦτον τῶν ὄντως κανόνων μέγιστον ἀπάντων ἀρίστως καὶ τεχνηέντως ἠρμόσατο καὶ συνέγραψεν ὁ ἐν ἀγίοις πατὴρ ἡμῶν Ἀνδρέας ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης, ὁ καὶ Ἱεροσολυμίτης ὀνομαζόμενος, ὃς ὠρμητο μὲν ἐκ Λαμασκοῦ, ἐπὶ τεσσαρεσκαίδεκάτῳ δὲ ἔτει τῆς αὐτοῦ ἡλικίας παιδευτηρίῳ γραμματικῆς ἐκδοθεὶς καὶ τὴν ἐγκύκλιον παιδευσιν ἐξασηκῆσας εἰς Ἱεροσόλυμα γεγονῶς τὸν μοναστήν ὑπέρχεται βίον, ὁσίως δὲ καὶ θεοφιλῶς διαζῶν ἐν ἡσυχῇ καὶ ἀταράχῃ τῇ βιοτῇ πολλά μὲν καὶ ἄλλα συγγράμματα βιωφελῆ καταλείπει τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ, λόγους τε καὶ κανόνας, μᾶλλον ἀρότερος ἐν τοῖς πανηγυρικοῖς γινόμενός τε καὶ δεικνύμενος, σὺν πολλοῖς δὲ ἄλλοις καὶ τὸν παρόντα μέγαν κανόνα συνέταξε, κατάνυξιν ἄπειρον ἔχοντα. πᾶσαν γὰρ παλαιᾶς καὶ νέας ἱστορίαν διαθήκης ἐρανισάμενος καὶ ἀθροίσας τὸ παρὸν ἠρμόσατο μέλος, ἀπὸ Ἀδάμ δηλαδὴ μέχρι καὶ αὐτῆς Χριστοῦ ἀναλήψεως καὶ τοῦ τῶν ἀποστόλων κηρύγματος. προτρέπεται γοῦν διὰ τούτου πᾶσαν ψυχὴν, ὅσα μὲν ἀγαθὰ τῆς ἱστορίας ζηλοῦν καὶ μιμεῖσθαι πρὸς δύναμιν, ὅσα δὲ τῶν φραύλων ἀποφεύγειν, καὶ αἰεὶ πρὸς Θεὸν ἀνατρέχειν, διὰ μετανοίας, διὰ δακρύων καὶ ἐξομολογήσεως καὶ τῆς ἄλλης δηλονότι εὐαρεστῆσεως. πλὴν ἐς τοσοῦτόν ἐστιν εὖρους καὶ ἐμμελῆς ὡς καὶ αὐτὴν τὴν σκληροτέραν ψυχὴν ἱκανῶς μαλάξει καὶ πρὸς ἀνάληψιν ἀγαθοῦ διεγείρει, εἰ μόνον μετὰ συντετριμμένης καρδίας καὶ προσοχῆς ἀνηκούσης ψάλλοιτο. ἐποίησε δὲ τοῦτον, ὅτε καὶ ὁ πατριαρχῆς Ἱεροσολυμῶν ὁ μέγας Σωφρόνιος τὸν τῆς Αἰγυπτίας Μαρίας βίον συνεγράφατο· κατάνυξιν γὰρ καὶ οὗτος ὁ βίος προβέβληται ἄπειρον, καὶ πολλὴν τοῖς ἑπτακόσι καὶ ἁμαρτάνουσι παραμυθίαν δίδασιν, εἰ μόνον τῶν φραύλων ἀποστῆναι βούλονται. ἐτάχθησαν δὲ καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν ἡμέραν ψάλλεσθαι καὶ ἀναγινώσκεσθαι διὰ αἰτίαν τοιαύτην· ἐπειδὴ γὰρ πρὸς τὸ τέλος ἐγγίζει ἡ ἀγία τεσσαρακοστή, ἵνα μὴ οἱ ἄνθρωποι ῥάθυμοι γεγονότες πρὸς τοὺς πνευματικούς ἀγῶνας ἀμελέστερον διατεθῶσι καὶ τοῦ σωφρονεῖν καθάπαξ ἐν πᾶσιν ἀπόσχοιντο, ὁ μὲν μέγιστος Ἀνδρέας, οἷά τις ἀλείπτῃς, διὰ τῶν ἱστοριῶν τοῦ μεγάλου κανόνος, τῶν μεγάλων ἀνδρῶν λέγων τὴν ἀρετὴν καὶ τῶν φραύλων αὐθις τὴν ἐκτροπὴν, ὡς ἂν τις φαίῃ, γεναιότερους τοὺς κάμνοντας παρασκευάζει καὶ ἀνδρικῶς τοῖς ἔμπροσθεν ἐπικτείνεσθαι, ὁ δὲ ἱερός Σωφρόνιος διὰ τοῦ ὑπερφουοῦς αὐτοῦ λόγου σώφρονος καὶ αὐθις εἶναι ποιεῖ, καὶ πρὸς Θεὸν διεγείρει, καὶ μὴ καταπίπτειν μηδὲ ἀπογινώσκειν,

εἰ καὶ τίως τισὶν ἐάλωσαν παραπτώμασιν· ὅση γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ P 237
 φιλανθρωπία καὶ συμπάθεια τοῖς ἀλοπύχως ἐκ τῶν πρώην πται-
 σμάτων ἐπιστρέφειν αἰρουμένοις, ἢ κατὰ τὴν Αἰγυπτίαν διήγησιν
 παριστᾷ. λέγεται δὲ μέγας κανὼν, ἕως ἂν τις εἴπῃ, καὶ καὶ
 αὐτὰς τὰς ἐννοίας καὶ τὰ ἐνθυμήματα (γόνιμος γὰρ ἔστιν ὁ τού-
 του ποιητής, ἀρίστως αὐτὰ συντιθέμενος), καὶ ὅτι τῶν λοιπῶν
 κανόνων ἀνά τριάκοντα, καὶ μικρὸν τι πρὸς, τροπαρίων ἐχόντων,
 οὗτος εἰς διακόσια καὶ πενήκοντα προέειπεν, ἐνὸς ἐκάστου ἄρη-
 τον ἀποστάζοντος ἡδονήν. ἀρμοδίως οὖν ἄρα καὶ προσηκόντως
 ὁ μέγας οὗτος κανὼν, καὶ μεγάλην κεκτημένος κατάνυξιν, καὶ
 τῇ μεγάλῃ τῶν τεσσαρακοστῶν κατατέτακται. τοῦτον τὸν ἄριστον
 κανόνα καὶ μέγιστον, καὶ τὸν τῆς ὁσίας Μαρίας λόγον, ὁ αὐτὸς
 πατὴρ ἡμῶν Ἀνδρέας πρῶτος εἰς τὴν τοῦ Κωνσταντίνου κεκοίμη-
 κεν, ὅτε πρὸς τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμου Θεοδώρου τῆ ἐπι-
 συνόδου σταλεῖς εἰς βοήθειαν παρεγένετο. τότε γὰρ ἀρίστως κατὰ
 τῶν μονοθελητῶν ἀγωνισάμενος ἔτι διατελῶν ἐν μονάζουσι, τῷ
 τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας κλήρω συγκαταλέγεται. εἶτα
 δυνάκων καὶ ὀφρανοτρόφος ἐν ταύτῃ καθίσταται. καὶ μετὰ μι-
 κρὸν ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης γενόμενος, ἐσύστερον ἀγγιστὰ πον
 πρὸς τῇ λεγομένῃ Ἱερισῶ κατανήσας ἐν Μιτυλήνῃ πρὸς κύριον
 ἐκδημεί, ἀρκούντως τοῦ ἰδίου θρόνου ἐν μεθέξει γενόμενος. ταῖς
 αὐτοῦ πρεσβείαις ὁ Θεὸς ἐλέησον ἡμᾶς.

Hæc liber ille ritualis Græcorum, ex quibus elucescunt cum P 238
 alia vulgo parum nota, tum dominicam orthodoxiæ et diem magni
 canonis non fuisse unum et eundem diem.

p. 72 v. 2. canonis huius concinendi ritum et institutionem e Synaxario
 fassè descripsit Gretserus: canonem ipsum, ut et Andreas Cretensis opus
 omne, Latinam interpretationem et in utrumque notas ante paucos annos
 publico dedit e prædicatorum familia sodalis Franciscus Combefis.

ibid. secunda vigilia palatii est τῆς ἀκαθίστου. Iunius interpreta-
 tur, virginis iter facientis et parturientis, et quasi dicas, inquit, eius
 quæ non sedet aut quiescit, sed iter facit prægnans; puta cum b. virgo a
 Iosepho deduceretur Bethlehemum ex edicto Augusti Caesaris, proxime
 ante diem natalem Christi. fabulæ, quas dispellet idem ille ritualis
 Græcorum liber, quæ paulo ante nominavi, in quo ista leguntur.
 τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ (τῷ σαββάτῳ τῆς πέμπτης ἑβδομάδος τῆς τεσσαρα-
 κοστῆς) τὸν ἀκάθιστον ὕμνον ἐορτάζομεν τῆς ὑπεραγίας διαστοῆς
 ἡμῶν Θεοτόκου δι' αἰτίαν τοιαύτην. Ἡρακλεῖον τὴν αὐτοκράτορα
 Ῥωμαίοις ἀρχὴν διέποντος, ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς Χοσροὺς δὴν
 τὰ Ῥωμαίων ἄκρως ταπεινώθεντα παρὰ Φώκα βασιλέως τοῦ τε-
 ρράννου, ἕνα τῶν σατραπῶν Σάρβαρον ὄνομα μετὰ χιλιάδων πλειό-
 νων στέλλει, πᾶσαν τὴν ἕω αὐτῷ ὑποποιήσασθαι· Ἐφθῆ γὰρ καὶ
 πρότερον ὡσεὶ δέκα μυριάδας Χριστιανῶν διασθίρας Λοσθῆς,
 ἅτε τῶν Ἑβραίων αὐτοὺς ἐξονομῆτων καὶ ἀπολλέντων. ὁ γοῦν
 ἀρχισατράπης Σάρβαρος τὴν ἕω ληϊσάμενος ἄτασαν ἔφθασεν ἄχρι
 καὶ αὐτῆς Χρυσοπόλειος, ἢ νῦν Σκουτάριον ἐπικέκληται, ὁ τοί-

νυν βασιλεὺς Ἡράκλειος ἐν ἀπορίᾳ καταστάς δημοσίων χρημάτων,
 τὰ ἱερὰ τῶν ἐκκλησιῶν εἰς κέρμα μετασκευασάμενος ἐπὶ ἀποδόσει
 μείζονι καὶ τελεωτέρᾳ, διὰ τοῦ Εὐξείνου μετὰ πλοίων τοῖς τῆς
 Περσίας μέρεσιν εἰσβαλὼν ἀφανίζει αὐτήν. καὶ κατὰ κράτος ἤ-
 τᾶται τοῦτω ὁ Χοσρόης σὺν τῇ λοιπῇ στρατιᾷ. μετ' ὀλίγον δὲ καὶ
 Σειρόης ὁ υἱὸς Χοσρόου ἀποστάς τοῦ πατρὸς τὴν ἀρχὴν ἑαυτῷ
 περιτίθεισιν, καὶ τὸν πατέρα Χοσρόην ἀποκτείνας τῷ βασιλεῖ Ἡρα-
 κλείῳ σπένδεται. χαγάνος γε μὴν ὁ τῶν Μυσῶν καὶ Σκυθῶν ἀρ-
 χηγός, μαθὼν τὸν βασιλεῖα διαπόντιον ἐς Πέρσας γενόμενον, τὰς
 μετὰ Ῥωμαίων διαλύσας σπονδὰς, στίφη μυριάριθμα ἐπαγόμενος
 διὰ τῶν δυτικῶν εἰσβάλλει μερῶν εἰς τὴν Κωνσταντίνου, κατὰ
 Θεοῦ βλασφήμους ἐκπέμπων φωνάς. αὐτίκα τοίνυν ἢ μὲν θά-
 λασσα πλοίων, ἢ δὲ γῆ πεζῶν καὶ ἰππέων ἀπειρῶν ἐμπλεως ἦν.
 Σέργιος δὲ ὁ πατριάρχης πολλὰ τὸν τῆς Κωνσταντίνου παρεκάλει
 λαὸν μὴ καταπίπτειν, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν ἐλπίδα ἐκ ψυχῆς εἰς Θεὸν
 ἀναφέρειν καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ μητέρα τὴν πανάχραντον Θεοτόκον.
 καὶ μὴν καὶ Βῶνος πατρικίος ὁ τηρικαῦτα τὴν πόλιν διέπων τὰ
 ἀνήκοντα εἰς ἀποτροπὴν τῶν πολεμίων παρεσκευάζετο· δεῖ γὰρ
 μετὰ τῆς ἀνωθεν βοήθειας καὶ ἡμᾶς τὰ προσήκοντα ἐνεργεῖν. ὁ
 δὲ πατριάρχης τὰς θείας εἰκόνας τῆς Θεομήτορος μετὰ παντός
 ἐπαγόμενος τοῦ πλήθους περιήει τὸ τεῖχος ἀνωθεν, ἐντεῦθεν τὸ
 ἀσφαλὲς αὐτῶν ποριζόμενος. ὡς δὲ ὁ μὲν Σάρβαρος ἐξ ἑώρας,
 χαγάνος δὲ ἀπὸ δυσμῶν πυρπολεῖν τὰ πέριξ τῆς πόλεως ἤρχοντο,
 ὁ πατριάρχης τὴν ἀχειροποίητον τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα καὶ τὰ τί-
 μια καὶ ζωποιοῦ ξύλα, προσέτι δὲ καὶ τὴν τιμίαν ἐσθῆτα τῆς
 Θεομήτορος ἐπιφερόμενος διὰ τῶν τειχῶν περιήρχετο. χαγάνος
 δὲ ὁ Σκύθης διὰ τῶν χειρσαίων τειχῶν προσβάλλει τῇ Κωνσταντί-
 νου σὺν πλήθει ἀπειρῶ ἄκρως ἐξ ὀπλων ἠσφαλισμένῳ, καὶ τοσού-
 τῳ ὡς ἕνα Ῥωμαῖον πρὸς δέκα Σκύθας σαφῶς διαμάχεσθαι. ἀλλ'
 ἢ ἄμαχος πρόμαχος διὰ τῶν παρευρεθέντων ὀλίγων πάνυ στρατιω-
 τῶν ἐν τῷ ναῷ ταύτης τῷ τῆς πηγῆς πλείστους αὐτῶν παραπώ-
 λεσεν. κἀντεῦθεν οἱ Ῥωμαῖοι ἀναθαρσύναντες τε καὶ ἀνασκιρ-
 τήσαντες ὑπὸ στρατηγῶ ἀμάχῳ τῇ Θεομήτορι αὐτοὺς αἰεὶ κατὰ
 κράτος ἐνίκων. βλέψαντες δὲ καὶ πρὸς σπονδὰς οἱ τῆς πόλεως
 ἀπεκρούσθησαν· ἐνεῖπε γὰρ ὁ χαγάνος "μὴ ἀπατάσθε ἐπὶ τῷ
 Θεῷ, ᾧ πιστεύετε· πάντως γὰρ αὐριον τὴν πόλιν καταλήψομαι."
 οἱ δὲ τῆς πόλεως διακούσαντες χεῖρας ἔτεινον εἰς Θεόν. συμφω-
 νήσαντες οὖν χαγάνος τε καὶ ὁ Σάρβαρος διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θα-
 λάσσης προσβάλλουσι, διὰ μηχανημάτων τὴν πόλιν ἐλεῖν προθυ-
 μούμενοι. ἀλλὰ τοσοῦτον ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἠττήθησαν ὡς μηδὲ
 ἱκανοὺς εἶναι τοὺς ζῶντας καίειν τοὺς τεθνηκότας. τὰ δὲ μονό-
 ξυλα ὀπλιτῶν πλήρη διὰ τοῦ ἐπιλεγομένου Κέρματος κόλπου εἰς
 τὸν ἐν Βλαχέρναις ναὸν τῆς Θεομήτορος καταγόμενα, καταγίδος
 P 239 αἰφνηδὸν τῇ θαλάσῃ ἐπεισπεσοῦσης καὶ διαιρησάσης ταύτην εἰς
 τμήματα, σὺν τοῖς πλοίοις ἅπασιν τῶν ἐχθρῶν διεφθάρη. καὶ εἶδεν
 ἂν τις παράδοξον ἀριστούργημα τῆς πανάχρου καὶ Θεομήτορος·

πάντας γὰρ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης τὸ ἐν Βλαχέρναις ἐξέβαλεν. ὁ δὲ λαὸς ὅσον τάχος τὰς πύλας ἀναπετάσαντες ἄρδην πάντας ἀπέκτειναν, καὶ παῖδες καὶ γυναῖκες κατ' αὐτῶν ἀνδρίζομενοι. οἱ δὲ ἀρχηγοὶ τούτων ὑπέστρεψαν κλαίοντες ἅμα καὶ ὀδυρόμενοι. ὁ γε μὴν Θεοφιλῆς τῆς Κωνσταντίνου λαὸς τῇ Θεομήτορι τὴν χάριν ἀφοσιούμενοι ὀλονύκτιον τὸν ὕμνον καὶ ἀκάθιστον αὐτῇ ἐμελώδησαν ὡς ὑπὲρ αὐτῶν ἀγρυπνησάσῃ καὶ ὑπερφυεῖ δυνάμει διαπραξαμένη τὸ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τρόποιον. ἐκ τότε οὖν εἰς μνηεὶαν τοῦ τοσοῦτου καὶ ὑπερφυοῦς θαύματος ἡ ἐκκλησία τὴν τοιαύτην ἐορτὴν παρέλαβε τῇ μητρὶ ἀνατιθένας τοῦ Θεοῦ τῶ παρόντι καιρῷ, ὅτε καὶ τὸ τρόποιον τῇ Θεομήτορι γέγονεν. ἀκάθιστον δὲ ἠνόμασαν διὰ τὸ τότε οὕτω πρᾶξαι τὸν τῆς πόλεως κληρὸν τε καὶ λαὸν ἅπαντα.

Μετὰ παρέλευσιν χρόνον τριάκοντα ἔξ, ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγάτου, οἱ Ἀγαρηνοὶ ἄπειρον στρατιάν ἐπαγόμενοι πάλιν τῇ Κωνσταντίνου ἐπέθεντο, καὶ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτεσι ταύτην πολιορκοῦντες, ὅτε καὶ ἐν τοῖς Κυζικίου παρεχίμαζον μέρεσι, πολλοὺς τῶν οικείων διέφθειραν. εἶτα ἀπειπόντες καὶ μετὰ τοῦ στόλου αὐτῶν ὑποστρέφοντες, καὶ ἐν τῷ Συλαίῳ γενόμενοι, τῇ θαλάσῃ πάντες κατεποντίσθησαν προστασίᾳ τῆς πανάγνου καὶ Θεομήτορος.

Ἄλλὰ καὶ τρίτον αὐθις ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου οἱ ἐξ Ἀγαρ, ὑπὲρ πλείστας μυριάδας ἀριθμούμενοι, πρῶτον μὲν τὴν τῶν Περσῶν ἀφανίζουσι βασιλείαν, εἶτα τὴν Αἴγυπτον καὶ Λιβύην ἐπιδραμόντες καὶ Ἰνδοὺς Αἰθιοπίας τε καὶ Ἰσπανοὺς, ὕστερον καὶ κατ' αὐτῆς τῆς τῶν πόλεων βασιλίδος ἐπιστρατεύουσι, χίλια ὀκτακόσια πλοῖα ἐπιφερόμενοι. κυκλώσαντες οὖν αὐτὴν ὡς αὐτίκα δὴ ἀναρπάσοντες ἔμεινον. ὁ δὲ τῆς πόλεως ἱερὸς λαὸς τὸ σεπτὸν ξύλον τοῦ τιμίου καὶ ζροποιοῦ σταυροῦ καὶ τὴν σιβάσμιον εἰκόνα τῆς Θεομήτορος ὁδηγητρίας ἐπαγόμενοι τὸ τεῖχος περιεκύκλουν, σὺν δάκρυσιν τὸν Θεὸν ἱκετεύοντες. δόξαν οὖν οὕτω τοῖς Ἀγαρηνοῖς, εἰς δύο διαιροῦνται μέρη, καὶ οἱ μὲν κατὰ Βουλγάρων στρατεύουσι, καὶ πίπτουσιν ἑκτίσει ὑπὲρ μυριάδας δύο, οἱ δὲ περιλειφθήσαν τὴν πόλιν εἰλεῖν. κωλυθέντες δὲ ὑπὸ τῆς ἀλύσειος, διηκούσης ἀπὸ τῶν Γαλάτων εἰς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, ἀναθίντες περὶ που τὸ λεγόμενον Σωσθένιον γίνονται. κακῆ ἀνέμου Βορέου καταρραγέντος τὰ πολλὰ τῶν πλοίων αὐτῶν διεσπάρη καὶ διεφθάρησαν. οἱ δὲ περιλειφθέντες λιμῷ περιέπεσον, ὡς καὶ ἀνθρωπίνων σαρκῶν ἄφασθαι, κόπριά τε φυρᾶν καὶ ἐσθίειν. εἶτα φηγόντες καὶ κατὰ τὸ Αἰγαῖον γενόμενοι πῆλαγος τὰ σκάφη αὐτῶν ἅπαντα καὶ ἑαυτοὺς τῷ τῆς θαλάσσης διδοῦσι βυθῷ· χάλαξα γὰρ φαγδαία οὐρανόθεν καταπεσοῦσα, καὶ βρασμὸν κατὰ τῆς θαλάσσης ποιήσασα, τὴν τῶν πλοίων πίσσαν διέλυσε. καὶ οὕτως ὁ ἀπειροπληθὴς ἑκείνος στόλος διόλωλε, τριῶν μόνων εἰς ἀγγελίαν περιλειφθέντων.

Διὰ ταῦτα τοίνυν ἅπαντα τὰ ὑπερφυῆ θαυμάσια τῆς πανάγνου καὶ θεομήτορος τὴν παροῦσαν ἑορτὴν ἑορτάζομεν. ἀκάθιστος δὲ εἴρηται, διότι ὀρθοστάδην τότε πᾶς ὁ λαὸς κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην τὸν ὕμνον τῆ τοῦ λόγου μητρὶ ἔμελψαν. καὶ ὅτι ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις οἴκοις καθῆσθαι ἐξ ἔθους ἔχοντες ἐν τοῖς παροῦσι τῆς θεομήτορος, ὀρθοὶ πάντες ἀπροσώμεθα. ταῖς τῆς σῆς ὑπερμάχου τε καὶ ἀπροσμάχου μητρὸς πρεσβείαις Χριστὲ ὁ θεός, τῶν περικειμένων καὶ ἡμᾶς ἀπάλλαξον συμφορῶν, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς, ὡς μόνος φιλόνθρωπος.

P 211

Ex his ergo perspicuum relinquitur quale fuerit τῆς ἀκαθίστου festum, et cur hoc nomine appellatus ἀκάθιστος ὕμνος, quia *stando*, non sedendo canitur; ἀκάθιστος ἑορτὴ seu ἡμέρα, quia ab omnibus, nemine excepto et nemine otiante aut a divinis laudibus cessante, peragitur. exstat in bibliotheca Bavarica oratio hoc titulo: λόγος ἀναγινωσκόμενος εἰς τὴν ἀκάθιστον. διήγησις ἀφέλιμος ἐκ παλαιᾶς ἱστορίας συλλεγεῖσα, καὶ ἀναμνησκείν δηλοῦσα τοῦ παραδόξου γενομένου θανάτου, ἡνίκα Πέρσαι καὶ βάρβαροι τὴν βασιλίδα ταύτην πόλιν περιεκύκλωσαν, οἱ καὶ ἀπώλοντο θείας δίκης πειραθέντες. ἡ δὲ πόλις ἀσινῆς συντηρηθεῖσα πρεσβείας τῆς θεοτόκου ἐτήσιος ἐκ τότε ἄδει εὐχαριστήριον, ἀκάθιστον τὴν ἡμέραν κατονομάζουσα *).

ἀκάθιστος εἴρηται διότι ὀρθοστάδην πᾶς ὁ λαὸς τὴν νύκτα ἐκείνην ὕμνους θεομήτορι μέλειται ait Callixtus in eius diei Synaxario. ipse hymnus est ἀκάθιστος, quod interstitium quietemque ad diluculum usque non reperiat et semper cantandus perseveret. e Triodii Synaxario huperrime post historiam Monothelitarum laudatus Franciscus Combefis evulgavit et notas adiecit.

Duplicem hunc errorem περὶ τοῦ μεγάλου κανόνος καὶ περὶ τῆς ἀκαθίστου ipsemet Curopalata Calviniano scholiastae eximere poterat, si animum advertisset. ait enim Curopalata a prima ex quattuor vigiliis imaginem sanctissimae deiparae, quae *Hodegetria* appellatur, in palatio manere ad magnum usque diem dominicum paschatis. *huic imagini*, inquit Curopalata, *venienti obviam procedit imperator ad portam aulae palatii. secunda vero feria comitatur abeuntem ad excelsos usque gradus.* si a prima vigilia, quae est τοῦ μεγάλου κανόνος, manet imago illa in palatio usque ad secundam feriam paschatis, fieri non potest ut ἡ τοῦ μεγάλου κανόνος ἀγρυπνία vel iuncta vel proxima fuerit pentecostae: alioqui imago illa integro ferme anno in palatio mansisset, a pentecoste videlicet usque ad secundam feriam paschatis, cum tamen paucissimis hebdomadibus in eo relinqui soleret, et propterea singulis annis non aliter ac donum quoddam divinitus missum in aula exciperetur, perque paucos dies in eadem tutelae gratia commoraretur, nempe a quinta feria

*) v. Foggin. Append. corp. hist. Byzant. p. 78.

quintae hebdomadis quadragesimalis usque ad secundam feriam paschalis, quo die referebatur πρὸς τὸν τῆς Θεοτόκου ναὸν τῶν ὀδηγῶν κεκλημένον, ut loquitur Zonaras in imperio Michaelis I Theophili, cui adiuncta erat μονή seu monasterium τῶν ὀδηγῶν, ut ex Nicephoro Gregora l. 2 constat: hinc ipsa imago ὀδηγήτρια, quasi *dux viae*, appellabatur. nec adducebatur ex templo Blachernio, ut putat scholiastes, sed ex templo et ex monasterio τῶν ὀδηγῶν, quod a templo Blachernio distinctum erat.

Sed probat id ex gradibus excelsis, de quibus Curopalata c. 12 et c. 15, *quasi illi fuerint in templo Blachernio*. at parum valet haec probatio: nam quocumque iret imperator, semper ad excelsos gradus usque deducebatur a Barangis, ut inquit Curopalata c. 15. oportet ergo hos excelsos gradus alibi fuisse quam in Blachernio templo vel in via ad solum Blachernium templum, quia imperator non ibat semper ad templum Blachernium, et Curopalata diserte distinguit hos gradus a templo Blachernio, cum dicat imperatorem equitantem semper deduci usque ad excelsos gradus, in festo autem occursus (seu, ut nos vocamus, purificationis d. virginis) etiam usque ad templum Blachernarum: nam ad hoc templum hoc die rei divinae gratia conferebat se imperator.

P 242

Magna contentione dimicant Iunius et Gretserus πρὸς τῶν Ἱερῶν, *de gradibus excelsis CP*, ubinam reponendi? ille in Blachernio templo, hic in palatio sites contendit. inter contententes arbiliter neutri litem integram adiudico, a vero siquidem τῶν Ἱερῶν sensu aberrat uterque. equis enim in hac voce gradus intelligendos putet, ac non potius excelsum ac fastigio sublime aedificium? at ne velut caecitans et ignarus iudex litem dirimam, aut potius audabatarum more cum utroque pugnam, dubio certus auctor lucem afferat Nicetas Isaacii Angeli l. 2: διακρίνει τὸ παράθυρον (aliud exemplar legit τὴν θυρίδα) ἐν τοῖς βασιλείοις τῶν Βλαχερνῶν, εἰς τὰ λεγόμενα Ἱερῆά, δι' ἧς ὁρατὰ ἦν τὰ ἱππύλατα πεδία τὰ ἔξωθεν τῶν ἐπιπέδων ἐν τοῖς φιλοπαταίοις καθ' ἑκάστην. observata τὰ Ἱερῆά altum Blachernii palatii aedificium, unde subiecta Philopatienais planities detegatur, non gradus quantumvis excelsos indicare, nec in maiori palatio, quo solet imperator morari, alios excelsiores gradus comminiscendos: eam ob rem, cum in exhibendis reddendisque honoris officiis longius semper in decessa deducatur vir honoratus quam in accessu eadem occurratur, par est ut si τῆς ὀδηγήτριας imaginī ἐν τῇ πύλῃ τοῦ παλατίου αὐτῆς primum occurrit imperator, longius multo deducat abeuntem, non ad fictos usque gradus excelsos, sed εἰς τὰ λεγόμενα Ἱερῆά ἐν τοῖς βασιλείοις τῶν Βλαχερνῶν, et quod ait hic auctor, μέγιστο καὶ τῶν Ἱερῶν, longo viae tractu, cuius accessionem indicant particula καί, ad locum nempe Ἱερῆά vocatum, quem auctor ipse in Blachernio palatio vel ad illud iuxta reponit c. 15, p. 80 v. 19, ubi ait imperatorem ad Blacherniarum templum, cui vicinum erat eiusdem nominis palatium, a Barangis deduci μέγιστο τῶν Ἱερῶν, certe non ad excelsos gradus eius e quo fuerat egressus palatii, sed ad destinatum alterius, ad quod tendebat, locum.

Adde quod ipse imperator imaginem Hodegetriae secunda paschalis feria ad propria revertentem prosequi solebat usque ad excelsos gradus, imo et extra, ut dicit Curopalata c. 12 p. 72 v. 10. nec tamen ad templum Blachernium tunc ibat imperator. sed non est

opus pluribus. ipsemet Iunius se refellit, qui haec p. 326. τῆς ὀδηγητρίας, id est ducis viae, statua fuit extra palatium Cpoli, in templo et monasterio nobili, quod templum Zonaras ναὸν τῶν ὀδηγῶν, in imperio Fl. Michaelis, Nicephorus Gregoras l. 11 monasterium Hodegetrium appellavit. his autem diebus in palatium inferebatur. haec ille. at quid clarius quam templum Hodegetrium non fuisse templum Blacherniense? scribit Pachymeres lib. 7 imaginem deiparae per dies complures lacrimasse. quatenam haec imago? num Hodegetriae? num Nicopoeae? et apud eundem Pachymerem l. 11 imago τῆς πρωταγωγῶς, virginis lucem adferentis, cuius sancto oleo delibutus Michael Andronici imperatoris filius ex desperato morbo convaleuit.

Tertia vigilia palatii est τοῦ εὐαγγελισμού, annuntiationis b. virginis. Iunius evangelicae annuntiationis. satis evangelice: sed quid aliud a pseudoevangelico praedicante exspectes?

Quarta vigilia agebatur quinta feria maioris hebdomadae, ob parasceues appetentis solennia.

C A P U T VIII.

De magno sabbatho nihil est in Graeca inscriptione, cum tamen potissimum de officio magni sabbathi, hoc est vigiliae paschatis, in hoc capite agatur.

p. 72 v. 15. de parasceue tribus verbis res absolvitur. vide quae de hoc festo scripsimus tom. 1 de S. Cruce l. 1 c. 68 et l. 1 de Festis c. 23 et 24. homilias Graecorum in parasceuen invenies tom. 2 de Cruce.

ibid. αἱ ὄρα] de quibus consulendum Triodiam.

ibid. τὴν λειτουργίαν] hora prima noctis dicendam. Triodium: ὄφειλε δὲ ἔχειν ἀριβειαν ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἴνα, ὅταν ποιῇ ἀπόλυσιν ἢ ἐκκλησία τῆς λειτουργίας, ἡπάρχη ὄρα δευτέρα τῆς λειτουργίας. vespertinae vero laudes, quibus ipsa coniungitur, decima diei hora incipiunt.

ib. v. 20. illa μετὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου ἀνάγνωσιν Iunius vertit: post lectionem autem apostoli, id est, ad eum usque locum: surge, deus, qui iudicas terram. vitiose prorsus, quasi illud surge deus ad apostoli lectionem pertineat, cum sit stichus, quem post lectionem apostoli ex epistola ad Romanos sumptum concinit psaltes: exsurge deus iudicans terram, quia tu hereditabis in omnibus gentibus. subiicit lector: deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos diiudicat etc. succinit psaltes: exsurge deus etc. et hoc saepius, ut distincte habes in Triodio. ergo vel post lectionem apostoli vel post

subiunctos stichos, quorum principium est *exurge deus*, spargunt lectores et pueri honorarii lauros: legendum enim est *πάττουσι* vel *πάσσουσι*, *ἀποπάττουσι* vel *ἀποπάσσουσι*. vide quae scripsimus de magno sabbatho l. 1 de festis c. 25.

ib. v. 21. *δάφνας*] arbitror in laetitiae pro dominica resurrectione argumentum, vel ad victoriae, si bella premerent, felix omen imperatori promeudum.

p. 73 v. 4 *τράπεζα δὲ οὐδαμῶς*] eo quod in ipsa ecclesia sobria valde habeatur refectio. Triodidum, ubi de monachis, hodie loquitur: *μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν οὐκ ἐξοχίμεθα τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ καθήμεθα ἐν τοῖς τόποις ἡμῶν, καὶ κλινοῦμεθα ὁ κλιμαίτης, καὶ ἐπιδώσοι τοῖς ἀδελφοῖς ἀνάκλιμα τοῦ ἁγίου, καὶ ἀνὰ ἕξ ἰσχυάδων ἢ φοινίκων, καὶ ἀπὸ ἑνὸς κρασοβολίου οἴνου.*

ἰσχυάδων ἢ φοινίκων] ἢ τῶν ἰσχυάδων ἢ τῶν φοινίκων ἢ τῶν ἰσχυάδων ἢ τῶν φοινίκων

C A P U T IX.

ib. v. 6. **D**e festo paschae] ita titulus habet, cum etiam hoc **P 243** capite de ritu feriae quintae *τῆς διακαινησίμου* deque festo pentecostes et de festo exaltationis s. crucis pertractetur.

ib. v. 8. *ἐν τῇ τρίτῃ*] vulgo tamen et ubique circa matutinum crepusculum incipit hoc officium, Pentecostarium: *περὶ ὧραν ὁρθροῦ σημαίνει.*

ib. v. 12. *δίδοσι λαυπάδα*] ut archipresbyter in palatio, ita ubique superior hoc munere fungitur. Typus Pentecostarii: *ὁ δὲ ἡγοούμενος διατίμησι τὰ κηρία τοῖς ἀδελφοῖς.*

ibid. *ὑπηρετοῦν ἄρχοντες*] lectores et canonarchas intellige, de quibus c. 6 et c. 8. *ὑπηρετοῦν*, quia protopresbiteri subditi, *ἄρχοντες*, quia palatini.

ib. v. 14. *τῶν τῆς ἐκκλησίας θυρῶν κεκλιμαμένων*] consentit Pentecostarii typus: sacerdotem enim candidis vestibus ornatam cum fratribus cereos ardentes gestantibus sinistro latere egressum in nartheco inbet consistere, ac cerofertariis accensa lumina deferentibus viamque sternerantibus celebrem ingressum peragere. *ἐναποκρίνας δὲ*, inquit, *ἐντός τοῦ ναοῦ μόνος ὁ κειδηλάτης ἀπει τὰ κηρία πάντα καὶ τὰς κειδηλίας. καὶ ποιήσας προῖον ἔν τῆσθαι τοῦτο μεσόν τοῦ ναοῦ, καὶ ἔτασον ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν. καὶ βαλὼν θυμιάματα εἰς αὐτά, βαλὼν δὲ καὶ εἰς τὸν θυμιατὸν θυμιάματα πολὺ, ἀπαιωρεῖ τοῦτον ἐντός τοῦ βήματος.*

ib. v. 15. *εἶτα ἐκφωνεῖ*] ibidem: *ὁ δὲ ἱερεὺς μετὰ τὸ θυμιάσαι ἔτασθαι τοῦ ναοῦ τὰς ἁγίας εἰκόνας καὶ τοὺς ἀδελφούς πάντας ἰσταται ἔμπροσθεν τῶν βασιλικῶν πυλῶν κεκλιμαμένων ὁσῶν, καὶ ποιεῖ στυρόν μετὰ τοῦ θυμιατοῦ, λέγων καὶ δόξα τῇ ἁγίᾳ etc.*

ib. v. 19. *Χριστὸς ἀνέστη*] integrum troparium est: *Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν. θανάτω θάνατον πατήσας καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνημασι ζῶν χαρισίμνος.*

p. 73 v. 19. adeo frequens personat in ecclesiis hic modulus, ut germane paschalis, omnemque paschali spatio laudem deo reddendam, ut Latinis Alleluia, includere videatur. Gretserus integrum profert.

ib. v. 21. integer stichus est: *exurgat deus, et dissipentur inimici eius, et fugiant qui oderunt eum, a facie eius; cuius similes duo alii stichi subiunguntur.*

p. 74 v. 1. τοὺς λοιπούς] sunt hi duo alii: ὡς ἐκλείπει καπνός, καὶ τὰ ἐξῆς. οὕτως ἀπολοῦνται καὶ τὰ ἐξῆς.

ibid. τὰ εἰρηνικά] conglobatae pro variis rebus preces a diacono pronuntiandae, quarum primae pacem exorantes εἰρηνικῶν reliquis nomen imponunt. ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὁ χορός. κύριε ἐλέησον. διάκονος. ὑπὲρ τῆς ἀνωθεν εἰρήνης τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὁ χορός. κύριε ἐλέησον. διάκονος. ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὁ χορός. κύριε ἐλέησον. καὶ τὰ ἐξῆς. vide Chrysostomi liturgiam.

ib. v. 3. integrum odarium est istud. *resurrectionis dies. exsultemus populi: ex morte enim ad vitam et ex terra ad caelum Christus deus nos transtulit, victoriae carmen concinentes.* vide rituales librum qui Pentecostarium inscribitur.

ibid. ἀναστάσεως ἡμέρα] reliquum suggerit Pentecostarium: λαμπρυνθῶμεν λαοί. πάσχα κυρίου, πάσχα. ἐκ γὰρ θανάτου πρὸς ζωὴν καὶ ἐκ γῆς πρὸς οὐρανὸν Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμᾶς διεβίβασεν ἐπὶ νύκτιον ἄδοντας.

ib. v. 6. observa etiam Graecis quibusdam usitatum fuisse morem illum quarundam in Germania ecclesiarum, ut versibus illis Davidicis, *attollite portas principes vestras etc, aditum sibi patefieri cuperent.*

ib. v. 10. ἀσπάζεται τὸ εὐαγγέλιον] evangelio primum, mox autem dati imperatori osculi consuetudinem referunt in monasteriis καλόγηροι, de quibus Pentecostarium: ψάλλομεν τὸ Χριστὸς ἀνίστη πολλάκις, ἄχρισ ἂν ἀσπάζονται οἱ ἀδελφοὶ ἀλλήλους. ὁ δὲ ἀσπασμὸς γίνεται οὕτω. λαμβάνει ὁ ἱερεὺς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, καὶ ἴσταται πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ ἁγίου βήματος. ὁ δὲ καθηγούμενος ἐλθὼν, καὶ ἀσπασάμενος τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον καὶ τὸν ἱερέα, λαμβάνει ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, καὶ ἴσταται ἐκ δεξιῶν τοῦ ἱερέως. εἶτα οἱ ἀδελφοὶ πάντες κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν ἀσπάζονται πρῶτον τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, εἶτα τὸν ἱερέα καὶ τὸν καθηγούμενον, καὶ ἴσταται κάκεινοι ἔνθα τύχουσιν, καὶ ἀσπάζονται ἀλλήλους.

ib. v. 14. τοῦ θρόνου] saepe throni imperatorii mentio facta est: eius diagraphen pete ex Corippi l. 3 v. 191 — 219; qualis nimirum tempore Iustini Iunioris fuerit.

P 244

ib. v. 18. en morem osculandi pedem imperatoris. hic heterodoxis non movetur stomachus: at quam primum vel legunt vel audiunt pedem summi pontificis osculo coli, tum toti bilis sunt et nil nisi bilem biliosissimi homines vomunt. et tamen patienter admodum osculantur togam Turcici imperatoris, quod et a Gerlachio praedicante Lutherano factum est; et ne hoc nesciremus, Crusius l. 7 Turcogracc. literis prodidit. nec gravarentur isti ad pedis sulta-

nici osculum se abicere, si id consuetudo permetteret. Legatus quoque confederatorum Ordinum Belgii, anno salutis 1612 Cpolim ad portam Ottomanicam missus et admissus, vestimentum imperatoris Turcici prompte et alacriter deosculatus est, et quidem flexis genibus, ut videre licet in Ecclesiasticopolitica Chronol. inserta tom. 8 eius operis, quod Chronicon Chronicorum inscribitur. si tale reverentiae genus pontifici Romano iste exhibuisset, inexpiabili scelere sese obstrictum credidisset. quid quod Batavi Calviniani pedibus suis oscula ferri haud aegre passi sunt? nam in navigatione Australi *Iacobi le Maire*, Leidae in Hollandia typis excusa anno redemptoris 1619, haec prodita sunt de Indis quibusdam: *qui intrabant navem nostram ex ipsis, in genua procidentes pedibus nostris oscula figebant. paulo post, ut primum navem conscenderat (Indorum rex), procidens in genua ac procumbens in faciem preces suas effudit. ductus ad inferiora navis, iterum procumbens adoravit etc. comites ipsius pedes nostros exosculabantur, acceptosque eos manibus suis capiti imponebant ad demissionem subiectionemque demonstrandam. et quinam isti, quibus lubentibus tantus hic honos delatus? praedones et piratae ex Calvini officina, qui fortassis hostias quoque, si Indi eas obtulissent, haud repudiassent, ut factum a Paulo et Barnaba Act. 14, cum Lystroneses eis sacrificium cou Iovi et Mercurio appararent, quibus clamoribus terram et aethera non completerent, si aut in libris legerent aut relatione aliorum acciperent pontificem Romanum non tantum permittere ut quis pedes eius osculetur, sed et tolerare ut quis pedes capiti in argumentum subiectionis imponat?*

Lib. 1 histor. Cantacuzeni c. 16 osculatur iunior Andronicus senioris Andronici, avi sui, pedem; ubi additur: *more Romanis imperatoribus receptum erat, cum quispiam consanguineorum aut alioqui gratia apud eos florentium secundum adorationem pedem imperatoris osculo contigisset, ut imperator vicissim eius faciem deoscularetur. cum itaque tum nepos avi pedem osculatus fuisset, ille, ne inexpiabili odio flagrare crederetur si nec iis nepotem et imperatorem dignaretur quae privatis tribuerentur, faciem eius contra et ipse osculo libavit. idem Andronicus iunior iterum avi pedem publice osculatus est 1 34; quod c. 50 tanquam expressum subiectionis indicium repetitur. 2 5 Persae Andronicum iuniorem imperatorem antequam appropinquaret, capitibus humi submissis adorabant. sed princeps Persarum ad eum pedibus accedens et adorabat et pedem illius osculabatur. 3 38 protostrator cum suis pedem Ioannis Cantacuzeni imperatoris osculatur. idem fit ab aliis c. 40. idem ab alio c. 42, et a Persis 4 10. 3 43 Triballi eiusdem Cantacuzeni genu osculantur. exempla osculi fixi oculis et faciei habes apud Cantacuz. 1 16, dexterac c. 34 et c. 41.*

ibid. de imperatore minore maiorem salutante et eius pedem exosculante et ab eodem oris osculum reportante Gretserus hic egregie. ut si alter alteri aques occurrat, quid tum? Cantacuzenus 1 35: *εἶδος ἐπεκράτησαν ἀρχαίον παρὰ τοῖς Ῥωμαίων βασιλεῦσιν, ὅταν πῆλλισιν*

ἀλλήλοις συντυγχάνειν, τοὺς μὲν ἐπομένους ἑκατέρους τῶν ἔππων κα-
ταβιάτας ἐπεῖσαι πεξῆ, αὐτοὺς δὲ συμμίξαντας ἐπίππους, τὸν μὲν
νεώτερον κῦψαντα τοῦ πρεσβυτέρου βασιλέως περιπτύσσεισθαι τὴν χεῖρα,
τὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πρότερον περιελόμενον πῖλον, ἀνακῦψαντα δὲ
ἐκείθεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτὸν τὸν πατέρα ἀντιφίλειν. solam manum
senioris iunior osculabatur quondam: Basilius enim Macedo Michaelē ad
lectum deducto τὴν χεῖρα φιλήσας ἐξῆλλεν.

p. 75 v. 3. οὕτε μὴν σὺς τὸν ἀσπασμόν] ad Francos Venetosque urbe
CP eūciendos Michaeli Palacologo copias auxiliares promiserant Genuen-
ses: hinc communia pacis concordiaeque foedera. Veneti vero, ut qui
cum Francis imperaverant, foedam cum Graecis concordiam et opprobrium
subiectionemque redolens foedus inire detrectaverunt. vide Gregoram su-
perius relatum, nec non Petrum Iustinianum Venetorum et Genuensium
vario Marte inter se decertantium bella historiae Venetae l. 5 describen-
tem, ac tandem ipsum Michaelē victoriis elatum, haud tamen insolescen-
tem, Venetos, a quibus sibi cavendum rebatur, de pace firmanda exor-
tantem.

ib. v. 15. καπόύτζια] pilei genus ante pauca saecula in Europa usi-
tatissimum. Latini *caputium*, Galli *chaperon*, Itali *capuzzo* dicebant. de
quo consulendus Stephanus Paschasius disquisitionum Francicarum 8 18
et 45. *capitium* vocat Paulus Aemilius in Ioanne primo.

ib. v. 20. τρεύαν] Latinobarbare *treuga*. dicitur etiam *τρέβια*.

ib. v. 22. μπαῖουλος] ita legendum. inepte Iunius *λυπαῖλος*.
falso citat Gregoram l. 4, quasi apud illum legatur *lypailus*, cum
Graecus textus distincte habeat *μπαῖουλος*, et interpretes *mbaiulus*,
recte utique. frustra est Meursius qui corrigit *ἰλπαῖουλος*, unica
litera transposita, quasi sit purus putus idiotismus Italicus. sed
cum Codinus hactenus Itolorum articulus non sit usus, credibile est
eum neque hic usum fuisse; cumque a β vel π incipientibus recen-
tiores Graeci literam μ praeponebant, ut ipsemet Meursius in
P 245 Glossario pluribus exemplis ostendit, rationi plane consonum est
credere Codinum hic scripsisse *μπαῖουλος*, more aliorum ex recen-
tiore Graecia scriptorum.

p. 76 v. 7. ad Francos] Franci in recentiorum Graecorum scrip-
tis non dum Galli intelligendi sunt, inquit Iunius, sed Itali quo-
que et Suli, eo quod olim Siciliae regnum et pars Italiae a Francis
tenebatur.

ib. v. 8. ἡρέμα ψαλλομένης] ne cantus regiam adorationem inter-
turbet, vel haec ecclesiae officio videatur conjuncta.

ib. v. 18. οὗτός τε καὶ πάντες οἱ ἄρχοντες] celebri palmarum festo
solet patriarcha cruces et cereos in populum distribuere, quasi δεξιόμε-
νος τοὺς τὸ παγκράτιον τῆς νηστείας νικήσας τιμῶν καὶ ἀγίων
σταυρῶν ἀγιάσμασι καὶ κηρίων φωτοβόλων χαρίσμασι. οὐδὲ γὰρ θέλει
σκιαμαχεῖν τοὺς πιστοὺς κατ' ἐκείνους τοὺς νηπιόφρονας, ἀλλ' ὡς ἤδη
τῆς δικαιοσύνης τὸν ἥλιον βλέποντας τὴν νέαν Σιών διὰ πόλων φωτί-
ζοντα. feria tertia sequenti, quae τῶν κατηχήσεων, catechumenis instru-
endis dicatur, minuta tura concurrenti populo dat in manus circa aurorae
tempus, ὀμιλῶν οἶον διὰ τούτων αὐτοῖς, καὶ ὑποτιθέμενος μὴ πανη-
γορικῶς ἀλλ' ἀγωνιστικῶς τῶν ἐφεξῆς τριῶν ἡμερῶν τὸ στάδιον ἀνα-
δέξασθαι. γρηγορήσωμεν τοῖνυν καὶ ἐφεξῆς, καὶ τοῖς ἀγρυπνοῦσιν

Ἰουδαίους συναγορευήσασιν etc. feria quarta iterum incensa cereosque emargit, ἵνα ὁ λαὸς τὰς χεῖρας πάλιν ἐπὶ τὸ τῆς υἱοθεΐας οὐμοδορμήνῃ πύλατος, καὶ τὴν νύκτα τῶν ἁγίων πατρῶν τοῦ Χριστοῦ λαυπάσι κατακυραεύσῃ. sancto die paschae persolutis matutinis precibus populum omnem ad sanctum osculum supra descriptum excipit, ac simul minuta aera, τρικέφαλα ob trium imperatorum simul regnantium effigiem iis impressam vocata, dividit: κατὰ πατέρα γιλόστοργον νῦν πρῶτως ἰδόντα παῖδας ἀμύμονας, ἀπὸ μακρᾶς καὶ κινδυνώδους ἀποδημίας ἀβλαβῶς ἐνδημήσαντας, ἐν φιλήματι ἁγίῳ περιχαρῶς καταπάσεται, καὶ ἀνοίξας τοὺς θησαυροὺς τῆς εὐλογίας αὐτοῦ δεξιούται αὐτοὺς νομισμασιν ὀλίγοις μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον, πολλοῖς δὲ κατὰ τὸ νοούμενον. haec ex Balsamone Meditato de incensis quae a patriarcha dari solent etc. Iuris GR. l. 7. quibus, si coniectura placeat, lubens addiderim aulicos proceres ad regiam παραστάσιν officiaque ecclesiastica iis diebus et iisdem horis ad palatium convenientes, nec dato ture vel osculo a patriarcha exceptos, eo iam accenso vespertinis in precibus honorari, ac vel pretii vel benedictionis sperata parte videantur excidisse.

ib. v. 20. recentiores Graeci adulatoriae artis non imperiti suo imperatori ferne omnia etiam episcopalia et sacerdotalia munia tribuerunt, inter caetera ingressum ad altare et ius sacram mensam ture vaporandi, condito etiam canone a Trullano synedrio, et est canon 69. *nulli omnium liceat, qui quidem sit in laicorum numero, intra sacrum altare ingredi, ab eo tamen nequaquam prohibita potestate et auctoritate imperatoris, quando quidem voluerit creatori dona offerre ex antiquissima traditione.* ubi Balsamon: *de imperatoribus dixerunt quidam verbis canonis insistentes, quod tunc non prohibebundur intra templi adytum ingredi quando sunt deo munera oblaturi, non autem si solius adorationis gratia ipsum ingredi voluerint. sed mihi non ita videtur. orthodoxi enim imperatores, qui per S. trinitatis invocationem patriarchas provehunt et sunt Christi domini, sine ullo impedimento, quando voluerint, ad sacrum altare accedunt et suffiunt et cum cerea characterem imprimunt, sicut et antistites. sed etiam populum ad eum instituendum docent; quod solis illius regionis antistitibus concessum est.* palpum ergo egregie obtrudit Balsamon imperatori; et habebat facti sui causas, quia ambiebat patriarchatum Cpolitatum, cuius obtinendi non apparebat melior ratio quam ut per assentationes sese in summa gratia apud imperatorem poneret. sed vulpes, tametsi vafra, ab aliis aequae vafri vulpibus delusa est. cuius ob desitas annuas rogas et pecuniarias largitiones audi quae lamentationem ex epistola de Incensis l. 7 Iuris GR. *celissimum sacrorum imperatorum circumspeditionem et patriarcharum amplitudinem inter alia redderunt olim augustiorem etiam annuae rogae ac baiorum largitiones, quippe videbant annis singulis cuiusque temporis patriarchae ac imperatores, et per haec subditos ad benevolentiam invitabant. novit hoc patrum conscriptorum amplissimus ordo, ac fortassis etiam nonnulli qui hac aetate nostra vivunt. non enim ante tempora Euclidis prodita sunt gettis, nec somniantium vetularum fabellae sunt, sed usque ad imperium domini Constantini Ducae duravit augustus ille mos tam in ipsius dei quam imperatorum regia; et omnino bonum hoc ad nos quoque pro-*

pagatum fuit, a maioribus ad nepotes, a generatione ad generationem transiens. sin, quod equidem non arbitror, hoc etiam oblivionis gurges absorbit, et gratiosa isthaec aqua Castaliae providentiam superioris memoriae principum non praedicat, saltem membranae librorum historicorum et ordinationum aulicarum monumenta Stentoris in noxam haec proclamabunt. tu quoque, qui cuiusvis eruditi scripti acutissimus es interpres, etiam in hac non levis momenti quaestione compluribus eris superior, ac me senem dicendo iuvabis. quin etiam imperatoris domini Constantini Monomachi edicta sacratissima, quibus ordinata sunt officia praefecti iudiciorum et nomophylacis, et quae statuunt eos debere singulos in annos, praeter alia, consequi ratione rogae quemlibet auri talem ac talem quantitatem una cum consuetis baia, non in caelo sunt nec trans mare, uti dicere quis debeat, quisnam haec adferet mihi? sed sunt in manu tua et in corde tuo et in ore tuo. atque omnino rei veritatem ex his mentis acumine colliges. cum autem imperatores et patriarchae magnificentiam, ceu dictum est, suam demonstrant per baia et rogas, sane par erat ut patriarchae, qui priscam hactenus consuetudinem conservant et aureos clericis nummos admetiuntur, etiam ipsis baia darent, quemadmodum indicatum est.

ib. v. 20. sugillantur hic a quibusdam recentiores Graeci tanquam adulatoriae artis non imperiti, qui imperatori ferme omnia etiam episcopalia et sacerdotalia munia tribuerunt, inter caetera ingressum ad altare et ius sacram mensam ture vaporandi, adderent etiam et conciones ad populum habendi. itane vero Theodosio principi alii ex Occidente vel Oriente pontifices adulabantur, qui ante severiorem Ambrosii correptionem ipsi praecessoribusque ad sanctum tribunal ingressum permiserant? itane Valentem religionis hostem palpavit Basilius, ubi lubens eum ἐν τῷ τοῦ πειράματος, ait Nazianzenus, excepit? nugantur certe qui recentioribus Graecis appingunt quod concilium Trullanum Can. 69 κατὰ τινὰ ἀρχαιοτάτην παράδοσιν testatur usitatum, ut cum voluerit creatori munus offerre intra sacrum altare ingrediatur. Chosroës Persarum rex, infidelis licet, filium tamen Sergii martyris beneficio se suscepisse arbitratus crucem auream in templi eius altari dedicavit. qui eius iussu deferebat, ait Simocatta l. 5, ὡς τὸ τέμενος ὁ ἀποσταλεῖς ἀφικνεῖται, τὰ τε δῶρα τὰ τοῦ βασιλέως ἅμα τοῖς γράμμασι ἐν τῇ ἑραῇ περιέθετο τραπέζῃ. num potius mendacii convincendus erat Balsamon in eundem canonem nobis opponens: περὶ δὲ γε τῶν Λατίνων μανθάνω ὅτι οὐ μόνον λαϊκοὶ ἄνδρες ἀλλὰ καὶ γυναῖκες εἰς τὸ ἅγιον βῆμα εἰσέρχονται, καὶ κἀθηρται ἰσταμένον πολλάνους καὶ τῶν ἰερουργούντων. tus quidem laici Latini non vaporant in altari: at cum lectorum choro datis etiam lectorum insignibus, de quibus c. 17, Graeci suum imperatorem aggregaverint, nullo irreligionis crimine accusandi, si, quod egit Salomon Paralip. 6, ut converteret faciem et benediceret universae multitudini Israel, Christianus princeps Christiano populo bene precari audeat. non arroganter itaque vel temere pontificum usurpata potestate *cera characterem imprimit* imperator Graecus (quis enim, qui Graecarum literarum sit elementis imbutus, *τρικηρίφ σφραγίσειν* ita interpretatur?) sed *trifurco* sive *tricipiti cereo*, trinitatis, a qua benedictionis scaturiunt rivi, symbolo, ex dilectionis affectu, ecclesiasticae dignitatis consortio, et si velis, potestatis concessione, benedictionem, quam parentes filiis, impertiuntur populo. caeterum licet vulgatus Balsamonis textus non exhibeat unde, quod insuper obiicitur, desumatur, *quin etiam imperatores populum ad*

cum instituendum docent, quod solis illius regionis antistitibus concessum est, communis tamen ecclesiae sensus illis ab hoc caritatis officio, quod etiam pueris per ecclesias in laudem sanctorum declamantibus conceditur, noluit interdictum.

p. 77 v. 1. thesaurum βασιταρίον voce nonnunquam intelligendum praesens locus ostendit, nec non c. 7 huius operis.

ibid. κατὰ δωδεκά] Romanus Argyrus octoginta libras auri, ait Cedrenus, ex aerario iuperatorio quotannis pendi iussit. aliae viginti forsan deinceps additae.

ib. v. 2. λίτρας] auri libram Budaeus de asse l. 5 non minus aureis solatis centum aestimat, Lexicon Iuridicum septuaginta duobus, Paulus Diaconus decem: ubi namque Theophanes ἐκατὸν νομίσματα, ipse decem libras numerat. Blastares octo pretium eius censet c. 7 τοῦ Ἰστοιχείου: ἡ παρ' ἡμῶν νομιζομένη λίτρα νομίσματα ἔχει ὀκτώ.

p. 77 v. 3. hebdomas διακαινησίμος est tota hebdomas paschalis, quae festum paschae proxime sequitur et qua resurrectio domini solenni caeremonia celebratur. id ostendo primum testimonio Maximi Margunii episcopi Graeci, qui consultus quidnam hoc vocabulo significetur, respondit his verbis: σημαίνεται παρ' ἡμῖν διὰ τούτου τοῦ ὀνόματος ὁλὴ ἡ πρώτη ἑβδομάς τῆς ἀναστασίμου τοῦ σωτήρος ἡμῶν ἑορτῆς. vide Catalog. bibliothecae August. ab Hoe P 246 schelio editum. secundo idem probo ex Typico S. Sabae, ubi capiti 46 huiusmodi titulus praefigitur: εἰδήσις τοῦ τύπου τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης κυριακῆς τοῦ πάσχα καὶ τῆς ἑβδομάδος τῆς διακαινησίμου. et in ipso capite singulas dies seu ferias paschalis illius hebdomadis enumerans, secundam feriam vocat τὴν δευτέραν τῆς διακαινησίμου, tertiam τὴν τρίτην τῆς διακαινησίμου, et ita deinceps usque ad sabbatum τῆς διακαινησίμου. idem ex aliis Graecorum libris ritualibus liquet. Pollux in Chronico suo: τρίτον νόμον ἔγραψεν, ἀπράκτους εἶναι τὰς δύο τῆς πασχαλίας ἑβδομάδας, μίαν μὲν πρό, μίαν δὲ μετὰ. illa autem μία μετὰ est hebdomas τῆς διακαινησίμου.

Male ergo Calvinianus scholiastes Iunius in notis interpretatur ἑβδομάδα διακαινησίμου hebdomadem rogationum. male etiam rationem nominis reddens ait eam dici διακενίσμιον, exinanitioni dicatam, quia per illud tempus exinanunt sua corpora et macerant, oraturi deum pro commoditate anni. primum non scribendum διακενίσμιος sed διακαινησίμος, ut habent exemplaria Alexandri, rituales libri Graecorum et codex bibliothecae Augustanae ms, quo continentur evangelia diebus sacris praelegi solita, quorum initium τῇ τρίτῃ τῆς διακαινησίμου. quocirca hebdomas τῆς διακαινησίμου dicitur quasi septimana renovationis, τοῦ διακαινησμοῦ, cum Christo resurgente omnia renovata et instaurata fuerint. secundo tantum abest ut haec hebdomas ab eximinatione ieiunantiumque inedia nomen invenerit, ut tota illa hebdomade ieiunium solvere moris fuerit. testis Balsamon in can. 69 Apost. qui cum percensuisset dies quibus ieiunandum est, excipit quartos dies et parascevas seu ferias sextas, quae sunt ἀπὸ τῆς ἀποκριῶν seu ἀπόκρισῶ, ante carnispri-

vium, et quae sunt πρὸ τῆς τυροφάγου, et hebdomadem τῆς διακαιησίμου. in iis enim solvimus, inquit Balsamon, quia ieiunant Armenii propter Ninivitas. in eo qui est ante carnisprivium, et in eo qui est ante τυροφάγον, haeretici tradiditae magnum ieiunium observant; hebdomas autem τῆς διακαιησίμου tanquam ipse magnus dominicus (paschae) dies reputatur. idem docet Anastasius episcopus Caesareae Palaestinae tract. de Artziburio, ubi inter hebdomadas a ieiunio plane exceptas ponit τὴν ἑβδομάδα τῆς διακαιησίμου. eandem hebdomadem inter exceptas numerat Nicolaus patriarcha Cpolitanus in versibus ad Anastasium montis Sinai antistitem.

Rogationes triduanæ ante ascensionem domini Graecis ignotae sunt; nec ulla habent stata ieiunia inter pascha et pentecosten. νηστεία γὰρ οὐ γέγραπται, οὐδὲ γονυκλισία, inquit Nicolaus patriarcha de tempore inter pascha et pentecosten. vide Typicum Sabae c. 51. consentit cum his nostris Glossarium Graeco-barbarum, nisi quod scribi iubet διακαισίμος. sed rituales libri scripturam nostram plerumque praeferunt.

Dominica hanc hebdomadem subsequens, quae nobis est dominica in albis, Graecis est καινὴ ἢ νέα κυριακὴ, nova dominica, in quam exstat oratio S. Gregorii Nazianzeni, et est oratio 43. eiusdem mentio fit in canone 66 Trullano. vocatur etiam κυριακὴ τοῦ ἀντιπάσχα, quasi dominica paschae opposita seu respondens, et κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ seu ψηλάφησις τοῦ ἁγίου ἐνδόξου ἀποστόλου Θωμᾶ, quod eo die legatur evangelium de Thoma apostolo, manum suam in fixuram clavorum, Christi mandato, immittente.

ib. v. 5. τῆς ἐκκλησίας ἀρχόντων] ii sunt praecipui magnae ecclesiae officiales ac in dignitate constituti, quos etiam vulgo τοῦ πατριάρχου σύγκλητον patriarchae senatum dicunt.

ib. v. 12. εὐλογεῖ] orationem a patriarcha pronuntiari solitam reperies in Euchologicis nostris: ὁσάνκις ἔλθῃ ὁ πατριάρχης εἰς τὸν βασιλεῖα, ἐξαιρέτως δὲ τῇ πέμπτῃ τῆς διακαιησίμου.

ib. v. 18. εὐχὴν ἐπειπῶν] oratio secundo a patriarcha fundenda eodem Euchologii loco reperitur ad calcem operis.

ib. v. 20. de festo pentecostes vide quae scripsimus l. 1 de festis c. 28. olim in festo pentecostes processio instituebatur ad templum S. Mocii martyris, cui ipse etiam imperator intererat. sed postea abrogata est ob causam quam memorant Graeci historici, et in his Glycas de Leone philosopho imperatore p. ed. Bonn. 554. P 247 quare non mirum si Codinus die pentecostes eius nullam mentionem facit, quandoquidem iam pridem abrogata fuerat.

Proleusin seu processionem imperatoris die pentecostes ad S. Sôphiam admodum festive, quin et ridicule describit Luitprandus in sua ad Nicephorum Phocam legatione, p. 347 Bonn. sed Luitprandus fortassis sinistro suo affectui in Graecos, a quibus in hac secunda sua legatione non bene habitus fuerat, nimium indulsit. longe aliter Codinus cum in hoc libro, tum in Originibus Cpolita-

nis, ubi ista: ἐν ταῖς ἑορταῖς καὶ τοῖς ἐπισημοῖς καὶ παρόντων πρέσβειων ἐνεδύοντο χλαυδάς ποικίλας, ἀπὸ χρυσοῦ καὶ πορφύρας, ἢ ἄλλως πως πολυτελεῖς, ἐν δὲ ταῖς κοιναῖς συνόδοις ξηραμπελίνας τῷ χρώματι, ἃς ἐκάλουν Ἀτραβατικὰς ἀπὸ τοῦ χρώματος (τὸ γὰρ μέλαν ἄτρον καλοῦσιν) ἢ ὅτι μετὰ τραβείων ταύταις εἰώθασι χρῆσθαι, τραβείαι δὲ λέγονται αἱ πολυτελεῖς χλαυδαί.

ibid. ἐν τῇ τοῦ ἀγίου πνεύματος ἑορτῇ] luctus et contritionis potius quam alacritatis spiritualis argumentum est apud Graecos festum pentecostes, maxime post meridiem, qua secundo, ut aiunt, vespertinae decantantur preces. tunc frequentes audiri gemitus, et ex peccatorum recordatione non adeo pectus pugnis quam caelum tundi suspiriis consuevit, ut si quid luxus in mores invexit paschalis solennitas vel eius decursu dissolutionis nonnihil secum attulit hominum in vitia prona libertas, totum id corrigat dolor spiritus sponte assumptus, et contractas sortes poenitentiae abstergant lamenta. eo fine sanctum de caelis spiritum cum lacrimis advocant, ex profundiore humilitate preces ingemunt, ac genuum inflexionibus, quibus iam desuetus erat populus sibi subiectus, cum iterato velut lugubri quadragesimae tempore affligere parat ecclesia. commune igitur cum aliis templum imperator ipse frequentat, ut poenitentiae cum aliis consors communes etiam aliis precum fructus referre mereatur.

p. 78 v. 1. γίνεται μὲν τράπεζα] nondum enim advenit luctus hora, nec dominica festivitas ieiunii modeste potest admisceri.

ib. v. 2. ἐν δὲ τῇ τοῦ Ἰσπεριτοῦ ᾠδῇ] qua σημαίνει ταχύτερον διὰ τὴν τῆς γονυκλισίας ἀκόλουθίαν, sit signum solito citius propter (mos-rosum) genuculationis officium.

ib. v. 4. τὰς τοῦ μεγάλου Βασιλείου] habes illas orationes earumque legendarum ritum, nec non et totius huius officii expositionem ex ipso Basilio et Matthaeo Blastare in Euchologicis nostris; reliquum officium in Pentecostario reperies.

ib. v. 5. diaconicum non est *conclave diaconorum*, in quo illi congregati tractarint negotia muneris sui, sed est locus ubi ministri sacras vestes ad divina officia peragenda induunt, Germanice *diacristey*, *sacrarium*.

ibid. a pompa luxuriae cum abhorreat praesentis officii pentecostes humilitas, *elevationa subcellia*, πρόκειναι, thronum, sedem honoratam respuit imperator, et ad dextrum altaris latus, quo *διακονικόν*, *diaconis data est sedes*, humili corporis gestu in altari a sacerdote pronuntiatas Basilio vespertinas preces audit. de diaconico plura te doceat eruditus Allatius de recentiorum Graecorum templis opusculo: in Euchologio quoque nonnihil de eo delibavimus.

ib. v. 7. de festo exultationis s. crucis etiam ex more Graecorum fuisse scripti tom. 1 de S. Cruce l. 1 c. 65 et 66 et l. 1 de festis c. 33. vide etiam Adamannum Scotum l. 1 de situ terrae sanctae; ubi de mundinis hoc festo Hierosolymis celebrari solitis mira leges.

ib. v. 8. ἀναβάθρα] elevandae in altum cruci ad eius exultationem etiam corporeo gestu oculis demonstrandam praeparatur in medio triclinio *tabulatum*, ἀναβάθρα, de qua rediit sermo.

ib. v. 10. τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ποιεῖ ὕψωσιν] quo ritu peragatur, praecipit Monacum 14 Septembris. ἀλλάσσει ὁ ἱερεὺς πᾶσαν τὴν ἱερατικὴν

στολήν, καὶ εἰσέρχεται μετὰ θυμιατοῦ ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, καὶ θυμιῶν τὸν τίμιον σταυρὸν σταυροειδῶς αἶρει αὐτὸν μετὰ δίσκου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ προπορευομένων δύο λαμπάδων φέρει αὐτὸν μέχρι τῶν βασιλικῶν πυλῶν τοῦ ναοῦ, κἀκείσε ἵσταται. καὶ πληρουμένης τῆς δοξολογίας καὶ τοῦ τρισαγίου λέγει ὁ ἱερεὺς μεγαλοφώνως "σοφία, ὀρθοί." καὶ ἀρχόμεθα τοῦ τροπαίου. "σάσον κυριε τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, νίκας τοῖς βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων δωροῦμενος, καὶ τὸ σὸν φυλάττων διὰ τοῦ σταυροῦ σου πολίτευμα." καὶ οὕτως εἰσοδεύει μετὰ τοῦ τιμίου σταυροῦ. καὶ ὄντος ἡτρεπισμένου τετραποδίου τίθεται ὁ τίμιος σταυρὸς ἐπάνω, καὶ θυμῶ σταυροειδῶς ὁ ἱερεὺς, εἶδ' οὕτως βαλὼν μετανοίας (reverentias, inclinationes) τρεῖς, κἂν ὅποια ἐστὶν ἡμέρα, καὶ λαβὼν ἐπὶ χεῖρας τὸν τίμιον σταυρὸν γυνῶν μετὰ βασιλικῶν κλάδων, ἵσταται ἔμπροσθεν τοῦ τετραποδίου, βλέπων κατὰ ἀνατολάς, καὶ λέγει εἰς ἐπήμιον πάντων "ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἐλεός σου. δεόμεθά σου, ἐπάκουσον ἡμῶν καὶ ἐλέησον." καὶ ἀρχόμεθα τῆς πρώτης ἑκατοντάδος, τοῦ κύριε ἐλέησον. σφραγίζοντας δὲ τοῦ ἱερέως ἐν ταῖς ἐνάρεξι μετὰ τοῦ τιμίου σταυροῦ τρεῖς. εἶτα κλίνει τὴν κεφαλὴν, ὅσον σπινθαμὴν ἀπέχειν τῆς γῆς, καὶ κατὰ μικρὸν ἀνίσταται μέχρι συμπληρώσεως τῆς ἑκατοντάδος. ἤνικα δὲ φθίαση εἰς τὸ ἐνενηστοῦν ἑβδομον κύριε ἐλέησον, ὑποὶ τὴν φωνὴν ὁ ἐκκλησιάρχης, καὶ αἰσθόμενος ὁ ἱερεὺς τέλος λαμβάνειν τὴν ἑκατοντάδα σφραγίζει πάλιν τρεῖς. εἶτα στραφεὶς πρὸς τὸ νότιον μέρος λέγει "ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων ἡμῶν, κράτους, νίκης, διαιμονῆς εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας αὐτῶν, καὶ τοῦ κρείον τὸν θεὸν ἡμῶν ἐπιπλέον συνεργῆσαι, καὶ κατενοδώσαι αὐτοὺς ἐν πᾶσι, καὶ ὑποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν πάντα ἐχθρὸν καὶ πολεμίον." καὶ ἀρχόμεθα τῆς δευτέρας ἑκατοντάδος, καὶ ποιεὶ ὁ ἱερεὺς τὴν δευτέραν ὕψωσιν, ὡς προεγγραται. εἶδ' οὕτω στραφεὶς ἐπὶ δυσμᾶς λέγει "ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ, τοῦ πατρὸς ἡμῶν, τοῦ δεινὸς ἤγουν τοῦ προεστῶτος, καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητος." καὶ ἀρχόμεθα τῆς τρίτης ἑκατοντάδος, πληρουμένης δὲ αὐτῆς στρέφεται ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὸ βορειον μέρος, καὶ λέγει "ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ πάσης ψυχῆς Χριστιανῶν, ὑγείας καὶ σωτηρίας καὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν." καὶ γίνετα ἡ τετάρτη ὕψωσις. καὶ αὐτὴ στρέφεται κατὰ ἀνατολάς, καὶ λέγει "ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ πάντων τῶν διακονούντων καὶ διακονησάντων ἐν τῇ ἁγίᾳ μονῇ ταύτῃ ὑγείας, σωτηρίας καὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, εἴπωμεν." καὶ ἀρχόμεθα πέμπτης ἑκατοντάδος. μετὰ δὲ τὴν πέμπτην ὕψωσιν ψάλλομεν τὸ κοντάκιον "ὁ ὑψωθείς ἐν τῷ σταυρῷ." εἶδ' οὕτω "τὸν σταυρὸν σου προσκυνοῦμεν δεσποτα" τρεῖς. ψάλλοντων δὲ τῶν ἀδελφῶν ἀποτίθηται ὁ ἱερεὺς τὸν τίμιον ξύλον ἐν τῷ τετραποδίῳ, καὶ ἄρχονται προσκυνεῖν ὁ τε ἱερεὺς καὶ ὁ προεστῶς, βαλλόντες μετανοίας τρεῖς κατενώπιον τοῦ τιμίου σταυροῦ. εἶτα ἀσπάζονται αὐτόν, καὶ μετὰ τὸ ἀσπάζασθαι βάλλουσι μίαν μετάνοιαν, εἶδ' οὕτως εἰς τοὺς χορούς, δεξιὰ καὶ ἀριστερά. εἶτα εἰσέρχονται οἱ ἀδελφοὶ δύο τοὺς κατὰ ἰδίω, καὶ προσκυνοῦσιν καὶ ἀσπάζονται ὁμοίως. ψάλλομεν δὲ στιχηρὰ ἰδιόμελα, ἕως οὗ προσκυνήσωσι οἱ ἀδελφοί, "θεοῦτε πιστοί" καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ μετὰ τὸ προσκυνῆσαι πάντας λέγει ὁ ἱερεὺς σοφία. καὶ ἀπόλυσις. ἵστέον ὅτι ἢ ἂν ἡμέρα τύχη ἢ σεβάσμιος αὕτη ἑορτή, εἴτε κυριακῇ εἴτε σαββάτῳ, τυρὸν ἢ ὠὸν ἢ ἰχθὺν οὐκ ἐξοδιόμεν, εἰ μὴ μόνον ἔλαιον καὶ οἶνον. ὅρα ὅτι ταύτην τοῦ σταυροῦ τὴν νηστείαν περιετικτὴν ἔχει, καθὼς τινες παραδιδόασιν, τὴν ποιότητα μὲν παραδηλῶν τῶν βρωμάτων, οὐκὶ δὲ καὶ τῆς ὥρας.

ib. v. 13. κατὰ τὰς τῶν μηνῶν ἐκιάστων ἀρχὰς] geminam aquam benedictam praedicant Graeci, maiorem et minorem, μέγαν καὶ μικρὸν ἁγία σμόν. illa pervigilio, nec non ipso theophaniorum die in missa conficitur, haec

mensis cuiusque principio. illa Christi nomine, haec deiparae benedicitur. illa poenitentibus prohibita, comedentibus vel abominandis quibusque ex-
piandis nec non daemonibus terrendis consecrata; haec privatis aliis usi-
bus communibusque rebus sanctificandis dicata. utriusque benedicendae
ritum et officium exhibet Graecorum Euchologium.

ib. v. 16. pro quinto Iamarii legendum est sexto: eo enim die
sibat iste *ἀγιασμός*. nec huius emendationis alium do auctorem
praeter ipsum Codinum, qui c. 8, ubi de festo epiphaniae agit, ha-
giasmum istum ipso die festo epiphaniae peragi diserte scribit; ut
faceam libros rituales Graecorum.

ibid. ἐν τῇ ἑκτῇ] codices alii ἐν τῇ πέμπτῃ. nec hi vel illi aber-
rant: sit enim *αἴμα* benedicta tum pervigili theophaniorum vespere, Ia-
nuarii die 5, tum in theophaniorum missa, die 6; de quo disseruimus
in Euchologicis.

ib. v. 19. ἡ ἀκολουθία τοῦ ἀγιασμοῦ prolixior est quam quae hic
attexatur. post preces hoc pacto sanctificatur ex Euchologio. λαβὼν τὸν
τίμιον σταυρὸν ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ τὰ ὕδατα ἐκ τρίτου, κατὰ γων καὶ ἀνά-
γων αὐτὸν ὀρθίον. εἶτα ἀσπάζεται ὁ ἱερεὺς τὸν τίμιον σταυρὸν, ὡσαύ-
τως καὶ πᾶς ὁ λαός. εἶθ' οὕτως βαντίζει πάντα τὸν λαὸν καὶ τὴν μο-
σὴν μετὰ τοῦ ἀγιασμοῦ. ad Euchologium, benigne lector, permitte te
remitti.

ib. v. 23. οἰνοχείον hic aliter accipiendum puto quam supra c. 7
p. 63 v. 8, ubi de panagia sermo erat. Iamius nimis fabriliter interpre-
tatur σκεῦος instrumentum et κωθώνιον poculum et oenocheum vina-
rium capedem. quam venustum vero illud? cum participat imperator con-
secrationem ex poculo. libenter tamen scirem quo animo haec de s.
cruce et alia plurima in hoc libro legisset vel vertisset Iunius, tum
adeo a Calvinianis institutis abhorreant?

ibid. οἰνοχείον] eius germanam significantiam habes superius po-
sitam.

p. 79 v. 13. πάντων αὐτίς βοώντων τὸ πολυχρόνιον] vix beneficium
conferas Graecis quin tibi confestim ex animo rependant benedictionem.
hinc usitatae voces illae: καὶ τοῦ χρόνου, etiam anno sequenti idem mihi
beneficium conferas. ὁ θεὸς νὰ σοῦ τὸ πληρώση, idem tibi rependat deus.
ὁ θεὸς σοῦ συγχωρήσῃ, in mercedem remittat tibi deus tua peccata.
τοῦ χρόνου καὶ τοῦ ἄλλου χρόνου, post primum et secundum annum idem
mihi conferas etc.

C A P U T X.

ib. v. 20. Primum Septembris diem merito recenset, a Septembri
siquidem annus auspiciatur Orientalis ecclesiae. Gregorius cognomento
Figulus Tauromitanus archiepiscopus indictionis sive anni principio, id
est kalendis Septembris, orationem habet qua renovati praesenti die anni
rationem profert: Ῥωμαίοις πάλαι μὲν ὁ Ἰανουάριος ἦν τοῦ ἔτους ἀρχή,
ἀφ' οὗ δὲ ὁ Αὐγουστος Καίσαρ τὸν Ἀντώνιον ἐτροπέεσθε κατὰ τὸν

Σεπτέμβριον μῆνα, περιφανῆ ποιῆσαι τὴν νικην βουλόμενος μεταμύβει τὸ Ῥωμαϊκὸν ἔθος καὶ χαρίζεται τῷ μηνὶ τὰ πρεσβεῖα καθάπερ πρωτόλεια. eadem luce indictionem mutandi consuetudo: ἢ μὲν οὖν, scribit idem Gregorius, παροῦσα ἡμέρα κατὰ μὲν τὸ ἱστορικῶς καὶ γενομένου καὶ τελοῦμενου ἀρχῆ τῆς χρονικῆς ὑπάρχει ἀνακνυλῆσεως, ἰνδίκτα λεγομένη τῇ Ῥωμαίων φωνῇ· οὕτω γὰρ ἐκεῖνοι τὸν ὀρισμὸν ὀνομάζουσιν. tum antiqua Hebraeorum religione in tubarum expiationis et scenopogiorum festis hoc mense celebratis laudata, subdit: videte quae so quanta haec, quae exigua videtur, celebritas mysteria continet; utque non sine divino consilio mensis ille September u Latinis sit dictus, non modo quia septimus est, sed etiam quia σεπτός, hoc est religiosus ac veneratione dignus est. illud vero praeterea considerandum, nullorum celebritates sanctorum in eundem illum diem, qui initium ac coronidem anni comprehendit, incurrere, qui nobis ad hanc vitam cum virtute traducendam adiutores esse solent. omnium primo memoriam illius in synagoga Christi domini lectionis repetimus; tum sacrosanctam dei matris imaginem veneramus: sed et Iesu Nave et septem incruentorum in Epheso martyrum et sanctorum quadraginta virginum, et Callistae Roodis atque Hermogenis non minus fide quam natura germanorum anniversarium agimus diem. praeter quos Stylites ille Symeon velut clarissima fax ei celebritati praelucet ab his omnibus quaedam in hoc anni principium redundat; unde et insolitam in eo Graecorum imperator ostentat religionem.

ib. v. 21. μετὰ λιτανείας] Suidas λιτανεία λιτή, παράκλησις vulgo παρακάλεσις supplicatio inter ambulandum et procedendum facta, περιπάτος processio. primus processiones, ad quas tum patriarcha tum imperator convenirent, depingit Theophanes in Marciano: ἐν ταῖς λιταῖς τοῦ Κάμπου πεζὸς ἐξῆλθε πολλὰ τοῖς δεομένοις εὐ ποιῶν. ὅθεν τοῦτον ὄρων ὁ πατριάρχης Ἀνατόλιος καὶ αὐτὸς οὐκ ἔτι φορεῖα φερόμενος κατὰ τὸ ἔθος ἐλιτάνευεν, ἀλλὰ πεζός. idem: ὁ δὲ Ἀλλουρος συναγαγὼν ἀτάκτους Ἀλεξανδροεὶς ἐνδημοῦντας ἐν τῷ Βυζαντίῳ, ἐκ τοῦ παλαιῶν λιτανεύων ἤλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐποχοῦμενος ὄψο. in Iustiniano: γέγονε τὰ πρότερον ἐγκαινία τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ἐξῆλθεν ἡ λιτή ἀπὸ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, καθήμενου Μηνῆ τοῦ πατριάρχου ἐν τῷ αὐτοῦ ὀχήματι, καὶ τοῦ βασιλέως συλλιτανεύοντος τῷ λαῷ. in eodem: ἤλθεν ὁ ἐπίσκοπος Μηνῆς μετὰ τῶν ἁγίων λειψάνων καθήμενος ἐν ὀχήματι χρυσοῦ βασιλικῷ διαλίθῳ. et infra: γέγονασι τὰ ἐγκαινία τῆς ἁγίας Εὐφύνης πέραν ἐν Συκαῖς (nunc Galata), καὶ ἐξῆλθον τὰ ἅγια λείψανα ἐκ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας μετὰ τῶν δύο πατριαρχῶν. Μηνῆ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀπολλινάριου τοῦ Ἀλεξανδρείας, καὶ ἐκάθισαν ἀμφοτέροι ἐν τῷ βασιλικῷ ὀχήματι, κατέχοντες ἐν τοῖς γόνασι αὐτῶν τὰ ἅγια λείψανα. Theophanes idem: τῷ Δεκεμβρίῳ μηνὶ γέγονεν ἐγκαινία τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τὸ δεύτερον, ἢ δὲ παννυχὶς τῶν αὐτῶν ἐγκαινίων γέγονεν εἰς τὸν ἅγιον Πλάτωνα. καὶ ἐξῆλθεν ὁ πατριάρχης τῆς ΚΠ μετὰ τῆς λιτῆς, συμπαρόντος καὶ τοῦ βασιλέως, καθεζόμενος ἐν τῷ ὀχήματι καὶ φέρων ἀποστολικὸν σχῆμα καὶ κρατῶν τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον. sacras imagines in processionibus ab antiquo delatas sileo. προσέρχονται μετὰ σταυρικῶν σημείων καὶ σεπτῶν ἐκτύπων Χριστοῦ ἐν πανηγύρεσιν εἰδίσται καὶ πομπαῖς, sicut Nicetas in Murzuphlo.

ibid. τὸ πορφυροῦν κίονιον] de qua Nicephorus Callistus 8 32: τὸν σεβάσμιον καὶ θεῖον σταυρὸν ἐπὶ πορφυρῷ Ῥωμαίῳ ἀνίστα κίονι ἐν τῷ Φιλαδέλφῳ οὕτωςως εἰρημῶ. de eadem Origines CP: τὸν δὲ εἰς Φιλαδέλφιον ὄντα σταυρὸν ἀνέστησεν ὁ ἅγιος Κωνσταντῖνος ἐπὶ κίονος κεχρυσωμένου, διὰ λίθων καὶ ὑάλων, κατὰ τὸν σταυρὸν ἦτοι τύπον ὃν εἶδεν ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τοῦ κίονος ἐκείνου τοῦ πορφυροῦ, καὶ ἐποίησε στήλας τῶν υἱῶν αὐτοῦ, quod ibi e via redeuntes

sese data salute fuerint amplexati, unde et Φιλαδελφίον nomen loco factum est, ad sinistram fori partem, ex iisdem CP Originibus: ὅτι τὸ καλούμενον Φιλαδέλφιον οἱ υἱοὶ εἶσι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου.

p. 80 v. 1. ἐφ' οὗ ὁ σταυρὸς ἵσταται] Suidas v. σταυρὸς: ἐπὶ τὸ βόρειον τοῦ φόρου μέρος ἵστατο, ὡς εἶδεν αὐτὸν Κωνσταντῖνος, χρυσοῦς ἐμπλαστός, ἐν τοῖς ἀκρωτηριακοῖς στρογγύλοις μήλοις, ἐνθα καὶ αὐτὸς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καθεωρῶντο χρυσοῦμαφοι, hoc est status deauratis donati.

ibid. ὁ πάλαι φόρος] Simocatta l. 1: περιλαμπρος δ' οὗτος χώρος τῆς πόλεως, alias vulgo πωλητήριον, ubi res quaevis venum exponuntur.

ib. v. 2. ἀπέρχεται ὁ βασιλεὺς] sive oraturus ad ecclesiam sive συλλιτανεύων procederet imperator, utrobique προέλευσαν habebat, eamque ipse imperatoris insignibus, comitantibus aulis propriis cuius officio vestibibus ornatis, populo gratulante et obviam procedente agebat. imperatorem Nicephorum describit Luitprandus in legatione ἐν προέλευσαι ad magnam ecclesiam profectum, imperatricem Irenem Cedrenus: τῇ δευτέρᾳ τοῦ ἁγίου πάσχα ἀπέλθουσα ἡ βασίλισσα ἐπὶ τῇ κατὰ τύπον γενομένη προέλευσαι εἰς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους· δεῖλης δὲ προῆλθεν ἐν ὀχῆματι χρυσοῦ ἐποχομένην τέσσαρσιν ἑπκοῖς, κρατουμένη πρὸ πατριῶν, ῥίψασα ὑπάτειαν ἐν τῇ μέσῃ πολλήν. Leo Grammaticus, vel quivis alius, in Leone Armenio: καὶ προελθὼν ἐν τῇ Χριστοῦ γεννήσει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσῆλθεν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ. φθασσῆς δὲ καὶ τῆς ἑορτῆς τῶν φώτων προῆλθεν ὁμοίως, καὶ εἰσελθὼν οὐ προσεκύνησεν. Cedrenus in Leone Sapiente: συνήθους δὲ προελεύσεως γενομένης κατὰ ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς ἐν τῷ ναῷ. Eustathius tandem ad Il. 1: πομπή, θρίαμβος, ὃν προέλευσιν ἡ κοινὴ γλώσσα καλεῖ. an idem sit προέλευσις quod πρόκεισις, de quo Cedrenus in Iustino 2: αὐτῆς βασιλῆος ἐπὶ πρόκεισιν, non existimo: προέλευσιν enim non reperies nisi pietatis vel ob accepta beneficia tripudiantis vel ad depellenda mala deprecantis gratia susceptam, πρόκεισιν vero nonnunquam ad solam pompam et factum, imo quandoque ad luxum. Leo Grammaticus in Leone Sapiente: Ἄγων πρόκεισιν ἐποίησεν εἰς τὰ Λαμιανοῦ. συνόντος δὲ Ζαούτζα καὶ παραδυναστεύοντος καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ζωῆς ἅμα τῷ βασιλεῖ, θεωρησάτω δὲ ἡ γαμετὴ αὐτοῦ οὐ παρῆν ἐκείσε, ἀλλ' ἐν Βλαχόναϊς ἐν τῇ ἀγῆ σοφῇ προσεκυρήσει ἐγκυβήν. sequitur: δόξαντος οὖν τοῦ βασιλῆος μῦθαι ἐκείσε. certe in solita ecclesiae processione non fuisset moratus, nec secum pellicem duxisset, aut interim eius uxor in oratione diutius perseveraret. Fasti Siculi ἐποίησεν Ἄγων πρόκεισιν (lege πρόκεισιν cum aliis) μῆνας 28. processio ecclesiastica ritu peragenda tantum spatium non requirit, de processu principum et magistratum cum dignitatum insignibus Pancirollus in notitiam Orientis c. 22.

p. 79 v. 20. tomo 3 de s. cruce l. 1 c. 26 descripsi nummum, in cuius altera parte visitur Ioannes Palaeologus imperator Cpolititanus ad columnam crucigeram venerabundus et supplicabundus, sine dubio ex hoc more calendarum Septembrium. vide l. c. de s. cruce. de columna porphyretica consule quae scripsimus tom. 1 de s. cruce l. 2 c. 45 ex Nicephoro et Codino in Originibus Cpolititanis. superest hoc iidem aetate haec columna porphyretica. exstat e regione diversarii, inquit Dousa in suo Cpolitano itineraio, vel potius in encomio Meletii cuiusdam patriarchae Graecanici, vel in satyra, qua Iesuitas insectatur, in quo Cassareus oratores hospitari mos est, columna Constantini purpurea, in cuius summitate spondylus aethificalus est, in qua eiusmodi inscriptio apparet:

τὸ θεῖον ἔργον ἐνθάδε φθαρὲν χρόνῳ,
νεοῖ Μανουὴλ εὐσεβῆς αὐτοκράτωρ.

P 248

est hic Emmanuel antepenultimus ex imperatoribus Cpolitianis: nam post hunc secutus est Ioannes, qui concilio Florentino interfuit, post istum Constantinus, sub quo Cpolis in Turcicam servitutem venit. huius porphyreticae columnae meminit etiam, eodem ferme quo Dousa modo, Salomou Swigerus, praedicans Noricus, l. 2 sui Hodoeporici c. 37.

Quid acciderit, quando Andronicus senior imperator Cp. cum clero et populo kalendis Septembris ad columnam porphyreticam supplicabat, docet nos Gregoras ad calcem libri 8, cuius verba reddo. *sub quartam eiusdem diei (nimirum primi Septembris) horam, sacris imaginibus veteri more una cum imperatore patriarcha et episcopis ad porphyreticam columnam congregatis, cui sacra crux insistit, cum sacri hymni canerentur, porcus abicunde elapsus subito in medium psallentium chorum insiliit, multo coeno inquinatus, et varie huc atque illuc vagatus vix tandem excessit. id prudentioribus confusionem quandam Christi ecclesiae et factionem significare visum.* qualis confusio et factio paulo post secuta est, capta ab Andronico Iuniore Cpoli.

p. 80 v. 2. ἐκείσε τελομένην ἀκολουθίαν] partem eius habes in Euthologio nostro fol. 810 et in Menaeo 1 Septembris eius memoriam celebrante his verbis: ἡ δὲ τοῦ ἐμπρησμοῦ μνήμη διὰ τὸ συμβῆναι διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν γενέσθαι ἐμπρησμὸν μέγιστον ἐν Κωνσταντινοπόλει ἐπὶ Λέοντος μεγάλου βασιλέως καὶ προποληθῆναι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς πόλεως ἐπὶ ἡμέρας ἐπτά. Cedreus de illo incendio in Leone memorato.

ib. v. 5. celebrant Graeci hoc festum cum Latinis 8 Septembris. in monasterio Libis sepultus est Andronicus senior, olim imperator, sed biennium ante vitae finem monachus. *cadaver eius in Libis monasterium est perlatum, quod mater eius domina Theodora renovatam, inquit Gregoras extremo l. 9 suae historiae. eadem ferme Cantacuzenus l. 40. observa Iunium mala fide μονήν vertere aedem, cum sit monasterium: errat interpres, hoc est Iunius, qui aedem reddidit, inquit ipsemet Meursius.*

ib. v. 6. monasterium a Theodora Michaelis Palaeologi uxore reparatum, ubi sibi sepulcrum instauravit filius Andronicus, et inferias novem diebus (numero mortuis dicato) persolvi mandavit. Gregoras ad l. 9 calcem: τὸ ἐκείνου νεκρὸν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Λιβὸς ἐπικεκλημένην ἀπήνεγκαν, ἣν ἡ μήτηρ αὐτοῦ Θεοδώρα ἀνεκάλυπεν. ἐνθα δὴ καὶ τὸ πένθος, καὶ ἔθος, ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας τετέλεσται. a Constantino Libe fuerat prius exstructum Leone Sapiente imperante, Grammaticus Leo: Λέων ὁ βασιλεὺς παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ Λιβὸς ἐν τῇ μονῇ τῇ αὐτοῦ τῇ οὐσῃ ἐν τῷ Μερδοσαγάρη τοῦ τὸ ποιῆσαι τὰ ἐγκαίρια καὶ ἀριστῆσαι προσεκληθῆ.

ib. v. 7. S. Demetrii martyris, cui cognomentum Myroblyta, festum celebrant Graeci 26 Octobris. hoc ergo die imperator ad monasterium in honorem S. Demetrii a Palaeologis aedificatum sese conferebat.

ib. v. 8. μονήν τῶν Παλαιολόγων] a Palaeologia nomen sortitum monasterium opes proventus aedificia ornamenta quaevis, ab eis primum imperii sedem occupantibus debuit accepisse.

ib. v. 10. natalem S. Chrysostomi obcunt Graeci 13 Novembris.

ib. v. 15. verti, in praesentatione. sic enim res intelligitur. celebratur a Latinis pariter et Graecis 21 Novembris. monasterii τῆς περιβλέπτου meminit Gregoras l. 7 et Pachymeres l. 5. erat monasterium sanctissimae virginis Mariae, quam Graeci περιβλεπτον, hoc est spectabilem seu admirandam, vocant. in hoc festum partim exstant partium adhuc in bibliothecis latent multae Graecorum homiliae.

ib. v. 16. de hoc monasterio Cedrenus in Romano Argyro: ἀναρθεῖς ὁ Ῥωμαῖος βασιλεὺς, θάπτεται ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ νεοεργηθείσῃ τῆς περιβλέπτου μονῇ. scripserat superius: ὁ δὲ βασιλεὺς Ῥωμαῖος τὸν οἶκον τοῦ Τριακονταπύλλου ἐξωνησάμενος εἰς μοναστήριον μετεσκεύασεν ἐπ' ὀνόματι τῆς δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου. quibus sumptibus et qua magnificentia exstructum Cedrenus prosequitur: ubi situm fuerit, docet Gregoras 7 18. a Nicephoro Botaniate reparatum Zonaras refert ad eius vitae calcem.

ib. v. 17. festum S. Basilii celebrant Graeci calendis Ianuarii hoc est ipso circumcisionis die.

ib. v. 19. festum occursus seu purificationis nobiscum celebrant Graeci 2 Februarii. Blachernense templum suburbanum erat ad litus maris, conditum a Pulcheria imperatrice. opus enim eius est, inquit Nicephorus 14 2, sacrum dei genitricis templum, quod Blachernae dicitur, dignum illa ipsa verbi matre, quod inhabitaret domicilium. cuius divinum tumulum et sepulcrales fascias inventas cum veneratione maxima ibi reposit. (Cedrenum in Marciano confert Gorr.) magna religione templum id Byzantini colunt, inquit idem Nicephorus 18 38: dicitur namque et creditur vestes Mariae virginis et partem quandam admirandae illius zonae capitisque etiam amiculum in aurea urna ibi asservari. de veste d. virginis reperta vide eundem Nicephor. 15 24.

ib. v. 22. μέγρι τῶν Ῥηλαῶν.] de palatii Blachernensis parte, cui nomen Ῥηλά, dictum superius.

p. 81 v. 3. πέζωμα esse palatii locum quo imperator πεζοεῖ, manifestat cap. 5. idemque declarat nota ad p. 29 v. 8.

ib. v. 4. festum S. Georgii martyris celebrant Graeci 23 die Aprilis. Manganensis monasterii meminit Cantacuzenus l. 1 c. 50 et 59 et l. 4 c. 16 et 42 et 45. in quo aliquandiu Cantacuzenus, deposito imperio, vitam monasticam egit. eiusdem aliquoties mentio fit in historia Nicephori Gregorae. in hac processione ad Mangana die S. Georgii Constantino Ducae imperatori insidiae structae sunt, quas tamen ipse feliciter evasit, ut scribit Ioannes Curopalata. monasterium Manganense exstruxit Monomachus imperator testibus Cedreno et Curopalata; ubi etiam sepultus est.

ib. v. 5. Cedrenus de Manganis loco: Ἰσχυρὸν βασιλείου τοῦ βασιλέως καὶ ὁ λεγόμενος οἶκος τῶ Μάγγανα καὶ ὁ ἔτερος ὁ νῆος καλούμενος. quas, ut subdit, eo proposito erexit, ne publicos redditus in usus privatos verteret. eam ob rem redditus eis ex agriculturae proventibus con-

stituit idoneos, unde imperatorio convivio pro se et iis qui toto anni decursu invitarentur, sufficientes et iuste parti sumptus suppeditarent. procul itaque erat a custodiendis bellicis instrumentis, ut Xylander et alii sunt opinati; nec *νομιώτως τῶν μαγγάνων*, quem cum aliis in Isaacii Comneno Zonaras et Curopalates memorat, alius erat quam qui domus huiusce et redituum eius curam haberet. turrim sive propugnaculum ponit extra urbem in Mangonorum planitie Cantacuzenus 3 72, eamque adeo munitam c. 80 et 87 affirmat ut urbem CP vel tueri vel oppugnare posset. *monasterium illic loci construxit Monomachus Constantinus, legiturque apud Cedrenum κείμενος ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ νεοεργηθεῖσῃ μονῇ τῶν Μαγγάνων* subditurque: *καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἀποθανὼν ἐν τοῖς Μαγγάνοις ταφῆς ἔτυχε τῆς τυχοῦσης.*

p. 81 v. 6. festum Constantini et Helene impp. celebrant Graeci 21 die Maii.

ibid. Constantinum non sanctum modo sed et *ἱσαπόστολον* Graeci praedicant ob propagatam et defensam eius studio fidem. templum SS. Apostolis in utraque Roma aedificasse cunctae loquuntur historiae, et in eorundem limine capsam porphyreticam Romanam eidem in sepulchrum concessam.

ib. v. 8. natalem diem S. Ioannis baptistae obeunt Graeci nobiscum 24 die Iunii. monasterii cui Petra nomen, meminit Cantacuz. 3 35.

ib. v. 9. Petra nomen monasterio. *μονὴ προσαγορευομένη Πέτρα*, scribit Cantacuzenus 3 35. aedes illa sacra Basilii Macedonis opus est, de quo Cedrenus: *καὶ τοὺς δύο τοῦ βαπτιστοῦ σηκοὺς ἐν τε τῇ Στροβήλῳ καὶ Μακεδονιαναῖς, τοῦ μὲν ἀνοικοδόμησε τὸ πλεῖστον, τὸ δὲ ἐν βάθρων ἀνήγειρεν.* Petram vero ad monasterium, cui nomen imponit, sitam *στροβήλου* figuram referre vident qui etiam hodie CP oculis circumlustrant.

P 249 *ib.* v. 12. apud Graecos trigesimus dies Iunii omnibus simul apostolis dicatus est.

ibid. de Apostolorum festo solemnius CP celebrato haec Theophanes: *Φῆτος συγκλητικὸς Ῥώμης ἀποσταλεὶς πρὸς Ἀναστάσιον διὰ τινὰς χρεῖας πολιτικὰς τὰς μνήμας τῶν ἁγίων ἀποστόλων Πέτρον καὶ Παύλον πενηγνικώτερον ἐπιτελεῖσθαι ἤτησατο. ὁ καὶ κρατεῖ μέχρι καὶ νῦν.*

ib. v. 15. festum transfigurationis agunt Graeci 6 Augusti. in monasterio Pantocratoris sepultus est Manuel Comnenus imperator, ut scribit Nicetas ad calcem libri 7 de rebus Emmanuelis.

ib. v. 16. Irenem Andronici senioris uxorem in hoc monasterio sepultam narrat Gregoras 7 16. regnantibus in Oriente Francis τὰ τῶν Λατίνων βασιλεία ἡ τοῦ παντοκράτορος ὑπήρχε μονή, scribit idem 4 4. regiam sepulturam dederat prius Manueli Comneno, ut auctor est Nicetas in eius vita. a Basilio Macedone primo constructum et annuo censu fuisse donatum auctor est Cedrenus: *ἀνήγειρε δὲ (ναδὺν Βασίλειος) καὶ ἐκ καινῆς ἐν ταῖς βασιλείαις ἀδελφαῖς εἰς ὄνομα τοῦ δεσπότου σωτήρος Χριστοῦ. et infra: καὶ ἄλλους δὲ πολλοὺς θεῖους ναοὺς ἐν τῷ τού παλατίου ἐδομήσατο εἰς ὄνομα τοῦ σωτήρος Χριστοῦ.*

ib. v. 18. die 15 Augusti agunt Latini cum Graecis *assumptionem d. virginis.* Graeci, ut apparet ex Menaeis et Menologiis, vocant hoc festum *κοίμησιν τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου.* et hoc titulo exstant patrum orationes in hoc festum, ut b. Dama-

sceni et Andreae Cretenensis. mortuam ergo volunt 15 die Augusti; adduntque eodem die resurrexisse et animo simul et corpore in caelum assumptam esse. quare post supradictum de *dormitione* titulum subiungunt Menaea: τῷ αὐτῷ μηνὶ πεντηκονταεκάτῃ ἡ δεβασμικῆ μεταστάσις τῆς ὑπερβδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας. eodem ergo die et obiit et ad caelos, reducta in corpus anima, abiit sanctissima deipara. quod etiam Latina ecclesia sentire videtur, quae die 15 Augusti *assumptionem* b. virginis solenni caeremonia celebrat, tametsi de *dormitione*, utrum eodem die an aliquo praecedente acciderit, nihil tradit. Latini quidam martyrologi, ut Ado et Usnardus, *dormitionem*, non *assumptionem* indigitant; cuius causa acriter in illos insurgit Baronius anno redemptoris 48, eosque provocat ad antiquissima Romani martyrologii vestigia, ubi non *dormitio* sed *assumptio* legatur. veniam det magnus Annalium conditor, si quid dixerō pro supradictis martyrologis. Romanum martyrologium omnium aliorum vetustissimum, saepe a Baronio desideratum sed nuspiam repertum, super deum studio Heriberti Rosweydi nostri publicatum et Paulo V pontifici maximo inscriptum, hoc, inquam, martyrologium 15 die Augusti hanc inscriptionem praefert, S. Mariae *dormitio*. si ergo martyrologi illi primaeum hoc Romanae ecclesiae martyrologium secuti sunt, quid peccarunt? nec mirum, quia forsā illis *assumptio* deiparae cum corpore et anima tam liquida non fuit quam nobis est hodie, quia veritas paulatim magis atque magis eruitur et elucidatur, ita ut quod prioribus saeculis obscuriusculum habebatur, id posteris temporibus clara in luce reponatur. accedit quod Rabanus et Notkerus in suis martyrologiis appellatione hodie Latinis consueta utantur: apud utrumque enim leges *assumptio b. Mariae genitricis dei*, ut et apud Bedam. quare, ut in semitam revertamur, beatissimam virginem eodem die mortuam sepultam et a mortuis excitatam cum Graecorum Menaeis credimus, licet Damascenus resurrectionem tertio demum ab obitu die statuat in oratione de assumptione b. Mariae. tametsi probabilius isti quam alii apud Bedam, qui assumptionem deiparae ad 9 calendas Octobres, hoc est ad 24 diem Septembris, referunt, ita ut inter mortem eius 15 Augusti, quae fuit prima assumptio, nempe secundum animam, intercesserint quadraginta dies usque dum anima cum corpore rursus conglutinata resurrexit caelosque petivit. verum haec omni verisimilitudine carent, et adversantur tam Latinae quam Graecae ecclesiae; recteque notat Baronius in martyrologio Romano ad diem 15 Augusti illud de secunda assumptione esse assumendum non a Beda, sed a mala quapiam manu. nec consuetudo Germanorum tricesimum assumptae virginis celebrantium quidquam hanc persuasionem iuvat: non enim id faciunt quasi tricesimo demum die redi-viva in caelos excitata fuerit, sed totis illis triginta diebus assumptio in caelum statim a morte facta decantatur. Graeci non agunt

P 250 hunc tricesimum, ut patet ex Typico S. Sabae, ex Menaeo in Augusto et Septembri. est devotio Germanica, et exstat in plerisque missalibus et breviariis, in Eystettensi, Ratisponensi, Salisburgensi, Frisingensi, Curiensi; multisque locis, summo mane per triginta dies canitur officium de b. virgine, *gaudeamus omnes etc.*, frequenti populo accurrente. et hic Ingolstadii quotidie per triginta dies ex congregationis Academicæ fundatione litaniae et aliae cantiones canuntur in templo d. virginis, idemque fit in Mauriciana parochia. et quamvis, ut aliqui obiciunt, a Graecis etiam schismaticis ortum haberet, quod tamen secus est, non ideo improbanda esset haec consuetudo: nam et a schismaticis bonum aliquod institutum proficisci potest. est ergo a Germanis hic mos, qui defunctis tricesimum agere solent; et alicubi si quis honestior mortuus est, non tantum parentant illi tertio septimo et tricesimo die, sed quotidie habitu lugubri ad missam et ad vespervas eunt, et offerunt ad altare quidem pecuniam, ad cenotaphium vero (*auf der baar*) vinum, panes etc. Germani ergo venerationi divae virginis addictissimi etiam per tot dies parentare voluerunt divae virginis, non lugubriter ut mortuae, sed hilariter ut in caelos assumptae: hinc non audiuntur funebria cantica, sed omnia ad laetitiam comparata.

p. 81 v. 21. decollationi S. Ioannis baptistae sacer est dies 29 Augusti tam apud Graecos quam apud Latinos. in hoc festum variae exstant Graecorum patrum homiliae. non pauciores forte adhuc in bibliothecis cum tineis blattisque bellum gerunt.

p. 82 v. 1. secundo die Iulii agunt Graeci anniversariam memoriam depositae in templo Blachernensi *vestis* deiparae virginis sub Leone et Verina imp. vide Menaeum dicto die Iulii. at 31 die Augusti agunt iidem Graeci anniversariam memoriam *depositae zonae* deiparae virginis in templo Chalcoopratorum. vide Menaeum dicto die Augusti et Nicephor. 14 49. sed de quo festo accipiendum quod Codinus scribit? videtur de priore, quandoquidem *depositionem venerandae vestis* nominat; et imperator ad Blachernas hoc festo ibat, ubi *vestis* illa reposita. cur ergo Codinus id non recensuit suo loco, hoc est in Iulio? causam dicat qui notam habet: ego mihi ignotam fateor. nisi forte legendum hic *τῆς τιμῆς ζώνης*. sed tunc obstat templum Blachernium, ad quod hoc die imperator cum suis palatinis itabat: at *zona* deiparae asservabatur in templo in Chalcoopratis condito, ut testatur Menaeum.

ibid. miratur nec immerito Gretserus, cur, cum memoria depositae in templo Blachernensi *vestis* deiparae virginis sub Leone et Verina imp. 2 Iulii celebretur, Augusti vero die 31 Graeci anniversariam *depositae zonae* eiusdem deiparae in templo Chalcoopratorum peragant, imperator celebrata Ioannis prodromi decollatione ad Blachernas adoratum ire scribatur, festo depositae *vestis* quod Iulii 2 praeteriit peragendo. vel si aliud retro dictam decollationem occurreret, aliud a *deposita zona* in Chalcoopratis colenda nusquam animo deberet obversari. *causam dicat,*

sit *Gretserus*, qui notam habet. profert eam, non ineredita, mo quidem iudice, editis operibus iam clarus noster Franciscus Combefis notis in Encomium in depositionem zonae virginis deiparae propediem lucem aspecturum. mentio fit, ait, de Blachernarum templo, in quo etiam erat portio quaedam illius zonae, simul cum vestibus, ut Nicephorus 18 38 testatur. subdit. potuit, tametsi erat ea die praecipuus conventus in Chalco-prataeis, etiam in Blachernis esse, ubi nec sacra zona deesset, coniuncta illi vesti sacrae, coniunctamque proinde habens religionem ac laudem. in encomii illius, quod evulgat et elucubrat, prooemio allatae sententiae reperio argumentum his verbis: ὥστε μὴ τῆς ζώνης μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς τιμῆς ἐσθῆτος τῶν ἐπαίνων συνεφάσασθαι (χοῆ) καὶ γὰρ ἄλλως οὐδ' οὐτως ἀπ' ἀλλήλων ταῦτα τῇ μνήμῃ διελεῖν, ἀλλ' ὥσπερ ἀμφοῖν ἀμα χοῆσθαι πρὸς τὴν ἐν σαρκὶ ζῶν ἢ πανάμωμος πιστεύεται, οὕτω δεῖν καὶ ἡμᾶς οὐκ ἴδια, κοινῇ δὲ τὸν πρέποντα τοῦτοισ ἀίνον ἐξυφάσασθαι. alias congruus rationes ibidem deducit encomiastes.

Fascias sepulchrales b. virginis reposuit Pulcheria imperatrix in templo Blachernio, teste Nicephoro lib. 14 c. 2. fasciis infantiae, quibus Christus infans involutus est, honoravit et ornavit templum τῶν ὁδηγῶν, ut eodem loco idem Nicephorus scribit. Baronius tom. 1 anno Christi primo n. 8 dicit in honorem fasciarum, quibus infans involutus est, diem festum apud Graecos institutum esse 31 Augusti. Casaubonus, Baronii conducticius calumniator, dicit in ritualibus Graecorum libris nihil haberi de festo fasciis dicato, sed tantum zonae. ut id ita sit, diem tamen hunc fasciis quoque sacrum fuisse testantur duo auctores Graeci, Germanus et Euthymius, qui in Graecia vixerunt et orationibus encomiasticis, quae exstant apud Lippomannum et Suriun, festum hoc illustrarunt. occinit criminator non esse credendum Euthymio et Germano. et nos Genevensi ex lustris vociferanti Casaubono credemus! cur ergo in ritualibus libris nulla mentio? opinor, quia sacrae fasciæ festi sacrae zonae tantum appendix erant.

p. 82 v. 5. dominica orthodoxiae est prima dominica quadragesima, ut manifestum est cum ex aliis Graecorum ritualibus libris, tum ex Typico S. Sabae c. 42, cuius titulus est διάταξις τῆς πρώτης κυριακῆς τῶν ἀγίων νηστειῶν ἤτοι τῆς ὀρθοδοξίας. prima verba capituli haec sunt τῇ κυριακῇ τῆς ὀρθοδοξίας. P 251
 sum appellationis huius ita breviter, et summa sequens vestigia, narrat Philotheus patriarcha Cyprianus in Homilia prima quadragesimae dominica recitata: τῇ κυριακῇ ταύτῃ καὶ πρώτῃ τῶν νηστειῶν ἢ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία ἐορτάζειν παρέλαβε τὴν ὀρθοδοξίαν ἤτοι τὴν ἀναστήλωσιν τῶν σιπειῶν καὶ ἀγίων εἰκότων, γενομένην παρὰ Μιχαὴλ βασιλέως καὶ Θεοδώρου τῆς τουτου μητρὸς τῆς μακαρίας βασιλίδος καὶ τοῦ ἁγίου Μεθοδίου περιτάρχου Κωνσταντινουπόλεως. γέγονε δ' οὕτως. Μικτος τοῦ Ἰσαύρου κατὰ παραγῶγῃσιν Θεοῦ τὰ σηῆτρα τῆς βασιλείας κρατήσαντος ἢ τῆς εἰκονομασίας ἤρξαστο καὶ Ἰσαρησιώσατο αἰρεσις. Ἰκίνου δὲ τὸ δὴν κακῶς ἀπορρίξαντος ὁ Ἰκίτου εἰς Κωνσταντίνος ὁ Κοπρώνυμος τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς αἰρέσεως διαδοχος γίνεται.

κακείνου δὲ αἰσχροτέρον τελευτήσαντος ὁ ἐκ τῆς Χαζάρης υἱὸς ἐκείνου εἰς τὴν βασιλείαν καθίσταται. ἐπεὶ δὲ καὶ οὗτος τὸ ζῆν ἐξεμέτρησεν, Εἰρήνη καὶ Κωνσταντῖνος τῆς ἀρχῆς κληρονόμοι γίνονται. οὗτοι δὲ ὑπὸ Ταρασίου τῷ ἀγιοτάτῳ πατριάρχῃ καθοδηγούμενοι τὴν ἑβδόμην σύνοδον συγκροτοῦσι, καὶ ἡ ἐκκλησία τὰς ἀγίας εἰκόνας ἀπολαμβάνει καὶ τὸν ἑαυτῆς περιτίθεται κόσμον. τούτων δὲ τῶν τῆδε ἀποχωρησάντων, ὁ ἀπὸ γενικοῦ Νικηφόρος εἰς τὴν βασιλείαν ἀνάγεται, εἶτα Σταυράκιος ὁ υἱὸς, μεθ' ὃν Μιχαὴλ ὁ Θηριώδης Λέων ὁ Ἀρμένιος διαδέχεται, καὶ τὴν δευτέραν οὗτος εἰκονομαχίαν διεγείρει, καὶ πάλιν ἄκοσμος ἡ τοῦ θεοῦ ἐκκλησία γινώριζεται. τούτον διαδέχεται ὁ ἐκ τοῦ Ἀμορίου Μιχαὴλ, τὸν δὲ πάλιν Θεόφιλος ὁ υἱὸς, ἐπὶ τῇ κατὰ τῶν εἰκόνων μανίᾳ καὶ οὗτος τοὺς ἄλλους ὑπερβάλλων. τελευτήσαντος δὲ καὶ τοῦ Θεοφίλου πικρῶς καὶ βιαίως, ἡ ἐκείνου σύζυγος ἡ μακαρία βασίλισ Θεοδώρα καὶ ὁ ταύτης εὐσεβέστατος υἱὸς Μιχαὴλ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς βασιλείας κληρονόμοι γίνονται, καὶ θύραν παρησίας τοῖς ὀρθοδόξοις ἀνοίγουσιν· ὅθεν καὶ ἀνελθόντες τότε ἅπαντες οἱ τῆς ὀρθοδοξίας λογάδες ἀπὸ τε ἀρχιερέων ἱερέων καὶ μονοτρόπων περιφανῶν τὴν ὀρθοδοξίαν ἐκήρυξαν. καὶ ἡ τοῦ θεοῦ ἐκκλησία τὴν ἑαυτῆς εὐπρέπειαν ἠμφιάσατο, ταύτην τὴν ἡμέραν ἑορτάζοντες σήμερον. haec Philotheus. instituebatur eo die in memoriam orthodoxiae restitutae processio non sine crucibus et imaginibus. Typicum Sabae' c. 42: λιτανεύομεν κοινῶς μετὰ τῶν

P 252 ἀγίων τοῦ σταυροῦ ξύλων καὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων. Igebatur eodem die decretum concilii secundi Nicaeni de imaginibus reparandis retinendis et honorandis. ἀπερχόμεθα, inquit Typicum, ἐν τῷ πῶ ὀρισμένῳ ὅπου δεῖ ἀναγινώσκειν τὸ συνοδικόν.

Ex his planum esse arbitror quam vere scripserit Calvinianus scholiastes Curopalatae: *dominica orthodoxiae aut iunctam aut certe proximam fuisse pentecostae*. qui iuncta vel proxima, si fuit prima dominica quadragesimae? et ut maxime iuncta aut proxima fuisset pentecostae, non debebat tamen coniici in 21 diem Maii, tum quia nulla dominica stabilem et fixum locum habet inter dies mensis, tum quia pentecoste est festum mobile dependens a paschate. non ergo semper cadere potest dominica orthodoxiae in 21 diem Maii, cum ipsa pentecoste hunc diem vel antecedere vel subsequi possit.

ibid. ex Typico Sabae brevem tibi ὀρθοδοξίας ita dictae historiam descripsit Gretserus: ornatiorem aliam et copiosam magis tibi iamiam edet nuper memoratus Combesis ex mss Regiis, cui titulus διήγησις διαλαμβάνουσα περὶ τῶν ἀγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων, καὶ ὅπως καὶ δι' ἡν αἰτίαν παρέλαβε τὴν ὀρθοδοξίαν ἐτησίως τελεῖν τῇ πρώτῃ κυριακῇ τῶν ἀγίων νηστειῶν ἢ ἀγία θεοῦ ἐκκλησία. Vide Leonem Grammaticum, Cedrenum Zonaram et alios in Michaele et Theodora.

ib. v. 5. τὸ συνοδικόν] praefata ὀρθοδοξίας dominica elatis in sublimē crucibus et venerandis imaginibus ad statutum locum processionem ecclesiasticam habet Orientalis ecclesia. *ibidem* patrum antiquorum haereses

olim scriptis doctrina voce laboribus insectantium habita solemnī ritu memoria, recensitis etiam haeresibus ipsis ac perverso cuiusque dogmate publicato, cunctis ter ἀνάθημα inelamant, et haereticorum omnium nomen execerantur: ita dicitur τὸ συνοδικὸν τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἐβδόμης συνόδου ἀναγιγνώσκουσαι. videndum Triodiam quo integrum reperitur.

ibid. [ισταται] vide imperatorem ecclesiae decreta venerantem.

p. 82 v. 7. pridie palmarum agitur a Graecis anniversaria memoria *resuscitati Lazari*: eius in honorem templum extruxit Leo Philosophus imperator teste Zonara, et in eo sacrum eius corpus ex Cypro translatum condidit.

ibid. [δικαίων] beatos omnes in varias classes distribuunt Graeci. et certe nonnullis, ut Barnaba Luca Stephano, apostolorum collegio communeratis, aliis etiam [ισαποστόλων] nomine honoratis, subiungunt [εξομάρτυρας] pontifices simul et martyres; mox [μάρτυρας] (intellige λιτούς) nudos ac simplices martyres; [ὁμολογητάς] confessores nonnulla tormenta vel exilium pro Christi nomine passos; [ὁσιομάρτυρας] monachos simul et martyres; [ὁσίους] monachos; [δικαίους] iustos, quos confessores vulgo dicimus; [παρθένους] virgines; [παρθενομάρτυρας] virgines simul ac martyres; [γυναικομάρτυρας] feminas martyres etc.

ib. v. 8. ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ μονήν] cuius fundatorem Leonem Sapientem refert alius Leo Grammaticus in eius vita. ἐκτίσιν ὁ Λέων εἰς τοὺς λεγόμενους Τύπους τὸν ἄγιον Λάζαρον, κατασκευάσας μονήν ἀνδρῶν εὐνοήτων, ἐνθα καὶ τοῦ ἁγίου Λαζάρου σῶμα καὶ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς ἀνακομίσας ἀπέθετο, ποιήσας τὰ ἐγκαίνια καὶ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας. ἀσχολουμένων δὲ τοῦ στόλου εἰς τὰ κτίσματα τῶν τοιοῦτων ἐκκλησιῶν παρελήφθη ἐν Σικελίᾳ τὸ Ταυρομῆνιν ὑπὸ τῶν Ἀρσῶν.

ib. v. 11. τὰς γινόμενας ἐν τοῖς μοναστηρίοις ἐορταίς] si S. Sophiae apostolorum Blachernarumque dempseris ecclesias, alius hic recensitas, ad quas ex devotione statutis diebus pergīt imperator, monachis assignatas ac imperatorum magnificentia exstructas, sicut et e catholicis tres enumeratas, observabis.

ib. v. 13. κλάμιον] regium vexillum imperatore absente obliquum, praesente rectum tenetur.

ib. v. 16. ἄπειν λαμπάδα ἐπὶ τοῦ διβελλίου] quid illud ritus, ce-
reum vel lampadem in vexillo accendere? num recte arioler, amice lector, iudex esto. in aeneis figuris huic operi sparsim appositis (describunt illas Graecorum imperatorem Ioannem ultimum ad Florentinam synodum iter habentem) ad latus imperatoris sedentis in triremi vexillum, superius a mo διβελλιον nominatum c. 5 nota ad p. 39 v. 12, animadverto, ex cuius medio conto laternam sive phanale prorumpens non aliud quam ignem imperatoribus praelatum includere nihilmet persuadeo. num modo ἄπειν τὴν λαμπάδα ἐπάνω τοῦ διβελλίου meam admittat coniecturam, approba; vel tu quippiam aliud loco magis congruum edissero.

ib. v. 18. ridiculum est quod Iunius suspicatur, ὥραιας πύλας dictas quasi horarias, quod in primo illo templorum aditu ut commodissima sciaterum et horologiorum sedes. credam, uti Iunius demonstraverit etiam in templo Hierosolymitano portam speciosam dictam esse quasi horariam, quod sciaterum et horologiorum sedes esset.

ibid. vestibulum monasticarum ecclesiarum subeuntibus occurrunt ὥραιαι πύλαι, nonnumquam βασιλικαί nuncupatae. vestibulum illud πρό-

ναος auctori dicitur, qui vulgo κάρθηξ, estque ecclesiae portis adiuncta porticus exterior semper aperta et in ecclesiam advenientes primum excipiens, qualem observare te precor Parisiis ad valvas templorum S. Germani nomine structorum, ad S. Victoris et ad S. Genovefae. πρόναον hunc praetergressis occurrunt dictae maiores portae, ἀραιαί, speciosae, vel ob pictas ἐν προνάῳ sacras imagines, vel quod speciosam Salomonii templi referant, vel denique verius quod ad eas monachi minores horas primam tertiam sextam nonam et matutinarum partem huic modulo praevidiam τῆς εὐσπλαγγνίας τὴν πύλην ἀνοιξον ἡμῖν θεοτόκῃ etc. concinant.

C A P U T XI.

p. 83 v. 9. τέντα σιηνή, κόρη, κατοῦνα, tentorium.

ib. v. 19. ἐξαπλώσαι τὰ ἑαυτοῦ] regium domesticique vexillum in aciem latum et e conflictu ad castra relatum 27 narrat Cantacuzenus.

p. 83 v. 20. inepte Iunius, quando fossatum oportet pedem figere, imo quando oportet fossatum migrare vel alio proficisci. nam πεζεύειν est hic iter facere, ut paulo post apertissime apparet, ubi dicit Codinus neminem πεζεύειν, hoc est iter inire, priusquam magnus domesticus unicuique flammulo suum locum assignarit. eundem errorem errat Iunius mox.

ib. v. 21. κατονωτόπιον castra, locus tentoriorum. κατοῦνα tentoria. κατουνεύειν castra ponere, tentoria figere, vel etiam absolute στρατοπεδεύειν. Iunius hic in Arabem versus catunas ex Arabia advocat, consueta sibi in his rebus, nisi fallor, felicitate.

ibid. κατονωτόπιον quod ἀπληκτον et proprie φοσσάτον. ἀπληκτα, quasi τῆς πληγῆς ἔξω, sunt castra sive castrorum metationes, et quod quidam applicationes: castra enim applicare et figere dicimus, quia vero vallo fossaque castra circumdata, hinc unus τῶν ἀπλήκτων καὶ τοῦ φοσσάτου sensus. castra deinde fossa munita σιηνάς, κατοῦνας, τέντας tentoria excipiunt, ac propterea κατονωτόπιον, ad tentoria ponenda planities apta valloque munita, idem quod ἀπληκτα vel φοσσάτον. Nicetas Isaacii Angeli l. 1: μέσον τοῦ κόμπου ἐποίησε τὰ αὐτοῦ κατονωτόπια, μήτε φύλακας ἔχων ἀκριβεῖς ἢ βίγλας, μήτε μὴν βάλλον χάρακα. infra: καὶ πρὸς τὴν τοῦ Καίσαρος κατοῦναν ἤλθον. inferius iterum: ἠρπάγησαν παρὰ τῶν βαρβάρων αἱ κατοῦναι πᾶσαι. unus Leonis locus ex his plura, imo fere cuncta, connectit declaratque, Tacticorum const. 11 1: δεῖ οὖν τὰ ἀπληκτα ἦτοι τὰ φοσσάτα (κυρίως γὰρ φοσσάτον τὸ ἀπληκτον τοῦ ὄλου στρατοῦ καλεῖται) ἀσφαλῶς σε ποιεῖν, καὶ εἰ μὲν ἐνδέχεται, εἰς ἀραιοτέρους τόπους κατασηνοῦν τὰ στρατιωτικά, εἰ δὲ οὐ κατὰ πάντα, μὴ ἀμελῶς ἀλλὰ σφικτικῶς καὶ ὄχρως ἀπληκτεύειν. κατοῦνας porro quasi καντοῦνας sive καντοῦνια (quae γωνίας, angulos, tum Portio tum vulgari plebi sonant) puto dictas, quod ipsae καντωννωταὶ castraque καντωννωτά, in quadrum nimirum et angulos aequales dispositae, vel iterum quod ubique in castris ex tentoriorum a se invicem dissitorum ordine apparerent anguli. unde forsan viarum

compita Gallis cantons, vel certe ab his (quot enim et quanta ab his ultimis imperii saeculis mutati sunt Graeci) illorum κατοῦσαι; et rursum ex vernaculo cantonner, quod est inessum locum tenere et eo se ut munitiore tueri, τὸ κατονοποιεῖν in Graeciam detulerunt Franci. consule Leonem l. c. n. 17.

p. 84 v. 4. τόπον seriem et ordinem intellige.

id. v. 5. πρὸ τοῦ πεζῆσαι τὸ φασάτον] hoc fuit Leonis mandatum in Tact. const. 9 n. 61 et 62: μή ποτε ἐγμονῶνται εἰς ἀλεθρόν τινα, et infra: καὶ ταῦτα προσηνῶν δεῖ διὰ τε φιλῶν στρατιωτῶν καὶ ὀλίγων καρβαλλαρίων, ἅμα δὲ καὶ ἀποσοβεῖν τοὺς κεκρυμμένους ἐχθρούς, εἰδ' οὕτω περιέχεσθαι τὴν παράταξιν.

p. 84 v. 13. codex Lautherianus et alter Boicus δειπνήσατε καὶ τραγήσατε τὰ ἄλογα.

id. v. 14. solos equites de nocte posuerunt in excubiis postremi Graeci. Leo Tact. const. n. 53: ἐπὶ τῆς πεζικῆς ὁδοπορίας εἰς μὴν ἐπιπέδους τόπους δίδον σε καὶ ὀπισθεν αὐτῶν καὶ ἐμπροσθεν καρβαλλαρίους καθιστᾶν εἰς βέργας, καὶ ἐξωτέρω τῆς βέργας μηδίνα τῶν πεζῶν φάινεσθαι.

p. 85 v. 1. τοῦ φασάτου ἀδνομιαζομένου] *lustrato recensitoque exercitu*. Theophanes in Iustiniano: τοὺς στρατιώτας ὁ Γερμανὸς ἠρώθει, καὶ τῶν γραμμάτων τὰ βιβλία, ἐν οἷς τῶν στρατιωτῶν τὰ ὀνόματα ἐπιγέγραπτο, ἀναλεξιόμενος. Nicetas Isaacii Angeli l. 3: συλλογαὶ οὖν καὶ ἀπογραφαὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν γίνοντο στρατευμάτων, οὐκ ἀχρεῖον δὲ καὶ τὸ μισθοφορικὸν συνελέγετο.

id. v. 12. ὁ μέγας δομῆστικος ἐν ᾧ τόπῳ ὁ βασιλεὺς] hinc ei regii pene honores delati. Ioanni Axuchio magno domestico sub Ioane Comneno casu obvium sibi facto cuncti proceres et ex regia stirpe honoratissimi viri eum deferebant cultum ut ex equis descenderent et exhiberent reverentiam. Nicetas: πᾶσαν ὑπερανῆθη παραδυναστευειν μέγας τιμηθεὶς δομῆστικος, ὅς καὶ πολλοῖς τῶν ἑρσιμῶν κατὰ γένος βασιλῆιον ἀποβαίνειν τοῦ ἔκπου καὶ τοῦτο ἀπονῆμιν προσκίνησιν, κατὰ συγκυρίαν ὑπαντιάζοντας. Illi velut imperatori satellites assignati. Manzelius l. 1: ὁ μέγας δομῆστικος τοὺς ἰδίους μεταπέμπεται δορυφόρους, οὓς ἐπὶ καιροῖ πάσης εἴσε χορησίμων ἐαντῶ καὶ ὀπλίταις ἐγαθοῖς ἐπέχορτο. potentiam domestici quae ampliam et imperatoriae proximam ipse domesticus Cantacuzenus l. 2 fuse describit.

id. v. 14. de cursu et spoliis iam alibi egimus.

id. v. 16. λόγῳ] nomine, in partem, eius ratione etc. respondet plurimum antiquo ἔνεκα. phrasis a recentioribus frequenter usitata, mutato pro locutionis corruptela φ in ου. sic διὰ λόγου μου amore mei vel nomine meo, διὰ λόγου σου propter te etc. dicunt. Theophanes: λόγου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας in magnas ecclesiae partem.

ibid. κεφαλαίους et κεφαλαῖαι sunt ad verbum nostri capitanei.

ibid. κεφαλαῖας hodierni vocant capitaneos; de qua voce docte Rigaltius v. κεφαλή, quae idem quod alia corruptior κεφαλαῖας.

id. v. 18. ῥογατόρων] habuerunt Graeci, quorum morem imitantur Turcae, milites alios τιμαρῆδας alios ῥογατόρας. primis in stipendium perpetuum assignabantur agrī, qui vulgo τιμαρία, velut laboris τιμᾶς compensationes: Cantacuzenus l. 33: τοῦ μόνου μισθοφορικοῦ τῆς στρατιᾶς τῶν μισθῶν ἀξίησας παρίσχοι καὶ γῆς ἐκαστῷ πλῆθρα χορηγῶν δέκα, secundis ῥογαῖ pecuniae numeratae, de quibus alibi rogas

semel in anno, vere nimirum, in proceres et in milites divisas scribit Balsamon Meditato de incensis etc. concinne describit Luitprandus in Legatione, et ab antiquo ita distributas confirmat Simocatta 3 4: ἐπιγινόμενου δ' ἤρος καὶ προσηνῆ καὶ ἐπίχαριν ὄψιν παρεχομένου τῇ γῆ, ἢ κατὰ τὸ εἰωθὸς τοῦ χρυσοῦ διανομῆ τῶ μαχίμῳ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἐξεπέμπετο. hieme tamen stipendia eisdem soluta monet idem auctor 1. 2: χειμῶνος γὰρ ἦδη ποὺ ἐνεδήμει καιρὸς, καὶ ἡ ἐγκύκλιος τῶν χρημάτων ἐπίδοσις τῶ Ῥωμαϊκῷ ἐχεῖτο συντάγματι.

p. 85 v. 19. Iunius, hic ut alibi semper, ἄρματα putat esse *currus*, cum sint *arma* a Latino vocabulo desumpta.

ib. v. 23. τί γενέσθαι. videtur addendum δεῖ.

ἡμεῖς αὖτις τοῖς τοῖς ἀποστάσιμαί χροῖος 81. 7 1

C A P U T XII.

p. 86 v. 2. Περὶ στεψηφορίας βασιλέως] Imperatores renuntiati, qui vel subditorum electione vel sanguinis iure vel vi tyrannide arrepta ad regendum imperium promoti: coronati deinde, qui insignibus imperii, corona sceptro chlamyde, ornati et unctione delibuti. de tradendis insignibus hisce, tacita qualibet alia promotione, totus est praesens typus.

ib. v. 3. κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐσπέραν] imperii successores, vel ad illud populi militumve electione obtinendum vocatos, palatium ceu propriam sedem possidere certum: ascitos ad imperium a principe seniore illud statim incolere datum. vespere igitur coronationi praevisio ad illud se conferunt, ut comite, imo duce seniore ad ecclesiam postera luce pergant. vide Michaelē Theophilū F. apud Leonem Grammaticum quippiam huiusmodi iam suo tempore observantem: ὁπῶ δὲ σαββάτου τῆς πεντηκοστῆς ἐμήνυσε Φωτίῳ τῶ πατριάρχῃ ὁ βασιλεὺς διὰ Ρανδανίου πρωτοβεσιταρίου τὴν ἀναγόρευσιν τῆς βασιλείας ποιῆσαι Βασιλείου. καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθον δύο σελλία. οἱ δὲ λαοὶ ἐταράχθησαν πῶς ἐνὸς βασιλέως ὄντος δύο σελλία ἐξῆλθον. observa rursus ab adulatoribus et perduellibus promotum ad invadenda sceptrā primum huius nominis Andronicum primo die potestatis insignibus tumultuario arreptis ornari, τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐπὶ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ac inferius, τὰ ἱερά ἐσαφῆκετο μέλαθρα στεφθησόμενος, ac postremo ad ipsam magnam ecclesiam sive ad sacra penetralia coronandum tendere, ritum iam receptum ita referente Niceta in Alexio 2.

ib. v. 6. συναθροίζονται:] non curiosius circumspicendae, quin potius coronationis approbandae fine ex cunctis ordinibus praecipui simul conveniunt. Tiberius apud Simocattam Mauriciū denuntiaturus imperatorem: τὸν τῆς ἱεραρχικῆς προεστῶτα καθέδρας συγκαλεσάμενος, τὸν τε τῶν ἱερῶν ἀξιωμάτων συναθροισάμενος σύλλογον, τοὺς τε δορυφόρους καὶ φύλακας καὶ πάντας τοὺς ἐς βασιλέως τιμὴν συντεταγμένους, καὶ μὴν καὶ τοὺς ἐπισημοτέρους τοῦ δήμου. Ioannes etiam nominis istius secundus apud Nicetam ἐκκλησιάζει τὸ συγγενὲς καὶ φίλιον καὶ ὀπίσθον ἐν ὑπεροχαῖς τε καὶ ἀξιώμασιν ἦν, ut filio Manuēli natu minori, reiecto priore, moriturus imperium relinquat.

ib. v. 6. ἀξιώματα ἔχειν vel ἐν ἀξιώματι εἶναι vel esse ἀξίωματικόν solis despotae Caesari et Sebastocratori competit.

ib. v. 7. τὸ φοσεάτον non pro castris, sed pro ipsis militibus accipitur.

*ib. v. 10. εἰς τὴν ἀγίαν Σοφίαν] imperii coronam primos principes Christianos in ecclesia non suscepisse apud me est indubium. at quamvis de Marciano, qui Anatolii patriarchae ope declaratus est imperator a Pulcheria, nonnulla alit auspicio, quem Theophanes *θεῖα ψήφω αὐτοκρατορα ἀναδειχθέντα* scribit, en tamen ut Leo iunior senioris nepos patrem Zononem propria manu diademate ornat, *ἐν τῷ καθίσματι τοῦ ἵπποδρομίου*, ait idem Theophanes. Anastasius ibidem coronatus. Iustinus in palatio, Iustinianus ibidem. Mauricius quoque praesente quidem patriarcha senatuque imperator salutatus est, verum in palatii tribunali, ad Tiberii ianiam morituri lectum, in quem locum ipse *φοράδην ἐξεκομίσθη* scribit Simocatta 1 1. Copronymus denique in novemdecim accubitorum tribunali regia corona fuit redimitus, ut ex Theophane inferius referemus. Phocas omnium primus *περιβύλλεται τὸν βασιλίον ἀγίανον ἐν τῷ τῶ τοῦ προφήτου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου*, quo forsam tyrannidem pietate coloraret et loco sacro sacrilegium tegeret. Heraclius deinde *ἐν τῷ ἐκκλησίῳ τοῦ ἁγίου Στεφάνου ἐν τῷ παλατίῳ ἐστέφθη*, in ecclesia reliqui.*

ibid. nota professionem fidei, et instrumentum, quo se obligabat tam imperator quam futurus imperator. P 253

ibid. fidei, quam mente teneret, publicum testimonium in ecclesiae conventu primus inter imperatores dedit Anastasius. historiam refert hoc pacto Theophanes: *βασιλεύσας ὁ Ἀναστάσιος ἔγραψεν ἀπητήθη ὁμολογίαν πρὸς Ἐυφίμιον πατριάρχον, πρὸς τὸ μὴ σαλευθῆαι τι τῆς ἐκκλησίας καὶ πίστεως βωχρμένης δι' αὐτὸν τῆς βασιλίδος Ἀγιάδνης καὶ τῆς συγκλήτου, ἔλαβεν αὐτοῦ τὸ ἰδιόχηρον, ὡς ἀποδέχεται εἰς ὄρον πίστεως τὰ δόγματα τῆς ἐν Χαλκηδὸν συνόδου. καὶ αὐτῷ στεφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ Ἀγιάδην ἀρεταὶ εἰς γάμον. scriptam sponzionem illam penes se custodiebat patriarcha: τῷ γὰρ διεντίθω ἔπει αὐτῷ, αἱ Cedrenus, μετὰ βίας τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ παρὰ Ἐυφίμιον ἔλαβε. parem fidei professionem emisit Phocas, eodem Theophane teste: *πάντας ἐν τῷ Ἐβδόμῳ* (loco CP septem lapidibus dissito) *ἀγικωμένων Κυριακὸς ὁ πατριάρχης ἀπήτησε τὸν τύραννον ἑυολογίαν περὶ τῆς ὀρθοδοξῶν πίστεως καὶ τοῦ ἀπαρχοῦν γυλῆσαι τὴν ἐκκλησίαν. tertium exhibuisse Leonem Isaurum reperio apud scriptorem eundem. *τίσας οὖν εἰσῆλθεν εἰς τὸ παλάτιον, καὶ παραλοβῶν πάντα, πωήσας προίκεσιν, εἰσῆλθεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἀκλῶν εἰς τὸν ἀββῶνα ἐστέφθη ὑπὸ Νικηφόρον τοῦ τρικαῖτα πατριάρχου ὄντος, πρότερον πωήσας ἰδιόχηρον τῶν οὐν οὐν αὐτῷ μηδέποτε κατὰ τῆς ἐκκλησίας γινέσθαι ἢ σαλευθῆαι τι τῶν καλῶς εἰς αὐτὴν ὀρισθέντων ὑπὸ τῶν ἀγίων πατέρων ἱερῶν δογμάτων. hac se cautela, dato nempe iuramento fideique testimonio, adversus imperatores pravus ausus suspitione notatos manerunt primitus patriarchae, unde sensim invaluit mos ut orthodoxi quoque fidem erga deum et in populum clementiam interposito sacramento devincire non abnuerent. de Michaelē Rangabe post Isaurum quarto imperatore scribit Zonaras: ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου τετανωτό βασιλικῷ διαδήματι, ἀπατηθεὶς παρ' αὐτοῦ ἔγραψεν ἑπαγγελίαν τοῦ μὴ τι παρακινήσει τῶν τῆς ἐκκλησίας θεσιῶν μηδ' αἵμασι χρανθῆναι Χριστιανῶν. Leo Armenius στήθεὶς ὑπὸ Νικηφόρου πατριάρχου ἱεββαίωμα αὐτὸν ἔγραψε περὶ τῆς ἐκ τῶ ὀρθοδοξίας, deo nepotique fidem servaturum. his interpositis, promissae Andronium testis est Nicetas in Alexio Manuelli F. praestitit idem tertius Andronicus iunior dictus, ex Gregorae 4 15 *τίσας οὖν ἄνδρῶν καὶ τὰ ταύτης προνόμια περιέχειν καθ' ἅπαντα τῶρον καὶ****

ἀλάβητα συντηρεῖν. *reciprocum fidei erga regiam maiestatem a clero senatu et populo postremi imperatores exegerunt. subdit eodem loco Gregoras: καὶ ἐπὶ τούτοις ἅπαν τὸ Ρωμαίων ἄμυνε γένος τῷ νέῳ βασιλεῖ Ἀνδρονίκῳ τὰ εἰδησιμῆα τοῖς βασιλεῦσιν. ὃ γε μὴν πατριάρχης καὶ πᾶν τὸ τῆς ἐκκλησίας ἄθροισμα γράμμασι τοῖς ἐαυτῶν ἐγγραφεύξαντες ὄρκους τοῖς ἱεροῖς ἐντεθειμένοι κἀδίκην, ἀνεπιβούλευτον αὐτῷ διατηρήσειν τὴν βασιλείαν ὁμολογοῦντες αὐτοὶ τε καὶ οἱ ἐφεξῆς τὰ τῆς ἐκκλησίας διαδεχόμενοι.* antiquum morem a Graecis receptum, ut imperatore e vivis sublato cuncti provinciarum praefecti magistratu censerentur exauctorati, donec publicis habitis comitiis imperii successori fidelitatis sacramentum dicerent, deinde quos ille delegisset provincias reciperent, narrat Cantacuzenus 1 2: pluraque subiungit ad consuetudinem iuris iurandi a subditis imperatori praestandi spectantia. ad horrendum penitus frequenterque confirmatum, quod impellente Leone Copronymi, filios eius in fidem suam recipiens, populus emisit, calamum verto. *κηηθέντες οἱ τῶν θεμάτων ἄρχοντες, αἰτ Theophanes, εἰσῆλθον πάντες σὺν τῷ πλήθει τοῦ λαοῦ αἰτούμενοι τὸν νῖόν αὐτοῦ εἰς βασιλείαν. ὃ δὲ, ὡς ἔθος βασιλεῦσιν, ἀντεδήλου αὐτοῖς ὅτι ὁ νῖός μου ὁ μονογενῆς μου ἐστίν, φοβούμαι τοῦτο ποιῆσαι, μὴ πως συμβῆ μοι τὸ ἀνθρώπινον, καὶ νηπίον αὐτοῦ ὄντος θανατώσῃτε αὐτὸν καὶ ἄλλον προβάλησθε. οἱ δὲ μεθ' ὄρκων πληροφορεῖν αὐτὸν μὴ βασιλευθῆναι ἐκτός τοῦ νιοῦ αὐτοῦ, εἰ καὶ (lego μὴ) θανατῶν αὐτῷ (lego αὐτὸν) φελησθῇ ὁ θεός. τοῦτο δὲ ἀπὸ τῆς κυριακῆς τῶν βαίων ἕως τῆς μεγάλης πέμπτῃς τοῦ λαοῦ ἐν-οχλεῖτο. καὶ ἐν τῷ Ἰπποδρομίῳ σωρευόμενοι καὶ αἰτούμενοι, τῇ ἁγίᾳ παρασκευῇ ἐκέλευσεν ὁμοσίαν αὐτοῦς. καὶ ἄμους πᾶς ὁ λαὸς εἰς τὰ τίμια καὶ ζωοποιὰ ξύλα, οἱ τε τῶν θεμάτων καὶ τῆς συγκλήτου καὶ τῶν ἑσῶ ταγματῶν καὶ τῶν πολιτῶν πάντων καὶ ἐργαστηριακῶν, τοῦ μὴ δέξασθαι βασιλείαν ἐκτός Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου καὶ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ. καὶ ἐποίησαν ἔγγραφα, καθὼς ὤμοσαν, ἰδιόχειρα αὐτῶν. καὶ τῇ ἐπαύριον, ἧτις ἦν τὸ ἅγιον σάββατον, ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ τριβουνάλιον τῶν δεκαεννέα ἀκουρίτων, καὶ προεβιάλετο ναβελίσσιμον Εὐδόκιμον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· τὸν γὰρ Ἀνθιμὸν ζῶν ὁ πατὴρ προεβιάλετο. καὶ προῆλθεν ὁ βασιλεὺς σὺν τοῖς δύο Καίσαρσι καὶ ναβελισσάμοις καὶ τῷ νέῳ Κωνσταντίνῳ εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν. καὶ ὑπαλάξας τὴν ἐνδυτήν, ὡς ἔθος ἐστὶν τοῖς βασιλεῦσιν, ἀνῆλθεν ἐν τῷ ἄμβωνι σὺν τῷ νῖῳ αὐτοῦ καὶ τῷ πατριάρχῃ, καὶ εἰσελθὼν πᾶς ὁ λαὸς ἀπέθεντο τὰ ἔγγραφα αὐτῶν ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ. ὁ δὲ βασιλεὺς διελάλησεν οὕτως. ἰδοὺ ἀδελφοί, τὴν αἰτησίαν ὑμῶν πληρῶ, καὶ δωροῦμαι ὑμῖν τὸν νῖόν μου εἰς βασιλείαν· ἰδοὺ ἐκ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς χειρὸς τοῦ Χριστοῦ αὐτὸν παραλαμβάνατε. οἱ δὲ μεγάλη τῇ φωνῇ ἐβόησαν, λέγοντες ἀντιφώνησον, υἱὲ τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐκ τῆς χειρὸς σου παραλαμβάνομεν τὸν κῆρον Κωνσταντίνου βασιλείαν, καὶ φυλάττειν αὐτὸν καὶ ὑπεραποθνήσκειν αὐτοῦ. iuramentum huiusmodi Manuelis Comneni imperatoris declarati signum brevius describit Nicetas: ἐφεξῆς δὲ τῶν θείων προτεθέντων λογίων ἐπ' αὐτῶν ἐμπεδοῦνται τῷ Μανουῆλ τὰ τῆς εὐνοίας καὶ πίστεως πρὸς παντός. iuramenti formulae partem recenset in Alexio 2: καὶ εἰ τι δὲ ἴδω ἢ νοήσω ἢ ἀκοῇ παραλήψομαι εἰς ἀτίμιαν ὑμῶν καὶ λύμην τοῦ ὑπετέρου φερόμενον στέμματος, καὶ ὑμῖν τὴν περὶ τούτου διδοῦς ἐσοίην εἰδῆσθαι, καὶ αὐτὸς δέ, ὡς ἐξόν μοι, τοῦτο καλύω. violatam sacramenti religionem CP exprobrat Andronici 1. 2: οἱ φρικώδεσιν ὄρκιοις τὴν ἐς αὐτὸν ἐνεπέδωσαν πίστιν καὶ εὐνοίαν, ἀλόγῳ δὲ θυμῷ καὶ παραλογωτέρῳ νοῦ φερόμενοι οὐδὲν τι τῶν κακῶν ἐνέλιπον ὃ μὴ εἰς Ἀνδρόνικον εἰργάσαντο. his, si lubet, adde Gregorae scripta 8 7 et Cantacuzeni locum citatum. porro tam fidei professionem quam sponsionem adinunctam in supremi logothetae manibus emissam fuisse doceor a Niceta Manuelis 1. 3 referente Ioannem*

Puzennm ex eo imperatorem irreverentius egisse, quod Theodoro Sympriote caniciele contulisset officium, ac eo praesente iuramentum pro imperio consequendo de more nuncupasset. verba eius sunt: οὐκ ἔνν κατὰ καρδίας ἔτιραν ἀνταίαν πληρῆν ἐλιγνῶς ὁ δηλωθεὶς λογοθέτης ἐν τῷ τῷ Συμπρωτῆ δοθῆναι δουχείον ἐνυδροδάνου διαλίθον χρίσασον, καὶ τοῖς ὄρκοις τοῦτον ἐπιστατήσαι κατὰ τὸν ἐν Βλαχίοναις μέγαν τειών, οἱ τὴν τοῦ κράτους διαδοχὴν ἐνεπέδονν Ἀλεξίω καὶ τῇ θυγατρὶ τοῦ βασιλέως Μαρίκῃ, ἃ τῷ λογοθετικῷ δῆπουθεν ὀφεικῶ ἦσαν ἀρμόδια.

p. 86 v. 12. ὁ δεῖνα] verbis istis cinnabari pictis eiusdem coloris tres cruces praemittebantur, de quibus Theophanes in Isauro Leone: ἐπιλαθόμενος τὸ ἰδιόγειρον ὁ ἐποίησεν, καὶ τὸν σταυρὸν ὃν ἐπῆξεν, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. et infra: καταπατήσας τὴν ἑαυτοῦ συγκύβητον καὶ ἀδειήσας τὸν σταυρὸν καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ἣν ἐποίησεν. idem: Ἄνον παρεσκευάσαν ἄλλους πῆξαι σταυρούς κατὰ τὴν ἀλήθειαν. iterum: αὐτὸς ὑλαβήθεις πῆξαι σταυρὸν διὰ τὸ πρότερον καθυπογράψαι ἐν τῷ βασιλείῳ αὐτίων. at non huius modo iusiurandi, sed et cuiusvis, crux appicta fuit indicium et confirmatio. Leo Grammaticus in Michaelē Theophili F: γενομένης δὲ τῆς προειλέυσεως εἰς τὰ χαλκοπράτεια τοῦ εὐαγγελισμοῦ, καὶ τῆς εἰσόδου γενουμένης, καὶ τοῦ εὐαγγελίου τελεσθέντος, ἀνῆλθεν ὁ τῆς πατριάρχης Φώτιος καὶ ὁ βασιλεὺς σὺν τῷ Καίσαρι καὶ Βασιλείῳ παραιοκομωμένῳ ἐν τοῖς κατηγουμένοις (porticibus circumhaeque in ecclesiam prospectantibus), τοῦ πατριάρχου ἐπὶ χεῖρας ἔχοντας τὸ τίμιον σῶμα καὶ αἷμα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ βάναντες ὁ τῆς βασιλεὺς καὶ ὁ βασιλεὺς τοὺς τιμίους ὑπέγραψαν σταυρούς, ὄρκῳ βεβαιούσιν τὸν Καίσαρα ἀφόβως συνεξελθεῖν μετ' αὐτῶν ἐν τῷ ταξιδίῳ. qui iuramentum cruce firmatum violabat, tetra σταυροπάτου inurebatur nota, de qua nos quaedam in Cedrenum. In σταυροπάτου, huiusmodi foederum videlicet et iusiurandi interposita cruce violatores, divinum numen provocaturos se putabant iniuriam passi, τῶν tabulis cruce firmatis ac irritam pacem promittentibus, de conto suspensis, in foedifragos ducto exercitu procedebant. Andronicus iunior, scriptore Cantacuzeno 2 3, hocce facturum perfida Moesorum principi minjatur: ἐάν δὲ μὴ ἀποδιδῶ τὸ πόλισμα, τὸν σταυρὸν, ὃν πρότερον πέποιθε προὶς αὐτόν, ἐπὶ τῆς σημαίας ἀπαθεὶς ἐλάσσει ἐκ' αὐτῶν. et infra: σοῦ δὲ οὐδὲν ἐπιεικὲς ἀποκρινομένου, τῆ τοῦ σταυροῦ δυναμία θαρρῶν, ὃν αὐτὸς ἔγγραψεν ἐπὶ παρῆσιν τοῦ μηδὲποτε παρεσιονδῆσαι, βεδιούμαι ἐπὶ σὲ. hoc idem Saraceni prius egerant Iustiniano Rhinotomoto fidem violatam exprobrantes: καὶ μαρτυροῦμενοι καὶ τὸν Θεὸν ἐκδικητὴν τούτων προκολεῖμενοι, τὸν τῆς εἰρήνης ἔγγραψαν χάριτην ἐπὶ γλαυοπίου κρημάσαντες καὶ προάγοντες κατὰ τῶν Ἰωμαίων ὤρησαν. Ita Cedrenus.

ib. v. 13. οἰκεία χειρὶ προέταξα. οὕτω μὲν ὁ στεφόμενος (sic enim habet alter codex Boicus et Lautherianus) τῆς ἑαυτοῦ προτάσσων ὁμολογίας γράφει. Iunius: propria manu praescripsi. sic inscribit qui coronatus est, praescribens confessionem suam. inepte: quid enim vult sibi hoc praescripsi et praescribens? verte: haec propria manu praescripta, seu confessioni fidei meae praescripsi. ad hunc modum is qui coronatus (vel potius coronandus) est, propriam suam confessionem praescriptione et praenotatione nominis et dignitatis suae insignit. haec enim praescribebant: ὁ δεῖνα ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ οἰκεία χειρὶ προέταξα. et huic προταγῇ respondet ὑποταγή, subscriptio, de qua Curopal. p. 87 v. 17: ὁ δὲ προτάσσων τούτο αὐτὸ πάλιν καὶ μετὰ τὴν τῆς πίστεως ἔκθεσιν ὑπο-

τάσσαν γράφει, ἤγουν τὸ ὁ δεῖνα ἐν Χριστῶ τῷ θεῷ πιστὸς βασι-
λεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων, ἢ βασιλεὺς Ῥωμαίων, οὐκ εἶρα χειρὶ
ὑποτάξας. ergo et προτάσσειν et ὑποτάσσειν est praescribere et
subscribere; in quorum notione pervidenda et explicanda plane caecu-
tavit Iunius.

p. 86 v. 14. ἂν δὲ υἱὸς αὐτῶ ἦ, εἰ μὲν ἐκδίδωσιν ὁ πατήρ,
γράφει καὶ αὐτός, προτάσσωσιν οὕτως. omitto hic etiam verbum
προτάσσωσιν male redditum. priora sic vertit Iunius: *quodsi filius
est ipsi, siquidem attribuit pater. perperam. legendum ex cod. Bav.
et Lauth. ἐκδίδωσιν: si pater concedat, si permittat.*

ib. v. 15. Gregoras 4 15: ἐπέτρεψε δ' αὐτῶ (Ἀνδρονίκῳ) ὁ πατήρ
καὶ δι' ἐρνηθῶν ὑπογράφειν γραμμάτων προστάγματα, οὐ μέντοι μήνα
καὶ Ἰνδικτον, ἀλλὰ Ἀνδρόνικος Χριστοῦ χάριτι βασιλεὺς Ῥωμαίων.

p. 87 v. 9. Iunius inscite *promitto me abstenturum ab invidia.*
imo *a caedibus*, quia legendum φόνων, non φθόνων. qualis pro-
missio ab imperatore, si promittat se velle abstinere ab invidia, cum
vix habeat cui ipse invideat, ipse communi omnium invidiae exposi-
tus? nec recte vertit ἀκρωτηριασμούς concussiones: mutilationes
debebas, Iuni. quia enim Graeci imperatores ad caedes et mutila-
tiones valde prompti erant, ut ex tota historia Byzantina liquet, iure
ab illis, quos corona exspectabat, exigebatur ut hac in re modum
tenerent et nihil praeter fas agerent.

ib. v. 16. εἰς τὰς τόσας] quid hoc sibi velit, fateor me non
assequi; nam quod Iunius vertit, *ad tantas N*, id mihi non satis-
facit.

ibid. quid hoc sibi velit, fateor me non assequi, scribit Gretserus.
nil mirum: corruptus enim et vulgaris est loquendi modus, quo quotum
mensis diem annotant Graeci. ex vulgari grammatica percipio eos dies
mensis numeraturos non adiectivis numeralibus sed substantivis uti: non
enim dicunt secundo, decimo, vigesimo die, verum ad duos, ad decem,
ad viginti dies mensis. simul etiam praepositionis εἰς accusativo iunctae,
quam ἐν dativo, frequentior est apud eos usus. vides itaque εἰς τὰς τό-
σας τοῦ μηνός, ad verbum *ad tot mensis dies*, scribi vice *tali die men-
sis*. subiungitur ἐν ἡμέραι: tu supple τῆς ἐβδομάδος πρώτῃ, δευτέρῃ,
τρίτῃ.

ib. v. 22. συνόδῳ] non unius provinciae collectos episcopos omnes,
vel ex provinciis omnibus patriarchae subiectis praesules aliquot, de mo-
ribus vel ecclesiae fide disquisituros, σύνοδον hic vocari existimes, sed
vel clerum CP, vel cum eo praesules qui forte CP versantur. vide Iuris
GR l. 3 et 4 continere *συνοδικὰς ἀποφάσεις*, hoc est *ἀρχιερατικὰς δια-
τάξεις*, pontificias constitutiones privatim a patriarchis editas, cui privati
tantum paucique episcopi consilium dedisse memorantur. hinc ἐνδημοῦσα
ἐστὶν σύνοδος peregrinans et incerta synodus, et τῆς ἐνδημοῦσης την-
καῦτα συναθροισθείσης συνόδου συνέδριον, *occurrentis et ad urbem
(forte fortuito) synodi concilium*, eiusdem operis p. 271.

p. 88 v. 2. Thomaites] magnum sacri palatii triclinium, ut a
Zonara in imperio Irenes nominatur, quod sub eadem imperatrice
conflagravit; unaque cremata esse feruntur eo in loco commentaria

quaedam in sacras literas S. Ioannis Chrysostomi, ut scribit Zonaras.

ibid. augustior et amplior patriarchii aula *Θαυμαίτης* est. Cedrenus in Irene: *ὁ τρικλίνος τοῦ πατριαρχείου ὁ λεγόμενος Θαυμαίτης*, magnum S. Sophiae atrium respicit, memorat illud Augusteoni adiunctum Nicetas in Alexio Manuelis F.

ibid. *Augusteonem*] in originibus Cp. et in Suida v. *Augusteo* haec de Augusteone leguntur. *quinta die mensis Octobris praefecti regionum urbis in Augusteone, videlicet foro dulciario, choreas ducebant in honorem sui imperatoris. istum igitur locum vulgus Augusteonem nominat, in quo etiam magni Constantini et matris eius columnae positae sunt. ideo et locum Augusteonem nominavit, qui antea gustium, hoc est forum cupedinarium, dicebatur.* de Augusteone multa Nicetas Choniates in Alexio Manuelis Comneni filio.

ibid. Suidae interpres, non ille vulgatus sed ignotus, a Gretsero relatus, caeca penitus et ignare τὸν *Ἀγωνασιῶνα* et τὸ *Ἀγωνασιῶν* confundit. de secundo scripsit Suidas, de primo noster auctor. *Ἀγωνασιῶν* ludi sunt in honorem Augusti Romae celebrati, Latinis *Augustalia*: ita scribit vulgatus interpres; idemque refert Dempsterus in Romanis Antiquitatibus. *Ἀγωνασιῶν* locus est CP, S. nimirum Sophiae atrium sub Thomsite. *ἐν τοῖς προαυλίοις τοῦ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ναοῦ, ἤγουν ἐν ᾧ εἴρηται Ἀγωνασιῶνι*, iamiam explicabit auctor ipse. unde et τὴν τοῦ *Ἀγωνασιῶνος ἀβλαίαν* vocat Nicetas in Alexio secundo. adverte repertum quoque CP *Ἀγωνασιῶνα*, columnam nimirum aeream, cui Iustiniani statuam superpositam narrat Cedrenus in eius vita: *ἐπιληρώθη δὲ καὶ ὁ χαλκοῦς κίων ὁ μέγας, ὁ Ἀγωνασιῶν*. et inferius: *οὗτος δὲ ἴσται ὁ κίων ὁ λεγόμενος Ἀγωνασιῶν*. quae de Augusteone gustu et foro cupedinario in Graeco Suidae textu non exstantibus refert citatus interpres apud Gretserum, somniantium cibi sunt, insulsi, insipidi, vani. est et triclinium τοῦ *Ἀγωνασιῶνος*, de quo Theophanes in Copronymo: *ἰστίσθη ἐν τῷ τρικλίνο τοῦ Ἀγωνασιῶνος ἡ βασίλισσα Εἰσήνη*. idemque est quod dicitur *χρυσῶν τρικλίνιον*, a Iustiniano 2 exstructum; de quo alibi.

ib. v. 10. *epicombia*] Iunius ait *ἐπικόμβια* fuisse *missilia*, sic dicta quod essent *κόμβοι ἐπάνω αὐτῶν*, quod nodi supra ea essent, quibus erant nummi propterea circumdati, ne iactu populum, in quem mittebantur, offenderent. sed sine dubio melius scivit Cuiuspalata quid essent *ἐπικόμβια*, quam Iunius. ita ergo ille: *τμήματα ἐκ παντῶν κόπτοντες*, particulas ex pannis resecantes, et in qualibet particula panni tria aurei numismata et totidem argentea et tres obolos colligantes, proficiunt in multitudinem. *ῥίπτουσι δὲ τοιοῦτους ἀποδέσμονες*. proficiunt vero huiusmodi fasciculos, et ut sic dicam, *ligaturas*; Latine *missilia* dici possunt. et hi fasciculi vocantur *ἐπικόμβια* a nodo quo colligantur, seu quod *κόμβοις*, hoc est nodis, constringantur. de iisdem *ἐπικομβίοις* p. 97 v. 2. de verbo *ἐπικομβῶν*, P 251 num Graecum sit an barbarum, disputat Photius in 2 epist. ex iis quae nuper in lucem prodierunt. de iisdem *ἐπικομβίοις* eadem fere Ioannes Cantacuzenus l. 1 de bellis inter Andronicos avum et nepotem; nisi quod ea spargi dicit, postquam imperator iam inunctus et inauguratus ex templo egreditur (t. 1 p. 203 Bonn.). rursus de iis-

dem ἐπικομβίοις eodem coronationis die spargi solitis haec eodem libro Cantacuzenus: ὑπὸ δὲ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐν τοῖς βασιλείοις τοῦ δήμου συνηθροισμένον παντός παρὰ τοῦ αὐτοῦ συγκλητικῶν τῶν προτέρων ἴσοι ἢ καὶ πλείονες ὄπιπτονται ἀπόδεσμοι. Curopalata p. 98 v. 2 in postero die id reicit; quo die id etiam fieri solitum Cantacuzenus scribit l. 1 c. 41. similia fere Curopalata noster c. 17. de hoc more accipiendus quoque est Pachymeres l. 9 suae historiae, ubi scribens de coronatione Michaelis Palaeologi filii Andronici senioris, ῥιπτοῦνται, inquit, οἱ συνηθεις ἀπόδεσμοι. et frustra est bene de Graecis meritis interpres, qui fasciculos odoratorum florum spargi solitos conicit.

ibid. haec ἐπικόμβια, regia donaria coronae susceptae gratia sparsa, reperies apud antiquos ὑπατείας voce significata. dicto suggerit argumentum Cedrenus in Iustiniano: βασιλεῖν ἐτῶν μέ, καὶ μονοκρατησας δίδωκεν ὑπατεῖαν ὅσην οὐδεὶς βασιλέων δέδωκε. Theophanes in Tiberio ἔρριψεν ὑπατεῖαν πολλήν. in Copronymo: προῆλθον βασιλεῖς ὄπιπτοντες ὑπατεῖαν τριμίσια καὶ σιμίσια καὶ νομίσματα καινούργια ἕως τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Simocatta 8 10 de Phoca in Hebdomo recens coronato: τῇ δ' ὕστεραία ἐπιβατήρια τῶν σκήπτρων τοῖς στρατεύμασι δῶρα παρίζετο. Leo Grammaticus vel alius quivis in Armenio Leone: Μιχαὴλ ὁ βασιλεὺς τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔστειλεν τὸν νῆον αὐτοῦ Θεοφύλακτον, εἰς τὰς τε ἑορτὰς προελθούσης καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Προκοπίας μετὰ δόξης πολλῆς, καὶ παρασταθείσης ἔμπροσθεν τοῦ θνυσιαστηρίου, καὶ ἰδούσης στίψιμον τοῦ νιοῦ αὐτῆς, καὶ ποιήσασθαι χάραν μεγάλην, καὶ διανεμᾶσθαι χρήματα πολλά· αὐτὴ γὰρ ἦν διατιθούσα πάντα τὰ τῆς βασιλείας. a consularibus congiariis muneribus donativis haec imperatorum ὑπατείας nomen retinuisse indubium est. quanto fastu, acclamationibus, munificentia, donativis poenarum τῶν ἑαυτοῦ θησαυρῶν τὸ ὑπήκοον ποιήσας Mauricius inierit, verbis pompam aequantibus recenset Simocatta 1 12.

ib. v. 14 ἐπὶ σκουταρίον καθέσθεις] sedentes in clypeo per castra circumferre recens proclamatos imperatores consueverunt antiqui Romani. Zonaras in Iustiniano: Ὑπάτιον ἐπὶ ἀσπίδος μετάρσιον ἄραντες ἀναγορεύουσι βασιλέα. Theophanes in Mauricio: τὸν Γερμανὸν ἀνοῦτα στρατηγὸν ἀνηγόρευσαν ἐπὶ ἀσπίδος ὑψώσαντες. ibidem: τὰ πλήθη συναθροισθέντα προβάλλοντα ἕξαρχον Φωκῶν τὸν κένταρχον, καὶ ἐπὶ ἀσπίδα τοῦτον ὑψώσαντες εὐφήμησαν ἕξαρχον. eadem pene verba scribit Simocatta 8 7, ἑκατόνταρχον tamen correctius vocat quem Theophanes κένταρχον. Gregoras 3 1: ἀνηγορεύετο δ' ὕστερον παρ' ἐκόντων τῶν ὑπηκόων ἀπάντων, καθέσθεις ἐπ' ἀσπίδος κατὰ τὸ ἐν τούτοις ἐπικρατοῦν ἔθος. Lib. 4 s. 1: ἐπὶ τῆς ἀσπίδος ἐνταῦθα περὶ τὴν Μαγνησίαν καθίσαντες Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον ἀναγορεύουσι βασιλέα οἱ δόξῃ καὶ γένει προύχοντες. GOAR, Corippum de Iustino Minore 2 137 confert Gretserus,

P 255

Porro haec quae in seqq. continentur, videtur Codinus ex Cantacuzeno descripsisse: eadem enim prope verbatim scribit Cantacuzenus 1 41. posterior autem Cantacuzeno Codinus fuit, cum Cantacuzeni aliquoties mentionem faciat, non ut coetanei sed ut tempore prioris; notatque Pontanus noster in notis ad c. 41 l. 1 historiae Cantacuzeni Codinum vixisse sub Manuele Andronici iunioris nepote, qui antepenultimus imperator ex Cpolitanis fuit; Turcis

postea imperium invadentibus atque occupantibus. quidquid sit, clarum est, Codinum non diu ante Cpolititanum exitum vixisse.

ib. v. 18. οἱ ἐν ἀξιώμασιν ὑπερέχοντες] confirmavit id iam relatus Gregoras. addit Simeon Thessalonicensis: ἀνυποῦσιν αὐτὸν ἐπὶ στρατιωτικῆς ἀσπίδος ἐνώπιον τοῦ λαοῦ· ὃ καὶ στρατηγίαν δηλοῖ καὶ βασιλείαν. καὶ ὑπὸ ἀξιώματιῶν αἴρεται ὡς ἀρχὴ αὐτῶν καὶ κορυφή, καὶ ὑπὸ στρατιωτῶν καὶ τοῦ δήμου προσκυνεῖται ὡς δεσπότης αὐτῶν γεγονώς.

p. 89 v. 1. ἐπεφημίαιαντος δὲ τοῦ λαοῦ καὶ φοσσάτου] faustis acclamationibus felicibusque votis recens promotum principem prosecutus nites et populum nullus ignorat: occurrunt tamen haec loca adeo frequentatae consuetudini manifestius attestantia. Leonis Grammatici de Leone Armenio: ἐποίησεν αὐτοῦς ἐφημηῆσαι λέοντα καὶ Κωνσταντῖνον, βουλόμενος ξῆσαι ἐτη πολλά. eiusdem in Michaelē Theophili F: φίλω Βασίλειον ὑπὸ πάντων ἐφημηεῖσθαι ὡς βασιλεῖα. Annae Comnenae de patre imperatore renuntiato loquentis: νῦν βασιλεὺς ἀναγορεύεται· τοὺς ὄπλοφόρους ὄρατε, τῆς ἐφημίας ἀκούετε. et infra: τὴν ἐφημίαν λαμπρὰν ἀκούοντες et alia quae subdit. Zonarae de Ioanne Alexii filio: στέλλει πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τεθνήσκον λέγων τὸν αὐτοκράτορα καὶ ξητῶν αὐτὸς ἐφημηεῖσθαι ὡς αὐτοκράτωρ. Nicetae de Manuele Ioannis F. scribentis: ἕκαστος τῶν μεγιστάνων μετὰ τῆς οἰκίας τάδεως διακριδὸν ἐπιστάμενος καὶ διατρονῶν τὴν ἐφημίαν τῷ νῦν ἄρχει, eiusdem denique in Alexio Manuelis F: ἀπέλει καὶ τῆς ἐφημίας κατέρχονται, καὶ οὕτως διατίθενται τὴν ἀνάσρησιν, Ἀλεξίου καὶ Ἀνδρονίκου μεγάλων βασιλέων καὶ αὐτοκρατόρων Ῥωμαίων τῶν Κομνηνῶν πολλά τὰ ἔτη. πλατεῖα καὶ ἀνεωρόσιν ἄδοντες στόμασι, καὶ μικροῦ διαρρηγνύμενοι ταῖς φωναῖς.

ib. v. 6. σάκκον] superius expositimus c. 3 ad p. 13 v. 9.

ib. v. 10. ἀνοβάθρα] tabulatum eiusmodi excelsius ἀποβάθραν appellasse Cedrenum miror. loca sunt in Romano Lecapeno. ὁ Ῥωμαῖος κατωκεῖσθαι ἐν τῇ θαλάσῳ ὀρθροτάτην ἀπόβαθραν, ὡς τε τὴν βασιλικὴν τριήρη διακλύουσιν ἐν αὐτῇ προσορμίζουσαι, περιφροῦσας αὐτὴν πάντοθεν διατειχίσμασι. μέσον δὲ τριήρηον γενέσθαι προσείκαζεν. ἐνθα ἀλλήλοις ἐμίλειον ὀμλεῖν. infra: πρῶτος οὖν ὁ βασιλεὺς Ῥωμαῖός τὴν τριήρη ἀποβάθραν καταλαβὼν τὸν Σιμεῶν ἐξεδίχτετο. cursus: τρέτην δὲ μετὰ τὸν γάμον ἐστίασιν ἐν τῇ τῶν Πηγῶν ἀποβάθρῳ ποιήσας ὁ βασιλεὺς, πρὸς αὐτῇ τῇ ἀποβάθρῳ τοῦ βασιλικοῦ δρόμουος ἱσταμῖνον, συνεστίαθη τῷ Πέτρῳ. in simili tabulato Manuel huius nominis ultimus Turcarum principem convivio excepit apud Phrauzac Interpretem Pontanum.

ib. v. 23. ἐπὶ τὸν ἄμβωνα in suggestum. ἄμβων ab ἀναβαίνω, quod est ascendo, nomen traxisse putatur, tametsi Walafridus Strabo de rebus Ecclesiast. c. 6 ambonem ab ambiendo derivat, quod intrantem ambiat et cingat. ambonem porro magnae ecclesiae magnum fuisse oportet, quippe qui, ut hic refertur, uno et eodem tempore patriarcham et ministros imperatoresque cepit, et in quo ritus inaugurationis coronationisque peragi poterit. propterea nullus animo aliquid nostris suggestis simile concipiat: potius concipiat quam Germani vocant die parkirchen, id est templi partes editas, quales columnis suffultae aut parietibus affixae vel in adytorum vestibulo in altum exstructae hominibus recipiendis in templis videntur.

habebat autem ambon duos ascensus, ut p. 91 v. 9 ex Codino discimus. nec Onuphrius in libello quo obscuras quasdam voces ecclesiasticas explicat, v. *Ambo*, oblitus est monere de duplici ascensu in ambonem. in quibusdam ecclesiis duo graduum ordines cernuntur, *unus a sinistris, quo fit ascensus versus Orientem, alter a dextris Occidentem spectans, quo fit descensus.*

ibid. de ambone quaedam in Euchologicis, plura doctissimus Allatius de Graecorum templis. qua mole vel figura fuerit exstructus S. Sophiae, anonyma descriptio in Regiis mss edisserit; quam pretiosa materia et qualibus expensis perfectus, Origines CP paucis comprehendunt: ἐποίησεν ὁ Ἰουστινιανὸς τὸν ἄμβωνα καὶ τὸν σωλιάν χροσά, σαρδόνηχας καὶ σαπφείρους λίθους διὰ μαργάρων καὶ χρυσίου χυμεντοῦ. et inferius: εἰς τὸν ἄμβωνα καὶ τὸν σωλιάν ἐγένετο ἔξοδος χρόνου πάντου τῆς Αἰγύπτου κεντηνάρια τριακόσια ἐξήκοντα πέντε, καθὼς ἐτυπώθησαν παρὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. ut vox πάντων non pactum modo sed et tributum ex pacto solvendum atque pensum omne significet, notis in Cedrenum posterioribus demonstravimus.

p. 90 v. 5. τὰς ἐπὶ χρίσεσι βασιλέων συντεθειμένας εὐχὰς] orationes illas ex mss patriarchicis Euchologicis Bessarionis et alterius patris Graeci, concilii Florentini assessoris, erutas ad commune Euchologium adiecimus, et hoc anno publico dedimus.

ib. v. 10. χρίει] coronatos saepius, unctos nunquam legimus antiquos Graecorum imperatores. Carolum nomine gestisque magnum a Leone Romano pontifice primum refert unctum Cedrenus, e suis Graecis nulum. ὁ Αἰών τὸν Κάρολον ἀμβιβόμενος ἔστειψεν αὐτὸν εἰς βασιλεῖα Ρωμαίων ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Πέτρου, χρίσας ἔλαιω ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἕως ποδῶν, καὶ περιβαλὼν βασιλικὴν ἐσθῆτα καὶ στέφος. sed nec ipse Euchologii textus, aliis minutim recensitis, unctionem praecipit, solis his verbis orat. 1, χρίσαι καταξίωσον τῷ ἔλαιω τῆς ἀγαλλιάσεως, eam connotare contentum. forsitan quia ritus a Latinis mutuatus et ob pietatem usurpatus, silentio tamen fuit in Euchologicis tectus. solus hic noster auctor, ac ante saecula quattuor Simeon Thessalonicensis, aperit unctionem memorare. huius sunt verba: τῷ μὲν μύρω σφραγίζων αὐτὸν τῇ σημειώσει καὶ χρίσει τοῦ ὄντος παντῶναικτος καὶ κατὰ μίμησιν αὐτοῦ αὐτὸν καθίστησιν ἐπὶ γῆς.

ibid. σταυροειδῶς] Thessalonicensis: μετὰ τὴν πρώτην εὐχὴν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ σταυροειδῶς ἐκχέει τὸ μύρον, δεικνὺς ὡς ὁ Χριστὸς αὐτὸν ἐχρίσε.

ib. v. 13. ἅγιος] idem: τὸ ἅγιος ἀνακράζει, δεικνὺς ὅτι ἐκ τοῦ ἁγίου καθαγιάζεται, καὶ καθιεροῦσθαι βασιλεὺς τῶν ἡγιασμένων ἐστὶν ἀπὸ Χριστοῦ.

ib. v. 15. εἰ καὶ τινες λέγουσι] merito asserunt, Codine. nam et imperialem coronam, ut patriarchae votis coronando redderetur felicior, in altari video repositam apud Leonem Grammaticum in Michaeli Theophili, cuius textum reddo hic puriorem. καὶ δεδωκὼς ὁ βασιλεὺς Φωτίω πατριάρχη τὸ στέμμα, ἄρας ἐκ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς, ὡς εἰσαγαγεῖν ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, ὡς ἐποίησεν εὐχὴν ἐπ' αὐτῷ, καὶ οἱ πραιπόσιτοι ἐνέγκαντες τὸ διβιτίσιον καὶ τζαγγία ἐνέδυσαν Βασίλειον, ὅστις βαλὼν τὴν χλαμύδα ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ βασιλέως. καὶ ἐξῆλθεν ὁ πατριάρχης, καὶ ἤρεν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ βασιλέως, καὶ ἐπέδωκεν αὐτὸ τῷ βασιλεῖ. καὶ τῶν σκήπτρων πεσόντων, ὡς ἔθος, ἔστειψεν ὁ Μιχαὴλ τὸν Βασίλειον· καὶ εὐφύμησεν πάντες “Μιχαὴλ καὶ Βασίλειω πολλὰ τὰ ἔτη.”

ib. v. 20. αὐτός τε καὶ ὁ πατριάρχης] nunc ore ab utroque collata, nonnunquam a seniore imperatore collegam asciscente, a solo patriarcha nonnunquam regium stemma coronati capiti imponebatur. patriarcham porro vel episcopus alios promovendis imperatoribus vel manum adhibuisse vel ora in preces reserasse ante Marcianum non legitimus. casta illius uxor Pulcheria μεταστέλλεται (omnium prima) τὸν πατριάρχην καὶ τὴν σύγκλητον, καὶ ἀναγορεύει Μαρκιανὸν βασιλέα. ex quo Marcianus iste primus omnium ecclesiae suffragio promotus, θεῖα ψήφω αὐτοκράτωρ ἀναδειχθεὶς, asserit a Theophane. exiij, ait idem, Λέων ἐβασίλευσεν Θράξ τῷ γένει, τριβούνος τὴν ἄξιαν, στεφθεὶς ὑπὸ Ἄνατολίον τοῦ πατριάρχου. infra: Λέων τὸν Λέοντα τὸν Ζήνωνος υἱὸν καὶ Ἀριάδνης τῆς ἰδίας θυγατρὸς, τὸν ἑαυτοῦ ἔγγονα, στέφας βασιλεὺς ἀηγόρευσεν. Λέοντα τὸν Ζήνωνος υἱὸν καὶ Ἀριάδνης, νῆπιον ἔτι ὄντα, βασιλεὺς προχειροτονήσας ὁ Λέων μηνὶ Ἰανουαρίῳ, καὶ Φεβρουαρίῳ μηνὶ ἔσπευε Ζήνονα τὸν ἴδιον πατέρα ἐν τῷ καθίσματι τοῦ ἱπποδρομίου, loco ab ecclesia vel patriarcha lounge alieno. Anastasium successorem coronat Euphemius accepto fidei syngrapho: στέφει αὐτόν, inquit Zonaras. ἐστὲφθη δέ, explicat Theophanes, πέμπτη τῇ μεγάλῃ τοῦ πάσχα ἐν τῷ καθίσματι τοῦ ἱπποδρομίου. Iustino, exacto pene imperio, Ioannes pontifex Romanus Cpolim profectus coronam imponit, ex Anastasio. Iustinus idem, ex Zonara, μεταπέμπεται τοὺς ἐν τέλει καὶ βασιλεὺς τὸν ἀδελφιδοῦν Ἰουστινιανὸν ἀναδείκνυσιν, αὐτὸς τῇ κερφαλῇ αὐτοῦ περιθίει τὸ διαδῆμα. huius etiam nepos alter Iustinus ἐστὲφθη ὑπὸ Ἰωάννου πατριάρχου, ait Cedrenus; cui gener Tiberius, Theophane teste, ἐστὲφθη ὑπὸ τοῦ Εὐτυχείου πατριάρχου. qui sequitur Tiberii gener Mauricius coram patriarcha senatuque iussu soceri designatus imperator τῆς τῶν κοινῶν, verba sunt Zonaras, διοικήσεως εἶχετο στεφθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου. Phocas, in S. Iohannis aede in Hebdomo coronatus, nonnisi a Cyriaco patriarcha illuc occurrente ac fidei professionem exquirente regni coronam videtur adeptus. Heraclius sublato tyranno Phoca εἰς τὰ βασίλεια ἐστὲφθη ὑπὸ Σεργίου πατριάρχου, ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ ἁγίου Στεφάνου, ἐν τῷ παλατίῳ, scribit Theophanes. Heraclius filios duos, Heraclium et Constantium, ἀμφὸς τὸ παιδίε τῷ βασιλικῷ διαδῆματι τετανωίως, ut ait Zonaras: solus vero Constantinus successit. Constans avo patre et patruo mortuis in regnum assumptus, de quo tacent historici, nonnisi a patriarcha potuit regia donari taenia. filius Constantinus cognomento Pogonatus τῷ τῆς βασιλείας κενόσητο διαδῆματι στεφθεὶς παρὰ τοῦ πατρὸς. de Iustiniani Rinotmeti coronatione nullus apud historicos sermo: ipse tamen, scribit idem Zonaras, Θεοδώραν καὶ τὸ παιδίον τῷ τῆς βασιλείας ἀξιώσας ὀνόματι ἀμφὸς ἔσπευε. qui sublato Iustiniano et Philippico tyrannidem arripuit, Artemius Anastasius τῇ κυριακῇ τῆς πεντηκοστῆς, σπασθέντος τοῦ λαοῦ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, ἐστὲφθη ὑπὸ Ἰωάννου πατριάρχου, ut testatur Cedrenus. Theodosio successore, de cuius consecratione nulla memoria, ad clericalem vitam relegato, Leo Isaurus nonnisi patriarchae manu diadema potuit accipere, de filio Copronymo haec Theophanes: τῇ ἡμέρᾳ τοῦ πάσχα ἐστὲφθη Κωνσταντῖνος ὑπὸ Λέοντος τοῦ πατρὸς ἐν τῷ τριβουναλίῳ τῶν δεκαεννία ἀκουρίτων, τοῦ μακαρίου Γερμανοῦ τοῦ πατριάρχου τὰς πρὸς ἀντήθειαν εὐχὰς ποιῶντος. Copronymus pariter filium Leonem, eodem Theophane scriptore, seu imperatorem diademate ornavit, verum Anastasii filii patriarchae et eiusdem haereseos consortis opera: ἔσπευεν Κωνσταντῖνος ὁ δευτερῆς Λέοντα τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν εἰς βασιλεὺς δι' Ἀναστασίον τοῦ ψευδοτύπου πατριάρχου καὶ σύμφρονος αὐτοῦ. qui deinde sceptrum invasit Nicephorus, προήλθεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ait Cedrenus, ἐπὶ τὸ στεφθῆναι, Γερμανίου ἔτι τὸν θρόνον κατέχοιτος, qui ob coronam tyrannu positam diris execrationibus, ut Theophanes testatur, a populo fuit impetitus.

narrat idem Michaelē ciropalatam Nicephori generum ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ὑπὸ Νικηφόρου πατριάρχου στεφθῆναι. Michael imperator factus τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔστρεψεν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Θεοφύλακτον, αἰτ' qui putatur Leo Grammaticus in Regiis mss. qui deinde in aliis certus est, de Armenio Leone scribit: Λέων ὁ Ἀρμένιος ὁ παραβάτης ἐβασίλευσεν ἔτη ἑπτὰ μῆνας πέντε στεφθεὶς ὑπὸ Νικηφόρου πατριάρχου. Michael Balbus occiso Leone πρὸς τὸν μέγαν τῆς ἀγίας Σοφίας καὶν προσελήλυθεν, inquit Cedrenus, χριστοῦ τοῦ πατριάρχου στεφθῆναι βουλούμενος. ἦν δὲ αὐτῷ παῖς ἐξ Εὐφροσύνης, testatur Grammaticus, ὀνόματι Θεόφιλος, ὃν καὶ ἔστρεψεν ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ. Michael filius (cuius manu fuerit ipse coronatus historiae non produunt) Basilium accubitorem adeo solemnī ritu coronavit in S. Sophiae ambone ut mirus aequae ac insuetus videatur: de illo nonnihil superiore nota. Leonem F. data corona non evexit ad imperium Basilius: τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῆς πεντηκοστῆς στέφει Λέων ὁ βασιλεὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον δι' Εὐθymiον πατριάρχου. coronam Alexandri cum nepote Constantino solo anno regnantis tacent historiae. Romanus Lecapenus Constantini huius socer τῷ τῆς βασιλείας στέφεται διαδήματι παρὰ Κωνσταντῖνον βασιλέως καὶ Νικολάου πατριάρχου. Christophorus Romani F. στέφεται παρὰ Κωνσταντῖνον βασιλέως. Romanus iterum ἔστρεψεν τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ἐν τῇ τοῦ θεοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, Στέφανόν τε καὶ Κωνσταντῖνον, Romano filio Constantinus Leonis Sapientis F. περιέβησι διάδημα, scriptore Cedreno, τελείαντος δὴ τὰς εὐχὰς Θεοφύλακτου τοῦ πατριάρχου. Romanus στέφει τὸν υἱὸν αὐτοῦ Βασίλειον βασιλέα διὰ χειρῶν Πολυεύκτου τοῦ πατριάρχου. hic Polyuctus Nicephorum invadentem tyrannidem στέφει ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. hucusque aequa labori cura de imperatoribus vel patriarchis in unum coniuncta, vel separatim, opera posita, aliorum principum capita coronis impositionibus ornantibus. caeteros recensendi animum ipsi historici, ob coronationes nonnullorum sequentium, Ioannis Zemiscis, Constantini Porphyrogeniti, Romani Argyri, utriusque Michaelis Paphlagonis et Calaphatae etc. ab ipsis silentio praetermissas, ademerunt.

p. 90 v. 21. ἄξιος] quia prius ἄγιος denuntiatus.

ib. v. 22. μόνος ὁ πατριάρχης] adeo solus imperatores coronat patriarcha ut ab episcopo λιτῷ et simplici nollet illi coronam accipere. videbis quidem Manuelem Comnenum eius vitae l. 1 θῦσαι τὰ ἀναγορευτήρια θεῶν καὶ ἐπιβατήρια. at quia sceptrum patriarcha defuncto obtigerat, σκέπτεται, ait Nicetas, περὶ τοῦ ταινιάσαντος αὐτὸν ἐπὶ νεῷ κυρίου τῷ αυτοκρατορικῷ στεφανώματι. vide quae diffusius de suscepta corona adiunguntur. detulit hoc obsequium Theodora Comneno Bulgariae archiepiscopus, verum ceu patriarcham se gerens et nulli patriarchae inferiorē se iactans: ὁ δὲ Βουλγαρίας ἀρχιεπίσκοπος τὸ βασιλικὸν περιτίθησι σχῆμα καὶ διάδημα, ὡς ἔφρασκεν, αὐτόνομος ὢν καὶ μηδεὶ ἐυθύνως ὀφείλου διδόναι, καὶ διὰ τοῦτο ἔχειν ἑξουσίαν βασιλέα στέφειν. haec logotheta. Cantacuzenus de se narrat 3 27 absente patriarcha Theassalonicae, ubi sumebat imperatoris insignia, τὸν βασιλικὸν πῖλον, πρὸ τῆς ἀχράντου καὶ θεομήτορος τῆς εἰκόνης κείμενον ἐπ' ἐδάφους, αὐτοχειρῶς λαβόντα αὐτὸν ἐπιθεῖναι τῇ κεφαλῇ.

p. 91 v. 6. Iunius etiam σωλείαν et συλέαν adducit, nescio num ex mss codicibus; et interpretatur soleum. rectius soleam, cum rectus sit ὁ σωλέας, primae declinationis, sive a sole hoc nomen derivatum sit (erat enim locus qui dicebatur soleas ad orientem solem, contigua βήματι seu tabernaculo; ut liquet ex Ciropalata c. 17 p. 94 v. 9: μόνος δὲ ὁ βασιλεὺς διερχόμενος τὸν σωλέαν εὗρίσκει τὸν πατριάρχην

ιστάμενον εἰς τὰ ἅγια θυρία. Cantacuzenus: αὐτὸς δὲ μόνος εἰσ-
 ερχόμενος τὸν σωλῆαν τὸν πατριαρχῆν ἐπὶ ταῖς ἱεραῖς κηκλίαις
 ἐστηκότα εὐρίσκει) sive quis σωλῆαν a solo seu pavimento potius de-
 ducere velit, nomine τοῦ σωλῆου a solo ad totum illum locum, quem
 nos in nostris templis chorum vocamus, translato, quod mihi minus
 fit probabile. erat autem locus iste, ut et ὁ ἄμβων, caeteris tem-
 pli partibus longe ornatioꝛ. quare in Originibus Cyprianis refertur
 σωλῆαν a Iustiniano conditum, cum casu trullae seu forniceis comuni-
 nutus esset, non potuisse a Iustino successore Iustiniani in pristi-
 num splendorem et nitorem restitui. τὸν δὲ ἄμβωνα καὶ τὸν σω-
 λῆαν μὴ δυνάμενος ποιῆσαι καθὼς ἦσαν πρότερον, ἐποίησεν, ὡς
 ὁρᾶται νῦν, ἀργυρένδοντον. Meursio soleas est solium seu thronus.
 sed aliquid aliud fuisse satis aperte indicat Cuiropalata: nam διέσ-
 χεσθαι et εἰσεσχεσθαι εἰς τὸν σωλῆαν, qua phrasi utitur Cantacu-
 zenus, aliud quiddam innuunt quam thronum seu solium.

ibid. σωλῆας gradus vel locus excelsior, quasi solium dictus, ad sacras
 βήματος fores ponitur, ex quo Christus pro Christiana communione in popu-
 lum distribuitur. fores βήματος sacrae sunt, ut sacrorum domorum, evangelii
 ac ipsius Christi sub sacramento transitu consecratae; βασιλικαὶ nonnumquam
 dicuntur quod Christo regi ἀπὸ τοῦ ἁγίου βήματος εἰς sacro tribunalι εἰς
 τὸν σωλῆαν ad aliud solium delato viam concedant. et regione est ambo,
 ad quem gradibus tum ex Orientis tum ex Occidentis parte datur ascen-
 sus duplex: hic ἀγίας θύρας, alius ὠραίας πύλας, speciosas portas,
 retro ambonem positas ac inter vestibulum et ναὸν ipsum positas, respicit.
 de speciosis portis superius, de his cunctis eruditissimus Allatius lucu-
 lenter dissertationes edidit: nos pro capta quaedam in Euchologicis tradi-
 dimus.

ib. p. 11. στεφθεῖναι καὶ αὐτήν] Gregoras 7 8: βασιλοῖς παρασή-
 μοις οἱ Ρωμαίων θεσμοὶ τὰς βασιλίδας ἔρηται κοσμεῖν.

ib. v. 15. βάτον] nec palmam nec palmam refert hic dictio βάτον, sed
 sceptrum, non laeve quidem et omni ex parte aequale, sed nodis glo-
 bisque productioribus interstinctum, rotundum, quasi torno factum, in
 cuius suprema parte nodus est maior sive flosculus gemmis circumquaque
 per fila germinantibus emicans. rotundum esse, non ad palmaris rami
 modum latum, demonstrat vox κηκλόθεν hic posita, qua gemmas per gy-
 rum affixas ostentare declaratur, reliqua, ni fuerim prior deceptus, in
 effigie Helenae Manuclis coniugis, in Imperatorio prius, nunc Regio S.
 Dionysii operum ms in Regia eiusdem nominis abbatia reperiendo, visus
 comprobabit.

ib. v. 22. ἐπὶ εἰσούχων] a praeposito ipso, id est ab eunuchorum
 principe, deducendam iubet typos Euchologicus: εἰσάγεται ἡ βασιλίσσα
 παρὰ τοῦ πραιποσίτου. Simocatta 4 15: εἰσοῦχος εἰς τὴν βασιλικὴν
 θαυματοσίαν συντεταγμένος κορυφαϊότατος, ὃν Πραιποσίτον εἰδίστο
 Ῥωμαίων ἀποκαλεῖν.

p. 92 v. 1. σωλῆαν prius, σωλεῖον hic scribit: alii σολῆαν, σο-
 λῆαν etc.

ib. v. 4. ἐπιτίθει τῇ κεφαλῇ] haud patriarcha verum imperator
 imperatricem coronat. Iustinus I Λουκιανὴν ἑταίρην Ἀγροῦσαν. Iu-
 stianus II εἰς τὴν γυναῖκα Σουλαν ὀνόματι, ἣν τινα ἱστορεῖν Ἀγροῦσαν.
 Tiberius ἑταίρην Ἀναστασίαν. Phocas Λεοντίαν τὴν τανταῖ γυναῖκα
 ἑταίρην Ἀγροῦσαν. Ita Theophanes, non infitior imperatriciibus patri-
 archas imposuisse coronam, ita monitus a Theophaue: ἐταίρην ἢ Ἐπι-

φάνεια ἢ θνηγάτηρ Ἡρακλείου ὑπὸ Σεργίου πατριάρχου Ἀγιοῦστα. ὁ Ἡράκλειος ἐγγημεν Μαρτίναν καὶ ἀνηγόρευσεν αὐτὴν Ἀγιοῦσταν, στεφθεῖσαν ὑπὸ Σεργίου πατριάρχου. Augustae porro non usquequaque coronam in ecclesia suscipiebant coniugum vel patriarcharum opera, ἐστεφθῆ σiquidem Προκοπία Ἀγιοῦστα ἐν τῷ τρικλίῳ τοῦ Ἀγιοῦστεῖος. ibidem Maria Leonis Isauri coniux pari honore insignitur, ex Theophane, a quo haec cuncta. caeterum Zenobia Basilisci uxor prima στεφθεῖσα Ἀγιοῦστα apud Cedrenum occurrit in Zenone, Augustae nomine coniugem honestasse Domitianum principem, senatum eundem honorem Adriani coniugi detalisse, apud Georgium Syncellum lego.

ibid. οὐχ ὅμοιον τῷ τοῦ βασιλέως] imo adversa pene forma compactum. non enim globosum et tectum, sed planum et apertum, ac laevis nonnihil superne imperatricis stemma in Regio ms Sandionysiaci depictum est, eoque memorata Helene, coloribus delineata, velut Cybelé turrita corona redimitur. τμηπάμιον, reor, a forma quam refert, vocat Nicetas Alexii tertii l. 1: προσκἀθητο λαμπρῶς διεσκευασμένη, λίθοις τε καὶ μαργάραις διαφανέσι τὸ τμηπάμιον ἀναδέουσα, καὶ τὸν τράχηλον ὀμίσεισιν πολυτέμοις διαλαμβάνουσα.

p. 92 v. 9. ὁμολογοῦσα διὰ τῆς προσκνήσεως] ita Mauricius a Tiberio coram patriarcha et senatu coronatus confestum ad pedes eius procidit et eos exosculatur, apud Simocattam. Basilius quoque Michaelis manu iam imperii coronam suscepturus βαλὼν τὴν χλαμύδα ἐπέσεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ βασιλέως ut refert Leo Grammaticus.

ib. v. 15. εἰ δὲ συμβῆ] si contigerit imperatorem antea esse coronatum, coronatur imperatrix a proprio marito et imperatore; eodem modo tunc quando illa in uxorem ducta nuptiarum solennia celebrat. at si eo quo diximus pacto eveniat, tunc, postquam imperator novus suam coniugem et imperatricem coronavit, illa vero, ut dictum est, honorem et reverentiam habuit, ascendunt simul in anabathram seu tabulatum, rursusque coesident in suo throno. et haec interpretatio confirmatur ex l. 1 Ioannis Cantacuzeni, in quo hanc imperatoris inaugurandi et imperatricis coronandae caeremoniam iisdem ferme verbis quibus Ciropalata describit: ait enim: εἰ δὲ συμβῆ προσεστεμμένον εἶναι τὸν βασιλέα ἐπὶ τῆς τῶν γάμων τελετῆς, ὁ βασιλεὺς τὴν ἰδίαν ὡσαύτως στέφει γυναῖκα, αὐτὸς δὲ ἀμφοτέροι ἐπὶ τὴν ἀναβάθραν etc. nec illud omittendum, ubi Ciropalata habet σάκκον, ibi apud Cantacuzenum legi πορφύραν, ut c. 17 ἐνδύεται ἐπάνω τοῦ σάκκου, Cantacuzenus: περιβάλλεται μανδύαν χρυσοῦν ἐπὶ τὸ διάδημα καὶ τὴν πορφύραν.

p. 93 v. 7. ψάλλουσιν ἄσματά τινα] Theophylacto Michaelis Ciropalatis filio coronato coram parentibus οἱ δῆμοι, scribit Leo nuper relatus vel alius quisvis, ἐμέλισαν ποιήματα καθ' ἕκαστον ἦχον πρὸς εὐφημίαν αὐτῶν, πάσαν ἡθρονὴν κολακείας παρέχοντα.

ib. v. 10. metaxa] Suidas: σηρικὴ ἢ μεταξά ἐστίν, ἐξ ἧς εἰώθεισαν τὴν ἐσθῆτα ἐργάζεσθαι, ἣν πάλαι μὲν Ἕλληνας Μηδικὴν ἐκάλουν, τὸ δὲ νῦν σηρικὴν ὀνομάζουσι. hinc metaxaticus negotiator metaxae. scribit Nicephorus 17 32 metaxam demum sub Iustiniano imperatore Cpolim allatam esse. huc adde ἐξάμιτον vel ζάμιτον, sammet. etiam Latini usurparunt. in Chronico Sclavorum

c. 5: *regina donavit duci samillos plurimos, ita ut omnes milites suos vestiret samillis.* vide Glossarium Graeco-barbarum. Tyrius 13 27: *examelo coopertum altissimo.*

p. 93 v. 14. ὁ λόγος ζητεῖται] audebo dubius, si non certus, rationem proferro. forte ut quondam principibus triumphum agentibus (quod erga Heraclium factitatum narrat Theophanes) populus βασιλέων κλιμάδους ἑλαιῶν καὶ λαυπάδας, εὐφημιῶν ἐξήχετο εἰς ὑπάντησιν, ita demum sericis illis panniculis elatis in sublime morem antiquum novus iste referre videretur. nec abs re dici potest cantorum domesticorum et lectorum choros visis in atrio militibus per cohortes divisas sua signa praeferentibus (ἕκαστος γὰρ τῶν μεγιστάνων μετὰ τῆς οὐσίας τάξεως διακριτῶν ἐπιστάμενος, ut alibi ex Niceta in Ioanne rettulimus) ipsos quoque tres memoratas hastas, pro ternis protopsaltarum domesticorum et lectorum turnis, ex utraque τῶν κρακτῶν acie, ut ad singulas velut ad proprium signum se singuli reciperent, vel certe ad solam ostentationem, promere voluisse, candidum vero rubrumque colores ecclesiam velut ad se spectantes sibi vindicasse diximus in superioribus.

ib. v. 15. codex Lauth. pro σεμνοῦ ἔμνον. recte: cum hymnus inchoatur, videlicet a cantoribus, qui decantari solet in magno ingressu, hoc est in supplicatione seu solenni processione, in qua, lecto iam evangelio, circumfertur per templum materia futuri sacrificii, ducto initio a prothesi, ad altare, in quo sacrificium immolabatur. de qua processione legatur Cabasila in Exposit. Missae c. 24.

ibid. duplex εἰσοδος introitus in liturgia, parvus et magnus. primus inducendo ad altare evangeliorum, ante lectionem eorum, libro, secundus deportandis ad idem altare sacris donis, pane nimirum et vino, destinatus est; fitque ea missae parte, quae nobis evangelio lecto dicitur offeritorium.

ibid. ἔμνον] hymnus ille Cherubicus est, offeritorium rursus Latini vocandum, quod dum oblatas deferuntur ad altare, cantetur, de quo Allatius, Arcudius, liturgia Chrysostomi et Euchologium.

ib. v. 18. προθεσις] altare Graecorum, ἅγιον βήμα vulgo dictum, a reliquo templo separant ἄγκυλιδες cancelli vel etiam solida tabulata, prout in ecclesiis nostris alia septa sacrorum virorum chorum a populo dividunt augustiora septa. in transverso illo tabulato tres portae sunt, media maior, aliae a lateribus minores. mediam ἅγια θύρα dicunt Graeci, ἅγια πύλας, ἅγιας θύρας etc. e lateralibus dexteram, ubi διακονικόν est, νότιον μέρος, sinistram βόρειον μέρος, nec non προθεσιν vocant. προθεσις demum mensa est ubi sacra dona in missa consecranda προτίθηται primo proponuntur, et ante missae principium a sacerdote et diacono praeparata ad offeritorium usque reponuntur. hinc ei quoque προθεσις nomen.

ibid. τὰ ἅγια] intellige δῶρα, panem et vinum.

ib. v. 19. μανδύας regium pallium est, et si mavis chlamys; nisi quod chlamys brevior, et humero dextro fibula vel nodo necteretur, mandyas longior, ad pectus collique radicem anteriorem. totus Phrygionis opera ramis circulisque aureis, in quibus aquilae bicipites eodem auro extuberantes, depictus est.

ib. v. 20. τὸν σταυρόν] virgam nimirum auream, in cuius summitate crux aurea gemmis ornata, vulgo δικαρίσιον; de quo superius.

ib. v. 22. γάρθηκα] ferulam, virgam leviolem, quam memorat Simeon Thessalonicensis c. 6 nota et relatæ.

p. 93 v. 22. τάξιν ἐκκλησιαστικὴν, ἣν καλοῦσι τοῦ δὲ ποτε. *ordinem ecclesiasticum, quem ipsius vocant.* perperam, sed correxit Iunius errorem ex alio codice. legendum enim τοῦ δεσποτάτου, ut habet Ioannes Cantacuzenus in sua historia l. 1 de bellis inter Andronicum avum et nepotem; ubi ritum inaugurandi imperatoris describit. cod. Bavar. δεσποτάτου, recte, si unicum sigma demas. sensus est: imperator tenet tunc (nimirum in illa processione) locum *deputati.* numeratur autem officium deputati a curpalata inter officia magnae ecclesiae in catalogo officialium eiusdem aulae, c. 1.

ibid. simulatque summum imperium quivis accipiebat imperator, ait Zosimus, amictus ei sacerdotalis a pontificibus offerebatur, et continuo pontificis maximi titulum usurpabat; tantaque erat inter imperatoriam et pontificiam dignitatem connexio ut sine hac illa consistere nequiret, ac in eum subditi conspirare impellerentur audacius, quem patria religione consecratum non contemplarentur; quem vero illa sublato suspicerent, tanta simul auctoritate pollentem venerabantur ut eo quosvis magistratus assereret inferiores, et ex eius nutu voluntateque res publicae privatae, belli pacis, externae domesticae cunctae penderent; quae causa fuit ut inter Christianos imperatores primi, Constantinus Constantius Valentinianus Valens et alii ad Gratianum usque, pontificis maximi titulum stolamque non fuerint aversati. hinc illud Ambrosii de Christianis principibus etiam intra Christianae religionis terminos ambitione motis dictum: *vulgo dici quod imperatores sacerdotium magis optaverint quam imperium sacerdotes.* ubi tamen aucta religio umbratiles etiam superstitionis titulos eliminavit e palatio, ac sincera mentis delectio falsas aut vanas repudiavit appellationes, inter ultimos ecclesiae ministros locum reperire ac eorum munus quoddam in ecclesia obire fuit illis in pretio; unde ortum puto ut antiquas ehlamydes posteriores imperii successores in mandyas, lectorum pallia, converterent, deputatorum in ecclesia gererent officium, et viam in solenni sacrorum donorum ad altare deportatione clericis et sacerdotibus sternerent; ac demum ecclesia religiosam huiusmodi demissionem compensatura, tus nonnunquam in altaribus accendendi, trisulco cereo benedictionem subditis impertiendi sacrosque sermones ad proceres et populum habendi contulerit eam potestatem, quam ab iniustae vel sacrilegae usurpationis crimine reor vindicatam nota in huiusce auctoris nostri caput 14 ad p. 76 v. 20. quam si quis condemnandam pervicacius expetat, reos simul agat necesse est Christianissimos reges in primores canonicos a pluribus ecclesiasticis collegiis allectos, eosdemque ac supremos alios saeculi principes, qui munium aliquid ecclesiasticorum praesumant ac in privilegiorum partem rem deputent.

p. 94 v. 1. προηγείται τῆς εἰσόδου πάσης] *praecedit per ingressum totum.* inscite. potius *praecedit totam supplicationem, prius est in processione.* Cantacuzenus ἡγείται.

ib. v. 6. forsitan pro ἄλλα legendum ἐπιπλά. sic enim Cantacuzenus: ἐπιπλά τε καὶ σκεύη τῶν ἱερῶν καὶ αὐτὰ ἀγιώτατα ἐπιφερόμενοι.

ibid. σκεύη δὲ τε ἄλλα] in liturgiae ingressu maiore, sacro procedendi ritu, lectores subdiaconi diaconi et sacerdotes ordine progrediuntur: pontifex si celebret, nusquam. sed redeuntes in sacris valvis excipit. lectores et illis permixti deputati et subdiaconi cereos accensos praefecerunt vel flabella, diaconi turibula, penultimus tamen pontificis pallium

decenter complicatum, postremus, qui prior dignitate, panem sacrum disco superpositum ac velatum capiti superimpositum, gestant. primus sacerdotum calicem vino mixtum, ulli sacrum lanceam, sacrum spongiam, stellas, calices vacuos vel pro populi sacris participantis necessitate plenos deferunt. lanceae sunt sacra vasa, quae hic tenere leguntur. tractat abunde de istis Eucharologium ac Simeonis Thessalonicensis opere de templo et missa nuper a nobis edito.

ib. v. 7. περιελθόντες] a prothesi, de qua supra, ad ecclesiae portam exteriorem, et ab ea ad medias sacrasque altaris fores procedunt.

ib. v. 10. τὸν πατριάρχην ἰστάμενον] dona sacra missaeque secum celebrantes, sacerdotes videlicet et ministros, excepturum.

ib. v. 17. οὐδὲ πρωτοψάλτην] recensetur tamen inter ecclesiasticos officiales c. 1.

p. 96 v. 13. ὡς περ καὶ οἱ ἱερεῖς] hoc est, ambas species panis et vini separatim accipit. sacerdotum more, relicta plebe panem vino intinctum, sacerdotis manu, in cochleari λαβύς vocato, in communionem sumentes.

ib. v. 17. de antidoro iam supra ad p. 48 v. 20. eleganter describitur a Simeone Thessalonicensi in libello de templo. *posthaec sacris a prothesi ablati, diacono quidem disco super caput, sacerdotibus autem manibus calices tenentibus, ipse gratis actis et manibus lotis egreditur, quodque vocatur ἀντιδώρον in populum distribuit. quoniam enim episcopus Christum, ut docuimus, exprimit, ipsum et sacrificavit et participavit et sacralis viris impertivit. sanctificationem autem participare opus est populum, quanta quidem a precibus et tremendo sacrificio intellectuali modo fidelibus communicata est. et quoniam per vestes quaedam, ut quae corpus contexerint, sanctificationem accipere oportet, per ἀντιδώρον id fit. est autem sanctificatus panis in prothesi repositus, ex quo mediam excerptum ad sacrificium offertur. hic postea ut lanceola signatus, et divinis verbis super se factis, loco donorum tremendorum, videlicet iis qui non communicarunt, dispertitur. quod episcopus ubi fecit et populo bene precatus est, sinem missae imponit.*

ibid. ἀντιδώρον panis benedictus, ἀντὶ τῶν ἁγίων δώρων, communionis vive in ecclesia sumptus, de quo Balsamon in can. 2 Antiochenum: ἐπενοήθη, ὡς ἴσκειν, ἡ τοῦ ἀντιδώρου διάδοσις ὡστε πῖσαν ἀνάγκην ἔχειν καὶ αὐτοῦ τοῦ μὴ δυναμένου μεταλαβεῖν τῶν ἁγίων καὶ ζωοποιῶν υἰστηρίων προσηκαρτερίων μέχρι τέλους τῆς θείας ἱεροτελειότητος καὶ ἐκ χειρὸς ἱερατικῆς λαμβάνειν αὐτό εἰς ἁγιασμόν. en eur ἁγίασμα vocet auctor, quod nimirum sumentibus sanctificationem operetur, quia prius sanctificationem accepit, quod ex eius mole oblata fuerit excerpta, quod sacras res attigerit ac precibus liturgicis semper adfuerit praesens. ritus quo distribuitur exhibetur in Eucharologia.

ib. v. 19. catechumena] scribitur etiam κατηχομενεῖα, locus in quo catechumeni rei divinae operam dabant. amplum ac spatiosum fuisse oportet.

ibid. nusquam pro catechumenorum mansionibus hic sumenda, sed pro locis verbo dei officisque ecclesiasticis audiendis ad templorum muros extractis. tales hodie videmus vel ad templorum naves, ut vocant, superne ac introrsum, vel foris prominentes porticus, in sublime erectas,

ex quibus in omne templi subiectum spatium prospectus habetur. inde viros uxoris cohabitantes depelli iubet canon 93 Trullanus: ἐν τῶν ἐν τοῖς σεβασμίοις οἴκοις κατηχομένων ἐξωθεῖσθαι προστάσσομεν. ne vero cum interprete Latino vel aliis loca catechumenis addicta intelligas, abunde docet in eundem canonem Scholiasta Balsamon. ac si sensus allati validius expetas argumentum, accipe. catechumenis sacris mysteriis adstare quondam nefas: en autem ut ἐν τῶν κατηχομένων ex his sublimioribus in ecclesiam prospectantibus ambulacris vel aedibus quaedam cum aliis mulier, sacris a Basilio factis, ut Amphilochius in eius vita auctor est, aderat, et diaconum Basilio ministrantem mutuis oculorum nutibus ad lasciviam provocabat, non erat itaque catechumenis sed fidelibus, maxime mulieribus, assignatus in ecclesia locus, quo, ut in mulierum capitibus propter angelos vela poni iubet apostolus, ita propter easdem inde prospectantes vela deinceps suspendi praecepit Basilius: βῆλά τε παραγοῆμα ἐπέλευσε κρεμασθῆναι ἐν τοῖς κατηχομένοις. an alia fuerint κατηχομενεῖα, catechumenorum ab his de quibus sermo propriae diversaeque sedes, quidam inquirunt. non abnuo. haec quae adhuc in templo S. Sophiae supersunt, fidelibus, cum sacris interessent, fuisse communia contendo; similiaque nonnullis in ecclesiis mulieribus etiam hodie preces in ecclesia facturis Graecia concedit.

p. 97 v. 1. δεσποίνης] imperatorum et despotarum coniugum appellatio est δέσποινα. de Monomachi pellice ad summum honoris gradum ab amante protracta scribit Zonaras: ἐτετίμητο δὲ ἡ γυνὴ σεβαστή, αὐτῆ πρώτῃ τῆς πρώτῃ βασιλείᾳ ἀπονεμηθείσης καὶ ἀξίας καὶ κλήσεως, καὶ ἀνομάζετο δέσποινα. δεσποίνης iterum insignia a Ioannis pellice, more reclamante, usurpata sugillat logotheta: ἐρώτων δὲ θήλειον ἠτάτο, μάλιστα δὲ τῆς ἐξ Ἰταλίας Μαρκεσίνης, ὡς καὶ πέδιλα ὑποδεχθῆναι κοκκοβαφῆ καὶ ἐφαστρίδας καὶ χαλινά, ἔπεσθαι τε πλείονας ἢ τῆ δεσποίνῃ. consule Nicetam Manuelis Comneni l. 1.

ib. v. 7. ἀπέρχονται εἰς τὸ καλάτιον] ducto nimirum triumpho, nulliusque pompae praetermisso apparatu, qualem describit Simocatta 8 10, Nicetas in Man. Comn. l. 3 et 5. triumphalis ingressus et processus coniugi Leontiae a Phoca delatos honores describit citatus Simocatta: ὑπὴν δὲ τῶ τυράννω γύναιον, Λεοντία ὄνομα αὐτῶ. ταύτῃ στέφανον βασιλεῖον περιτίθειν. ἐπει δὲ καὶ πομπαῖς εἰδίσται τοῖς αὐτοκράτορσι τὰς ὁμοζύγους ἀναγορεύειν, ἐπιφανῶς τιμήσας τὸ ἔθος ὁ τυράννος τὴν Λεοντίαν βασίλισσαν ἤξιον θριαμβεύειν. Irenes Leonis viduae triumphum splendidissimum commendat Cedrenus in filii Constantini vita.

ib. v. 8. πάντες πεζῇ] Cantacuzenum tamen imperatorem recenter coronatum equites omnes secuti sunt, l. 3 27: μετὰ δὲ τὴν εὐφημίαν ἔφιππος γενόμενος ὁ βασιλεύς, καὶ τῶν ἄλλων πάντων ἐπομένων ἐφ' ἵπποις, ὅσοι ἦσαν.

ib. v. 12. pro σχαιώματα lego χαιώματα. et τούβια seu τουβία omnino refinenda sunt, nec mutanda in τουφία. inepte Iunius parvos tubos seu tubulos interpretatur. idem circa χαιώματα iterum arabizat.

p. 98. v. 5. imago S. Georgii in palatio erat circa sacellum P 257 virginis Nicopoeae, ut ex supra dictis constat, c. 11, et hoc libro c. 6.

ibid. Cantacuzenus Thessalonicae, ut modo relatum est, cum suis πρὸς τὸν ναὸν τοῦ μεγαλομάρτυρος ἐγένετο Γεωργίου τοῦ Παλαιονοαστρίτου προσκαγορευόμενον, καὶ τὴν προσκύνησιν ἀπεδίδον, ut felici-

bus eius auspiciis coronam sumpsisse videretur, subditur, quod hic tacuit Codinus, imperatorem officia dignitatesque coronationis ritu peracto contulisse: καί τιαι τοῖς ἐκ τῆς Λατινικῆς στρατιᾶς τὴν καβαλαρίων παρτίχη τιμήν, πάντα ἐπ' αὐτοῖς τὰ εἰδισμένα πρόκτων. idem praestitit accepta corona Ioannes Andronici filius: ἐν τῇ ἑορτῇ δὲ καὶ τῶν τῆς σιγαλήτου πλὴν ὀλίγων ἀξιομάτων πόντες ἔτυχον, ὡς ἂν ἕκαστος παρὰ βασιλίδος καὶ πατριάρχου καὶ τῆς βουλῆς ἄξιος ἐκρίθη. subiungit dignitates quae cuique collatae: at illae nihil ad rem. ita l. eiusdem c. 36.

ib. v. 7. κειμήνια] non fusilia, sed absque numero sparsa et coaceruatim effusa.

ib. v. 9. ἀρχοντόπουλα] *procerum filios* seu *iuvenes proceres*, et cum Cantacuzeno ἐπ' εὐγενεῖα λαμπρονομίους νέους hic interpretor, prout Cedrenus κομητόπουλα *iuvenes comites* scripsit in Constantiini Romani Lecapeni genero. ἀρχοντοπούλους cohortem ita dictam in Alexii exercitu fuisse docet Anna filia l. 7. at hi ἀρχοντόπουλοι nomine, non forsan ἀρχοντόπουλα sanguinis nobilitate. ἐκλεξάμενος λογάδας καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀρχοντοπούλους λεγομένους. et infra: πίπτουσι τῶν ἀρχοντοπούλων ὡσεὶ τριακόσιοι.

ib. v. 22. ἐκ γένους τις τοῦ βασιλέως] Cantacuzenus mensae suae ministros fecit esse uxoris fratres l. 3 c. 27: ἐκείθεν δὲ εἰς τὰ βασίλεια ἐπακλιθὼν ἅμα βασιλίδι τῇ γαμετῇ λαμπρῶς ἐστίαστο, πάντων παρισταμένων κατὰ τὰ νουμισμένα βασίλειον. ὑπηρετοῦντο δὲ αὐτοῖς τοῖς τῆν ἐστίασιν οἱ τε τῆς βασιλίδος ἀδελφοὶ Ἰωάννης καὶ Μανουὴλ καὶ ὁ τοῦ βασιλέως ἀνεψιὸς ὁ Ἄγγελος Ἰωάννης.

p. 99 v. 4. omnino legendum ἐν τῇ εὐωχῆσει, non ἐν τῇ εὐλόγησει, quia εὐλόγησις nihil penitus ad rem facit, at multum εὐώχησις. dicit enim imperatorem inter epulandum ferre coronam suam, si prius coronatus fuerit, et sedere in loco eminentiore, hoc est in anabathra seu tabulato editiore, prout die coronationis sedere consuevit. Iunius prorsus flagitiose: *sciendum ferre imperatorem coronam suam in benedictione, si proposita est; sic autem sedere in anabathra, ut ante dictum est in coronatione. perperam plane.*

ib. v. 15. ῥομφαίαι] haec circa imperatorem ad honoris insigne etiam in acie delatae, vidit eas Alexius in adverso Bryennii exercitu erectas, mox eversis et capto imperatoris equo quem comitabantur, praeconis voce tyrannum et hostem interiisse proclamat. Anna l. 10: ὁρᾷ ὁ πατὴρ τὸν ἵπποκόμον τοῦ Βρυεννίου ἵππον ἐπισφρόμενον τῇ τε ἀλουρῶ ἱεριστῶδι κικλοσημένον καὶ κατάχρυσον τὰ φάλαρα ἔχοντα, καὶ δὴ καὶ τοὺς κατέχοντες τὰς ἐξ ἔθους τοῖς βασιλεῦσι παρατυπομένης ῥομφαίας ἐκείθεν αὐτῷ παραθέοντας. et infra: καταβάλλει μὲν τὸν ἵπποκόμον, συναφαιρῆται δὲ καὶ τὰς ῥομφαίας, καὶ λάθρα ὑπέβησι τοῦ στρατιώματος. ἐν τῷ ἀνωδύνῳ δὲ καταστὰς τὸν τε χρυσοφάλαρον ἐκείνον ἵππον ἐξέπιψε καὶ τὰς παρ' ἐκάτερα τοῦ βασιλικῆ σώματος στρεφομένας ῥομφαίας.

Porro imperatores in sua inauguratione etiam alios, si occasio offerretur, dignitatibus honestabant novisque titulis condecorabant: nam cum Ioannes Andronici Iunioris filius coronaretur, omnes ferme proceres, ut quemque imperatrix patriarcha et concilium esse dignum iudicaret, dignitates adepti sunt. et Isaacius quidem Asanes panhypersebastus declaratus est, Apocaucus magnus dux, Chinnus magnus stra-

topedarcha. *Andronicus Palaeologus Apocauci gener etiam ipse magnus stratopedarcha designatur, Gabalas protosebastus, et ita alii omnes, eorum suffragiis de quibus supra diximus. patriarcha quia gradum permutare non poterat, habitu se augustiorem fecit, et in subscriptionibus colore caeruleo est usus; flammeumque seu tegmen capitis, quod antea patriarchas, si de monachis non essent, album ferre mos erat, ipse auro illustravit, servatoris nostri et illibatae eius genitricis deiparae ac Ioannis baptistae depictis in eo iconibus. Cantacuzenus § 36. ita ad ambitionem tegendam argumenta pietatis imagines assumi debuerunt.*

Ambitiosior adhuc Bulgariae archiepiscopus, qui teste Georgio Logotheta in Chronico τὸ βασιλικὸν περιετῆσι σχῆμα καὶ διάδημα, ὡς ἔφρασκεν αὐτόνομος ἂν καὶ μηδενὶ εὐθύνας ὀφείλων διδόναι, καὶ διὰ τοῦτο ἔχειν ἐξουσίαν βασιλέα στέφειν. vide novellam 131 Iustiniani imperatoris.

Cum Ioannes Cantacuzenus Didymotichi imperator initiaretur, ipsemet primo vestem imperatoriam induit, deinde in conspectu omnium pedes crepidis purpureis exornat; quarum dexteram ei sanguine proximi, sinistram ex conducticiis Latinis nobilitate et splendore generis primi inducunt. imperialem autem tiaram ante immaculatae virginis dei matris imaginem humi positam manu sua tollens ipse capiti suo imponit. Cantacuz. § 27. ubi observa morem ponendi humi coronam, ut insinuetur humilitas, et ante imaginem b. virginis, ut ostendatur imperatoris in sanctos pietas.

Iterum coronatus est idem Cantacuzenus Adrianopoli, prout ipsemet his verbis exponit § 92: iam vero placuit etiam imperatorum more coronari, quandoquidem et patriarcha Hierosolymorum et episcopi complures coram adessent. cumque mandasset artificibus ut coronam et aliis ut alia ad eam celebritatem caeremoniamque accommodata conficerent, paratis omnibus a Lazaro patriarcha Hierosolymitano, mense Maio, quando Constantini magni et Helenae matris eius, apostolis comparandorum, memoria colitur, corona induitur. coronat autem et ipse, ut mos tenebat, Irenen coniugem suam; omniaque solitis ritibus, quam maxime fieri potuit, peracta sunt. nam et argentea atque aurea numismata spargebantur, convivia poculorumque invitationes ad dies plurimos frequentabantur. tertio demum coronatus est Cpoli in Blachernis deiparae virginis templo, prout ipse fuse exponit § 4.

Ad finem huius capitis de coronatione imperatoris accipe ex Petro Damiano l. 1 ep. 17 hunc morem in coronatione observari consuetum, quem a Codino omissum mirarer, nisi scirem ei non fuisse propositum omnia in literas referre. ita ergo Damianus: apud

P 258 Graecos haec teneri consuetudo perhibetur, ut cum imperator quis in dignitate creatur, mox ut imperialibus fuerit infulis redimitus, coronae simul ac sceptri gloria decoratus, cum denique procerum vallatur obsequiis, cum excipitur modulantibus psallentium choris, quidam sibi praesto fit obviis, qui videlicet una manu vasculum plenum mortuorum

ossibus ac pulveribus offerat, in alia vero stuppam lini subtiliter pexam ac pilis pensilibus molliter demolitam, cui protinus ignis adhibetur, et repente in ictu oculi flamma subito vorante consumitur, ut in altero debeat considerare quod est, in altero valeat videre quod habet, in cineribus siquidem se cinerem recognoscit; in stuppa iam colligit in die iudicii quam subito mundus ardebit; quatenus, dum se simulac sua tam vana, tam flocci pendenda considerat, de imperialis culminis ascenso fastigio nullatenus insolescat; et dum possessor atque possessio subiucere communi omnium casui non ambigitur, iam quasi de singulari dignitatis apice, qui ad summa prosectus est, non infletur. pulchrum ergo mundanae condicionis ordinem homo consideret, et dum suis usibus omnia cernit attribui, non sibi sed suo referat gratias conditori; lenocinantem mundi gloriam sub iudicii sui calcibus deprimat, virorem carnis aridum iam pulverem credat, diem suae vocationis tanquam speculum suis obtutibus anteponat, districtum ultimae discussionis iudicium contremiscat, quatenus, dum nunc creatoris sui legibus subditur, qui inter creaturas, quae terrenae sunt, videtur insignis, in caelesti quoque gloria veraciter sit sublimis. et huc tendebat quoque acacia, quam imperator altera manu ferre solebat, de qua iam saepius dictum. est autem akacia ad verbum *innocentia* et *Acacius Innocentius*, ut suo loco notavimus.

C A P U T XIII.

p. 100 v. 1. τὰ οἰκεία] dignoscantur c. 4 huius operis.

ib. v. 4. διβολέα πέδιλα *duplicis coloris calceamenta*, vel hinc apparet vocabulum διβολέα spectare ad duplicem colorem. (haec c. 3. GOAR.) ex voce πέδιλα natum est πεδούλιον, et Latinis quoque *pedulis*. interpres Iuvenalis Sat 1: *pedules novos in braccis, quos pedornes dicunt*.

ib. v. 8. ὑπόψηφον] proprio qui ad aliquod munus electus est et deputatus, nondum tamen impositum habet vel a superiore commissum. sic electus ad episcopatum, nondum tamen ordinatus, ὑπόψηφος est. Eucherologium: προσφίρεται ὁ ὑποψήφιος (ita legit) ὑπὸ τῶν κληρικῶν αὐτοῦ, ut consecratur.

ib. v. 15. ἀσπάζεται πόδα] vide dicta in nota ad. p. 92 v. 9.

ib. v. 17. καμάρας μικράς τέσσαρας] despotoe corona solus circulus est frontem ambiens, quem gemini hemicycli superne in crucem acti exornant. radix unius in fronte est et in occipite, supra utramque aurem alterius: ita quattuor fornices exurgunt: καμάρα enim hemicycli pars est media imperii Francorum successor dolphinus coronam gestat duobus istiusmodi hemicyclis in crucem transversis insignem et καμάρας μικράς τέσσαρας ἔχουσαν. consule Marcum Vulsonium in scientia Heroica.

ib. v. 19. ἔμπροσθεν μόνον] hemicycli nimirum partem mediam circulo in fronte prominentem.

ib. v. 20. stemmatogyrium, a stemmate scilicet et gyris, quibus constabat. Iunius *gyratam coronam* vocat.

ibid. coronariae cuiusvis machinae circulus planus solet esse basis, quae κύκλος vel γῦρος nuncupanda. circulus ille eodem opere conflatus, parque conspiciendo in imperatoris praeclariori stemmate, στεμματογύριον est, quasi nudus, solo semifornice adiuncto, stemmatis circulus: στέμμα vero praecipuum est imperatoris insigne. infera eius ora στεμματογυρία vallatur. parte fronti superposita germinant semicirculi duo, in ima quam in supra parte, qua declinant ad latus, coniunctiones. στεμματογυριον aequae ac prominentes semicirculi ex metallo fabrilique opere videntur confecti; velantque pileum, at non supra aures, vel spatio quo dissident ab invicem, ubi pileus, sicut et ipsi cum circulo inferiore, lapillis gemisque coruscat. paene me fugerat explicanda pilei forma rotunda, verum ad latera nonnihil latior, ob conspectum lapidem in eius vertice insignem adeo ut verticis decus omne quantumvis exiguum ab illo moderni Graeci στέμμα denominent, quasi fuerit στέμματος ipsius στέμμα. percipe ex istis logothetae verba: τὰ μὲν ἐρονθρὰ πέλιδι ἀπεβάλετο καὶ τὴν περιμέτρην πυραμίδα, εἰς ἣν καὶ λίθος ὑπερκάθηται κόκκινος, ἃ βασιλικὰ σύμβολα. Cantacuzeni quoque 1 3: εἰσιῶν τοῦ οὐλίσκου τὴν θύραν ἐκ μαρμάρων οὕσαν τὴν φλιὰν ἡρμοσμένην συμβέβηκε τὸν ἐπὶ τῆς κερφαλῆς λίθον τῷ μαρμάρῳ προσεραρχθῆναι.

p. 101 v. 7. τὰ γὰρ παλαιὰ ζητεῖται] nec immerito: vix enim sub favillis exiguus ardebat primaevi decoris igniculus, despotaque Sebastocratori et utroque Caesari praelato, nonnisi nominis et insignium erat huic postremo dignitas. insignia vero haec ultimis temporibus adeo rara supererant ut vere apud Nicetam Isaacii Angeli l. 2 Conradus Caesar exprobrat, εἰς μόνον τὸ μὴ τοῖς πόλλοις ὁμόχρωμον ὑπόδημα τοῦ ποδὸς τὸ τῶν Καισάρων παράσημον καταλήξει. vetustiora Caesarum insignia legimus apud Theophanem: τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ Χριστοφόρον καὶ Νικηφόρον προεβάλετο Καίσαρας, τοῦ πατριάρχου ποιήσαντος εὐχὴν, καὶ τοῦ βασιλέως ἐπιθέντος αὐτοῖς τὰς τε χλαίνας καὶ τὰ Καισαρῖκα περικεφάλαια. ὡσαύτως καὶ Νικήταν τὸν ἑσχατὸν ἀδελφὸν αὐτῶν ποιήσας νοβελίσσιμον, ἐπέθηκεν αὐτῷ χλαῖναν χρυσοῦν καὶ τὸν στέφανον. καὶ οὕτω προῆλθον εἰπόντες βασιλεῖς ὑπατείαν, τριμείσια καὶ σιμείσια καὶ νομίματα καινούργια, ἕως τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Nobilissimi, de quo locutus est Theophanes, antiquata iam erat Codini tempore memoria. ad Caesarem redeat sermo, quem imperatori assedissee refert Theophanes: Βασιλίσκου τὸν Ἀρματίου υἱὸν προβάλλεται ὁ Ζήνων Καίσαρα· καὶ συνεκάθισεν αὐτῷ ἐν τῷ εἴσω, καὶ ἐτίμα τοὺς ἡμιόγους σὺν τῷ βασιλεῖ, eo quod in Circo perageretur eius promotio, ἐν τῷ σήσω, in sessione, alibi κἀδισμα τοῦ ἵπποδρομίου vocato c. 17 nota ad p. 90 v. 20. Bardam Caesarem creatum nummos in populum sparsisse scribit Leo Grammaticus in Michaele Theophili: προβάλλεται Μιχαὴλ Βάρδαν θεῖον αὐτοῦ Καίσαρα, ὃς ἐπὶ ἄρματος ἐποχηθεὶς ἔδωκεν ὑπατίαν τῇ μέσῃ. scribitur idem συναθεσθεὶς τῷ βασιλεῖ, ac pertransiens a caeteris assurgentibus praecipuo honore cultus. Βάρδα δὲ τοῦ Καίσαρος ἐν τῇ προελεύσει διερχομένον μετὰ σκαραμαγγίου ὀξέως, εἰς τὸ ὠρολόγιον καθεζόμενος Σαμανὸς οὐκ ἐπηγέθη τιμῆσαι αὐτόν· τοῦτον ἰδὼν ὁ Καίσαρ ἐθυμῶθη λίαν.

ib. v. 8. de Manuele et Ioanne uxoris suae fratribus ipsemet Cantacuzenus 45. ibidem de filiis suis idem. Manuel Asanes aliquoties etiam a Cantacuzeno appellatur despota.

ib. v. 10. διὰ λίθων ἡεράνεων] quia color ille ἡεράνεος subviridis, de quo c. 3, Caesaris est insigne, περιβάλου, dicebant illi Bardae Caesari apud Leonem citatum, τὸν χρυσοπέρικόν σου χιτωνίσκον. ὁξέν modo dixit: at ille color ἡεράνεος inter caeruleum et viridem medius est. Nicetas γεράνεον scribit Isaaci Angeli l. 1: ἡεράνησαν παρὰ τῶν βαρβάρων αἱ κατοῦναι πάσαι καὶ τὰ χρυσοῦφῃ ῥούχα τοῦ Καίσαρος, τὰ μετὰ τῶν γερανίων χρωμάτων σεσημειωμένα.

ib. v. 12. εἰς τοὺς αὐτῶν οἴκους] miror ad proprias domos, non ad ecclesiam, preces pro imposita dignitate, quo fausta reipublicae felixque evaderet, suscepturos Caesarem et sebastocratora deductos auctorem scripsisse. tanta namque religione imposita sibi munia subibant aulici CP, ut illa nonnisi praevia episcopi vel patriarchae benedictione auspicarentur. hinc euchologicae orationes ἐπὶ προχειρίσει Καίσαρος, ναβελισσίμου, κοροκαλάτου, ac ἐπὶ προαγωγῇ ἀρχόντων ἤτοι πατριάρχων, alia. hinc iterum videas apud Cedrenum in Constantino Leonis F patricii dignitate provectum quendam confestim κατελθόντα, ὡς ἔθος, λαβεῖν εὐχὴν. sed et superiores magistratus aliis subditis nullam conferebant potestatem quin eam cruce facta committerent. inde τοῦ σφραγίσω verbi novam percipies significantiam, qua tibi saecularis magistratus cruce facta designatur institutio. Blastos τοῦ στοιχείου K c. 32: τοὺς συνηγόρους φησὶν ἢ πρὸς νεαρὰ τοῦ βασιλέως Λέοντος τοὺς ἐν πολιτικοῖς τεταγμένους δικαστηρίοις καὶ ὑπὸ περιμικηρίοις ὄντας καὶ ὑπὸ κοσμητῶν ἀρχόντων σφραγισμένους. eadem quoque voce monasterii praefecti denotat institutionem Germani patriarchae decretum Iuris GR l. 3 p. 234: τοὺς ἡγουμένους δὲ οὓς ὁ μητροπολίτης προχειρίσατο εἰς τὰ μοναστήρια, ἔξεσται σοι παρασεῖλαι, καὶ ἀνθετέρους σφραγίσαι, εἰ μὴ πως ἄριστοι σοι δοκῶσιν οἱ προσφραγισμένοι. ἡγουμένου σφραγίδα legis p. sqq. tum sparsim in eodem opere.

C A P U T XIV.

ib. v. 16. **T**itulus Iunii est περὶ χειροτονίας. est autem *chirotoniae* vocabulum, ut et τὸ χειροτονεῖν et χειροτονεῖσθαι, homonymum, significans interdum ipsam designationem electionem et renuntiationem, aliquando consecrationem ordinationem initiationem et sacram inaugurationem. quare videndum quem sensum hoc vel illo loco dictiones istae ferant. errat ergo Iunius, cum ista verba Codini c. 20, χειροτονεῖται δὲ ὁ πατριάρχης ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας, sic reddit: designatur vero patriarcha a metropolitano Heracleae. imo consecratur, ordinatur, et ut sic dicam, inauguratur: nam designatio seu electio patriarchae Cpolitani non erat episcopi Heracleensis. aut si et huius, nonnisi ut partis unius, quandoquidem ad patriarchae electionem plures conveniebant, ut docet nos hic Codinus. ab Heracleensi episcopo patriarcham consecrari consuevisse testis est etiam Zonaras in imperio Constantini filii Leonis fol. 156, qui Heracleensis cum imperatorem offendisset, Polyeuctum patriarcham

consecravit episcopus Caesariensis. ὃς παρὰ τοῦ Καισαρείας κειροτόνητο. ubi male interpres Wolfius: a [Caesariensi episcopo electus. non electus sed consecratus est: iam antea enim fuerat electus, καὶ προχειρίσθη πατριάρχης Πολύευκτος μοναχός. male etiam Crusius in historia patriarchica Malaxi l. 2 Turcograeciae p. 131: ἐχειροτόνησεν αὐτὸν ὁ Ἡρακλείας πατριάρχην. declaravit ipsum *Heracleensis patriarcham*. imo consecravit, ordinavit, initiavit. pulchre Zonaras ad can. 1 Apost.: νῦν μὲν χειροτονία καλεῖται ἡ τῆς καθιερώσεως τοῦ ἱεραῖου λαχόντος τελεσιουργία τῶν εὐχῶν καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπίκλησις ἀπὸ τοῦ τὸν ἀρχιερέα τεινεῖν τὴν χεῖρα εὐλογοῦντα τὸν χειροτονοῦμενον· πάλαι δὲ καὶ αὐτὴ ἡ ψῆφος χειροτονία ὠνόμαστο.

Errat iterum Iunius cum verba ista, ἐν δὲ τῷ τῆς αὐτοῦ χειροτονίας καιρῷ ἔρχεται μὲν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν, more Calviniano detorquet in solam (veluti ministri alicuius) designationem, ita vertens: *quo autem eligendus est tempore*. minime vero, sed quo tempore *ordinandus et consecrandus est patriarcha*; seu *tempore ordinationis et consecrationis appetente, venit imperator ad sanctam Sophiam*.

p. 102 v. 4. Cantacuzenus 4 37: *divina S. spiritus gratia invocata, tres in patriarcham eligunt, Philotheum Heracleae, Macarium Philadelphiae episcopos, et privatum adhuc Nicolavum Cabasilam; electorumque nomina imperatori scripta mittunt, qui Philotheum maluit; et is non diu post, legitimis omnibus servatis, patriarcha consecratus ecclesiam aliquamdiu administravit*. olim imperator arbitrato suo, solus, sine episcoporum suffragiis, patriarcham designabat; quod contra canones factum esse fatetur Cantacuzenus 4 37, ubi episcopis potestatem facit ut more veteri tres nominent, ex quibus ipse postea eum qui magis arriserit caeteris praeferat.

Postquam Graeci a communione sedis apostolicae seiuncti omnem potestatem, etiam ecclesiasticam, in suos imperatores transtulerunt, non defuerunt certe imperatores partibus sibi delatis, sed qua potestate patriarchas ponebant, eadem eosdem iterum deponebant, et si liberet, depositos reponebant. omnia historico-rum volumina plena sunt exemplis, praecipue Cedreni Zonarae Glycae Constantini Manassae, Nicephori Gregorae, Cantacuzeni; Turcasque suos successores ipsis factis suis edocuerunt quomodo ipsi itidem cum patriarchis agere deberent. certe Mahometes sultanus, qui Cpolim sub suum iugum misit, vix alio ritu Gennadium Scholarium creavit quam hic a Codino describitur: *nam suis manibus δεκανίκιον seu δικανίκιον, pastorale pedum, magni pretii dedit, baculum nempe argenteum inauratum, artificiose factum. dedit et equum bonum et certam aureorum summam; his verbis additis: quod faustum ac felix sit, esto patriarcha; et utere nostra amicitia in quibus rebus voles, habens omnia iura privilegiaque, sicuti superiores ante te patriarchae habuerunt. habe quoque templum sanctorum apostolorum*

*domicilii loco. ita id tunc accepit, et patriarchicam ibi sedem collocavit, ut est in historia politica l. 1 Turcograec. p. 15. verum haec benevolentia sultanorum in patriarchas non diu duravit. nam sub isto ipso Mahomete patriarchae novem exstiterunt, et praeter Genadium, qui sponte cessit, vix ullus fuit quem calumniatores de solio non deiecerint vel deiciendum per Bassas Turcicos curarint, introducto etiam duorum milium florenorum *bescesio*, quod patriarcha recens electus pendebat, et annuo tributo totidem milium, cui *charatzio* nomen erat.*

Postea etiam usque ad haec nostra tempora vix unquam pax schismaticis cum schismatico patriarcha fuit. semper suppullularunt aemulationes invidiae et occultae machinae ad huius vel illius exitium; ut mihi videatur non sine consilio divino edita esse in Turcograecia historia politica et ecclesiastica seu patriarchica rerum Cpolitianarum, ex qua perspicue elucet schismaticos non modo cum supremo catholicae ecclesiae capite per caritatem coniunctos non esse, quod per se liquet, sed nec inter se, cum sub gravissima infidelium servitute mutuo sese miris cuniculis infestent, et modo hunc modo illum in patriarchalem thronum Turcarum ope sublevant. valet nimirum hic illud: qui pote, plus urget.

Phranzes Chronici 3 19 ferme accuratius morem declarandi patriarcham ab imperatore describit quam Codinus.

p. 102 v. 7. ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τούτων] ad trium electorum tertium in patriarcham nominandum non ita coartata imperatoris libertas, quin omnis episcoporum suffragiis eum quem vellet, consuetudine permittente, designare poterit. Blastares τοῦ Κ στοιχείου c. 32: τῶν γὰρ κανόνων τῶν τὰς ἐπισκοπῶν ψήφους τοῖς ἐπισκόποις τοῖς ἐπαρχίας ἀνατιθέντων, ἀγορεύει δὲ μηδὲν τούτων ἐξίνα κοινωνεῖν κελουμένων, οἱ βασιλεὺς καὶ τῆς ψήφου τῶν ἐπισκοπῶν χωρὶς καὶ πατριάρχης καὶ ἐπισκόπους προβάλλονται. διὰ τοῦν τοῦτο, ὡς εἶπαι, ἐπὶ τῷ βασιλεὶ Μ-χαὴλ τοῦ Δούκα ὁ μητροπολίτης ἐκείνος Σίδης τὰ τῆς βασιλείας φησὶ καὶ ὁ Νεοκαισαρείας τὰ τῆς πόλεως ἀνεγράφατο, καὶ ἐφ' ἡμῶν ὁ Κεζίκου Νάτων τὴν τε ἀπογραφὴν καὶ τὰς τοῦ δημοσίου ἀπάσης ἐπιγραφὰς δουλείας. sane operas episcoporum aequae ac electionem imperatoris dispositioni subiectas adulate supra modum calamo scribit Blastares. de CP patriarcharum electione et inauguratione docte praecclareque illustrissimus episcopus Vabrensis eo praesule digno Ἀρχιερατικῷ. de trium electione facienda accuratorem habet narrationem p. 481 et 494.

ib. v. 15. μήνυμα nonnunquam *vadimodium* dictum, aliquando principis *mandatum* sive *rescriptum*, hic eiusdem *codicillos*, breve, nobis *brevet*, *πειράκιον* proprie vel *ψήφισμα* significat. datis enim regis diplomatibus collatas dignitates firmabant imperatores. Anna Alexiadae 2: ἐδίδου γὰρ μὴ τοῦ χρυσοβαύλλου τάχιον ἢ προσήκη καταπεμφθέντος αὐτῷ, ὃ τὴν τοῦ Καίσαρος ἀξίαν τοῦτω ἐχαρίζετο etc.

p. 103 v. 2. Θρόνον ἡγεμονίαν] honor et color qualis Caesari patriarchae tribuitur; ac eam forsitan ob rem eius proclamationi ac Caesari subtrahit, vido dicenda ad v. 15 et 494.

ib. v. 6. ἀνίστανται ἀμφοτέρω] mutuo nec non aequali honore ac colunt imperator et patriarcha; dumque sibi invicem assurgunt, pari sese

excellere dignitate profitentur. Cantacuzenus 1 5: οὐκ ἔθος βασιλεῦσιν ἐξανίστασθαι ἰδιωταῖς.

ib. v. 8. ἀπὸ τῶν ἀξιομάτων τις] aliud in aula CP dignitas, aliud officium, dignitatem voco, qua obtenta solus honor acquiritur, officium, quod ministeriis in principis vel publici bonum impenditur. quid praestitit imperio sebastocrator panhybersebastus Sebasius et tot alii, de quibus auctor saepius οὐκ ἐνεργεῖται vel ἀνεπίγνωστον scripsit, nisi ut delatos honores admitterent, regis acceptis corroderent aerarium, vani nominis appellatione gauderent? hos proprie ἀξιώματα et ἀξιοματικούς dictos reperies, alios ὀφφικιάλιας vel ἄρχοντας. Zonaras in Basilio et Constantino: παρερωρήθησαν ἔχειν ὃ ἂν ἕκαστος ἐξ ἐκείνων τυχρανοῦντος ἐλήφει, εἶτε ἐν ἀξιαῖς ἢν εἶτε ἐν ἀρχαῖς εἶτε μόντοι ἐν κτήσεσι. annua stipendia sive pensiones viris in dignitate constitutis colligo ex Comnenae l. 3 loco subobsuro, quo Germanorum imperatori ab Alexio promittuntur pacti iam inter eos acti ratione λόγαι τῶν δοθέντων εἰκοσι ἀξιομάτων virorum viginti dignitatibus praecellentium stipendia.

ib. v. 15. τοῦ πατριάρχου δικανικίου] nusquam sceptrā, sed pastores baculos sive peda gerunt ecclesiae pastores. δικανίμια vocant Graeci, eo quod et ipsi iustitiam in subditos exercent. πατερίσσαν benignius vocant hodierni. doctius ἀρχιερατικὴν ῥάβδον posuit Euchologium: εἶτα δίδωσιν αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς ἀρχιερατικὴν ῥάβδον, λέγων οὕτω πρὸς αὐτόν· λάβε τὴν ῥάβδον, ἵνα ποιμαίνης τὸ ἐμπροσθέν σου ποιμνίον τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῖς μὲν εὐπειθέσιν, ἔστω αὐτοῖς ὑπὸ σου βακτηρία καὶ ὑποστηρικμὸς, τοῖς δὲ ἀπειθεῦσιν καὶ εὐτραπήλοις χρῆσιν αὐτῇ ῥάβδῳ ἐπιστυπτικῇ, ῥάβδῳ παιδεύσεως.

ib. v. 21. πολυχρονίζουσι] ex hac consuetudine, ut recens instituto patriarchae πολυχρόνιον occinatur, de Copronymo narrat Theophanes: ἀνῆλθεν Κωνσταντῖνος ἐν τῷ ἄμβωνι, κρατῶν Κωνσταντῖνον μοναχὸν ἐπίσκοπον γενόμενον τοῦ Σύλαιου, καὶ ἐπευξάμενος ἔφη μεγάλη τῇ φωνῇ “Κωνσταντῖνον οἰκουμένην πατριάρχην πολλὰ τὰ ἔτη.”

p. 104 v. 5. ἀπέροχεται [πτότης] restituto in thronum, aequae ac primum instituto, Isaiiae patriarchae parem honorem exhibuit junior Andronicus, teste Cantacuzeno l. 1 c. ult.: καὶ πατριάρχην Ἡσαΐα δι’ αὐτὸν ἐγκληκτιμένῳ, ὅσον τε ὁ καιρὸς ἐδίδου εὐχαριστήσας, καὶ εἰς τὸ πατριαρχεῖον ἐφ’ ἵππον βασιλικῶς κηροσημένον ἀγαγῶν, ἐπανῆκεν αὐτῆς εἰς τὰ βασιλεία. Gennadium patriarcham recenter consecratum Mohammedus nomine secundus, primus Cpolis sibi subiectae infidelis tyrannus, μετακαλεσάμενος ἔνδον τῶν βασιλείων αὐτοῦ ἰδίαις χερσὶ δέδωκεν αὐτῷ δεκανίκιον (ita corruptius profertur) πολλοῦ ἄξιον, ἦτοι ῥάβδον ἀργυρᾶν, περικεχρυσωμένην, ἀραΐαν, καὶ ἵππον ἀγαθόν, καὶ μέρος χρυσίων ex Chronico Cp.

p. 104 v. 19. Iunius haec non vertit, sed penitus evertit. sciendum est quod alii sacerdotes summi electionem facientes obsignant bis. patriarcha designatur solum, quia ab imperatore facta designatio pro minore sigillo ducitur. corrige. sciendum est autem alios sacerdotes summos (hoc est episcopos, archiepiscopos etc.) eligi per duplex sigillum; hoc est per duplicia suffragia seu vota obsignata, seu per duplex scrutinium. τὴν μὲν πρώτην σφραγίδα καλοῦσι μικράν. primum sigillum vocant minus. primum sigillum, hoc est, ut iam plerique vocant, primum scrutinium, vocant minus. at vero patriarcham (Cpolitenum) per unum duntaxat sigillum, hoc est uno scrutinio, eligunt, eo quod πρόβλησις seu renuntiatio ab imperatore facta suppleat

vicem minoris sigilli. quod ait Iunius, primum illud sigillum seu scrutinium vocari *nominationem* vel *praesentationem*, secundum vero *collationem* sive *collaturam*, id minime dixisset, si ex iure didicisset quidnam ius nominandi, quid ius praesentandi et quid ius conferendi esset. nec hoc omittendum, in Turcograecia τὴν πρώτην P 261 καὶ δευτέραν σφραγίδα vocari τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον μῆνυμα, p. 108.

p. 104 v. 20. electionem deputationemque ad officium quodpiam, ut et germanam in illud institutionem, vocant ecclesiastici σφραγίδα, seu crucis signo vel fieri solitam vel firmatam. illa πρώτη καὶ μικρὰ σφραγίς, haec δεύτερα καὶ μεγάλη. quia vero non cruce signat imperator patriarcham, minor siquidem a minori benedicitur, eius electio virtute par est πρώτῃ σφραγίδι, nomen nihilominus non adipiscitur.

p. 105 v. 4. eodem modo quo patriarcha Cpolititanus tresque caeteri patriarchae, eligebatur archiepiscopus Achridis; quae quia patria Iustiniani imperatoris erat, ab eodem prima Iustiniana vocata est, magnis aucta privilegiis, qua ecclesiasticis qua politicis; quam ad archiepiscopatum evexit, eique subiecit omnes provinciales episcopos dioeceseos, Daciae et Mysiae secundae, Dardaniae, Praevalitanae et secundae Macedoniae. Gregoras l. 2: *olim Iustinianus imperator eam provinciam ex qua oriundus erat cum aliis multis rebus ornarat, tum primam Iustinianam appellaverat, atque etiam perpetua libertate donarat, eo tamen excepto, ne eius archiepiscopi Romanorum imperatores inungerent; quae praerogativa legibus aliis est concessa etc. regia sedes eorum (Bulgarorum) deinceps urbs ea esse cepit quam Iustinianus imperator archiepiscopus honore primaeque, ut diximus, Iustinianae nomine ornavit. post appellatione gentis illius vulgata locus ipse Bulgaria dictus est, et Bulgariae metropolis prima Iustiniana. vide Novellam 11 Iustiniani et ad eam scholia Cuiacii, et Novellam 131. alia Iustiniana nomine secunda fuit in Cypro insula, patria Theodorae uxoris, ut est apud Nicephorum 17 25 et 16 37, quanquam Procopius l. 4 de aedificiis Iustiniani affirmat Ulpianum, Dardaniae oppidum, secundam Iustinianam appellatum esse. tertia Iustiniana non est Chalcedon, ut inepte vertit Iunius, sed Carthago in Africa: neque enim Καρχηδών, ut in sua quoque editione habet Iunius, est Chalcedon, sed Carthago; quae Iustiniana dicta, quod Iustinianus imperator Carthaginem una cum Africa, pulsus Vandalis, Romano imperio restituerit. vide Novellam 131. alia Iustiniana nova exstat in Notitia Not. 8, et alia Notit. 28, ut notat Cuiacius ad Nov. 11.*

ib. v. 10. formula huius precationis inserta est l. 6 Iuris GR p. 441.

ib. v. 13. ἀρχιμωδοῦσαι] non amplius specum sed ovium caprarumve gregem Graeci vocant παρδαῖον; quae vox ad homines sociam ad invicem et pacatam vitam agentes translata aliam confestim producit, ἀρχιμωδοῦσαι τὴν nimirum, qui huiusmodi quietam solitariam ac sociam vitam in montibus et specubus terrae agentibus ducem se praebet ac rectorem. quo per-

specto non exigua oritur difficultas, quorum vel qualium sit dux ac rector archimandrites, an plurium vel paucorum monachorum (hi enim sunt, qui testante Basilio ἐν ὄρεσι καὶ ὀπαῖς τῆς γῆς habitant), an unius abbas vel multorum monasteriorum sit gubernator supremus, velut is qui nobis provincialis dicitur aut generalis. quam partem tenueris, nullum incurres deceptionis periculum: unius enim quandoque superiorem, plurium etiam nonnunquam significat monasteriorum praesidem. primi sensus allati argumentum est Eutychetis appellatio, quae in concilio Chalcedonensi et apud Theophanem archimandritae est, apud Theodorum presbyterum de Incarn. domini τοῦ ἡγουμένου: ὁ Εὐτυχής ὃς ἦν ἡγούμενος μοναστηρίου ἐνός, inquit. idem est igitur ἀρχιμανδριτης qui ἡγούμενος, unius solius monasterii abbas, pater, superior ac Rector. secundo tamen sensui non deest multiplex probatio, prima, quod privati monasterii superior non patiatur ob humilem nimis statum se ἀρχιμανδριτην vocari; secunda, quod eam tantum sustineant appellationem qui plura regunt iure supremo monasteria, vel qui saltem maiori praesunt monasterio cui plura subiciuntur μετόχεια, velut antiquis nostris abbatibus minores prioratus; tertia, quod in textu quem elucidamus interposita inter ἀρχιμανδριτας et καθηγουμένους πρωτοσυγκέλλων dignitate ab invicem longissime differre commonstrantur, imo particula exaggerans ἀλλά res omnino diversas indicare declarat. transit in auctoris nostri mentem illustrissimi praesulis Vabrensis opus vere pontificium eo loco quo τοῦ ἀρχιμανδριτου καὶ τοῦ ἐξάρχου καὶ τοῦ ἡγουμένου πρόβλησιν dat spectandam, certe non ut unius sed ut plurium, quorum ut una non est appellatio, ita nec unum officium fuisse temere putandum est. caeterum quem Cantacuzenus 1 32 et 33 τὸν τοῦ ἁγίου ὄρους πρῶτον sacri montis, ubi plura monasteria visuntur et ad quatuor milia monachorum degunt, praefectum vocat, alium esse non reor ab eo, de quo sermo, archimandrite.

ib. v. 13. memorat hic Curopalata protosyncellos. Iunius legit protosyngelos. vox composita, inquit, ex πρῶτος et σύγγελος, quod nomen est per syncopen dictum pro συνάγγελος, id est, ut hodie magis receptum est, coenobita. sed in eis coenobiis archimandritae sunt abbates seu patres, protosyngeli vero senes quique. si protosyncellus idem est quod coenobita, tunc omnis monachus cum aliis in monasterio
P 262 degens erit protosyncellus, quia omnis talis monachus est coenobita. at hoc inauditum est. deinde si protosyncelli sunt senes quique in suo ordine, ad quid opus habent propria ordinatione et chirotonia, ut archimandritae? nam ut quis sit senex aut senior in suo ordine, id non largitur electio et consecratio sed tempus et aetas.

Quis igitur protosyncellus et simplex syncellus? olim syncellus appellabatur is qui mortuo patriarchae successurus erat. testes Zonaras et Cedrenus in imperio Constantini Monomachi, quorum ille explicans quisnam apud Saracenos diceretur seriphus seu seriphes, ita scribit: οὗτος δ' ἐστὶ παρ' αὐτοῖς ὅπερ παρ' ἡμῶν πάλαι ἦν ὁ λεγόμενος σύγκελλος. ὡς γὰρ ὁ σύγκελλος τοῦ πατριάρχου θανόντος εἰς τὸν ἐκεῖνον τόπον ἀντικαθίστατο, οὕτω καὶ ὁ σερίφης τοῦ Χαλιφᾶ φθαρέντος τὸν τελευτήσαντα διαδέχεται. eadem Cedrenus. ubi notanda vox πάλαι, qua significant olim quidem hac notione nomen hoc usitatum fuisse, postea desiisse. sic Anastasius Germani patriarchae syncellus fuit, Cedren. in imp. Leonis Iconomachi p. 456. syncellus item fuit Stephanus frater Leonis impera-

toris, Cedren. p. 594, in locum Photii substitutus. syncellus quoque designatus est Theophylactus Romani Lacapeni filius a Nicolao patriarcha, etsi ei non successit, sed Stephanus Amaseae metropolitae, Cedr. in imp. Rom. Lac. p. 624. de Ioanne syncello lege Zonaram in imperio Theophili, ut et de Michaele syncello Cedrenum. idem Cedrenus mentionem facit protosyncelli in imperio Michaelis Stratiotici, satusque indicat eam de qua ibi loquitur dignitatem fuisse politicam, non ecclesiasticam, cum dicat penes illum fuisse reipublicae administrandae curam. τῷ πρωτοσυγκέλλῳ Λέοντι, inquit, προσελθόντες τὰ κοινὰ διοικοῦντι τῷ τότε.

Est autem syncellus quasi eiusdem cellae consors, et protosyncellus primus inter cellae consortes. res tandem in dignitatis nomen abiit, ut qui nec σύγκαπνοι nec σύγκελλοι essent, tales tamen appellarentur. sicut hodie multi habent eum titulum ut vocentur S. D. N. domestici, ita et syncelli patriarcharum tandem evaserunt illi qui forte nunquam in patriarchio habitaverant. huic postea dignitati agnatum est πρώτος, πρωτοσύγκελλος, ex solita nimirum ambitione qua simplicia vocabula τοῦ πρώτου convestire solent. invenerant olim Graeci titulum nobilissimi. res hic non stetit, ambitio πρωτοναβελίσσιμος esse voluit. nec hic, quamvis in longo nomine, finis: ut placet tibi ille in Iure Graeco-Romano l. 4 Νικήτας πρωτοναβελίσσιμο-ὑπέριστατος? quale monstrum tituli! erant Graecis πρόεδροι: titulus iste augendus fuit praescripto vocabulo πρώτου, πρωτοπρόεδροι, quod in Iure Graeco-Romano passim obvium est. etsi autem scriptura illa σύγγελος et πρωτοσύγγελος apud nonnullos scriptores reperitur, non dubito tamen vitiosam esse, germanamque illam σύγκελλος et πρωτοσύγκελλος, quia clarum est a *concella*, hoc est ab eadem *cella*, nomen descendere. hinc Wilhelmus Tyrius 14 12 *concellos* nominat. Emodius l. 1 epist. 5 vocat *cellulanos*, et quod Graecum magis exprimit, *concelluneos*. Heraclius imperator, ut est in quadam eius constitutione, quae exstat l. 2 Iuris Graeco-Romani, numerum *syncellorum* ad duos redegit. mirum vero Codinum *syncelli* seu *syncellorum* mentionem nullam fecisse, dum catalogum officialium magnae ecclesiae texeret, nisi quis dicat syncellorum appellationem non officii sed dignitatis fuisse.

ibid. qui primus omnium σύγκελλος ac ideo temporis ordine πρωτοσύγκελλος legitur, fuit Anastasius ille presbyter, cui referente Theophane, quam conceperat de fide perversam sententiam, publice pronuntiandam in ecclesiae conventu dedit Nestorius: ὁμιλίαν περὶ πίστεως ἐκδόσκειν τῷ ἱερωτῷ συγκέλλῳ. hic autem cum sublato e vivis Nestorio patriarchae dignitatem non exceperit, nihil aliud eo vivente adeptus quam ut esset convictus eius particeps, domus cellaeque consors, animae rebus in dubiis director, in arduis consiliarius, in secretis conscius, ac indivisus in prospera et adversa socius. hoc primum primi qui legitur syncelli nomen; haec ut vera nominis expressio, ita pariter officii finis et cognitio sincerior. Euagrius de ipso syncello 6 2: τοῦ Νεστορίου διάπυρος ἐραστής, ὃς καὶ συνκαθημὸς αὐτῷ γέγονεν πρὸς τὴν ἑπισκοπὴν ἀπειροῦντι. Socrates 7 32: συνῆν αὐτῷ Ἀναστάσιος πρεσβύτερος, ἀμα αὐτῷ ἐκ τῆς Ἀντιοχείας

σταλείς. τούτον διὰ τιμῆς εἶχε πολλῆς, καὶ ἐν τοῖς πράγμασι συμβόλιον ἔχρητο. presbytero deinceps huiusmodi in cibi cellae secretorum, vitae denique omnis societatem adscito, procedentibus annis factum est ut qui in ecclesiae coetu amicos, in palatio quoque notos allegerat, nullo, si quae forent, eius merita virtutesque ignorante, defuncto patriarcha in eius locum successor eligeretur; quique nomine syncelli vel dignitate penes patriarcham adhuc in vivis agentem, ceu eius sincerior *concellaneus*, insignis vixerat, idem post letum, ut in ecclesia thronum, ita κελλίον ipsum et secretius patriarchii penetrabile occuparet, videtur mos huiusmodi circa Leonis Isauri tempora invaluisse, de quo Cedrenus: εὗρεν οὖν ἐν τούτῳ σύμμαχον Ἀναστάσιον σύγκελλον τοῦ ἁγίου (Γερμανοῦ) συνταξάμενος αὐτῷ τὸν θρόνον διάδοχον γενέσθαι. invaluisse dixi, non primo morem institutum: iam enim sub Anastasio seniore Τιμοθέου ἀποθανόντος, scribit Theophanes, Ἰωάννην τὸν Καππαδόχην πρεσβύτερον καὶ σύγκελλον Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον προεχειρίζαντο. et sub Iustino pariter seniore Ἰωάννον ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως τελευτήσαντος Ἐπιφάνιος πρεσβύτερος τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας καὶ σύγκελλος ἐχειροτονήθη. maiora semper incrementa more capiente, Stephanus Leonis sapientis frater, quem Basilius pater clero CP sociarat educandumque ac syncelli dignitate ornandum Photio dederat, ait Leo Grammaticus, eodem Photio secundo submoto confestim in eius locum suffectus est patriarcha. Cedrenus vitae Leonis initio: προσέταξεν ὁ Λέων τοῦ θρόνου Φώτιον καταγαγεῖν, κατὰ πόδας δὲ Στέφανον σύγκελλον τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν ὁ βασιλεὺς πατριάρχην προβάλλεται. et in eodem Leone: χειροτονεῖται πατριάρχης ὁ σύγκελλος Εὐθύμιος. consuetudinem hanc quasi legem habitam narrat Cedrenus idem in Monomacho: ἐκείνου γὰρ (πατριάρχου) ἀποθανόντος ὁ σύγκελλος εὐθύς εἰς τὸν τούτου θρόνον ἐγκαθίσθεται. πάλαι dixerat nonnihil superius: Monomachi enim aetate consuetudo vel lex quaecunque de syncellis ad patriarchatum subvehendis extincta erat et penitus abrogata. eo tamen ac sequentibus temporibus non unus modo sed et plures syncelli; ac tandem inter eos primas tenens protosyncellus, cuius nomen deinde plures ambierunt. verum integram syncellorum cohortem aliquando miratus, ac de iis cum Graecis ipsis colloctus, percipi ex ea quae semper inter eos viguit dignitatum ambitione vel titulorum cupiditate profluxisse, ut qui patriarchatum expeterent vel syncellos in munere vellent aemulari, nomen primum aucuparentur. pristini vero temporis syncellus, patriarchae licet successor designatus, quo desiderii successionis a se amoveret suspicionem, ubi patriarchae consacrificabat, populum ad preces pro eo et eius salute nec non ei vita longaeva obtinenda fundendas hortabatur; quod cum facerent pariter per CP ecclesias alii presbyteri, exin quasi syncelli nomen promeriti, ea se dignitate promovendos curarunt; ac ut viget et aliis praeferri quaerit honoris cupiditas, qui magna in ecclesia syncellus preces huiusmodi denuntiaret faciendas, portosyncellus, ut reliquis anteponendus ac dignior, est appellatus; ac ubi sacerdotes vel metropolitae patriarchae concelebrantes id muneris fuerunt executi, syncellorum quoque ac protosyncellorum honorem sibi arrogarunt. audi Cedrenum in Romano Argyro: ἐτίμησε δὲ συγκέλλους μητροπολίτας τρεῖς. plures itaque syncelli, adeo sublimis etiam honoris cupidine moti ut in consensu a sacerdotibus in missa habendo metropolitae se praeferri contenderent, idem Cedrenus inferius: ἐγένετο δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἁγίας πεντηκοστῆς ταραχὴ διὰ τὴν καθέδραν ἐν τῇ λειτουργίᾳ, μὴ καταδεξιμένων τῶν μητροπολιτῶν προκαθίσαι αὐτῶν τοὺς συγκέλλους ἐν τῷ συνθρόνῳ. ipsi nihilominus metropolitae aliquando syncelli, ut praemisi. Cedrenus idem in Basilio et Constantino Romani FF: ὁ σύγκελλος Στέφανος καὶ τῆς Νικομηδείας πρόεδρος. pene praeterieram non syncellum modo, qui patriarchae *concellaneus* ac eius πνευματικὸς foret, sed et qui imperatori praestaret idem officium, eo nomine

vocatum, quod maxime semper cum comitaretur, ac in palatio ad eius cellam (κελλίον enim etiam imperatoris secretius penetrabile dictum superius) concellaneus σύγκελλος, ac prae aliis dignus μέγας προτοσύγκελλος habitaret. aderant ei (si Phranzae interpreti fides habenda) sacerdotes sui (palatini nimirum) et spiritualis pater Gregorius magnus protosyngelus. de Ioanne imperatore loquitur ad concilium Florentinum viam capessente. xeribit porro protosyngelus, prout alii Graece σύγγελον, ob eandem cum σύγκελον pronuntiationem et ignoratam συγγέλλον propriae vocis significantiam et originem.

p. 105 v. 14. καθηγούμενοι] quos ἡγουμένους quoque dicimus: προηγούμενους autem, qui hos in officio praecesserunt, et superiorum nunc, quo se abdicarunt, sunt functi.

ibid. τὴν σφραγιδα] πρόβλησιν, προχείρισιν, promotionem intellege, quae facto crucis signo compleretur, requires in Euchologicis; et consules postremam superioris capitis notam.

ib. v. 17. καὶ οἱ μὲν ἀρχιερεῖς εἰς προσκύνησιν τοῦ βασιλέως, ὡς εἴρηται, ἐρχόμενοι μετὰ τῶν ἔχόντων μανδύον αὐτῶν ποταμούς] Iunius p. 212 editionis suae, 1 c. 20 n. 16: summi autem sacerdotes ad salutandum imperatorem, ut diximus, venientes cum aliis mandyis suis habentibus. perperam. lege ex codice Lauther. μετὰ τῶν ἔχόντων μανδύον αὐτῶν ποταμούς. cum mandyis suis habentibus P 263 fluvios, hoc est cum mandyis undulatis. in scripto Graecob. l. 2 Turcogr. p. 108: καὶ μανδῆ μὲ τοὺς ποταμούς. μανδεῖον, inquit ille Graecus in Turcogr. p. 189, λέγουσιν ὃ φέρει ἐπάνω ὁ πατριάρχης μετὰ ποταμῶν, διὰ τὸ διδακτικὸν ὀφείλειν. dicitur ergo μανδύας, μανδεῖον, μανδῆ et μαντίον, a quo in Turcogr. p. 189 numero multitudinis τὰ μαντῖα. οἱ ἀρχιερεῖς βαστοῦν εἰς τὰ μαντῖα τοὺς ποταμούς κοκκίλους καὶ ἄσπερους. pontifices gestant in palliis fluvios (limbos) coccineos et albos. Germanice mantel, a Latino mantello est autem μανδύας forma similis ei vesti sacrae quam vulgo vocamus ein tauchmantel; et qua ipse imperator Romanus adhuc in inauguratione insigniri et pingi solet quoque cum electoribus. Simeon magister officiorum in Pandecte Histor. Turcicae c. 199 δικητήσιον vocat; quod Graeci rogati ab auctore Pandectae interpretabantur ἐπιμάνδυνον, quasi dicas supramantellum. forte δικητήσιον παρὰ τὴν δίκην derivatur, ut et δικανίσιον, quod imperii et potestatis insigne sit. eratque vestis haec tam imperatoribus quam patriarchis aliisque pontificibus communis, ut ex Curopalata et Turcograecia constat; nec satis apte vertitur paludamentum, ut agnoscit etiam Leunclavius, cum vox haec militarem vestem significet, μανδύας autem etiam extra castra gestari consueverit; nec ab imperatore tantum sed et ab ecclesiae praesulibus, quibus paludamentum apte nemo tribuerit. et haec accommodari possunt ad varia loca Codini in quibus mandyae mentionem facit. quod Iunius mandyae originem ex Persica lingua deducit p. 336, id facit, opinor, ut Persicae linguae non ignarum sciamus. longe facilius a Latino mantello aut Germanico mantel deduxisset. nec assentior Meursio, qui ita legit, ἐρχόμενοι μετὰ τῶν ἔχόντων μανδύον μὲ ποταμούς, nam sensus esset: ἐπίσκοποι veniunt

ad venerationem imperatoris cum illis qui habent mandyū cum fluviis sive undulatum, cum ipsimet induti mandyis undulatis veniant ad cultum imperatori deferendum. nec barbarico illo hellenismo μέ pro μετά Curopalatum usum esse verisimile fit, praesertim hoc solo et unico loco. potius hoc nupero alicui Malaxo competat, qui in patriarchica sua historiae Turcograeciae inserta ἐχάρισε καππάσιον ἐν-δύμιον με τὸν καμουχᾶν, καὶ μανδῆ με τοὺς ποταμούς, καὶ ἄλο-γον ἄσπρον.

ib. v. 18. superius pontificum indumentum extra missarum solemnitas est mandyas, pallio quam similis, ad fauces fibula nexus, sinibus et rugis amplissimus et omnino insignis. ad eius latera circa ventrem affixae sunt taeniolae albi rubrique coloris ternae, quibus undequaque variatur et adornatur. taeniolae illae sunt ποταμοί, de quibus in praesenti, eam-que gratiam et scientiam designant quam intellexit Christus ipse dominus, dicens "flumina de ventre eius fluent" etc. ac propterea circa ventrem appictae. superius ad collum et angulos inferiores sunt πόματα, quattuor nimirum additi panniculi quadri, de quibus singulis Symeon Thessal. episcopus: τοῦτο δὲ καὶ ὁ ἀρχιερατικὸς διδάσκει μανδύας, ποταμούς μὲν ἔχων διὰ τὰ προειρημένα, πόματα δὲ εἰς τύπον παλαιᾶς τε καὶ καινῆς χάριτος, ἃ ὑπεράνω κείνται τῶν ποταμῶν.

C A P U T XV.

p. 106 v. 2. Alius titulus habet περὶ πατρὸς βασιλέως ἀποθα-νόντος. sed melior est inscriptio quam capiti huic praefiximus. citat hoc Codini caput Casaubonus Exercit. 56 contra Baronium. et heu! quid laboris non exantlat, quid sudoris non profundit, quos lecythos suorum collectancorum non effundit, ut doceat nos aliud esse λαμπροφορεῖν, aliud λευκοφορεῖν seu λευχειμονεῖν, aliud colorem λαμπρόν, aliud colorem λευκόν, interdum tamen λαμπρόν καὶ λευκόν pro eodem accipi, proprie distingui. apud Codinum, inquit, vestes albae, luctus indices, vocantur λευκαί; iisdem opponuntur λαμπραί, id est omnes nitidiores; puta candidae a fullone recentes, quales fuerunt olim candidatorum, quas Plutarchus et alii Graeci λαμπράς vertunt, aut purpureae, vel alius cuiusvis coloris, praesertim intensioris. non enim sola candida dicuntur λαμπρά, sed quaecumque valde nitent, cuiusmodi erant cum primis illae chlamydes veri luminis, de quibus ad Trebellium Pollionem diximus. quam abscondita nobis pandit operosus iste exercitator! quasi non omnia haec ex ipso Codino satis superque perspecta sint, praesertim adiunctis iis quae c. 11 idem Codinus tradit.

ἐσθῆτα λαμπράν. Beza vertit *splendidam*, interpres noster *albam*. approbat hoc Casaubonus, quia λαμπρόν et λευκόν saepe eodem significatu usurpantur. illud critica ferula sic castigat: magis ex usu Latine loquentium dixissent *candidam*. mirum Bezam hoc loco non fuisse memorem suae *candidae*, a fullone candentis, cuius iterum oblitus est Iacobi c. 2, dum ἐσθῆτα τὴν λαμπράν denuo *splendidam vestem* interpretatur. bonam tamen operam, sed nimis seram navat nobis asceta iste, dum nos docet quid sit μαργέλλιον, sed per negationem: ait enim imperatorem citrina vestimenta assumere, *sed sine limbis et pretiosis praetexturis: hoc margellium significat, non margaritas*. audis, Iuni, quid te olim Genevae incolam doceat eiusdem scholae quondam et urbis insessor Casaubonus? mitte ergo tandem tuas margaritas. vocavi *operam seram* respectu nostri, quia iam pridem ex Balsamone et aliis didicimus quid sint *margellia*.

p. 106 v. 14. τεσσαράκοντα] defunctorum recolendae memoriae sacri sunt dies tertius, nonus, quadragesimus, et annuus a morte. τοῖς τεθνεώσιν ἀποτελεῖται, inquit Nicophorus Callistus, τὰ τρίτα, τὰ ἕννατα καὶ τὰ τεσσαρακοστά. rationes subdit: tertio die faciei, qua dignoscitur homo, discrimen deperditur; nono corpus tabescit, solo corde adhuc incorrupto manente; quadragesimo tandem etiam cor cum reliqua corporis mole tabo corruptionisque ae integrò cedit. aptius alii τὰ τρίτα apud Graecos resurrectionem Christi post triduanam sepulturam, τὰ ἕννατα novem angelorum choras, quibus mortuos aggregari precantur, τὰ τεσσαρακοστά luctum Israelitici populi in Moysis morte ad quadragesimum usque diem productum, quo defunctis lacrimas precesque parentare possumus, affirmant designare. huius mentis est Neophytus Rhodius in sua Synopsi vernacula, Clementem in Constit. Apost. l. 8 c. 49 secutus.

p. 107 v. 1. τῶν νενομισμένων ἑνάδων] de quibus superiore nota. sacros in feriis agendis novem dies refert Blastares, τοῦ Δ στοιχείου c. 8, adeo ut Alexius imperator edita Novella sanxerit nemini licere demortui parentes vel uxorem vel heredes vel fideiussores ante novem dierum luctui dicendorum praefinitum tempus accusare, causam in eos intentare vel in iudicium trahere: θισπίζομεν μηδεὶ ἐξελίγειν τοῦ τελευταίου τοὺς γονεῖς ἢ τὴν γυναῖκα ἢ τοὺς κληρονόμους ἢ τοὺς ἐγγηγάς πρὸ τῆς τῶν ἑννεία ἡμερῶν προθεσμίας τοῦ πένθους αἰτιάσθαι ἢ παρενοχλεῖν ἢ εἰς δικαστήριον ἵλκειν.

ib. v. 4. ceterum, quod Codinus ad calcem capitis scribit, nefas esse ut quis vestes nigras in palatio portet, id intelligendum est extra casum quo ipse imperator luget: tunc enim omnes μελανεμονούσιν, ut paulo antea Codinus dicebat.

C A P U T XVI.

ib. v. 13. πεζεύειν] ex equo vel curru descendere et pedes ascendere.

ibid. ad fontem] πηγῇ seu πηγαί templum celeberrimum Cpoli extra moenia, cuius summus amator admirator et encomiastes

fuit Nicephorus Callistus, ut constat ex l. 15 historiae ecclesiasticae c. 25 et 26; qui de miraculis ad fontem editis integrum se commentarium scripsisse dicit. exstat Viennae in Caesarea bibliotheca fortassis unicum totius Europae exemplar; cui nisi cito succurratur (vidi enim et percurri allatum Monachium et huc Ingolstadium), penitus a blattis tineisque corrodetur; et iam nunc aliquot locis ab aquis pessime acceptum est, ita ut multa legi nequeant, praesertim sub finem.

Ad hoc templum divertit quoque Helena Cantacuzeni filia, nuptura Ioanni Palaeologo. rem narrat ipse Cantacuzenus 4 1.

ibid. urbis CP situs triangularis est; eiusque latera duo alluuntur mari, tertium continenti obtenditur. ad eam itaque adveniens itinere terrestri imperatrix ad Pegem ecclesiam celeberrimam et regium simul palatium, qua continentem respicit urbs, desilit: sin mari appellat, circa Blachernas loco portus commodissimo, ubi aliud Blachernense dictum palatium, terram salutat. ecclesiae porro Πηγῆς nomen est a fonte non minus continuo miraculorum profluvio quam perenniibus aquis exuberante. ad salutare eius aquas si a Marciano, qui postmodum Romanum imperium obtinuit, deferretur, lumen oculorum recuperaturum caecus per divinam visionem est monitus. tulit εἰς τὴν Πηγὴν Marcianus caecus, caecus visum ex aquis rettulit. inde, ait Menaeus Graecorum, miraculorum τῆς Πηγῆς origo et celeberrimum loco nomen factum: ἐν τῷ τεμένει ἡ Πηγὴ ἐστὶν ἀφθόων ἰαμάτων, in templo ipso non adeo fons quam miraculorum ubertim decurrentium latex emergit, ait Cantacuzenus. Iustinianus fonti templum superstruxit: τὴν θεοτόκον Πηγὴν Ἰουστινιανὸς ἐπίσπε, scribant Origines CP. exstat adhuc locus, Christianis Turcisque venerandus, quodque superest templum nulla ruina foedatum, antiquitatis non modice venerandum, ob pretium omne superantes aquas, a plebe Χρυσόπηγῆς accepit appellationem.

p. 107 v. 14. de templo Blachernarum suo loco diximus. erat et ipsum extra urbem ad littus maris, de quo multa Nicephorus loco citato. principio templa solummodo erant; successu temporis accesserunt splendidissima palatia. quomodo excepta fuerit ab Andronico iuniore sponso Anna Sabauda, leges apud Cantacuz. 1 42.

p. 108 v. 1. περὶ τὴν ἀκρόπολιν] ad urbis eum angulum qui Chrysopolim oppidum Asiaticum ex adverso respicit, ubi hodie principis Turcarum regia. vulgus κέρας, cornu vocat.

ib. v. 5. ἀρχοντιαστῶν] legendum omnino ἀρχοντισσῶν: ἀρχοντιαστῆς enim nec usus nec lexica nec auctoritas docet. est autem ἀρχοντίσσα domina, femina nobilis. Simon Portius ἀρχοντίσσα, δέσποινα, δεσπότης, κυρία. inter praecipuas huiusmodi ἀρχοντίσσας Cedrenus habet ζωστῆς, quae patriciorum cingulo et honoris insigni uterentur.

ibid. ὑποδοῦσιν αὐτὴν τὰ ἐρυθρὰ] non minus capiti corona quam rubra calceamenta fuerunt pedibus imperatorum insignia. Logotheta de Ioanne abdicante se imperio: καὶ τὰ μὲν ἐρυθρὰ πέδιλα ἀπεβάλετο καὶ τὴν περιμάγαρον πυραμίδα, εἰς ἣν καὶ λίθος ὑπερκάθηται κόκκινος, ἃ βασιλικὰ σύμβολα. a regibus Albae tum ad se deduxit, tum ad posteros imperatores Romanos calceorum hunc colorem transmisit Iulius Caesar. Dio l. 43: τῇ ὑποδέσει τῇ ὑψηλῇ καὶ ἐρυθροχρόα κατὰ τοὺς βασιλέας τοὺς ἐν Ἀλβῇ ποτὲ γενομένους, ὡς καὶ προσήμων σφισὶ διὰ τὸν Ἰουλιον, ἐχρῆτο. Ammianus pedum tegmina purpurea vocat, quae a comite

largitionum servabantur. hinc repetita toties in Graecorum historiis φοινικῶν πέδιλα, πέδιλον ἑρπυρίων, κοκκοβαφεῖς καὶ γραιικοβαφεῖς, ἑρπυριοβαφεῖς πέδιλον, ἑρπυρία ὑποδήματα. ex pluribus unum aut alterum exemplum depono. Botoniates apud Annam Comnenam exuens se imperio, at non eius insignibus, μόνον ἴσομαι ψιλοῦ τοῦ τῆς βασιλείας μετέχον ἀνάματος καὶ τῆς εὐφροσύνης καὶ τῶν ἑρπυρίων πέδιλων. de Alexio scribit Gregoras, qui filiae ἑρπυρίοις ὑποδεῖσθαι κορπίσι προστετάχει, ἐν αὐτῇ τε καὶ ὁ ταύτῃ συζευχθῆσόμενος τῆς βασιλείας διάδοχος γίνεσθαι. ut imperatrici nobiles feminae rubra calceamenta induebant, sic nonnisi proceres viri pedibus imperatoris illa consueverant immittere. Cantacuzenus qui fuerint designat § 27; ὁ νέος δὲ βασιλεὺς πρότερον ἐσθῆτα βασιλικὴν ἐνδύς, ἔπειτα ὑπ' ὄψει ταῖς ἀπάντων ταῖς ἑρπυρίαις κορπίσι τοὺς πόδας κατεβύσκει, τὸν ἔτερον μὲν ὑπὸ τῶν ἀγγίστα καθ' αἶμα προσηκόντων ὑποδύμενος, τὸν δὲ λοιπὸν ὑπὸ τῶν τὰ πρῶτα φερομένων ἐπ' εὐγενείᾳ καὶ λαμπρότητι μισθοφόρων Λατίνων. alta fuisse haec calceamenta Dio monstravit, vocans ea ὑπέδαιον ὑψηλὴν. ad genu pertinuisse testatur Procopius l 3 de Aedif. Iust. ὑποδήματα μίχρη εἰς γόνυ φοινικοῦ χρώματος, ὃ δεῖ βασιλεῖα μόνον Ῥωμαίων τε καὶ Περσῶν ὑποδεῖσθαι. τζάγγας ideo vel τζάγγια barbaro nomine dicta existimo: de illis actum superius.

ib. v. 10. ἐν ἡμέρᾳ ἡττῆ] finem hic scriptis imponit e Regiis ms. alterum, et vocem τέλος addit; ut quod sequitur alieni auctoris opus esse coniciamus.

ib. v. 11. assummentum illud, ἰστέον δὲ καὶ τοῦτο etc. vere assummentum esse neque huc pertinere, clarius est quam ut multis ostendi debeat. quia tamen Iunius reperit in quodam exemplari sibi a Frehero subministrato, et quia alter Boicus codex eodem additamento caeteris auctior est, relinquamus sane hoc loco, neque dum alium quaerimus et assignamus, forte incommodiorem attribuamus. illud certum esto, hic omnino tanquam peregrinum atque exoticum habitare. codex tamen Boicus pro παρδοβάλλας exhibet παρδοβάγιοι.

ibid. παρδοβάλλοι] alia lectio παρδοβάγιοι, qui pardos curant: feras enim ad ostentationem vel delectationem principes emutrant. βαλονλον superius procuratorem, baiulum referre diximus: βασιόλον vice nonnunquam βλάγγον apud Theopbanem vel etiam βάγλον lego. Regium hic habet παρδοβάγιον; qua de causa pardorum curatorem exprobo.

ib. v. 13. Turcarum sultano etiam hodie κρυοτήρια potui refrigerando in pretio esse, memini me legere alicubi in observationibus Bellonii.

ibid. παραινόχοι] Regium correcte παραινόχοι, qui pincernis administrant, et aquas vel puriores vel salubriores aut certe nives aut glaciem vino refrigerando equis aliunde vehunt.

C A P U T XVII.

Nicephorus Gregoras sua in historia parum amico animo fuit in Andronicum iuniorem imperatorem et in Ioannem Cantacuzenum magnum domesticum; de qua Gregorae iniquitate exstat publica querimonia Cantacuzeni l. 4 c. 24 et 25. nec mirum, quia sequebatur partes Andronici senioris, cui addictissimus erat utpote plurimis beneficiis ab illo affectus et magnis honoribus cumulatus. quocirca calamum continere non potuit, quo minus aliquando Andronicum iuniorem et Cantacuzenum mordaciter perstringeret et calumnias in chartas effunderet; in quorum numerum si referas geminas illas de Andronico iuniore narrationes, quibus suam historiam claudit, absque iniuria Gregorae, nisi fallor, id fiet.

GRETSERI INDEX GRAECUS.

- Ἀβεστιάριος** 246.
ἀγάπην διαιωνίζουσαν ποιῆν 75, 5.
ἀγγοῦριον 268.
ἀγγουρωτόν 38, 10.
ἀγια 94, 7.
ἀγίασμα 96, 17. **ἀγιάσματος μετα-**
λαμβάνειν 79, 9.
ἀγιασμός μέγας 306.
ἀγιος 91, 1.
ἀμωσίνη 120.
ἀγρουπνία 72, 1. 5. 320.
ἀδειαν ἔχω 29, 19. 30, 5.
ἀδνουμιάζειν 85, 1.
ἀδνουμιαστής 85, 1. 198.
ἀδνούμιον 198.
ἀένναος ποταμός 255.
ἀετόπουλα 14, 9. 228.
ἀήρ 15, 11. 221.
αἷμα καὶ ὕδωρ ζωοπαρόχον πλη-
ρᾶς πεπληρωμένα θερμότητος
 163.
αἰμαχθῆναι εἰ συμβῆ κνηγετοῦν-
τι βασιλεία 39, 13.
ἐκαθίστον θεομήτορος ἀγρουπνία
καὶ ὕμνος 321, 324.
ἀκούβιτα δέκα ἐντέα 301.
ἀκούμβω 301.
ἀκριβοῦν 75, 21.
ἀκροπολις 108, 1.
ἀκρωτηριασμός 87, 9. 354.
ἀκωλύτως 8, 11.
ἀλείπτῃς ὁ τῆς Κρήτης Ἄνδρείας
 320.
ἀληθεύω 30, 21.
ἀλλαγῆ, ἀλλάγματα 67, 19. 68,
 10. 313.
ἀλλάγιον 200.

- ἀλλαξιμάριον** 31, 16. 254.
ἀλλάσσειν 67, 18. 135. 313.
ἄλογον, ἀλόγιον 25, 17. 37, 7. 9.
 200. 245.
ἄμβων 89, 23. 357.
ἀμετακίνητος στάσις τῶν διακόνων
 164.
ἀμηνάλιος, ἀμηνᾶς, ἀμηνάιος 243.
 244.
ἄμπουλλα 149. 275.
ἀνά 99, 10. 101, 11.
ἀναβάθρα 78, 8. 89, 10. 91, 10.
 93, 4.
ἀναβατός θρόνος 21, 20. 239.
ἀναβιβάζω 7, 20. 8, 4. 11. 21.
ἀναγορευέσθαι 7, 12.
ἀναγορευόμενος βασιλεύς 88, 17.
ἀναίτιος 68 not.
ἀνάκαρα 31, 18. 254. **ἀνακαριστάι**
 31, 17. 49, 4.
ἀνακτιζέσθαι 41, 14.
ἀναλόγιον 44, 4.
ἀναλογεῖον 274.
ἀναλώματα βασιλικῆ 98, 12.
ἀναπίπτω 301.
ἀναστασίμων τροπάριον 73, 18.
ἀναστήλωσις τῶν σκιπῶν εἰκόνων
 345.
ἀνδρῶα καὶ γυναικεῖα μοναστήρια
 122.
ἀνεκλήπτες 149.
ἀνερωτήτως 45, 21.
ἀντιός 8, 15. 18, 2.
ἀντι ὃ ὡν εἶρηται 106, 16.
ἀνοικίον ἴσσι 103, 10.
ἀντ' αὐτοῦ 84, 13.
ἀντὶ τῆς μικρᾶς λογιζέται σφραγι-

- δος ἢ τοῦ βασιλέως πρόβλησις 105, 1.
 ἀντίδωρον 288. 365.
 ἀντιθυμιῶν 96, 6.
 ἀντικαθίστασθαι εἰς τόπον θανάτου 376.
 ἀντιμύσεια 145 sq.
 ἀντίπανα 224.
 ἀντιπρόσωπα 147.
 ἄνω ποταμῶν χωρεῖν λέγουσα τὰς πηγάς, παροιμία 144. τὰ ἄνω κάτω ποιεῖν *ibid.*
 ἀξίωμα 7, 2. 7. 8. 16. 141. ἀξιώματα ἀρχοντικά 135. 164.
 ἀξιοματικὸν 97, 19. 173. 350.
 ἀπαράλλακτα συνήθων ἁγίων εὐχῶν 139.
 ἀπαριθμεῖσθαι 7, 12.
 ἀπέρχεσθαι 79, 18. 80, 2 sqq.
 ἀπήμων ὁ πόσις 119.
 ἀπλημεύειν 245.
 ὁ ἀποβαλὼν τὸν τεθνεῶτα 106, 19.
 ἀποκαλύπτειν κεφαλᾶς 90, 9.
 ἀπόλυσις 68, 13.
 ἀποπάττειν 73, 3. 327.
 ἀποσπογγίλω 71, 3.
 ἀποστολικὰ παραδόσεις 86, 21.
 ἀποτελοῦμαι κτύπον 57, 11.
 ἀργυρένδοτος 361.
 ἄρα 40, 17.
 ἀρματοῦν 270. 350.
 ἄρτον κλάσμα θέλεις φάγωμεν 188.
 ἀρχή 165.
 ἀρχιδιάκονος οὐ διὰ ἀρχοντικῶν γίνεται 164.
 ἀρχιερατικὰ στολισματα 137. ἀρχιερατικὴ φιλοτιμία 164.
 ἀρχιμανδρῆται 105, 13.
 ἀρχιστράτηγος 283.
 ἀρχοντικά 164.
 ἀρχοντόπουλον ἀσκεπές 52, 1. 228.
 ἀρχωδὸς τῶν μελωδιῶν ὁ δομέστικος 176.
 ἄρχων μέγας 136. ἄρχων ἐκκλησιῶν, εὐαγγελιστῶν, κονταχίων, μοναστηρίων 5, 13—16. ἄρχων τῶν φώτων 5, 17. 145.
 ἀσκηρήτης 142. 241.
 ἀσπρίζειν 239.
 ἀσπροκόκκινος 26, 7.
 ἄσπρος 239. 379.
 Ἀτραβατικαὶ γλαυῦδες 335.
 Ἀύγουστεῶν 88, 2. 355.
 αὐθεντεῖν 232.
 αὐθέντης 16, 17 sqq.
 αὐθεντόπουλος 228. 232. 16, 14. sqq.
 αὐτοχέριως 62, 15.
 ἀφαιρούντες καπούτζια γονατίζουσι 75, 15.
 ἀφορίζεις 157.
 ἀχειροποίητος τοῦ Χριστοῦ εἰκὼν 322.
 ἀχθοφόρα ζῶα 245.
 ἀχούσατος 23, 6.
 βαθυίδες 89, 13.
 βάιον 91, 12. βαιῶν ἑορτή 67, 5. 311.
 βαῖουλος 112. 210. 311.
 βαλάντιον 121.
 ἐν τοῖς βασιλείοις 356.
 βασιλεοπάτωρ 175.
 βασιλικὸν ταμιεῖον 246.
 βερικοκκόχροος 19, 12.
 βέστια 246.
 βηλόθυρα 288.
 βῆμα 149.
 βίγλη 22, 4. 84, 5 sqq.
 βιγλίλω 84, 10 sqq.
 βιγλίοντες 84, 7 sqq.
 βλάτια συνήθως πολιτευόμενα 20, 16. ἑκατόν 236.
 βλάτιον 19, 12. 20, 1. 15. 21, 18. 22, 16. 25, 22. 50, 9. 236. 237. 292. βλάτιον κώδιμι ξοικός, δεδεμένον μετὰ μανδύλιον 51, 6. 237. 292.
 βλάτιος 19, 12.
 βλέπειν τὰς εὐχὰς ὀπισθεν τοῦ ἀρχιερέως 138.
 βουλή καλίγαν 225.
 βουλλεύειν 256.
 βουλωτήριον 127.
 βουτίον 26, 1.
 βούττιον 245.
 βρεβία ἐν οἷς ἀναγράφεται κειμήλια 133.
 βρούσος 295.
 ἐν τῷ Γαλατᾷ ποτεστάτος Γενοῦτῶν 74, 21. μοναστήρια 122.
 γαμικῶν ὑποθέσεων κριτὴς χαρτοφύλαξ 4, 6.
 γαμάδια ἱμάτια 224. στιχάρια 166.
 γαμματίλω 27, 18.
 γεγονότερα φωνή 74, 4.
 γενικός λογοθέτης 186.
 Γένουα 75, 8.
 Γενοῦται 75, 5. 12. 18. 22.
 γνήσιοι τεθνεῶτος 106, 12.
 γονάτιον 141.
 γονυκλισία οὐ γέγραπται 334.
 γράμματα συγχαρητικά 157.

- γραμματικός 41, 7.
 γυναικάδελφος 15, 7.
 γῆρος τῆς τρούλης 22, 19. 242.
 πρὸ τῆς τοῦ δειλινοῦ ὥρας 84, 12.
 δελτία μικρά 319.
 δέμα 26, 1.
 δεποτάτοι 160. 364. 93, 23. μαν-
 δυοφοροῦντες μετὰ λαμπάδων
 160.
 δεροατίων λεπτά περιτμήματα ἀφ'
 ὧν πιττάκια 133.
 δεσποινικός κληῖρος 94, 20.
 δεσπότης 173.
 δεσποτικά ἐφορταί 273.
 δευτερεῖα φέρειν ἀρχιερέως 165.
 δευτερεύων τῶν ἱερέων 152. τῶν
 διακόνων εἰσοδεῖται τοὺς διακό-
 νους 150.
 δευτερόπρωτα σάββατα 145.
 δεφίνωρ τῶν κουρσευότων 32, 11.
 255.
 δήμαρχοι 48, 17.
 δημογορέω 35, 7.
 δι 269.
 διαβιβάζω 106, 19.
 διαγέλαστος 19, 15.
 διαγνώσις καλλιγραφεῖ χαρτοφύ-
 λαξ 127.
 διαδέχεσθαι τὸν τελευταῖον 376.
 διακαινήσιμος ἑβδομάς 333.
 διακονητής ὁ σικρετικός 118.
 διακονία περὶ τὸ ἅγιον βῆμα 162.
 διακοινικόν 335.
 διάκονοι τῷ ὥραριφ σημαίνουσι
 ἄλλοις τὸν καιρὸν τῆς ὀφειλοῦ-
 σης γίνεσθαι ἐκφανήσεως 163.
 διακόνων τάξις καὶ στάσις τῷ
 χρόνῳ ἠυθμιζέται καὶ στηρίζε-
 ται, καὶ ἔστιν ἀμετακίνητος 164.
 διαλύμποσα ἡμέρα 86, 6.
 διάλεξις 242.
 διανυκτερεύω 81, 19.
 διαφορώτερος 103, 13.
 διάφραγμα 99, 19.
 διβύμπουλον 44, 10. 275.
 διβύλλιον 269. 283.
 διβολίος 285. 369.
 διωρηνητής 25, 6.
 διόχισθαι κατ' ὄνομα 198.
 δικαιοδοτεῖ κατά παντὸς ἀνθρώ-
 που καὶ δικαστηρίον μέγαλον
 προκαθίσταται χαρτοφύλαξ 127.
 δικανίκιον 17, 10. 103, 15. 105, 16.
 233.
 δικητήσιον 379.
 διοικεῖν τὰ κοινά 377.
 διοικητής 25, 15.
 διόρθωσις σφαλμάτων ψυχικῶν 127.
 δίσκος ἄγιος 221.
 διοπίθαμος 93, 11.
 δομειστικά 153. 176.
 δομειστικεῖον 258.
 δομειστικοὶ 153. οἱ δύο δομειστικοὶ
 χοροῦ δεξιῶν καὶ ἀριστεροῦ *ibid.*
 δονῆ, δονκός 18, 13. δονκᾶς, δον-
 κᾶδος, δονκαινα 178. δονκᾶτον
 179.
 δραγόμενοι 270.
 δρακοντεῖον 283.
 δραττόμενος νομισμάτων σκορπίζει
 εἰς τὰ ἀρχοντάπουλα 98, 8. 9.
 δρομείς 255.
 δροῦγγα, δροῦγγος 189.
 δρογγιστί 190.
 δρούφακτοι 134.
 δωρεῖται ἡ βασιλεία τότε τι τῷ
 δεῖνι 79, 15.
 δώρημα χρόνον καὶ ἰδίον πόνον
 ἔχει ἀρχιδιάκονος ὑπεροχὴν 164.
 ἑβδομάς διακαινήσιμος 333.
 ἑγγράφως παραδιδόναι 86, 11.
 ἑγγὺς χρυσοβούλλου δύναμις ἔχει
 79, 14.
 ἑγκληματικά ὑποθέσεις 130.
 ἑγκοπτος 18, 18.
 ἑδαφος 67, 9. ἐπ' ἑδάφους κρού-
 νειν 35, 9. ἐπ' ἑδάφους τιθείας
 μύσεως 60, 4. 298.
 ἑθνικά φωναί 148.
 εἰκονοστάσιον 274.
 εἰκὼν τῆς ὀδηγητέρας 315.
 εἰρηνικά 74, 1.
 εἰσοδεῖν 150.
 εἰσοδεῖον 150.
 τῶν εἰσοδίων τῆς θεοτόκου μνήμη
 80, 15.
 εἰσοδος 363. μεγάλη 93, 15. εἰσο-
 δαί τε καὶ ἐξοδοὶ προσφερόμεναι
 καὶ ἕξερχόμεναι 41, 21.
 ἐβάλλειν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς στίγμα
 96, 7.
 ἐβολή 30, 4.
 ἐκγονος 106, 4.
 ἐκ δευτέρου καὶ τρίτου 46, 3. 7.
 ἐκδέχσις 131.
 ἐκδικητής 87, 7.
 ἐκκριτοὶ τῶν ἀρχόντων 102, 6.
 ἐκμαγεῖον τοῦ προσείπον 167.
 ἐκφανήσεως γίνεσθαι ὀφειλοῦσης
 καιρὸν σημαίνουσι τῶν τε κατη-
 χομιζάντων καὶ πιστῶν 168.
 ἐλαφρόν φοσεάτον 84, 9.
 ἐμβατεύει θεὸς εἰς γυνῶν 102.
 ἐναρξίς 45, 5.

- ἐνδεδομένον 107, 4.
 ἐνδημῶν εὐρίσκειται 79, 18.
 ἐνδίδοσθαι 354.
 ἐνδυμενία 140.
 ἐνθρονιασμός 139.
 ἐνθυμίζειν μυστικῶς 138.
 ἐνάδες νενομισμένα 107, 1.
 ἐνοχή 5, 14 sqq.
 ἐνοχος 37, 17.
 ἐντετυλιγμένα φλάμουλα 83, 16.
 ἐξάδελφος 61, 12.
 ἐξάμιτον 362.
 ἐξαρχος 6, 10, 157.
 ἐξειδιάζοντως 8, 8.
 ἐξυπνιαστής 162.
 ἔξω τῆς μονῆς τὴν νύκτα διαίγειν 119.
 ἔξωκατάκοιλοι 118.
 ἔξωκατάκοιτοι 119.
 ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν πρόθεσιν 161.
 ἡ ἐπαύριον 72, 17.
 ἐπιβλήματα χρυσοσφραγῆτα ἐτερόχροα 224.
 ἐπιβοήματα 279.
 ἐπιγονάτιον 140, 141, 168.
 ἐπιδημία 47, 8.
 ἐπικόμβια 355.
 ἐπιλουρίμιον 112.
 ἐπιμάνδρον 379.
 ἐπιμανίνιον 140, 169.
 ἐπιπλα 364.
 ἐπιρριπτάρια 44, 8.
 ἐπισκεπάζει διὰ δίσκου τὰ ἅγια 221.
 ἐπιτήθειον 107, 15.
 ἐπιτραχήλιον 167.
 ἐπιφάνεια 303.
 ἐπιφάσκουσα ἡμέρα 67, 11.
 ἐπωμάδιον 167.
 ἐρχεσθαι ἐξ ἀποδημίας 75, 13.
 ἔταιρια 190.
 ἔταιριάρχης ἑταίρους δεχόμενος 36, 4, 6.
 ἔτη πολλά 56, 10, 163, 278.
 εὐαγγέλιον ἀναγινώσκεται ὅλον 317.
 ἔρχεται εἰς τύπον Χριστοῦ 314.
 ἀναγινώσκεται κατὰ Ἰωάννην 317.
 εὐαγγελισμοῦ ἀργυρνία 326.
 εὐαγγὴ λογοθέσια πέντε σεκρέτων 118.
 εὐκτιδὸν μέλος 308.
 εὐλόγησον δέσποτα 153.
 δι' εὐλόγους αἰτίας 157.
 εὐμενίζειν θεόν 90, 6.
 εὐμορφότατοι ποδαί 161.
 εὐρίσκεισθαι ὀπισθεν, ἔμπροσθεν, ἐκ πλαγίου 83, 13.
 εὐρίσκόμενος μετὰ ἀρχόντων 56, 14.
 εὐτρεπισμένος μετὰ χασδίου ἐρροῦ 244.
 εὐφημία 53, 5, 104, 3, 151.
 εὐώχης 367.
 εὐωχία γίνονται καὶ δεῖπνα 98, 18.
 ἐφαπλώματα ὠραιότατα 161.
 ἐφοδος πολεμίων 85, 10.
 ἐχόμενα τοῦ βασιλέως 94, 5.
 ἐψοποιοῖς ἐδεστὸν πεπραγματευμένον 147.
 ἔως κάτω 22, 2.
 ζάμιτον 362.
 ζέον καὶ ζέσις 163.
 ζωγραφικὸν πετάλιον 25, 10.
 ζωοπαρόχου πλευρᾶς αἷμα καὶ ὕδωρ 163.
 ζῶφιον 289.
 ἡγεμονία 28, 7, 85, 21.
 ἡγούμενοι 140, καὶ καθηγούμενοι 105, 14.
 ἡεράνεος 15, 7 sqq.
 ἡμεροβίγιον 84, 6.
 ἡρέμα 35, 10, 76, 8.
 ἡρεμία 90, 2.
 ἡσυχῶς ψάλλεται 74, 16.
 ἡως 229.
 θεῖα πρὸς πατρός 106, 7.
 θεῖαι παραδόσεις 86, 21.
 θεῖος 8, 22.
 θεῖμα 247. θεῖματα καὶ τάγματα *ibid.*
 θεματικοὶ 247.
 θεοπρόβλητος 46, 7.
 θεοτόκου παναγία 298. τῆς θεοτόκου νικοποιοῦ καὶ τῆς ὀδηγητρίας εἰκῶν 315.
 θεοφροσύνητος 46, 8.
 θεσπίξω 87, 3.
 θεωρία 49, 16.
 θεωροί 161, 162.
 θριγγάματα 278.
 θυματός 77, 11.
 θύρα ἐξωκατακοίλων 132. θυρῶν δομέστικος 159.
 θύρια ἅγια 94, 10.
 θυρωρός 133.
 Θωμαίτης 88, 2, 354.
 Ἰγυλινστί 57, 10.
 ἀπὸ ἰδίκτου παρόντος 127.
 ἰδιόμελον 298.
 ἰδρομάχιον 14, 2, 226.
 ἰερά κατάστασις 142.
 ἰεράρχης 128.
 ἰερεῖς ὑπὲρ ὅλης τεσσαρακοστῆς φέρουσι πορφυρᾶ στιχάρια 67, 1.
 ἱερομνημονεῖ 137. ἱερομνημῶν *ibid.*

- Γεροπρακτεῖν 136.
 Γεράμενος 127.
 Ἰνοκοπητοὶ κόμβοι 17, 11.
 Ἐποκόμων βασιλικῶν ὁ χαρτουλά-
 ριος ἑπιστατῶν 160. 191.
 Ἰσοστάσιος 7, 19.
 Ἰστίον 99, 4.
 καβαλλαρίκιον 29, 20. 21.
 καβαλλάριοι 181.
 καβαλλαρίον διερχομένου τοῦ βα-
 σιλέως 39, 23.
 καβαλλικεύα 14, 13. 229.
 καββάδιον 23, 15. 229.
 καθ' αἶμα συγγενῆς 106, 16.
 καθηγηται τῶν Ἰουδαίων 319.
 καθιστάναι εἰς θυθμόν καὶ τάξιν
 τὰ μελωδήματα καὶ μελωδούς
 153.
 καινή καὶ νέα κριακή 334.
 καλίγων βουλή 225.
 κάλτζαι 225.
 καλύμματα ἱερὰ μύθοις κοσμούμενα
 161.
 καμάρα 101, 11.
 καμισάτοι 163.
 καμισία 44, 9. 163.
 κάμπος λευκός 14, 8.
 κανακλειτον 206.
 κανδηλάπτης 154.
 κάνικον, κανοῖν, κάνστριον, καν-
 στρίσιος 135. 136.
 κανῶν καὶ κανόναρχος 157. κανό-
 νος μεγάλου ἀκολουθία 320.
 καπάσια 37, 13.
 καρδιναίριος 127.
 ἐπὶ καρποζήσεων αὐτῶν 49, 9.
 Καρχηδῶν 375.
 κασιδίτες ἔχουσαι τρυφία μικρά 227.
 κάστρον, κάστρα, καστρουάλαξ, κα-
 στροκτίστης, καστρακτισία, κα-
 στρίσιος, καστίλη 271.
 κατὰ δύο 77, 15.
 κατὰ ἱερωμένων δικαιοδοτεῖ 127.
 κατὰ λιτήν 127.
 κατὰ μέρος 64, 16.
 κατὰ μικρόν 50, 12.
 κατὰ τινα χρόνιον συνέρχεται 120.
 κατὰ τύπους 37, 4.
 καταγωγήν προκαταλαμβάνειν 107,
 16.
 κατάθεσις τῆς τιμῆς Ἰσθῆτος τῆς
 Θεοτόκου 32, 2. 344.
 κατακλητίω, κατακλητηκός 119.
 κατακτικῷ 47, 21.
 κατάστασις 142.
 καταμπιδοῦ σφραγίδιν οἰκίαις 127.
 κατέργον 271.
 κατέχουμαι 91, 20.
 κατηγήσεως ἡμέρα 312. ὁ ἐπὶ τῶν
 κατηγήσεων 162.
 κατηχομένα, κατηχομενεῖα 365.
 κατηχομένων καὶ πιστῶν 168.
 κατοπίον 42, 2.
 κατονηύειν, κατοῦναι, κατονηο-
 τόπιον 83, 21. 348.
 κειμηλίαν ἱερῶν ἐπιμέλεια 130.
 κεκαλωπισμένος ἕως κάτω 22, 1.
 κεκλωσμένος 18, 19.
 κέλλιον 34, 18.
 κεφαλάδες μερικοί 85, 16. 349.
 κεφαλαῖα χαλιναρίου 14, 5. 227.
 κερυμένα νομίσματα 98, 7.
 κηρόβουλλα 256.
 κηφοδοχεῖον 275.
 κηρός διδόναι ἐν τῷ ἄμβωνι
 151.
 κηγυλίδες 134. 361.
 διὰ κινναβάρους ἄκρα λαμπάδος
 βεβαμμένα 45, 3. 256.
 κίτρινα φορέματα ἄνευ μαργελλίων,
 κένθιμα 106, 5.
 κίτρινοῦ ἱερῶνος 26, 19.
 κλακωτός 233.
 κλίβανον 37, 14. κλιβανάριοι 266.
 ἐκ κογχύλης πορφυρίζοντα ἱμάτια
 224.
 κοιαιστῶρ 24, 14.
 κοίμησις τῆς Θεοτόκου 342.
 τὰ κοινὰ διοικεῖν 377.
 εἰς τὸ κοινότερον πρώτος κατήνευγε
 8, 9.
 κοιτῶν 34, 12 sq.
 κόλλις, κόλλαβος, κολλίκιον 295.
 κόμβος 17, 11. 234. 355.
 κομμενταρίσιος 136.
 κόμπος 19, 1. 234.
 κόμπωσις 14, 7. 30, 14.
 κόνδυλος 17, 11. 19, 2. 8.
 κοντά 181.
 κοντάκια 139. 155.
 κοντάρια 93, 9.
 κοντολέων 181.
 κοντόν 139. 181.
 κόντος 181.
 κοντοσταύλος 181.
 κοντοστήφανος 181.
 κόπον συμμεριστός 118.
 κορητόριον 236.
 κορηλίνοι 266.
 κόρη 266.
 κορυφάθη τρυφίς 227.
 κορυμάνιον 241.
 κορυφή 91, 16.

- κουβουκλείου θείου χαρτουλάριος 191.
 κούπα 245.
 κουροπαλάτης 184.
 κουροπαλατίμιον 184.
 κουρσεύειν, κουρσεύοντες 254, 255.
 κουρσευόμενα, κούρσον *ibid.* ἀπὸ τοῦ κούρσον 85, 14.
 κουρτζουβράκια 70, 12. 318.
 κραάται 93, 6. 164.
 κρατεῖν, κρατῶν 106, 4.
 κριτῆς ἐγκληματικῶν ὑποθέσεων 4, 10.
 κροστήρια 108, 13. 383.
 κτήματα τῆς ἐκκλησίας 3, 3.
 κρεοφάγος καὶ τεσσαρεκοστή 59, 14.
 κρούειν βαρέας καὶ σιδηροῦν 154.
 κυριακὴ ἀντιπάσχα 334. *νέα ibid.*
 ὁδοδοξίας 345. *νέα τοῦ Θωμᾶ 334.*
 κύριος καὶ ἀθρόντης ταυτοδύναμον 16, 22. κύριος 174.
 κωθώνιον 78, 23.
 λαϊῶ τῶν ὤμων περιτίθεται τὸ ὠράριον 168.
 λακίζω καὶ τζακίζω 247.
 λαμπαδάριος 44, 10. 23. 68, 1.
 λαμπάς 45, 2. 67, 18. μετὰ λαμπάδων δεποτάτοι 160.
 λαμφοφορεῖν 106, 7. 380.
 λαοσυνάκτης 6, 7. 154.
 λεία 255.
 λείος 17, 11. 13.
 λεκάνη 70, 13.
 λεπτά ὄργανα 49, 5.
 λευκοφορεῖν 380.
 λευχειμονεῖν 106, 10.
 λήξεως μακαρίας 118.
 λιθάρια ἐμπεπηγμένα κυκλόθεν 91, 17.
 λιτανεύειν 346.
 λιτή 5, 17.
 λίτρα χρυσοῦν 77, 2.
 λογάδες τῶν μονοτρόπων 346.
 λόγιον φάσκον 51, 16.
 λογοθέσια πέντε σεκρέτων εὐαγγῆ 118.
 λογογραφεῖν καὶ λογογράφος 134.
 λογοθέτης γενικός 186.
 κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιον ἀναγινώσεται ὅλον 317.
 λούριμον, λουρίμιον καὶ λώρικον 239. 240.
 λῶρον 268.
 μαγυλάβιον et μαγυλαβίται 268.
 μανδύη, μανδύον 168. μανδύας ὀξύς 91, 19. 105, 18. 379. μανδύλιον 51, 6. 14.
 μανίκα 63, 19. 21. 64, 5. 167.
 μανουάλιον, κηρομανουάλιον 275.
 μακπάριον 224.
 μαργαριταρέϊνος 13, 13.
 μαργάροις κοσμοῦμενα σκεῦη καὶ καλύμματα ἱερά 161.
 μαργέλια 224.
 μαρέσχαλκος 179.
 μαρσῦπιον 121.
 ματξοβάρβουλον 243.
 ματξούνιον 245.
 κατὰ Ματθαῖον καὶ κατὰ Μάρκον τὸ εὐαγγέλιον ἀναγινώσεται ὅλον 317.
 μαῦρος, μαυροθάλασσα 239.
 μβασίας 112.
 μέγας 117.
 ἀπὸ τοῦ μεγαλωτέρου μέχρι καὶ τοῦ μικροτέρου 62, 1.
 μεγαλολογίται 42, 12. 271.
 μεδόριον 58, 6.
 μεθύουσι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ τοῦ πλήθους ἄνθρωποι μετὰ τὸ γεῦμα 32, 7.
 μελανειμονεῖν 106, 11.
 μελλονύμφη 107, 7.
 μεταγραφέντα διὰ γραμμάτων Ἑλληνικῶν 139.
 μετάληψις ἀγία 5, 19. τῶν θείων μυστηρίων 164. εἰς μετάληψιν ἀγίαν εἰσάγειν 145.
 μετάξα 93, 10. 362.
 μετὰστασις τῆς θεοτόκου 343.
 μέχρι ἱκανῆς ὥρας 52, 22. μέχρι πάντας νηφθῆναι 71, 1.
 μηδική 362.
 μήνυμα 375. μήνυμα ψηφισθεῖς ἢ ἐπιλεγείς δέχεται 102, 15.
 μινσάλιον 62, 21. 63, 9.
 μίνσος 58, 1. 4.
 Μιχαὴλ ἀρχιστρατήγος 284.
 μονάμπουλον 149. 276.
 μοναστήρια περατικά 122. λεγόμενα σκεῆλλη, σαικούλιον 124.
 μονή σεβασμία 80, 6. 340.
 μονοκάβαλλοι 26, 22.
 μονζάμιον 13, 14. 226.
 μουσιούν καὶ διὰ μουσίων καλλοπίζειν 226.
 μπάλλα, μπαῖουλος 112. 330.
 μυστικὸς 90, 5.
 νεκραί 232.
 νενομισμένον τι 89, 7.

- νεοφύτιστοι 145.
 νηστεία οὐ γέγραπται 334.
 νικητὴρ 70, 16. 71, 5. 318.
 νομικός, νομοδότης, νομοφύλαξ,
 νομιμοδότης 156.
 νοτοφόρα ζῶα 245.
 ξηραμπέλινοι χλαμύδες 335.
 ἀπὸ καὶ διὰ ξηραῶς 107, 9. 108, 3.
 ὁ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ 83, 5.
 ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων 11, 3. 39, 22.
 141.
 ὁ ἐπὶ τῶν σεκερίων 141.
 ὁ τοῦ σακελλίου 124.
 ὀθόνη, ὀθόνιον 170.
 οἰκειακά 10, 19. οἰκειακοί 86, 5.
 οἰκειοχώρας 100, 16.
 οἰνοχοεῖον 300. 301. 337.
 ὄνομασί 61, 16.
 ὄξυς 13, 12. ὄξυ καθβάδιον 100, 4.
 ὄρθια φέρονται σιήπτρα 38, 14.
 ὀρίζει αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς εἰς πολλὰ
 ἔτη 55, 16.
 ὀφειλομένη ἀποδίδοσθαι τῷ βασι-
 λεὶ τιμὴ 75, 6.
 ὀφειλοῦσης γίνεσθαι ἐμφωνήσεως
 καιρός 168.
 ὀφφικία, ὀφφικιάεις 28, 5 et
 not.
 παιγνιάται 288.
 παιδόπουλον 33, 5. 9. 228.
 παναγία 298. παναγίας ἕψωσις
 299.
 παναγιάριον 298. 62, 22.
 πάναγνος 322 extr.
 παννυφημοὶ ἀπόστολοι 81, 12.
 πανίον 38, 3. 268.
 πανυπερσίβαστος 177.
 παπαλήθρα 170.
 παπῶν ποιεῖν 210.
 πάπας, πάππας, παπίς 188.
 παποῦτζια 38, 6. 318.
 παραγενομένου βασιλείως 120.
 παρακοιμάμενος τῆς σφειδύνης
 185.
 παραμονή 273. παραμοναί 265.
 παρασημα οἰκία 73, 10.
 παραστάσις 34, 17. 22. 44, 15.
 77, 8.
 Παρδόβαλλοι 108, 11.
 παρικβολαί 111.
 παρικκλήσια 125.
 παροιμία ἀνω χωρεῖν τὰς πηγὰς
 λίγουσα 144.
 πάσσειν 327.
 τὰ πάτρια 111.
 πατριάρχης ἐν τῇ καριῇ ἠεπάζετο
 πάπαν 120.
 παύειν λαόν 141.
 πέδιλα διβολέα 100, 4. 369.
 πέζευμα 29, 11.
 πεζεύω 14, 11. 29, 8. 83, 20.
 348.
 πεζῆ 97, 9.
 πενταμοῖρα 255.
 ἡ περίβλεπτος 80, 16. 341.
 περιοδευτής 162.
 περικοήσις 41, 14.
 περιτυμματα λεπτὰ τῶν δευματίων,
 ἀφ' ὧν τὰ πιττάκια 133.
 περίχυτος 14, 17.
 πετάλιον 45, 3.
 πηγῆ 381.
 πικύρηνης 55, 14. 56, 6. 58, 12.
 184.
 πιλατίσιον 49, 16. 293.
 πιττάκια 133. 164.
 πλάγιον 25, 9. ἀκολουθεῖν 82, 13.
 πλαγίως ὑποχωρεῖν 60, 13.
 πλατῆ μαργέλλια 22, 17.
 πλατύ 237.
 ἐπὶ τὸ πλεῖστον 32, 7.
 πλησιόχωρος 102, 1.
 ποδαί 161.
 ποδέα 161. ὁ ἐπὶ τῆς ποδείας 6, 13.
 161.
 ποιεῖν τὰ ἄνω κάτω 144. ποιεῖν
 ὀφφικίον 179. ποιεῖν τοὺς ἀργούς
 157.
 ποιμαντικὴ δάβδος 233.
 πολλά ἔτη 46, 6. 9. 55, 16. 56, 2.
 278.
 πολυχρόνιον, πολυχρονίζειν 52, 20
 εἰρη. 55, 15 εἰρη. 163. πολυχρο-
 νίου εἶδος 46, 5 εἰρη.
 πορφύρα, πορφυρογέννητοι 302.
 πορφυροῦν κίονον 79, 21. 339.
 πορφυρὸς ἀξίωμα 175.
 πορφυρὸς ἀναγνωστῶν 6, 9.
 ταβουλαρίων 6, 8. 154.
 προβάλλομαι 66, 15. 17.
 πρόβλησις 99, 8. 101, 5. 374.
 πρόεδροι 377.
 προίλεσις 335.
 προσόρτιον 305.
 πρόσθεις 363.
 πρόσθρον τοῦ βήματος 74, 8.
 προκαθήμετος 26, 11. 14. προ-
 καθέσθαι τῶν ἀρχιερέων 120.
 πρόκυψις 31, 13. 56, 13. 48, 21.
 253.
 πρόμαχοι 255.
 πρόνοια ἐστὶ πάντων κτηράτων
 οἰκονόμος 120.

- προνόμια 87, 1.
 προπορεύεται λαμπαδάριος 63, 14.
 προσαγορεύειν 95, 15.
 προσκαρτερεῖ μέχρι τραπέζης 56, 14.
 προσκεφάλαιον 299.
 πρόσφυγες 131.
 προταγή 353.
 προτάττω 86, 13. 15. 353. 354.
 πρωΐότερα 145.
 πρωΐας νήφουσι πλήθους ἄνθρωποι 32, 6. ἐκ πρωΐας 86, 6. κατὰ τὴν πρωΐαν 32, 3.
 τὰ πρωΐα 165.
 πρωτίτιδος 131.
 πρωτοασημηῆτις 142. 241.
 πρωτοίερακάριος 24, 21.
 πρωτοκανόναρχος 156.
 πρωτοκουνηγός 10. 21. 24, 9. 39, 9.
 πρωτονοτάριος 26, 4. 41, 6.
 πρωτοναβηλισημιουπέριτος 377.
 πρωτοπαπάδης 150.
 πρωτοπαπᾶς 150.
 πρωτοπρόεδροι 377.
 πρώτος κατὰ τὸν χρόνον 175. τὸ πρώτος 377.
 πρωτοστράτωρ 9, 5. 32, 11 sqq.
 πρωτοσύγκελλοι 105, 13. 376.
 πρωτοψάλτης 152.
 πτεριστήρια, πτεριστήρες 226.
 πυρακτεῖν, πυρακτοῦν, πεπυρακτωμένοι ἐστὶ πάντως 259.
 πυρεκβόλος, μετὰ πυρεκβόλων σταυρός 249.
 παγωνάτιον 141.
 ἑβδοῦχοι 184.
 ἑαφή, κατὰ ἑαφήν χαρτάρια 15, 15.
 ἑηγάδες 178.
 ἑήγες 32, 20. ἑηγὸς ἀξίωμα 175.
 ἑήτωρ 144.
 ἑίξα 13, 10.
 ἑόγα 260. 311.
 ἑογάτορες 260. 311.
 ἑογεύειν 260. 311.
 ἑομπέρτος, ἑοπέριτος 112.
 ἑομφαία, ἑομφαιοκράτορες 99, 15.
 ἑουχαρεῖον 31, 8.
 ἑοῦχον 223.
 ἑυθμίζεται τάξις καὶ στάσις τῶν διακόνων χρόνον 164.
 σάββατα δευτερόπρωτα 145.
 σαγή 253.
 σάγισμα 30, 7.
 σάγμα 252. σαγμαρία *ibid.*
 σακέλλα, σακέλλη, σακέλιον, σάκαλις, σακελλάριος, ὁ τοῦ σακελίου 121.
 σάκος 313.
 σακούλιον 124.
 σαλίβα 243.
 σεβαστοκρατόρισα 108, 6.
 σεβαστοκρατῶρ νέον ὀνοματοποιήθεις 174.
 σεβαστός 8, 6. 9. 12, 15.
 σέδετον 245.
 τὰ σεῖα 222.
 σειρά 17, 20.
 σειρομάστις 242.
 σεκρετικὸς διακονητής 118. σεκρετικοί 241. ὁ ἐπὶ σεκρέτων 141.
 σεκρετικὸν ἀξίωμα 141.
 σέλα, σέλλα 112.
 σένατον, σηνάτωρ 242.
 ὁ σερῖφης τὸν τελευτήσαντα χαλιφᾶν διαδέχεται 376.
 σημαία βασιλική 286.
 σημαντρον 83, 10. μέγα 154.
 σημειοῦσθαι 128.
 σηοική 362.
 σιλέντιον 242.
 σιλεντιάριος 242.
 σιτάνια 294.
 σιάλα 14, 4.
 σκαράνικον 229.
 σκίπιον 14, 8.
 σκίπω 30, 8.
 σκενοφύλαξ, σκενοφύλακιον 130.
 σιαδίον 220.
 σκουτέλιον 63, 8.
 σκουφία 38, 4. 6. 268.
 σκυλλομάγγονες 269.
 σκντεὺς 31 *pot.*
 σορός 81, 7.
 σουππένδιον 63, 1.
 σπάθη, σπαθαροκουβικουλάριος, σπαθία 251.
 σπιδαμαῖον μῆκος 91, 16.
 σταλεῖς βασιλικῶς 108, 8.
 στάσις διακόνων 164.
 σταῦλον 181.
 σταυρίων 283. 249.
 σταυροειδῶς 90, 10.
 στέμμα 50, 8.
 στεμματογύριον 100, 20.
 στέργω 84, 1. 86, 20.
 στεροῦμενοι τινὲς εἶναι ἀπ' ἀλόγων, ἀρμάτων 85, 3.
 στεφανώματα 278.
 στεφηφορία 97, 8. 17.
 στηλιός 245.
 στηλή τοῦ βασιλέως ἑφιππος 28, 16.

- σιγηθῆναι τάξις χρόνου 164.
 στιχάριον 166.
 στιχηρά, στιχος 138.
 στολή ἱερατική 44, 6. καθημερινή
 βασιλείως 47, 12.
 στολίσματα ἀρχιερατικά 137.
 στόλος 23, 9.
 στοχαστικῶς λέγω 32, 5.
 στρατηλατία 13, 10.
 στρατιωτικοὶ κατάλογοι ἢ τάγματα
 247.
 στρατορῖμιον 30, 10. 151.
 ὁ ἐπὶ στρατοῦ 83, 5.
 στρεπτόν 50, 15.
 στρουγγύλη ἀσπίς 99, 12.
 στρώμα 29, 16.
 σφάλτα 239.
 συγκείμενον ἐκ λίθων 97, 13.
 σύγκαινοι 377.
 σύγκειλλοι 376.
 συγκλητικὸς 88, 4.
 οἱ τῆς συγκλήτου πάντες 98, 19.
 συμμεριστὴς κόπον 118.
 συμπένθερος 12, 19.
 συναμμένως 78, 19.
 συναπταί 151.
 σύνθρονος 7, 19.
 συνοδικόν 32, 5. 346.
 ἐν συνόδῳ κἀθῆναι οἱ τῆς πρώ-
 τῆς πεντάδος 4, 11.
 σύνταξις βασιλείως 48, 14.
 στυπουργὸς τῷ κανστριαίῳ 136.
 σύρμα 19, 21.
 συματίσιος 13, 8. 222.
 σურτά 29, 18. 250.
 σύρμα 250.
 σύσσωμος ζῶσα τρίμηρος ὡς ὁ
 υἱὸς αὐτῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστῆσα
 299.
 σφινδόνη 20, 6. 185.
 σφραγίζειν 66, 12. σφραγιζόμενοι
 ἐκ δευτέρου χειροτονοῦνται ἀρ-
 χιερεῖς 104, 20.
 σφραγίς 104, 20. 374 sq. μικρά,
 μεγάλη, πρώτη, δευτέρα *ibid.*
 ἀπὸ σχίδους ἀναγινώσκων 241.
 εἰς σχῆμα χειρτισμοῦ 94, 12.
 σχιστὸν βούχον 223.
 σχιστοπλάκιος 17, 12.
 σχολῶν δομέσικος 23, 5. 264.
 σωλίας, σωλιος 91, 6. 92, 1.
 360 sq.
 ταβουλαρίων προμμικήριος 154.
 τάγμα 247.
 ταμπάριον, ταπάριον 224.
 τάξις ἐκκλησιαστικῆ τοῦ διποτά-
 του 93, 22. τάξιν τηρεῖν τοῦ
 διακόνου 137.
 ταρσός 13, 14.
 τασεία 222.
 ταυτοδύναμον 16, 22.
 τελετή 92, 17. 93, 7. τελετῶν γα-
 μικῶν τελομένων 103, 9. 10.
 περὶ τελομένων ἐθίμων ἢ ἐθῶν
 γινομένων 171.
 ἐν τεμένει ἐκάστην κειμήλια 133.
 τένδα 228.
 τετραευαγγέλιον 317.
 τετράστιλον 15, 16. 18.
 τζαγγός 31, 14.
 τζάγγρα 246.
 τζαγγράτορες 246.
 τζαγκία, τζάγκαι 252.
 τζάκονες, τζακίζω 247.
 τζηκούριον 243.
 τιμία ἐσθῆς τῆς Θεοτόκου 82, 2.
 τμήμα 88, 6. 7.
 τουβία 97, 14. 227. 366.
 τούφα, τούφια 14, 6. 30, 15. 227.
 τραβεία γλαυδὸς 335.
 τραπέζα ἱερὰ 96, 2. ἀγία 161. τοῦ
 ἐπὶ τῆς τραπέζης ἀξίωμα 175.
 τρεῦα, τρέβα 330. τρεῦα μέχρι τι-
 νὸς ὀλίγον καιροῦ 75, 20.
 τρικέφαλον 312.
 τροπαιονχία 290.
 τροπάρια 46, 1 sq. 138. 155.
 τρούλη 242.
 τρουλλοῦσθαι 242.
 τροσάγος 334.
 ὑελίνη ἀμπούλλα 149.
 ὕμνος ἀκάθιστος 321. 324. ὕμνος
 τρισάγος 93, 1.
 ὑπαπαντιῆς ἑορτῆ 80, 19.
 ὑπατος τῶν φιλοσόφων 183.
 ὑπερίχω πάντων 8, 17. ὑπερίχουσα
 συντάγη 118.
 ὑπέρυρον 33, 12. 291. ὑπέρυρον
 πεπυρατωμένον 259.
 ὑπήκουον λαόν 92, 13. εἰς τὸ ὑπή-
 κουν εἶμεντες 87, 8.
 ὑπ' αὐτὸν εἶναι καὶ ὑποτιτάχθαι
 αὐτῷ ὁμολογεῖ 92, 10.
 ἐν τοῖς ὑποβεβηκόσι ἢν ὑφάμιον
 τοῦ πρωτοδικίου 118.
 ὑποβίβασις τούτου τὸν Καίσαρα
 7, 11.
 ὑπογονάτιον 140.
 ὑποδοῦσι 108, 6.
 ὑπόθεσις 40, 16. ὑποθέσεις ἐγκλη-
 ματικά 130. ὑποθέσεις ἀρχοντι-
 κῆς καὶ δημοσιακῆς λογογραφεῖν
 135.

- ὑποκάμισον 70, 12.
 ὑπομνήματα 136.
 ὑπομνηματογράφων 136.
 ὑποτάσσειν 87, 18. 354.
 ὑποταγή *ibid.*
 ὑπούελις 18, 10.
 ὑπουρογοὶ τῶν νοταρίων 154. 270.
 ὑπόψηφος πατριάρχης 103, 4. ὑπό-
 ψηφος δεσπότης 100, 8.
 ὕψωσις τῆς παραγίας 299.
 φαιός 19, 12.
 φακεώλις, φακεώλιον 22, 14. 50,
 20. 240.
 φάσκον λόγιον 51, 16.
 φελώνη 166.
 φλάμουλον 112. 283. πρὸ ἀποτυ-
 λιχθῆναι φλάμουλα 83, 15.
 φλαμουλάριοι, φλαμπουλάριοι 283.
 φιλοτιμοῦμαι 140.
 φιλοφρονοῦμενος 107, 19.
 φορέω, ἐφόρεσε Καντακουζηνὸς
 στεφάνους 101, 9.
 φορέματα 19, 20 *sq.* πρὸς βου-
 λήσεως φορέματα φορεῖν 77, 21.
 πένθημα 106, 2.
 φόρος 80, 1.
 φουσαῖν, φουσαῖτον 245.
 Φραγκόπουλος 155.
 φουάλις 290.
 φυλακὴ 124. τὴν φυλακὴν τῆς
 αὐτῆς ἐμπειπιστευμένους 184.
 φυλάξεις 42, 19.
 φυτίλια 32, 17. 255.
 φωναὶ ἔθνικαὶ 148.
 φουσατεῦειν, φουσατεῦειν 244.
 φουσαῖτον 244. 351.
 τῆς φωταγωγοῦ θεοτόκου 326.
 φωτισμός, φωτιστοί 145.
 χαιώματα 97, 12. 366.
 χαλινάριον 14, 5.
 τοῦ χαλιφᾶ φθαρέντος ὃ σερί-
 φης τὸν τελευτήσαντα διαδέχεται
 376.
 χαρτάρια, κατὰ διαφάνην 15, 15.
 χάριον 16, 3.
 χαρτουλάριος 159. χαρτουλάριος
 ἵππων βασιλικῶν ὃ ἐπιστατῶν
 160. 191.
 χαροτοφυλακεῖον, χαροτοφυλάκιον
 128.
 χαρτῶα δικαίωματα 126.
 χασεῖδιον, χασδιον 25, 8. 244.
 χειρόμακτρον 167.
 χειρόρτιον 25, 1.
 χειροτονεῖν, χειροτονεῖσθαι, χει-
 ροτονία 371. 372. χειροτονοῦνται
 ἀρχερεῖς σφραγιζόμενοι ἐν δευ-
 τέρου 104, 19. χειροτονηθεῖς
 100, 18.
 χορηγέω, χορηγεῖ θεὸς εἰς τὴν γνώ-
 σιν 102, 5.
 χοροῦ πρώτον καὶ δευτέρου δύο
 δαμέστικοι 153.
 Χριστογενέων, Χριστογενεῶν,
 Χριστοῦ γέννα ἑορτή 43, 19. 273.
 χρυσάσπιρος 20, 14.
 ἀνευ χρυσαφίου 26, 8.
 χρυσοβουλλα 32, 20. 256.
 χρυσοθήρανος 22, 9.
 χρυσοκλαβαρικὸν σκιάδιον καὶ σφρ-
 ματεῖνον 221. 222.
 χρυσόλευκος 20, 8.
 χρυσοφανατα ἐπιβλήματα 224.
 χρυσοχοϊκός 14, 16.
 χῶμα 51, 7.
 χωρίς ἡγεμόνος τὸ καθόλου στρα-
 τευμα ἐδρίσκειται 85, 11.
 ψηλάφησις τοῦ Θεοῦ 334.
 ψηφηφορεῖον 102, 3.
 ψοφεῖν τοῖς χεῖλεσι 149.
 κατὰ τὴν ὥραν 35, 6. μέχρι ἑκα-
 ντῆς ὥρας 52, 22.
 ὠμοφόριον 94, 14. 168.
 ὠραία πύλα 347.
 ὠράριον 168.
 ὠρῶ 168.

GRETSEI INDEX LATINUS.

- A**bbreviator, qui brevia conficiebat, *ὁ εἰς τὰ πύρρα* 133.
- abestianus, praeses vestiarii 246.
- acacia, cavitatis involucrum, quod imp. fert sinistra, cum mortalitatis humilitatisque admonet 51, 7.
- academica congregatio Ingolstadiensis per tricesimum b. virginis litanias cani instituit 344.
- acathistae virginis vigilia cum aliis tribus in palatio agitur, sabbato hebdomadis quintae quadragesimalis 72, 2. 321. acathistus hymnus ob urbem Constantinopolim servatam b. virgini servatrici canitur 321. acathistus hymnus dictus, quod populus una cum clero totam noctem absque sessione stando et canendo deiparae laudes et gratias concineret 324.
- acatholici quam sint rudes rerum ecclesiasticarum 151.
- acclamationes in benedictione aquae 79, 5. unctione imp. 79, 10. largitione beneficii 79, 13. in creatione despotae 100, 9. designatione patriarchae 103, 18. in acclamationibus sebastocrator nominatur secundus 7, 12. et nomina despotarum 53, 6. acclamationum exempla 278. acclamatio synodica facta 8. Augustino 279, 8. Pulcheriae imperatrici virgini et Marciano 279. concionatoribus 281. aliae factae imperatoribus Iustino Iuniori 278. Nicephoro Phocae *ibid.* in senatu Claudio 280. Antonino 279. acclamationum origo et progressio 278. eadem in exsecrationem versae 280. in imperat. Commodum *ibid.* in haereticos 281. acclamationes Graecorum adulatorie falsas ridet lepide Luitprandus 278. 232. 294.
- accubitor cubiculi 186.
- accubituum novemdecim palatium 301.
- Achris Iustiniani patria ab ipso ornata, prima Iustiniana dicta 375. et regia Bulgarorum sedes *ibid.*
- acolutus, officium 51. palatium 11, 10. eius gestamina 25, 11. Barangorum praefectus sequitur ex officio imp. 40, 12.
- administrator magnus, offic. 55. palat. 11, 14. eius habitus 25, 13. nulla eius functio 41, 3.
- adnumista magnus, offic. 46. palat. 11, 5. insigne acceptro insidens columba 24, 22. ex officio castra cum magno domestico obit, quae desunt annotat 85, 1. censor est militum 198.
- Adrianopoli coronatus secundum Cantacuzenus 368. alia inibi gesta *ibid.*
- Adrianus Saravia Calvinista contendit nomina archiepisc. archidiacon etc. retinenda 165. adversante Beza *ibid.*
- adulatores Graeci episcopalia prope omnia et sacerdotalia suo imp. tribuant munera 331.
- Aegyptii natalem Christi 6. Ian.

- agebant 304. eorum Nilus alique fontes ob miraculum in Cana Galilaeae vinosi 306.
- aër sciadii, aër velum sacrum quo sancta in disco teguntur 221. thure vaporatur *ibid.*
- Aethiopes ob Christi baptismum se aquis mergunt 306. media nocte ex proximo hauriunt et incorruptam servant aquam *ibid.*
- Agareni bis ab urbe Cpoli repulsi ope b. virginis 323.
- agnum Christum significat omophorion, vestis sacra ex lana 168.
- Alexander magnus victor Darii 54, 22. in eius domo paterna velut successores coluntur imp. Romani 55, 6. idem Leonidae baiuli sui moribus insuetus puer emendare senex nequit 211.
- Alexandrinus patriarcha solus aperto capite sacrificat 169. eius mitra dicta Phrygium *ibid.*
- Alexius Comnenus imp. primus Sebastocratorem creat fratrem 7, 1. eundem Caesari anteponit 7, 11. 174. est fecundus in commentis novarum dignitatum 7, 8. ut chartophylax ante episcopos sederet rescripsit 120. idem excogitavit dignitatem panhypersebasti 7, 17. eadem ornat Michaëlem Taronitem 7, 18. abusus voce et dignitate sebasti, quae solius imp. 8, 6. alyptes 320.
- allaximarium imp. vestiarius 31, 16. 254.
- alogator praeest militibus equos habentibus 37, 7. alius habentibus spathas 37, 10.
- altaris tabernaculum seu locus sanctior dicitur βήμα 149. pro altari portatili utebantur Graeci antimensiis 147.
- ambon, locus capax et ornatus templi 357. inibi coronatus et initiatus imp. ambonem et soleam casu trullae comminutum non potuit splendore pari restituere Iustinus 90, 18 *sqq.* 361. eo defertur evangelium cum lampadibus 160. diaconis in eo datur signum separandi catechumenos a fidelibus 168.
- ambulacrum erigitur in palmis, floribus conspergitur, diripiendum finito datur officio 68, 16 *sqq.*
- a memoria, offic. 58. palat. 11, 17. ornamenta 26, 5. functie 41, 8. est memoriae magister, non absimilis alteri ecclesiastico, suggestori 143.
- ampullam auream duplicem tenet lampadarii 44, 10. 45, 1. 49, 14. 275. simplicem tenet in clericorum ordinatione secundus ostiarius 276. ampullae oleum sacrum et chrisma continebant *ibid.* inde monampulon et dibampulon *ibid.* 149.
- anabathra exstruitur ornaturque in coronatione imp. 89, 10. in eam ascendit imp. coronatus 91, 10. et imperatrix coronata 92, 21. eandem occupant protopsaltae inde accinentes 93, 5. alia item sedent aureis velata velis imp. et pater 97. exstruitur alia in triclinio pro designando patriarcha 102.
- anacara tympana equitante imp. pulsantur 31, 18. 254.
- Anastasio imp. tempore sunt usurpata primum contacia 139.
- anastasimon, genus cantici 155.
- Anconitanorum Cos. in nativitate ad mensam imp. bene precatur 57, 5.
- Andreas Cretensis auctor magni canonis, eius natales, studia, scripta vitaeque compendium 320. 321.
- Andronicus Palaeologus primus seu senior Theodorum Metochitam aerarum publici magnum logothetam constituit et stratopedarchae anteponit 9, 15. eius ex sorore nepotes cabbadia duplicis coloris aliaque gestabant 18, 2. Ioannem nepotem panhypersebastum ornamentis facit augustiorem 177. equi hinnitum ex imagine 8. Georgii editum inaudiens male ominatur 315. ad divam hodegetriam confugit, precatur, iuvatur 316. monachus biennio in Libis monasterio sepultus 340.
- Andronicus iunior Cpoli capta avum verbis et amplexu recreat, ipse quoque divam Hodegetriam veneratus 316. excipit sponsam Annam Sabaudam 332. eius humilem animum carpit Gregoras 334. hic Andronicus secundus Cantacuzenum iubet magnum domesticum et panhypersebasto aequalem facit aliisque superiorem 7, 23 *sqq.*

- angeli in scaranico magni domestici 17, 13. inde mos catholicus in vestibus piugendi angelos aliosque sanctos exemplis firmatus 235. angelorum imitamen sticharion 166. eorum celeritatem et reverentiam indicat orarium, sacra diaconorum vestis 167.
- angurotum, gestamen Persicum Bardariotarum 38, 10. est pileus in cucumeris formam 268.
- Anna Comnena Alexii Comneni filia. eius Alexias 174.
- Anna Sabauda ab Andronico iun. sponsa excepta 382.
- annos multos precantur imp. Graeci, Sebastocratori, despotae, patriarchae 44, 19. 46, 5. 6. 7. 48, 19. 51, 21. 53, 6. 55, 15 *sqq.* potestatus Genuensium latine eos precatur 56, 17. Pisanorum 57, 1 et Anconitarum 57, 5. Barangi anglice 57, 9. Bardariotae persice 57, 14. cantores *ibid.* et panagiam sumenti 63, 7. vicissimque imp. suis reprecatur 33, 16. 59, 1. 63, 14. potestato Genuensium 56, 18. Pisanorum consuli per interpretem 57, 4. et magno domestico 63, 14. annos praeterea multos precantur imp. lugenti 69, 18. osculanti ss. crucem 79, 5. conferenti beneficium 79, 13. in creatione despotae 100, 7. 17. 20. in patriarchae designatione 103, 7.
- annulis aureis, funibus et snsis poma in mensa imp. deponuntur 301.
- annunciationis festo et palmis purpurea gestantur sticharia 67, 1. annunciationis vigilia cum tribus aliis in palatio agitur 72, 2. 326. est festum despoticum 272.
- anteponendi et postponendi officia, res et voces novandi ius imp. 8, 10. 177. idem prope patriarchae tentabant 143. 162.
- antidororum seu panem sanctificatum sumpturo imp. accinitur polychronion in nativ. 48, 20. idem sumit imp. coronatus et populus 96, 17. ab episcopo benedictionis gratia distributum 365. idque non communicantibus 288. eius cum processione delatio, distributio, consecratio 363, 365. antidorum cum mandyis et lampadibus praecedunt deputati 160.
- antimensia 146. in novi templi dedicatione ab episcopo consecrata, sine iis sacrificium non oblatum. lotione non perdunt sanctificationem. ea consecrandi ritus *ibid.* et 147.
- antipana, quasi panni oppositi panis, ornamenta quaedam 224.
- Antonino pio a senatu acclamatum 279.
- apex pilei imp. et despotae 13, 9. Sebastocratoria et Caesaris 15, 3. 19. domestici 17, 8.
- apocrisiarius proponit imp. negotia in circumstatione 35, 13. est internuncius, procurator, legatus 262. apocrisiariorum munere episcopi et diaconi functi 262. clerum palatii regebant et ecclesiastica negotia tractabant 263. apocrisiarius Romanus Cpoli moratus itemque in aula regum Franciae 262.
- apostoli mensae accumbentes in pulvinari panem deponunt in Christi honorem 299. preces per ordinem festorum variant *ibid.* is mos ubique terrarum ab iis servatus *ibid.*
- ad b. virginis dormitionem congregatis mensaeque accumbentibus deipara post mortem viva appareret *ibid.* ab iisdem dicta panagia *ibid.* in SS. apostolorum Petri et Pauli honorem Constantinus Sylvestro Romam tradidit 262. in SS. apostolorum templo conditorium est magni Constantini 81, 7. processioni ad illud imp. interest 81, 13. id templum SS. apostolorum patriarchae Cpolitano sedes data a Mahomete urbem et imperium occupante 373.
- apostolicas traditiones futurus recipit imp. 86, 21. ad apostolicam scripturarum lectionem imp. et imperatrix coronati surgunt 93, 2.
- apparitiones Christi tres festo honoratae 303.
- apprecationes variae ac reciprocae ad imp. mensam in nativ. 56, 15 *sqq.*
- aquae consecratio in epiphania facta 65, 1. is ritus in omnibus ecclesiis etiam apud Aethiops servatus 305. aquae benedictio initio mensis facta 305. eius benedictio-

- nis formula *ibid.* 78, 14. 16 *sqq.* aquae miraculo servabantur incorruptae, quas fideles media nocte ob Christi baptismum hauserant 306. aquam ferventem calici consecrato infundebant Graeci 162. eius mysterium et ministri *ibid.*
- archidiaconus dominica adorandae ss. crucis, eandem affert ex palatii ecclesia 65, 15. induitur stichario et phelone *ib.* 16. eam gestandi a patriarcha habet potestatem 66, 14. legit evangelia in officio mag. hebdomadis 70, 9. preces in paschate recitat pro pace 74, 1. fert ss. crucem et osculum ab imp. accipit 74, 9. 11. eandem fert in benedictione aquae mensis cuiusque principio 78, 22. archidiaconum non habet magna ecclesia, sed imp. clerus 94, 16. archidiaconus non fit per archonticia, sed per operam diu praestitam. factus per pittacia non est praefendus aliis, est tamen primus in perceptione divinorum mysteriorum 164. 165.
- archiepiscopo Bulgariae et Cypri datum privilegium praeferendi lampadem 278. atque illi provinciales episcopi a Iustiniano subiecti 375.
- archimandritae fer. 5. paschali cum patriarcha et episcopis imp. invisiunt, eius manum et genam osculantur 77, 17. ab imp. sceptrum accipiunt 105.
- archistrategus flammulum primum imperatorium 48, 1. 283. nomenque archistrategi a D. Michaële archangelo habere probatur 284. archistrategus non erat officii nomen *ibid.*
- archonticia sunt officia ab imp. vel patriarcha collata, et sunt per literas seu codicillos principum collata vocanturque per breviam et pittacia concessa 164.
- argenteae bullae in sceptro protostatoris 91, 1. argenteum sceptrum domestici scholarum 23, 6. argento contorto funarii operis instar est nodus in sceptro mag. domestici involutus 17, 13.
- arma ex Graeco ἄρμα, ἄρματος vertendum non currus 270. arma varia, baculi, lora, manuclavia seu virgae 38, 12. clava manualis 268. matzuca 25, 21. 245. pilaticia militum 37, 11. 260. secures Barangorum 49, 9. 57, 11. 80, 22. siromastes seu saliba 24, 1. 2. 242. 243. matzobarbulum, securicula 243. spatha seu ensis imp. 31, 8. 34, 10. 51, 15. spathae militum 37, 10. 251. tela 37, 12. his addantur arcitenentes et sagittarii tzangratores 246. arcus quoddam genus tzangra *ibid.* et clibanarii, quorum thoraces ferrei, loricae, κλιβανα 266.
- Armenii propter Ninivitas ieiunant 334.
- Arthurus Britto insuta armis deiparae imagine nongentos profligat 315.
- asecreta, primus in senatu 241.
- aspri, genus nummi 239.
- assessores sacrae synodi sunt illi primae pentados 118.
- assumptio deiparae 299. assumptioni seu obdormitioni deiparae ieiunium praemittunt Graeci 296.
- Augusteon 355. ex eo iacta epicombia seu donaria in populum 88, 5. S. Augustino et Eradio acclamatum 279.
- aulae aulicorumque ordo et statio 36, 23 *sqq.* eorundem circumstatio 54, 17. 22 *sq.* 45, 8. aulae officiales quomodo vestiantur, ordinentur, distinguantur 13, 5 *sqq.* qui inter se colloquantur 16, 11 *sqq.* eorundem ministeria 28, 5 *sqq.* ad mensam 55, 10 *sqq.* in fossato 83, 4 *sqq.* in festis 43, 15 *sqq.* 67, 5 *sqq.* 70, 6 *sqq.* ex aula et in aulam equitandi fas nemini 30, 1.
- aurem resectam accusatoribus dabant et tectam margellio accusatis dandam iudices Medi significabant 54, 3.
- baiorum festum est palmarum a baiis seu palmis 311. inde non derivatur baiulus et praevaricator *ibid.*
- baiuli magni locus ignotus, ultimum seu 81. palatinum officium 13, 3. est paedagogus vel imp. vel filiorum 210. vox etiam Latinis usitata *ibid.* baiuli maturi regum filiis constituendi *ibid.* baiulus sive mbaiulus Venetorum imp. Copolitanum modice honorat, nec

- osculatur pedem, neque faustis interest appreciationibus 75, 22 sqq. de orthographia vocis 112. 330.
- Balsamon in prima pentade omittit protecdicum 118. chartularius vocat adiutores officialium *ibid.* refutatur de sacello et sacellario 123. et de baiis 311. mire extollit officium et ordinationem charthophylacis, quo ipse functus 127. eius singularis potestas in munere charthophylacis *ibid.* ex ambitione patriarchatus imp. adulatur episcoporum et sacerdotum in quibusdam potestatem concedens 331. rogas graphice commendat et intermissas lamentatur *ibid.*
- baptismus dictus *φωτισμός* 145. in eo ordinarie non accensa solum luminaria, sed baptizatis etiam data *ibid.* baptismus Christi nostra salus 305. ob Christi baptismum agebant Graeci festum epiphaniae 303. festum luminum dicta epiphania ob cereos accensos et faces 304. ob baptismi proprii memoriam agi festum opinio pia *ibid.* ob baptizati Christi reverentiam Aethiopes fideles aequatum ibant et incorruptas servabant aquas 306. inde Iordanis aqua etiam incorrupta 307. baptizatorum seu illuminatorum habet curam praefectus luminibus 5, 17.
- Barangi ab Anglis dicti 264. inde Anglico imp. precantur accumbenti 57, 9. fidissimi custodes ad fores conclavis imp. et triclinii ministrant 37, 4. et statio et ritus eorumd. in vigil. nativit. 49, 7. ad mensam adstrepunt securibus 39, 17. cum suis primiceriis ferula auferunt 61, 21. In palmar. dominica diripiunt ambulacrum 68, 20. semper adsunt imp. equitanti, ad Blachernas in purificat. deducunt 80, 20. securigori deducunt ad excelso gradus *ib.* 22. comitantur ad S. Ioan. baptistae 81, 22. et imp. coronatum 94, 3. eorum praefectus est acoluthus 40, 12.
- Bardariotae ianuam aulae custodiunt 37, 18. origine Persae et gestamine noti Persico anguroto itemque rubris indumentis, sceptris etiam, quibus ordinem in populo faciunt 38, 8. praecedunt imp. equitantem; ex zona gerunt manuclavia iisque flagellant dignos flagris *ib.* 13. Persice imp. accumbenti precantur 57, 13.
- Bardarium flumen 38, 17. 267.
- S. Basilii magni preces audit in S. Sophiae imp. festo pentecostes 78, 4. ad eiusdem monasterium procedit 80, 17. S. Basilii festum celebrant Graeci 1. Ian. ipso circumcisionis die 341.
- benedictionis seu sanctificationis materia inuncto imp. acclamantur multi anni 79, 10. beneficium, quod tum subsignat imp. seu confert, vim habet quasi aureae bullae *ib.* 14. benedictio seu sanctificatio accipitur ex antidoro seu pone sanctificato et ex ss. vestibus 288. 365.
- benedictus deus noster, canticum in lotionem pedum 70, 14.
- ad Blachernas supplicat imp. festo purificationis 80, 19. et cum agitur memoria depositae venerandae vestis b. virginis 82, 2. 344. nomen Blachernarum a quodam illic regnante 272. inibi templum extruxit Leo magnus *ibid.* ubi veneranda deiparae vestis 344. aliud templum Blachernense ad litus maris a Pulcheria imperatrice conditum. *ibidem* sepulchrales d. v. fasciae. praeterea vestes b. virginis, pars sonae, amiculum capitis in Blachernis condita 341. in his quoque coronatus est tertium Io. Cantacuzenus 368.
- blatinus pilous primi secretarii 22, 16.
- blatta, Latinis purpura 236. pro panco et involucre generatim sumitur 237.
- blattium gestamen imperatorium 292.
- Bonellidius correctus 135. de anti-mensis 147. de *σαρρατῆς* 151.
- Branas Cpollim obsidens obiectu b. virginis Hodegetriae repulsus 316. breve et brevia quid? his conficiendis praerant protonotarius 133.
- buccinatores imp. equitante canunt 31, 18. In vigilia nativit. sub beris et liturgia stant inter clericum et flammula 49, 3.
- Bulgariae et Cypri archiepiscopis

- datum privilegium praeferendi lampadem 278.
- bullae aureae incisae sceptro magni stratopedarchae 19, 9. bullas aureas habet sceptrum magni ducis 18, 18. argenteas protostratoris 19, 1. bullae pontificum literae, sigilla literarum sic dicta, bullae aureae, cereae, plumbeae 256. bulla plumbea utitur imp. in literis ad patriarchas et proceres 34, 9. bullae ss. cruce firmatae 256. bulla literis contractuum addita et bullare *ibid.* bulla habet figuram cordis, pueris appensa contra fascinationem *ibid.*
- bullotherium 256. aliud instar rationalis dabatur ordinando chartophylaci bullotherium 127.
- butta, cupa seu cupella in matzuca protalogatoris 245. dicitur a βουτίον, βουτέον, βούτιον. item vas vinarium seu dorsuarium *ibid.*
- Byzantium olim erat sub episcopo Heraclae 104, 18. Byzantium nominis sui civitatem ampliando Constantinus aedificavit, Romam s. Sylvestro tradidit 262.
- cabbadium indumentum, quod super omnia alia induitur 23, 1. 12. 15. 22. *al.* cabbadia ferunt ut lubet proceres a magno domestico usque ad magnum drugarium vigiliarum 22, 5. cabbadium imperatoris 50, 21. despotaе rubrum et margaritis contextum 14, 17. accipit cum despota creatur 100, 4. cabbadium duplicis coloris cum margellis magni domestici 17, 21. Ioan. Cantacuzeni et nepotum Andronici 18, 2. 4. purpureum magni ducis 18, 16. logothetae aerarii generalis 20, 16. magni primicerii 19, 11. protostratoris 18, 22.
- Caesar primus erat ab imp. 7, 3. 176. ei praepositus Sebastocrator primus Isaacius Comnenus 7, 6. post Caesar aequatur panhypersebasto ab Alexio Comn. 8, 2. Caesarem appellandi formulae 16, 9. Caesarem et Sebastocratorem creandi ritus similis despotaе 101, 6. gestamina capitis antiqua nesciuntur *ib.* 7. eius vestitus 15, 19. Caesar, despota et Sebastocrator tantum principalia obeunt 28, 6. scaranica eorum ignota diebus festis 14, 20. polychronion dicunt imp. coenato in vigil. nativit. 58, 20. non intersunt designationi patriarchae 103, 9. Caesaris dignitas ex inauguratione 173.
- calcei imperatorii tzangia dicti 31, 10. aquilis, lapillis et margaritis insignes *ib.* 11. eorum usus in processionibus et supplicationibus *ib.* 12. rubri futurae imperatrici induuntur 108, 5. despotaе bicolores cum aquilis quasi de musivo opere 13, 12. 13. 225. calcei citrini panhypersebasti 18, 6. prasini protovestiarii *ib.* 10. aërii coloris Sebastocratoris 15, 10.
- caliga pro calceo militari sumpta 225. et pro braccis *ibid.*
- camisatorum ministerium ecclesiasticum circa carbones et calefaciendos lebetes 162.
- camisia ferunt lectores in vigil. 44, 9. ea sunt vestes superpelliceae ecclesiasticorum 163. camisiis et epirhiptariis induti cantores ad mensam imp. canunt in nativitate 60, 9.
- campanae Graecorum 154.
- canaclei dignitas offic. 80. palat. 12, 19. canaceus neque erat cancellarius neque camerarius, sed utroque augustior 206. eius sceptrum lignum laevigatum 13, 2. non comparet in comitatu, neque in imperatoris salutatione 12, 20.
- canaceum palatium augustissimum et monasterium 206.
- cancellarii et velarii dicti 134. cancellarios duodecim permittit Heraclius 112.
- cancelli et vela secludebant magistratus 134.
- canstrisius dictus a canistro 135. eius officium patriarchae vestes mutanti servire 135. canstrion s. canistrion, amictus sacri vestiarium *ibid.*
- canon magnus s. officium canonis magni ad finem quadragesimae lectum 320. eius materia, auctor, tempus *ibid.* causa nomenclaturae 321. eius vigilia in palatio celebrata 72, 2. 320. canone Trulano egressus ex monasteriis vetitus virginibus 124.
- canonarchae in vigil. nativit. in palatio suspendunt Christi nati ima-

- ginem 44, 2. eorum habitus et ministerium *ib.* 11. tollunt ex imp. mensa fercula 60, 18. canonarchis ab canone seu certa oda origo propria et functio 157.
- Cantacuzenus fit magnus domesticus aequalis panhypersebaste 8, 1. fratres uxoris creat sebastocratores et singularia concedit ornamenta 101, 8.
- cantica quaedam proprie a Graecis dicta et Latinis consueta 138. 155. canticum in nativitate 53, 3. 57, 16. integrum habes 295. de epiphania 60, 10. totum ponitur 298. in adorat. ss. crucis 65, 17. in palmis, in lotione pedum 70, 16. 20. 326. in paschate et troparium 73, 16. 19. 327. 328. cantica imp. coronationi accommodata 93, 7. 90, 11. 21. 95, 5. itemque patriarchae 151. praeterea imp. in anabathra sedentib. 97, 4.
- cantillantes denaturatae volucres in arbore aerea 302.
- cantorum numerus praescriptus ab Heraclio et Iustiniano 112. iidem multos approcantur imp. annos 48, 19. 52, 20. 21. ad mensam 57, 15. cum epirrhiptariis canunt „Magi Persarum reges,“ interque cantum esu abstinet imp. 60, 8 *sqq.* cantorum primus a magno domestico tollenda accipit fercula 60, 15.
- capitis in liturgia tegumentum cidaris, aut mitra, spineam Christi coronam, aut supra caput sudarium repraesentat 169. capite aperto consecratio accipitur *ibid.* capite etiam nudato orandum, ob Christum qui caput est honorandum *ibid.* capite tamen quamvis tecto sacrificare non vacat mysterio *ibid.* capite nudo ministrant pueri honorarii et imp. cognati 59, 3. 63, 2. item imp. coronato 98, 23. dumque patriarcha renuntiatur 103, 16. capitibus nudis spectatur coronandi imp. unctio 90, 9.
- cappae et cappasia, tegmina pro pileo 266.
- capputis ablatis imp. honorant Genuenses et Veneti 75, 15. 76, 3.
- carcer patriarchicus dictus sacella 124. carceris seu sacellae nomen habent virginum monasteria *ibid.*
- Codia. Curopalat. de Offic.*
- Carthago dicta a Iustiniano tertia Iustiniana 375. restituta Rom. imperio a Iustin. Vandalis pulsus *ibid.*
- Casauboni grammaticae tricae 303. 304. conducticii calumniatoris Baronii 345.
- castra subsunt magno domestico 83, 7. ea reficienda curat domesticus murorum 41, 14. in iis custodias praefectus tzaconum curat 42, 18. eorum custodes alii 43, 11. movendis datur signum in tentorio mag. domestici 83, 9. ea praecedit, dum proficiscendum alio, praefectus exercitus 83, 20.
- cataphractarii et cataphracti Persis sunt clibanarii 266.
- catecheseos die pop. ad quadragesimam institutus 312. eo patriarcha thymiamata dividit *ibid.*
- catechista, officium ecclesiasticum 162.
- catechumenea, locus catechumenorum 365. ea imp. coronatus occupat 95, 19.
- catechumenis datum orario signum exeundi ab liturgia 168.
- catena ex margarius circum domestici scaranicum 17, 20.
- cella, conclavo ipsum imp. 94, 18. 265.
- cellulani 377.
- cera obsignat imp. literas ad matrem, uxorem, filium 34, 5.
- cerei dati baptizatis 145 proceribus sub lectione ss. evangeliorum in festo luminum et fer. 5. mag. hebdomadis 71, 16. in paschate sub matutinis 73, 14. et potestato Genuensium 75, 1. cereum ferebant pauperes in lotione pedum 70, 18.
- chaeretismus, festum dominicum c. aliis eiusdem generis 273.
- Chaganus Scythia urbem Cpolitanam obsidens repellitur magno miraculo ac grandi suo damno 322.
- Chalcedon non est vertendum *Καρχηδών*, sed Carthago 375.
- Chalcedonenis synodus acclamat 8. Pulcheriae imperatriei virg. et Marciano 279.
- charatzium tributum duorum millium florenorum annuum Turcae a patriarcha pendendum 373.
- chartophylacis officium, iura eccle-

- siae defendere, lites cleri disceptare, patriarchae dextra manus, os, labra 126. 127. differt a chartulario, quia amplior eius potestas quam chartas custodire 126. cui archivum ecclesiae privilegiaque commissa 127. illius ius signandi 128. et tam magnificentum quam bibliothecarii Romani *ibid.* episcopos sessione antecessit 127. in ordinatione eius bulloterium et claves datae *ibid.* tiara quondam insignis et equo patriarchae vectus in festo SS notariorum *ibid.* duodecim administros habebat notarios 128. discussit mores et vitam ordinandorum 138. nemo ad conspectum patriarchae neque ad beneficium admissus nisi per eum 128. chartophylaceum, locus ubi iudex ecclesiasticarum sedet causarum 127.
- chartularius Latinis est iudex causarum 159. inter lectores censetur *ibid.* et 160. a Balsamone vocantur chartularii adiutores officium primae pentados 118. chartularius magnus, offic. 26. palat. 10, 6. habitus 22, 11. praefectus imperatoris equisonibus 160. 191. hinc freno imp. equum adducit 29, 7. chartularius militaris seu thematis militem conscribebat, recensebat 160, 191. alius erat sacrorum cubiculorum chartularius *ibid.* et homo chartularius *ibid.* et tabellarii chartularii *ibid.*
- Chlorum officialium vani tituli 113. chirothecam in zona cum margella et aquilis fert primus accipitrarius 25, 1.
- chirotonia s. designatio fit duplici suffragio 104, 19. Graecis aequivoce pro consecratione et electione s. designatione dicitur haeticisque occasionem errandi et decipiendi etiam praebet 371. chirotonia s. ordinatio fit S spiritus invocatione manumque impositione 372.
- chlamys seu tamparium Sebastocratoris 15, 6. 224.
- choreas in augusteone ducebant in honorem imp. praefecti regionum 355.
- chori primi et secundi domesticus proprius 6, 6. 152.
- Chosroës Sarbarum ducem belli contra urbem Cpolititanam mittit 321. a filio necatur 322.
- chrisma sacrum servabant ampullae, monampula, dibampula 149. 276.
- Christi nati vigilia quomodo in palatio celebrata 43, 19. eiusdem imago de tabula suspensa 44, 3. ab imp. osculo honorata 44, 20. 46, 16. de eodem ad mensam canuntur 57, 16. 60, 10. contacion integrum 295. aliud de Christi epiphania idiomelon 298. eius epiphania s. baptismus festo honoratus a Graecis 303. dicta festum luminum eaque accensi cerei et faces 304. epiphaniam regibus factam Graeci 25. Decemb. 303. natalem Aegyptii 6. Ianuar. agebant 304. Christo festa proprie dicata non sunt dies dominici, sed certa quaedam 273. ob Christum, qui nostrum est caput, honorandum, nudo etiam capite orandum 169. ob Christum spinis coronatum et sudario involutum tecto alibi capite sacrificatur *ibid.*
- chrysobullae cinnabari subscriptae et ss. cruce firmatae 256. earum vis *ibid.* chrysobullas mag. logotheta curat ad reges mittendas 32, 20.
- chrysoclabaria vestimenta aureis clavis ornata 221.
- chrysoclava et chrysoclavus *ibid.*
- D. Chrysostomi festum in S. Sophiae celebratur praesente imp. 80, 10. eius commentaria in sacras literas cum Thomaite conflagraverunt 355. eius natalis 13. Nov. 341.
- Cibyres fons ob vini ex aqua facti miraculum vinosus 306.
- cimelia sacra curat sceuophylax 130. notantur ἐν βρεβίους 133.
- cinnabari et bractea et ss. crucibus coccineis ornata imp. lampas 45, 3. subscriptae bullae 256.
- circitor s. excitator, offic. ecclesiasticum 162.
- circumstationis minister est cum magno heteriarcha et primicerio aulae protovestiarites 34, 17. ea fit circa liturgiam et vespertas 35, 5. apocrisiaris alique negotia proponunt *ibid.* 13. circumstationis aulicae ordo, 37, 1. quotidianae et festivae ritus 45, 8. 10.

- circumstatio in nativ. 59, 4. in dominica ss. crucis adorandae 65, 12. in paschate eam faciunt episcopi et primores ecclesiae 77, 8. alii ritus circumstat. in benedictione aquae initio mensis 78, 17. 79, 4. 11.
- Citri episcopus Ioannes eiusque responsa 117. 162. alia recenset officia ecclesiastica *ibid.*
- clamatores s. *κράταί* vocantur protopsaltae, lectores, qui coronato imp. accinunt 93, 6. hastas tenent *ibid.* 9.
- classem totam regit ameralius 39, 20.
- classis aulicorum quaelibet certum locum habet 37, 3.
- Claudio imp. senatus acclamat 280.
- clavatus pileus magni domestici 17, 9. 233. magni ducia 18, 13. protovestiaritae 20, 20. praefecti exercitus 23, 1. clavatis pileis officiales ad mensam in nativ. 56, 7.
- claves datae ordinando chartophylaci 127.
- clavi aurei, vestium ornamenta 221. clavis aureis insignita nomina 222.
- clericorum numerus circumscriptus a Iustiniano 112. et Heraclio, a quo certo quoque numero definiti clerici officiales *ibid.* clerici palatii recensentur 163 *sq.* eorum indumenta et ministeria 44, 9.
- clibanum, lorica 266.
- clypei a quatuor proceribus tenentur iuxta imp., in quibus eiusdem equestria imago 99, 12.
- Codinus, aequalis vel posterior Cantacuzeno, paulo ante subactam Cpolium floruit, scripsit etiam selecta de originibus Cpoleos 111. 356.
- cognati imp. quomodo luceant 106, 12.
- collectae Latinorum in liturg. et litanis conveniunt Graecorum *επιπράταις* 151.
- collicium dat potestate Genuensium imp. 56, 19. est panis rotundus et delicatus 295.
- coloris varias species memorat Codinus 13, 12. 16. 14, 17. 15, 1. 3. 14. 17, 8. 18, 9. 19, 12. 21. 20, 8. 14. 21, 7. 11. 22, 16. 23, 13. 37, 14. 38, 4. 6. 67, 1. 91, 19. 20. 99, 11. 12. 104, 7. 106, 4 *sqq.* 177. 224. 373.
- comes stabuli seu magnus contostaulus, offic. 11. palat. 9, 8. insignia 19, 18. officium et privilegia 29, 19. est caput stipendiariorum Francorum 33, 17. comes equorum imperatorum adducit equum imp. 29, 3. habet potestatem equitandi intra aulam, equos domandi, exercendi 29, 19 *sqq.* circa pascha renovato equestri apparatu occupat veterem 30, 11. comes (quicumque ille) cortinariorum militum praefectus 38, 2. alii etiam protocomes et comites sunt sub magno duce 28, 18.
- commenta novarum dignitatum 7, 8. 17. 174.
- commentariis scribendis vacat *ἑκονμηματολογίων* 136.
- sub communionem aqua fervens calici infusa 162.
- concelli 119. eiusdem cellae consortes 377. de scriptura nominis eorumque numero *ibid.*
- concionator videtur respondere rhetori 144. his acclamatum 281.
- conditorum Constantini in templo SS. apostolorum 81, 7.
- condylos aureos habet sceptrum magni ducis et protostratoris 18, 18. 19, 2. nigros et aureos sceptrum praefecti mensae 21, 7.
- Constantinopolim occupat Andronicus Iunior 316. ter oppugnata b. virg. ope liberatur 321. eo tulit magni canonis hymnum et vitam S. Mariae Aegyptiaca Andreas Cretensis 320.
- Constantinus magnus Romanorum imp. eiusque successores dicti et a Macedonibus et Occidentalibus honorati 55, 1. Romae Sylvestro tradidit, Byzantium aedificavit 262. varios titulos concessit regionum praefectis 174. 175.
- Constantinus et Irene sub Tarasio patriarcha ss. imagines restitunt 346, 4. et Constantinus Copronym. imaginum hostis turpiter perit 346, 1.
- Constantino Pogonato regnante urbs septem obsessa annis b. v. ope liberatur 323, 15.
- Constantinus Porphyrogenitus a pa-

- tre Michaële Palaeol. nova dignitate honoratus 174.
- Constantinus Ducas et Const. Monomachus, circa quorum tempora rogae desiere 331. 332.
- Constantinus sub quo urbs et imperium stare desiit 340.
- contacium s. liber ordinationis est in potestate hieromnemonis 140. significat librum et odarium, male vertitur generatim canticum; est peculiare genus cantici, origo vocis Graeca, significatur breve quid, a conton 139. 181. contacium navit. 57, 15. 60, 10. palmarum 68, 2. contaciorum auctor 139. contaciis praefectus 6, 8. 140. 155.
- convivia instituta in coronatione imp. convivantium ministri, insignia, feriae 97, 16 sqq. 98, 18 sqq.
- convocator populi varia dabat signa 154.
- corbant videtur ex coryphantio 241.
- corona imp. imponenda in tabernaculo servatur, non in sacra mensa 90, 16. eam diaconi in ambonem deferunt *ibid.* 18. patriarcha et pater imp. coronando imponunt *ib.* 20. coronam alterius formae seu stemma benedictum imperatrici coronandae imponit imp. 92, 3. coronam deponit imp. communicaturus 96, 8. resumit communicatus 96, 15. coronae in modum lampadi imperatoriae circumposita ornamenta s. ex auro et argento stephanomata 278. corona prius humi ante deiparam deposita 368.
- corte s. curte 266.
- cortelini, simplices ianitores praetorii 267.
- continuatorum statio, habitus, praefectus, comes 37, 16. 38, 1.
- cortis, tabernaculum imp. 38, 2.
- ss. crucem radiantem, usitatum imp. flammulum, erigunt officiales 28, 15. 249. 283. eandem in vigil. navit. flammulum tertium exornant imagines SS. quatuor matyrum 48, 2. 283. cinnabari et bractea est ornata lampas 45, 3. s. cruci exaltandae tabulatur erigitur 78, 7. eoque festo nundinae Hierosolymis actae 335. ss. crux cum imagine Christi non manufacta et SS. deiparae vestibus hosti Cpolim cingenti obiecta 322, 24. eadem firmat bullas 256. phelonem sacram vestem ornat, a multiplici ss. cruce *πολυσταθμίου* dictam 167. 141. cum cereis et thymiamate a patriarcha loco rogae dividitur 312.
- cura bibendi provida 58, 16.
- curator pupillorum, offic. 56. palat. 11, 15. habitus 26, 3. desiit functio 41, 4. orphanotrophus alius ecclesiasticus erat 162.
- curopalata, offic. 15. palat. 9, 12. eius ornamenta 20, 4. nullo munere fungitur 34, 1. fuit, ut colligitur, architectonicae praefectus 261. dictus a cura palatii, descriptus fuisse a Corippo 184. Latini vocem depravant *ibid.* munus curopalatae a. curopalaticion etiam absentibus collatum *ibid.* curopalata *ibid.*
- curru triumphali b. virginis Nicopoeae imago vecta 315.
- cursarii praedones dicti 255.
- cursores, qui primi confligebant vel locati in insidiis 255.
- curtobraccia, curtae bracciae 318.
- custodes castrorum et civitatum 43, 11. amictus 28, 1. offic. 79. palat. 12, 17. custos vasorum sacrorum 159.
- Cypri archiepiscopo datum privilegium praeferendi lampadem 278.
- Cyrus Medorum, Persar., Assyrior. rex diversarum vixit gentium consuetudine 53, 17. regem Persarum se paterni honoris gratia appellavit et a Medis accepit pilaticia, phaceolium et epiloricum, ab Assyriis scaranicum, cabbadium et flammulum draconteum 54, 16. eius successores dicti Persarum reges 54, 21.
- damasceni pruni colorem refert scaranicum magni primicerii 19, 12.
- decaënnearum, hoc est novendecim accubituum, triclinium et palatium 301.
- decreto imp. alii etiam honorati iudicant cum primo secretario 36, 12. ex decreto Urbani nomine defensoris intelligitur iudex advocatus 131.
- defensor primus seu protecticus officio ecclesiastico fungens captivos curat, controversias indicat

130. 131. primus dicitur respectu aliorum defensorum 131. defensores clericorum et quidem exocata-coelorum prius erant *ibid.* defensoris dignitas in ecclesia Romana *ibid.* defensorum primicerius inter defensores regionarios *ibid.* defensores quatuor inter ecclesiastica officia ponit Citrius 162. decem permittit Heraclius 112. defensor *κουργονόμος*, praedantium seu ante alios dimicantium 32, 11. 255.
- defunctos lugendi pia Germanorum consuetudo 344.
- deiparae natali fit processio ad Libia 80, 6. eius praesentatione ad monasterium eiusdem τῆς περιβλέπτου *ibid.* 16. purificatione illius comitatus Barangis imp. Blachernas visit *ibid.* 19. die in super qua celebratur depositio venerandarum vestium 82, 1. 344. ubi eius fasciae sepulchrales et ss. capitis amiculum honoratur 341. eius dormitioni praemittunt ieiunium Graeci 296. sodales academici litanis assumptionem eius percolunt 344. post mortem 88 apostolis viva apparet 299. panagia ab his dicta *ibid.* aliis de causis etiam appellata est deipara *παρὶβίατρος*, spectabilis s. admiranda 341. eius imago a milite insuta armis felicem pugnam praestat 315. deiparae hodegetriae imagini a d. Luca pictae 8. Pulchra virgo et imperatrix templum condit 316. et ultimis quadragesimae diebus in nulam delatae obviam imp. procedit abeuntemque comitatur 72, 8. 324. eadem deiparae imago hodegetriae et s. vestis eiusdem hostibus Cpolim cingentibus obiecta cives servavit 322. eiusdem imago in flammeo portavit patriarcha 368.
- delatoribus supplicia senatus Imprecatur 280.
- S. Demetrius flammulo representatus 48, 3. 283 sq.
- deputati mandylis induti praeferunt lampades quando fertur evangelium in ambonem et sacra dona ad sacram mensam 160. deputatorum ministeria Citrio non officia sunt *ibid.* eorum locum tenet imp. coronatus 364. sunt et deputati militares 161.
- deputatus 6, 13. 160. 364.
- despota erat ab imp. proximus 174. eius insignia 13, 6. eius peditis et equitis habitus 14, 11. iuvenis adhuc aperto capite est in palatio *ibid.* 12 diebus festis alius eiusdem cultus *ibid.* 15. despotam appellandi formula 16, 6. eius ministeria in vigilia nativit. 48, 16, 49, 13. despotarum et imp. nomina bonis afficiuntur precationibus 53 not. in palmis imp. et filius imp. sequuntur 68, 8. eorum flammula stant retro imperatoria 48, 16.
- despota, Caesar, Sebastocrator soli dicuntur *ἐν ἀξιώματι εἶναι* 350. hinc tantum principalia obveniunt 28, 6. non intersunt patriarchae designationi 103, 8. despotae e propria dicti inauguratione 174. eos inaugurandi ritus 99, 17. despota a proceribus intra triclinium induitur 100, 3. osculatur pedem imp. *ibid.* 15. ab imp. stemmatogyrium seu sertum accipit *ibid.* 20. et ipsi despotae etiam tenent scutum, quo creandus sedet imp. 88, 19. et soli despotae in equis imp. coronatos in palatium comitantur, aliis peditibus 97 not. ministrant absente domestico 97, 18. polychronion dicunt coenato imp. in vigil. nativit. 58, 20. ab hac eorum dignitate principes Serviae, Aetoliae, Epiri dicti despotae 173.
- diaconicum, pro sacris vestibus sacrarium 335
- diaconus secundus, secundarius, item ex diaconis secundarius, est primus ex diaconis communibus 150. eligitur per suffragia *ibid.* est diaconorum director *ibid.* altae quatuor eius functiones; explet locum archidiaconi et imp. thus adolet 151. 94, 4. thuribulum et ome-phorium fert patriarchae 94, 13. diaconi tenent coronam imp. novo imponendam 90, 17. eandem in tabernaculum et ambonem deferunt *ibid.* proximo coronatum imp. sequuntur 94, 6. vocant imp. ad ss. communionem 96, 1. his imp. communicatur coronam tradit 96, 8. eorum numerus ab Iustiniano et Heraclio praescriptus 112. illi

- gestant orarium 167. eo dant signum exeundi catechumenis 168.
- diadema unde dictum, factum 50, 11. olim zona erat militaris. eaque primo omnium exuti SS. martyres *ib.* 13. 289.
- dibampulon distinguitur a monampulo 149. duplex est ampulla sacri olei et s. chrismatis, quo imp. inunctus, et ob rei memoriam praelata 275. 276.
- Didymotichi primum est Cantacuzenus imp. creatus 368.
- divelium seu geminum velum in vigiliis. nativ. praelatum imp. 48, 8. vice labari fuisse vexillum imp. videtur 269. id unicum erat ante omnes flammulas 283. hoc divelium gemino constans velo a scuterio seu scutifero praeferebatur 269. in nativitate 48, 8. eidem adferant Barangi 39, 17.
- doctor apostoli, evangelii, psalterii 143.
- domesticus ex officio iussa imp. exsequitur 33, 1. distinctum officium 258. domesticus significat ducem, inceptorem, praepositum, praefectum et in suo genere primum 153. 176. domesticus magnus praecit panhypersebastum 8, 1. varia eius officia et ministeria ad mensam imp. maxime 55, 13. et in fossato 83, 4. domestici insignia, gestamina 17, 6. domesticus cantorum regit cantum 152 *sq.* 176. domesticus chori dextri et sinistri proprius 6, 6. 153. domesticus ecclesiae et cleri imperatorii 94, 18. est exarchus et utrique servit clero *ibid.* 19. domesticus et cleri protopsaltes candida gerunt camisia 44, 9. et domesticus psalterum 152. domesticus exarchus cleri augustae est simul domesticus ecclesiae 163. domesticus unus est ex psaltis 164. domestici patriarchales ponuntur a Citrio inter officiales ecclesiasticos 163.
- domesticus mensae, offic. 20. palat. 9, 21. eius gestamina 21, 3. ministerium 35, 18. ministrat mensae imp. 57, 19. 59, 19. 22. 60, 12. 62, 9. 12. 63. 4. 11. domesticus, rei domesticae curator, eidem mensae imp. ministrat 59, 20. adfert fercula *ibid.* humi deponit 60, 4. 62, 4. panem adfert in panagiaro 62, 22.
- domesticus murorum, offic. 59. palat. 11, 18. eius insignia 26, 9. castra reficienda curat 41, 13.
- domesticus ostiorum 6, 12. est ianitor 159.
- domesticus scholarum, offic. 31. palat. 10, 11. eius ornamenta 23, 5. ministerium olim fuit, nunc nullum 36, 18. 264.
- domesticus thematum habet aliis communia insignia 27, 12. publicas olim curabat res 43, 1. domesticus thematum Occidentalium, offic. 72. palat. 12, 10. insignia 27, 14. thematum Orientalium, offic. 71. palat. 12, 9. insignia 27, 13. uterque publica curabat negotia 43, 2.
- dominica in albis varie Graecis dicta 334. dominica orthodoxiae fuit prima dominica quadragesimae dicta a restitutis ss. imaginibus 345. dominica orthodoxiae fuit processio cum ss. cruce et ss. imaginibus instituta; lectum decretum Nicenae II. pro ss. imaginibus 346. dominica festa non sunt dies dominici, sed quaedam certa proprie Christo dicata 273.
- dona sacra cum lampadibus deferuntur ad sacram mensam 160.
- Donatistae epiphaniam non celebrant 307.
- dormitio b. virginis 343.
- draconteum imp. flammulum in vigiliis. nativ. gestatum 38, 5. a dracone sic appellatum 283. ab Assyriis ortum et Cyro usurpatum 54, 20. est signum militare imp. et principibus palatii praeferrere solitum 283.
- dragomanus ex officio linguas interpretatur peregrinas 40, 11. dictus ex Chaldaico targum 270.
- drunga 43, 8. et drungus Graecis et Latinis ab antiquo est globus militum 189.
- drungarius, offic. 76. palat. 12, 14. eius insignia 27, 21. ex officio praecet certae militum turmae, quae drunga dicitur 43, 8. drungarii magno subsunt duci 28, 17. 18.
- drungarius magnus classis, offic. 32.

- palat. 10, 12. eius gestamina 23, 9. magno itidem subest duci 36. 20.
- drugarius magnus vigiliarum seu excubiatarum, offic. 24. palat. 10, 4. vestitus 21, 16. officium 36. 1. et in fossato 84, 5. 189. incertus militum numerus ei subiectus *ibid.*
- dux magnus, offic. 7. palat. 9, 4. eius ornamenta 18, 13. praecipuus est in mari 28, 13. erigit flammulum imperatorum equestri statua insigne *ibid.* 15. eidem subsunt magnus drugarius classis, amiralus, protocornites, comites, drugarii *ibid.* 17. hinc *δουκᾶς, δούκας, δούξ, δουκάτωρ, δουκάδες, δούκας, δούκαρια*, praefectura et moneta, item megalduca 178.
- ebrii ne imp. equitem accedant temere a prandio non canitur tubis 32, 9.
- ecclesiae magnae Cpolitanae officia et officiales numerantur a Codino in praemisso indice et cap. 1. *sqq.* explicantur lib. 1. com. sedecim capp. ecclesiarum praefectos seu ecclesiarchas tres ponit Citrius 158. ecclesiae proceres trium in patriarcham designatorum nomina ad imp. deferunt 102, 6. ecclesiae sanctae filium ac defensorem imp. creandus promittit 87, 7. in ecclesiis omnibus aqua fuit primo mensis die benedicta 306. eccle-ia ornata suo, i. ss. imaginibus condecorata 346.
- electio patriarchae et archiepiscopi Aehridos uno facta scrutinio 375. in ea acclamatum 279.
- Emmanuel antepenult. imp. porphyreticam renovat columnas 340.
- ensis potestatem significat 51, 15. imperatori praefertur in paschate 74, 15. ensis imp. in rucharis servatur 31, 8.
- enthroniasmus est in potestate hionemionis 138. enthroniasmus et ins contacti distincta officia *ibid.*
- eparchus, offic. 23. palat. 10, 3. eius habitus 21, 14. administratio nulla 35, 22.
- ephebi ministrant imp. coronato 94, 3. sunt aperto capite et imp. cognati 59, 2. 63, 2. 103, 17.
- unus fert ense imp. in vigil. natiuit. 52, 1.
- epicombia, imperatoris creandi dona, mittuntur in populum 88, 5. et imp. ad alia palatia pergentibus 98, 2. epicombia quid, quantae illigatae ipsis pecuniae, quando iactata 88, 6. 355. 356. eorum alia sparsio in aulicos et milites facta *ibid.*
- epigonation, vestis sacra episcoporum 140. vincula et linteum Christi significat *ibid.* epigonation a lumbis super genua dependens linteum Christi pedes lavantis et rhomphaeae simile robur lumborum victoriamque notat 168. epigonation induentis preces *ibid.*
- epiloricum a Medis ortum usurpavit Cyrus 54, 1. 19. est superula seu superloricarium 239. epiloricum imp. gerit 50, 20. item, ut lubet, proceres a magno domestico usque ad magnum drugarium vigiliarum 22, 5. fert logotheta cursus 22, 14. primus secretarius 22, 20. logotheta rerum domesticarum 24, 5. magnus logariastes 24, 7. praefectus supplicum precibus 24, 12. logotheta exercitus et logotheta rei pecuariae 24, 20. 25, 3. epilorica aurea habent quatuor proceres cum clypeis iuxta imper. stemmatophorum 99, 11.
- epimanicion, vestis sacra episcoporum 140. 169. eius significatio et preces induentis *ibid.*
- epiphania ob tres apparitiones Christi dicta 303. dicta etiam fuit theophania et festum luminum 303. 304. aliam Latini, aliam Graeci celebrant 303. Donatistae nullam 307. epiphaniae festo celebratus *ἀγιασμός*, consecratio aquae 65, 1. ob epiphaniam Christi nuptiis tanto se manifestantis miraculo aquae in vinum veruae 306.
- epirrhiptariis amicti canunt ad mensam imp. cantores in natiuit. 60, 9.
- episcopi feria 5. paschali in palatio imperatorem cum patriarcha inuisant 77, 5. circumstationem faciunt *ibid.* 8. genas manumque imper. osculantur *ibid.* 16. congregantur duodecim ad patriarchae electionem 102, 3. suffragatione

- duplici eliguntur, magna et parva 104, 19. 374. litem chartophylaci de sessione movent 120. 127. episcopis solis ferre licet epigonation et epimanicion 140. aperto capite sacrificant 169. antidorum non communicantibus benedictionis gratia distribuunt populoque bene precantur 288. 365. undulatis palliis induti venerantur imp. 105, 18. 380. undulatum eorum sticharion et gammadium 166. episcopus Heracliae patriarcham in S. Sophiae consecrat 104, 17.
- epulae in coronatione imp. nuptiisque institutae 97, 16. 98, 12. 18. earum ritus *ibid.*
- eques comes 29, 3. 19.
- eques despota quo habitu 14, 13.
- eques imp. et pedes 29, 2 *sqq.* et sponsam excepturus 107, 11.
- equestris imp. imago in clypeis 4 procerum 99, 13. in scaranico magni drugarii vigiliarum 21, 19. in flammulo, quod magnus dux erigit 28, 16. itemque in flammulo, quod in vigil. nativ. gestatur 48, 5. 283. 284. equestris apparatus despotaе, Sebastocratoris 14, 13 *sqq.* 229.
- equi imperatorii in coronatione ornatus 97, 10. is magnam partem desitus *ibid.* 15. equi patriarchalis, quo ad S. Sophiae consecrandus vehitur, operimentum candidum 104, 5. equus etiam patriarchae creando datus a sultano Turcico 372. equi sagmarum sive iumenta clitellaria Graecis et Latinis 252. equi vacui seu strati parati sunt imperatori 29, 16. iidem manu ducti sequuntur *ibid.* 18. *στροφία* et *στροφή* i. *ἀλόγα* vocantur 250. ipsi etiam vacui militum equi *στροφοί* appellati *ibid.*
- equo ingreditur palatium sponsa 108, 9. Pardorum venatores et qui glaciem potui refrigerando vebunt 108, 12. 14. equo vertibili poma in mensam imp. et ipse prope laquear imp. subvehitur 301.
- evangelia quatuor leguntur primis magnae hebdomadae feriis 70, 8. et hoc evangeliorum tetrabiblon quomodo sit lectum 317. evangelia duodecim dum in vigilia parasceves leguntur, tenet imp. lam-
- padem 71, 13. 319. semel in anno tota evangelia sunt lecta 319. evangeliorum codex Christi gerit figuram 314. defertur in ambonem praecedentibus deputatis cum mandyis et lampadibus 160. 161. evangelia parva a feminis ex collo gestata 319.
- eunuchi duo sustentant imperatricem creandam 91, 22. iisdem incumbens Luitprandus ad imperatorem deducitur 302.
- exarchus est legatus aut patriarchae vicarius, item collector subsidii Turcici 157. excommunicabat reos et absolvebat poenitentes *ibid.*
- exarchus, etiam imperatoria seu palatina fuit dignitas, unde exarchatus, exarchia 158. exarchus protopsaltes imperatoris 94, 19. excitatoris officium 162.
- excubitor seu praeses sacri cubi-culi, offic. 60. palat. 11, 19. insignia 26, 11. functio 34, 11.
- excursionem qui faciunt et praedas agunt, defenduntur a protostratore 32, 11. nec flammulum neque ordinem habent *ibid.* 12.
- exercituum duces pro insignibus torques gestabant 54, 10.
- exocatacoeli adeuntur per protonotarium, habent proprias ecclesias 66, 5. 119. ordinatus dat patriarcha potestatem gestandi pbelonem 66, 12. ex his ab imp. designatur archidiaconus *ibid.* 16. quomodo vox scribenda contra Iunium 118. quae notio nominis *ibid.* pro iisdem quaedam coniectura 119.
- exocatacoeli patriarchales diaconi fuerunt, olim etiam sacerdotes 120. magna auctoritas, sedent in synodo cum patriarcha *ibid.* his mota ipsis, quod episcopis sessione forent priores, pro ipsis rescriptum *ibid.* quasi cardinales fuerunt in ecclesia Graeca 128.
- exsecrationes et imprecationes synodicae in quosdam haereticos 281. senatus in imp. Commodum 280. ceribus inclusae vetantur egredi 124.
- famuli imperatorii auferunt fercula 58, 3. in eos fit epicombiorum sparsio 355.
- fasciae sepulcrales b. virg. capitis amiculum in Blachernis a S. Pul-

- cheria conditae 341. 345. fasciae Christi infantiles in templo Hodegio depositae *ibid.* iis festum quoque dicantur *ibid.*
- feminae diaconissae ut ad XL essent imp. Iustinianus et Heraclius sanciunt 112. feminae parva evangelia e collo gerebant 319. feminarum monasteria curat magnus sacellarius 122. sacellis seu carceribus inclusae vetantur egredi 124.
- fercula imp. quomodo afferantur, apponantur 59, 20. et humi posita in mensa reponantur 62, 4. ex mensa quot quantisque ministeriis auferantur 58, 1 *sqq.* 60, 18. ea domesticus mensae ex mensa tollit et auferenda dat primatibus 57, 21. qui scaranica ferunt coccinea ad fores asportant 58, 8. magn. domesticus dat cantori, domestico, lampadario, magistro 60, 15. idem vocat ad id ministerium lectores et nepotem imp. panhypersebazum 60, 22. 61, 4. *ibidem* occupantur protovestiarius, nepotes, honorarii pueri, primicerii cum Barangis, aulicis, stationariis 61, 9 *sqq.* ferculum tandem etiam imp. ipse dat magno domestico 62, 14. ferculi vas domesticus retinet *ibid.* 17.
- feria tertia post dominicam carnisprivii actum catecheseos festum 312. feria quinta hebdomadae magnae ipsa etiam magna dicitur 70, 8. ea pedes abluti pauperum 70, 11. 71, 2. eadem agitur parasceues vigilia, legunturque duodecim evangelia imperatore lampadem tenente, proceribus cereos 71, 13. 319. per ferias magnae hebdomadis reliquas lecta et divisa sunt quattuor sc. evangelia 70, 7. 317. feriae τῆς διακαιημέριου sunt dies hebdomadis paschalis 333. feria quinta, illius paschalis scilicet seu τῆς διακαιημέριου, patriarcha, episcopi, archimandrita adveniunt imp., circumstationem faciunt, suffusa et osculo venerantur 77, 3. feriae in palatio celebratae 43, 16. 79, 16. feriae decem aut plurimum dierum aguntur vestibus epulisque splendidis in honorem coronatorum imp. 93, 13 *sqq.*
- festi quinque sollemnia, quibus in triclinio cibum imp. sumit ministrantibus proceribus 64, 11. festa quattuor praecipua, quibus Graeci quadragesimas praemittunt 296. festum nativit. Cypoli actum ante S. Iohannis Chrysostomi tempora 304. festum omnium sanctorum prima post pentecosten dominica actum 297. festum SS. notariorum in bacchanalia abiit, abusus correctus 271. festo annuntiationis, palmarum et magno sabbato gestantur purpurea sticharia 67, 1. festorum in ministeriis celebratorum ritus singularis praeferendi velum et lampadem, quae veniente imp. accensa super velum ponatur 82, 11 *sqq.* reliquorum festorum causae, ritus, processiones habentur suis locis 43, 15 usque ad 82, 21. et l. 3. commentar. capp. decem.
- fibratis nodis constat sceptrum magni domestici 17, 10. fibrarum in modum quasi incisam habet imaginem imp. scaranicum magni ducis 13, 16. protostratoris *ib.* 22. magni logothetae 19, 4. magni stratopedarchae *ibid.* 7.
- figuram literae gamma repraesentat sceptrum magni myrtatae 27, 13. item sticharia 166. aliae vestes 224.
- filius imp. coronatus fert etiam sc. crucem, acaciam, sertum 52, 7. a genibus est conspicuus in oratorio *ibid.* 10. in palmis sequitur patrem 68, 4. in castris vigilat 85, 5. cum patre etiam patriarcham renuntiat 103, 17. in coronatione patris permissu eius nomen suum fidei professioni praemittit 86, 14.
- fimbria ex margella tegebat aurem iudicum Medorum 54, 2. fimbriam purpuream habet pileus protosabasti 19, 21.
- fimbriati pilei genitorum imp. 15, 3. Sebastocratoris *ibid.* 3. Caesaris *ibid.* 19. magni primicerii 19, 10. fimbriata margellia habet pileus primi secretarii 22, 17. cabbadium magni domestici 17, 21. fimbriatum scaranicum eiusdem *ibid.* 16. magni ducis 18, 14. logothetae aerarii generalis 20, 17. fim-

- briatos aurei et coccinei pileos qui gerunt, ad mensam in nativ. imp. bene precantur 55, 15.
- flammeum patriarchae seu tegmen capitis album erat, post auro illustratum et imaginibus exornatum 368.
- flammularis dictus, qui gestabat flammulum 283.
- flammulum unum alterumve in expeditione seu exercitu habet imperator 48, 14. proprium habet magnus primicerius in turma imperatoria 33, 15. sed qui excursiones faciunt, proprium non habent 32, 12. unicuique dat locum in fossato magn. domesticus 84, 3. sed procerum ante imperatoris non explicantur 83, 15. flammulum varie dictum et scriptum 282. 283. non est idem quod flammeolum, nec labarum 283. est militare signum domi bellicae imp. praelatum *ibid.* et duodecim omnino signis et imaginibus distincta 47, 21 *sqq.* florenteque imperio cuius quingenti aderant 48, 11. post imperatoria stabant in vigil. nativ. flammula procerum *ibid.* 16. flammulum usitatum imp. erat ss. crux radians 28, 15. 249. seu *σταυρώτων* 283. aliud erat *δρακον-τεῖον* *ibid.* flammulum *Θεοδώρων* habens imagines est utriusque S. Theodori 286. flammula in vestiarium delata 53, 9. in luctu omissa 69, 10.
- floribus sternitur ambulacrum sabato Lazari 67, 9.
- flumina habet sticharion episcopi 166. significant gratiam docendi et flumina de salvatoris ventre fluentia *ibid.* iis pocula innatant *ibid.* et fluvios habentes mandyae seu undulata pallia *ibid.*
- fons curationum est templum extra urbem dictum *πηγή* 331. ibi sponsae exceptae 382.
- forma tubarum imperatoriarum diversa 31, 21.
- formulae subsignandi beneficium collatum 79, 15. et qua sultanus Mahometes Gennadium patriarcham, et qua Christiani imp. patriarchas crearent 374.
- forum cupedinarium dictum post Augusteum 355.
- fossatum dictum a fossa significat castra fossis munita 244. exercitum ipsum *ibid.* et quae inde deducuntur *ib.* in fossato caput turmae imperatoriae est magnus primicerius 33, 14. fossati totius caput est magnus domesticus 28, 13. 83, 7. in eo locum tenet imp. absentis *ib.* stationes disponit, obit cum adnumiasta 85, 1. 9. in fossato quomodo diurnae nocturnaeque vigiliae constituuntur 84, 5. fossatum leve, i. levis armaturae milites *ibid.* 9.
- Franci appellantur Genuenses et Veneti 76, 7. imo etiam Itali et Siculi 330. Francorum stipendiarios est caput magn. contostaulus 33, 18.
- Francopulus, Turcopulus, archontopulus etc. haec terminatio interdum nil significat, interdum minuit 228.
- freni pars aurea, ore, ab aure et ore dicta 227.
- funarii operis instar argento contorto involutus est nodus in sceptro magn. domestici 17, 12. magni ducis 18, 19.
- functiones variae clericorum 113. 273. aulicorum, militum, famulorum 28, 5.
- fundae accubitor, parum quadrat 185.
- funes deauratis pellibus tecti, quibus poma mensae imp. apponuntur 301.
- fuscus color inter album et nigrum medius 19, 12.
- Galata seu Pera s. Sycena est regio urbis decima tertia 122. eam incolit potestatus Genuensium 56, 12.
- Galliae reges vexillum S. Dionysii oriflambe dictum in expeditiones educebant 286.
- gammadia sticharia 166. gammatae vestes 224.
- generi despotae stemmatogyrium 100, 19. pilei 14, 21. inter eos ordo dignitatis 6, 18.
- Gennadium Scholarium Mahometes II patriarcham creat 372. varie pressus officio cedit 373.
- genna non flectuntur ritu ecclesiastico inter pascha et pentecosten 334.

- Gennensium potestatus imperatori flectit genua bis, manum pedemque osculatur 75, 7. eundem honorem imperatori habent Genuensium primores *ibid.* 12. ablatis captiuis genua flectunt, fausta acclamant *ibid.* 15. eorum praetor in nativitate Christi adest divino officio 56, 12. accipit collicium ab imp. *ibid.* 19. cereum tenet cum suis sub matutino paschali 74, 21. 75, 1.
- S. Georgii martyris festum celebrant Graeci 23. April. 341. S. Georgii martyr flammulo repraesentatur 48, 4. eius die festo processio 81, 4. Magnus dicitur Graecis *ibid.* eius imago 60, 17. 98, 5. iuxta eam stans coronatus imp. numismata in proceres iacit *ibid.* 6. 7. ea S. Georgii imago sanguinat, et equus hinnitu gemino et ominoso Andronicum seniore terret 315.
- Gerasa fons ob miraculum vini ex aqua facti vinosus 306.
- Gerlachius praedicans Lutheranus memorando facto Turcici imp. togam osculatur 328.
- Germani tricesimum b. virginis assumptae qui celebrent 343.
- gradus excelsi extra templum Blachernium 325. ad eos deducitur imp. 80, 19. ad eosdem persequitur imp. d. Hodegetriam 72, 11. 325.
- Graeci recentiores peregrinas variant dictiones 112. inanium titularum crepitacula iactant *ibid.* gaudent ambitioso titulo *μεγάλου* 120. et τοῦ πρώτου 377. eorum sunt monstra titularum πρωτονοβελισσμος et πρωτονοβελισσμο-επίστατος *ibid.* duplici corona lampadem imp. praelatam ob curam divinarum et humanorum ornabant 278. eam potestatem in ponendis deponendisque patriarchis exercitam conspiceri debuerunt 372. et hinc Graeci suo exemplo patriarchas tractare etiam Turcas docuero *ibid.* Graeci ante festa quaedam praecipua ieiunium sen quadragesimam praemittunt 59, 13. 296. apostolorum omnium festum agunt 297. b. virg. cum anima et corpore assumptam uno die 15. Augusti celebrant 342. eorundem propria quaedam contacia, troparia, canones, odae, stichi, idiomelon 138. Graecorum Latinarumque rituum diversitas unioni non obstat 296. eorum error, non posse sacerdotem fungi diaconi vice, a Caleca refutatus 137. liturgiam in quadragesima et ieiuniis a meridie celebrant 282.
- granatzam, Assyriorum gestamen, imp. fert volantibus manicis, magnus domesticus una manica, alii utraque adstrictam lapatzam 63, 13 *sqq.* 301.
- gyros habent pilei generorum imp. 15, 2. 231. et gyros seu ambitus trullae in pileo primi secretarii 22, 19. 242.
- haeresis. eiusdem effectus 372.
- haeretici mutant nomina officiorum ecclesiasticorum 165. alii retinenda contendunt non pro imperio, sed ordinis dignitate significanda *ibid.* haeticorum Manichaeorum, Nestorianorum, Eutychianistarum ossa exhumanda et in eas synodicae imprecationes 281. haeticorum tetraditarum magnum ieiunium 334.
- hebdomada hebdomadae etiam dicitur 317. hebdomadis quintae quadragesimalis feria quinta canitur magnus canon 320. et sabbato hymnus b. virg. acathistus 321. hebdomadis magnae officium, ritus, lectio evangeliorum, lotio pedum 70, 6 *sqq.* 317 usque ad 327.
- hebdomas renovationis seu τῆς διακαινησίμου cum feriis est ipsa paschalis hebdomas 333. est a ieiunio libera *ibid.*
- S. Helenae et Constantini M. festum agunt Graeci 21 Maii 342.
- Helena Cantacuzeni filia Io. Palaeologo nupta 382.
- Heraclius numerum clericorum circumscribit 112. duos tantum vult esse syncellos 377. vasa ecclesiae in pecuniam conflata, Persiam invadit 322, 1 — 4. in aciem educit deiparas imaginem 315.
- hetaeria maior, cohors militaris, cuius praefectus magnus hetariarcha, et minor, cuius praefectus hetariarcha simpliciter 190.
- hetariarcha, offic. palat. 12, 1. gestamina 26, 17. eius functio

- 42, 4. hetaeriarchae ad circumstationem vocant alios 35, 3. eamque mittendam significant *ibid.* 10. hetaeriarcha dictus a conciliandis amicis, vel a cohorte militari 190. dicitur et megaltriarcha et megætaeriarcha *ibid.*
- hetaeriarcha magnus, offic. palat. 10, 5. eius insignia 22, 7. officium exsulis recipere 36, 6. expectat conclavi egressurum imp., vocat proceres ad circumstationem 34, 19. 22. proponit in circumstatione negotia 35, 16. eius ad mensam imp. ministerium 56, 1.
- heterodoxi toti bilis sunt audientes, summi pontificis pedem osculo coli 328. iidem et patienter et demisse prociduoque genu togam osculantur imp. Turcici *ibid.* suosque pedes vicissim osculo honoratos decantant 329.
- hierarcha super caput s. evangelium tenet dum consecrat 169.
- hieromnemonis munus 137. iuvat canstrisium in vestiendo patriarcha; si sit sacerdos non licet ei fungi officio diaconi ex Graecorum errore *ibid.* eius tria officia inspiciendi preces suo suffragia, ius entroniamsi et contactii fusius explicata 138. 139.
- Hispanorum nuntii paratum Megaurae palatium 302.
- Hodegetriae virginis imago 70, 3. pietatis causa in aulam ex monasterio deportata 315 sq. 324. quo honore ab imp. excepta et remissa, quamdiu in palatio peregrinata *ibid. et sq.*
- Hodegetrium seu Hodegium, templum a S. Pulcheria structum, et monasterium, inde imago a d. Luca picta eoque reposita nomen Hodegetriae invenit 316.
- honorandi imp. ritus varii 278. 331. 372.
- honorarii pueri bene imp. precantur, ipsi iuncti, nudi capite 59, 2. unus fert imp. ense in vigil. nativit. 52, 1. ex manibus panhypersebasti tollit ferculum 61, 6. scabellum suppedaneum tenet 63, 2. uni traditur lampas imp. interrupta lectione evangelii feria quinta magnae hebdomadis 71. 19. alius in dominica palmarum finito matutino ramum ex ambulacro carpens eius diripiendi dat indicium 68, 17. magno sabbato triclinium replent lauro 73, 2. in eos spargit coronatus imp. numismata 98, 9. ministrant mensae 98, 22.
- horae quales et liturgiae quomodo in vigil. nativit. canantur 45, 22 sqq. quo habitu intersit imp. 47, 13. horarum initio fit circumstatio 45, 5. in pasceus et paschate 72, 15.
- hoste propinquo vigiliae bis obeundae 84, 20.
- hulac, Turcico-Iunianus nuntius 245.
- hymnus matutinus 37, 20. vespertinus 47, 3. hymnos vespertinos in paschate imp. audit ad S. Sophiae 76, 17. hymnus trisagius canitur in lotionem pedum 70, 15. in paschate 76, 11. in coronatione imp. 89, 22. ad eum surgunt imp. 93, 1.
- hyperpyrum, monetae genus 33, 12. 259. hyperpyrum, gestamen capitis instar ignis flammans 291.
- Ianuarii die 6 celebrant Latini epiphaniae regibus factam 305. eo die natalem Aegyptii agebant 304. Ianuarii sextus respondet undecimae mensis Tybi 306.
- iconomachorum interitus 346.
- iconostasion non est delubrum Calvinisticum, sed locus pro statuendis seu affigendis imaginibus 274.
- idiomelon, proprium festi canticum 298.
- ieiunium paucorum dierum festis quatuor praemittunt Graeci 296. id sub magna impositum poena *ibid.* et producere laicis erat liberum, monachis ex regula prolixius impositum 297. ieiuniorum prima dominica celebratur orthodoxia 345. ad quadragesimae ieiunium excitatus patriarchae munere et exhortatione populus catecheseos festo 312. varia ieiunia variorum 334. ea varietas non obstat unioni fidei *ibid. et* 296.
- ss. imagines Christi nati cum aliis ex tabulato in vigil. nativit. suspensae 44, 3. prope eas stabant sacerdotes *ibid.* 5. ad ss. imagines renovandas collecta synodus 346. ecclesiae decora appellatae eidemque restituae *ibid.* dominica ortho-

doxiae propria et processione honoratae, cui intererat imp. et ad synodicum pro iis colendis decretum in S. Sophiae lectum stabat *ibid.* et 82, 5. deportatae etiam ss. imagines in processione palmarum imp. et filio, despotis et patriarchis praecedentibus 68, 11. in processione ad Porphyreticam columnam 79, 21. imago imp. in vestibus 235, et a sinistris in scaranico magni domestici 17, 19. imago equestria imp. in scaranico magni drungarii vigili. 21, 19. in flammulo 48, 5. in chlypeis quattuor procerum 99, 13. imago sedentis in throno imp. est retro in scaranico magni ducis 13, 16. protostratoris *ibid.* 22. magni logothetae, stratopedarchae 19, 4. 7. magni primicerii *ibid.* 16. magni drungarii vigiliarum 21, 19. imago imp. stantis et coronati in parte scaranici anterie magni domestici 17, 17. magni ducis 18, 15. protostratoris *ibid.* 22. imago stantis imp. sub vitri pellucidi specie in scaranico magni primicerii 19, 15. magni contostauli et logothetae generalis *ibid.* 18, 20, 18. protovestiaritae *ibid.* 21. imaginem imp. exprimebant bullae 256. imagines nummorum, ex quibus cognosci potest quid diadema, Iustinianicum, hlatium 237. 289. 290. aliae tres imagines vestiti imp. initio Gregorae 222. 237. aliae pro orario 167. 308.

Imperatoris filii 6, 17. ab imp. primus erat Caesar 7, 3. imperatori proprium sebasti epithetum 8, 7. at sebastocrator constitutus quasi imperator fuit 7, 10. ei ins novandi res et voces anteponendi, postponendi 8, 10. imp. in vigili. nativ. ad matutinum non egreditur 43, 20. et liturgiae adest vel abeat 46, 21. quo ritu in oratorium ascendat 28, 21. eius diversa indumenta 47, 11 *sqg.* 50, 10. 20 *sqg.* habitus et ornamenta 13, 10. ensis potestatis, lampas boni exempli, mantile inconstantiae memorem esse habet 51, 8 *sqg.* ss. crucem semper fert dextra *ibid.* 5. ad mensam quotidianum fert amictum 53, 11. faustae

precationes et reprecationes 55, 15. panagiario illato imp. surgit 62, 22. sumenti panagiam multi accinuntur anni 63, 6. in triclinio quinquies cibum sumit proceribus ministrantibus 64, 11. imp. habitus in palmis 67, 16. processio *ibid.* 13. 69, 21. facultate eius diripitur ambulacrum 68, 13. luctu minus splendide festa aguntur 69, 7 *sqg.* imp. candido amictu stat ante deiparam victricem, candidam superulam fert in processione 69, 12 — 16. 70, 1. 2. feria 5. coen. dom. fundit aquam in pelviam, duodecim pauperum lavat pedes, tergit, osculatur 70, 16 — 71, 4. tenet lampadem dum leguntur evangelia 71, 14. 17. deponit et recipit eandem *ibid.* 19 *sqg.* pro audiendo vigiliarum quattuor officio divino eligit sibi conclave 72, 4. occurrit d. Hodegetriae eamque deducit *ibid.* 9. 11. ad liturgiam magni sabbati fert quae placent gestamina *ibid.* 18. ante imp. sparguntur lauri *ibid.* 21. sub divino officio magni paschatis iterum datur imp. lampas 73, 12. ss. crucem, evangelium, protopapam et archidiaconum osculatur 74, 10. vespere in S. Sophiae audiens thuris suffitu honoratur 76, 17. desiit ingredi tabernaculum et aurum largiri 77, 2. a patriarcha et episc. visitur eique officium circumstationis ab illis praestatur *ibid.* 8. 9. thure et osculo ab episcopis colitur vicissimque colit *ibid.* 10 *sqg.* In pentecoste vocatur ut lubet *ibid.* 20. ad S. Sophiae nudit praes 8. Basilii 78, 3. 4. eius fronti ss. crux imponitur 79, 3. frons et oculi sacro oleo inunguntur *ibid.* 8. beneficium quod confert eandem fere quam aurea bulla vim habet *ibid.* 14. ex spoliis quinta pars imp. datur 85, 14. imp. coronandus palatium occupat 86, 4. praefigit nomen professionis fidei propr. manu scriptae, eidem subscribit *ibid.* 10 *sqg.* apostolicas traditiones, ecclesiasticas consuetudines et decreta conciliorum amplectitur 86, 18 — 87, 1. scuto insidens a patre, patriarcha et proceribus

in altum tollitur 88, 14. faustis acclamationibus salatur 89, 1. in S. Sophiae sacco et diademate prius consecratis induitur *ibid.* 6. in anabathra sublimis considet matre coronam, coniuge sertum gerente *ibid.* 19. 20. patriarcha pro imp. precatus in formam ss. crucis inungit, Sanctus et Dignus patriarcha et populo accinente et repetente 90, 10 *sqq.* a patriarcha et patre coronatus *ibid.* 20. ss. crucem tenet imp., palmam imperatrix, decantatoque trisagio surgit 92, 22 — 93, 3. imperator a diaconis vocatus ad prothesin pergit et mandyam indutus tenet ecclesiasticum deputati locum, et agmen supplicantium magno praegreditur comitatu 93, 16 *sqq.* thure et cantu honoratus in anabathra sedet surgitque ad lectionem symboli, ad elevationem ss. corporis et orationem dominicam 95, 4 — 20. communicatur vocatur a diaconis et sacramentam in ss. crucis formam incensat 95, 21 — 96, 2. imperatori thuris honorem redhibet patriarcha 96, 6. ad s. communionem deponit coronam, quam post recipit *ibid.* 7. 15. antidoro et benedictione acceptis et catechumenorum occupato loco accinitur velatis imp. et remotis velis acclamatur 96, 16 — 97, 5. ad palatium deducuntur despotis equitantibus 97, 7. stemmatophori accumbunt magno domestico ministrante *ibid.* 17. duplex epicombiorum fit sparsio 98, 2. qua largitione volunt omnes secum laetari imp. *ibid.* 10. ea laetitia per epulas multasque ferias continuat *ibid.* 18. coronato epulanti et stemma gestanti imp. adsunt proceres clypeati cum equestri imp. imagine 99, 9 *sqq.* imperatoris amictus in creatione despotae et Sebastocratoris 100, 5. in designatione patriarchae 102, 20. eius formula qua despotam creat 100, 10. qua patriarcham 103, 18. pedis osculum a creato accipit despotam, diversis impositis stemmatogyriis 100, 15 *sqq.* imperator stat cum munere fungitur impe-

ratorio 100, 14. imp. lugentis candida et citrina vestimenta 106, 4. 5. allici et populus cum imp. lugent pullati 106, 11. cognati imp. diverso ritu lugent *ibid.* 12. ad fontem vel Blachernas sponsae obviam exit imp. eques 107, 13. 14. 108, 2. vestes mutat in nativitate. 47, 13. 51, 20. et in palmis 67, 13. eius filius eadem gestat indumenta, si coronatus sit; sin minus, super usitatum amictum gerit velum et in capite sertum 52, 7. *πρόθυρις*, oratorium, non erat destinatum, ut imperator inde prospiceret, sed rei divinae interesset 253. quomodo lex pentamoeoniae non semper observata fuerit, ut imperatori quinta pars spoliolum cederet 255. imp. pro consuetudine tres cruces cinnabari in fronte bullae exprimit 256. ipsaque bullae imp. imaginem expriment *ibid.* imperatoris potestas in ecclesiasticis per adulationem servilem ad episcopalia et sacerdotalia prope evecta fuit munera 331. palmarum die imp. rogas dabant 311. et dare cessabant 312. 331. pedes lavabant 318. coronatus imp. alios dignitatibus condecorat vel titulis afficit 367. patriarchas ponebant et deponebant 372. imp. Graeci in natali prandentis. accubantis non assidentis magnificentia 301.

imperatrix mater coronati in anabathra gestat coronam, nova imperatrix sertum 89, 20. illa ramum tenet aureum infixis unionibus; etiam vidua cum himatio nigro 91, 15. 18. creanda sustentatur a propinquis vel eunuchis *ibid.* 21. 22. benedictum diversaeque formae stemma imponitur 92, 3. exhibito honore se viro subiectam fatetur *ibid.* 10. eius coronatio peragitur vel cum imperatoris vel inter nuptias *ibid.* 16. 17. 362. futurae sponsae proceditur obviam, appellit ad fontem vel Blachernas, a matronis induitur, equo palatio invehitur 107, 10 *sqq.*

inauratum lignum sceptrum magni primicerii uti et imperatoris aliaque 19, 16. 20, 7. inauratum pe-

- dum dat sultanus creando patriarchae 372.
- indusia Iunio-Calviniana ab ecclesiasticis abhorrent 163.
- insula non utuntur episcopi Graeci 169.
- insignia, ornamenta, vestimenta imp. et aulicorum 13, 5. 17, 6. imperatoris praecipue 47, 11. 50, 4. 89, 6. imperatricis viduae 91, 18.
- instrumenta musica 49, 2.
- interpret magnus, offic. 50. palat. 11, 9. insignia 25, 6. officium 40, 10.
- intorti aërei et aurei coloris sceptrum magni hetaeriarthae 22, 9. intorti citrini et aërei coloris sceptrum hetaeriarthae 26, 19. intortus condylus in sceptro praefecti sigillo 20, 8.
- S. Ioan. Baptistae natalis agitur 24 Jun. 342. processio ad eius monasterium 81, 8. 21. eius imagine suum exornat flammeum patriarcha 368.
- S. Ioannis evangelium usque ad passionem in magna hebdomade lectum 317.
- Ioannes Andronici Iunioris f. creatus imp. alios honorat 367.
- Ioannes Cantacuzenus fit magnus domesticus aequalis panhypersebaste 7, 23. eidem singularia gestamina a duobus imp. concessa 18, 4. ab Andronico Palaeologo II supra omnes evectus 8, 20. uxoris fratribus chlamydes et caligas instar despotae permittit 15, 7. et sarta distincte 101, 8. natu maiorem despotis praefert 174. ipse Didymotichi imp. inauguratus vestem purpuream sibi induit et tiamam humo tollens imponit, alii purpureas ei crepidas induent 368. Adrianopoli secundum et in Blachernis tertium coronatus etiam coniugem coronat spargitque numismata *ibid.* postridie coronationis Andronicum candido luget amictu 314. 315. filia Ioanni Palaeologo nupta 382. deposito imperio monachum agit 341.
- Ioannes Citrius eiusque responsa 117. apud eundem ordo principalium dignitatum 135. alio ordine numerat dignitates ecclesiasticas 137.
- refutatur a Caleca, sacerdotem non posse fungi ministerio diaconi *ibid.*
- Ioannes Comnenus imp. virginis Nicopoeae imaginem triumphali vehit curru 315.
- Ioannes imp. penultimus concil. Florentino interfuit 340.
- Ioannes Palaeologus ad columnam crucigeram supplicabundus 339.
- Iordanis aquae ob Christi baptismum incorruptae 307.
- Irene et Constantinus pro ss. imaginibus septimam colligunt synodum 346.
- Isaacius Comnenus, Alexii frater, creatur primus sebastocrator 7, 10. Caesarem praestitit *ibid.* 11.
- iudex castrensis seu fossati, offic. 52. palat. 11, 11. insignia 25, 15. militibus ius dicit 40, 15.
- iudices Medi gestabant epilorica et phaeolidem 54, 1. aurem margellio tectam reo servabant. relictam accusatori dabant *ibid.* 3. eorum insigne pilaticia *ibid.* 6.
- iudicia dum habentur populum continent qui est a secretis 141.
- Iunius ss. crucis odio male edere et explicare videtur Codinum 249. est fabulator Calvinianus 145. interpres flagitiosus 367. 283. fraudulentus 374. ineptus 118. 125. 132. 133. 135. 136. 138. 145. 150. 153. 155. 157. 175. 206. 226. 227. 229. 237. 239. 242. 243. 245. 248. 252. 259. 271. 274. 283. 288. 289. 293. 298. 301. 313. 314. 315. 320. 326. 330. 333. 337. 340. 348. 353. 364. 379. inscius 140. 141. 160. 259. 268. 270. 333. iuris imperitus 375. perversus 235. 326. ridiculus 148. 233. 246. 298. 347. 356. varie aberrans 142. 285. 371. 372.
- Iustiniana prima 105, 5. dicta Achris Iustiniani patria et ab ipso privilegiis ditata 375. inde regina sedes Bulgarorum esse coepit *ibid.* eius archiepiscopus electus uti patriarcha *ibid.* subiecti alii provinciales episcopi *ibid.* eidem lampas praelata 278. Iustiniana secunda in Cypro fuit, patria Theodorae coniugis 375. Iustiniana tertia Carthago, quod eam Vandalis pulsus restituerit Iustinianus imperio Romano *ibid.*

- Iustinianeum, capitis gestamen imperatorium 51, 2. 290.
- Iustinianus numerum definit clericorum 112. patriam Achrida exornat et plures urbes a se Iustinianas dicit 375. ecclesiae magnae trullam construit 242.
- Iustinus trullae casu soleam comminutum pari nequit reparare splendore 361. eidem acclamatum 278.
- Iuvenis despotae habitus 14, 12.
- labarum apud Graecos posteriores desuisse videtur 283. illique respondere διβέλιον seu gemino velo constans vexillum *ibid.* 269.
- lacinias sine lemniscis militaribus habet ruchum despotae 13, 9. 10.
- lampadarius duplicem ampullam auream tenet in vigil. nativit. 44, 10. ascendit in oratorium cum despotis 49, 13. tollit ferula cum domestico, lectoribus, canonarchis 60, 17. in festo palmarum prior venit in ambulacrum cantans 68, 1. differt a praefecto luminum 145. erat officium palatinum *ibid.*
- lampas accensa praeferebatur imperatori 145. quae corona duplici erat cincta ob curam ecclesiasticorum et politicorum 278. de aureis et argenteis stephanomas circum eam *ibid.* lampas etiam praelata ut boni exempli esset imp. 51, 16. eius supremas partes ss. crucibus coccineis, cinna-bari et bractea ornatae 45, 2.
- lampadem in epiphania imp. dat patriarcha 65, 6. tenet in palmis 67, 18. et ad lectionem 12 evangeliorum fer. quinta magnae hebdom. 71, 14. 23. et sub matutino paschali 73, 12. lampades in epiphaniae officio etiam aulicis dantur 65, 8. lampas cum simplice corona praeferebatur patriarchae, archiepiscopo Bulgariae, Cypri et imperatrici ob simplicem potestatem 278. patriarcha etiam extra propr. dioecesis ibat lampade conspicuus *ibid.* lampades praeferuntur s. evangelio in ambonem delato 160. et sacris donis 161.
- lanceolae usus in antidoro 365.
- lapatzum unica adstrictam manica fert magnus domesticus, alii utraque adstrictam 64, 3 — 7.
- pro lapide consecrato seu ara portatili utebantur antimensiis Graeci 146.
- laurus spargitur in magno sabbato 72, 21. 73, 1.
- S. Lazari resuscitatio et monasterium ab imp. celebratur 82, 7. 8.
- Lazarus patriarcha Io. Cantacuzenum coronat Adrianopoli 368.
- lecti 19 triciniaries nomen palatio decaëneorum accubituum dedere 301.
- lectores non supra 110 Iustinianus, ad 160 permittit in ecclesia magna Heraclius 112. eorum habitus et ministerium in palatio 44, 7. tollunt ferula 60, 22. laurum in sabbato magno ante imp. spargunt 72, 21. eorum primicerius 6, 9.
- lectrum seu pulpitum, analogium, super quo legitur 274.
- legi antiquae respondet antiqua traditio operandi sacris etiam tecto capite ob mysterium spineae coronae, aut sudarii supra caput Christi 169.
- Leo Isaurus et Armenius iconomachi 345. 346. una cum filio perit turpiter *ibid.* sub eod. Isauro urbs obsidetur et b. virg. ope liberatur 323.
- Leo magnus imp. in Blachernis templum deiparae struxit 272.
- Leo philosophus S. Lazaro templum struxit 347. ei structae insidiae 119. 120. βασιλεονάτορα vano titulo finxit 175.
- leones solium in Megaura custodiunt 302.
- Leonidem baiulum Alexander puer imitatus emendare senex nequit 211.
- litaniae variae 79, 21. iis debet pedes interesse imp. in palmis 70, 1.
- liturgia in vigil. nativit. quomodo celebretur et in nativit. ipsa 46, 18. 22. 47, 1 *sqq.* quo habitu imp. et proceres intersint 47, 13. hi ad liturgiam et laudes vespertinas gestant flammula *ibid.* 21. post liturgiam in epiphania fit consecratio aquae 64, 21. in palmis nulla 69, 1. in paschate psallitur tacite 74, 16. 76, 8. liturgiam die magni Chrysostomi imp. audit in S. Sophiae 80, 11. aliisque

- variis et templis et monasteriis *ibid.* 15. 17. 81, 6. 13 *al.* liturgia non sine luminibus celebratur 145. eam perficiunt aperto capite Orientis episcopi excepto Alexandrino 169. tecto capite qui peragunt liturgiam Christi spineam representant coronam *ibid.* in ieiuniis et vigiliis post vespervas seu a meridie habita 282. in paschate ante ortum solem *ibid.* ab liturgia exeundi signum oratio datum catechumenis 163. eius ritus ignorant Calviniani *ibid.*
- locum aulici certum et aulicorum habent classes 37, 2 — 4. 264.
- logariastes aulae, offic. 64 palat. 12, 2. eius gestamina 26, 20. caret functione 38, 7. sed videtur huic aliqua assignari 42, 7.
- logariastes magnus, offic. 40 palat. 10. 20. insignia 24, 7.
- logographi 134.
- logotheta aerarii generalis, offic. 18 palat. 9, 15. eius insignia 20, 15. officium ignotum 34, 16. potest etiam dici logotheta publicae rei, non tamen a genericis 186.
- logotheta castrensis, offic. 47 palatinum vel rectius castrense et exercitus 11, 6. insignia 24, 19. nulla functio 40, 5.
- logotheta cursus publici, offic. 27 palat. 10, 7. eius pilaeus et gestamina 22, 13. non habet scaranicum neque ministerium 36, 8.
- logotheta magnus, officium 12 palatinum 9, 9. ornamenta 19, 3. non fert sceptrum *ibid.* 5. ex officio mittendas regibus curat literas 32, 19. aliquando superior stratopedarcha factus 9, 18.
- logotheta rerum domesticarum s. familiarium, offic. 39 palat. 10, 19. vestitus 24, 5. caret functione 39, 6.
- logotheta rei pecuariae, offic. 49. palatin. 11, 3. insignia 25, 3. officium nullum 40, 8. neque aureum neque rubrum gestans scaranicum 58, 5 — 7. est lines officialium *ibid.* eo inferiores sunt qui coccinea ferunt scaranica *ibid.* 7, 8.
- lora despotae 13, 16. lora seu manuclavia Bardariotarum ad flagellum Codia. Curopalat. de Offic.
- lorum non est mitra s. tiara 170.
- loricati seu clibanarii 266.
- lotio pedum eiusque ritus in palatio feria 5. magnae hebdomadis 70, 11 *sqq.*
- Lucas evangelista imaginem deiparae Hodegetriae in tabula pictam reliquit 316. eius *ss.* evangelium lectionibus tribus in magna hebdomade totum legebatur 317.
- Lucas patriarcha abusum in notariorum festo correxit 271.
- luctus in aula insigne candida vestimenta 69, 13. 106, 4. 314 luctus in ecclesia purpurea vestimenta insigne 169. luctus in ecclesia diebus ieiuniorum et defunctorum memoriis *ibid.*
- Luitprandus facete a contrario ridet acclamationes factas Nicephoro Phocae 278. eius ridiculam processionem 335. magnificentiam in natali prandentis 301. describit Megaurae palatium et Porphyrae 302. porphyrogenites appellat in Porphyra palatio natos *ibid.* nimium indulgit affectui in Graecos sinistro 335. rogae in palmis distributionem narrat 311 *sq.*
- luminaria ad baptismum ordinarie accensa a Calvinianis abrogata 145.
- lux vera Christus 305. ob illud "luceat lux vestra" lampas imperatori praefertur 51, 16.
- Macedones et Orientales colunt Romanorum imp. tanquam successorem in paterna Alexandri domo 55, 4 *sqq.*
- Macedonia in Romanorum ditioe 55, 5.
- magi Persarum, canticum nativitatis 60, 10. sub eo imp. abstinere ab esu *ibid.* 11. idiomelon recitatur totum 298.
- Magis factam apparitionem celebrant Graeci 25 Decemb., Latini 6 Ianuarii 305. Magos esse reges s. regulos morose et calvinistice Casaubonus concedit 303.
- magister supplicum libellorum, offic. 44 palat. 11, 3. habitus 24, 12. recipit supplicationes imp. equitante 89, 22.
- magister palatinus clericus fert purpureum camisium in vigil. nativ.

- 44, 11. est cantor 164. cantat ad mensam et tollit fercula 60, 17. magni titulus ambitioni Graecorum frequens, parcius modestia Latinorum 120. partim pro distinctione additur *ibid.*
- Magnaura varii artificii palatium, dictum et Megaura 302.
- Mahometes Turcarum sultanus capta urbe Gennadium patriarcham certa forma creat 372 suis manibus dat pedum magni pretii, equum et templum ss. apostolorum *ibid.* sub ipso uno patriarchae novem omnino sibi successerunt 373.
- mandyam coloris uberrimi fert imperatrix vidua in coronatione novae 91, 19. mandyam aureum exuit imp. 95, 15. mandyas vestis erat communis patriarchis et imp. 379. episcoporum erant undulati mandyae *ibid.* hi fluvii seu undae docendi officium notabant *ibid.* et 166. mandyas etiam ferunt deputati, cum ss. evangelium in suggestum praeceunt 160. mandyas distinguitur a sacco 313. varie scribitur 168. 379.
- mangones canum dicti venatores 39, 12.
- manica utraque volitante fert imp. granatzam, reliqui adstrictam utraque, magnus domesticus una tantum 63, 18 — 64, 7. manicas non habet *φελώνη*, sacra vestis 167.
- mantili ligatum involucrem cum acacia monet imp. mortalitatis 51, 12. idem gestat in palmis 67, 17.
- Manuelem et Ioannem Asanios Cantacuzenus honorat 15, 8. Sebastocratores facti 101, 8. 9.
- Manuel antepenultimus imp. renovat porphyriticam columnam 340. s. Marci evangelium totum lectionibus duabus in hebdomade magna lectum 317.
- ss. Marcianus et Martyrius martt. et notarii festo honorati, eius abusus correctus 270.
- margaritae et margella s. margellia sunt distincta 224.
- margellum s. margellium est corallium et inde dicta varii coloris assumpta, sumptuosa auroque texta additamenta et purpurea vestimenta 224.
- ss. martyres primo omnium diademate s. zona militari exuti 50, 15. SS. quattuor martyrum flammulum 48, 3.
- Matthaei evangelium totum lectionibus duabus magna hebdomade lectum 317.
- matutinum offic. in vigil. nativit. 43, 20. in dominica palmarum 67, 12. et lugente imp. ante deiparam victricem canitur 69, 20. sub matutino in paschate tenet imp. lampadem datam a protopapa 73, 12. sub eodem dantur cerei proceribus et potestato Genuensium *ib.* 14 et 75, 1. residuum eius canitur circa vestibulum triclinii, dein fit benedictio 78, 18.
- matzobarbulum, missile ad procul iaciendum 243.
- matzucam loco sceptri fert protalogator 25, 21. eius hastile habet *βουτιόν*, buttam s. cupellam 245. in s. Mauricii tricesimus b. virg. litanis honoratur Ingolstadii 344.
- Medorum gens magnifica 53, 22. eorum iudices margella tectam aurem accusatis servabant 54, 5. eorundem consuetudine vixit Cyrus 54, 13.
- megalologitae milites sub stratopedarcha 42, 12.
- Megaura palatium, in eo deauratam arborem volucres replebant 302. solum leonibus irrugit. Imp. penes laqueare subito evectus *ibid.*
- Melissenus Leo fratrem obiurgat siromaste intentato 242.
- a memoria, offic. 58. palat. 11, 17. indumenta 26, 5. ministerium notare facta honore digna 41, 8. convenit cum suggestore ecclesiastico 143.
- mensa imp. non instruitur fer. 5. magnae hebdomadis 71, 11. neque in magno sabbato 73, 3. a mensa dicuntur antimensia 147. mensae s. altari pannus substruitur, ex quo panno consecrantur antimensia 146. mensis sacris adhibentur antimensia, quando dubium est, num mensae sint consecratae *ibid.*
- mensis cuiusque initio aquae benedictio peracta in palatio 78, 14. 305.
- metaxa vestis serica 362. ea vestitur imp. equus in morem tibia-

- lium 97, 14. olim Medica appellata, et quando urbi illata 362.
- metaxaricus, eius negotiator 362.
- s. Methodius patriarcha cum imp. restituit ss. imagines 345. sub eodem instituta est dominica orthodoxiae *ibid.*
- s. Michael archangelus, Graecis dictus archistrategus, nomen primo dat flammulo 284.
- Michael Amorius 346, 12.
- Michael Palaeologus I mutat dignitates et insignia 8, 14. 174. cum Genuensibus foedus init ritumque se honorandi praescribit 75, 4. oppugnaturus Venetos tantum indulget inducias *ibid.* 20. idem Cpolim a Latinis recipit 316. amplissimos honores d. Hodegetriae defert, illam per portam auream secutus *ibid.*
- Michael Rangabe et Michael f. Theophili cum Theodora matre cultores ss. imaginum 346.
- Michael Tarchaniota 8, 16.
- militis uno, duobus tribusve merentur equis 42, 10 *sqq.* desertores revocat protologator et debito ordine locat 40, 22. 23. tollunt fercula ex manu magni domestici 61, 22. levis armorum vigiliis diurnas obeunt 84, 9. militum varia genera nominaque, arcitenentes s. sagittarii et tzangratores 246 Baraggi 264. Bardariotae 267. castelliani 271. clibanarii, cataphractarii, 266. cursarii, cursores, *χορροσύοιτες, πομπάχοι* 254, 255. cortinarii 266. Franci stipendiarii 83, 18.
- murtati 37, 12. rogatores 260. spatharii 251. Tzacones 247. militum duces 28, 12 *sqq.* militum fidei acclamatum 280.
- minister a genibus induit patriarcham epigonatio 140.
- a miscendo Graece dictus pincerna 58, 12. 14.
- missa per tricesimum b. virg. assumptae canitur in Germaniae templis 344.
- missus non sunt singula fercula, sed fercolorum plurium illatio 295.
- mitra non utuntur episc. Graeci praeter Alexandrinum 169.
- s. Mocii mart. templum, in quo Leoni philosopho imp. structae insidiae 334.
- monachi longiores quadragesimas agunt 297.
- monampulum 148. 149. erat ampulla sacro chrismati servando, quam secundus tenebat ostiarius 149. unde dictum et quomodo scribendum *ibid.* et 275.
- monasteria virorum et mulierum credita magno sacellario 122. 124. virginum, sacellae et carceres dicebantur, unde egressus vetitus *ibid.* monasteria peratica 122. aliaque varia *τῆς περιβλέπτου* dei parae 341. Libis 340. Mangansense 341. Petrae 342. monasteria cum imp. visit publica processione, geminum praefertur a tzanca velum et super id lampas accensa ponitur 82, 11. monasteriorum diversi ritus non obstant unioni fidei 296.
- monitoris s. suggestoris est patriarchae in sacro vel concione haerenti suggerere 143. convenit cum eo qui est a memoria imp. *ibid.* dicuntur rememoratorii *ibid.*
- mulier equum suum a Theophilo iconom. imp. repetiit et recepit 30, 18 *sqq.* mulieres parva de collo ferunt evangelia 319.
- muros urbis patriarcha et populus obibat et hostes obiectu ss. crucis et imaginis Christi non manu factae et b. virginis Hodegetriae venerandaeque vestis eiusdem repellat 322, 20 *sqq.*
- murtati pedites in circumstatione aulica ferunt tela 37, 12.
- Myroblyta 8. Demetrius martyr dictus 340.
- myrtaites, offic. 78. palat. 12, 16. indumenta 27, 22.
- myrtaites magnus, officium 73. palatin. 21, 11. gestamina 27, 16. officium incognitum 43, 5. sed distinctum a praefecti murtatorum officio 248. origo vocis non est Hebraea *ibid.*
- mysticus, officium 30. palatin. 10, 10. eius ornamenta 23, 3. est senator cretioris consilii 36, 16. 264.
- narthecem et ss. crucem imp. coronatus gestat 93, 22.
- nativitatis Christi vigilia et dies in palatio, quibus ministeriis palatini

- cleri, quo habitu, cantu, liturgiae, horarum, tropariorum celebretur 43, 19 *sqq.* quae circumstatio 44, 15. imp. et procerum gestamina 47, 11 *sqq.* flammula *ibid.* 21. ritus in oratorio 48, 21. eo die imp. cibum in triclinio sumit ministrantibus varie proceribus 55, 11 *sqq.* et apprecantibus ad nauseam *ibid.* 15. 69, 18. etiam in luctu; eius diei magnificentia 301. nativitatem Christi agunt 6 Ianuar. Aegyptii 304. in Thracia ante s. Chrysostomi tempora celebrata *ibid.* nativitate b. virginis fit processio ad monasterium Libis 80, 5.
- nepotibus imp. a magno domestico fercula dantur auferenda 61, 5.
- Nicephorus generalis publicae rei logotheta ad imperium evectus ss. imagines coluit 346.
- Nicephorus Melissenus Caesaris dignitate afficitur 7, 4.
- Nicephorus Phocas acclamationibus honoratus ridetur a Luitprando 278. eius processio 335.
- S. Nicetius ab ortu clericus designatus 170.
- niger et albus color habet medium fuscum 19, 13. nigro indumento interest vidua imperatrix in novae creatione 91, 19. eodem utuntur proceres coram lugente imp. per 40 dies 106, 13.
- Nili aqua vinosa ob miraculum vini ex aqua facti 306.
- nodi et palmulae in sciadio imp. 13, 9. 223.
- nomicus 6, 10. de eo quattuor opinioniones 156.
- nomina sebasti et crateris in unum conflavit Alexius Comn. 7, 9. 8, 6 *sqq.* et fratri communicavit 7, 9. nomina gestantium dominorum fert umbo 13, 7. nomina imp. et despotarum faustis acclamationibus afficiuntur 53, 5. nomina ecclesiastica heterodoxi crasse vertunt 165. 167. 337. quaedam retinent iidem, quaedam reiciunt, de iis inter eos lis 165. in nominum impositione quid attendendum 126.
- notarii (quicumque illi fuerint) pueros docebant 271. notarios plures habebant sub se ecclesiasticus et palatinus protonotarii 270. quadraginta permisit Heraclius 112.
- novandi res et voces ius imperatori 8, 10. idem sibi patriarcha sumit 144.
- nudo capite Graeci episc. praeter Alexandrinum sacrificant 169. nudis capitibus in palatio pueri honorarii 59, 2. 63, 2. ita ministrant imp. coronato 98, 22. et dum patriarcha renuntiatur 103, 17. et vulgus in coronatione imp. 90, 9. hinc nudis pedibus vulgus in deductione Nicephori Phocae ridet Luitprandus 335.
- numismata tria aurea pauperibus dantur, quibus imp. pedes lavit 71, 6. totidem cum argenteis tribus illigata epicombiis sparguntur in coronatione imp. 83, 7. 98, 7. 355. numismata cum scaramangis data palmarum dominica in rogae distributione 312.
- nundinae Hierosolymis actae in exaltatione ss. crucis 335.
- occursus solemnitas s. purificatio b. virginis celebratur longiore Baranorum comitatu 80, 19.
- octapodium dicitur flammulum octo lingulis habens imagines ss. pontificum 48, 2.
- oecumenica 7 concilia et traditiones apostolicas imp. coronandus recipit 86, 22.
- oenoechum, cella vinaria, ex *οινος* vel potius *οινοχοσιον*, vasculum 301.
- officia archonticia literis principum collata 164. officia ecclesiastica mutant patriarchae 144. 162. alia Citrius memorat *ibid.* alia Turcograecia 163. horum nomina mutant, retinent, impugnant haeretici 165. officiorum novorum commenta, mutationes 7, 8. 174. 175. eorundem vani tituli 113. officium benedictionis aquae initio mensis canitur 78, 13.
- officiales primae pentadis sunt quinque patriarchae sensus, quinque consistoria, exocatacoeli principes 118. eorundem plures adiutores chartularii *ibid.*
- orarium, vestis sacra diaconorum, angelorum celeritatem et reverentiam notat. in eo scriptum sanctus, non est sudarium eius usus etiam.

- in dando catechumenis exeundi signo 167, 308.
- oratio fundenda nudato capite ob humilitatem, et Christum caput honorandum 169.
- oratorium recte etiam *πρόουχον* dicitur contra Meursium 253. eo praefertur imp. scutum et divellium 39, 15. ex adverso illius gestantur flammula 47, 21. iuxta illius columnas stant Barangi 49, 8. infra habent stationem Cortinarii 37, 13. cum imp. in oratorium ascendunt despotae, proto-vestiarii et lampadarius 49, 13. ibi a genibus est imp. cum filio coronato conspicuus et *ss. crucem* et acaciam fert 52, 4.
- ordinatio s. consecratio Graecis aequivoce dicta *χειροτονία* errandi haereticis decipiendive praebet occasionem 371. benedictionem impertitur 372. fit s. spiritus invocatione manuumque impositione *ibid.* itemque nudo capite 169. ordinatio patriarchae facta in S. Sophiae 104, 15. 17. in charthylacis tradebatur bulloterium cum clavibus 127. in sacerdotum et diaconorum primus ostiarius fores servabat, secundus ampullam *ss. chrismatis* 149.
- ordinem inter sacra curat praefectus sacrae stationis 142. in aula primicerius 37, 1 *sqq.* 21. in militibus protologator 40, 23 in populo Bardariotus imp. praecedentes cum sceptris 38, 14.
- orea pars freni circum os dicta 227.
- organus canitur in nativitate Christi 52, 20. 22. 53, 8.
- ad orgyas duas obviat protopapae imperator in benedictione 79, 1.
- ornamenta procerum 13, 5 *sqq.* 17, 6 *sqq.*
- orphanotrophus ecclesiasticus 162. eat et offic. 56. palat. 11, 15 insignis 26, 3. olim pupillos curabat, postea vacabat 41, 4.
- orthodoxiae dominica s. Sophiam imp. invisit 82, 4. est prima dominica quadragesimae, non proxima pentecostae 345. sic dicta ob restitutas per concilium generale septimum orthodoxiae *ss. imagines* *ibid.* cum illidem et *ss. cruce* facta processio lectumque synodicum seu de reparandis *ss. imaginibus* decretum stante imperatore 346.
- orthographia dictionum peregrinarum varia 112. de monampulo 143. 275. de secretario 141. 241. de magno duce 173. de contostaulo 181. de allagio 200. de tampario 224. de copitorio 226. de tuphis 227. de cabbadio 229. de authenta 232. orthographia varia de chrysoclavio 233. blattis 236. epiloricis 239. phaceolio 240. amiralio 243. fossato 244. matzuca 245. butta *ibid.* tzangis et sagmaris 252. de flammulis 282. samittis 362. protosyn-cellis 377. de mandyis 379.
- osculandi oculos, faciem, dextram, pedes mos 328. heterodoxi morem sugillant, osculandi tamen togam Turcicam facto scriptoque probant, neque admittendo etiam oscula demissionis infimae se impiant 329. osculatus pontificis genam est patriarcha in concil. Florentino 120. dextram et genam exocatacoeli *ibid.*
- ostiarii ne plures quam centum Iustinianus, ut ad 75 essent Heraclius sanxit 112. ostiarius primus fores custodit sub ordinatione seu electione ministrorum ecclesiasticorum 148. secundus tenet monampulum *ss. chrismatis* ad episc. et sacerdotes inungendos 149.
- paenitentiae in vigili. nativ. sub liturgia et horis stant inter clericum et flammula 49, 3. 238.
- Palaeologorum monasterium ab ipsis aedificatum 80, 8.
- palatinorum officiorum ordo 6, 16. 171.
- palmarum festum Graecis *ἑορτή τῶν βάλμων* 311. eo festo patriarchae et imp. dabant rogas *ibid.* co-reos et *ss. cruces* patriarcha 312.
- paludamentum male dicitur mandyas 379.
- panagia sublata mensa inferitur et a magno domestico porrigitur imp. 62, 22. 63, 5. 6. panagia accepta accipitur polychronion 63, 7. panagiae sumendae consuetudo a b. virginis apparitione et ab apostolis orta 299. et coelitus non a consecratione sacerdotum data benedictio *ibid.* panagia epithetum

- b. virgini apparenti post mortem ab apostolis datum *ibid.* inde nomen panagiae ad panem translatum 300.
- panagiarium, scutella, in qua inferbatur panagia 298.
- panhypersebasti dignitas nove ab Alexio Comn. excogitata 7, 17. 177. aequalis Caesari et magno domestico, mox inferior etiam protovestiaro 7, 20, 8, 1. 18. eius insignia 18, 6. singularia concessit Andronicus nepoti 177. panhypersebasto *ibid.*
- panis in pulvinari sepositus ab apostolis vice Christi 299. eum elevatum pietate singulari ubique terrarum sumebant *ibid.* inde panagia celebrata etiam a Graecis posterioribus 300. panis sanctificatus in prothesi repositus, qui populo ss. communionis loco distributus 363. ex eo pars in sacrificium offerretur 365. 288.
- panni pannis oppositi antipana dicta, ornamenta quaedam 224. 268.
- panni fragmentis illigantur epicombia 88, 6. panno candido insternitur patriarchae renuntiati equus 104, 6. pannum in dedicatione templorum, quo ara seu mensa tecta, episcopi Graeci distribuiebant, super quo sacrificare licebat 146.
- pappias 12, 13. 28, 3. et magnus pappias, offic. 22. palat. 10, 2. gestamina 21, 9. officium incognitum 35, 20. 188.
- parasceues horae celebrantur ut natalis 72, 15. 326.
- Pardorum venatores equis palatium ingrediuntur 108, 12.
- parricida. in eum execrationes senatus 280.
- in paschate comedit imperator in triclinio 64, 11. 76, 13. sub officio datur imp. a protopapa lampas 73, 12. proceribus et potestati Genuensium cerei 75, 1. 2. clausis ianuis thus adoletur 73, 15. liturgia submisso canitur 74, 16. 76, 8. osculo honoratus imp. 74, 18. vespers audit in s. Sophiae 76, 17. olium tabernaculum ingressus clericis centum libras auri liberaliter dono dabat 77, 2. in paschate licet uti sacco, patriarchali vestimento 169.
- patriarcha in epiphania consecrat aquam 65, 1. dat imperatori lampadem *ibid.* 6. diaconos sibi ministros ordinat potestatemque facit gestandi phelonem 66, 11. 14. feria 5. pasch. cum episcopis, archimandritis ecclesiarumque praefectis visit imperatorem 77, 4. mutato habitu imperatorem thure et osculo honorat et ab imperatore osculum recipit 77, 12. in tabulato exstructo peragit exaltationem ss. crucis 78, 9. sustinet imperatorem in scuto sedentem 88, 18. vocat eum in ambonem et preces ad unctionem compositas legit 90, 3. 4. caput imperatoris in ss. crucis formam inungens accinit sanctus *ibid.* 10. cum patre imperatoris stemma imponit novi imperatoris capiti *ibid.* 20. ex eius manu benedictum caput imperator stemma imperatrici imponendum 92, 3. pro imp. orat *ibid.* 12. ipse et imperator capite inclinato se consulunt 94, 11. utriusque accinitur: Recordetur Dominus 95, 5. 11. tenens s. calicem communicat imperatorem etiam ss. sanguine 96. 12. eius benedictis manum deosculatur imperator *ibid.* 18. pro futuro patriarcha tres designantur eorumque nominibus ad se allatis nominat unum imperator 102, 4. libera est illi suffragii admissio *ibid.* 11. recipiens in triclinio sistitur imperatori 103, 5. ab eo accipit certa formula sceptrum *ibid.* 22. electus extra palatium pedes ambulat, renuntiatus vero intra palatium tantum 104, 10. consecratur praesente imp. in S. Sophiae ab Heraclae episcopo *ibid.* 17. literas sub bulla plumbea mittit ipsi imperator 34, 8. per invocationem ss. trinitatis patriarchas provehunt imp. Graeci 331. eos renuntiandi morem accuratius describit Phranzes 373. dona regia et verborum formula 373. 374. patriarcham a pluribus electum solus Heraclensis consecrabat, praeter Polyeuctum ab Caesarensi ordinatum 371. 372. patriarchae alii

- eodem modo electi 375. ab coronatione imperatoris habitu se augustiorem fecit 368. colore caeruleo subscripsit, tegmen capitis auro illustravit ambitionemque pietate texit *ibid.* die catecheseos ad quadragesimae ieiunium hortatus populum ei thymianata distribuit 312. utque gratiosiore se largitione faceret 332. baia et rogas τῶν βασιφόρων die sive palmarum dominica divisit 311. post minutiora quaedam dabat, ut cereos, et sa. cruces, in paschate tricéphalum cum osculo 312. patriarchae schismatico etiam cum suis schismaticis nulla fuit pax 373. saepius officia mutabat patriarcha 144. 162. non tamen licebat per pittacia alios praeferre aliis 164. eius negotia ἀγορευτικά 135. et officia archonticā per eius literas, sicut et per imperatoris, impetrabantur 164. patriarchae vestimenta sacra 140. 141. 166 — 169. 313. 379. patriarcha Alexandrinus solus mitra seu infula seu phrygio utebatur 169.
- pavimenti praefectus curam eius videtur habuisse, et unus ex custodibus sacrae suppellectilis 161.
- pedum oscula admittunt Batavi Calvinistae 379. acre ferentes Christi vicarii pedi osculum figi 328.
- pedum s. sceptrum ab imp. capit patriarcha 103, 22 archimundritae 105, 16. argenteum inauratum dedit Mahometes Gennadio 372.
- pentades officiorum sex ponit ius Graeco-Romanum 117. prima sex officiales *ibid.* et 118. ultima quattuor complectitur 162. pentadis primae excellentia 118. pentade nulla comprehensi syncelli 377.
- pentamocria s. quinta spoliorum pars cessit aulario regio 255. id non semper observatum *ibid.*
- in pentecoste imp. cibum sumit in triclinio 64, 15. 78, 1. a prandio audit S. Basilii preces in S. Sophiae 78, 4.
- penula coccinea s. tamparium deapotae 13, 11. magni domestici colore nitet citrino cum margellia 17, 21. male dicitur φελώνη 167.
- Peraea s. Pera regione 13. urbis comprehensa 122. inde Peratica monasteria eius regionis *ibid.*
- peripatos, processio, vocabulum Iunio Calvinistae inivsum 315.
- Persarum gens parva et pastoritia 53, 20. eorum moribus relictis nomen retinuit Cyrus *ibid.* 21.
- pescesium seu bescesium id dictum tributum, quod patriarchae recens electo impositum scil. duorum milium florenorum 373.
- Petrae monasterium supplicans imp. visit 81, 9. 22.
- phaceolia a Medis orta Cyrus usurpat 54, 18. fert imp. 50, 20 logotheta cursus 22, 14. phaceolium tegmen capitis Turcicum, vocis origo et scriptio 240.
- phalerae frena sunt comitis equorum renovato in paschate ornatu equestri 30, 14.
- phelone, vestis sacra patriarchae, episcopi et archidiaconi etc. sine manicis, sacci formam refert, patriarchalis et episcopalis multis sa. crucibus insignis 166. 167. eius mysteria et varia orthographia *ibid.* eam cum epitrachelio induit archidiaconus festo sa. crucis 65, 16. eius potestatem facit patriarcha 66, 14. in quadragesima non fertur purpurei coloris nisi annuntiatione, palmis et magno sabbato 67, 1.
- philosophorum summus dignitatem 29 habuit 184.
- Phinees siromastes non fuit clava, sed vel iaculum vel hasta; pugionem vulgata dicit 242 sq.
- phrygium dicta mitra Alexandrini patriarchae a S. Cyrillo orta 169.
- phylacteria ludaeorum 319.
- phytilla, pars praedae debita protostrotori 32, 17.
- pictorio opere insigne sceptrum sa. interpretis 25, 9.
- pilaticia gestant tsacones 37, 11. insigne iudicium a Medis orta 54, 6 sqq. in nativ. ostendit ter protovestiarium 49, 16. 51, 21. 52, 14. origo et scriptura 293. a seta gerebantur suspensa 294. 54, 6. pilei imp. et procerum in nativ. 47, 11 sqq. Caesaris fimbriatus 15, 19. despota ex margaritis 13, 6. generorum imp. aurei et coccinei

- coloris cum *ss.* crucibus ex margaritis 14, 21. logothetae aerei albus cum margellis 20, 15. et clavatus magni domestici 17, 8.
- pincerna, officium 14 palatinum 9, 11. ornamenta 20, 3. ministrat mensae 55, 14. extra urbem ferebat de catenula poculum pro repentina imp. siti 58, 16. a miscendo Graece dictus *ibid.* 14. scribitur *πικέρνης* et *ἐπικέρνης*, sed coniunctim 184.
- Pisanorum consul ad mensam bene imp. precatur 57, 1.
- pittacia sunt brevia 133. ea a Doribus orta *ibid.* iis conficiendis praecerat protonotarius *ibid.*
- pocula habet undulatum episcopi sticharium 166. pocula fluminibus innatant, ut ex utroque hauriant doctrinam testamenti *ibid.* simile quid de mandyis undulatis 379.
- Pogonatus Constantinus 323, 15.
- polychronium cantores imp. acciunt 44, 19. tum canonarcha praeunte acclamant circumstantes 46, 5—9. iterum conspecto imp. in oratorio ter reciunt 52, 20 *sqq.* item ad coenam 57, 15. eiusdem perpetua ad mensam repetitio procerum, militum, Anconitanorum, Genuensium, Pisanorum et imperatoris reciproca 55, 15 *sqq.* polychronium in benedictione ter clamatur 79, 5. 10. 13. sedenti imp. in scuto 89, 1. post thuris suffitum 95, 5. post *s.* communionem in anabathra sedentibus imperatoribus 97, 5. ter repetitur in creatione despotae 100, 7. 11. 20. in designatione patriarchae ter itidem 103, 7. 21. 104, 3. polychronium acclamare patriarchis et imp. templum ingressis prima functio est primi diaconorum 150. alia huius rei explicatio 151. et in publicum prodeunti patriarchae id acclamabant domestici patriarchales 163. a Graeculo sine polychronio nil impetratur 232. 278.
- polystaurion patriarchae indumentum 41.
- poma mensae imp. in vecta vehiculis 301.
- pontificum sacrorum imagines repraesentantur flammulo 48, 1. 2. 283.
- pontificum bullae unde dictae 256.
- Pontus Eaxinus dictus Maurothassa 239.
- populus antidorum sumit seu panem sanctificatum 96, 17. ex eo sumebat finita liturgia benedictionis gratia 288. ei post sumptam sanctificationem seu antidorum episcopus bene precatur 365. hymnum deiparae acathistum tota nocte stans canit ob urbem ipsius oper servatam 323, 6. pullatus cum imp. Inget 106, 12.
- porcus coeno oblitus in medium sacros hymnos canentium agmen insiliens futurae confusionis et factiois triste omen 340.
- Porphyra palatium a Constantino structum parturientibus imperatricibus 302. porphyrogeniti dicebantur in eo nati *ibid.*
- ad porphyreticam columnam fit litania et divinum officium, cui imp. interest 79, 21. e regione hospitantur oratores Caesarei 339.
- in postilenis et antilenis equorum parvula flammula 227.
- postponendi et anteponendi ius imp. 8, 11. idem tentavit patriarcha 144. 162.
- praefecti regionum in Augusteone choreas in honorem imp. ducebant 355.
- praefectus alogii, offic. 53 palat. 11, 12. insignia 25, 17. in turma imperatoria subest magno primicerio 40, 19. est praefectus generalis equitum; eo maior est princeps equitum 200.
- praefectus antimensiis introducit communicantes 5, 18. 148. habet curam antimensiorum ab episcopo consecratorum et altarium portatilium loco adhibitorum 146.
- praefectus canistro et vestibus patriarchalibus mutandis est vestiarius ecclesiasticus, cui adiutor hieromnemon 136.
- praefectus contactiis inchoat contactia 155. 139.
- praefectus cubiculi seu cubicularius, offic. 17 palatin. 9, 14. insignia 20, 11. est caput cubiculariorum et habet sub se praesidem cubiculi; fert etiam imp. spatham 34, 11. 186. 191.
- praefectus ecclesiis est socius parvi sacellarii 144.

- praefectus evangelio id tenet in processioibus 144.
- praefectus exercitus, offic. 29 palatin. 10, 9. eius gestamina 23, 1. ministerium 36, 14. praecit exercitum et tentoriis locum exquirat 83, 20. 21.
- praefectus luminibus curat baptizatos seu illuminatos 5, 17. differt a lampadario 145.
- praefectus mensae, offic. 21 palatin. 10, 1. insignia 21, 5. ministrat imp. mensae 59, 19. 60, 12. 62, 9. 12. 63, 4.
- praefectus monasteriorum in iis curandis est administer magni sacellarii 122. 124. 144. feria 5 paschali cum patriarcha imp. visit 77, 6. eius genam et manum osculatur *ibid.* 17. ab imp. sceptrum s. pedum capit 105, 14.
- praefectus monoeballorum s. strapopedarcha, offic. 67 palatin. 12, 5. vestes 26, 22. functio 42, 10.
- praefectus precibus supplicum pro iniuria affectis imp. supplicabat 141.
- praefectus sacelli catholice ecclesiae et sacellum curat 122. 125. maxime sacellum s. pecuniam ecclesiae 124.
- praefectus sacrae stationis curat ordinem inter sacrorum ministros 142.
- praefectus sigilli s. annuli signatorii, offic. 16 palat. 9, 13. indumenta 20, 6. pala seu annulo imp. signat literas 34, 3. erat custos annuli imperatorii 185. absente protostatore ensam tenebat 34, 9.
- praefectus tanzratorum, offic. 68 palat. 12, 6. eius ornamenta 27, 1. ministerium 42, 15.
- praeses cubiculi, offic. 60 palat. 11, 19. gestamina 26, 11. praecat cubiculariis 41, 16.
- praeses magnorum palatiorum, offic. 69 et praeses in Blachernis, offic. 70 palatin. 12, 7. 8. insignia 27, 7. 10. ex officio haec curat palatia 42, 20. quae palatia accessere amplissima prius structo inibi templo 382. 272.
- praeses vestiarii, offic. 61 palatin. 11, 20. insignia 26, 14. notat rationes accepti et expensi sub protevestiarite 41, 19.
- praesides civitatum, offic. 79 palatin. 12, 17. gestamina 23, 1. functio 43, 11.
- praesidium imperatoris florente imperio sex millibus constabat 48, 10.
- praetor populi, offic. 38 palatin. 10, 18. amictus 24, 3. caret functione 39, 5.
- praevaricator est qui clientem deserit et adversae patrocinatur parti 311. non deducitur a balia seu *baio*, *baio* contra Balsamonem *ibid.*
- presbyteri ne ultra 60 essent Iustinianus, ad 80 constituit Heraclius 112.
- primicerius dictum videtur per paragogen absque nova significatione 155. primiceriatus est ipsum officium et dignitas primicerii *ibid.*
- primicerius aulae, offic. 33 palatin. 10, 13. insignia 23, 11. vocat proceres ad circumstationem 34, 19. in ea proponit negotia imp. aliis absentibus 35, 16. in eadem ordinem constituit inter aulicos 36, 23. 44, 13. denuo vocat ad circumstationem in vigil. nativ. 56, 1. refert faustam imp. reprecacionem ad salutatores ibique tertium ad circumstationem vocat imp. accubante 60, 6.
- primicerii Barangorum accipiunt ex manu magni domestici fercula 61, 20. Bardariotarum 33, 15.
- primicerius defensorum in eccles. Romana primus in regionariis defensoribus 131. lectorum 6, 9.
- primicerius magnus, offic. 10 palatinum 9, 7. amictus 19, 10. ministeria 33, 4. sceptrum imp. porrigit, receptum honoris gratia servare licet. die dominico hyperpyrum accipit. eat caput turmae imperatoriae in fossato. habet propr. flammulum *ibid.* 7 — 16. et subsunt magni transii 39, 3. Item alogii praefectus et protalogator 40, 19 — 21. imp. sceptrum in festivis circumstationibus a famulo petit 45, 13. illud imp. porrigit in vigil. nativitatis 46, 6. primicerius quid hac terminatione significetur 155.
- primicerius patriarchalium notariorum 162.
- primicerius tabulariorum est vel pri-

- mus sui catalogi, vel respectu eorum, quos infra se habet, vel qui praestitit archivo socius charthophilacis 154. vel ipse notarius *ibid.*
- princeps equitum superior protalogatore 200.
- princeps magnus, offic. 35 palatin. 10, 15. ornamenta 23, 18. vacat ministerium 39, 1. principibus magnis literas mittens imp. utitur plumbea bulla 34. 8.
- proceres aulici 6, 16 *sqq.* eorum ornamenta, vestimenta 13, 5 *sqq.* 17, 6 *sqq.* ministeria 28, 5 *sqq.* omnes a magno domestico usque ad magnum drungarium excubiarum, ut libet, cabbadia ferunt et epilorica 22, 3—6. pedites ingrediuntur et egrediuntur aula 30, 1. 2. ad eos sub bulla plumbea literas imp. dat 34, 8. ad circumstationem vocantur 34, 22. et sub mensa 60, 3. in circumstatione certus iis locus 37, 2. in oratorio idem ordo, qui in triclinio 49, 6. eorundem amictus et insignia in vigil. nativit. 47, 12. ad mensam multos imp. precantur annos 55, 15. iis totidem reprecatur imp. *ibid.* 16. ex mensa tollunt fercula 58, 1. 61, 16. est iis potestas ferendi lapatzam cum cingulo et manicis a tergo illigatis 63, 20. festo palmarum usitata ferunt gestamina 67, 19. uti et feria quinta magnae hebdomadis 71, 9. in parasceue 72, 19. denique in paschate 73, 10. et pentecoste 77, 22. sub officio vigiliae parasceues et lectione duodecim evangeliorum dantur eis cerei 71, 16. honoratior quispiam ab imp. lampadem interruptam accipit *ibid.* 18. in paschate iterum cereos accipiunt 73, 14. et imp. genam, manum et pedem dextrum osculantur 74, 17. ibique thuris suffitu honorantur a patriarcha 76, 18. et ipsorum loco circumstationem faciunt episcopi 77, 8. in benedictione menstrua ante et post inunctionem imp. multos acclamant annos 79, 5. 10. mane summo conveniunt et coronandum imp. ad s. Sophiae deducunt 86, 7. ex iis nobiliores tenent imp. in scuto sedentem 88, 20. cum imp. ascendunt in ambonem ecclesiae proceres 89, 23. mensae ministrant imp. 97, 20. in eos aurea spargit imp. numismata 98, 8. quattuor clypeati adstant imp. stemma gestanti 99, 10. proceres despotam creandum, Caesarem et Sebastocratorem ornant ex imp. praescripto 100, 8. 101, 5. despotatus candidatum ad imp. deducunt 101, 13. multos acclamant annos 100, 7. 11. 20. in renuntiatione patriarchae extra triclinii septum consistunt 103, 1. unus patriarcham imp. sistit *ibid.* 13. renuntiatum ad s. Sophiae comitantur 104, 7. in lucta nigras, pullas et caeruleas pro diversa funeris ratione gerunt vestes 69, 13. 106, 11. 381.
- s. Procopius martyr flammulo representatus 48, 3. 284.
- propinqui imp. varie lugent et lugentur 106, 11. 12. novem diebus se domi continent, noctu imp. adeunt nigroque habitu adorant, post caeruleo aulam ingrediuntur 107, 1.
- protalogator, officium 54. palat. 11, 13. habitus 25, 19. fert matzucam *ibid.* 21. sub primicerio magno cavet, ne miles fugiat, desertorem revocat 40, 21. est generalis equitum praefectus, minor principis equitum 200.
- protapostolarius, primus interpres apostoli 143. qui publice apostolum 282. et in nativitate apostolum ac prophetiam legit 46, 12.
- protecdicus captivos et ecclesiasticum forum curat 130. eius officium minoribus olim adnumeratum 117. litem de sessione movet charthophilaci 127. est defensor primus aliorum respectu *ibid.*
- prothesis, locus templi, in quo reposita sunt sancta 93, 18. 363. inde processio incipit, qua futuri sacrificii materia ad altare defertur 94, 1. 161. eo vocatur imp. coronatus 93, 17. et extra prothesin imp. induit mandyam auream *ibid.* 19.
- protocanonarcha 6, 10. eius vera origo. functio in canone seu oda certa inchoanda 156 *sq.*

- protonotarius, officialis ecclesiasticus, exocatacoelorum ianua et post eos primus 132. idem praecerat conficiendis brevibus 133. protonotarius, offic. 57 palat. 11, 16. ornamenta 26. 4. primus notariorum seu scribarum 41, 6. uterque ecclesiasticus et palatinus plures sub se habebat notarios 270.
- protopapas, secundus a patriarcha 6, 1. et inter sacerdotes communes primus, sed inferior exocatacoellis 149. dicitur primus sacerdotum et protopapadas 150. legit primum in vigil. nativit. evangelium 46, 13. protopapas palatii benedicit mensam imp. in nativit. 59, 11. absente patriarcha peragit consecrationem aquae in epiphania 65, 5. legit *ss.* evangelium in lotionem pedum 70, 14. 19. ad eius lectionem tradit imp. lampadem 71, 14. item in paschate 73, 10. ibidem clausis foribus adelet thus, canit stichos *ibid.* 15. peragit exaltationem *ss.* crucis 78, 11. *ss.* crucem imp. fronti imponit 79, 2. eiusdem oculos et frontem ungit sanctificationis materia *ibid.* 8. a protopapa secundus est secundus sacerdotum 6, 2. protopapae non licet ferre epignationem et epimanicionem 140.
- protopsaites 6, 6. eius habitus et officium in vigil. nativit. 44, 9. 46, 2. fert oenocheum in benedictione menstrua 78, 21. protopsaltae cum domesticis et lectoribus stant in anabathris, acciunt coronato imp. hastati 93, 5. protopsaltem non habet ecclesia, sed clericus imperatoris 94, 17. 153. dictus est domesticus psalterum; simulque fuit exarchus cleri imperatorii *ibid.*
- protosebastus dignitas erat decima tertia, ablata ei prasina indumenta 9, 10. 8, 15. eius alia indumenta 19, 20. nullum officium 33, 19. dictus etiam protosebastos, comes palat. et decimum quartum obtinuit locum 133.
- protosecretarii et secretarii differentia, quod ille primus secretarius dignitate palatina iudex erat, cum alter administer tantum esset 141 sq.
- protospatharius, offic. 34 palat. 10, 14. amictus 23, 15. functio nulla 38, 19. primus inter spatharios 251.
- protostrator, officium 8 palat. 9, 5. eius gestamina 18, 21. fert ense, ducit equum imp. 29, 1. est defensor excursionem facientium, ex praeda capit phytilia, dictus, quod *σπαρτόρ* seu exercitum praecedat 32, 11 — 18. videtur esse marschalvus et dicitur primus equisonum 179.
- protosyncellus est primus inter cellae consortes 376. inde nomen dignitati factum, et absentibus communicatum 377. dignitas politica Cedreno *ibid.* de scriptura 376. protosyncelli ab imp. sceptrum accipiunt 105, 13. 16.
- protovestiarites, offic. 19 palat. 9, 20. indumenta 20, 20. ministerium 34, 17. minister circumstationis vocat proceres *ibid.* 21. 22. et in nativit. 44, 12 *sqq.* dat signum solvendae circumstationis 35, 15. in eadem proponit imp. negotia *ibid.* est diversus a protovestiarario 187.
- protovestiaris, dignitas palatina sexta 8, 13. in eum translata indumenta prasina a Michaelo Palaeologo *ibid.* 15. praelatus m. domestico et panhypersebasteo iterumque subiectus *ibid.* 17 — 19. eius insignia 18, 9. ministeria 28, 8. ascendit oratorium et pilaticia ostendit 49, 14. 16. ex officio stemma vel aliud gestamen imperatori offert *ibid.* 21. ex imp. veste tollit lintum et animalcula 50, 3 — 7. tertium tollit sublime pilaticia, signum praesentis imp. 51, 21. 52, 14. vocatus accipit ferculum de imp. mensa 57, 22. erat primus vestiarii praefectus 178.
- psalmos horarum in vigil. nativit. legit archidiaconus 46, 11. psalluntur vespere *ibid.* 18. troparia 47, 11.
- psalterii doctor 143.
- quadragesima sine carniis esu ante natalem celebrata 59, 13 per eam diaconi non ferebant purpurea sticharia 67, 1.
- quadraginta diebus lugent defunctos nigro habitu propinqui 106, 14.

- quadrata scutula in tentorio sebastocratoris 15, 15. Caesaris 16, 3. quaestor, offic. 45 palatin. 11, 4. insignia 24, 14. nulla functio 40, 1. ramis laureis, myrteis vel oleaginis columnas vestiuntur in palmis 67, 10. rectorum populi flammula a tergo imperatoris et procerum 48, 17. referendarius ad imp. mittitur 136. idem ab imp. accipit mandyam in coronatione 95, 16. referendarius duodecim permittit Heraclius 112. reges Galliae in expeditiones secum efferebant vexillum s. Dionysii 286. Occidentis et Orientis reges pauperum lavabant pedes 318. regionarii defensores a s. Gregorio constituti 131. reliquis ss. urbs Constantinop. servatur 322. renovationis hebdomas seu *δικωνανήσιμος* 77, 3. dicta hebdomas paschalis, quod Christo resurgente omnia renovata 333 sq. rhadhuchi etiam dignitatem obtinuerunt 184. rhetoris (is concionator esse videtur) est interpretari ss. scripturas 144. rhomphaeae, hastae, et rhomphaeocreatores sunt 4 proceres iuxta imper. clypeati 99, 15. ritus in nativitate, mensae imp. ministrandi 43, 19 sqq. 55, 10 sqq. surgendi ex mensa 62, 21 sqq. ritus intermissus in paschate tabernaculum ingrediendi et aurum clericis elargiendi 77, 2. rituum diversitas in ecclesiis non obstat unioni fidei 296. roga, stipendium militare, rogatores stipendiarii 260. roga, donum liberalitatis augustae et patriarchalis 311. admodum a Balsamone commendata darique desita 331. Romam in honorem ss. Petri et Pauli Constantinus s. Silvestro tradidit 262. Romana res sub Phoca afflictata 321. Romanum imp. Orientales et Occidentales colunt 55, 6. 7. Romanus diaconus Emesenus auctor conatiorum 139. rucharium est vestiarium 251. 223. ibi spatha seu ensis imp. servatur 31, 8. ruchum seu toga coccinea despotae 13, 9. item rocus, rochetum 223. ruchum mutat imp. ad vespertas nativit. 47, 13. sabbato magno sparguntur lauri ante imp. 72, 21 sq. et quintae hebdom. quadragesimalis celebratur hymnus deiparae acathistus 321. saccus est vestis imperatoria 50, 19. eo creandus induitur 89, 6. differt a mandya 313. item patriarchalis vestis saccus *ibid.* 169. sacci formam habet phelone 167. significat saccum, quo per ludibrium indutus Christus *ibid.* a sacco et sacculo (prima obviaque significatione pro oculis) deducuntur sacella, sacellium, sacellarius magnus et parvus 121. sacella vox Syriaca pro receptaculo 125. sacellarius magnus, officium ecclesiae Cpol. primae quoque pentadis et inter exocatacaelos 117. primaria appellatione dictus a sacculo seu aerario ecclesiae, cuius pecunias tractabat 121 sq. 125. hac notione Latinis quoque dictus *ibid.* monasteriorum cura erat secundaria 122. sacellarius minor 121. 122 sq. et a sacellio (sive marsupio, non capellis sacris *ibid.* 125.) dicitur sacellii praefectus, cuius primaria functio servare et expendere pecunias, curare catholicas ecclesias 123. et emphyteuses *ibid.* sacellius dicitur pro sacellario et praefectus custodiae confugientes ad ecclesiam et supplices recipiebat 124. scribitur sacellarius et saccellarius 126. sacerdos in nativit. accipit panem et ferculum mensa imp. benedicta 59, 12. sacerdotum secundus est proximus a protopapa, aliorum in sacris ministeriis ductor et director 150. in vigil. nativit. stant prope ss. imagines 44, 5. 6. in quadragesima non ferunt sticharia purpurea 67, 1. neque iis ferre licet epigonatia et epimancia 140. in palmis quinque vel quattuor portant ss. imagines 68, 11. coronato imp. circumeunt sancta portantes 94, 6 sq. sacris a prothesi ablati in

- processione tenent calices 365. sacerdotes aperto capite sacrificabant 169. posse etiam recte fungi diaconi vice probat Caleca refutato Graecorum errore contrario 137. ab iis panagiam consecrari mire Iunius nugatur Meursio collosore 299. sacerdotes ultra 60 ne sint cautum a Iustiniano, Heraclius ad 80 permittit in maiore ecclesia 112. sacerdotes exocata-coeli proprias curabant ecclesias 66, 5. 6.
- sacra seu sancta reposita sunt in prothesi 93, 18. 365. per templum solemni processione circumferuntur 363. sacer discus est, quo portantur, aër velum, quo sancta teguntur 221. ad prothesin referuntur praecuntibus deputatis cum lampadibus et mandyis 160. 161. sacerdotes illi, qui sancta, et diaconi, qui sacra portant vasa, subsequuntur coronatum imp. 94, 5 — 7.
- sancta sanctorum imp. coronatus ingreditur communicaturus 96, 1. post ingressum acclamatur imp. et patriarchae 151. sanctae fores dictae, ubi imp. reperit patriarcham stantem 94, 10. in sanctorum oblatione seu divinissimo sacrificio hierarcha velato capite non debet conspici 169. si tegatur caput, corona Christi aut sudarium repraesentatur *ibid.*
- sa. sanguinem ut communicantes reciperent calentem, calici consecrato aqua fervens infundi solebat 162.
- Saravia Calvinista nomina ecclesiasticarum dignitatum retinenda contra Bezam probat 165.
- Barbarus, dux belli sub Chosroë urbem oppugnans, ope deiparae repellitur 321.
- Sarra dicta Tyrus, unde Sarranum ostrum et fors scaranicum inde factum dictumque 229.
- scaramanga arcendis pluviiis data vestis in roga 312.
- scaranica ferunt proceres 14, 16 *et* 99, 11. in scaranico m. domestici effigies angelorum 17, 18. 235. lectio retinenda prae scaramangio 229.
- sceptrum seu rectius pedum patri-archae renuntiando datur 103, 22. et Genuadio imperator Turcius dedit 233. 372. item archimandritis, protosyncellis, monasteriorum praefectis 105, 13 — 16. sceptrum imp. porrigit magnus primicerius 33, 4 — 7. vel alius honoratur *ibid.* 13. id duplex petendi modus in circumstatione 45, 8 — 21. dicitur *δυναστεύη*, usitatus *δυναστεύειν* 233. scepra procerum varia 20, 7 *sqq.* magni myrtitae refert gamma 27, 18.
- sceuophylaceum, locus asservandi sacrum instrumentum 130.
- sceuophylax magnus curat ecclesiae vasa 130. custos et sacrista dici potest *ibid.* sceuophylaces presbyteros quattuor, diaconos sex permittit Heraclius 112.
- schismaticis inter se nulla concordia 373. ab illis nequitiam desumptus mos deiparam honorandi tricesimo 343.
- scribdion, pileus 220.
- scripturam rhetor seu concionator explicabat 144.
- scuterius seu scutifer, offic. 42 palat. 11, 1. ornamenta 24, 10. ministerium 39, 15. stat ante flammula cum divellio seu duplici velo 48, 8. scutum etiam fert imp. praeciens tzancas ad monasteria 82, 12.
- sebasti dignitas et nomen imp. proprium 8, 7. 8.
- sebastocrator primus fuit Isaacius Comnenus, frater Alexii 7, 1 *sqq.* Caesare prior et post imp. nominatus in acclamationibus *ibid.* 11. 12. hoc nomen nove inventum ab Alexio Comm. probatur 174. 175. eius insignia 15, 3 *sqq.* ebit tantum principalia 28, 6. 7. appellandi cum formula 16, 7. 8 tenet imp. in scuto sedentem 28, 19. eius inauguratio 101, 5 *sqq.* haec dignitas non nisi per inaugurationem collata 173.
- sebastocratorissae induunt imp. sponsum 108, 6.
- sebastus offic. 77 palat. 12, 15. amictus 27, 22.
- secretarius primus, offic. 28 palatin. 10, 8. ornamenta ab aliis distincta 22, 16 *sqq.* est primus in senatu 36, 10. secretarius idem cum

- scriba 241. et horum secretariorum seu senatorum ministri, secretici *ibid.* dicti sunt senatores a secreto legendo secretarii maiores, iidemque silentiarii 242. differentia ecclesiastici et palatini secretarii, quod hic sit iudex et senator, alter minister sit tantum senatorum et iudicum 142. ut scilicet is, qui est a secretis, pro ratione officii ecclesiastici populum contineat 141. quod munus erat velariorum et cancellariorum *ibid.*
- senatores dicti secretarii et silentiarii, et senatus secretum et silentium 242. omnes coram imp. coronatis epulantur 98, 19. unus spargit epicombia in coronatione imp. 83, 4.
- senatus caligarum, scomma in eundem 225. senatus Antonino et Claudio imp. acclamat 279. 280. Commodum imp. execratur 280.
- sepimentum erigitur in triclinio pro designando despota inter thronum imp. et circumstationem 99, 19. et pro Caesare et Sebastocratore 101, 5.
- Septembris primo et octavo fit processio 80, 2. 5. decimo quarto peragitur in palatio benedictio 78, 15.
- septimana renovationis est paschalis, quod Christo resurgente omnia novata 333.
- Sergius patriarcha in obsidione urbem reliquiis sacris tutatur 322.
- sertum gestat imperatrix creanda 89, 20. sertum ex unionibus et margaritis despotae creando imponitur 100, 16. aliud filio despotae stemmatogyrium dictum *ibid.* 20.
- sigilla per bullas aureas, cereas, plumbeas dabant nomen literis aureis 256. sigilla Iuniana et Calviniana resignata eorumque inscitia et fraus detecta 375.
- signa varia populo ad rem divinam convocando data 154.
- significatio vestium sacrarum 166. et imperatoriorum ornamentorum 51, 8.
- silentiarii maiores erant ipsi senatores, pro silentio vero servando silentiarii minores seu ministri 242.
- silentium dicitur pro senatu et oratione 242.
- siromasten s. salibam fert magnus tzausius 24, 1. quae non clava, sed iaculum, hasta vel pugio 242. 243.
- soleas a sole vel solo dictus videtur, pars templi ornatior 360. a Iustiniano conditus casuque trullae comminutus non splendore pari restitutus a Iustino 361.
- solum in Megaura a Luitprando descriptum 302.
- s. Sophiae ingreditur ante currum triumphalem virginis nicopoeae ss. crucem ferens Ioannes Comnenus 315. in s. Sophiae vespertis interest imp. in paschate 76, 17. thuris suffitu honoratur *ibid.* festo s. spiritus audit ibidem preces s. Basilii 78, 3. in s. Chrysostomi adest liturgiis et vespertis 80, 11. in deiparae dormitione ibi pernoctat 81, 19. imp. creandus inibi coronatur 86, 10. eo patriarcha renuntiatus equo devehitur albo 104, 5. ibi consecratur *ibid.* 17.
- s. Sophronius Hierosol. patriarcha vitam s. Mariae Aegyptiacae pro poenitentibus scripsit 320.
- spatham imp. tenet magnus domesticus, protostrator 29, 1. praefectus sigillis et cubiculis 34, 10. 15. et puer honorarius cum domestico 51, 22 sq. servatur in rucharis 31, 8.
- spatharii rogas accipiunt 312.
- speciosae portae in templis monasteriorum 82, 18. 347.
- s. spiritus festo utitur imp. arbitrario habitu 77, 20 — 22. abrogata eius diei processio 334.
- spoliorum distributio 85, 14 — 17. 255.
- sponsa imp. excipitur ad fontem vel Blachernas 107, 13. 14.
- stapedes seu stapiae despotae 14, 4. Sebastocratoris 15, 12.
- stationarii duplices in aula palatii 37, 7 sqq. alii equos, alii spathas, utrique tamen habent alogatorem *ibid.* alii pileos, alii, qui equis carent, tela gerunt *ibid.* diripiunt ambulacrum festo palmarum 68, 20. dicuntur *παπαροβαλ* quasi mansionarii 265.
- statua imp. equestris in flammulo, quod magnus dux erigit 28, 16.
- stemma dictum pro diademate 50,

8. 9. id ferens imp. aliud indumentum non fert nisi saccum et diadema *ibid.* 18—20. gestat vero in creatione despotae 100, 6. in renuntiatione patriarchae 102, 20. in coronatione intra tabernaculum servatur 90, 15—18. imponitur a patriarcha et patre *ibid.* 19. 20. stemma benedictum alterius formae ex patriarchae manibus acceptum imperator coniugi imponit 92, 3. stemma ferentes redeunt ad palatium imp. et epulantur 97, 8. 17.
- stematogyrium dicitur sertum despotae creando imponendum 100, 20.
- sticharia patriarchalia habent litteram gamma 166. episcopale habet flumina et pocula ob certa mysteria *ibid.* color candidus et purpureus, angelorum imitamen et primum est sticharium inter sacra indumenta *ibid.*
- stipendiarius Francorum caput est magnus contestanus 33, 17. accipiunt rogas 260. 312.
- stolis amicti proceres ecclesiae in coronatione imp. 90, 1. et diaconi *ibid.* 17. 18.
- stratopedarcha magnus, offic. 9. palat. 9, 6. magno logotheta posterior *ibid.* 17. 18. insignia 19, 6. ex officio annonam exercitus procurat 33, 2. hoc officio quondam donati Chunnus et Andronicus Palaeologus ab Ioanne Andronico 367 sq.
- stratopedarcha monocaballorum, offic. 67. palat. 12, 5. habitus 26, 22. praestat iis, qui uno merent equo 42, 10.
- stratopedarcha muratorum, offic. 65. palat. 12, 3. vestitus 27, 3. curat muratos 42, 16.
- stratopedarcha traconum, offic. 66. palat. 12, 4. gestamina 27, 5. custodias in castris procurat 42, 18.
- stratopedarcha trangerorum, offic. 68. palat. 12, 6. indumenta 27, 1. praestat suis arcitenentibus 42, 15.
- stappa accensa imperat. coronato obliquitur 369.
- subdiaconos 90 Iustinianus, Heraclius ad 70 permittit 112.
- sudarium Christi repraesentat aperto capite sacrificans 169.
- suffragatione duplici, parva et magna, episcopi eliguntur, patriarcha una tantum, cum alteram renuntiatione imperatoris suppleat 104, 19—105, 2. 374.
- suggestor seu monitor patriarchae sacrificanti concionantive assistens suggerit 143.
- sultan est Turcis dominus κατ' ἐξουσίαν 257.
- supergenuale, vestis episcoporum sacra, eius mysterium, minister 140.
- supplicationes variae 73, 16 sqq. 79, 21. in dominica orthodoxiae 345.
- surulistae a surullo instrumento dicti 288. in vigil. nativ. stant inter clerum et flammula 49, 4.
- Sycena seu Galata seu Pera, regio urbis tertia decima 122.
- s. Sylvestri corona sacerdotalis dicta est παπαλίθρα 170. eidem Constantinus magnus Romam tradidit 262.
- syncellus erat, qui patriarchae successurus fuit 376. erat dignitas politica a consortio eiusdem cellae dicta et absentibus collata 377. varii syncelli 376 sq. de orthographia 377. syncellos duos permittit Heraclius 112. 377.
- synodos septem oecumenicas futurus imperat. recipit 86, 22. synodus Trullana a trullo seu secretario palatii 242. synodus Chalcedonens. s. Pulcheriae et Marciano acclamat 279.
- symmateina in pileis despotae 13, 8. sebastocratoria 15, 3. Caesaria *ibid.* 19. sunt dependentes a pileo funiculi, quasi reticula 222.
- tabernaculum est quod Graecis βήμα dicitur, locus altaris sanctior 149. tabernaculum olim ingressus imperat. in vespere paschalibus 76, 20. 21. et communicaturus in coronatione 96, 1. ad tabernaculum imperat. dictum cortis ministrant Cortinarum 38, 1. 2.
- tabularium seu archivum 154.
- tabulatum erigitur in nocte nativ. cum ss. imaginibus 44, 3. et in triumpho b. Mariae virg. nicopolitane sub Ioann. Comneno 315.

- tabulatum seu anabathrum con-
scendit coronatus imp. 91, 10.
- tamparium seu penula coccinea de-
spotae 13, 11. sebastocratoris 15,
6. Ioannis et Manuelis Asaniorum
concessione Cantacuzeni *ibid.* 8.
de orthographia vocis 224.
- Tarasio patriarcha adnitate sunt
restitutae ss. imagines sub Con-
stantino et Irene 346.
- Tarchaniota fit protovestiarius 8, 16.
a Michaele Palaeologo praefertur
aliis *ibid.* 21, 22.
- Taronites panhypersebasti dignitate
ab Alexio Comneno primus hono-
ratur 7, 16 *sqq.*
- tatas aulae, offic. 36 palatinum 10,
16. habitus 23, 20. nullius mini-
sterii 39, 1, 195.
- tegmentum despotae seu pileus 13,
6. sellae tegumentum 14, 7. se-
bastocratoris 15, 13.
- tentorium 14, 9. Graecis *τέντα* et
τένδα 223.
- tetraditae haeretici magnum ieiunium
ante *τυροφάγον* servabant 334.
- tetraphyllum vel crinoniam fert im-
perat. in vigil. nativit. 47, 15.
- tetrazyllum vestibulum quattuor co-
lumnarum in palatio 15, 16. 18.
- thargum interpretatio, turgeman in-
terpres 270.
- thema est positio, casus, constel-
latio, legio, provincia, praefectura
247.
- Theoctistus praecerat caniceo palatio
sub Theophilo iconomacho 206.
- Theodorus Beza contra Saraviam
haeticorum archiepiscopos per-
stringit 165.
- s. Theodorus martyr uterque cum
s. Demetrio et s. Procopio re-
praesentatus flammulo 284.
- Theodorus Metochita aerarii publici
logotheta et prior magno strato-
pedarcha 9, 15 — 18.
- Theodorus patriarcha Hierosolymi-
tanus Andream Cretensem ad sex-
tam synodum mittit 321.
- Theophilus imp. iustitiae amans equum
alienum repetenti mulieri statim
restituit 30, 18. instituit equos
vacuos ad manum duci 29, 16.
30, 16. idem acerrimus iconocla-
sta 251. acerba violentaque morte
abreptus 346.
- theori, custodes, ecclesiae ministri
162.
- thesaurarius idem qui sacellarius
125 *sqq.*
- Thomaites tricladium conflagravit 354.
throni aurei excelsiores solitis in ana-
bathra ponuntur pro numero imp-
89, 12. in iis coronati imp- sub
liturgia consistunt 92, 21. in aliis
sedent dominae 89, 17. thronus
a Corippo descriptus 323.
- thure honoratur imp. ad vespas
in s. Sophiae 76, 17. et feria
quinta paschali in palatio a pa-
triarcha visitatus 77, 10. et in
coronatione etiam a secundario dia-
conorum 95, 4. 96, 6. itemque
thymiamata loco rogae dabat pa-
triarcha festo catecheseos 312. co-
ronatus imp. communicaturus in-
censat patriarcham et sacram men-
sam 96, 2 — 5.
- tiara non utuntur Graeci episcopi
praeter Alexandrinum 169. tiaram
imperiale ante b. virg. imaginem
humi positam tollens Cantacuze-
nus sibi imponit 329.
- tonsurae clericalis modus antiquus
diversus a nostrate 170.
- torques fit ex auro diducto et tribus
funiculis contexto 50, 17. exer-
citiuum duces ferebant torques 54,
10. iis primum exuti ss. marty-
res 50, 15.
- traditiones apostolicas et divinas cum
conciliis imp. creandus recipit 86,
21, 22.
- transfigurationis festo Graeci iei-
unium praemittunt 296. imp. praecedit
ad monasterium salvatoris
81, 15.
- triangula phelones forma Christum
angularem lapidem significat 167.
- tribunorum flammula pone imp. et
procerum flammula stant 48, 17.
- tricaballi eorumque praefectus strato-
pedarcha 42, 12.
- tricephalum, a tribus capitibus, exi-
gua moneta loco rogae a patriar-
cha data 312.
- tricesimum b. virginis assumptae pio
more agunt Germani 343.
- triclinares lecti decaennei palatii,
ubi in nativitate accubat imp.
301.
- tricladium repletur lauro a pueris ho-
norariis in magno sabbato 73, 2.

3. inibi renuntiantur despotae, Caesares, patriarchae 100, 3. 101, 5. 6. ad eius fores ministrant Barangi 37, 6. ibi quinquies comedit imp. ministrantibus proceribus 64, 11.
- trifolii figuram habet vertex pilei primi secretarii 22, 19.
- as. trinitas invocata ab apostolis panagiam sumentibus 299. et in renuntiatione patriarchae 331.
- trisagion canitur in lotione pedum 70, 15. in coronatione imp. 89, 22. ad id assurgunt imp. 93, 1.
- triumphali curru imago b. Mariae virg. nicopoeae vecta 315.
- tropaeuchia, imperatorum gestamen capitis 51, 1.
- troparia canuntur in nativ. 46, 1. in pasceue 72, 15. 16. in paschate 73, 18. integrum recitatur 327.
- trulla est concameratio seu fornix, inde pilei summitas dicta 242. trullae casu soleam comminutam pari splendore non reparat Iustinus 361.
- Trullanus canon de monialibus ab egressu arcendis 119. 124.
- tubae imperatorum tubicinum alio sono et modo 31, 19.
- tubicines stant inter flammula et clerum 49, 3.
- talipant seu tulbant phaeolio respondere videtur 240.
- tunica rimatas procerum in processione ridet Luitprandus 334. tunica palmata a palmulis 223. coccinea tunica seu ruchum despotae 13, 9.
- tupha seu flammula, ornamenta equi despotae 14, 6. in equorum antilenis et postilenis 227.
- Turcae docti ab imp. Graecis tractare patriarchas 372. eorum sultan Gennadium patriarcham renuntiat *ibid.* per eorum bassas docti patriarchae 373.
- Turcico iugo pressi Graeci magnos adhuc crepant titulos 121. Turcicum phaeolium seu tegmen capitis 240. Turcius tzaus, legatus sultani et vezirii 195.
- Tybi mensis Aegyptius respondens Ianuario 306.
- tympanistae equitante imperatore canunt mane, ut ne quis occurrat.
- Codex. Curopalat. de Offic.*
- set ebrius 31, 20. 32, 8. in nativ. sub horis et liturgia stant inter flammula et clerum 49, 3.
- Tyrus dicta Sarra, unde Sarranum ostrum, et fors scaranicum, vestis procerum 229.
- Tzacones sunt ipsi Lacones ex Tzaconia seu Laconia, nec derivantur ab Hebraeo tzuck contra lunium 247. portant pilaticia, cappas et loricas leonibus insignes 37, 10. Tzaconum praefectus seu stratopedarcha, offic. 66. palat. 12, 4. eius vestitus 27, 5. praest custodiae in castris 42, 18.
- tzancas, sutor imp. ita dictus a tzangiis seu calceis 31, 14. praedit imp. ad monasteria ferens divelium seu geminum velum ibique expectat imp. cum lampade, quam eo praesente accendit et supra divelium ponit 82, 12.
- tzangia, calcei imp. aquilis et lapillis insignes, quos in processionibus induit 31, 10. item tzangae aut tzancae potius, barbarici calceamenti genus 252.
- tzangratorum stratopedarcha seu praefectus, offic. 68. palat. 12, 6. insignia 27, 1. praest suis, dictis a tzangra arcu 246. sagittarii sunt, non spatharii *ibid.*
- tzasusius magnus, offic. 37. palat. 10, 17. eius habitus, fert siromasten 23, 22. 24, 1. subest magno primicerio et ordinat cum suis turmam imp. 39, 3. Turcis hodieque est commissarius, legatus 195.
- umbella seu pileus despotae 13, 6. aliorumque procerum 13, 5 199.
- umbo magni domestici est aureus et clavatus 17, 8. praefert nomina gestantium 13, 7. 221.
- undulatum sticharium episcopi 166. undulata pallia 379.
- unionibus, margaritis auroque illitum scaranicum despotae 14, 16. iisdem contextum imp. diadema 50, 9. et ramus aureus, quem imperatrix in coronatione tenet 91, 17. et stemmatogyrium creandi despotae 100, 17.
- urceolus oenocheo oclusus servat benedictionem seu materiam sanctificationis, qua imp. oculi et frons inunguntur 78, 23.
- urna aurea reliquiae b. virg. a s.

- Pulcheria virgine imperatrice in Blachernis conditae sunt 341.
- vas mortuorum ossibus pulveribusque plenum coronato imp. cum stuppa accensa obicitur 368. 369. vas vinarium butta 245. vas aureum seu argenteum in mensa ab imp. datum magnus domesticus retinet 62, 17 — 20. vasa aurea, quibus ministratur imperatori in nativ. accubanti 301. vasa ecclesiae curat m. sceuophylax 130. eorum ornatus 161.
- vela et cancelli secludebant magistratus 134.
- velarii et cancellarii locum iudiciorum custodiebant 134.
- velothyra, velum ianuae et velum loco ianuae 288.
- velum duplex semper imp. praefertur 39, 19. et ad monasteria a tzanga 82, 12. velum quo sancta teguntur 221.
- venatorum primus, offic. 41 palat. 10, 21. gestamina 24, 9. tenet stapedem imp. 39, 9. imp. vestes sanguine aspersas sibi vindicat *ibid.* 13. praest venatoribus *ibid.* 11. venatores Pardorum equis palatium ingrediuntur 103, 11.
- Veneti divino nativ. offic. intersunt 57, 7. oppugnandis conceduntur indutiae a Michaele Palaol. 75, 18 *sqq.* non praescribitur illis modus honorandi imp. *ibid.* 21. eorum legatus non venit ad osculum neque ad faustam appreciationem, sed tantum flectit genua 76, 1. 2. neque triremis imperatori acclamat *ibid.* dicuntur Franci cum Genuensibus *ibid.* 7.
- vesperas et liturgias audit in variis templis imp. 80, 11. 13.
- vestes patriarchales curat canstrisius et hieromnemon 137. eas mutat patriarcha feria quinta τῆς διακαινησιμου visens imp. 77, 6. iis mutandis adsunt canstrisius et hieromnemon 137. vestes sacrae patriarchae, episcopi, sacerdotis, diaconi, earumque forma, mysteria 140 *sqq.* in vigil. nativ. 44, 6. in festo exaltationis ss. crucis 65, 15 *sqq.* in quadragesima 66, 22 *sqq.* vestis patriarchae et imp. communis est mandyas 379. quem etiam aureum coronandus imp. su-
- per vestes consecratas benedictione episcoporum, scilicet saccum et diadema, induit 89, 6. vestes imp. in vigilia nativit. 50, 19 *sqq.* et ipsa nativitate 59, 7. in palmis 67, 16. feria quinta magnae hebdomadis 71, 8. parasceue 72, 18. paschate 73, 9. pentecoste 77, 20. in coronatione 89, 5. 6. renuntiatione patriarchae 102, 20. in luctu 69, 12. 106. et imperatricis viduae in coronatione 91, 18. vestes mutat imp. in nativ. 47, 13. 51, 20. per vestes, quae corpus contexerint, sanctificatio accipitur 365. vestes procerum 13, 5 *sqq.* in nativ. 47, 12. quaedam a Medis et Persis acceptae 54, 1 *sqq.* quinam et quo habitu praecentur accubanti imp. 55, 10 *sqq.* in circumstatione 59, 4 — 9. in palmis 67, 17. 18. vestes singulares Ioan. nepoti panhypersebastro concessit Andronicus 177. et Cantacuzenus Asaniis 15, 7 — 9.
- vestiarium dictum alaximarium quasi mutatorium 253. 254. duo erant vestiaria *ibid.* 246. inibi calcei imp. servati et equituro allati 31, 9 *sqq.* vestiarium pro aerario sumptum, non tamen pro vestibulo contra Iunium 246.
- vestiarius, offic. 61 palat. 11, 20. insignia 26, 15. sequitur imperatoriam triremem et praest triremi, quae imperatoris vestiarium vehit 41, 22 *sqq.* vestiarii dignitas in ecclesia Romana 136.
- vestibulum quadratum seu tetrastylum 15, 16. 18. novi imp. donaria sparguntur in populum in vestibulis magnae ecclesiae 88, 11.
- vexilla seu flammula imperatoria et signa caelitus imaginibus exornata 284, 48, 1 *sqq.* vexillum duplex semper imp. praelatum 39, 15 — 19. vexillum s. Dionysii summa pietate in expeditiones secum educebant Galliae reges 286.
- vigiliae quattuor in palatio aguntur 72, 1. 320. vigiliis agunt etiam imp. filii cum iis, quos sub se habent 85, 5. 6. diurnas agunt levis armaturae milites 84, 7.
- virgo hodie contacion natalitium 57, 16. integrum ponitur 295.
- vitrum διαγέλαστον, id est pelluci-

- dom 19, 15. sub vitri specie stat imp. in scaranico logothetae aerrarii generalis 20, 18. magni primicerii 19, 15.
- voce sonora precatur imp. magno domestico multos annos 63, 14. voces ἀρχή et ἀρχων varie componuntur 165. voces peregrinae varie scribuntur 112.
- volucres deauratae in arbore itidem deaurata cantillant 302.
- Zacones seu Tzacones recentioribus Graecis sunt Lacones 247.
- zanchas seu zankas, sutor calceorum imperatoriorum 252. officium 82, 12.
- zona militaris diadema olim dicta 50, 13. zona et torque primo exuti ss. martyres *ibid.* 15. zonae illius admirandae pars vestesque deiparae cum fasciis sepulcralibus in Blachernis a s. Pulcheria depositae 341. zonae deiparae depositae memoria in Chalcopeis agitur 344.

LIPSIAE,
EX OFFICINA B. G. TEUBNERI.

ML-16
DF
503
06
v.16

Corpus scriptorum historiae
byzantinae

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
